fh şx îndrăgostiţi
D. H. LAWENCE
Fii şi îndrăgostiţi
În româneşte de Antoaneta Ralian

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ

Sons
And Lovers by
D. H. Lawrence Penguin Books în Association with William Heinemann Ldl.

1

ÎNCEPUTURILE VIEŢII CONJUGALE A FAMILIEI MOREL

După „Drumul iadului" au urmat „Casele de Jos". Drumul Iadului fusese o îmbulzeală de cocioabe strâmbe, acoperite cu stuf, înşirate pe malul gârlei de pe Greenhill Lane. În ele locuiau minerii care săpau la puţurile de cărbune aflate mai departe cu două bazine. Gârla curgea pe sub arini, iar apa aproape că nici nu era înnegrită de scursorile minelor acelora prăpădite, de unde cărbunele se scotea la suprafaţă cu ajutorul unor măgari ce trudeau anevoie, învârtindu-se în jurul unui cric. Şi peste tot, întregul ţinut era presărat cu puţuri de felul ăsta, dintre care unele fuseseră exploatate încă de pe vremea lui Charles al II-lea; cei câţiva mineri şi măgari scurmau în adâncuri ca furnicile, împânzind lanurile şi câmpiile cu muşuroaie ciudate şi cu petice de zgură neagră; iar căsuţele cărbunarilor, răspândite ici şi colo, perechi-perechi, sau mai multe laolaltă, împreună cu fermele şi cu locuinţele bizare ale ţesătorilor, împrăştiate prin

parohie, alcătuiau satul Bestwood.

Dar iată că în urmă cu vreo şaizeci de ani s-a petrecut pe neaşteptate o schimbare. Puţurile cu cric au fost îmbrâncite în lături de minele vaste ale marilor financiari. Au fost descoperite bazinele metalifere şi carbonifere din Nottinghamshire şi Derbyshire. S-a ivit pe firmament Carston, Waite & Co. În mijlocul unei cumplite agitaţii, lordul Palmerston a inaugurat oficial prima mină a sus-zisei companii, în Spinney Park, la liziera pădurii Sherwood.

Cam în această vreme a fost ars din temelii vestitul Drum al Iadului, care, pe măsură ce trecuseră anii, de

bândise o faimă tot mai păcătoasă; de pe urmele lui s-au strâns mormane de murdărie.

Carston, Waite & Co. au constatat că dăduseră peste un teren mănos, prin urmare s-au săpat o serie de mine noi de-a lungul văilor pâraielor dintre Selby şi Nuttall, şi în scurtă vreme se aflau în funcţiune şase puţuri. De la Mina Nuttall, pitită sus printre pădurile de pe dealul de gresie, pornea o cale ferată, trecând pe lângă ruinele schitului Carthusienilor şi pe lângă fântâna lui Robin Hood, până jos la mina din Spinney Park, îndreptându-se apoi în continuare spre Minton, o mină mare, pripăşită printre lanuri de grâu; de la Minton, şinele străbăteau terenurile fermelor din vale până la Bunker Hill, unde se bifurcau, luând-o la nord spre minele Beggarlee şi Selby, care domină râul Crich şi dealurile din Derbyshire; şase mine, ca şase piroane negre implântate în câmpie, legate între ele printr-un lanţ şerpuitor: calea ferată.

Pentru a putea caza regimentele de mineri, Carston, Waite & Co. au clădit Careurile, nişte grupuri mari de locuinţe aşezate în pătrat, pe coasta dealului din Bestwood, iar în valea gârlei, pe locul unde a fost Drumul Iadului, au construit Casele de Jos.

Casele de Jos erau alcătuite din şase imobile locuite

de mineri, două şiruri de câte trei, faţă-n faţă, dispuse asemenea punctelor negre de pe piesa şase-zero dintr-un joc de domino; fiecare imobil cuprindea douăsprezece locuinţe. Acest dublu şir de clădiri se ridica la poalele povârnişului cam abrupt din Bestwood, privind în sus – cel puţin prin ferestrele de la mansardă – către cărarea ce urca domol din vale spre Selby.

Casele în sine erau trainice şi cuviincioase. Dacă te plimbai în jurul lor, puteai vedea grădiniţe cu primule şi flori-de-piatră, împodobind faţadele umbrite ale imobilelor aliniate în şirul din spate, şi busuioc şi garoafe în grădiniţele însorite ale celor din faţă; puteai vedea la faţadă ferestre îngrijite, marchize, gărduleţe din verdeaţă şi lucarne la mansardă. Dar astea toate la exterior; fel estrele din faţă dădeau spre camerele de primire, nelocuite, ale soţiilor minerilor. Camerele de locuit şi bucătăriile se aflau în fundul casei faţă-n fală cu cele ale imobilului din spate, toate dând înspre o meschină curticică dosnică, şi, ceva mai încolo, înspre cenuşare. Printre şirurile de case şi printre şirurile lungi de cenuşare se întindea aleea unde copiii se jucau, nevestele pălăvrăgeau, iar bărbaţii fumau. În realitate, aşadar, condiţiile de trai în Casele de Jos, care fuseseră clădite atât de solid şi arătau aşa de frumos, erau destul de respingătoare, întrucât oamenii sunt nevoiţi să-şi ducă viaţa în bucătărie şi bucătăriile dădeau spre acea dezgustătoare alee a cenuşarelor.

Când a coborât din Bestwood, doamna Morel nu era prea dornică să se mute în Casele de Jos – care numărau pe atunci doisprezece ani – şi nici să se stabilească în vale. Dar n-avea de ales. De altminteri, locuinţa ei se afla într-un imobil de la capătul şirului frontal, astfel încât nu avea vecini decât într-o singură parte; de partea cealaltă se afla un petic suplimentar de grădină. Şi locuind într-o casă de la capăt, se bucura de un fel de rang aristocratic printre femeile din locuinţele de la mijloc, pentru că plătea o chirie de cinci şilingi şi

şase pence, în loc de cinci şilingi pe săptămână. Dar această superioritate n-o consola prea mult pe doamna Morel.

Avea treizeci şi unu de ani şi opt ani de căsnicie. O femeie mai curând măruntă, cu o siluetă delicată, dar o ţinută dârză, şi care, la primul contact cu femeile din Casele de Jos, se cam închistase. A venit în vale în iulie, iar în septembrie urma să nască al treilea copil.

Bărbatul ei era miner. Se mutaseră abia de trei săptămâni în noua locuinţă, când a început bâlciul sau târgul anual. Ştia că Morel, fără îndoială, o să facă din bilei prilej de sărbătoare. Luni dimineaţă, în ziua bâlciului, a plecat cu noaptea în cap. Cei doi copii erau grozav de nerăbdători. William, un băieţaş de şapte ani, a şters-o îndată după gustare, ca să dea târcoale în jurul terenului unde se instala bâlciul, lăsând-o pe Annie, care avea numai cinci ani, să bâzâie toată dimineaţa că vrea să meargă şi ea. Doamna Morel îşi vedea înainte de treabă. Era prea puţin intimă cu vecinele şi nu ştia pe nimeni căruia să-i fi putut încredinţa fetiţa. Aşa încât i-a făgăduit că după-masă o s-o ducă la bilei.

William îşi făcu apariţia la douăsprezece şi jumătate. Era un copilandru plin de vioiciune, blond, pistruiat, având un aer de danez sau de norvegian.

— Mamă, poţi să-mi dai să mănânc? strigă dând buzna înăuntru, cu şapca pe cap. Fiindcă începe la unu jumate, aşa zice omu-acela.

— Ai să mănânci îndată ce o să fie gata mâncarea, răspunse mama.

— Nu-i încă gata? se văită, privind-o indignat, cu ochii lui albaştri. Atunci plec fără să mănânc.

— N-ai să faci una ca asta. În cinci minute isprăvesc totul. Nu-i decât douăsprezece jumătate.

— Or să-i dea drumu’, se tângui băiatul aproape plângând.

— Las că nu mori dacă-i dă drumu’, răspunse mama. Şi-apoi nu-i decât douăsprezece şi jumătate, mai

ai un ceas întreg.

Băiatul porni în grabă să pună masa, şi cei trei se aşezară să mănânce. Erau tocmai la budinca de ouă bătute, garnisită cu marmeladă, când William sări deodată de pe scaun şi rămase încremenit. De la oarecare depărtare, se auzea slab primul sunet de trompetă al căluşeilor şi un vuiet de goarnă. Faţa începu să-i zvâcnească, şi privi disperat la maică-sa.

— Ţi-am spus eu! strigă şi se repezi să-şi ia şapca de pe bufet.

— Ia-ţi budinca în mină – şi nu-i decât unu şi cinci aşa că te-ai înşelat – ţi-ai uitat moneda de doi penni, strigă mama dintr-o suflare.

Băiatul se întoarse, cu amarnică nemulţumire, ca să-şi ia moneda de doi penni; apoi plecă fără un cuvânt.

— Vreau să merg şi eu, vreau să merg şi eu! ţipă Annie, pornindu-se pe plâns.

— Ai să mergi, miţă miorlăită şi smiorcăită ce eşti 1 o linişti maică-sa.

Mai târziu, după-masă, urcă dealul împreună cu fetiţa, târşindu-şi picioarele pe sub gardul viu, înalt. Finul fu

C

sese adunat de pe câmp, iar vitele se mulţumeau să pască miriştea. Era cald, liniştit.

Doamnei Morel nu-i plăceau bâlciurile. Erau două rin – duri de căluşei, unul învârtit de un motor cu aburi, altul de un ponei; trei flaşnete măcinau, o asurzeau pocnetele ciudate ale împuşcăturilor de pistol, hărmălaia îngrozitoare din baraca unde se trăgea la ţintă cu nuci de cocos, răcnetele din ghereta de tir, strigătele cucoanei cu lanterna magică. Mama îşi zări fiul în faţa barăcii cu leul Wallace, privind ca vrăjit la pozele înfăţişând această faimoasă jivină care ucisese un negru şi schilodise pe viaţă doi albi. îl lăsă de capul lui şi se duse să-i cumpere fetiţei un fuior de vată de zahăr. Iată-l însă pe băiat drept în faţa ei, aţâţat la culme.

— Nu mi-ai spus că vii – ai văzut ce de-a chestii sunt pe aici? Leul ăsta a omorât trei oameni – mi-am cheltuit cei doi penni – ia te uită!

Scoase din buzunar două suporturi de ou, pictate cu trandafiraşi roz.

— Astea le-am câştigat la baraca aceea unde trebuie să nimereşti să vâri nişte bile în nişte găuri. Am câştigat astea două jucând în două rânduri – un penny un joc – au trandafiri pe ele, ia te uită! Eu le-am vrut pe astea.

Mama ştiu că le voise pentru ea.

— Îhm! făcu ea cu satisfacţie. Sunt într-adevăr drăguţe.

— Vrei să le ţii mata, că mie mi-e frică să nu le sparg.

Acum, că venise şi ea, băiatul era numai freamăt, o conducea prin bilei, îi arăta toate năzdrăvăniile.

Pe urmă, când intrară la spectacolul cu lanterna magică, mama îi explică înţelesul pozelor, legându-le într-un fel de povestea pe care puştiul o ascultase fermecat. Nu se mai urnea de lângă ea. Tot timpul se ţinea de poala maică-sii, mândrindu-se cu ea, umflându-se în pene, cu orgoliul lui de băieţaş. Pentru că nicio altă femeie nu arăta aşa de cucoană ca dânsa, îmbrăcată cu boneta neagră şi cu pardesiul ei. Când întâlnea femei cunoscute, doamna Morel le zâmbea. Şi când o răzbi oboseala, îi spuse băiatului:

— Ei, te întorci acum cu mine acasă, sau mai rămâi *1*

— Cum asta, vrei să pleci aşa devreme? strigă el cu o privire plină de mustrare.

— Devreme? E trecut de patru, eu aşa ştiu.

— Şi de ce vrei să te întorci? se lamentă puştiul.

— Tu nu trebuie să vii cu mine, dacă nu vrei.

Şi se îndepărtă încetişor, cu fetiţa de mină, în timp ce fiul rămase locului, urmărindu-le din priviri, cu inima sfâşiată că o lasă pe maică-sa să plece, şi totuşi

nesimţindu-se în stare să părăsească bâlciul. Când trecu prin faţa cârciumii „Luna şi stelele”, doamna Morel auzi zbierete de voci bărbăteşti, iar mirosul de bere îi înţepă nările; iuţi pasul, gândind că bărbatul ei s-o fi aflând probabil la bar.

La şase şi jumătate, fiul ei se întoarse acasă, ostenit, cam palid şi, într-un fel, abătut. Se simţea tare amărât, fără să-şi dea însă seama, pentru că o lăsase să plece singură. Din clipa în care maică-sa plecase, bâlciul nu-i mai tihnise.

— Tata a venit? o întrebă.

— Nu.

— E la „Luna şi stelele”, ajută la servit. L-am văzut pe fereastră, prin chestia aia neagră din tinichea cu găuri în ea; era cu mânecile suflecate.

— Ha! exclamă scurt mama. E lefter. Şi-o să fie bucuros să-i dea ăia de băut, chiar dacă n-o să vadă un sfanţ în plus.

Când lumina începu să scadă, iar doamna Morel nu mai văzu să coasă, se ridică de pe scaun şi se îndreptă spre uşă. De pretutindeni răzbea larma veseliei, neastâmpărul zilei de sărbătoare, de care, în cele din urmă, se molipsi şi ea. Ieşi în grădina din coasta casei. Femeile se întorceau de la bilei, însoţite de copiii care strângeau la piept câte un mieluşel alb cu picioare verzi, sau un căluţ de lemn. Din când în când, trecea împleticindu-se câte un bărbat, plesnind de câtă băutură supsese. Uneori, câte un soţ cumsecade se întorcea acasă liniştit, însoţit de familie. Dar femeile erau îndeobşte singure, numai cu copiii. Ţaţele, care nu se dezlipeau de casă niciodată, se adunaseră la o bârfă prin colţurile aleii, ţinându-şi braţele încrucişate pe sub şorţurile albe, în timp ce le învăluia înserarea.

Doamna Morel era singură, dar se deprinsese cu singurătatea. Băiatul şi fetiţa dormeau sus; da, s-ar fi spus că acolo, în casa din spate, era căminul ei, căminul trainic şi statornic. Dar se simţea tare nefericită din

pricina copilului ce urma să se nască. Universul părea un loc cumplit de anost, în care pe ea n-o mai aştepta nimic – cel puţin până când William nu va creşte mare. Nu-i mai era hărăzit nimiq altceva decât această trudă mohorâtă – până or să se facă copiii mari. Şi copiii! Nu-l mai putea îndura pe ăsta, al treilea! Nu-l dorea. Tatăl copilului servea căni cu bere la o cârciumă, trăgând la măsea cât îl ţineau puterile. îl dispreţuia, şi era legată de el. Şi acest copil, care urma să vină, era mai mult decât putea ea să îndure. Dacă nu i-ar fi avut pe William şi pe Annie, i-ar fi fost lehamite de toate, de lupta cu sărăcia, cu urâţenia, cu meschinăria.

Trecu în grădina din faţa casei, simţindu-se prea greoaie ca să iasă în drum şi, totuşi, netrăgând-o inima să rămână în casă. Zăpuşeala o sufoca. Şi gândindu-se 1 «cele ce aveau să vină, perspectivele vieţii ei îi dădeau senzaţia că e îngropată de vie.

Grădina din faţă era un pătrat mic, împrejmuit cu un gărduleţ de mărăcini. Rămase acolo, încercând să se mângâie cu parfumul florilor şi cu înserarea blândă, tot mai deasă. Peste drum de portiţa ei era pârleazul care ducea la poteca de pe deal, pe sub gardul de arbuşti înalţi, printre păşunile cosite ce răspândeau o dogoare incandescentă. Sus, pe cer, lumina palpita şi fremăta. Scânteierea câmpului se stingea iute; pământul şi gardurile de verdeaţă emanau umbrele serii. Pe măsură ce se întuneca, pe sprânceana dealului se ivea un nimb roşiatic, pe care se profila mişcarea tot mai domoală a bâlciului.

Din când în când, prin albia de întuneric a potecii de sub arbuştii înalţi, apăreau bărbaţi, poticnindu-se în drum spre casă. Un tânăr porni să coboare în fugă panta abruptă de la poalele dealului, şi se prăvăli izbindu-se cu zgomot de pârleaz. Doamna Morel se cutremură. Tânărul se ridică, înjurând cu necaz şi vărsându-şi năduful de parcă gândea că pârleazul voise dinadins să-l lovească.

Doamna Morel intră în casă întrebându-se dacă

lucrurile n-aveau să se schimbe oare niciodată. De pe acum începea să fie conştientă că n-or să se schimbe. Vremea când fusese nemăritată îi părea a fi atât de departe, încât se întreba dacă femeia asta care îşi târăşte paşii greoi prin grădina din spate, la Casele de Jos, era totuna cu fata care alerga atât de sprintenă pe dig la Sheernes, cu zece ani în urmă.

„Ce legătură am eu cu cele de aici? se întreba în sinea ei. Ce legătură am eu cu toate astea? Chiar cu copilul pe care trebuie să-l nasc? Se pare că de persoana mea nu a ţinut nimeni seama”.

Uneori, viaţa te înşfacă, îţi târăşte trupul în viitoare, îţi împlineşte destinul fiinţei tale, şi cu toate astea ceea ce se întâmplă cu tine nu ţi se pare real, ci îţi lasă senzaţia că lucrurile s-au petrecut fără ştirea ta.

„Aştept, îşi spunea doamna Morel în sinea ei, aştept întruna, şi ceea ce aştept eu nu poate veni niciodată”.

Apoi făcu ordine în bucătărie, aprinse lampa, înteţi focul, adună rufele care trebuiau spălate a doua zi şi le puse la muiat. După care se aşeză din nou să coasă. Ore în şir, licărul acului străpunse pânza la intervale regulate. Din când în când femeia ofta, şi se foia în scaun ca să-şi uşureze poziţia anevoioasă. Şi în tot acest timp se gândea cum să scoată mai mult din puţinul pe care-l avea, pentru binele copiilor.

La unsprezece şi jumătate i-a venit acasă bărbatul. Obrajii îi erau aprinşi şi-i străluceau deasupra mustăţii negre. Dădea uşor din cap. Era încântat de sine.

— Oh! Oh! m-ai aşteptat, fetiţo? L-am ajuta’ pe Anthony şi că crezi că mi-a dat? Nu mai mul de-o împuţită de juma de coroană, şi asta-i toţi biştarii…

— S-o fi gândit că pentru rest te-ai despăgubit eu bere, îi tăie ea vorba.

— Da’ n-am bău’… n-am bău’. Tu mă ci-ezi. Am bău’ foarte puţin azi, dacă măcar am pus vreun strop în gură. Îşi înmuie duios glasul. Şi uite-aici, ţi-am adus ţie o buca’

de turtă dulce şi o nucă de cocos pentru copii.

Aşează pe masă turta dulce şi nuca de cocos, o minge păroasă.

— Sigur, pen nimica în lume nu ţi s-ar descâiide gura să zici mulţumesc, nu?

În chip de compromis, doamna Morel luă nuca de cocos şi o scutură ca să vadă dacă are lapte.

— E bună, po să pui pariu pe orice. Am luat-o de la Bill Hodgkinsson… Bill, îi zic, ce-ţi fac eu face cât trei nuci. Nu vrei tu să-mi dai una pentru băiatul şi fata mea? „Ţi-o dau, Walter, băiete, îmi zice, ia care vrei tu, fără supărare”. Aşa c-am lua’ una şi am zis mersi. N-am vru’ eu s-o scutur în nasu’ lui, da’ el mi-a zis: „Mai bine fii atent să fie una bună, Walt”. Aşa că, vezi, ştiu că-i cu lapte. Băiat bun Bill Hodgkinsson, bun băiat.

— Un om beat e larg la mină, şi amândoi eraţi beţi turtă, comentă doamna Morel.

— Hei, gură spurcată, cine-i beat aicea, cine, mă rog? se oţărî Morel.

Era grozav de mulţumit de sine pentru că ajutase la servit la „Luna şi stelele”. Trăncănea de zor. Doamna Morel, foarte obosită şi sătulă de pălăvrăgeala lui, se duse la culcare cât putu de repede, în timp ce bărbatu-su scoi monea în jăratic.

Doamna Morel se trăgea dintr-o familie bună, de orăşeni, vestiţi luptători pentru autonomie şi care militaseră alături de colonelul Hutkinson, rămânând nişte dârji congregaţionalişti b

Bunicul ei dăduse faliment în negoţul cu dantelă, într-o vreme când în Nottingham se ruinaseră numeroşi fabricanţi de dantelărie. Tatăl ei, George Coppard, era mecanic – un bărbat solid, frumos, trufaş, mândrindu-se cu pielea lui albă şi cu ochii albaştri, dar şi mai mult cu integritatea firii sale. Gertrude semăna cu maică-sa în ce priveşte silueta delicată. Dar firea ei mândră şi intransigentă era moştenită de la familia Coppard.

1 Adepţi ai mişcării protestante apărute în Anglia în

a doua jumătate a secolului al XVI-lea, şi care preconiza autonomia bisericilor locale, negând ierarhia bisericească.

George Coppard era hărţuit de propria-i sărăcie. Cu timpul, a fost numit contramaistru pe şantierul naval din Sheerness. Doamna Morel, Gertrude, era cea de a doua fiică a sa. Aducea la chip cu maică-sa, pe care o iubea mai mult decât pe toţi ceilalţi, dar moştenise ochii limpezi, sfidători, ai Copparzilor şi fruntea lor înaltă. Ţinea minte cât de mult îi displăcuse felul arogant în care taică-su o trata pe blajina, hazlia, inimoasa ei mamă. Ţinea minte cum alerga de-a lungul digului la Sheerness. până la bărci. Ţinea minte cum o răsfăţaseră şi o lăudaseră toţi oamenii când se dusese o dată la şantierul naval, pentru că era o copiliţă gingaşă şi destul de mândră. O ţinea minte pe profesoara bătrână şi caraghioasă a cărei asistentă devenise şi pe care o ajutase cu drag în munca de la şcoala particulară. Şi mai păstra încă *Biblia* pe care i-o dăduse John Field. Pe la nouăsprezece ani, obişnuia să se întoarcă de la biserică împreună cu John Field. Acesta era fiul unui comerciant înstărit, urmase colegiul la Londra, şi se pregătea să se dedice vieţii de afaceri. Oricând, în orice clipă, Gertrude îşi putea aminti, până la cel din urmă amănunt, o după-amiază de duminică de septembrie, când au stat împreună sub viţa din spatele casei ei. Razele de soare se prefirau printre frunzele de viţă, alcătuind un frumos joc de lumini, ca o dantelă care se lăsase peste ea şi peste el. Unele frunze erau de un auriu pur, ca nişte flori galbene, plate.

— Stai un pic aşa, fără să te mişti, i-a strigat John. Părul tău, acuma, seamănă… nu ştiu cu ce. E strălucitor ca arama şi ca aurul, e roşu ca arama încinsă şi unda bate soarele e tărcat cu fâşii de aur. Şi se spune că ai păr castaniu! maică-ta zice că-i de culoarea şoarecelui.

Ochii ei au întâlnit privirea lui aprinsă, dar faţa-i netedă nu a trădat aproape nimic din bucuria care o

năpădise.

— Spui că nu-ţi place viaţa de afaceri, continuă Gertrude.

— Nu! O urăsc! strigă băiatul înfierbântat.

— Şi ţi-ar plăcea să intri în rândurile clerului, urmă ea aproape implorându-l.

— Da. Mi-ar plăcea mult, dacă aş şti că pot deveni un predicator de prima mână.

— Atunci de ce nu… de ce să nu încerci? Glasul ei căpătase o nota sfidătoare. Dacă aş fi bărbat, nimic nu m-ar putea opri.

Îşi ţinea capul drept, cu semeţie. Băiatul era cam sfios în prezenţa ei.

— Dar taică-meu e aşa de încăpăţânat. I-a intrat în minte să mă vâre în afaceri, şi ştiu foarte bine că n-o să se lase în ruptul capului.

— Dar tu eşti *bărbat,* a strigat ea.

— Nu-i totul să fii bărbat, i-a răspuns John încruntându-se nedumerit şi neputincios.

Acum, când era cotropită de grijile ei, în Casele de Jos, şi înarmată cu oarecare experienţă asupra a ceea ce înseamnă să fii bărbat, înţelegea şi ea că asta nu-i totul.

La douăzeci de ani, Gertrude a plecat din Sheerness din pricina sănătăţii. Taică-su se retrăsese la Nottingham, în casa părintească. Tatăl lui John Field se ruinase; băiatul s-a angajat ca profesor la Norwood. N-a mai auzit nimic de el timp de vreo doi ani, până a pornit să facă investigaţii concrete. Se însurase cu proprietăreasa lui, o femeie de patruzeci de ani, văduvă, cu stare. Şi totuşi doamna Morel păstra *Biblia* lui John Field. Nu credea că el ar fi putut… în sfârşit, înţelegea ea foarte bine ce ar fi putut şi ce n-ar fi putut John Field să fie. Aşa încât ţinea *Biblia* şi îi păstra amintirea neştirbită în inimă, ca o bucurie a ei. Timp de treizeci şi cinci de ani, până când şi-a dat sufletul, Gertrude n-a pomenit un cuvânt despre John Field.

Când împlinise douăzeci şi trei de ani, a întâlnit la o

petrecere de Crăciun un tânăr din Erewasli Valley. Morel avea pe atunci douăzeci şi şapte de ani. Era bine legat, semeţ şi foarte vioi. Avea un păr negru, ondulat şi lucios, şi o barbă neagră, viguroasă, pe care nu o rădea niciodată. Obrajii îi erau îmbujoraţi, iar gura roşie, cu buze umede, se făcea observată pentru că Morel râdea întruna şi din toată inima. Avea calitatea aceea rară de a râde plin, răsunător. Gertrude Coppard l-a urmărit, fascinată. Radia atâta culoare şi atâta vitalitate, vocea lui luneca atât de uşor într-un haz robust, era atât de prevenitor şi de prietenos faţă de toţi! Şi tatăl ei poseda un ascuţit simţ al umorului, dar umorul lui avea o notă satirică. Pe când hazul omului ăstuia era altfel: blând, neinteleetualizat, cald, ca un fel de joc săltăreţ. Gertrude era tocmai opusul lui. Avea o minte iscoditoare, receptivă, care afla plăcere şi amuzament în a-i asculta pe ceilalţi. Se pricepea să-i facă pe oameni să vorbească, îndrăgea idefle şi era socotită ca fiind foarte „intelectuală 4. Cel mai mult îi plăcea să susţină o discuţie, cu o persoană cultivată, despre religie, sau filosofie, sau politică. Dar nu i se ofereau prea des asemenea prilejuri. Aşa încât îi îndemna întotdeauna pe oameni să vorbească despre ei1 înşişi, şi în felul acesta se distra şi ea.

Ca înfăţişare era mai curând micuţă şi plăpândă, cu o frunte înaltă şi cu mănunchiuri de zulufi castanii, mătăsoşi, care-i cădeau pe umeri. Ochii albaştri aveau o privire directă, deschisă şi scormonitoare. Avea mâinile frumoase ale Copparzilor. îmbrăcămintea ei era întotdeauna discretă. Purta o rochie de mătase albastru-închis cu un ciudat lanţ de scoici de argint. Acesta, şi o broşa masivă, de aur, alcătuiau singurele ei podoabe. Era imaculcată, profund religioasă şi plină de o minunată candoare.

Walter Morel păru să se topească în faţa ei. Gertrude reprezenta pentru miner lucrul acela plin de mister şi de fascinaţie: o doamnă. Când îi vorbi, accentul

ei de sud şi engleza pură îi încântară auzul. Ea îl urmărea. Walter era bun dansator, întrucât dansul constituia o trăsătură a lui firească şi plină de voioşie. Bunicul său fusese un refugiat din Franţa care se căsătorise cu o chelneriţă englezoaică – dacă se poate numi căsătorie. Gertrude Coppard îl urmărea pe tânărul miner în timp ce dansa; mişcările lui degajau un soi de beatitudine, de vrajă, faţa-i îmbujorată apărea ca o floare a trupului, părul negru îi era răvăşit, râdea cu aceeaşi plăcere, indiferent de partenera asupra căreia se înclina. I se părea minunat, întrucât nu mai întâlnise până atunci pe nimeni ca el. Pentru ea, taică-su însemna prototipul bărbaţilor. George Coppard cu ţinuta lui trufaşă, frumos şi amar; el care citea de preferinţă lucrări teologice şi nutrea simpatie doar pentru un singur bărbat: apostolul Pavel; aspru cu cei subordonaţi şi ironic cu cei familiari; George Coppard care ignora orice plăcere a simţurilor; acest George Coppard era cu totul diferit de miner. Gertrude dispreţuia dansul; nu avea nicio înclinaţie pentru această artă şi nu învăţase vreodată nici măcar un dans popular. Era o puritană, ca şi tatăl ei, nobilă şi cu adevărat austeră. De aceea învăluitoarea căldură a vitalităţii senzuale, care emana din carnea acestui bărbat asemenea flăcării dintr-o luminare, fără ca gândirea şi spiritul s-o devieze concentrând-o în incandescenţă, aşa cum se întâmplase cu emoţiile ei, i se părea ceva miraculos, ceva ce-o depăşea.

Morel se îndreptă spre ea şi se înclină asupră-i. Un val cald o năpădi ca şi cum ar fi băut vin.

— Haide, acuma trebuie să vii şi să dansezi cu mine, îi spuse mângâietor. Ştii, e uşor. Ard de nerăbdare să te văd dansând.

Îi mărturisise mai înainte că nu ştie să danseze. Gertrude privi bărbatul smerit în faţa ei, şi zâmbi. Avea un zâmbet foarte frumos. Şi Morel se simţi atât de emoţionat, că nu mai ştiu de nimic.

— Nu, n-am să dansez, răspunse ea cu blândeţe.

Cuvintele se desprinseră clare, cristaline. Fără să ştie prea bine ce face – adeseori făcea lucrul cel mai potrivit numai din instinct – minerul se aşeză lângă ea, înclinându-se reverenţios.

— Dar dumneata nu trebuie să pierzi dansul, îl mustră Gertrude.

— Nu, pe ăsta nu vreau să-l dansez, e un dans care nu-mi place.

— Şi totuşi la acest dans m-ai invitat pe mine.

La aceste cuvinte, bărbatul râse cu poftă.

— Nu m-am gândit la asta. Nu-ţi trebuie mult ca să mă dezumfli.

Era rândul ei să râdă.

— Nu arăţi prea dezumflat, îl asigură.

— Sunt ca un balon, mă umflu pentru că n-am încotro, răspunse el hohotind zgomotos.

— Şi eşti miner! exclamă ea cu surprindere.

— Da. Am coborât în mină de la zece ani.

Gertrude îl privi cu o admiraţie consternată.

— De la zece ani! Şi n-a fost extrem de greu?

— Te înveţi repede. Trăieşti ca şobolanii şi noaptea scoţi capul afară din gaură ca să vezi ce se mai întâmplă.

— Când te aud, parcă mă simt şi eu oarbă, se înfiora fata.

— Ca o cârtiţă, râse el. Da, şi e mereu câte unul care orbecăie ca o cârtiţă. Îşi împinse faţa înainte, orbeşte, şi ţuguindu-şi botul ca o cârtiţă, păru să adulmece şi să dibuie în căutarea direcţiei. Şi cu toate astea mai vor şi bani, protestă el naiv. În viaţa ta n-ai văzut aşa ceva ca ăştia când coboară în subteran. Dar trebuie să mă laşi să te duc odată jos, ca să vezi cu ochii tăi.

Îl privi intrigată. În faţa ei se deschisese brusc o nouă zonă a vieţii. Lua cunoştinţă de existenţa minerilor, care trudesc cu sutele în măruntaiele pământului şi ies la suprafaţă numai seara. I se părea plin de nobleţe. Omul ăsta îşi risca viaţa zi de zi, şi o făcea cu inima uşoară. Se

uită la el cu o vagă chemare în candida ei umilinţă.

— Ţi-ar place şi ţie să cobori? o întrebă cu duioşie. Da’ mai bine nu, că ai să te murdăreşti.

Nu mai fusese niciodată până atunci „tu11 şi „ţie”, pentru nimeni.

La Crăciunul următor erau căsătoriţi şi timp de trei luni a fost desăvârşit fericită; timp de şase luni a fost foarte fericită.

El făcuse legământ să nu bea şi purta panglica albastră a antialcoolicilor: îi plăcea să fie ostentativ. Locuiau în casa lui – aşa credea ea. Era o casă mică dar destul de comodă şi frumos aranjată, cu mobile solide, respectabile, care se potriveau cu spiritul ei onest.

Femeile din vecinătate îi erau cam străine, iar mama şi surorile lui Morel strâmbau din nas la aerele ei de doamnă. Dar n-avea nevoie de nimeni atâta timp cât îşi simţea bărbatul alături.

Uneori, când ostenea de atâtea giugiuleli, încerca să-şi deschidă inima în faţa lui. îl vedea ascultând-o cu atenţie, dar fără să înţeleagă. Acest lucru i-a inhibat năzuinţele de a ajunge la o mai subtilă intimitate, şi începu să aibă străfulgerări de teamă. Câteodată, seara, Morel părea neliniştit; îşi dădu seama că lui nu-i era de ajuns doar să se ştie alături de ea. Era bucuroasă când îl vedea îndeletnicindu-se cu diverse treburi mărunte.

Era un om foarte îndemânatic – putea să construiască sau să repare orice. Aşa încât de multe ori ea îl stârnea:

— Îmi place vătraiul mamei tale – e mic şi cochet.

— Zău, fetiţo? Eu l-am făcut. Aşa că pot să-ţi fac şi ţie unul.

— Cum aşa? Doar e din oţel!

— Şi ce-i cu asta? Ai să ai şi tu unul foarte asemănător, dacă nu chiar unul la fel.

Gertrude nu se sinchisea de mizeria pe care i-o făcea în casă, de ciocănituri şi de bocăneli. El avea o preocupare, aşadar era fericit.

Dar în cea de a şaptea lună de căsătorie, în timp ce-i peria hainele de duminică, a simţit nişte hârtii ce-i foşneau în buzunare şi, cuprinsă de o subită curiozitate, le-a scos să le citească. Morel purta foarte rar costumul lui de mire şi, oricum, până atunci ei nu-i dăduse niciodată prin cap să-i caute prin hârtii. Erau notele de plată pentru mobila din casă, încă neachitate.

— Ascultă-mă, i s-a adresat în seara aceea, după ce-l lăsase să se spele şi să-şi mănânce cina. Am găsit facturile astea în haina ta de la nuntă. Încă1 n-ai plătit datoriile?

— Nu, încă n-am avut ocazia.

— Dar mi-ai spus că totul e plătit. Aş face mai bine să mă reped sâmbătă la Nottingham şi să le achit eu. Nu-mi place să şed pe scaune care nu-mi aparţin şi să mănânc pe o masă încă neplătită.

El nu răspunse nimic.

— Pot să iau carnetul tău de cecuri?

— Poţi să-l iei, dar nu prea văd la ce-o să-ţi folosească.

— Am crezut… începu ea.

Îi spusese că are o sumă frumuşică pusă deoparte. Gertrude îşi dădu seama că nu avea niciun rost să-l ia la întrebări. Rămase înţepenită de amărăciune şi de indignare.

A doua zi se duse să facă o vizită mamei lui.

— Nu dumneata ai cumpărat mobila pentru Walter?

— Ba da, răspunse bătrâna cu acreală.

— Şi citi bani ţi-a dat ca s-o cumperi?

Bătrâna răspunse înţepată:

— Optzeci de lire, dacă ţii aşa de mult să ştii.

— Optzeci! Dar mai datorează încă patruzeci şi două de lire.

— Şi ce vrei să-ţi fac?

— Dar unde s-au dus toţi banii ăştia?

— Dac-ai să cauţi, ai să găseşti toate facturile – în afară de zece lire pe care mi le datora mie, şi şase lire

cheltuieli de nuntă, pentru noi, aici.

— Şase lire! repetă Gertrude Morel.

I se părea monstruos ca, după ce tatăl ei cheltuise din greu pentru nuntă, să se mai fi risipit şase lire pe mâncare şi băutură în casa părinţilor lui Walter, pe socoteala acestuia din urmă.

— Şi cât a investit în casele lui? mai întrebă ea.

— Casele lui… care case?

Buzele Gertrudei Morel se înălbiră. Walter îi spusese că locuinţa lor şi casa de alături îi aparţineau.

— Casa în care locuim, credeam că e… începu ea.

— Sunt casele mele, amândouă, replică soacră-sa. Şi pe deasupra ipotecate. Tot ce pot face e să plătesc dobânda la zi.

Gertrude rămase palidă şi mută. Acum era taică-su în carne şi oase.

— Atunci ar trebui să-ţi plătim chirie, observă cu răceală.

— Walter îmi plăteşte chirie, răspunse mama

— Şi cât îţi plăteşte?

— Şase şilingi şi şase pence pe săptămână.

Era mai mult decât făcea. Gertrude îşi ţinea capul înălţat şi privea drept înainte.

— Ferice de tine, i se adresă bătrâna pe un ton muşcător, ai un bărbat care-şi ia asupră-i toate grijile băneşti şi-ţi lasă mână liberă.

Tânăra păstră tăcere.

Soţului nu-i spuse mare lucru, dar felul de a se purta cu el se schimbă; ceva din sufletul ei mândru, pătruns de simţul onoarei, împietrise în stâncă dură.

Încă din luna octombrie, gândul nu-i era decât la Crăciun. Cu doi ani în urmă, de Crăciun, se cununaseră. Anul ăsta, de Crăciun, avea să-i dăruiască un copil.

— Matale nu dansezi, cucoană, aşa-i? o întrebă vecina ei cea mai apropiată, prin octombrie, când se făcea zarvă mare în jurul deschiderii unui curs de dans la hanul „Cărămida şi olanul” din Bestwood.

— Nu… dansul nu m-a atras niciodată, răspunse doamna Morel.

— Ia te uită! Şi ce nostim că te-ai măritat tocmai cu domnu' matale. Ştii că-i vestit ca dansator.

— Nu ştiam că-i vestit, râse doamna Morel.

— Cum, dar aşa e! Ce mai, doar a condus mai bine de cinci ani şcoala de dans de la clubul minerilor.

— Zău?

— Sigur că da. Cealaltă începu s-o aţâţe. Şi ce îmbulzeală era în fiecare marţi, joi şi sâmbătă – şi s-au întâmplat şi unele chestii mai deocheate pe acolo, aşa se spune.

Clevetirile de felul ăsta însemnau fiere şi amărăciune pentru doamna Morel, şi n-a fost deloc scutită de ele. La început, femeile n-o cruţau pentru că, fără voia ei. Ie era superioară.

Morel începu să vină târziu seara acasă.

— Acuma se lucrează foarte târziu în mină, nu-i aşa? o întrebă doamna Morel pe spălătoreasa ei.

— Nu mai târziu ca altă dată, n-aş crede. Dar mai fac dumnealor câte un popas să-şi bea halba la „Ellen" şi acolo se-ntind la vorbă, şi iacătă! Cina se sleieşte – şi-aşa le trebuie. &

— Dar domnul Morel nu bea.

Femeia lăsă jos rufele din mină, se uită lung la doamna Morel, apoi îşi văzu mai departe de treabă fără să scoată o vorbă.

Când se născu băiatul, Gertrude Morel a bolit. Bărbatu-su a fost bun cu ea, bun ca pâinea caldă. Cu toate astea se simţea foarte singură, la depărtare de mile de toţi ai ei. Începuse să se simtă singură alături de el, şi prezenţa lui nu făcea decât să-i sporească singurătatea.

La început, băieţaşul arăta mic şi plăpând, dar s-a dezvoltat repede. Era un copil frumos, cu zulufi de un auriu întunecat, şi cu ochi de un albastru închis care treptat deveniră cenuşii. Gertrude îl iubea cu patimă. Copilul venise exact în clipa când mâhnirea şi deziluzia

ajunseseră foarte greu de răbdat; când încrederea ei în viaţă fusese zdruncinată, iar sufletul îi era vlăguit şi singuratic. Se ocupa mult de copil, şi soţul era gelos.

În cele din urmă doamna Morel ajunse să-şi dispreţuiască bărbatul. Îşi revărsă toată dragostea asupra copilului şi se îndepărtă de tată. Minerul începuse s-o neglijeze; senzaţia de noutate pe care i-o dăduse la început căminul se spulberase. „Om lipsit de fermitate, gândea Gertrude cu amărăciune. Ce simte pe minut, asta înseamnă pentru el totul. Nu poate persevera în nimic, în spatele fanfaronadelor lui nu se ascunde decât un gol”.

Începu o luptă între soţ şi soţie – o bătălie crâncenă, înverşunată, care nu se isprăvi decât odată cu moartea unuia dintre ei. Gertrude luptă să-l facă să-şi asume răspunderile, să-şi îndelinească îndatoririle. Dar el avea o fire prea deosebită de a ei. Era o natură pur senzuală, iar ea se străduia să-l preschimbe într-un om moral, cucernic. A încercat să-i deschidă ochii cu sila. El n-a putut răbda – şi-a ieşit din minţi.

Când băieţaşul era încă fraged, firea tatălui deveni atât de irascibilă, încât nu puteai să te mai încrezi în el. Era de ajuns ca băiatul să-l necăjească un pic, că tatăl începea să răcnească. N-a trecut mult şi mina grea a minerului a lovit copilul. Atunci doamna Morel şi-a ăirât soţul, l-a urât zile întregi; iar el se ducea şi bea; în timp ce ea începu să nu se mai sinchisească. Doar că la întoarcere îl şfichiuia cu ironiile.

Înstrăinarea dintre ei îl determină pe Morel să înceapă a o jigni grosolan, cu bună ştiinţă sau nu, ceea ce în alte împrejurări n-ar fi făcut.

William împlinise un an, şi maică-sa se mândrea cu el – atâta era de drăgălaş! începuse de pe acum s-o ducă greu, dar surorile ei îl îmbrăcau pe băiat. Şi când îl vedea cu pălăriuţa lui albă, pe care se răsucea o pană de struţ, cu hăinuţa albă, şi cu cununa de buclişoare în jurul capului i se umplea inima de bucurie, într-o dimineaţă de

duminică, doamna Morel trăgea cu urechea la pălăvrăgeala dintre tată şi copil, care se aflau jos. Apoi o fură somnul. Când coborî, în vatră ardea un foc luminos, odaia era încălzită, gustarea de dimineaţă aştepta pe masă, stângaci pregătită, iar lângă sobă, în jilţul lui, şedea Morel, puţin stânjenit; între picioarele lui, copilul – tuns ca o oaie, cu un căpşor creţ, rotund şi ciudat – uitându-se nedumerit la ea; pe un ziar aşternut deasupra scoarţei din faţa sobei, miriade de bucle în formă de semilună, strălucind ca puful de aur al unei păpădii împrăştiat în dogoarea roşiatică a focului. Doamna Morel rămase nemişcată. Era primul ei copil. Se făcu albă ca varul la faţă şi nu putu rosti o vorbă.

— Cum îţi place? râse Morel fără tragere de inimă.

Gertrude îşi încleştă pumnii, îi ridică şi se repezi spre el.

Morel se dădu înapoi.

— Aş fi în stare să te ucid, aş fi în stare! strigă.

O îneca furia, şi-şi ţinea pumnii înălţaţi.

— Doar n-ai de gând să faci o muiere din el, răspunse Morel înfricoşat, plecându-şi capul ca să-şi ferească ochii de privirea ei.

Încercarea lui de a face haz se spulberase.

Mama privi în jos la căpşorul ţepos, tuns scurt, al copilului. Îi puse mâinile pe păr şi începu să-i mângâie şi să-i dezmierde creştetul.

— Oh, băiatul meu! şopti cu voce sugrumată.

Buzele îi tremurau, faţa i se pungi şi, trăgând copilul la piept, îşi îngropă obrajii în umărul lui şi plânse amarnic.

Gertrude era o femeie dintre acelea care nu pot plânge; care închid durerea în ele, aşa cum o închide un bărbat. Plânsul de acum părea să-i sfâşie ceva pe dinăuntru.

Morel rămase cu coatele proptite pe genunchi şi cu mâinile încleştate, până când i se înălbiră încheieturile.

Privea la foc, simţindu-se atât de năucit, de parcă

nu putea nici să respire.

La un moment dat, Gertrude isprăvi cu plânsul, linişti copilul şi strânse masa. Nu ridică însă ziarul aşternut pe scoarţă, încărcat cu zulufi. În cele din urmă, bărbatul strânse ziarul şi-l vârî după sobă. Doamna Morel îşi vedea de treabă în tăcere, tu buze ţepene. Morel arăta spăsit. Se târa amărât prin casă, şi mâncarea avu gust de iască în ziua aceea. Ea îi vorbea politicos, fără să facă nicio aluzie la cele întâmplate. Dar Morel avea senzaţia că se consumase ceva ireparabil.

După aceea, Gertrude îi mărturisi că a fest o proastă şi că, mai devreme sau mai târziu, băiatul tot trebuia să fie tuns. Până la urmă, ajunse chiar să admită că ideea soţului ei de a face chiar atunci pe frizerul fusese foarte bună. Dar Gertrude ştia, după cum ştia şi Morel, că fapta lui pricinuise o importantă prefacere în sufletul ei. Toată viaţa i-a rămas în amintire scena aceea, ca una dintre cele mai cumplite suferinţe.

Acel act de o bărbătească stângăcie a fost spada care a dat lovitura de graţie dragostei ei pentru Morel. Înainte, în timp ce se lupta înverşunat cu dânsul, îşi făcea totuşi sânge rău văzându-l că se îndepărtează de ea. Acum însă, încetă să se mai macine din pricina dragostei lui; pentru ea, Morel deveni un străin. Şi prin asta, viaţa i se păru mai uşor de îndurat.

Totuşi bătălia cu el continuă. Doamna Morel îşi păstra înaltul simţ moral moştenit de la generaţii întregi de puritani. Devenise la ea un soi de instinct religios, şi în relaţiile cu Morel era aproape fanatică, pentru că-l iubea sau pentru că-l iubise cândva. Când Morel păcătuia. îl tortura. Când bea şi minţea, când deseori era lichea şi uneori chiar ticălos, îşi mânuia biciul fără cruţare.

Din nefericire erau firi prea opuse. Ea nu se mulţumea cu atât cât putea fi dânsul; îl voia aşa cum ar fi trebuit să fie. Şi în felul acesta, căznindu-se să-l facă mai bun decât putea el şi, îl împinse la distrugere. Şi c-a se

izbi şi se răni. dar rănile i se cicatrizară şi esenţa îi rămase neatinsă. Şi-apoi, ea avea copiii.

Morel începu să bea vârtos, deşi nu mai mult decât numeroşi alţi mineri; şi bea numai bere, aşa încât chiar dacă băutura-i vătăma sănătatea, nu i-o ruina. La fiecare sfârşit de săptămână, cheful era în toi. În serile de vineri, sâmbătă şi duminică zăcea la crâşma „Blazonul minerului" până la ora închiderii. Lunea şi marţea era nevoit să se ridice şi să plece, cu mare neplăcere, la ora zece. Uneori, în serile de miercuri şi de joi stătea acasă, sau ieşea numai pentru un ceas. Dar niciodată n-a lipsit de la muncă din cauza băuturii.

Cu toate că-şi vedea cu stăruinţă de lucru, câştigurile îi scădeau. Era un flecar, rău de gură. Nu putea suferi niciun fel de autoritate şi se punea în beţe cu administratorii minei. Obişnuia, de pildă, să povestească:

— Azi-dimineaţă, vine ştabu la noi în galerie şi zice: „Ştii, Walter, astea nu merg. Ce-i cu armăturile astea?" Şi eu îi zic: „Nu şi despre ce vorbeşti! Ce-au armăturile alea?" „Nu ţin, zice el, într-o zi ai să te trezeşti cu coperişul în cap". La care eu îi zic: „Atunci n-ai decât să te caţări pe-un morman de cărbuni şi să susţii coperişul cu scăfârlia ta". A văzut roşu înaintea ochilor, s-a mâniat foc şi a început să-njure, şi toată lumea s-a prăpădit de râs.

Morel era un foarte bun imitator. Imita vocea chiţăită, de grăsan, a administratorului, şi străduniile lui de a vorbi o engleză corectă.

— „Aşa nu mai merge, Walter, zice. Cin se pricepe mai bine, eu sau tu?" La care eu îi zic: „Cât te pricepi tu, Alfred, niciodată n-am putut să-mi dau seama. Până s-o întâmpla ceva, du-te mai bine şi te culcă".

Şi Morel îi da înainte spre hazul chefliilor. Cele ceva din toate astea era adevărat. Administratorul minei era un om lipsit de educaţie. Crescuse împreună cu Morel şi, cu toate că cei doi nu se înghiţeau, fiecare îl lua

pe celălalt de bun. Dar Alfred Charlesworth nu-i ierta amicului din copilărie ieşirile în public. Drept urmare, deşi Morel era un miner bun, care la vremea când se însurase ajunsese uneori la câştiguri de cinci lire pe săptămână, începu, încetul cu încetul, să fie repartizat în abataje tot mai proaste, cu cărbune subţire şi greu de extras, şi cu câştiguri mici.

Şi pe urmă, în timpul verii nu prea e activitate la mină. De multe ori, în dimineţile însorite, bărbaţii se întorc acasă pe la orele zece – unsprezece, sau douăsprezece. La gura puţului nu se înşiră vagoanele goale. Femeile din casele de pe deal se uită în vale, în timp ce-şi scutură scoarţele, bătându-le pe gard, şi numără pe degete vagonetele pe care le trage locomotiva de-a lungul văii. Iar copiii, când se întorc acasă de la şcoală, la ora prânzului, privesc în vale şi, văzând roţile de ventilaţie oprite, spun:

— Minton e închis. Înseamnă că tata-i acasă.

Şi peste tot pluteşte o umbră, care învăluie femeile şi copiii şi bărbaţii, pentru că fiecare ştie că la sfârşitul săptămânii banii or să fie tare puţini.

Morel se înţelesese cu nevastă-sa să-i dea treizeci de şilingi pe săptămână, din care trebuia să acopere totul: chirie, hrană, îmbrăcăminte, taxe, asigurări, doctori. Câteodată, când îi mergea bine, îi dădea treizeci şi cinci. Dar prilejurile astea nu compensau nicicum pe cele când îi dădea numai douăzeci şi cinci. În timpul iernii, când lucra într-un abataj ca lumea, putea câştiga cincizeci, cincizeci şi cinci de şilingi pe săptămână. Atunci era fericit. În serile de vineri, sâmbătă şi duminică, cheltuia regeşte, topind prisosul de douăzeci de şilingi, sau pe aproape. Şi din toţi banii ăştia abia de-i rămânea un penny să le dea copiilor, sau să le cumpere o jumătate de kilogram de mere. Totul se ducea pe băutură. Când câştigurile erau mai mici, o scotea greu la capăt, dar nu se îmbăta atât de des, aşa încât doamna Morel obişnuia să spună:

— Cred că prefer s-o ducă greu cu banii, fiindcă atunci când are buzunarul doldora, nu mai avem un minut de linişte în casă.

Când scotea patruzeci de şilingi pe săptămână, păstra zece; din treizeci şi cinci, reţinea cinci, din treizeci şi doi, patru, din douăzeci şi opt, trei, din douăzeci şi patru, ţinea doi; din douăzeci, unu şi şaizeci, iar din optsprezece reţinea un şiling; din şaisprezece, o monedă de şase pence. Niciodată n-a agonisit un penny şi nu-i dădea nici nevesti-sii prilej să pună ceva deoparte; în schimb, ea trebuia uneori să-i achite datoriile; nu datorii la cârciumă, pentru că de astea nu erau niciodată înştiinţate femeile, ci alte datorii, ca de pildă când a cumpărat un canar, sau când şi-a luat un baston „fantezii

La vremea bâlciului, Morel nu-şi vedea de lucru, iar doamna Morel se străduia să facă economii în ciuda faptului că era gravidă. O rodea amarnic gândul că el petrecea în târg şi risipea banii, în timp ce ea zăcea acasă, hărţuită de griji. Fuseseră două zile consecutive de sărbătoare. Marţi, Morel se deşteptă devreme. Era bine dispus. Dis-de-dimineaţă, înainte de orele şase, îl auzi jos, fluierând pentru propria lui delectare. Ştia să fluiere plăcut, vioi şi muzical. Aproape întotdeauna fluiera imnuri. Ca băiat fusese corist, cu voce frumoasă, şi susţinuse părţi de solo în catedrala din Southwell. Acum însă, numai fluieratul lui matinal mai amintea de vremurile acelea.

Nevastă-sa stătea ascultându-l cum cârpăcea prin grădină, făcând! eparaţii mărunte, iar fluieratul lui răsuna peste hârşâitul fierăstrăului şi peste bocănitul ciocanului, încerca întotdeauna o senzaţie de intimitate şi de linişte auzindu-l că-şi vede liniştit de îndeletnicirile lui bărbăteşti, în dimineţile însorite, în timp ce ea stătea întinsă în pat, iar copiii încă dormeau.

Pe la ceasurile nouă, pe când copiii se jucau desculţi pe canapea, iar mama spăla de zor vasele, Morel ieşi din magazia lui de tâmplărie, cu mânecile suflecate

şi cu vesta atârnându-i descheiată. Era încă un bărbat chipeş, cu păr negru, ondulat, şi o mustaţă stufoasă, neagră. Dar faţa-i era cam buhăită şi avea un aer ursuz. Acum însă era vesel. Veni drept la chiuveta de bucătărie unde spăla vase nevastă-sa.

— Ce, eşti aici? exclamă el vijelios. Şterge-o şi lasă-mă să mă spăl.

— Poţi aştepta până termin, răspunse ea.

— Zău? Şi ce dacă n-am s-aştept?

Această voioasă ameninţare o amuză pe doamna Morel.

— Atunci te poţi duce să te speli cu clăbue în cada de rufe.

— ITA! Nu mai spune, limbă afurisită ce eşti!

Rămase locului un moment, urmărind-o din priviri, apoi se îndepărtă, aşteptând-o să-şi termine treaba.

Când voia, ştia să-şi compună o înfăţişare foarte spilcuită. De obicei, îi plăcea să-şi lege un fular în jurul gâtului. Acum însă se ferchezui, aranjându-şi o adevărată toaletă. Pufni şi plescăi cu atâta plăcere în timpul spălatului, se repezi cu atâta grabă la oglinda din bucătărie şi, aplecându-se fiindcă era prea joasă pentru el, îşi alese cu atâta meticulozitate cărarea prin părul negru şi ud, încât doamna Morel se simţi iritată. Îşi puse un guler răsfrânt, o cravată neagră, şi redingota de duminică. Aşa încât arăta selivisit, şi dacă hainele nu prea erau la înălţime, se făcea în schimb simţit instinctul lui de a-şi pune la maximum în valoare frumuseţea.

La nouă şi jumătate, Jerry Purdy veni să-şi caute tovarăşul. Jerry era cel mai bun prieten al lui Morel, şi doamna Morel nu-l putea suferi. Un bărbat înalt, subţire, cu o mutră de vulpe, felul acela de faţă care pare lipsită de gene. Călca ţeapăn, cu o demnitate precaută, de parcă avea capul înşurubat pe un arc de lemn. Era o fire rece şi vicleană. Mărinimos atunci când ţinea să fie astfel, părea să-l fi îndrăgit pe Morel şi să-l fi luat, mai mult sau mai puţin, sub oblăduirea lui.

Doamna Morel îl ura. O cunoscuse pe nevastă-sa, care murise de tuberculoză şi care, în ultimele ei zile, încerca o aversiune atât de violentă faţă de bărbatu-su, încât, dacă acesta intra în camera ei, îi pricinuia pe loc o hemoragie. Fapt de care Jerry nu părea să se fi sinchisit prea tare. Şi acum fiică-sa mai mare, o fată de cincisprezece ani, vedea, de bine de rău, de gospodărie şi-i îngrijea pe cei doi copii mai mici.

— Un individ meschin, cu inima de piatră, îl categorisise doamna Morel.

— În viaţa mea nu l-am văzut pe Jerry meschin, protesta Morel. Om cu mină mai largă şi mai darnic ca dânsul nu poţi găsi oricât l-ai căuta, clin elte mă pricep eu.

— Mână largă pentru tine, i-o tăia nevastă-sa. Dar strânsă pumn când e vorba de copiii lui, bieţii de ei.

— Bieţii de ei! Şi de ce, mă rog, bieţii de ei, aş vrea să ştiu?

Dar doamna Morel nu se lăsa înduplecată când era vorba de Jerry.

Obiectul acestor discuţii se ivi acum, lungindu-şi gâtul peste perdeaua din spălătorie. Prinse privirea doamnei Morel.

— Bună dimineaţa, coană. Domnit matale i-acasă?

— Da… i-acasă.

Jerry intră fără să fie poftit şi rămase în pragul bucătăriei. Nu fu invitat să ia loc, dar rămase acolo, exercitând cu răceală prerogativele bărbaţilor şi soţilor.

— Zi frumoasă azi, i se adresă el doamnei Morel.

— Da.

— Splendidă dimineaţă, splendidă pentru o plimbare.

— Vrei să spui că ieşiţi împreună la plimbare? întrebă ea.

— Da. Avem de gând s-o întindem pe jos până la Nottingham.

— Lhm!

Cei doi bărbaţi se salutară cu veselie. Jerry plin de încredere în sine, Morel mai reţinut, temându-se să nu apară prea încântat de faţă cu nevastă-sa. Dar îşi legă ghetele în mare grabă, cu voioşie. Porniră să străbată zece mile, peste câmp, spre Nottingham. Urcând coasta dealului, dinspre Casele de Jos, se avântară bucuroşi în tăriile dimineţii. La „Luna şi stelele" poposiră pentru prima băutură, iar a doua o luară la „Crâşma veche". Apoi răbdară cinci nesfârşite mile de secetă, până se cinstiră la Bulwell cu o triumfală halbă de bere amară. Dar se mai opriră pe o fâneaţă, cu nişte oameni de la coasă care aveau plosca plină, aşa încât, când începu să se zărească oraşul, lui Morel i se lipeau ochii de somn. Oraşul se aşternea pe dealul din faţă, fumegând uşor în arşiţa amiezii, şi crestând clina dinspre sub cu turle, coşuri şi clădiri masive de fabrici. După ce străbătură ultima porţiune de câmpie, Morel se culcă sub un stejar şi dormi zdravăn mai bine de o oră. Se deşteptă ca să meargă mai departe, cu o senzaţie ciudată.

Cei doi prânziră la iarbă verde împreună cu sora lui Jerry apoi se dreseră un pic la „Cupa cu punci", unde se amestecară în tămbălăul curselor de porumbei călători. Morel nu jucase cărţi în viaţa lui, considerând cărţile de joc ca pe o forţă ocultă, malefică – „pozele diavolului" aşa le numea! Dar era maestru la popice şi la domino. Primi din partea unuia din Newark provocarea la o partidă de popice. Toţi petrecăreţii aflaţi în barul vechi şi lung s-au împărţit în două tabere, pariind care pe unul, care pe celălalt. Morel îşi scoase surtucul. Jerry ţinea pălăria în care se puneau banii de rămăşag. Cei rămaşi la mese urmăreau jocul; câţiva stăteau cu cănile de bere în mâini. Morel cumpăni cu grijă în palmă bila de lemn, apoi o lansă. Dădu iama în popice şi câştigă jumătate de coroană, ceea ce-i restabili creditul.

Pe la orele şapte, cei doi prieteni se aflau în cele mai bune dispoziţii. Prinseră trenul de 7, 30 spre casă.

După-masa, Casele de Jos deveneau de nesuportat.

Fiecare locatar ieşea afară la aer. Femeile, adunate câte două sau câte trei, cu capetele descoperite şi şorţuri albe, flecăreau în aleea dintre imobile. Bărbaţii, odihnindu-se între două băuturi, se propteau în călcâie şi discutau. Plutea un miros stătut; acoperişurile de ardezie scânteiau în zăpuşeala încinsă.

Doamna Morel îşi duse fetiţa la pârâul de pe pajişte, care se afla la o depărtare de vreo două sute de iarzi. Apa se prăvălea zglobie peste pietre şi peste oale sparte. Mama şi copilul se sprijiniră de parapetul vechiului podeţ pentru oi, şi se uitară la apă. Sus, la locul de scăldat, în celălalt capăt al pajiştii, doamna Morel deslușea trupurile goale ale băieţilor ţâşnind de jur-împrejurul zănoagei adânci şi gălbui, sau câte o siluetă luminoasă care săgeta câmpia întunecată şi calmă. Ştia că William e la scăldat, şi cea mai mare spaimă a vieţii ei era să nu se înece băiatul. Annie se juca sub gardul înalt de arbuşti şi culegea roade de anin, despre care zicea că-s coacăze. Copilul trebuia supravegheat întruna, iar muştele o sâcâiau îngrozitor.

La şapte, pregăti copiii de culcare. După aceea mai trebălui un timp.

Când Walter Morel şi Jerry ajunseră cu bine la Bestwood, li se luă o povară de pe inimă; scăpaseră de călătoria cu trenul, aşa că acum puteau încheia o zi glorioasă. Intrară la „Nelson” cu satisfacţia unor călători reîntorşi pe meleagurile natale.

A doua zi reîncepea lucrul, şi gândul ăsta le adumbrea oamenilor bucuria. De altfel, cei mai mulţi îşi tocaseră banii. Unii se şi grăbeau posomorâţi spre casă, să se odihnească pentru a doua zi. Doamna Morel, auzindu-le cântatul jalnic, intră înăuntru. Se făcură ceasurile nouă, apoi zece, dar „perechea” încă nu se întorsese. Undeva, pe un prag, un om cânta în gura mare, cu glas tărăgănat: „Călăuzeşte-ne, lumină sfântă!” Doamna Morel era întotdeauna indignată că beţivanii, când deveneau sentimentali, se simţeau obligaţi să

intoneze imnuri.

— De parcă *Genevieva* nu-i destul de bună pentru ei, obişnuia să spună.

În bucătărie plutea aromă de ierburi şi de hamei fiert. Pe plită, o cratiţă mare, neagră, scotea aburi uşori. Doamna Morel luă un vas mare din lut gros, roşu, presără pe fund o moviliţă de zahăr alb şi, încordându-şi puterile ca să poată ridica greutatea, turnă înăuntru fiertura din cratiţă.

Chiar în clipa aceea intră Morel. La „Nelson" fusese tare vesel, dar în drum spre casă prinsese arţag; încă nu-i trecuse cu totul senzaţia aceea de nervozitate şi de durere, care-l încercase după ce dormise în iarbă pe arşiţă; şi pe măsură ce se apropia de casă, începură să-l înţepe şi ghimpii conştiinţei încărcate. Nu-şi dădea seama că-i mânios. Dar când poarta grădinii rezistă încercărilor lui de a o deschide, o izbi cu piciorul şi strică încuietoarea. Intră în casă tocmai când doamna Morel turna fiertura de ierburi din cratiţă. împleticindu-se uşor, se împiedică de masă. Lichidul clocotit împroşcă stropi. Doamna Morel sări îndărăt.

— Doamne sfinte, strigă ea, să vii acasă în asemenea hal de beţie!

— Să viu acasă în ce? mârâi el, cu pălăria trasă peste ochi.

Ea simţi deodată cum îi năvăleşte sângele în cap.

— Vrei să spui că nu eşti beat?

Lăsase jos eraţi ţa şi amesteca zahărul în bere. Morel Izbi greu eu pumnii în masă şi-şi împinse faţa într-a ei.

— Vrei să spui că nu eşti beat, o îngână el. Numai *o* căţea spurcată ca tine poate gândi una ca asta.

Îşi împinse mai mult faţa spre ea.

— Chiar că şi avem bani de aruncat pe gâria!

— N-am cheltuit nici doi şilingi toată ziua de azi.

— Doar n-ai ajuns să te îmbeţi pe gratis, ca un lord. Sau dacă l-ai supt cumva pe iubitul tău Jerry, strigă ea

cuprinsă de un val de furie, mai bine l-ai lăsa să-şi vadă de copii, că au mare nevoie.

— Minţi, minţi! Tacă-ţi gura, muiere afurisită!

Se aflau în toiul scandalului. Fiecare uitase de orice altceva în afară de ura faţă de celălalt şi de lupta aprigă dintre ei. Ea era la fel de îndârjită şi de furioasă ca şi dânsul. Continuară până când Morel îi strigă că-i o mincinoasă.

— Nu, ţipă ea, ridicându-se în picioare, cu răsuflarea tăiată. Să nu mă faci mincinoasă pe mine – tu, cel mai ordinar mincinos care a trăit vreodată sub soare!

Ultimele cuvinte le rosti aproape sufocată.

— Eşti o mincinoasă! răcni el, izbind cu pumnul în masă. Eşti o mincinoasă, o mincinoasă!

Doamna Morel îşi încordă spinarea şi încleştă pumnii.

— Împuţi casa asta eu prezenţa ta! îi strigă.

— Atunci ieşi afară din casă – e casa mea! Ieşi afară! zbieră. Eu aduc banii în casă, nu tu! E casa mea, nu a ta! Atunci, ieşi afară – ieşi afară de aici!

— Aşa am să şi fac, ripostă ea, brusc năpădită de lacrimile neputinţei. Ah, de când aş fi plecat, de câtă vreme nu mi-ai fi ştiut nici urma, de n-ar fi fost copiii! Of, de ce mi-am mâncat viaţa şi nu te-am părăsit înainte cu ani, când n-aveam decât unul. O invadă iar o furie uscată. Crezi cumva că pentru *tine* rămân – crezi că aş rămâne măcar un minut pentru *tine?*

— Atunci cară-te! urlă ca scos din minţi. Cară-te!

— Ba nu! îl înfruntă ea. Nu! strigă din nou cu tărie, n-am să te las să-ţi faci jocul; n-o să fie după pofta inimii tale! *Eu* trebuie să am grijă de copiii ăştia. Zău aşa, râse, că bine mi-ar sta să las copiii în seama ta!

— Pleacă, strigă el cu vocea îngroşată, ridicând pumnul. Îi era teamă de ea. Pleacă!

— Aş fi fericită să pot pleca! Aş râde! Ce-aş mai râde, Dumnezeule, de-aş scăpa de tine!

Morel se apropie, împingându-şi înainte faţa

încinsă, cu ochii injectaţi, şi-i apucă braţele. Ea ţipă, înfricoşată, şi se zbătu să se elibereze. Recăpătându-şi încetul cu încetul stăpânirea de sine, Morel, gâfâind, o îmbrânci brutal spre uşa de intrare şi o zvârli afară, trăgând cu zgomot zăvorul după ea. Apoi se întoarse din nou în bucătărie, se înfundă în jilţul ei, cu capul congestionat bă-Jăbănindu-i-se între genunchi. Ti eptat, îl cuprinse o toropeală, un amestec de istovire şi de beţie.

Luna se înălţase în cumpăna cerului şi strălucea magnific în noaptea de august. Doamna Morel, încrâncenată de furie, se cutremură când se văzu afară, în lumina puternică, spectrală, care-i dădu fiori reci; fu ca un şoc pentru sufletul ei înfierbântat. Câteva minute rămase neputincioasă, privind la frunzele de revent, late şi lucioase, care creşteau pe lângă uşă. Apoi trase aer în piept. Coborî cărarea din grădină; îi tremurau mădularele şi pruncul clocotea în ea. Un timp nu-şi putu controla gândurile; mecanic, îi revenea în minte ultima scenă, şi iar îi revenea, în timp ce anumite cuvinte şi anumite momente îi străpungeau ca un fier roşu sufletul; şi de fiecare dată, când retrăia ultimul ceas, fierul roşu o frigea în acelaşi loc, până când arsura îi pătrunse în carne, şi durerea se stinse; în cele din urmă, îşi reveni în simţiri. Starea aceasta de delir trebuie să fi durat vreo jumătate de oră. Deveni din nou conştientă de noaptea ce-o împresura. Privi în jur înspăimântată. Rătăcise prin grădina laterală şi străbătuse de nenumărate ori, în sus şi în jos, cărarea mărginită de tufişurile de coacăze, pe sub zidul lung. Grădina era de fapt o fâşie îngustă, despărţită cu un gard de mărăcini de drumul care tăia printre clădiri.

Trecu în grabă din grădina laterală în cea din faţa casei, unde putea sta ca într-o imensă baie de lumină albă, luna revărsându-se din înalturi şi împroşcând-o

3 – Fii şi îndrăgostiţi drept în obraz, razele ţâşnind din crestele dealurilor de peste drum şi inundând orbitor întreaga vale în care se piteau Casele de Jos. Gâiâind şi

pe jumătate plângând, ca o reacţie la încordarea de până atunci, îşi murmura întruna, pentru sine: „Ce pacoste! Ce pacoste!”

La un moment dat, deveni conştientă de ceva dinafară. Cu efort, încercă să se concentreze şi să-şi dea seama ce anume îi pătrundea conştiinţa. Crinii zvelţi, albi, vibrau în clarul de lună, şi parfumul lor umplea aerul, ca o prezenţă vie. Doamna Morel respiră convulsiv, cu o uşoară spaimă. Atinse petalele cupelor mari, palide, şi fu străbătută de un fior. Crinii păreau să se întindă în lumina lunară. Îşi vârî mâna într-un caliciu: în sclipirea străvezie, aurul aproape că nu i se distingea pe degete. Se aplecă să privească staminele încărcate de polen galben; dar păreau împovărate doar de întunericul nopţii. Apoi bău o sorbitură adâncă de parfum. Aproape că o ameţi.

Doamna Morel se rezemă de poarta grădinii, privind afară, şi un timp se lăsă furată de gânduri. Nu ştia la ce se gândeşte. În afară de o vagă senzaţie de greaţă şi de prezenţa copilului din pântece, toată fiinţa ei se topise odată cu parfumul de crini în văzduhul muiat în argint. După un timp, şi copilul se dizolvă împreună cu ea în filtrul vrăjit al clarului de lună, se contopi cu dealurile, cu crinii, cu casele, şi plutiră laolaltă într-un leşin ai uitării.

Când îşi reveni, era cotropită de somn. Privi în jur, apatic; tufele de flox[1] alb păreau desişuri de lăstăriş pe care fuseseră întinse rufe la uscat; un fluture de noapte ricoşă deasupra lor şi se pierdu în grădină. îl urmări din priviri şi se deşteptă. O boare de vânt, purtând mireasma aspră, înţepătoare, a floxului, o înviora. Străbătu cărarea, şovăind în faţa tufişului de trandafiri albi. Răspândeau un parfum dulce şi simplu. Îşi trecu degetele peste volanele albe ale rozelor. Parfumul proaspăt şi pe talele răcoroase şi catifelate îi deşteptară în minte imaginea zorilor şi a luminii însorite. Îi plăceau mult. Dar

1 Arbust originar din America de Nord.

era vlăguită şi voia să doarmă. Se simţea pierdută, acolo, afară, în grădina aceea plină de mister.

De nicăieri nu răzbea niciun zgomot. Desigur, copiii nu se deşteptaseră, sau adormiseră din nou. Un tren, la trei mile depărtare, urui prin vale. Noaptea era foarte întinsă şi foarte stranie, şi-şi desfăşura în nemărginire spaţiile brumate. Din ceaţa argintie emanată de întuneric, veneau sunete vagi şi învăluite: un cristei prin apropiere, un şuierat de tren ca un suspin, strigăte îndepărtate.

Inima abia domolită începu din nou să-i bată cu repeziciune, şi, trecând prin grădiniţa laterală, se îndreptă cu grabă spre uşa din spatele casei. Încercă uşor clanţa; uşa era încă zăvorâtă, ferecată împotriva ei. Bătu uşor, aşteptă, apoi bătu din nou. Nu trebuia să deştepte copiii şi nici vecinii. Se vede că Morel adormise, şi n-avea să se trezească prea uşor. Îi ardea inima de dorinţa de a se afla înăuntru. Se agăţă de mânerul uşii. Se lăsase o boare rece; avea să răcească, asta-i mai lipsea la starea ei!

Scoţându-şi şorţul şi învelindu-şi capul şi braţele cu el, străbătu din nou cu paşi iuţi grădiniţa laterală şi se duse la fereastra bucătăriei. Proptindu-se cu mâinile de prichici, izbuti să se uite pe sub oblon şi să zărească braţele lui Morel întinse pe masă şi capul lui negru răsturnat pe braţe. Dormea cu faţa în jos pe masă. Ceva din atitudinea lui o făcu să-i fie silă de toate. Lampa fumega; îşi dădea seama după culoarea arămie a luminii. Ciocăni în fereastră, din ce în ce mai tare. Avu impresia că o să spargă geamul. Dar Morel nu se deşteptă.

După câteva eforturi zadarnice, începu să dârdâie, parte din pricina contactului cu piatra rece, parte de oboseală. Grijulie, ca întotdeauna, pentru copilul încă nenăscut, se întrebă ce ar putea face ca să se mai încălzească. Se duse în magazia de cărbuni, unde se găsea o scoarţă veche pe care o scosese cu o zi înainte pentru emul ce aduna zdrenţe şi cârpe. Îşi înveli umerii

cu ea. Era sojoasă, dar îi ţinea cald. Apoi începu din nou să măsoare în sus şi în jos cărarea din grădină, oprindu-se întruna ca să arunce o privire pe sub oblon, ciocănind în fereastră, şi spunându-şi că până la urmă va trebui el să se trezească, dacă n-ar fi decât din pricina poziţiei incomode în care dormea.

După vreun ceas, începu să bată lung şi încet în geam. Treptat, sunetul răzbi până la el. Când, disperată, încetă să mai ciocănească, îl văzu mişcându-se, apoi ridicându-şi faţa orbeşte. Bătăile dureroase ale inimii îl aduseră la trezie. Gertrude ciocăni imperativ în geam. Morel tresări. O clipă, îi văzu pumnii încleştându-se şi ochii scânteind. Nu avea într-însul niciun dram de frică. Dacă ar fi avut de-a face cu douăzeci de răufăcători, s-ar fi repezit în ei cu ochii închişi. Privi de jur-împrejur, nedumerit, dar gata să ţină piept oricui.

— Walter, deschide uşa! îi spuse ea cu răceală.

Mâinile i se destinseră. îl străfulgeră aducerea aminte a ceea ce făcuse. Îşi lăsă capul în piept, morocănos şi îndărătnic. îl văzu îndreptându-se grăbit spre uşă, auzi zăvorul trăgându-se. Apoi Morel apăsă clanţa. Uşa se deschise – în faţă i se căscă noaptea argintată, înfricoşătoare pentru ochii lui, după lumina roşcată a lămpii. Se trase grăbit îndărăt.

Când intră în casă, doamna Morel îl văzu dând aproape buzna pe uşa interioară şi năpustindu-se pe scări. În graba lui de a fugi de acolo înainte de intrarea ei, îşi smulsese gulerul, care zăcea acum cu butonierele rupte. Lucrul acesta o enervă.

Se încălzi şi se linişti. Uitând de toate în oboseală, începu să pună la punct mărunţişurile care mai rămăseseră de făcut: pregăti masa pentru gustarea lui de dimineaţă, clăti sticla pe care-o lua cu el la mină, îi aşeză hainele de lucru pe cuptor ca să i le încălzească, îi puse încălţările la îndemână, îi scoase o basma curată pentru gât şi o pungă cu două mere, apoi scormoni jăraticul şi se duse la culcare. Morel dormea buştean. Sprâncenele

subţiri, negre, i se îmbinau pe frunte într-o linie de îmbufnată amărăciune, în timp ce brazdele de pe obraz şi gura morocănoasă păreau să spună: „Nu-mi pasă cine eşti sau ce eşti, eu am să fac cum mă taie pe mine capul”.

Doamna Morel îi cunoştea prea bine ca să se mai uite la el. În timp ce-şi descheia broşa în faţa oglinzii, zâmbi vag când îşi zări faţa mânjită toată cu pulberea galbenă a crinilor. Îşi curăţă obrajii şi, în cele din urmă, se culcă. Un timp, mintea ei continua să fulgere şi să scapere scântei, dar adormi înainte ca soţul să i se fi trezit din primul somn al beţiei.

VENIREA LUI PAUL PE LUME. ŞI ÎNCĂ O BÂTALIE

După asemenea scenă ca aceasta din urmă, Walter Morel se arătă câteva zile stânjenit şi ruşinat, dar curând îşi recăpătă nepăsarea brutală. Totuşi, s-ar fi zis că-i mai scăzuse siguranţa de sine, îi mai slăbise. Chiar şi fiziceşte se închircise parcă şi statura lui frumoasă, masivă, se gârbovi. Nu fusese niciodată corpolent, aşa încât, pe măsură ce ţinuta dreaptă, impunătoare, i se pleoşti, trupul lui păru să se fi contractat, odată cu mândria şi cu forţa morală.

Abia acum îşi dădu seama cât de greu îi venea nevesti-sii să se mai târască la treburile casnice şi, cum compătimirea îi era sporită de căinţă, se grăbi să-i ofere ajutor. Începu să vină direct de la mină acasă, şi-şi petrecu împreună cu ea toate serile, până vineri, când nu-l mai răbdă inima să stea în casă. Dar se întoarse pe la zece, aproape treaz.

Îşi prepara întotdeauna singur gustarea de dimineaţă. Cum se scula foarte devreme şi avea timp berechet, nu-şi trăgea nevasta jos din pat la şase dimineaţa, cum făceau alţi mineri. Se deştepta pe la cinci, uneori chiar mai devreme, şi cobora în bucătărie. Când nu putea dormi, nevastă-sa zăcea în aşternut, aşteptând aceste clipe, ca pe un răgaz de calm. Încolo,

singurele momente de linişte adevărată, păreau a fi doar cele când el nu era acasă.

Morel, în cămaşă, coborî scările şi apoi îşi trase pantalonii de lucru, care erau lăsaţi întotdeauna pe cuptor, să se încălzească peste noapte. Focul ardea mocnit; pentru că doamna Morel scormonea în fiecare seară tăciunii. Şi primul zgomot care se auzea în casă era zăngănitul vătraiului pe grătar, când Morel sfărâma restul de cărbuni ca să pună la fiert ceainicul, umplut de cu seară şi lăsat pe plită. Ceaşca, furculiţa, cuţitul şi toate de care avea nevoie, în afară de mâncarea propriu-zisă, erau pregătite pe masă, pe un ziar. Apoi îşi prepară gustarea, îşi făcu un ceai, îndesă nişte cârpe în crăpătura de sub uşă ca să nu pătrundă curentul, aprinse un foc zdravăn şi gustă un ceas de tihnă. Îşi prăji slănina, ţinând-o în vârful unei furculiţe, şi prinse pe pâine stropii de grăsime care se prelingeau; apoi culcă bucata de slănină prăjită pe o felie groasă de pâine, o împărţi cu briceagul în bucăţele, îşi turnă ceaiul în farfurioară şi se simţi fericit. Mesele nu erau niciodată atât de plăcute când toţi ai casei se aflau în jur. Detesta furculiţele; furculiţa e o ustensilă modernă care nu a pătruns încă până la oamenii de jos. Cel mai mult îi plăcea lui Morel să se servească de briceag. Pe urmă mâncă şi bău în singurătate; pe vreme rece, se aşeza adeseori pe un scăunaş, cu spatele lipit de coşul sobei, punându-şi mâncarea pe apărătoarea de foc şi ceaşca pe plită. Îi plăcea să ţină obloanele închise şi luminarea aprinsă, chiar dacă afară era plină zi; obicei dobândit în mină.

La şase fără un sfert, se ridică, îşi unse două felii groase de pâine cu unt, pe care le vârî într-o taşcă de americă albă. Îşi umplu sticla cu ceai. Ceaiul rece, fără lapte şi fără zahăr, era băutura preferată pentru mină. După aceea, îşi scoase cămaşa şi-şi îmbrăcă pieptarul de miner, o bluză din flanelă groasă, răscroită adânc în jurul gâtului şi cu mâneci scurte.

Pe urmă urcă la nevastă-sa şi-i duse o ceaşcă de

ceai, pentru că era bolnavă, şi pentru c-aşa avea el chef.

— Ţi-am adus o ceaşcă de ceai, fato, îi zise.

— Ei, nu era nevoie, ştii doar că nu-mi place, răspunse ea.

— Bea-o; o să te tragă din nou la somn.

Ea primi ceaiul. Lui Morel îi plăcea s-o vadă cum îl ia şi-l soarbe.

— Pun rămăşag că-i fără zahăr.

— Ba are… o bucată groasă, replică ofensat.

— Mare minune, spuse ea, sorbind din nou.

Când părul îi era despletit, faţa doamnei Morel avea mult farmec. Lui îi plăcea s-o audă bombănindu-l. Se uită din nou la ea şi plecă fără niciun cuvânt de rămas bun. Niciodată nu-şi lua cu el la mină mai mult de două felii de pâine cu unt, aşa încât un măr sau o portocală erau adevărate delicatese, îi plăcea întotdeauna când ea îi pregătea câte un fruct. Îşi legă o basma în jurul gâtului, îşi trase cizmele mari, butucănoase, îmbrăcă surtucul cu buzunare adânci, în care-şi vâra taşca şi sticla de ceai. şi ieşi în aerul proaspăt al dimineţii, închizând uşa în urma lui, fără s-o încuie. Îi plăceau zorii şi drumul care tăia peste câmp. Şi-şi făcea apariţia la mină ţinând în dinţi o rămurică smulsă din gardul de verdeaţă, pe care o sugea toată ziua, ca să-i ţină gura umedă, jos, în adâncurile subteranului, simţindu-se la fel de fericit ca şi pe câmp.

Mai târziu, când se apropie vremea venirii pe lume a pruncului, robotea prin casă, în felul lui neatent, scoţând cenuşa, frecând plita, măturând pe jos, înainte de a se duce la lucru. Apoi, simţindu-se îndreptăţit, urca la ea:

— Am făcut eu curăţenie în locul tău; nu mai e nevoie să clinteşti un fir toată ziulica, aşa că şezi liniştită şi citeşte-ţi cărţile tale.

Cuvintele lui o făceau să râdă. În ciuda indignării.

— Şi mâncarea se găteşte singură? întreba.

— Ei, la mâncare nu mă pricep.

— Te-ai pricepe tu, dacă nu te-ar aştepta de-a gata.

— Da, poate c-aşa o fi, răspundea el şi plecă.

Când cobora, doamna Morel găsea casa dereticată, dar murdară. N-avea astâmpăr până nu curăţa totul temeinic; aşa încât ieşea cu făraşul la cenuşar. Într-o zi, doamna Kârk, spionând-o, îşi făcu drum, taman în minutul acela, la magazia de cărbuni. După care i se adresă peste gard:

— Ei, te tot foieşti întruna, de ce nu mai stai locului?

— Da, răspundea doamna Morel cu un ton dezaprobator. Ce să-i faci?

— Nu l-aţi văzut pe Ciorăpar? le strigă de peste drum o femeie mărunţică.

Era doamna Anthony, o sfrijită cu păr negru, ciudată, care purta întotdeauna o rochie de catifea cafenie, strânsă pe corp.

— Nu l-am văzut, răspunse doamna Morel.

— Aş vrea să vie o dată! Am cazanul plin cu rufe, şi-s sigură că i-am auzit clopoţelul.

— I-auzi-l! E-n capul străzii!

Cele două femei se uitară în josul aleii. La capătul Caselor de Jos, un om cocoţat într-o droşcă demodată, se apleca peste nişte boccele de culoare gălbuie; o adunătură de femei întindeau spre el braţele, unele oferindu-i câte o legătură. Şi doamna Anthony ţinea pe braţ o grămadă de ciorapi gălbui, din lână nevopsită.

— Săptămâna asta am terminat zece duzini, îi zise cu mândrie doamnei Morel.

— Ţţ, ţţ, ţţ ţ făcu cealaltă. Nu ştiu cum de găseşti timp!

— Ei, replică doamna Anthony, dacă-ţi faci timp, găseşti timp.

— Zău aşa, eu nu ştiu cum izbuteşti, urmă doamna Morel. Şi cât încasezi pe toţi ăştia?

— Două pence şi juma duzina.

— Ce să-ţi spun, dac-aş muri de foame şi n-aş sta să

fac douăzeci şi patru de ciorapi pentru două pence şi juma.

— Nu ştiu, răspunse doamna Anthony, merge foarte repede.

Ciorăparul se apropia, sunându-şi clopoţelul. Femeile aşteptau în poartă, ţinând pe braţ grămezile de ciorapi. Ciorăparul, un om grosolan, glumea cu ele, încerca să le tragă pe sfoară, le vorbea urât. Doamna Morel, plină de dispreţ, se retrase în curtea ei.

Exista o înţelegere că ori de câte ori o femeie avea nevoie de vecina ei, vira vătraiul în foc şi bocănea cu el în capătul sobei. Cum sobele erau spate-n spate, izbiturile făceau zgomot mare în casa vecină. Într-o dimineaţă, doamna Kirk, care frământa o plăcintă, îşi simţi inima aproape sărindu-i din loc când auzi poc-pocul în sobă. Cu mâinile pline de făină, alergă la gard.

— Ai bătut la mine, doamna Morel?

— Dacă nu te superi, doamnă Kirk.

Doamna Kirk se căţără pe cazanul ei de rufe, sări zidul aterizând pe cazanul doamnei Morel, şi alergă la vecina ei.

— Ei, dragă, cum îţi este? strigă îngrijorată.

— Poţi s-o chemi pe doamna Bower, îi răspunse doamna Morel.

Doamna Kirk ieşi în curte, îşi înălţă vocea puternică şi stridentă şi strigă:

— Ag-gie! Ag-gie!

Chemarea fu auzită de la un capăt la celălalt al Caselor de Jos. În cele din urmă, Aggie îşi făcu apariţia în fugă şi fu trimisă urgent după doamna Bower, în timp ce doamna Kirk îşi părăsi plăcinta şi rămase cu vecina ei.

Doamna Morel se vârî în pat. Doamna Kirk îi luă pe Annie şi pe William să mănânce la ea. Doamna Bower, o grăsună cu mers legănat, deveni stăpână în casă.

— Taie nişte friptură rece şi fă o budincă de mere pentru domnu', la prânz, îi ceru doamna Morel.

— Las că poate răbda *azi* şi fără budincă, răspunse

doamna Bower.

De obicei, Morel nu era printre primii care se adunau la rampă în momentul plecării. Câte unii se înfiinţau acolo înainte de ora patru, când suna fluierul de încetarea lucrului; dar Morel, al cărui abataj – unul foarte prost – se afla de astă dată la vreo milă şi jumătate distanţă de centrul minei, lucra de obicei până când se oprea primul dintre tovarăşii de schimb, şi atunci se întrerupea şi el. În ziua aceasta însă, minerul se săturase de muncă. La ora două, se uită la ceas în lumina lămpii verzi – era un abataj cu condiţii de securitate – iar la două şi jumătate îşi privi din nou ceasul. Tăia la o bucată de rocă ce-i bloca drumul, având să-i împiedice a doua zi lucrul. În timp ce se lăsa pe vine, sau îngenunchea izbind zdravăn cu târnăcopul, făcea întruna: Huşşti! Huşşti!

— N-ai de gând să isprăveşti, Sorry? strigă Barker, colegul lui de echipă.

— Să isprăvesc? Cât o ţine lumea şi pământul, moi măi Morel.

Şi-i dădu zor cu târnăcopul. Era ostenit.

— I-o treabă care te seacă la rărunchi, urmă Barker.

Dar Morel era prea exasperat, ajuns la capătul puterilor, ca să-i mai răspundă. Izbea totuşi înainte şi cresta cu toată forţa.

— Ai putea s-o laşi baltă, Walter, îl sfătui Barker. Poţi s-o tai şi mâine fără să-ţi scuipi bojocii.

— Mâine nu pun nici măcar un deget pe piatra asta, Isr el, strigă Morel.

— Mă rog, dacă nu-l pui tu, o să trebuiască să-l pună altul, răspunse Israel.

Morel continuă să aplice lovituri de târnăcop.

— Hei, acolo sus – încetarea! strigară oamenii care plecau din galeria vecină.

Morel continuă să taie.

— Când isprăveşti, prinde-mă din urmă, îi spuse Barker plecând.

Când Barker se îndepărtă, Morel, rămas singur, se simţi cuprins de furie sălbatică. Nu-şi terminase treaba. Se istovise muncind ca un nebun. Se ridică, leoarcă de sudoare, azvârli unealta, îşi trase surtucul pe el, suflă în luminare, îşi luă lampa şi ieşi. În josul galeriei principale se înşiruiau, clătinându-se, lămpile celorlalţi mineri. Răzbea o larmă de voci cavernoase. Aveau de străbătut un drum lung subteran. Se aşeză pe platforma pe care se prelingeau stropi grei de apă. O mulţime de mineri aşteptau la rând să urce, discutând zgomotos. Morel răspundea scurt şi răstit.

— Plouă, Sorry, spuse bătrânul Giles, care primise de sus această veste.

Morel află în sfârşit şi un prilej de mângâiere. Sus, în cabina lămpilor, îşi lăsase umbrela lui veche, care-i era dragă. În cele din urmă, îi veni şi lui rândul la colivie şi cât ai clipi ajunse la suprafaţă. Înmână lampa şi-şi luă umbrela pe care o cumpărase la o licitaţie, cu un şiling şi şase pence. Un moment rămase la rampa puţului, cu privirile pierdute peste câmp; se cernea o ploaie cenuşie. Vagoanele erau pline cu cărbune ud, lucios. Apa şiroia peste marginea vagoanelor, peste literele albe, „Minele de cărbuni G.W. ei Co; i., peste oamenii care, fără să le pese de ploaie, se scurgeau în josul şinelor şi pe câmp, formând o gloată cenuşie, posomorâtă. Morel îşi deschise umbrela şi ascultă cu plăcere răpăitul picăturilor de ploaie pe mătase.

Pe tot drumul spre Bestwood, minerii tropăiau, uzi, mohorâţi şi murdari, dar gurile roşii bodogăneau fără întrerupere. Şi Morel mergea cu un grup, însă tăcea. Pe măsură ce înainta, se încrunta bosumflat. Mulţi dintre mineri intrau la „Prinţul de Wales-4 sau la „Ellen”. Morel, simţindu-se destul de acru ca să poată rezista ispitei, îşi târşi mai departe picioarele pe sub copacii uzi, care picurau din crengi peste gardul parcului, şi prin noroaiele de pe Greenhill Lane.

Doamna Morel zăcea în pat, ascultând ropotul ploii,

zgomotul de paşi ai minerilor de la Minton, glasurile lor, şi bângănitul porţilor când oamenii se îndreptau spre pârleaz ca s-o apuce pe câmp.

— În cămară ai să găseşti nişte bere de ierburi, spuse ea. Domnul o să vrea să bea ceva, dacă nu se opreşte la cârciumă.

Dar cum întârziase, îşi spuse că s-o fi oprit la o băutură, mai cu seamă că ploua. Ce-i păsa lui de copil sau de dânsa?

De fiecare dată când născuse, fusese tare bolnavă după aceea.

— Ce e? întrebă ea simţind că-şi dă sufletul de rău ce-i era.

— Băiat.

Asta o mai consolă un pic. Gândul de a fi mamă de bărbaţi îi încălzea inima. Se uită la copil. Avea ochi albaştri, o claie de păr blond şi era slăbuţ. O inundă un val de dragoste fierbinte, în pofida a tot ce îndurase, îl luă în pat cu ea.

Morel fără să se gândească la nimic, îşi târa picioarele pe cărarea grădinii, istovit şi mânios. Îşi închise umbrela şi o puse în spălător; apoi îşi descălţă în bucătărie cizmele grele. Doamna Bower se ivi în uşa care ducea spre celelalte odăi.

— Ei, zise ea, cucoana se simte cât se poate de râu; e băiat.

Minerul mormăi, îşi aşeză în grabă pe bufet taşca şi plosca de tinichea, intră din nou în spălător şi-şi atârnă surtucul în cui, apoi se întoarse în bucătărie şi se înfundă în jilţ.

— N-ai ceva de băut? o întrebă.

Femeia intră în cămară. Se auzea pocnetul unui dop. Dezgustată, trânti cu zgomot cana pe masă, în faţa lui Morel. Acesta bău, suflă greu, îşi şterse mustaţa stufoasă cu capătul basmalei de la gât, suflă iar, şi se lăsă pe speteaza scaunului. Femeia nu-i mai adresă niciun cuvânt. Îi puse mâncarea în faţă, şi se duse sus.

— A venit domnul? întrebă lăuza.

— I-am servit masa, răspunse doamna Bower.

După ce zăcu un timp cu braţele întinse pe masă – îi era ciudă că doamna Bower nu-i aşternuse faţa de masă, şi-i dăduse mâncarea într-o farfurie mică, în loc de una adâncă, plină ochi – începu să mănânce. Faptul că nevastă-sa era bolnavă, că mai avea încă un băiat, nu însemna nimic pentru el în momentul acela. Era prea sleit; voia să mănânce; voia să şadă cu braţele pe masă; îl enerva prezenţa doamnei Bower în casă. Focul era prea slab ca să-i fie pe plac. După ce termină de mâncat, mai şezu locului douăzeci de minute; după aceea, umplu soba şi aprinse un foc zdravăn. Pe urmă, cu picioarele încălţate numai în ciorapi, urcă sus, fără nicio tragere 11 e inimă. Să dea ochi cu nevastă-sa, în clipa aceea, însemna un efort şi era prea obosit. Faţa-i era neagră şi mânjită de sudoare. Pieptarul muiat se uscase pe el, îmbibându-se de jeg. În jurul gâtului avea o basma de lână murdară. Cu această înfăţişare se înfiinţă la piciorul patului.

— Cum îţi mai este? întrebă.

— Am să mă fac bine, răspunse ea.

— Îhm!

Rămase fisticii, neştiind ce să mai spună. Era istovit, şi toată dandanaua asta îl plictisea, şi nici nu prea ştia bine unde se găseşte.

— Zice că-i băiat, bâigui.

Ea ridică pătura şi-i arătă copilul.

— Fie binecuvântat! murmură tatăl.

Doamnei Morel îi veni să râdă pentru că bărbatu-su binecuvânta copilul papagaliceşte, simulând o emoţie paternă pe care în clipa aceea nu o simţea deloc.

— Acuma du-te, îi spuse ea.

— Mă duc, fato, răspunse, întorcându-se cu spatele.

Alungat în felul ăsta, ar fi vrut s-o sărute dar nu cuteza. Şi ea ar fi vrut să fie sărutată, dar nu se putea hotărî să-i dea a înţelege. Răsuflă uşurată când îl văzu

ieşind din odaie, lăsând în urmă-i un miros vag de sudoare şi de funingine.

Doamna Morel primea în fiecare zi vizita pastorului Congregaţiei. Domnul Heaton era tânăr şi foarte sărac. Soţia lui murise la naşterea primului copil, aşa încât rămăsese singur în prezbiteriu. Îşi luase licenţa la Cambridge, era foarte timid şi nu ştia să predice. Doamna Morel ţinea la el şi pastorul se bizuia mult pe dânsa. Când se înzdrăveni, şedeau ore întregi de vorbă. Pastorul avea să fie naşul copilului.

Uneori rămânea să ia ceaiul la doamna Morel. Atunci ea aşternea din timp faţa de masă, scotea ceştile cele mai bune, cu dungă subţire, verde la margine, şi nădăjduia că Morel n-o să vină acasă prea devreme; într-adevăr, în zilele acelea n-ar fi avut nimic împotrivă să-l ştie că se opreşte la o bere. Întotdeauna gătea două mese de prânz, pentru că ţinea la ideea că masa principală a copiilor trebuia servită la ora douăsprezece, iar Morel lua prânzul la ora cinci. Aşa încât acum, domnul Heaton legăna pruncul în braţe, în timp ce doamna Morel bătea ouăle pentru budincă, sau curăţa cartofi; urmărind-o tot timpul din ochi, pastorul discuta cu ea viitoarea predică. Avea idei bizare şi fantastice. Doamna Morel îl aducea la realitate. Era o discuţie despre Nunta din Cana.

— Preschimbarea apei în vin, la Cana, spuse el, e un simbol al faptului că în viaţa de toate zilele a mirelui şi miresei, ba chiar şi în sângele lor, care până atunci fusese insipid, asemenea apei, s-a infiltrat spiritul, prefăcându-l în vin, pentru că, atunci când pătrunde iubirea, întreaga structură spirituală a omului se schimbă, se însufleţeşte de Duhul Sfânt, ba chiar şi forma trupească I se modifică.

Doamna Morel gândi: „Da, bietul de el, tânăra lui soţie a murit; şi nu i-a mai rămas decât să-şi contopească iubirea cu Sfântul Duh”.

Ajunseseră pe la jumătatea primei ceşti de ceai,

când se auzi tropăitul cizmelor de mină.

— Doamne sfinte! exclamă fără voie doamna Morel.

Pastorul păru cam speriat. Morel intră. Era plin de draci. Dădu din cap un „bună ziua" către pastor, care se ridică în picioare ca să dea mina cu el.

— Nu, făcu Morel, arătându-şi mâinile. Niciodată n-ai să vrei să strângi o mină ca asta, nu-i aşa? Poartă prea mult urma cozii de târnăcop şi de lopată.

Pastorul roşi încurcat şi se aşează din nou. Doamna Morel se ridică şi aduse cratiţa aburindă. Morel îşi scoase haina, îşi trase jilţul la masă şi se aşează greoi.

— Eşti obosit? îl întrebă pastorul.

— Obosit? Oi fi, răspunse Morel. Dumneata nu ştii ce-nseamnă să fii obosit aşa cum sunt *eu* obosit.

— Nu, răspunse preotul.

— Ia uită-te aici, spuse minerul, arătându-i umerii pieptarului. S-a mai uscat el, da' tot e leoarcă de sudoare, bun de stors ca un cearşaf ud. Ia pipăie!

— Dumnezeule! strigă doamna Morel. Domnul Heaton nu doreşte să-ţi pipăie pieptarul tău jegos.

Preotul întinse mâna cu fereală.

— Nu, poate că n-o fi dorind, spuse Morel. Dar fie că vrea el sau nu, sudoarea asta iese din *mine.* Şi în fiecare zi pieptarul mi se udă de poţi să-l storci. Şi dumneata n-ai nicio băutură, cucoană, pentru un bărbat care vine înscorţoşat de la mină?

— Ştii bine c-ai băut toată berea, răspunse doamna Morel turnându-i ceaiul.

— Şi nu se poate lua alta? apoi întorcându-se către preot: Un om care se coace în praf, ştii – care se ghiftuieşte cu murdăria dintr-o mină de cărbuni – are *nevoie* de-o băutură când vine acasă.

— De bună seamă, întări pastorul.

— Da' pun rămăşag pe o sută contra unu că n-o să se găsească niciun strop în casa asta.

— Poftim apă – şi poftim ceai, spuse doamna Morel.

— Apă! Nu apa o să-mi limpezească mie gâtlejul.

Îşi umplu cu ceai farfurioara de sub ceaşcă, suflă în el până-l răci, îl sorbi prin mustaţa stufoasă! şi neagră, şi după aceea suspină. Pe urmă îşi mai umplu o farfurioară, şi puse ceaşca pe masă.

— Îmi pătezi faţa de masă! strigă doamna Morel, aşezând ceaşca pe o farfurie.

— Un om care vine acasă, aşa ca mine, e prea ostenit ca să se mai gândească la feţe de masă.

— Ce păcat! exclamă nevastă-sa cu sarcasm.

În încăpere plutea un miros de carne cu legume şi de îmbrăcăminte de mină îmbâcsită.

Morel se aplecă spre pastor, împingându-şi înainte mustaţa mare şi gura care strălucea foarte roşie în faţa neagră de funingine.

— Domnule Heaton, i se adresă el, un om care a zăcut toată ziua îngropat în văgăuna aceea neagră, tăind la un perete de cărbune mult mai solid decât zidul ăsta…

— Nu trebuie să se văicărească, îi tăie vorba doamna Morel.

Îşi detesta soţul pentru că ori de câte ori avea un auditoriu se jeluia şi încerca să-şi atragă compătimirea. William, care şedea într-un colţ văzând de copilul mic, îl detesta, cu acea ură a tinereţii faţă de orice falsitate; îl ura şi pentru felul grosolan în care se purta eu maică-sa. Annie nu ţinuse niciodată la el; se mulţumea să-l evite.

După plecarea preotului, doamna Morel examina faţa de masă.

— Frumoasă treabă! exclamă.

— Crezi c-am să zac cu mâinile la piept pentru că ţi-ai invitat un pastor la ceai? zbieră el.

Amândoi erau furioşi, dar ea nu scoase o vorbă. Pruncul începu să ţipe, iar doamna Morel, apucând o cratiţă de pe plită o lovi din greşeală pe Annie în cap, drept care fetiţa se porni să miorlăie, iar Morel să strige la ea. În mijlocul acestui infern, William ridică privirile spre placa mare, smălţuită, care atârna peste poliţa căminului şi citi desluşit textul:

„Doamne, binecuvântează căminul nostru! (t

În continuare, doamna Morel, încercând să liniştească pruncul, se repezi la William şi îi arse o palmă, lipind:

— Tu ce moşmondeşti acolo?

După aceea se aşeză şi începu să râdă până când îi dădură lacrimile, în timp ce William răsturnă cu piciorul scăunaşul pe care şezuse, iar Morel mârâi:

— Nu văd ce-i aşa de râs în asta!

Într-o seară, imediat după vizita pastorului, simţindu-se incapabilă să mai reziste în urma unei noi ieşiri a lui Morel, o lua pe Annie şi copilul şi ieşi cu ei. Mox el îl lovise pe William şi niciodată mama nu-i ierta una ca asta.

Traversă podeţul oilor şi o luă pe după un colţ al pajiştii spre terenul de crichet. Păşunile alcătuiau o întindere de lumină pârguită de amurg, înfiorată de şoaptele îndepărtate ale morii. Se aşeză pe o bancă sub anini, pe terenul de crichet, şi privi înserarea. În faţa ei se desfăşura câmpul întins şi verde, neted şi solid, ca matca unui ocean de lumină. În umbra albăstruie a pavilionului, se zbenguiau nişte copii. Un stol de ciori se întorceau acasă croncănind, zburând în înaltul cerului împânzit de norişoi bucălaţi. Cârmeau, ondulând într-o curbă lungă, proiectată pe fundalul purpuriu, adunându-se, croncănind, rotindu-se, ca nişte fulgi negri prinşi într-un vârtej lent, în jurul unei buturugi care se înălţa asemenea unei moviliţe negre pe câmpie.

Câţiva domni făceau exerciţii de crichet şi doamna Morel auzea păcănitul mingii şi zvonuri de voci bărbăteşti brusc ridicate; desluşea siluetele albe, lunecând în tăcere pe terenul unde umbrele începuseră să se împreune. În depărtare, la fermă, stogurile de fân erau pe o parte poleite de lumină, iar pe cealaltă învăluite într-o umbră albastră-cenuşie. O căruţă încărcată cu snopi se legăna uşor în strălucirea galbenă, lichidă.

Soarele asfinţea. În serile senine, dealurile din Derbyshire apăreau muiate în purpura amurgului. Doamna Morel urmărea discul roşu care se retrăgea de pe cerul licăritor, lăsând în urmă-i un siniliu catifelat ea de floare, în timp ce spre apus văzduhul se învăpăiase de parcă toate flăcările pământului se învolburau în locul acela, iar în spate bolta lustruită se înveşmânta în albastru imaculat. O frântură de secundă, pe câmp, boabele de frasin prinseseră lumina şi scânteiară ca tot atâtea diamante printre frunzele întunecate. Câteva căpiţe de grâu, într-o margine de mirişte, părură să se însufleţească; doamna Morel îşi închipui că le vede înclinându-se într-o plecăciune; poate că fiul ei va fi un Iosif. Cerul de răsărit răsfrângea, într-o irizare trandafirie, sângeriul apusului. Stogurile mari de fin, care împungeau pe coasta dealului aureola, se răciră.

Doamna Morel trăia unul dintre acele momente de calm, în care micile frăknântări se mistuie şi frumuseţea lucrurilor irupe la suprafaţă; avea răgazul şi puterea să se vadă pe sine. Din când în când, o rândunică zbura pe lângă ea aproape atingând-o cu aripa şi, din când în când, Annie venea cu pumnii plini de „coacăze” de anin. Copilaşul nu avea astâmpăr în poala maică-sii, întinzând mânuţele ca să se agaţe de lumină.

Doamna Morel îşi coborî privirile asupra lui. Se temuse de copilul ăsta ca de o calamitate, din pricina urii pe care-o nutrea faţă de soţul ei. Dar acum, pruncul îi inspira un simţământ ciudat. Îşi simţea inima grea, de parcă ar fi fost bolnav sau schilod. Şi totuşi copilul părea pei fect normal. Dar nu se putea opri să observe felul curios în care băieţaşul îşi îmbina sprâncenele, şi ochii lui bizar de îngânduraţi, de parcă se străduia să înţeleagă ceva dureros. Când se uita la ochii adânci şi îngânduraţi ai copilului, simţea o povară pe inimă.

— Arată de parcă s-ar gândi la ceva… la ceva trist, spunea doamna Kirk.

Deodată, privindu-l, povara de pe inima ei de mamă

se prefăcu într-o durere pătimaşă. Se aplecă deasupra copilului, şi câteva lacrimi se desprinseră cu iuţeală din chiar inima ei. Copilaşul îşi înălţă degetele.

— Mieluşelul meu! îi murmură încetişor.

Şi în clipa aceea undeva, în adâncul sufletului, simţi că ea şi bărbatul ei se făcuseră vinovaţi.

Copilaşul se uita în sus la maică-sa. Avea ochii albaştri, că ai ei, dar privirea îi era grea, pironită, de parcă îşi dăduse seama de ceva care-i copleşise cugetul.

În braţele ei zăcea pruncul firav. Ochii lui de un albastru-adânc, care o priveau întotdeauna neclintiţi, păreau să-i scormonească şi să smulgă din ea cele mai tăinuite gânduri. Nu-şi mai iubea bărbatul; nu dorise acest copil, şi uite-l aici în braţele ei, scurmându-i inima, îl simţea în ea, ca şi cum cordonul care legase trupuşorul lui plăpând de trupul ei n-ar fi fost tăiat.

Un val de iubire caldă se transmise de la mamă la copil. îl lipi de obrajii şi de sânul ei. O să se străduiască din toate puterile, din tot sufletul ei, să-l despăgubească pentru faptul că venise pe lume nedorit, lipsit de iubire. O să-l iubească cu atât mai mult, acum că se afla aici; o să-l legene în dragostea ei. Ochii limpezi, iscoditori ai copilului o îndurerau şi o speriau. Oare ştia totul despre ea? Oare când se zămislise acolo, sub inima ei, îi ascultase simţirile? în privirea lui se ascundea o mustrare? Simţea că i se topeşte măduva în oase, de teamă şi de durere.

O dată mai mult deveni conştientă de soarele roşu care se aninase de muchia dealului din faţă. Deodată, înălţă copilul în braţe.

— Priveşte! îi şopti. Priveşte, frumosul meu!

Împinse pruncul către soarele învăpăiat, pâlpâitor, şi simţi uşurare. îl văzu ridicându-şi pumnişorii. Apoi îl strânse din nou la sân, ruşinată de impulsul ei de a-l dărui îndărăt luminii din care se plămădise.

— Dacă o să trăiască, gândi ea, ce-o să se întâmple cu el, ce-o să ajungă oare?

Inima-i era frământată.

— Am să-l numesc *Paul,* strigă deodată, fără să ştie de ce.

După un timp, se întoarse acasă. Peste păşunile verzi pogorâse o umbră străvezie care întuneca totul. După cum se aşteptase, găsi casa pustie. Dar Morel se întoarse la zece şi, cel puţin, ziua aceasta se încheie în linişte.

La vremea aceea, Walter Morel devenise extrem de irascibil. Munca părea să-l secere. Când se întorcea acasă, nu vorbea cu nimeni omeneşte. Dacă focul era domol, zbiera; bombănea în legătură cu mâncarea; când copiii sporovăiau, ţipa la ei într-un fel care făcea ca mamei să-i clocotească sângele în vine, iar cei mici să-l urască

Vineri, pe la ora unsprezece, nu sosise încă acasă. Copilaşul nu se simţea bine, era neliniştit şi plângea cinci maică-sa îl lăsa din braţe. Doamna Morel, frântă de oboseală, slăbită încă de naştere, aproape că nu se mai putea stăpâni.

„Aş vrea să vină o dată acasă pacostea asta!” îşi spuse istovită.

În cele din urmă, copilaşul îi adormi în braţe. Se simţea prea sleită ca să-l mai poarte până la leagăn.

„La orice oră o veni, nu-i spun o vorbă, îşi zise ea. Nu fac decât să mă perpelesc; am să tac chitic. Dar dac-o să facă ceva care să mă scoată din sărite…” adăugă în sinea ei.

Oftă, auzindu-l venind, de parcă sosirea lui era ceva ce-i depăşea puterea de rezistenţă. Morel, ca răzbunare, era aproape beat. Când intră în casă, nevastă-sa se aplecă asupra copilului, ca să nu trebuiască să-l vadă. Dar – o săgeată de foc îi străbătu trupul când îl auzi împiedicându-se de bufet şi făcând să zăngăne toate oalele, şi-l văzu apoi apucându-se de mânerele albe ca să-şi recapete echilibrul. Îşi atârnă în cuier pălăria şi haina, apoi se întoarse, fulgerând-o din priviri, de la distanţă, în timp ce ea şedea aplecată asupra copilului.

— Nu-i nimic de mâncare în casa asta? i se adresă insolent, ca unei slugi.

În anumite stadii ale beţiei, imita limbajul afectat, sclifosit, al orăşenilor. Era împrejurarea în care doamna Morel îl ura cel mai mult.

— Ştii foarte bine ce se găseşte în casă. Îi răspunse cu atâta răceală, încât tonul suna impersonal.

Rămase locului şi se zgâi la ea fără să i se clintească un muşchi de pe faţă.

— Am pus o întrebare cuviincioasă şi aştept un răspuns cuviincios, rosti afectat.

— Pe care l-ai primit, spuse ea ignorându-l.

O fulgeră din nou cu privirile. Apoi înaintă, împleticindu-se. Se rezemă cu o mână de masă şi cu cealaltă începu să smucească sertarul, ca să scoată un cuţit de pâine. Sertarul nu se deschidea pentru că-l trăgea într-o parte. Înfuriindu-se, îl smulse cu totul, răsturnându-l, şi linguri, furculiţe, cuţite, o sută de alte obiecte din metal se răspândiră zăngănind şi zornăind pe pardoseala de cărămidă. Copilul tresări cu un spasm.

— Ce faci acolo, dobitoc împiedicat şi beat ce eşti? strigă mama.

— N-aveai deci să scoţi tu blestema ele as ea de luhruri. N-aveai deci să te scoli şi să-ţi se veşti bărbatul, cum fac alte femei.

— Să te servesc… să te servesc? strigă ea. Chiar că mă şi văd servindu-te pe tine

— Da, ş-am să te învăs eu ce tre’ să faci. Să mă serveşti, da, ai să mă serveşti pe mine…

— Niciodată, milord. Mai curând aş servi un câine de pripas.

— Ce… ce?

Încercă să potrivească sertarul la loc. La cuvintele ei din urmă se întoarse. Faţa-i era stacojie, ochii injectaţi. O clipă, o privi amenințător, în tăcere.

— Pfui! făcu ea repede, cu dispreţ în agitaţia lui, împingea de zor sertarul. Acesta căzu, lovindu-l tăios

peste fluierul piciorului şi, cu un gest reflex, apucă sertarul şi zvârli cu el în nevastă-sa.

Unul din colţuri o lovi în tâmplă şi sertarul gol se izbi cu mare zgomot de sobă. Doamna Morel se clătină, şi a lipsit o clipă ca să se prăbuşească, năucă, de pe scaun. Simţi că i se face rău până-n miezul inimii: strânse cu putere copilul la sân. Se scurseră câteva clipe; apoi, cu un efort, îşi recăpătă stăpânirea de sine. Copilaşul plângea jalnic. Tâmpla ei dreaptă sângera destul de abundent. Ameţită, îşi privi copilul, şi câteva picături, de sânge stropiră şalul alb în care-l învelise; dar, cel puţin, copilul nu fusese lovit. Îşi înclină capul ca să-şi ţină echilibrul, şi sângele i se prelinse în ochi.

Walter Morel rămase pironit locului, rezemându-se cu o mină de masă, cu privirile în gol. Când se simţi destul de sigur pe picioare, se îndreptă spre nevastă-sa, se poticni, se prinse de speteaza balansoarului ei, cât pe-aci s-o dea peste cap; apoi, aplecându-se asupră-i şi clătinându-se în timp ce vorbea, o întrebă pe un ton de mirare îngrijorată:

— Te-a atins?

Se clătină din nou, gata să cadă peste copil. Catastrofa îl făcuse să-şi piardă cu totul echilibrul.

— Pleacă de aici! îi strigă ea căznindu-se să-şi menţină prezenţa de spirit.

El sughiţă.

— Hai… hai să vedem ce-i, spuse, sughiţând din nou.

— Pleacă de-aci!

— Ia-mă, las-mă uit ce-i, fato!

Duhoarea de băutură îi umplu nările; simţea apăsarea nesigură a mâinii lui care se rezema, clătinându-se, de speteaza balansoarului.

— Pleacă de-aici, îi spuse şi-l împinse, lipsită de vlagă.

El rămase locului, în echilibru şovăielnic, holbându-se la ea. Adunându-şi toate puterile, doamna Morel se

ridică, ţinând copilul cu un singur braţ. Cu un cumplit efort de voinţă, păşind ca-n somn, se duse în spălătorie, unde-şi ţinu câteva minute ochiul sub apă rece; dar era prea ameţită. Temându-se să nu leşine, se reîntoarse în balansoar, tremurând din toate fibrele. Din instinct îşi strângea copilul la piept.

Morel, necăjit, izbutise să împingă sertarul la loc în cavitatea lui, şi acum, în genunchi, dibuia cu labe amorţite după linguri împrăştiate.

Tâmpla doamnei Morel continua să sângereze. El se ridică în picioare şi veni spre nevastă-sa, lungindu-şi gâtul.

— Ce ţi-a făcut, fato? întrebă cu glas umil şi nenorocit.

— Poţi vedea şi singur ce mi-a făcut.

Se aplecă spre ea, sprijinindu-se în mâinile cu care îşi încleştase coapsele, deasupra genunchilor, şi îşi încordă privirile ca să se uite la rană. Doamna Morel se feri de faţa lui, cu mustaţa-i stufoasă, întorcându-şi obrazul pe cât îi sta în putinţă. În timp ce se uita la nevastă-sa, rece şi neclintită ca piatra, cu buzele ţepene, Morel simţi că i se face rău de slăbiciune şi de neputinţă. Dădu să se întoarcă, scârbit, când văzu un strop de sânge picurând din rana deschisă în părul subţire, strălucitor al copilului. Fascinat, urmări picătura vâscoasă, suspendată o clipă în norişorul de păr auriu şi prelingându-se apoi printre firele diafane. Căzu încă un strop. Avea să se închege pe ţeasta moale a copilului. Privea ca vrăjit, simţind cum se încheagă picătura; apoi, în cele din urmă, se deşteptă.

— Ce te tot uiţi la copil? fură singurele cuvinte ale nevesti-sii.

Dar glasul ei jos, intens, îl făcu să-şi plece şi mai mult capul. În cele din urmă, doamna Morel se înmuie;

— Adu-mi nişte vată din sertarul de mijloc, îi ceru.

Foarte docil, se îndepărtă, poticnindu-se, şi se întoarse cu un tampon, pe care-l încălzi în faţa focului şi

i-l aplică pe frunte, în timp ce ea şedea cu pruncul în poală.

— Acum adu-mi o basma curată.

Din nou scotoci şi răscoli în sertar, şi se întoarse cu o basma roşie, îngustă. Nevastă-sa i-o luă din mână şi, cu degete tremurătoare, încercă să şi-o lege în jurul capului.

— Lasă-mă să ţi-o leg eu, îi spuse umil.

— Pot şi singură.

După ce se legă, urcă în odăile de sus, atrăgându-i atenţia să scormonească tăciunii şi să încuie uşa.

Dimineaţa, doamna Morel dădu explicaţii:

— M-am lovit de drugul de la magazia de cărbuni, în timp ce căutam o greblă pe întuneric, pentru că mi se stinsese luminarea.

Cei doi copii se uitară la ea cu ochi mari, îngroziţi. Nu spuseră nimic, dar gurile lor întredeschise păreau să exprime tragedia pe care o simţeau inconştient. A doua zi, Walter Morel zăcu în pat până aproape de ora mesei de prânz. Nu se gândea la cele întâmplate cu o seară înainte. Nu se gândea aproape la nimic, şi sub niciun chip la cele petrecute în ajun. Zăcea şi suferea ca un câine bătut. Cel mai mult se rănise pe el; şi era cu atâti mai îndurerat, cu cât pentru nimica în lume nu i-ar fi spus ei vreun cuvânt bun, sau nu şi-ar fi exprimat vreo părere de rău. Se căzni să se descotorosească de orice sentiment împovărător. „A fost vina ei”, îşi spuse. Dar nimic nu-i putea împiedica adâncurile conştiinţei să-l înţepe cu pedeapsa aceea care-i mânca spiritul, ca o rugină, şi pe care n-o putea alina decât în băutură.

Simţea că nu putea lua hotărârea să se scoale, sau să vorbească, ori să se mişte, şi că nu putea decât să zacă acolo ca o buturugă. De altfel, îl chinuia o violentă durere de cap. Era sâmbătă. Spre prânz, se dădu jos din pat, se duse în cămară şi-şi luă nişte mâncare, se ospătă ţinându-şi capul în piept, apoi îşi trase cizmele şi ieşi, pentru a se întoarce la ora trei, vag ameţit şi uşurat;

după aceea, din nou drept în pat. Se scula pe la şase seara, bău un ceai, şi plecă glonţ.

Duminică, lucrurile se repetară: zăcerea în pat până la amiază, „Palmerston” până la două şi jumătate, masa de prânz, culcatul; aproape că nu rosti o vorbă. Când, în jurul orei patru, doamna Morel urcă în odăile de sus ca să-şi îmbrace rochia de duminică, ei dormea tun. I-ar fi fost milă de dânsul dacă l-ar fi auzit măcar o dată spunându-i: „Nevastă, îmi pare rău”. Nici gând; se încăpăţâna să-şi repete în sinea lui că ea a fost de vină. Şi în felul ăsta se nărui. Şi-n felul ăsta ea se înstrăină cu totul de dânsul. Se aflau amândoi într-un impas de ură, dar ea era cea mai tare.

Familia începu să bea ceaiul. Duminica era singura zi când luau mesele cu toţii împreună.

— Tata n-are de gând să se scoale? întrebă William.

— Lasă-l să se odihnească, răspunse maică-sa.

Peste toată casa plutea o atmosferă grea. Copiii respirau acrul otrăvit şi se simţeau covârşiţi. Erau abătuţi, nu ştiau ce să facă, de-a ce să se joace.

De îndată ce se trezi, Morel sări din pat. Era un lucru ce-l caracterizase întreaga viaţă. Nu putea trăi fără activitate. Toropeala inactivă în care zăcuse două zile îi sufoca.

Se făcuse aproape şase când se scula. De astă dată, intră în bucătărie fără nicio şovăire, întrucât sensibilitatea lui oscilantă împietrise din nou. Nu-i mai păsa ce gândea sau simţea familia.

Serviciul de ceai era pe masă. William citea cu glas tare din *Cartea copilului,* iar Annie asculta şi întreba mereu: „De ce?” Când auziră tropăitul pe scări al picioarelor încălţate în ciorapi, amândoi copiii amuţiră, iar cinci tatăl lor intră înăuntru, se închircirăă. Şi totuşi, în general era îngăduitor cu ei.

Morel îşi prepară singur masa, cu brutalitate. Mâncă şi bău cu mai mult zgomot decât ar fi fost nevoie. Nimeni nu-i adresă niciun cuvânt. Viaţa de familie se

oprise, se închistase, amuţise în clipa când intrase el. Dar nu se mai sinchisea că se înstrăinase de ai lui.

Îndată ce isprăvi ceaiul, se ridică, plin de vioiciune, ca să se pregătească de ducă. Tocmai această vioiciune, această grabă de a pleca de acasă o seca la inimă pe doamna Morel. Auzindu-i plescăiala încântată în apa rece şi zăngănitul vesel al pieptenelui de metal pe marginea ligheanului, când îşi uda părul, închise ochii cu dezgust. Când Morel se îndoi ca să-şi lege şireturile ghetelor, din mişcarea lui se degajă o anumită plăcere vulgară, care-l separă net de restul familiei rezervate, contemplative. Fugea întotdeauna de conflictele cu el însuşi. Chiar şi în străfundul inimii lui se justifica, spunându-şi „Dacă n-ar fi spus cutare şi cutare lucru, nu s-ar fi întâmplat nimic. A încasat ce-a meritat!” în timp ce se desfăşurară toate preparativele de plecare, copiii aşteptară, stingheriţi. Când ieşi din cea A, răsuflară uşuraţi.

Morel închise uşa după el şi se simţi fericit. Era o seară ploioasă, la „Palmerston” avea să fie plăcut. Grăbi pasul, plin de nerăbdare. Toate acoperişurile de ardezie ale Caselor de Jos luceau negre şi ude. Drumurile, întotdeauna tuciurii din pricina prafului de cărbune, erau năclăite de un glod negricios. Porni şi mai grăbit. La „Palmerston” ferestrele erau aburite. În coridor lipăiai din cauza umezelii lăsate de tălpile ude. Dar înăuntru aerul era cald, deşi îmbâcsit, şi încărcat de larma glasurilor, de miros de bere şi de fum.

— Walter, ce vrei să bei? strigă o voce, de cum apăru Morel în prag.

— Oh, Jim, băiete, de unde ai mai răsărit şi tu?

Oamenii îi făcură loc şi-l primiră cu căldură. Era bucuros. Într-un minut sau două, izbutiră să topească în el orice simţ de responsabilitate, orice ruşine, orice tulburare şi, devenind limpede ca un cristal, se pregăti pentru o noapte de veselie.

Miercurea următoare, Morel era lefter. Îi era groază de nevastă-sa. O ura pentru că o rănise. Nu ştia

cum să-şi omoare seara, întrucât n-avea nici măcar o monedă de două pence ca să se ducă la „Palmerston”, unde şi-aşa se îndatorase până peste cap. Aşadar, în timp ce nevastă-sa se afla jos în grădină cu copilul, el scotoci prin sertarul de sus al bufetului, unde-şi ţinea ea poşeta, o găsi şi o inspectă. Conţinea o jumătate de coroană, două monezi de câte o jumătate de penny şi o monedă de şase pence. Luă moneda de şase pence, aşeză cu grijă punga la loc, şi o întinse.

A doua zi, când vru să plătească zarzavagiul, doamna Morel se uită în pungă după moneda de şase pence şi simţi că i se scufundă inima. Apoi se aşeză şi începu să gândească: „Dar fusese oare o monedă de şase pence? Nu cumva am cheltuit-o? Sau n-oi fi lăsat-o în altă parte?”

Era foarte necăjită. Scormoni pretutindeni în căutarea monedei şi, cu cât se gândea mai mult, în inima ei era tot mai încredinţată că bărbatu-su o luase. Banii din pungă constituiau toată averea ei. Gândul că şterpelise de la ea era de nesuportat. Se mai întâmplase în două rânduri. Prima dată nu i-a spus nimic, şi la sfârşitul săptămânii, Morel i-a strecurat şilingul înapoi în pungă. În felul ăsta şi-a dat seama că el i-l luase. A doua oară nu l-a mai pus înapoi.

De data asta însă, simţea că întrecuse măsura. După ce i-a servit masa – venise devreme în ziua aceea – îl întrebă cu răceală:

— Ai luat tu aseară o monedă de şase pence din poşeta mea?

— Eu? răspunse el privind-o ofensat. N-am luat nimic. Nici nu ţi-am văzut măcar poşeta.

Dar doamna Morel îl mirosi că minte.

— Ştii foarte bine că ai luat-o, îi spuse liniştită.

— Îţi repet că n-am luat-o, strigă el. Iar te agăţi de mine, da? M-am săturat până peste cap!

— Aşadar, în timp ce eu strângeam rufele, mi-ai umflat şase pence.

— Am să te fac să plăteşti pentru cuvintele astea, răcni el împingându-şi cu disperare scaunul.

Se foi, se spălă şi urcă scările cu pas hotărât. Mai târziu, coborî îmbrăcat, ţinând în mână o boccea mare, legată într-o basma uriaşă, cu pătrate albastre.

— Şi-acum, îi declară, când ai să mă mai vezi înapoi să-mi spui şi mie.

— Oricum, am să te văd mai repede decât o să am eu chef.

Ieşi din casă cu legătura în mină. Ea rămase tremurând uşor, dar cu inima înecată de dispreţ. Ce-o să se facă dacă el se duce la altă mină, capătă de lucru şi se încurcă cu altă femeie? Dar îl cunoştea prea bine – n-ar fi în stare. Era cu desăvârşire sigură de el. Cu toate astea, inima i se zvârcolea în piept.

— Unde e tata? întrebă William când veni de la şcoală.

— Zicea că fuge de-acasă, răspunse mama.

— Unde?

— Ei, nu ştiu. Şi-a strâns lucrurile în basmaua albastră şi-a zis că nu se mai întoarce.

— Şi ce-o să ne facem? strigă băiatul.

— Ei, nu te necăji, n-ajunge el prea departe.

— Dar dacă nu se mai întoarce? seinei Annie.

Fetiţa şi cu William se aşezară pe canapea şi începură să miorlăie. Doamna Morel râse.

— Hei, tontălăilor ţ exclamă. Las că-l vedeţi înapoi înainte de se luminează de zi.

Dar copiii nu se lăsau consolaţi. Soarele asfinţi. Oboseala o împiedică pe doamna Morel să mai lupte cu îngrijorarea. O parte din sufletul ei îi şoptea că ar fi o binefacere să nu-l mai vadă; dar altă parte se frământa din cauza copiilor; şi, totuşi, în adâncul inimii, nu-l putea lăsa să plece. În străfundurile ei ştia foarte bine că nu poate pleca de la ea.

Când se duse la magazia de cărbuni din capătul grădinii, simţi ceva pe după uşă. Se uită să vadă ce-i. Pe

jos, în întuneric, zăcea trântită bocceaua albastră. Se aşează pe o brichetă de cărbune şi începu să râdă. De fiecare dată când dădea cu ochii de legătura pântecoasă şi diformă, furişată în colţul ei întunecos, eu capetele atârnând din noduri ca nişte urechi pleoştite, o pufnea râsul. Se simţea uşurată.

Doamna Morel îl aşteptă. Ştia că plecase fără bani, aşa că dacă se oprea la cârciumă, însemna să facă o nouă datorie. Era sătulă de el – sătulă până peste cap. Nu avusese nici măcar curajul de a-şi purta legătura dincolo de gardul curţii.

Pe la ceasul de nouă, în timp ce şedea căzută pe gânduri, Morel deschise uşa şi intră pe furiş, dar îmbufnat. Nevastă-sa nu rosti o vorbă. Îşi dezbrăcă haina şi se înfundă în jilţul lui, unde porni să-şi scoată ghetele.

— Ai face mai bine să-ţi aduci înăuntru bocceaua înainte de-ţi scoţi ghetele, îl povăţui ea calm.

— Poţi să mulţumeşti cerului c-am venit în noaptea asta înapoi, îi spuse el privind-o ursuz, de jos în sus, şi încercând să pară impresionant.

— Nu zău, dar unde, mă rog, te-ai fi dus? N-ai avut curaj nici măcar să-ţi scoţi bocceaua afară din curte, i-o trânti ea.

Făcea o figură atât de bleagă, încât nu putea nici să fie furioasă pe el. Morel continuă să-şi scoată ghetele şi să se pregătească de culcare.

— Nu ştiu ce ai în legătura aceea albastră, dar dac-o laşi afară, ai să te trezeşti de dimineaţă cu copiii că ţi-o aduc în casă.

Drept care se ridică, ieşi din casă, apoi se întoarse, străbătu bucătăria ferindu-şi faţa, şi urcă scările în grabă. Când doamna Morel îl văzu strecurându-se iute, cu bocceaua în mână, râse de una singură; dar inima îi era amară, pentru că îl iubise cândva.

MOREL A ALUNGAT DIN INIMĂ WILLIAM ÎI IA LOCUL

În cursul săptămânii următoare, Morel s-a aflat

într-o dispoziţie de nesuportat. Ca toţi minerii, era mare amator de doctorii, pe care, destul de ciudat, adeseori şi le cumpăra singur.

— Trebuie să-mi dai un strop de tentură de vitriol, i-o minune când poţi să ai o picătură în casă.

Aşa încât doamna Morel îi aducea tinctura de vitriol, prima lui doctorie favorită. Şi-şi fierbea o cană de ceai de pelin. Avea atârnate în pod mănunchiuri întregi de ierburi uscate: pelin, busuioc, izmă-creaţă, floare de soc, romaniţă, nalbă-de-mare, isop, păpădie şi ţintaură. De obicei, pe plită se afla cele un urcior cu vreo fiertură de un fel sau altul, din care bea din plin.

— Grozav! exclamă plescăind din buze, după un ceai de pelin. Grozav!

Şi îşi îmbia şi copiii să guste.

— E mai bun decât oricare din ceaiurile voastre sau decât zeama de nucă de cocos, îi asigura.

Dar ei nu se prea lăsau ademeniţi să bea.

De data asta însă, nici hapurile, nici picăturile de vitriol şi nici toate ierburile lui nu-i alungau „blestematele de piroane din cap”. Căzuse bolnav de o aprindere de creier. De când dormise pe jos, în ziua excursiei cu Jerry la Nottingham, nu mai fusese întreg la cap. De atunci se îmbătase întruna şi făcuse scandal. Acum era rău bolnav şi doamna Morel trebuia să-l îngrijească. Era unul din cei mai dificili pacienţi care se poate închipui. Cu toate astea, şi chiar făcând abstracţie de faptul că el câştiga pâinea în casă, doamna Morel nu i-a dorit niciodată moartea. Mai exista încă în ea ceva ce tânjea după el.

Vecinele s-au arătat foarte cumsecade: din când în când unele chemau copiii la masă, altele făceau treaba la bucătărie în locul ei, sau câte una vedea o zi întreagă de copilul mic. Totuşi a scos-o foarte greu la capăt. Vecinele n-o puteau ajuta chiar în fiecare zi. Şi atunci trebuia să-şi îngrijească sugarul şi bărbatul, să deretice prin casă şi să gătească, să facă tot ce era de făcut. Era sleită de

puteri, dar îşi îndeplinea toate îndatoririle.

Şi cu banii abia de făcea faţă. Încasa de la asigurări şaptesprezece şilingi pe săptămână şi, în fiecare vineri, Barker şi cu celălalt tovarăş de echipă puneau jos o parte din câştigul lor, pentru soţia lui Morel. Iar vecinii le făceau supe, şi le dădeau ouă şi alte mărunţişuri necesare unui bolnav. Dacă cei din jur n-ar fi ajutat-o cu atâta mărinimie, doamna Morel n-ar fi putut s-o scoată la capăt fără să se împotmolească în datorii grele, care ar fi legat-o de mâini şi de picioare.

Săptămânile treceau. În pofida aşteptărilor, starea lui Morel se îmbunătăţi. Avea o constituţie robustă, aşa încât, o dată pornit pe tămăduire, se înzdrăveni repede. În scurtă vreme începu să trebăluiască prin bucătărie. În timpul bolii, nevastă-sa îl cam răsfăţase. Morel ar fi vrut să continue şi acum. Îşi ducea adesea mâna la cap, îşi lăsa în jos colţurile gurii şi simula dureri pe care nu le simţea. Dar nu era chip s-o amăgească. La început, doamna Morel se mulţumi să facă haz în sinea ei. Apoi începu să-l ocărască cu asprime:

— Pentru Dumnezeu, omule, nu te mai văita atâta!

Asta îl cam jigni, dar continuă să se prefacă bolnav.

— Eu în locul tău n-aş seinei toată ziua ca un copil de ţâţă! îi spuse nevastă-sa răspicat.

Morel se indignă şi înjură pe sub mustaţă, ca un băieţandru. Se văzu nevoit să adopte un ton normal şi să pună capăt văicărelilor.

Cu toate acestea, un răstimp domni liniştea în casă. Doamna Morel era mai îngăduitoare, iar el, depinzând cu totul de nevastă-sa, ca un copil, se simţea destul de fericit. Şi nu ştia că îngăduinţa ei se datora faptului că-l iubea mai puţin. Până atunci, în ciuda a tot ce se întâmplase.

fusese soţul şi omul ei. Doamna Morel simţise că ceea ce-l lovea pe el o lovea, mai mult sau mai puţin, şi pe ea. Plinea cea de toate zilele depindea de dânsul. Procesul de reflux al iubirii ei a cunoscut stadii diverse,

dar a rămas, tot timpul, un reflux.

Acum, odată cu naşterea celui de al treilea copil, făptura ei lăuntrică nu se mai revărsa neputincioasă către Morel, ci era asemenea valului care se înalţă uşurel, ţinându-se la depărtare de ţărm. După naşterea copilului, aproape că nici nu-l mai dorise. Şi, pomenindu-se desprinsă de el, nemaisâmţindu-l parte din fiinţa ei ci, mai curând, parte din împrejurările exterioare, nu o mai frământa atâta ceea ce făcea dânsul, şi-l lăsa în voie.

În anul care a urmat, interveni acea stagnare, acea melancolie care e asemenea toamnei, în viaţa unui bărbat. Nevasta lui îl alunga din inimă, oarecum cu părere de rău, dar fără îndurare; îl alunga din inimă şi se întorcea către copii ca să-şi soarbă seva de iubire şi de viaţă. De aci înainte, Morel deveni mai mult sau mai puţin o formă exterioară. Şi dânsul, aproape că accepta situaţia, aşa cum se întâmplă cu atâţia alţi bărbaţi, cedând locul copiilor.

În timpul convalescenţei, când între ei se spulberase într-adevăr totul, se străduiră amândoi să regăsească într-un fel vechea intimitate care-i legase în primii ani de căsnicie. Morel şedea acasă şi, în timp ce copiii erau în pat, iar nevastă-sa cosea – lucra totul singură, cămăşile şi hăinuţele copiilor – el îi citea cu glas tare din ziar, rostind cuvintele rar şi lansându-le, unul câte unul, ca un aruncător de cuţite. Uneori ea îl zorea, anticipându-i lectura cu câte o frază. Iar el îi asculta vorbele umil.

Tăcerile care se lăsau între ei erau curioase. Nu se auzea decât ţac-ţacul iute şi uşor al acului, plescăitul zgomotos al buzelor lui, când dădea drumul la fum şi sfârâitul grătarului, când scuipa în foc. Şi atunci, gândurile doamnei Morel se întorceau spre William. Se făcuse băiat mare. Era în fruntea clasei şi profesorul spunea că-i băiatul cel mai ager la minte din toată şcoala. îl vedea de pe acum bărbat, tânăr, plin de vigoare, făcând ca lumea să strălucească din nou pentru

ea.

Şi Morel, care şedea acolo, singur, neavând la ce se gândi, nu se prea simţea la largul lui. Sufletul său dibuia orbeşte în căutarea ei, şi n-o afla. Simţea un fel de gol, aproape un vid în inimă. Nu-şi găsea locul şi era neliniştit. Curând nu mai putu vieţui în atmosfera aceea, şi nevastă-sa fu afectată. Amândoi, când rămâneau o bucată de vreme singuri, simţeau o apăsare în piept. Şi atunci, el se ducea să se culce, iar ea se aşeza în voie, ca să zise bucure de singurătate, să lucreze, să gândească, să trăiască.

Între timp însă, un al patrulea copil se afla pe drum, rod al acestui scurt răgaz de calm şi duioşie între cei doi părinţi singuratici. Când se născu ultimul copil, Paul împlinise şaptesprezece luni; era un băieţaş durduliu, palid, liniştit, cu ochi mari, albaştri, şi păstra încă acea ciudată îmbinare a sprâncenelor. Ultimul născut era de asemeni băiat, bălăior şi frumuşel. Când se văzu gravidă, doamna Morel se necăji din motive economice şi din pricină că nu-şi iubea soţul; dar nu de teamă pentru copil.

Îi puse băiatului numele Arthur. Era tare drăgălaş; avea un smoc de zulufi aurii şi, de la bun început, şi-a iubit tatăl. Doamna Morel era bucuroasă că măcar acest copil se arăta ataşat de tată. Când auzea pasul minerului, sugarul îşi întindea mânuţele şi gângurea. Şi dacă Morel era bine dispus, îi răspundea pe dată, cu glasul lui caid, moale;

— Ei, ce-i, voinicule? Într-o clipă vin la tine.

Şi cum îl vedea scoţându-şi surtucul de mină, doamna Morel învelea copilul într-un şorţ şi-l întindea tatălui.

— Ia te uită ce arătare! exclamă uneori luând înapoi plodul mânjit pe faţă cu funingine de la sărutările şi hârjonelile lui taică-său. Iar Morel râdea plin de voie bună:

— E un pui de miner, bată-l norocul să-l bată!

Acestea erau acum clipele de fericire din viaţa doamnei Morel: când în inima ei copiii îl cuprindeau între dânşii şi pe tată.

Şi William creştea tot mai mare şi mai voinic şi mai vioi, în vreme ce Paul, mai degrabă plăpând, tăcut, se făcea tot mai subţirel şi se ţinea ca o umbră de poala maică-sii. De obicei era ager şi plin de interes, dar uneori avea crize de depresiune. Deseori mama îşi găsea copilul de trei-patru ani plângând pe canapea, de-ţi rupea inima.

— Ce s-a întâmplat? îl întreba, dar nu primea nici un răspuns. Ce s-a întâmplat? stăruia, mâniindu-se.

— Nu ştiu, sughiţa copilul.

Atunci încerca să-l facă să judece, sau să-l facă să râdă, dar fără rezultat. Simţea că-şi iese din fire. Iar tatăl, întotdeauna iritat, sărea de pe scaun şi striga:

— Dacă nu-ncetează, îl pocnesc până ţi-l fac eu să tacă!

— N-ai să faci una ca asta, răspundea magia eu răceală.

Şi îşi scotea copilul în curte, îl îndesa în scăunaşul lui şi-i spunea:

— Hai, dă-ţi drumul la plâns aici, tristeţe!

Şi-atunci, poate că vreun fluture sau o foaie de revent îi distrugea atenţia, sau dacă nu, plângea până adormea. Accesele acestea nu erau prea dese, dar aruncau o umbră în inima doamnei Morel, şi o făceau să se poarte cu Paul altfel decât cu ceilalţi copii.

Într-o dimineaţă, pe neaşteptate, în timp ce se uita spre capătul Caselor de Jos după omul care vindea drojdie de bere, se auzi strigată. Era mărunţica şi sfrijita doamnă Anthony, în catifea cafenie.

— Hei, madam Morel, vreau să-ţi spun ceva despre Willie al dumitale.

— Da? replică doamna Morel. Şi ce anume?

— Când un băiat îl înşfacă pe altul de guler şi-i sfi. şie haimele, merită o chelfăneală zdravănă, ce părere ai? începu doamna Anthony.

— Dar Alfred al dumitale e de aceeaşi vârstă cu William al meu, ripostă doamna Morel.

— O fi, dar asta nu-i dă dreptul să-l înşface pe băiat de guler şi să i-l rupă de la gât.

— Mă rog, răspunse doamna Morel, eu nu-mi bat copiii şi chiar dacă aş face-o, aş sta mai întâi să ascult şi versiunea lor.

— Să ştii că la copii le prinde bine când îs niţel scărmănaţi, i-o întoarse doamna Anthony. Când ajunge să rupă dinadins gulerul altui băiat…

5 – Fii şi îndrăgostiţi

— Sunt sigură că n-a făcut-o dinadins, o întrerupse doamna Morel.

— Acu, fă-mă şi mincinoasă! se oţărî doamna An* thony.

Doamna Morel se îndepărtă şi închise poarta după ea. Mâna în care ţinea urciorul pentru drojdie de bere îi tremura.

— Am să-i aduc la cunoştinţă bărbatului dumitale, strigă după ea doamna Anthony.

La prânz, după ce William isprăvise de mâncat şi era pe punctul de a o şterge din nou afară – avea unsprezece ani pe atunci – maică-sa îl întrebă:

— Pentru ce i-ai rupt lui Alfred Anthony gulerul?

— Când i-am rupt gulerul?

— Nu ştiu când, dar mama lui spune că i l-ai rupt.

— Cum aşa – asta a fost ieri – şi avea gulerul rupt dinainte.

— Dar tu i l-ai rupt mai tare.

— Aşa a fost, jucam „cobbler”[2], şi-am atins-o pe-a şapteşpea, şi Alfy Ani’nu începe să strige: „Cine poate să mă prindă? Cine poate să mă prindă?” Ş-atuncea eu îi zic: „A. vrei să te prind?” Şi l-am prins, şi pe el l-au apucat toţi dracii, şi mi-a smuls piatra din mână ş-a fugit cu ea. Ş-atuncea eu am fugit după el şi când l-am prins s-

2 Joc de copii : fiecare aruncă o piatră cu care trebuie să lovească pietrele celorlalţi jucători.

a tras într-o parte şi i s-a rupt gulerul. Da’ eu mi-am luat piatra înapoi…

Scoase din buzunar o castană veche şi înnegrită, legată cu un şiret. „Piatra* asta străveche, „bătuse” şi izgonise din joc alte şaptesprezece pietre, legate cu şireturi «semănătoare. Aşa încât băiatul era mândru de veterana lui.

— Oricum ar fi, spuse doamna Morel, ştii că n-aveai dreptul să-i sfâşii gulerul.

— Vai, mamă! Doar n-am vrut să-l rup, ş-apoi era un guler vechi de cauciuc, şi fusese dinainte rupt.

— Altă dată să fii mai atent, îl dojeni maică-sa. Nu mi-ar plăcea deloc dacă mi-ai veni *tu* acasă cu gulerul rupt.

— Nu-mi pasă, mamă; n-am făcut-o dinadins.

Băiatul era amărât de dojană.

— Nu, mă rog, dar trebuie să fii mai grijuliu.

William o şterse, bucuros că scăpase numai cu atitn. Şi doamna Morel, care nu ţinea să aibă niciun necaz cu vecinii, se gândi că o s-o lămurească pe doamna Anthony cum stau lucrurile, şi cu asta basta.

Dar în seara aceea, Morel se întoarse de la mină cu o mutră de un cot. Se înfipse în bucătărie şi începu să se uite de jur-împrejur; timp de câteva minute, nu rosti o vorbă. Apoi:

— Unde-i Willy ăla?

— Ce-ai cu el? întrebă nevastă-sa care ghicise despre ce era vorba.

— O să afle când pun mâna pe el, răspunse Morel trântindu-şi cu zgomot plosca pe bufet.

— Bănuiesc că te-a agăţat doamna Anthony şi ţi-a împuiat capul cu gulerul lui Alfy, spuse doamna Morel dispreţuitor.

— Nu importă cine m-a agăţat. Când pun mâna pe el îi rup oasele.

— Destul de rău că eşti gata să ţii partea oricărei zgripţuroaice cu limbă de viperă, care-ţi îndrugă poveşti

împotriva copiilor tăi.

— Îl învăţ eu minte! o ţinea morţiş minerul, Pe mine nu mă importă a cui e băiatul; să nu s-apuce dumnealui să rupă şi să sfâşie în dreapta şi-n stânga după placul lui.

— Să rupă şi să sfâşie în dreapta şi-n stânga! repetă mama. A fugit după Alfy care i-a luat piatra, şi din întâmplare l-a apucat de guler, pentru că celălalt s-a ferit, aşa cum ar fi făcut oricare Anthony.

— Las că ştiu eu! strigă Morel cu ameninţare în glas.

— Tu ştii chiar înainte de-a ţi se spune, răspunse muşcător nevastă-sa.

— Tu să nu te amesteci, tună Morel. Las că ştiu eu ce-am de făcut!

— Asta-i mai mult decât îndoielnic, dac-ai putut lăsa ca o caţă cu limba otrăvită să te convingă să-ţi baţi copiii.

— Las că ştiu eu, repetă Morel.

Ea nu mai spuse nimic, ci rămase locului, încercând să-i potolească toanele.

Deodată, William dădu buzna înăuntru, strigând:

— Mamă, poţi să-mi dai ceaiul?

— Pot să-ţi dau chiar ceva mai mult, răcni Morel.

— Ţineţi gura, omule, îl sfătui doamna Morel, şi lasă mutra asta caraghioasă!

— Ai să vezi tu mutră caraghioasă la ăsta când oi isprăvi cu el, strigă Morel ridicându-se de pe scaun şi zgâindu-se la fiu-su.

William, care era un băiat înăltuţ pentru anii lui, dar foarte sensibil, se făcuse alb la faţă şi se uita la taică-su cu un soi de groază.

— Şterge-o de aici! îi porunci doamna Morel fiului.

Băiatul nu avu curajul să se mişte. Deodată, Morel îşi încleşta pumnii şi se îndoi.

— Am să-ţi arăt eu, „şterge-o de aici! zbieră ca scos din minţi.

— Ce! strigă doamna Morel gâfâind de furie. Doar

n-ai de gând să dai în băiat de hatârul *ei,* n-ai să dai!

— Nu zău? strigă Morel. Nu zău?

Şi holbându-se la copil, se repezi înainte. Doamna Morel sări între ei, cu pumnul ridicat.

— Nu care cumva să îndrăzneşti!

— Cum? strigă Morel fâstâcit pentru o clipă. Ce-ai spus? Ea se răsuci spre băiat.

— Ieşi afară din casă! îi porunci furioasă.

Băiatul, ca hipnotizat de dânsa, se întoarse cât ai clipi şi o zbughi afară. Morel se repezi la uşă, dar sosi prea târziu. Reveni, palid de mânie pe sub negreala de mină. Dar nevastă-sa era acum plină de arţag.

— Să îndrăzneşti numai! strigă ca eu o voce puternică, răsunătoare. Să îndrăzneşti, milofd, să atingi copilul ăsta cu un deget! Ai să regreţi pe vecie!

Morel era speriat de ea. Se aşează tulburat de furie.

Când copiii crescură îndeajuns de mari ca să fie lăsaţi singuri, doamna Morel se înscrise la Fanionul femeilor. Era un mic club de femei, ţinând de Societatea cooperatistă a angrosiştilor şi unde aveau loc întruniri în fiecare luni seara, în sala lungă de peste băcănia cooperativei din Bestwood. Femeile trebuiau să discute despre binefacerile cooperaţiei şi despre alte probleme sociale. Uneori, doamna Morel ţinea câte o prelegere. Li se părea curios copiilor s-o vadă pe mama lor, care era întotdeauna ocupată cu treburile casei, şezând şi scriind cu scrisul ei iute, gândind, consultând cărţi, şi apoi din nou scriind. În asemenea prilejuri, nutreau cel mai adânc respect pentru dânsă:

Îndrăgeau Fanionul. Era singurul lucru care nu le stârnea gelozia, deşi le răpea mama – în parte din pricină că ei îi plăcea atât de mult acolo, în parte pentru bunătăţile pe care le aducea de la băcănie. Unii soţi ostili, care găseau că nevestele lor devin prea independente, numeau Fanionul Clubul Scârţ-pârţ, adică fabrica de bârfă. Ce-i drept, de pe platforma creată de Fanion, femeile îşi priveau cu alţi ochi căminurile şi

condiţiile de viaţă, şi începeau să le descopere cusururi. Aşa încât minerii se trezeau că nevestele îşi creaseră un nou nivel de apreciere, care-i descumpănea. În fiecare luni seara, doamna Morel se întorcea şi ea cu o sumedenie de idei noi, aşa încât copiii ţineau ca William să fie acasă când venea mama, pentru că lui îi spunea o groază de lucruri.

Când băiatul împlini treisprezece ani, maică-sa îi găsi o slujbă la birourile cooperativei. Era un băieţandru deştept, cu o fire deschisă, cu trăsături cam aspre şi ochi albaştri ca de viking.

— De ce-i fi vrând să faci din el un conţopist cu fundul lustruit? o întrebă Morel. Tot ce-o să facă e c-o să-şi roadă pantalonii fără să scoată un ban. Cât îi dă la-nceput?

— Nu are importanţă cât îi dă la început, replică doamna Morel.

— N-are! Trimite-l cu mine în subteran, şi. la o săptămână după ce coboară, scoate zece şilingi, ca nimica. 13 a las că ştiu eu, să-şi frece fundul pantalonilor pentru şase şilingi, e mai bine decât să câştige zece şilingi în mină, alături de taică-su.

— N-o să se facă miner, şi cu ăsta basta! decretă doamna Morel.

— Sigur, mina-i bună pentru mine, da’ nu-i destul de bună pentru dumnealui.

— Dacă maică-ta te-a îngropat pe tine la doisprezece ani în mină, nu văd de ce-ar trebui să fac şi eu la fel cu băiatul meu.

— La doişpe ani! M-a trimis mult mai devreme!

— Oricând te-o fi trimis.

Era foarte mândră de fiul ei. Urma şcoala serală şi învăţa stenografia, aşa că la şaisprezece ani ajunsese cel mai bun stenograf şi contabil din oraş, cu excepţia unuia singur. Pe urmă dădu şi lecţii la şcoala serală. Dar îşi ieşea din sărite atât de iute, încât numai firea lui bună şi statura voinică îl ocroteau.

William făcea tot ce făceau bărbaţii maturi – adică lucrurile cuviincioase. De pildă, alerga iute ca vântul. La doisprezece ani a câştigat premiul întâi la o cursă de alergări: o călimară de sticlă, în formă de nicovală. Călimara trona mândră pe bufet şi îi dădea doamnei Morel o vie satisfacţie. Băiatul alergase numai de dragul ei. Venise acasă cu răsuflarea tăiată, cu nicovala lui în mină, strigând un: „Ia te uită, mamă!” Acesta a fost primul tribut real pe care i l-a adus. Şi ea l-a acceptat ca o regină.

— Ce drăguţ! a exclamat.

Pe urmă. băiatul începu să devină ambiţios. Îi aducea maică-sii toţi banii câştigaţi. Când îi dădu paisprezece şilingi pe săptămână, ea îi restitui doi ca bani de buzunar şi, cum William nu punea gura pe băutură, se consideră foarte bogat. Se însoţea cu burghezia din Bestwood. Rangul cel mai înalt din orăşel îl deţinea pastorul. Apoi venea directorul de bancă, pe urmă medicii, negustorii, şi la urmă ostile de mineri. William se împrieteni cu fiii farmacistului, profesorului şi negustorilor. Juca biliard la Mechanics Hall. De asemenea dansa – spre necazul maică-sii. Se bucura de toate distracţiile pe care le oferea Bestwood, de la bombele cu dans, cu şase pence intrarea, de pe Churchstreet, până la diverse sporturi şi la biliard.

Paul era gratificat cu descrieri ameţitoare a tot felul de domnişoare ca nişte flori, dintre care, cele mai multe, asemenea unor floxă smulse, nu trăiau în inima lui William mai mult de două săptămâni.

Uneori câte o victimă venea în căutarea amorezului rătăcitor. Doamna Morel se pomenea la uşă cu câte o fată ciudată, şi imediat ridica nasul pe sus.

— Vă rog, domnul Morel e acasă? întreba demoazela cu un aer rugător.

— Soţul meu este acasă, răspundea ea.

— Vreau… vreau să spun domnul Morel cel *tânăr,* stăruia fata stingherită.

— Care dintre ei? Sunt mai mulţi.

Roşind şi bâlbâindu-se, frumoasa explica:

— L-am… l-am cunoscut pe domnul Morel… La Ripley.

— Ah, la dans!

— Da.

— Nu-mi plac fetele pe care fiul meu le întâlneşte la dans. Iar el *nu-i* acasă.

A doua zi, William venea supărat foc pe maică-sa pentru că o alungase pe fată în chip atât de aspru. Era un tinerel nepăsător, dar cu o figură ageră, şi mergea cu paşi mari, uneori încruntându-se, şi de multe ori cu şapca împinsă şmechereşte pe ceafă. Când aveau loc asemenea scene, intra în casă mofluz. Îşi zvârlea şapca pe canapea, îşi proptea bărbia puternică în palmă şi se uita fbţ în jos la maică-sa. Ea era puţintică la trup, cu părul pieptănat foarte strâns, începând chiar de la marginea frunţii. Răspândea un aer de calmă autoritate şi, totuşi, de negrăită căldură. Ştiind că fiul ei era furios, simţea un tremur lăuntric.

— M-a căutat ieri o domnişoară, mamă?

— Nu ştiu de nicio domnişoară. A venit o fată.

— Şi de ce nu mi-ai spus?

— Am uitat, pur şi simplu.

William pufnea uşor pe nări.

— O fată frumoasă – părea o domnişoară.

— Nu m-am uitat la ea.

— Cu ochi mari cafenii.

— *Nu* m-am uitat. Şi spune-le fetelor tale, fiule, că atunci când aleargă după tine, nu la maică-ta trebuie să vină să te caute. Spune-le asta… pipiţelor cu care faci cunoştinţă la dans.

— Sunt convins că e o fată cumsecade.

— Şi eu sunt convinsă că nu e.

Cearta se încheia aici. Între mamă şi fiu era un mare conflict cu privire la dans. Neînţelegerea atinse punctul culminant, când William o anunţă că se duce la

Hucknell Torkard – considerat ca un orăşel cu faimă proastă – la un bal mascat. Urma să se costumeze în scoţian. Se găsea de închiriat un costum pe care-l purtase un prieten de-al lui şi care-i venea ca turnat. Costumul de scoţian fu adus acasă. Doamna Morel îl primi cu răceală şi nu desfăcu pachetul.

— Mi-a venit costumul? întrebă William.

— E un pachet în odaia din faţă.

William se repezi acolo şi tăie sfoara.

— Ţi-l închipui pe fiul tău îmbrăcat în asta? o întrebă el, încântat, arătându-i costumul.

— Ştii bine că nu vreau să mi te închipui „în asta”.

În seara balului, când veni acasă să se îmbrace, o găsi pe doamna Morel gătită cu pardesiul şi boneta.

— Nu! amâi să mă vezi, mamă? întrebă fiul.

— Nu; nu vreau să te văd.

Arăta palidă, şi faţa-i era crispată şi dură. Se temea ca fiul ei să nu calce pe urmele lui taică-su. William şovăi o clipă şi îşi simţi inima grea de îngrijorare. Dar deodată zări bereta scoţiană cu panglici. O luă în mină, plin de bucurie, şi uită de maică-sa. Doamna Morel plecă de acasă.

Când împlini nouăsprezece ani, William părăsi brusc birourile cooperativei, şi-şi găsi un serviciu la Nottingham. Slujba cea nouă era plătită cu treizeci de şilingi pe săptămână, în loc de optsprezece. Într-adevăr, o creştere simţitoare. Maică-sa şi taică-su plesneau de mândrie. Toată lumea îl lăuda pe William. Se părea că o să facă o carieră rapidă. Doamna Morel spera să-şi pună şi ceilalţi copii pe picioare cu ajutorul lui William. Annie se pregătea să fie profesoară; Paul, foarte inteligent şi el, învăţa bine şi lua lecţii de franceză şi de germană cu naşul lui, pastorul, care continua să fie bun prieten cu doamna Morel. Arthur, un băieţaş răsfăţat şi foarte frumos, era încă la şcoala primară, dar se spunea că are perspective să obţină o bursă la liceul din Nottingham.

William rămase un an în serviciul cel nou din

Nottingham. Studia cu străşnicie, şi se făcuse un tânăr serios.

Părea că-l frământa ceva. Totuşi, continua să se ducă la serate dansante şi la petreceri pe râu. Nu bea. Toţi copiii Morel erau antialcooliei fanatici. Se întorcea noaptea târziu acasă, şi totuşi mai stătea şi studia. Maică-sa îl implora să fie mai grijuliu, să se ţină sau de una sau de alta.

— N-ai decât să dansezi, dacă ai chef de dans, băiete; dar nu-ţi închipui că poţi să şi lucrezi la birou, să te şi distrezi, să mai şi înveţi pe deasupra; constituţia omului nu rezistă ia astea toate. Fă sau una sau alta – ori distrează-te, ori învaţă latina; dar nu încerca să le faci pe amândouă o dată.

După un an, obţinu o slujbă la Londra, cu o sută douăzeci de lire pe an. Părea o sumă fabuloasă. Maică-sa aproape că nu ştia dacă să se bucure sau să se amărască.

— Mamă. de luni într-o săptămână, sunt chemat în Linie Street, strigă el cu ochi strălucitori, în timp ce citea scrisoarea.

Doamna Morel simţi deodată cum i se opreşte inima în loc. William îi citi scrisoarea: „Vă rog să ne răspundeţi cu poşta de joi, dacă sunteţi de acord. Al. Dvs…” Mă angajează, mamă, cu o sută douăzeci pe an, fără să mă fi văzut măcar la faţă. Nu ţi-am spus eu că pot s-o fac! Ia gândeşte-te la mine, la Londra! Şi pot să-ţi trimit douăzeci de lire pe an, mamă! O să vă scăldaţi cu toţii în bani.

— Aşa o să fie, băiete, răspunse maică-sa cu tristeţe.

Niciun moment nu i-a trecut prin gând lui William că s-ar putea ca mama să fie mai curând îndurerată de plecarea lui decât bucuroasă de succes. Într-adevăr, pe măsură ce se apropia ziua plecării, inima doamnei Morel se strângea şi se usca de disperare. Cum îl mai iubea! mai mult, îşi pusese atâtea speranţe în el! Aproape că trăia prin dânsul. Îi plăcea să-l îngrijească: să

pregătească ceaşca pentru ceaiul lui, să-i calce gulerele, cu care băiatul se mândrea. Era o bucurie pentru ea să-l ştie că se mândreşte cu gulerele lui. Nu exista spălătorie. Aşa că le freca ea, cu un mic fier convex, şi le albea până când străluceau numai de la frecarea mâinii ei. Acum n-avea să i le mai spele. William pleca. Doamna Morel avea senzaţia că parcă iese cu totul din inima ei. Părea că nu-i lasă nici măcar imaginea lui în suflet. Asta era marea ei amărăciune şi suferinţă. Părea că ia cu dânsul tot ce-l aparţinuse ei.

Cu câteva zile înainte de plecare – William avea doar douăzeci de ani – îşi arse scrisorile de dragoste. Le ţinuse într-o mapă, pe dulapul din bucătărie. Din unele îi citise maică-sii fragmente. Pe altele, doamna Morel îşi dăduse osteneala să le citească singură. Dar cele mai multe erau ordinare.

Sâmbătă dimineaţa, îi spuse lui frate-su:

— Hai, apostole, să ne uităm prin scrisorile mele, poţi să-ţi decupezi păsările şi florile din colţul hârtiei.

Doamna Morel îşi terminase de vineri treaba pentru sâmbătă, deoarece era ultima zi liberă înainte de plecarea lui William. Acum îi cocea o budincă de orez, care-i plăcea lui, ca să şi-o ia pe drum. Băiatul aproape că nu-şi dădea seama cât de pieritâ era maică-sa.

Scoase prima scrisoare din mapă. Era scrisă pe hârtie mov, imprimată într-un colţ cu ciulini verzi şi roşii. William mirosi hârtia.

— Plăcut parfum! Ia miroase!

Şi vârî foaia sub nasul lui Paul.

— Mmm! făcu Paul aspirând parfumul. Cum se cheamă? Ia miroase, mamă!

Mama îşi lăsă în jos, pe hârtie, nasul mic şi fin.

— Nu vreau să miros lăturile lor, spuse adulmecând.

— Tatăl fetei e bogat ca un Cresus, comentă William. Are proprietăţi nesfârşite. Ea îmi spune Lafayette, pentru că ştiu franţuzeşte. „Vei vedea că te-am

iertat”. Îmi place să mă ierte. „I-am povestit azi-dimineaţă mamei despre tine şi i-ar face mare plăcere să vii duminică la noi la ceai, dar va trebui să ceară şi consimţământul tatii. Sper din toată inima că tata va fi de acord. Îţi voi da de ştire cum a întors-o din condei. Dacă, totuşi, tu…”

— O să-ţi dea de ştire, ce? îl întrerupse doamna Morel.

— Cum a „întors-off – da.

— Întors-o! repetă doamna Morel cu dispreţ. O credeam atât de cultivată!

William se simţi puţin stingherit, şi o abandonă pe fată, dându-i lui Paul colţul cu ciulini. Continuă să citească părţi de scrisori; unele o amuzau pe maică-sa, altele o întristau şi o îngrijorau pentru el.

— Băiatul meu, îi spuse, fetele astea sunt foarte deştepte. Sunt conştiente că n-au decât să-ţi gâdile puţin vanitatea, şi te lipeşti de ele ca un câine pe care l-ai scărpinat pe cap.

— Mă rog, dar nu pot sta să mă scarpine tot timpul, răspunse el. Şi când au isprăvit, eu o întind.

— Într-o bună zi ai să te trezeşti cu ditamai jug pe grumaz, de n-ai să mai poţi scăpa.

— Nu mă cunoşti! Sunt la fel de şmecher ca oricare din ele, mamă; fetele n-au de ce să se umfle în pene j

— *Tu* te umfli în pene, băiete, îi spuse maică-sa cu calm.

Curând, din teancul de scrisori parfumate nu mai rămase decât un morman de foiţe carbonizate, răsucite; iar Paul avea vreo treizeci sau patruzeci de colţuri ilustrate – rândunici, şi nu-mă-uita, şi rămurele de iederă. Iar William plecă la Londra, să înceapă o viaţă nouă.

ADOLESCENŢA LUI PAUL

Paul avea alcătuirea maică-sii: subţirel şi mai degrabă scund. Părul lui blond se făcu mai întâi roşcat, apoi castaniu închis; ochii îi avea cenuşii. Era un copil

palid, tăcut, cu ochi ce păreau să asculte, şi cu buza de jos plină, răsfrântă.

În general, părea mai mare decât vârsta. Era foarte conştient de ceea ce simţeau ceilalţi, îndeosebi maică-sa. Când doamna Morel era hărţuită de griji, Paul înţelegea şi n-avea linişte. Sufletul lui părea s-o urmărească întruna, cu luare-aminte.

Pe măsură ce creştea, se făcea mai voinic. William era prea depărtat de el ca vârstă, pentru a-i accepta tovărăşia. Aşa încât la început, băiatul i-a aparţinut întru totul lui Annie. Copila era băieţoasă şi cu capul în nori, după cum spunea maică-sa. Dar ţinea grozav la cel de-al doilea frate. Aşa încât Paul ajunsese remorca lui Annie, şi lua parte la jocurile ei. Fata se lua la întrecere în alergare cu celelalte sălbăticiuni din Casele de Jos. Şi Paul fugea totdeauna alături de ea, trăind alături de ea, trăind din plin participarea ei la joc, întrucât nu avea încă o participare proprie. Dar soră-sa îl adora. Paul părea să-şi pună întotdeauna lucrurile la inimă, când ea ţinea să-l facă să şi le pună la inimă.

Annie avea o păpuşă mare, de care era extrem de mândră, deşi nu prea ţinea la ea. Într-o zi, îşi culcă păpuşa pe canapea şi o acoperi cu o fustă, ca să doarmă. După care, uită de ea. Mai târziu, Paul începu să exerseze săritura de pe braţul canapelei. Şi sări drept peste păpuşa învelită, zdrobindu-i faţa. Annie se repezi la păpuşă, scoase un lung strigăt de jelanie şi se puse pe bocit. Paul încremeni.

— Mamă, nu se vedea că-i acolo; nu se vedea că-l acolo, repeta întruna.

Cât timp îşi boci Annie păpuşa, Paul stătu abătut şi neputincios. Dar suferinţa fetiţei se istovi. Îşi iertă frăţiorul – era doar atât de necăjit! O zi sau două mai târziu însă, avu un mic şoc.

— Hai s-o sacrificăm pe Arabella, îi propuse Paul. Haide s-o ardem!

Annie fu îngrozită şi fascinată în acelaşi timp. Ţinea

totuşi să vadă ce-o să facă băiatul. Paul înjghebă un altar din cărămizi, scoase afară talaşul din trupul Arabellei, vârî părţile de ceară în gaura feţei zdrobite, turnă deasupra puţină parafină şi dădu foc. Urmări cu satisfacţie diabolică stropii de ceară topită care se prelingeau de pe fruntea spartă a Arabellei şi picurau în foc, ca nişte broboane de sudoare. Tot timpul cât arse păpuşa aceea mare şi tâmpă, Paul urmări focul bucurându-se în tăcere. Când flăcările se stinseră, scormoni cu un băţ prin cenuşa fierbinte, pescui braţele şi picioarele înnegrite şi le strivi sub nişte pietroaie.

— Asta a fost jertfirea doamnei Arabella, spuse el, şi îmi pare bine că n-a mai rămas nimic din ea.

Annie fu foarte tulburată, deşi nu-şi putea exprima tulburarea prin cuvinte. Părea că Paul ura eu atâta înverşunare păpuşa, numai pentru că o desfigurase.

Toţi copiii Morel, dar Paul cu deosebire, erau *împotriva* tatii şi ţineau parte mamei. IVI – orel continua să-i terorizeze şi să se îmbete. Erau uneori perioade când făcea un infern din întreaga viaţă a familiei. Paul n-a uitat niciodată o seară de luni, când s-a întors de la corul de copii şi a găsit-o pe maică-sa cu un ochi vânăt şi umflat; taică-su stătea înfipt pe scoarţa din faţa sobei, cu picioarele răşchirate şi cu capul în piept, iar William, care tocmai se întorsese de la lucru, îl pironea din priviri. Când intrară copiii mai mici, se aşternu tăcere, dar niciunul dintre cei doi nu-şi clinti ochii.

Lui William îi păliseră până şi buzele, şi stătea cu pumnii încleştaţi. Aşteptă până când copiii se liniştiră, pândind cu o furie şi o ură copilărească. Apoi spuse:

— Laşule, n-ai fi îndrăznit s-o loveşti dacă eram eu de faţă.

Dar lui Morel i se urcase sângele la cap. Se repezi la fiu-su. William era mai înalt, însă Morel avea muşchi mai puternici şi era turbat de furie.

— N-aş fi îndrăznit? strigă el. N-aş fi îndrăznit? Pezevenghiule, dacă te mai bagi mult, îţi ard un pumn de

te las lat. Şi-am s-o şi fac, aşteaptă tu numai!

Morel se ghemui pe vine şi-şi agită pumnul într-un fel oribil, aproape animalic. William era livid de furie.

— Ai s-o faci? întrebă el cu o linişte încordată. Atunci va fi pentru ultima oară!

Morel se târî mai aproape de el, se chirci iarăşi pe vine, trăgându-şi pumnul îndărăt ca să-şi ia vânt şi să lovească. William îşi pregăti pumnii în poziţie de apărare. În ochii lui albaştri se aprinse un licăr, de parcă sta să râdă. Îşi pândea tatăl. Un cuvânt, şi cei doi s-ar fi încleştat în luptă. Paul spera că o vor face. Copiii şedeau pe canapea, albi ca varul.

— Încetaţi odată, amândoi! strigă doamna Morel cu o voce şuierătoare. Îmi ajunge pentru o singură noapte! Şi *tu,* spuse întorcându-se către soţul ei, priveşte-ţi copiii!

Morel îşi îndreptă privirea spre canapea.

— Priveşte *tu* la copii, căţea spurcată ce eşti! Ce le-am făcut eu copiilor, aş vrea să ştiu? Dar copiii ăştia îţi seamănă leit. I-ai învăţat toate tertipurile tale şi tot felul tău scârbos de a fi. Aşa i-ai crescut!

Doamna Morel renunţă să-i răspundă. Nimeni nu rosti o vorbă. După un timp, Morel îşi zvârli ghetele sub masă şi se duse la culcare.

— De ce nu m-ai lăsat să mă măsor cu el? întrebă William când taică-su urcă. Aş fi putut să-l bat cu uşurinţă.

— Bine ţi-ar mai fi stat să-l baţi pe tatăl tău!

— *Tată!* repetă William. Pe ăsta îl poţi numi tată?

— Mă rog, asta este – aşa că…

— De ce nu m-ai lăsat să-i dau o lecţie? Mi-ar fi Stenit foarte uşor.

— Ce idee! strigă ea. Încă n-am ajuns până acolo!

— Nu, z explică William, am ajuns la mai rău. Ia privoşte-te în oglindă! *De ce* nu m-ai lăsat să-i plătesc cu aceeaşi monedă?

— Pentru că n-aş putea să suport; aşa încât gândul

ăsta să-ţi iasă din cap! se răsti ea.

Şi copiii se duseră la culcare, amărâţi ca vai de lume.

Când William crescu mare, familia se mută din Casele de Jos într-o locuinţă pe coama dealului, de unde aveau priveliştea întregii văi care se desfăşura la poale, concavă ca o scoică. În faţa casei se înălţa un uriaş frasin bătrân. Vântul de apus, care venea dinspre Derbyshire, zgâlţâia casele cu furie. Iar copacul se văita. Asta îi plăcea lui Morel.

— E ca o muzică, spunea el. Mă adoarme.

Dar Paul, Arthur şi Annie urau vuietul. Pentru Paul deveni un vaier de infern. În iarna primului an petrecut în casa nouă, Morel a fost îngrozitor. Copiii se jucau până la ora opt în drum, la muchia văii largi, întunecate. Pe urmă se duceau la culcare. Mama lor rămânea jos şi cosea. Faptul că în faţa casei se aşternea un spaţiu atât de vast, le dădea copiilor o senzaţie de noapte, de nemărginire, de spaimă. Spaima venea din gemetele copacului şi din chinul certurilor din casă. Adeseori Paul se deştepta, la multă vreme după ce se culcase, din pricina bufniturilor care se auzeau de jos. Pe moment, devenea complet treaz şi atent. Apoi auzea răgetele bubuitoare ale lui taică-su, venit acasă aproape beat, şi răspunsurile tăioase ale maică-sii, pe urmă izbiturile cu pumnul în masă ale lui taică-su, şi mârâielile lui oribile când ridica glasul. Şi pe urmă, toate zgomotele se înecau într-o învălmăşeală sfâşietoare de gemete şi vaiete ale frasinului zbuciumat de vânt. Copilul rămânea într-o tăcută încordare, aşteptând să se potolească vântul ca să poată auzi ce face tatăl lor. S-ar fi putut s-o lovească din nou pe mama. Părea că întunericul vibra de un simţământ de groază – ceva ce-ţi zbârlea părul – şi de o ameninţare sângeroasă. Copiii stăteau eu inimile încleştate de spaimă. Şi vântul răscolea copacul cu tot mai multă sălbăticie. Toate corzile uriaşei harpe murmurau, şuierau, ţipau. Şi după aceea urma groaza

tăcerii care se lăsa brusc, tăcere pretutindeni, afară şi înăuntru. Ce să fi fost? Era oare tăcerea sângelui? Ce făcuse oare?

Copiii zăceau nemişcaţi, respirând în întuneric. Şi apoi, în cele dain urmă, îl auzeau pe tatăl lor zvârlindu-şi ghetele sub masă şi tropăind pe scări, cu picioarele numai în ciorapi. Continuau totuşi să asculte. Şi pe urmă, în sfârşit, dacă vântul le lăsa răgaz, auzeau apa de la robinet ropotind în ceainicul pe care-l pregătea mama lor pentru a doua zi dimineaţă. Acum puteau să adoarmă liniştiţi. Şi dimineaţa erau fericiţi-fericiţi, foarte fericiţi, jucându-se, iar seara dansând în jurul felinarului singuratic care pâlpâia în întuneric. Dar inimile lor ascundeau un colţişor de groază, iar ochii o undă de întunecime, care trăda întreaga lor viaţă.

Paul îşi ura tatăl. În copilărie, avusese o religie a lui, fervent㠄: „Doamne, fă-l să nu mai bea”. se ruga în fiecare noapte. „Doamne, fă ca tatăl meu să moară”, se ruga foarte des. „Fă ca să nu fie ucis în mină”, se ruga în serile când, după ceai, taică-su nu se întorsese încă de la lucru.

Acestea erau alte momente de intensă suferinţă pentru familie. Copiii veneau de la şcoală şi îşi luau ceaiul. Pe plită, cratiţa mare, neagră, fierbea înăbuşit, iar oala cu tocană se încălzea în cuptor, gata pentru masa lui Morel. Trebuia să ajungă acasă la ora cinci. Dar luni de-a rândul, seară de seară, se oprea pe drumul de întoarcere, la o băutură.

În nopţile de iarnă, când era rece şi se întuneca foarte curând, doamna Morel punea pe masă un sfeşnic de alamă cu o luminare de seu, ca să economisească gazul. Copiii isprăveau de mâncat pâmea cu unt sau cu grăsime şi erau gata s-o şteargă la joacă. Dar dacă Morel nu venise încă, şovăiau. Gândul că şedea la crâşmă, negru de jeg, bând de zor după o zi lungă de lucng şi că în loc să vină acasă să mănânce şi să se spele, zăcea acolo, îmbătându-se pe stomacul gol, o făcea pe doamna

Morel să-şi iasă din fire. Şi starea ei se transmitea copiilor. Acum, nu mai suferea singură: copiii sufereau alături de ea.

Paul ieşi să se joace cu ceilalţi. Jos, în albia văii inundate de amurg, licăreau, în dreptul minelor, mici jerbe de lumini. Câţiva mineri întârziaţi înaintau pe poteca năpădită de umbre. Sosi şi lampagiul să aprindă felinarele. Nu se mai vedea venind niciun miner. Întunericul închise valea; munca se isprăvise. Era noapte.

Paul, îngrijorat, alergă în bucătărie. Luminarea solitară ardea încă pe masă, focul puternic răspândea o lucire roşiatică. Doamna Morel şedea singură. Pe plită, cratiţa mustea; tacâmurile erau întinse pe masă în aşteptare, întreaga încăpere era plină de aşteptare, aşteptarea omului care zăcea în straie năclăite de murdărie, cu stomacul gol, la câteva mile depărtare de casă, dincolo de tot acest întuneric, şi bea până se îmbăta. Paul rămase în prag:

— Tata a venit? întrebă.

— Vezi bine că n-a venit, răspunse doamna Morel iritată de inutilitatea întrebării.

Băiatul tândăli pe lângă maică-sa. Amândoi erau stăpâniţi de aceeaşi îngrijorare. Puţin mai târziu, doamna Morel ieşi în curte şi strecură apa de la cartofii fierţi.

— S-au stârcit şi s-au înnegrit, spuse ea, dar nici că-mi pasă.

Schimbară puţine cuvinte. Paul aproape c-o detesta pe mamă pentru că suferea din pricina lui taică-su, care nu venise acasă de la lucru.

— De ce te necăjeşti? o întrebă el. Dacă are chef să se oprească la cârciumă şi să se îmbete, de ce nu-l laşi?

— „De ce nu-l laşi?” se răsti la el* doamna Morel. Ţi-e uşor să spui: „de ce nu-l laşi?”

Ea ştia că bărbatul care se opreşte la cârciumă când se întoarce de la lucru merge cu paşi repezi spre

distrugerea lui şi a căminului. Copiii erau încă mici, şi pâinea lor atârna de dânsul. William îi pricinuise un sentiment de uşurare, pentru că în sfârşit avea pe cineva care l-ar fi putut înlocui pe Morel dacă acesta eşua. Dar atmosfera încordată din serile de aşteptare erau mereu aceeaşi. Minutele lunecau pe cadranul ceasornicului. Se făcu ora şase şi faţa de masă era încă întinsă, mâncarea încă aştepta pe plită, iar în odaie plutea aceeaşi îngrijorare şi aceeaşi aşteptare. Băiatul nu mai putu răbda. Nu-l trăgea inima să se ducă afară la joacă. Aşa încât dădu o fugă până la doamna înger, vecina dintr-a doua casă, numai de dragul de a o auzi vorbindu-i. Doamna înger nu avea copii. Bărbatul se purta bine cu ea, dar lucra în n-o prăvălie şi venea acasă seara târziu. Aşa încât, când îl văzu pe băieţaş la uşă, îl chemă:

— Vino înăuntru, Paul.

Cei doi stătură un timp de vorbă, când deodată băiatul se ridică de pe scaun spunând:

— Ei, acuma mă duc să văd dacă mama n-are nevoie să-i cumpăr ceva.

Se prefăcea că-i vesel şi nu-i povesti prietenei lui nimic din ce-l rodea.

Apoi alergă acasă.

Morel tocmai venise, morocănos şi dezgustător.

— Asta-i ora la care se vine acasă! îl apostrofă nevastă-sa.

— Ce te priveş e pe tine cin vin aşa a, zbieră el, cu vocea năclăită.

Şi toţi ai casei rămaseră muţi, pentru că era primejdios. Mâncă în felul cel mai brutal cu putinţă, şi când isprăvi, împinse într-o parte toate vasele grămadă, ca să-şi poată întinde braţele pe masă. Şi după aceea adormi.

Lui Paul îi era scârbă de taică-su când îl vedea în această poziţie. Capid mic, respingător, al minerului, cu părul negru, presărat cu fire cenuşii, zăcea pe braţele descoperite, iar faţa, murdară cu nasul cărnos şi

sprâncenele subţiri, vulgare, era întoarsă într-o parte, toropită de atâta bere, de oboseală şi bicisnicie. Dacă intra cineva brusc în încăpere sau dacă se făcea vreun zgomot, îşi înălţa capul şi răcnea:

— Îţi crăp ţeasta, m-auzi, dacă nu încetezi odată cu bocănitul ăla! Mă-nţelegi?

Şi ultimele două cuvinte, zbierate amenințător, de obicei către Annie, făceau ca întreaga familie să se crispeze de ură împotriva tatălui.

Era ţinut departe de problemele familiale. Nimeni nu-i spunea nimic. Copiii, când se aflau singuri cu mama, îi povesteau întâmplările zilei, toate fleacurile. Dar de îndată ce intra tatăl, viaţa se oprea în loc. Era ca o frână introdusă în mecanismul lin, fericit, al familiei. Şi Morel era conştient de muţenia care se lăsa de cum intra în casă, de încremenirea oricărei mişcări, de neplăcerea pricinuită de venirea sa. Dar lucrurile ajunseseră prea departe ca să se schimbe.

I-ar fi plăcut mult să-i audă pe copii vorbindu-i; acestora le era însă cu neputinţă. Uneori, doamna Morel spunea câte unuia dintre ei:

— Despre asta ar trebui să stai de vorbă cu taică-tu.

Paul câştigă un premiu la un concurs organizat de o revistă pentru copii. Cu toţii radiau de bucurie.

— Ai face bine să-i povesteşti şi lui taică-tu când se întoarce. Ştii cum e el, zice că lui niciodată nu i se spune nimic.

— Bine, răspunse Paul.

Dar ar fi preferat să fi pierdut concursul, decât să trebuiască să-i relateze lui taică-su victoria.

— Tată, am câştigat un premiu la un concurs, îl anunţă.

Morel se întoarse spre el.

— Zău, băiete? Ce fel de concurs?

— O, un fleac – despre femei celebre.

— Şi cât e premiul pe care l-ai câştigat?

— O carte.
— A, da!
— Despre păsări.
— Îhm, îhm!

Şi asta a fost totul. Conversaţia între tată şi oricare alt membru al familiei era imposibilă. Morel era un intrus. Îl negase pe Dumnezeu cel lăuntric. Singurele prilejuri când reintra în viaţa propriei sale familii erau acelea când se îndeletnicea cu vreo activitate casnică şi se simţea mulţumit de munca lui. Uneori, seara, cârpăcea ghetele sau repara ceainicul, ori plosca lui de mină. Atunci avea întotdeauna nevoie de câteva ajutoare, şi copiii nu mai puteau de bucurie. Când devenea din nou el însuşi, copiii se aliau cu el în muncă, în reala activitate de făurire a unui bun. Era un meşteşugar priceput, destoinic, şi unul dintre aceia care când sunt în toane bune, cântă. Avea perioade întregi, luni, aproape ani, de izbucniri şi purtări respingătoare. Pe urmă, uneori, devenea din nou bine dispus. Era plăcut să-l vezi alergând spre spălător, cu o bucată de fier încins şi strigând:

— Feriţi din calea mea – păzea 1

După care bătea pe nicovală bucata de metal moale, înroşit, şi-i dădea forma dorită. Sau o suda, cu un aer preocupat. Şi copiii urmăreau cu bucurie cum metalul se înmuia brusc, topindu-se. şi cum era împins spre muchia fierului de sudură, în timp ce încăperea se umplea de un miros de răşină arsă şi de fier încins, iar Morel rămânea pentru o clipă tăcut şi încordat. Când pingelea încălţămintea, întotdeauna cânta, aţâţat de bocăniturile vesele ale ciocanului. Şi se simţea fericit când se aşeza să pună petice mari ia pantalonii lui de lucru din catifea, operaţie pe care o făcea des, socotindu-i prea murdari şi dintr-un material prea gros ca să-i poată cârpi nevastă-sa.

Dar cel mai mult le plăcea copiilor când prepara fiti-Icic pentru puşcat în mină. Morel aducea din pod un

snop de paie lungi, de grâu. Le curăţa, până când fiecare strălucea ca un beţigaş de aur; după aceea, tăia paiele în lungimi egale, de câte şase inci, lăsând la capătul fiecăruia. dacă putea, o crestătură. Avea întotdeauna un cuţit cu tăişul foarte ascuţit, care reteza paiele drept, fără să le strivească. Pe urmă, punea pe masă o grămăjoară de praf de puşcă – o moviliţă de grăunţe negre, pe scândura albă. bine frecată, a mesei. Morel tăia şi potrivea paiele, în timp ce Paul şi Annie le umpleau şi le astupau. Îi plăcea lui Paul să vadă grăuncioarele negre care lunecau din căuşul palmei lui în gura paiului, adunându-se ca nişte bobiţe de piper, până ce umplea golul. Pe urmă astupa gura cu o bucăţică de săpun, pe care o lua cu unghia degetului mare dintr-un calup mic. aflat pe o farfurioară – şi fitilul era gata.

— Ia te uită, tată! striga.

— În regulă, voinieelule, răspundea Morel. care era ciudat de darnic cu răsfăţurile faţă de-al doilea fiu al său.

Paul lăsa paiul să cadă în cutia cu pulbere, pregătită pentru a doua zi dimineaţă, când tata avea s-o ia la mină, şi să pregătească o explozie care să sfărâme cărbunele.

Între timp, Arthur, care continua să ţină mult la taicu-su, se rezema de braţul scaunului lui Morel, şi începea:

— Tăticule, povesteşte-ne despre cum i-acolo, jos, în mină.

Asta-i plăcea lui Morel.

— Ei, începea el, e unu’ mărunţel pe care noi îl chemăm Taffy. Şi-i grozav de caraghios!

Avea un fel colorat de a povesti. Te făcea să vezi toate năzdrăvăniile lui Taffy.

— E negricios şi nu prea înalt, urma el. Bun, într-o zi vine în abataj c-o pârâitoare şi deodată îl auzi că strănută. „Hei, Taff, îi spunem, ce tot strănuţi? Ai tras tutun pe nas?” Şi iar strănută. Pe urmă îşi lungeşte gâtul

şi-şi arată scăfârlia, puşlamaua naibii. „Ce vrei, Taff?” îl întrebăm.

— Şi ce voia? întreba întotdeauna Arthur.

— Îi făcusem noi poftă de tutun, puişorule.

Povestea cu Taffy se putea lungi la nesfârşire şi la toţi le plăcea.

Uneori povestea Suna altfel.

— Să-ţi spun una, dragul meu! Când dau să-mi îmbrac haina, la ora gustării, ce gândeşti că mi se plimba prin mânecă? Un şoarece. „Hei, tu!” strig eu şi numai bine ce-am putut să-l apuc de coadă.

— Şi l-ai omorât?

— L-am omorât, pentru că-s o pacoste. Mina-i împânzită de ei.

— Şi ce mănâncă?

— Paiele din care cade praful de puşcă, şi-apoi ţi se vâră prin buzunare şi-ţi mănâncă gustarea, dacă-i laşi – oriunde ţi-ai atârna haina – nepricopsiţii ăştia de rozători şi ronţăitori mititei.

Aceste seri fericite nu puteau să aibă loc decât atunci când Morel avea ceva de lucru. Şi se ducea devreme la culcare, adeseori înaintea copiilor. După ce isprăvea de cositorit şi răsfoia titlurile ziarelor, nu mai găsea nicio raţiune pentru care să rămână treaz.

Şi când tatăl lor era în pat, copiii se simţeau în siguranţă. Stăteau şi tăifăsuiau pe şoptite. Tresăreau, când pe tavan se iveau raze de lumină de la lămpile mineri-[3]

lor ce tropăiau afară, pornind la schimbul de ora nouă. Ascultau zvonul de glasuri, şi îi vedeau în închipuire cufundându-se în valea plină de întuneric. Uneori se duceau la fereastră, şi urmăreau cele trei sau patru lămpi, din ce în ce mai minuscule, legănându-se pe câmp. În beznă. Şi atunci era atât de bine să te repezi îndărăt în pat şi să te cocoloşeşti la căldurică.

Paul era cam firav, predispus la bronşite. Ceilalţi

3 Poreclă pentru locuitorii din Ţara Galilor.

copii erau destul de voinici: şi faptul acesta constituia pentru maică-sa o raţiune în plus ca să-l trateze altfel decât] X ceilalţi.

Într-o zi, veni acasă la prânz, bolnav. Dar în familia lor nu se făcea mare caz pentru atâta lucru.

— Ce-i cu tine? îl întrebă maică-sa, răstit.

— Nimic, replică băiatul.

Dar nu putu să mănânce.

— Dacă nu mănânci la masă, nu te duci nici la şcoală, îi spuse doamna Moroi.

— De ce?

— De aia!

Aşa încât, după-masă, se întinse pe canapeaua cu perne călduţe, îmbrăcate în creion, pe care cepiii le îndrăgeau. Apoi căzu într-un fel de toropeală. În dupumasa aceea, doamna Morel avea de călcat. În timp ce lucra, asculta hârâitul uşor, continuu, care ieşea din gâtlejul băiatului. Şi din nou în inima ei încolţi simţământul acela vechi, dureros, pe care i-l trezea copilul. Niciun moment nu se aşteptase ca băiatul să trăiască. Şi iată clocotea multă vitalitate în trupşorul lui tânăr. Poate că s-ar fi simţit mai uşurată dacă murea. Dragostea pe care i-o nutrea era întotdeauna amestecată cu tortură.

Băiatul, în moţăiala lui, era conştient de clămpănitul fierului de călcat pe suport, de bufniturile surde ale maşinii pe scândura de călcat. Când se trezi, deschise ochii şi o văzu pe maică-sa pe covoraşul din faţa sobei, ţinând fierul de călcat lângă obraz, de parcă ar fi vrut să-i audă căldura. Privindu-i faţa calmă, cu buzele strânse de suferinţă, de dezamăgire, de abnegaţie, şi nasul, cel mai fin nas cu putinţă, şi ochii albaştri, atât de tinereşti, de ageri şi liniştiţi, i se strânse inima de dra

! G

goste. Când era senină, ca acum, arăta curajoasă şi plină de viaţă, dar părea frustrată de drepturile ei.

Băiatul încerca o durere ascuţită simţind că femeia aceasta nu-şi realizase niciodată viaţa: şi incapacitatea lui de a o compensa îi dădea o senzaţie de acută neputinţă, dar, în acelaşi timp, o îndărătnică hotărâre lăuntrică. Idealul lui de copil.

Doamna Morel scuipă pe partea plată a fierului, şi o mică bulă de salivă sări şi lunecă iute pe suprafaţa neagră-lucioasă. Apoi, îngenunchind, frecă fierul cu putere pe dublura de sac a scoarţei din faţa sobei. Obrajii i se încinseră în dogoarea rumenă a focului. Lui Paul îi plăcea felul în care se lăsa în genunchi, cu capul pe un umăr. Avea mişcări sprintene şi iuţi. Era o plăcere să o urmăreşti. Nimic din ce făcea, niciun gest al ei, nu putea fi vreodată criticat de copii. Încăperea era caldă şi plutea miros de rufe proaspăt călcate. Mai târziu, sosi pastorul şi stătu de vorbă cu ea în şoaptă.

Paul căzu la pat cu un acces de bronşită. Nu era prea necăjit. Ce s-a întâmplat s-a întâmplat şi n-avea niciun rost să te iei la trântă cu bolile. Îi plăceau serile, după ora opt, când se stingea lumina şi putea urmări dansul flăcărilor din sobă, reflectat pe întunecimea tavanului şi a zidurilor; putea desluşi umbre uriaşe unduindu-se şi zvârcolindu-se până când odaia părea să se fi umplut de făpturi care se luptau în tăcere.

Înainte de a se duce la culcare, tatăl intră în odaia bolnavului. Ori de câte ori se îmbolnăvea cineva, se purta foarte blând. Dar lui Paul îi tulbură visarea.

— Dormi, dragul meu? întrebă Morel încetişor.

— Nu; vine şi mama?

— Termină de împăturit rufele. Ai nevoie de ceva?

— N-am nevoie de nimic. Dar cât mai durează până vine?

— Nu mai durează mult, puişorule.

Tatăl aşteptă nehotărât, un minut sau două, pe covoraşul din faţa sobei. Simţea că fiul nu-l doreşte. Apoi se duse în capul scării şi-i strigă nevesti-sii:

— Copilul întreabă de tine; cât mai zăboveşti?

— Pin ce termin, Doamne sfinte! Spune-i să doarmă.

— Mama zice să dormi, îi repetă tatăl cu blândeţe lui Paul.

— Vreau să vină *ea.* stărui copilul.

— Zice că nu poate dormi până nu vii tu, strigă iar Moroi, pe scară.

— Vai, vai! N-am să întârzii. Şi nu mai zbiera de pe scară. Mai sunt şi ceilalţi copii…

Morel intră din nou şi se lăsă pe vine în faţa focului din dormitor. Îi plăcea grozav focul.

— Zice că nu mai întârzie mult.

Zăbovi în cameră un timp. Băiatul începea să se înfierbânte de iritare. Prezenţa tatălui părea să-i aţâţe nervozitatea pricinuită de boală. În cele din urmă, Morel. după ce-şi privi un răstimp fiul, spuse încetişor:

— Noapte bună, dragul meu.

— Noapte bună, răspunse Paul, răsucindu-se în aşternut de uşurare că fusese lăsat singur.

Lui Paul îi plăcea la nebunie să doarmă cu maică-sa. În ciuda celor afirmate de igienişti, somnul desăvârşit este acela pe care îl împărţi cu o fiinţă iubită. Căldura, siguranţa, liniştea sufletească, consolarea totală ce se degajă din atingerea celuilalt, leagă somnul care împleteşte în binefacerea lui şi trupul şi sufletul. Paul se lipea de maică-sa, şi dormea, şi se tămăduia; iar doamna Morel, care întotdeauna dormea prost, se lăsa mai târziu furată de un somn adânc, ce părea să-i redeştepte încrederea.

În timpul convalescenţei, Paul şedea pe pat, în capul oaselor, şi privea la caii zgribuliţi care se hrăneau din troacele de pe câmp, răspândind paie pe zăpada gălbuie, bătucită; privea minerii care mărşăluiau spre casă – siluete mărunte, negre, adunate în pâlcuri, târându-se încet, pe potecile albe. Pe urmă, noaptea se ridica asemenea unui abur albăstrui, iscat din zăpadă.

În timpul convalescenţei, totul era minunat. Fulgii

de zăpadă răsăreau pe geam, rămâneau o secundă nemişcaţi, ca nişte rândunici, şi apoi piereau într-o lacrimă de apă, ce se prelingea pe sticlă. La colţul casei, fulgii se învârtejeau, ca nişte porumbei în zbor. Şi departe, în vale, trenuleţul şerpuia negru şi şovăitor, brăzdând nemărginirea albă.

Întrucât familia era atât de nevoiaşă, toţi copiii se simţeau fericiţi dacă puteau aduce vreun sprijin material. În dimineţile de vară, Annie, Paul şi Arthur porneau cu noaptea în cap să culeagă ciuperci, prin iarba udă din care se înălţau ciocârliile, şi scormoneau în căutarea delicioaselor trupşoare nude, cu pieliţa albă, tainic pitite în verdeaţă. Şi dacă izbuteau să culeagă o jumătate de pfund, se simţeau neînchipuit de fericiţi: încercau bucuria de a găsi ceva, bucuria de a primi ceva de-a dreptul din mina Naturii, şi bucuria de a contribui la fondurile familiei.

Dar cea mai importantă recoltă, după spicuirea griului destinat fierturilor, erau murele. Sâmbăta, doamna Morel trebuia să cumpere fructe pentru budinci; şi îi plăceau murele. Aşa că Paul şi Arthur cutreierau crângurile, dumbrăvile şi carierele părăsite, în tot timpul cât se mai putea găsi măcar o mură; la fiecare sfârşit de săptămână porneau în expediţie. În regiunea satelor de mineri, murele ajunseseră oarecum o raritate. Dar Paul scotocea în lung şi în lat. Îi plăcea să bată potecile în câmp deschis, printre tufişuri. Şi nu suferea să se întoarcă acasă la maică-sa cu mina goală. Simţea că i-ar fi pricinuit o dezamăgire şi ar fi preferat să moară decât s-o dezamăgească.

— Doamne sfinte! exclamă doamna Morel, când intrau în casă băieţii, întârziaţi, rupţi de oboseală şi flămânzi. Pe unde aţi fost?

— Ei, răspundea Paul, n-am găsit niciun bob, aşa că ne-am dus până pe deal, la Misk. Şi ia priveşte, mamă!

Doamna Morel se uita în coşuleţ.

— Ah, astea-s grozave! se minuna ea.

— Şi-s mai bine de doi pfunzi, mamă, nu-i aşa că-s peste doi pfunzi?

Mama cântărea coşul în mină.

— Da, răspundea cu îndoială în glas.

După aceea, Paul căuta printre boabe o rămurică. Întotdeauna îi aducea o crenguţă cu fructe, cea mai frumoasă pe care o găsea.

— Ce drăguţ, spunea ea pe un ton bizar, tonul femeii care acceptă o atenţie de la un îndrăgostit.

Băiatul prefera să colinde ziua întreagă, să cutreiere mile şi mile, decât să se dea bătut şi să vină acasă cu mina goală. Cât timp a fost mic, doamna Morel nu şi-a dat niciodată seama de acest lucru. Ea era o femeie care aştepta să-i crească copiii mari. Şi William o preocupa în primul rând.

Dar când William începu să lucreze la Nottingham şi să se arate mai puţin pe acasă, mama deveni o tovarăşă pentru Paul. În chip inconştient. Paul era gelos pe William, şi acesta din urmă era gelos pe Paul. Dar. În acelaşi timp. erau buni prieteni.

Intimitatea doamnei Morel cu cel de-al doilea fiu al ci era mai subtilă şi mai sensibilă, deşi poate nu atât de pasionată ca aceea dintre ea şi fitil mai mare. Se statornicise regula ca în după-mesele de vineri Paul să ridice banii. Minerii care lucrau în cele cinci mine erau plătiţi vinerea, dar nu individual. Câştigurile fiecărui abataj erau înmânate şefilor de echipă, ca principali contractanţi, şi aceştia făceau apoi împărţirea banilor fie la cârciumă, fie la ei acasă. Şi cum vineri după-masă şcolile se închideau devreme, copiii puteau ridica banii în locul părinţilor. Fiecare dintre copiii Morel – William, Annie şi apoi Paul – s-au îndeletnicit cu ridicarea banilor în după-mesele de vineri, până când le-a venit şi lor rândul să lucreze. Paul obişnuia să se ducă după bani pe la trei şi jumătate, cu un săculeţ de stambă în buzunar. Toate potecile roiau de femei, fete, copii şi bărbaţi care se îndreptau spre birouri.

Birourile erau destul de frumoase: o clădire nouă. din cărămidă roşie, aproape ca o reşedinţă, înălţată pe terenurile proprii ale minei, bine îngrijite, de la capătul aleii Greenhill. Holul clădirii fusese transformat în sală de aşteptare, o încăpere lungă, goală, pavată cu dale albastre şi mobilată doar cu o bancă prinsă de jur-împrejur în zid. Aci şedeau minerii, în straiele lor de mină, murdare. Veniseră devreme. Femeile şi copiii de obicei se plimbau în sus şi-n jos pe aleile acoperite cu prundiş roşu. Paul examina întotdeauna bordura de gazon şi pajiştea mare acoperită cu iarbă, pentru că printre fire descoperea panseluţe şi nu-mă-uita. Se auzea larmă de voci. Femeile îşi îmbrăcaseră pălăriile de la costumele de duminică. Fetele sporovăiau în gura mare. Gite un căţel alerga pe ici, pe colo. De jur-împrejur, arbuştii verzi străjuiau neclintiţi.

Deodată, dinăuntru se auzi strigându-se: „Spinney Paifk – Spinney Park”. Toţi lucrătorii de la Spinney Park dădură buzna în sală. Când veni şi rândul celor de la Bretty, Paul intră de-a valma cu mulţimea.

Casieria se găsea într-o încăpere mică. O străbătea o tejghea, care o împărţea în două. Îndărătul tejghelei stăteau doi bărbaţi: domnul Braithewaite şi subalternul lui, domnul Winterbottom. Domnul Braithewaite era un bărbat masiv, eu o înfăţişare gravă de patriarh, la care contribuia barba albă, cam rară. De obicei era înfofolit într-un fular uriaş de mătase, iar în căminul deschis ardea până spre mijlocul verii un foc zdravăn. Toate ferestrele erau închise. Uneori, iarna, oamenii care veneau de afară, de la aer curat, îşi simţeau gâtlejurile uscate din pricina îmbâcselii de la casierie. Domnul Winterbottom era un omuleţ scund şi gras, cu o chelie ca-n palmă. Făcea observaţii lipsite de haz, în timp ce şeful lui lansa mustrări patriarhale la adresa minerilor.

Camera era ticsită de mineri în straie de lucru, sau de alţii care fuseseră acasă şi se schimbaseră, de femei, unul sau doi copii şi, de obicei, câte un câine. Paul era

destul de pipernicit, aşa încât adeseori soarta lui era să se amestece printre picioarele bărbaţilor, pe lângă focul care-l pârlea. Cunoştea ordinea numelor – era aceeaşi cu ordinea numerică a abatajelor.

— Holliday! răsună vocea domnului Braithewaite.

Doamna Holliday înaintă tăcută spre tejghea, luă banii, se retrase.

— Bower… John Bower.

Spre tejghea înaintă un băiat. Domnul Braithewaite, masiv şi irascibil, se holbă la el peste marginea ochelarilor.

— John Bower! repetă el.

— Eu sunt, răspunse băiatul.

— Cum aşa, parcă până acum aveai altfel de nas, grăi domnul Winterbottom, cel cu capul lustruit, privind peste tejghea.

Oamenii chicotiră, gândindu-se la John Bower-senior.

— Cum de n-a venit taică-tu? întreabă domnul Braithewaite cu o voce amplă, magistrală.

— Îi e rău, murmură băiatul.

— Trebuie să-i spui să se lase de băutură, rosti marele casier.

— Şi dacă-ţi dă un picior în fund de te lasă lat, te faci că nu observi, adăugă un glas batjocoritor din mulţime.

Toată lumea râse. Casierul cel masiv şi important cercetă foaia următoare.

— Fred Pilkington! strigă cu nepăsare.

Domnul Braithewaite era unul din acţionarii principali ai firmei.

Paul ştia că după încă două nume vine rândul lui, şi inima începu să-i bată. Se trezi îmbrâncit lângă burlan. Îi. frigea pulpele. Nu spera să poată răzbi prin zidul de oameni.

— Walter Morel! răsună vocea.

— Aici! icni Paul, mic şi prăpădit.

— Morel… Walter Morel, repetă casierul, ţinând nota de plată între degetul mare şi arătător, gata să treacă mai departe.

Spasme de timiditate îl înecau pe Paul şi simţea că nu poate sau că nu-i vine să strige. Spinările oamenilor din faţa lui îl anihilau cu totul. Atunci, domnul Winterbottom îl salvă:

— E aici. Unde-i băiatul lui Morel?

Omuleţul grăsun, roşu şi chel îşi plimbă de jur-împrejur ochii vioi. Arătă cu degetul spre cămin. Minerii întoarseră capetele, se dădură la o parte, îi făcură băiatului loc.

— Uite-l! spuse domnul Winterbottom.

Paul se duse la tejghea.

— Şaptesprezece lire, unsprezece şilingi şi cinei ponce. De ce nu răspunzi când eşti strigat? întrebă domnul Braithewaite. Trânti peste nota de plată un săculeţ cu cinci lire în monezi de argint apoi, cu o mişcare delicată. şi elegantă luă un fişic de zece lire în monezi de aur şi-l aşează lângă argint. Aurul glisă pe hârtie într-un râuleţ strălucitor. Casierul isprăvi de numărat banii; băiatul împinse toată grămada de monezi pe tejghea, către domnul Winterbottom care reţinea cotele pentru chirie şi unelte. Aici începea o nouă suferinţă.

— Şaisprezece şilingi şi şase pence, decretă domnul Winterbottom.

Băiatul era prea fistic-it ca să poată număra. împinse câteva monezi de argint şi o monedă de zece şilingi.

— Cât crezi că mi-ai dat aici? întrebă domnul Winterbottom.

Băiatul îl privi, dar nu rosti niciun cuvânt. Habar n-avea cât îi dăduse.

— N-ai limbă-n gură?

Paul îşi muşcă buzele şi mai întinse câţiva arginţi.

— La şcoală nu vă învaţă să număraţi?

— Nu-i învaţă decât algebra şi franceza, chicoti un miner.

— Şi obrăznicia şi neruşinarea, adăugă altul.

Din pricina lui Paul, aştepta alt miner. Cu degete tremurânde îşi împinse banii în săculeţ şi se strecură afară. În asemenea prilejuri suferea chinurile iadului.

Când ieşi la aer şi o porni pe Mansfield Road, uşurarea lui nu mai cunoştea margini. Pe zidul parcului creşteau petice de muşchi verde. Într-o livadă, pe sub meri, ciuguleau nişte orătănii galbene şi albe. Minerii mergeau în circi spre case. Băiatul păşea pe lângă zid. sfios. Îi ştia pe mulţi dintre mineri, dar nu-i recunoştea po sub masca de negureală. Şi lucrul acesta însemna încă o suferinţă. Când ajunse la Bretty la Hanul Nou, taică-su nu sosise încă. Patroana, doamna Wharmby îl cunoştea; bunică-sa, mama lui Morel, fusese prietenă cu doamna Wharmby.

— Taică-tu n-a venit încă, spuse patroana cu vocea aceea caracteristică, semidispreţuitoare, semiprotectoare a femeilor obişnuite să discute îndeobşte cu bărbaţi maturi. Stai jos!

Paul se aşează pe muchia băncii din birt. Câţiva mineri calculau într-un colţ – făceau împărţeala banilor; mereu intrau nou-veniţi. Toţi se uitau la băiat, fără să spună o vorbă. În cele din urmă se arătă şi Morel, repezit şi dându-şi aere, chiar cu faţa neagră de cărbune.

— Bună! i se adresă lui fiu-su cu oarecare duioşie. Mi-ai făcut socotelile? Vrei să bei ceva?

Paul şi ceilalţi copii More fuseseră crescuţi ca antialcoolici convinşi, dar dac-ar fi băut o limonadă de faţă cu toţi oamenii aceia, ar fi suferit mai cumplit decât dacă i s-ar fi smuls un dinte.

Patroana îl măsură de *liant en bas*, oarecum cu milă, dar şi cu pică, inspirată de moralitatea lui fermă, înverşunată. Paul se întoarse acasă înnegurat. Intră pe tăcute. Vinerea era zi de coptură şi de obicei îl aştepta câte un corn cald. Maică-sa i-l puse dinainte.

Deodată, se întoarse spre ea, cu ochi scăpărători, într-o izbucnire de furie:

— Nu mă mai duc niciodată la birouri.

— Cum aşa, ce s-a întâmplat? întrebă doamna Morel surprinsă.

Accesele lui de furie bruscă o amuzau.

— *Nu* mă mai duc niciodată, declară el.

— O, foarte bine, atunci spune-i lui taică-tu.

Îşi mestecă pâiniţa în duşmănie.

— Nu mă mai… nu mă mai duc după bani.

— Atunci o să se ducă unul din copiii Carlin; or să fie foarte mulţumiţi să primească cele şase pence, răspunse doamna Morel.

Cele şase pence constituiau unicul venit al lui Paul. Şi-l cheltuia în cea mai mare parte cumpărând daruri pentru zilele de naştere ale celorlalţi; era însă un venit, şi el îl economisea. Dar…!

— N-au decât să le ia ei! izbucni Paul. Eu n-am nevoie.

— A, foarte bine, făcu maică-sa. Dar nu-i nevoie să vorbeşti urât cu mine din cauza asta.

— Sunt respingători, şi vulgari, şi respingători, aşa sunt, şi eu nu mă mai duc niciodată! Domnul Braithe-[4]

waite vorbeşte incorect englezeşte şi domnul Winterbottom spune: „Băieţii este”.

— Şi de asta nu vrei să te mai duci? zâmbi doamna Morel.

Băiatul tăcu câtăva vreme. Obrajii îi erau palizi, ochii întunecaţi şi furioşi. Maică-sa îşi vedea mai departe de treburi fără să-i dea atenţie.

— Totdeauna stau în faţa mea, aşa că nu pot să-mi fac drum, spuse în cele din urmă copilul.

— Bine, băieţaş, dar nu trebuie decât să le *ceri* să-ţi facă loc.

— Şi Alfred Winterbottom zice: „Ce vă învaţă pe voi la şcoală?”

---

4 De sus în jos (fr.).

— În tot cazul, pe *el* nu l-au învăţat mare lucru, comentă doamna Morel, asta-i sigur – nici purtări, şi nici minte – că şiretenia o are din născare.

Astfel, în felul ei specific, îl consola pe băiat. Hipersensibilitatea lui ridicolă o îndurera. Şi uneori furia din ochii copilului o stârnea, făcea ca sufletul ei amorţit să-şi înalţe o clipă capul, surprins.

— Cât a fost socoteala? întrebă ea.

— Şaptesprezece lire, unsprezece şilingi şi cinci pence, iar reţinerile şaisprezece şilingi şi şase, răspunse băiatul. A fost o săptămână bună; iar reţinerile pentru tata au fost numai de cinci şilingi.

În felul ăsta, doamna Morel putea calcula cât câştigase bărbatul ei, şi-l putea trage la răspundere dacă-i dădea prea puţini bani. Morel păstra întotdeauna secretă cifra câştigului săptămânal.

Vinerea era seară de copt şi de târguieli. De regulă, Paul rămânea acasă şi supraveghea copturile. Prefera să stea în casă şi să deseneze sau să citească; îi plăcea foarte mult să deseneze. Annie întotdeauna „se distra” în serile de vineri; Arthur îşi vedea ca de obicei de joaca lui. Aşa încât Paul rămânea singur.

Doamnei Morel îi făcea plăcere să târguiască. În piaţa mică de pe culmea dealului, unde se întâlneau patru drumuri venind din Nottingham şi Derby, Ilkeston şi Mansfield, se ridicaseră o mulţime de dugheni. Mărfurile soseau din satele din jur cu căruţele. Piaţa mişuna de femei, drumurile erau ticsite de bărbaţi. Era grozav să vezi atâţia bărbaţi, pretutindeni, pe străzi. De obicei, doamna Morel se dondănea cu vânzătoarea de aţă de croşetat şi dantele, simpatiza cu fructarul – care era un tontălău, dar nevastă-sa o afurisită – glumea cu vânzătorul de peşte – un şarlatan, dar aşa de nostim! – îl repezea pe vânzătorul de muşamale, era rece cu negustorul de vechituri, iar la olărie intra numai când era atrasă sau mai curând trasă de albăstrelele de pe un castronaş. Atunci devenea de o politeţe glacială:

— Mă-ntrebam cât să coste castronaşul ăsta?

— Pentru dumneavoastră, şapte pence.

— Mulţumesc.

Puse castronul la loc şi plecă mai departe; dar nu putea părăsi piaţa fără vas. Intră din nou, se învârti printre oalele risipite cu nepăsare pe jos, şi privi pe furiş la castronaş, prefăcându-se indiferentă.

Era o femeiuşcă măruntă, cu bonetă şi pardesiu negru. Boneta ei intrase în cel de-al treizecilea an de existenţă; lucrul acesta o amăra grozav pe Annie.

— Mamă! o implora fata, nu mai purta boneta asta flenduroasă.

— Şi ce altceva să port? răspundea mama acru. Sunt sigură că-i încă destul de bună.

La început, boneta avusese nişte volane în creştet; pe urmă îi pusese flori; acum podoabele se reduceau la dantelă neagră şi o bucăţică de catifea.

— Arată cam dărâmată, spunea Paul. N-ai putea să-i dai un tonic?

— Am să-ţi trag o săpuncală pentru impertinenţa asta, se oţăra doamna Morel şi-şi lega vitejeşte panglicele bonetei sub bărbie.

Se uită iar la castronaş. Şi ea şi inamicul ei, olarul, se simţeau stingheriţi, de parcă se declanşase un conflict între ei. Deodată, olarul strigă:

— LI luaţi pe cinci pence?

Doamna Morel tresări. Simţi că-i împietreşte inima; daise opri şi-şi luă castronaşul.

— Îl iau, zise.

— Îmi faceţi această favoare? întrebă el. Ar trebui să-l scuipaţi cum se face cu lucrurile căpătate de pomană.

Doamna Morel plăti cu răceală cele cinci penee.

— Nu găsesc că mi l-ai dat de pomană, spuse ea. Dacă nu-ţi convenea, nu mi-l lăsai la cinci ponce!

— În dugheana asta îmbâcsită şi nenorocită trebuie să te socoţi norocos dacă poţi scăpa de lucruri, mormăi

el.

— Ei da; timpurile sunt când mai rele, când mai bune, filosofă doamna Morel.

Dar îl iertase pe olar. Erau iarăşi prieteni. Acum cuteza din nou să-şi plimbe degetele peste oale. Aşa că era fericită.

Paul o aştepta, îi plăcea s-o vadă venind acasă de la târguieli. Erau momentele ei cele mai bune – arăta triumfătoare, ostenită, încărcată de pachete, îmbogăţită sufleteşte. Îi auzi pasul iute şi sprinten, ia intrare, şi-şi înălţă capul de peste desen.

— Of, suspină doamna Morel zâmbindu-i din prag.

— Eşti încărcată, nu glumă! exclamă ei lăsând jos pensula.

— Sunt! gâfâi mama. Nepricopsita asta de Annie zicea c-o să mă aştepte în drum. Mă car cu atâta greutate!

Descărca pe masă sacoşa de sfoară şi pachetele.

— Pâinea-i gata? întreba îndreptându-se spre cuptor.

— Ultima-i la copt. Nu-i nevoie să inspectezi, n-am uitat de ea.

— Ştii, olarul ăla! începu doamna Morel închizând cuptorul. Ţii minte, spuneam că-i o lichea? Ei bine, nu-i chiar aşa de-al dracului.

— Zău?

Băiatul o urmărea cu atenţie. Doamna Morel îşi scoase boneta neagră.

— Nu. Cred că îşi câştigă tare greu o pâine – mă rog, ăsta-i un lucru de care se plânge toată lumea azi – şi asta-l face să fie acru.

— Şi pe mine m-ar acri, comentă Paul.

— Ei, sigur, nu-i de mirare. Şi mi-a lăsat… la cât crezi că mi-a lăsat *asta?*

Scoase castronaşul din învelişul de ziar ferfeniţi t, şi-l privi cu plăcere.

— Ia să-l văd! ceru Paul.

Mama şi fiul mâncau vasul din ochi.

7 – Fii şi îndrăgostiţi

— Îmi *plac* obiectele pictate cu albăstrele, spuse Paul.

— Da, şi m-am gândit că se potriveşte cu cana aia de ceai pe care mi-ai cumpărat-o tu.

— Un şiling şi trei pence, aprecie Paul.

— Cinci pence!

— E pe gratis, mamă!

— Da. N-am ştiut cum s-o întind mai iute cu el. Dar şi aşa am fost prea cheltuitoare, nu-mi dădea mina să plătesc mai mult. Şi la urma urmei, dacă n-ar fi vrut, nu era obligat să mi-l lase la preţul ăsta.

— Nu era obligat, sigur că nu, spuse Paul, şi cei doi se întrecură să-şi potolească unul altuia teama de a-l fi păcălit pe olar.

— Poţi să pui compot în el.

— Sau cremă, ori jeleu.

— Ori ridichi şi salată verde.

— Nu uita de pâinea aceea din cuptor, spuse ea plină de voie bună.

Paul se uită în cuptor; pipăi partea de jos a pâinii.

— E gata, spuse întinzându-i-o.

Doamna Morel încercă la rândul ei pâinea.

— Da, întări ea, apoi îşi desfăcu sacoşa. Ah, sunt o nesăbuită care toacă banii. Ştiu bine c-am să rămân făr-o leţcaie.

Dintr-un salt, Paul fu lângă ea ca să vadă ultimul lux pe care tocase banii. Doamna Morel despături altă bucată de ziar şi scoase la iveală nişte răsaduri de pansele şi de margarete roşii.

— Patru pence! gemu ea.

— Ce ieftin! exclamă Paul.

— Da, dar taman în săptămâna *asta* nu-mi puteam permite.

— Dar ce frumoase-s!

— Nu-i aşa? exclamă ea, uitând de orice alt

considerent şi lăsându-se furată de o bucurie pură. Paul, ia uită-te la aia galbenă – parcă-i o faţă de bătrân.

— Exact! strigă Paul aplecându-se ca să miroase florile. Şi ce mireasmă plăcută! Dar sunt cam stropite cu noroi.

Alergă în spălător, se întoarse cu o cârpă udă şi curăţă cm grijă panselele.

— Ia priveşte-l pe bătrân acuma când e ud! exclamă el.

— Da, se extazie doamna Morel, nemaiputându-şi înfrâna mulţumirea.

Copiii din strada Seargill alcătuiau un grup mai select. În capătul unde locuia familia Morel, nu erau prea numeroşi. Ceea ce-i făcea şi mai uniţi. Băieţii şi fetele se jucau laolaltă, fetele amestecându-se în trânte şi-n jocurile mai bărbăteşti, iar băieţii luând parte la jocurile cu dans, şi la cele în cerc, sau la cele de-a cutare sau de-a cutare, ale fetelor.

Annie, Paul şi Arthur îndrăgeau serile de iarnă, când afară nu era prea umed. Stăteau în casă până când minerii se întorceau cu toţii pe la locuinţele lor, şi se lăsa un întuneric de tăiat cu cuţitul, iar străzile erau pustii.

Atunci îşi legau fularele la gât, pentru că, asemenea tuturor copiilor de mineri, nu puteau suferi paltoanele, şi ieşeau afară. Drumul din faţa casei era cufundat în beznă, iar la capătul lui se căsca hăul adânc al nopţii, spart de un şirag de luminiţe, jos, unde era mina Pinton, şi de un altul, mult mai departe, pe partea cealaltă, unde se afla Selby.

Luminiţele mai îndepărtate păreau să ţintuiască bezna pe vecie. Copiii se uitau cu teamă în jos, spre unicul felinar plantat la capătul potecii care străbătea câmpul. Dacă micul cerc luminos de sub felinar era pustiu, cei doi băieţi se lăsau cotropiţi de o reală tristeţe. Stăteau cu mâinile în buzunare, sub felinar, întorcând spatele către noapte, amărâţi, privind la casele întunecate. Deodată, răsărea un şorţuleţ sub un

pardesiaş scurt şi o fetişcană cu picioare lungi se apropia zburând.

— Unde-i Billy Pillins şi Annie a voastră şi Eddie Dakin?

— Nu ştiu.

Dar nu mai avea importanţă – acum erau trei. Porneau un joc în jurul felinarului, până când năvăleau şi ceilalţi, urlând. Atunci jocul devenea aprig şi înverşunat.

Nu exista decât acest singur felinar. Îndărătul lui se adâncea marea albie a întunericului, de parcă întreaga noapte se adunase acolo. În faţă, peste cocoaşa dealului, se deschidea alt drum larg şi negru. Din când în când, cele cineva apărea pe deal şi cobora cărarea spre câmp. După ce străbătea vreo doisprezece metri, pierea înghiţit de noapte. Copiii îşi continuau jocul.

Izolarea din jur îi făcea foarte uniţi. Dacă izbucnea vreo ceartă. Întregul joc se ducea de râpă. Arthur era deosebit de susceptibil şi Billy Pillins – de fapt Philips – era şi mai şi. Şi atunci Paul trebuia să-i ţină partea lui Arthur. iar de partea lui Paul trecea imediat Alice, în timp ce Billy Pillins era susţinut întotdeauna de Emily Limb şi de Eddie Dakin. Şi atunci, cei şase combatanţi se războiau, se încrâncenau cu îndârjită vrăjmăşie şi fugeau acasă îngroziţi. Niciodată n-a uitat Paul o noapte în care, în urma unei cumplit de sângeroase lupte, a văzut o lună mare, roşie, ridicându-se încet, ca o pasăre uriaşă, pe cărarea pustie din creasta dealului. Şi şi-a adus aminte de ce se spune în *Biblie,* că luna fi-va prefăcută în sânge. A doua zi s-a grăbit să se împace eu Billy Pillins, iar jocurile sălbatice, îndârjite, continuară sub felinarul scăldat de atâta întuneric. Când doamna Moroi intra în salon. Îi auzea pe copii cântând de zor:

Eu port pantofi din piele de viţel.
Ciorapii din mătase străvezie.
Pe fiecare deget, un inel.
Şi să mă scald în lapte îmi place mie.

Păreau atât de absorbiţi de joc, încât glasurile lor,

răsunând în noapte, îţi dădeau impresia unui trib de sălbatici care cântau. Mama era tulburată; şi îi înţelegea când se întorceau acasă, scara la opt, cu obrajii încinşi, ochii scăpărători şi vocile întretăiate, pătimaşe.

Le plăcea casa de pe strada Scargill pentru că era aşezată în spaţiu deschis, având la poale întreaga lume îngrămădită într-un căuş de scoică. În serile de vară, femeile se rezemau de zăplaz, tăifăsuind, cu faţa către apus, şi urmăreau cum se mistuie flăcările asfinţitului, până când dealurile din Derbyshire se profilau pe orizontul roşu, zimţuite ca o creastă de salamandră.

În sezonul de vară, minele funcţionau cu capacitate redusă, mai ales cele de cărbune moale. Într-o zi, doamna Dakin, vecină cu doamna Morel, ducându-se la gard să-şi scuture scoarţele, scrută feţele unor bărbaţi care urcau agale dealul. Recunoscu pe dată că erau mineri. Rămase în aşteptare, o femeie înaltă, uscăţivă, cu faţa vicleană, înfiptă în coama dealului, ivindu-se aproape ca o sperietoare în faţa bieţilor mineri care trudeau la urcuş. Erau abia ceasurile unsprezece. În depărtare, pe culmile împădurite, plutea încă ceaţa care atârnă ca un voal negru, străveziu, pe fundalul unei dimineţi de vară. Primul dintre bărbaţi ajunse la pârleaz. „Cric-crac!” scârţâiră scândurile sub greutatea lui.

— Ce, aţi întrerupt lucrul? strigă doamna Dakin.

— Da, coană.

— Mare necaz că nu vă lasă să munciţi! spuse ea sarcastic.

— Aşa-i, replică omul.

— Las că abia aşteptaţi voi să ieşiţi din nou la suprafaţă.

Omul trecu mai departe. Doamna Dakin, ducându-se în fundul curţii, o pândi pe doamna Morel la cenuşar.

— Cred că au suspendat la Minton, madam Morel, strigă ea.

— Să-ţi vină rău, nu alta, ripostă doamna Morel mânioasă.

— Ha! Tocmai l-am văzut pe Jont Huthby.

Măcar să nu-şi mai fi tocit pingelele de pomană, spuse doamna Morel.

Amândouă femeile intrară în casă, dezgustate.

Minerii, cu feţele abia înnegrite, veneau înapoi în cârd. Lui Morel nu-i plăcea să se întoarcă acasă. Se desfăta în dimineaţa însorită. Dar se dusese la mină ca să muncească, şi faptul că fusese trimis înapoi îl întărâtă.

— Doamne sfinte, la ora asta! exclamă nevastă-sa când îl văzu intrând.

— N-am ce-i face, femeie! strigă.

— Mâncarea nu-i nici pe jumătate gata.

— Atunci am să-mi mănânc gustarea pe care am luat-o cu mine, izbucni el cu năduf.

Se simţea umilit şi frustrat.

Iar copiii, întorcându-se de la şcoală, se mirară să-şi vadă tatăl prânzind cu cele două felii groase de pâine cu unt, mai degrabă uscate şi murdare, care fuseseră cărate la mină şi îndărăt.

— De ce-şi mănâncă tata gustarea acuma? întrebă Arthur.

— Maică-ta ar fi zbierat la mine dacă n-o mâncam, pufni Morel.

— Ce mai poveste! exclamă soţia sa.

— Şi-apoi, ar fi însemnat să se strice, urmă Morel. Eu nu sunt un risipitor ca voi ăştialalţi, care nu ştiţi decât să irosiţi. Eu dacă scap o bucăţică de pâine pe jos, la mină, cu tot praful şi murdăria de acolo, o ridic şi o mănânc.

— Altfel ar mânca-o şoarecii, spuse Paul, aşa că oricum nu s-ar irosi.

— Pâinea cu unt nu-i pentru şoareci, răspunse Morel. Murdară sau nu, prefer s-o mănânc eu decât să se irosească.

— Ai putea s-o laşi şoarecilor şi s-o scazi din costul primei halbe de bere, observă doamna Morel.

— Nu zău! exclamă el.

În toamna aceea au dus-o foarte greu. William tocmai plecase la Londra şi mama simţea lipsa banilor aduşi de el în casă. Trimisese o dată sau de două ori câte zece şilingi, dar era nevoit să-şi cumpere o sumedenie de lucruri, acum, pentru început. Scrisorile lui soseau cu regularitate, o dată pe săptămână. Îi scria mult maică-sii povestindu-i despre viaţa lui, cum îşi făcea prieteni, cum el şi un francez îşi dădeau unul altuia lecţii, cum îi plăcea Londra. Maică-sa simţea că rămăsese acelaşi faţă de ea, ca şi acasă. Îi trimitea în fiece săptămână scrisorile ei spontane, spirituale. Întreaga zi, în timp ce făcea curăţenie prin casă, se gândea la el. Se găsea la Londra: avea s-ajungă cineva. Era, într-un fel, cavalerul *ei,* care-i purta flamura în bătălie.

Urma să vină de Crăciun pentru cinci zile. Niciodată nu mai avuseseră loc asemenea preparative. Paul şi Arthur cutreieraseră toate împrejurimile după ilice şi vâsc. Annie confecţionase serpentinele de hârtie, după moda veche. Iar în cămară era un belşug nemaiîntâlnit. Doamna Morel pregăti un cozonac uriaş şi impunător. Simţindu-se generoasă ca o regină, îl învăţă pe Paul să cojească migdale. Băiatul îndepărta au respect pieliţele de pe miezul lunguleţ, şi număra migdalele, nu cumva să se piardă vreuna. Se spune că ouăle se bat mai bine la rece. Aşa că băiatul stătea în spălător, unde temperatura era aproape de îngheţ, şi bătea de zor cu telul, apoi alerga entuziasmat la maică-sa, pe măsură ce albuşurile se înspumau, tot mai crescute şi mai pufoase.

— Mamă, ia te uită! nu-i grozav?

Balansă un bulgăraş de spumă pe vârful nasului, apoi îl suflă în aer.

— Hei, nu-l risipi! îl dojeni maică-sa.

Toţi ai casei erau înnebuniţi de febra preparativelor. William urma să sosească în seara de ajun. Doamna Morel inspectă cămara. Era garnisită cu un cozonac mare cu stafide, plăcinte cu orez, tarte cu

dulceaţă, tarte cu lămâie şi plăcinte cu carne tocată. – două platouri uriaşe. Acum isprăvea cu copturile – tarte spaniole şi plăcinte cu brânză. Fiecare colţişor din casă era împodobit. Ramura de ilice cu boabe roşii, ornată cu globuri luminoase şi sclipitoare, se legăna încet deasupra capului doamnei Morel, în timp ce-şi aranja în bucătărie micuţele tarte. În sobă duduia un foc puternic. Plutea o aromă de cozonac. William trebuia să sosească la ora şapte, dar de bună seamă că trenul va întârzia. Cei trei copii ieşiseră să-l întâmpine. Era singură în casă. Dar la şapte fără un sfert reapăru Morel. Soţul şi soţia nu schimbară o vorbă. El şedea în jilţ, stângaci din pricina emoţiei, iar ea îşi vedea liniştită de copturi. Doar din felul foarte grijuliu în care îşi îndeplinea treburile, puteai vedea cât era de emoţionată. Ceasul ticăia ritmic.

— La cât ziceai că vine? întrebă Morel pentru a cincea oară.

— Trenul trebuie să sosească la şase şi jumătate, replică ea cu emfază.

— Atunci o să fie aici la şapte jumate.

— Ei, să fii tu sănătos, în Midland intime ore întregi, răspunse ea chipurile cu indiferenţă.

Dar nutrea speranţa că, aşteptându-se să întârzie, o să-i facă să vină mai devreme. Morel ieşi în prag. ca să-l vadă sosind. Apoi se întoarse din nou.

— Doamne sfinte, omule! exclamă ea. Parc-ai fi o cloşcă înfuriată.

— N-ar fi mai bine să-i pregăteşti ceva gata ele mâncare? întrebă tatăl.

— E timp berechet.

— După câte văd *eu* nu prea e, răspunse Morel întorcându-se îmbufnat în jilţ.

Nevastă-sa începu să elibereze masa. Ceainicul cânta. Aşteptau şi aşteptau.

Între timp, cei trei copii se aflau pe peron la Sethley Bridge, pe linia principală Midland, la două mile depărtare de casă. Aşteptară un ceas. Sosi un tren – dar

Wilâiam nu era în el. La capătul liniei străluceau luminile roşii şi verzi. Era întuneric beznă şi foarte frig.

— Ia întreabă-l dac-a sosit trenul de la Londra, o îndemnă Paul pe Annie când apăru un impiegat cu şapcă.

— Nu-l întreb nimic. Ţine-ţi gura – s-ar putea să ne expedieze de aici.

Dar Paul murea de dorinţa ca omul să afle că ei aşteptau pe cineva din trenul de Londra: suna atât de grandios! Era însă prea timid ca să acosteze pe oricine, darmite să pună o întrebare unui impiegat cu şapcă. Cei trei copii nu cutezau să intre în sala de aşteptare, de teamă să nu fie daţi afară, şi de teamă să nu se întâmple ceva în timp ce ei ar lipsi de pe peron. Şi continuau să aştepte în beznă şi în frig.

— A întârziat un ceas şi jumătate, spuse Arthur patetic.

— Mă rog, e ajun de Crăciun, comentă Annie.

Deveniră tot mai tăcuţi. Nu venea. Scrutau întunericul de-a lungul liniei ferate. Într-acolo era Londra! Părea la capătul lumii. Ce nu se poate întâmpla când vii de la Londra! îşi spuneau în gând. Erau prea tulburaţi ca să mai vorbească. Îngheţaţi şi nenorociţi şi muţi, se înghesuiau unul într-altul, pe peron.

În cele din urmă. după mai bine de două ore, din beznă scânteiară ochii rotunzi ai unei locomotive. Un hamal începu să alerge. Copiii se dădură îndărăt cu inimile bătând să le sară din piept. Două uşi se deschiseră şi dintr-un compartiment coborî William. Alergară la el. Plin de veselie, le dădu să ţină pachete şi pe dată începu să le explice că trenul acesta mare oprise special pentru el la o haltă atât de măruntă ca Sethley Bridge, unde de obicei nu opreşte.

În vremea aceasta, părinţii erau tot mai îngrijoraţi. Masa fusese pusă, costiţele prăjite, totul era gata. Doamna Morel îşi îmbrăcă şorţul negru. Purta rochia ei cea mai bună. Apoi se aşeză, prefăcându-se că citeşte. Fiecare minut era o tortură.

— Hm! făcu Morel, a trecut un ceas jumate!

— Şi copiii ăia care aşteaptă!

— Se vede că încă n-a venit trenul.

— Îţi spun, în Ajunul Crăciunului întârzie *ore* întregi.

Amândoi erau furioşi unul pe celălalt şi chinuiţi de îngrijorare. Afară, frasinul gemea în vântul rece, aspru. Şi nemărginirea aceea de noapte care se aşterne între Londra şi casă! Doamna Morel suferea. Ticăitul uşor al ceasului o enerva. Se făcea atât de târziu; era de neîndurat!

În cele din urmă, se auzi zgomot de voci şi un pas în bătătură.

— A venit! strigă Morel sărind în sus.

Apoi se trase îndărăt. Mama se repezi la uşa şi aşteptă. Puţină zarvă, tropăit de picioare şi uşa se deschise brusc. Era William. Trânti pe jos geamantanul cu burduf şi o luă în braţe pe maică-sa.

— Mater!

— Băiatul meu! strigă ea.

Şi timp de două secunde, nu mai mult, îi strânse şi-l sărută. Apoi se retrase şi rosti, încercând să-şi facă tonul cât mai firesc:

— Dar ce întârziere ai avut!

— Nu-i aşa? strigă el întorcându-se către taică-su. Bună, tată.

Cei doi bărbaţi îşi strânseră mâna.

— Bună, băiete!

Lui Morel i se umeziră ochii.

— Credeam că nu mai vii, adăugă el.

— Of, veneam eu, oricum, exclamă William.

Apoi fiul se întoarse iar spre maică-sa.

— Dar ce bine arăţi! spuse ea cu mândrie, râzând.

— Ei, te cred, exclamă William. Aşa-i când se întoarce omul acasă!

Era un tânăr frumos, voinic, cu o ţinută dreaptă şi o înfăţişare plină de cutezanţă. Privi de jur-împrejur la

ramurile verzi şi la creanga de ilice sub care te săruţi, şi la tartele micuţe care se găseau pe cuptor, în tăviţele lor.

— Pe bunul Dumnezeu, mamă, aici nu s-a schimbat nimic! rosti cu uşurare, parcă.

O clipă domni tăcerea. Apoi William făcu un salt, luă o tartă de pe cuptor şi şi-o vârî toată în gură.

— Ei, mai văzuşi vreodată asemenea munte de copturi pentru nişte pomanagii! glumi tatăl.

Le adusese cadouri cu ghiotura. Cheltuise până la ultimul penny pe daruri. În casă plutea o atmosferă de supraabundenţă. Pentru maică-sa luase o umbrelă cu miner aurit. A păstrat-o doamna Morel câte zile a avut, şi n-ar fi pierdut-o pentru nimic în lume. Fiecare primi câte un dar minunat şi în afară de astea mai adusese kilograme de dulciuri necunoscute: rahat, ananas glasat şi alte asemenea lucruri cum numai în splendorile Londrei se pot găsi, aşa gândeau copiii; Paul se împăuna printre prietenii săi în legătură cu dulciurile:

— Ananas adevărat, tăiat în felii, şi pe urmă turnat în zahăr sticlos – extraordinar!

Întreaga familie era nebună de fericire. Căminul era cămin şi ţineau la el cu pasiune, indiferent prin câte suferinţe ar fi trecut. Avură loc petreceri, se distrară. Oamenii veneau să-l vadă pe William, să constate cum îl schimbase Londra. Şi cu toţii îl găseau „un adevărat gentleman şi un băiat aşa de frumuşel, pe cuvântul meu!”

În ziua când plecă înapoi, copiii se ascunseră prin diferite unghere ca să plângă. Morel se duse la culcare amărât, iar doamna Morel se simţea parcă narcotizată: îi amorţiseră simţurile. îl iubea pătimaş.

William lucra în biroul unui avocat care avea de-a face cu o mare agenţie de navigaţie, şi, în miezul verii, şeful său îi oferi o călătorie pe Marea Mediterană, cu unul din vapoarele firmei, în schimbul unei sume foarte mici. Doamna Morel îi scrise: „du-te, du-te, băiatul meu.

S-ar putea să nu ţi se mai ivească vreodată

asemenea prilej, şi o să fiu aproape mai bucuroasă ştiindu-te în croazieră pe Mediterana, decât dac-ai veni acasă”. Dar William îşi petrecu acasă cele două săptămâni de vacanţă. Nici măcar Mediterana, care-i aţâţase tot dorul tineresc de călătorii şi toată uimirea lui de om sărac în faţa minunilor Sudului, nu-l putea îndepărta, când era vorba să vină acasă. Şi lucrul acesta o despăgubi pe maică-sa pentru multe suferinţe.

PAUL SE LANSEAZĂ ÎN VIAŢA

Moroi ora un om neatent, nepăsător în faţa pericolului. Drept urmare, suferea nenumărate accidente. Când doamna Morel auzea uruitul unui vagon de cărbuni gol încetând drept în poarta ei, alerga în odaia din faţă ca să se uite afară, aşteptându-se să-l vadă pe bărbatu-su zăcând în vagonet, cu faţa cenuşie pe sub negreala de cărbune, cu trupul moale, lipsit de vlagă, şi vătămat de cine ştie ce rană. Dacă ar fi fost aşa, ar fi fugit îndată afară, să ajute la transportare.

Cam la un an după plecarea lui William la Londra, şi exact după ce Paul părăsise şcoala pentru a-şi căuta o slujbă, doamna Mcrel tocmai se afla în odăile de sus, iar fiu-su picta în bucătărie – mânuia penelul cu pricepere – când se auzi o bătaie în uşă. Paul lăsă cu neplăcere penelul din mină şi se duse să vadă cine o. În aceeaşi clipă maică-sa deschise o fereastră de sus şi se uită în stradă, în prag se afla un băieţandru de la mină, mânjit de cărbune.

— Aici stă Walter Morel? întrebă.

— Da, răspunse doamna Morel. Ce e?

Dar ghicise despre ce-i vorba.

— Domnul matale s-a rănit.

— Of, Doamne! exclamă ea. Ar fi fost de mirare să nu se fi rănit, băiete. Şi ce-a mai păţit de astă dată?

Nu ştiu sigur, da’ pe undeva pe la picior. L-au dus la spital.

— Doamne sfinte! strigă ea. Vai, dragă, ce om e şi ăsta! Cinci minute de linişte n-ai cu el. Să fiu a naibii

dacă nu-i aşa. Abia i s-a tămăduit degetul mare, şi poftim! L-ai văzut?

— L-am văzut jos în mină. Şi i-am văzut cum îl cărau într-un vagonet, şi era leşinat ca mort. Dar a zbierat ca din gură de şarpe când l-a examinat doctorul Fraser în camera lămpilor – şi tuna şi fulgera şi zicea că să fie dus acasă, că nu vrea să meargă la spital.

Băieţandrul bolborosi ceva în chip de încheiere.

— Te cred că voia să vină acasă, ca tot greul pe capul, meu să cadă! Mulţumesc, băiete. Oh, Doamne, ce m-am mai săturat – mi-e scârbă şi lehamite, asta mi-e!

Coborî la parter. Paul îşi strânse mecanic sculele de pictură.

— Şi trebuie să-i fie destul de rău dacă l-au dus la spital, urmă ea. Dar ce nevolnic mai e şi omul ăsta! *Alţii* nu fac atâtea accidente. Da, cred şi eu, voia să-mi puie tot greul mie în circă. Vai, Doamne, tocmai acum când începeam şi noi să mai răsuflăm un pic. Dă la o parte toate uneltele celea, că nu-i vreme de pictat acuma. La ce oră e trenul? Va trebui să o întind până la Keston. Trebuie să las baltă curăţenia în dormitor.

— Pot să fac eu mai departe, mamă, se oferi Paul.

— Nu-i nevoie. Am să prind la înapoiere trenul de şapte, aşa cred. Oh, Sfântă Fecioară, ce mai tărăboi o să facă! Şi bolovanii ăia de granit de la Tindei-Hill – oricât le-ar numi el pietre de rinichi – o să-l hurduce de-o să-l facă bucăţi. Mă întreb de ce n-or fi reparând drumul, când e în asemenea hal de deteriorat şi oamenii trec într-una pe acolo cu ambulanţa. Ai fi crezut c-or să clădească un spital aicea. Doar oamenii au cumpărat terenul şi, slavă Domnului, accidente ar fi destule ca să-l facă să meargă. Da’ nu, zor nevoie să-i care zece mile într-o haraba de ambulanţă pân’ la Nottingham. Mai mare ruşinea! Oh, şi ce tărăboi o să facă! Ştiu eu c-aşa o să fie! Oare cine o fi cu el? Barker, cred. Bietul om, cred că i-ar fi plăcut mai bine să se afle oriunde în altă parte. Da’

măcar o să aibă grijă de el, de asta sunt sigură. Şi nu se ştie cât o să fie ţintuit în spitalu ăla-şi ce draci o să aibă, mamă, mamă! Da' dacă-i vorba numai de picior încă nu-i aşa de rău.

În tot acest timp se pregătea de drum. Îşi scoase în grabă pieptarul şi se ghemui sub boiler în timp ce apa picura încet în chiuvetă.

— Of, vedea-l-aş în fundul mării să-l văd, boilerul ăsta! se văită în timp ce învârtea nervoasă robinetul.

Avea braţe surprinzător de frumoase şi puternice, pentru o femeie mărunţică.

Paul îşi adună sculele, puse ceainicul la fiert, aşternu faţa de masă.

— Până la patru şi douăzeci nu-i niciun tren, spuse el. Aşa că ai tot timpul.

— Ba nu, n-am! strigă maică-sa privindu-l peste marginea prosopului în timp ce-şi ştergea faţa.

— Ba ai. Oricum, trebuie să bei o ceaşcă de ceai. Vrei să te însoţesc până la Keston?

— Să mă însoţeşti? Şi de ce, mă rog, aş vrea să ştiu? Hai să vedem ce trebuie să-i duc? O, Doamne! Cămaşa curată… şi noroc că are una curată. Da' mai bine s-o pun la aerisit. Şi ciorapi – ba de ciorapi n-o să aibă nevoie – şi un prosop, cred, şi batiste. Ce altceva?

— Un pieptene, un cuţit, o furculiţă şi o lingură, completă Paul.

Nu era prima oară că taică-su se găsea la spital.

— Dumnezeu ştie în ce hal de murdărie i-or fi picioarele, continuă doamna Morel în timp ce-şi pieptăna părul lung, castaniu, moale ca mătasea şi ici-colo argintat. Se spală cu multă grijă până la brâu şi gândeşte că de la mijloc în jos nu contează. Da-mi închipui că văd ei destule din astea pe-acolo.

Paul pusese masa. Îi tăie maică-sii vreo două felii de pline foarte subţiri, pe care le unse cu unt.

— Uite aici! îi spuse el punându-i o ceaşcă cu ceai în faţa scaunului.

— Nu mă bate la cap! îl repezi ea furioasă.

— Ba trebuie, uite că-i totul gata, stărui băiatul.

Aşa încât se aşează şi-şi sorbi ceaiul şi înghiţi câteva îmbucături, în tăcere. Căzuse pe gânduri. Câteva minute mai târziu plecă, parcurgând pe jos cele două mile şi jumătate până la halta Keston. Băgase în sacoşa umflată toate lucrurile pe care i le ducea la spital. Paul o urmări din priviri în timp ce urca poteca printre gardurile de mărăcini – o siluetă micuţă, mişcându-se iute – şi-l duru inima văzând-o din nou zvârlită în necazuri şi amărăciuni. Iar maică-sa, urcând repede, îmboldită de griji, simţea că lăsase în urmă-i inima fiului care veghea asupră-i, îl ştia că împărtăşeşte cât poate din povara ei, ba chiar că-i este reazem. Şi când ajunse la spital, îşi spuse: „L-aş necăji rău pe băiat dacă i-aş povesti ce grea e situaţia. Trebuie să fiu cu băgare de seamă”.

Şi când îşi târî din nou picioarele spre casă, îl simţi că-i iese în întâmpinare, ca să împartă greutatea cu ea.

— E rău? întrebă Paul, de îndată ce intră în casă.

— Destul de rău, îi răspunse.

— Ce e?

Doamna Morel oftă şi se aşează, desfăcându-şi panglicile bonetei. Fiul îi urmări faţa înălţată şi mâinile mici, muncite, care trăgeau de funda de sub bărbie.

— Mă rog. continuă ea. nu-i propriu-zis periculos, dar sora spune că-i zdrobit rău. Ştii, i-a căzut un bolovan mare peste picior – aicea – şi are o fractură dublă. I-au ieşit bucăţi de os prin carne…

— Vai… ce groaznic! exclamară copiii.

— Şi, desigur, el spune c-o să moară… n-ar semăna cu el, dacă n-ar spune-o. „S-a zis cu mine, fato!” îmi spune privindu-mă în ochi. „Nu vorbi prostii, îi zic eu, doar n-ai să mori că ţi-ai rupt un picior, oricât de rău ţi l-ai fi terciuit”. „De aici nu mai ies decât în ladă de brad”, geme el. „Mă rog, zic eu, dacă vrei să te aşeze într-o ladă de lemn din grădină, când te-i simţi mai bine, n-am nicio îndoială că or s-o facă”. „Bineînţeles, dacă o să socotim

că-i face bine”, a zis sora. E o soră foarte de treabă, dar cam severă.

Doamna Morel îşi scoase boneta. Copiii aşteptau în tăcere.

— Desigur că-i *e rău,* urmă ea, şi o să-i fie. A fost o lovitură puternică, şi a pierdut o mulţime de sânge; şi zdrobitura e foarte periculoasă. Nu-i sigur că o să se vindece uşor. Şi apoi mai e şi pericolul de infecţie şi cangrenă – dacă se ivesc complicaţii, se poate pierde în doi timpi şi trei mişcări. Dar el e un om cu sânge curat şi lli are o carne care se lecuieşte nemaipomenit de iute, aşa că nu văd de ce s-ar ivi complicaţii. Desigur e o rană…

Era livid de emoţie şi de teamă. Cei trei copii îşi dădură seama că tatăl lor era foarte grav, şi întreaga casă părea cufundată în tăcere şi în spaimă.

— Întotdeauna se înzdrăveneşte el pân’ la urmă, spuse Paul după un timp.

— Asta i-am zis şi eu, întări maică-sa.

Toţi se învârteau prin casă fără să scoată o vorbă.

— Şi adevărat că arăta aproape sfârşit, adăugă ea. Dar sora zice că-i din cauza durerii.

Annie luă pardesiul şi boneta maică-sii.

— Şi cum s-a mai uitat la mine când am dat să plec! I-am zis: „Acuma trebuie să mă duc, Walter, din cauza trenului… şi a copiilor”. Şi s-a uitat lung la mine. E dureros.

Paul îşi luă penelul şi se apucă de pictat. Arthur ieşi să aducă nişte cărbune. Annie şedea cu o faţă deznădăjduită. Iar doamna Morel, aşezată în micul balansoar pe care i-l construise bărbatul ei când fusese însărcinată cu primul copil, rămase nemişcată, dusă pe gânduri. Era îndurerată şi suferea amarnic pentru omul atât de grav rănit. Şi cu toate acestea, în inima inimii ei, acolo unde ar fi trebuit să o ardă iubirea, era un gol. Acum, când toată mila ei de femeie era stârnită la maximum, când ar fi trudit de moarte ea să-l poată îngriji

şi salva, când ar fi luat asupra ei întreaga lui suferinţă dacă i-ar fi stat în putere, undeva, adânc, în străfundurile sufletului, simţea o totală indiferenţă faţă de el şi de chinurile lui. Asta o îndurera cel mai mult, această neputinţă de a-l iubi, chiar când îi erau răscolite cele mai puternice emoţii. Rămase multă vreme îngândurată.

— Să vă spun una bună, îşi aminti deodată; când am ajuns la jumătatea drumului spre Keston, mi-am dat seama că am plecat de acasă cu ghetele mele de lucru – ia uitaţi-vă numai la ele!

Purta o pereche de ghete vechi de-ale lui Paul, cafenii şi tocite la vârf.

— Nu ştiam ce să mă fac de ruşine, adăugă ea.

A doua zi dimineaţă, când Annie şi. Arthur erau ia şcoală, doamna Morel stătu din nou de vorbă cu fiul ei, care o ajuta la treburile casei.

— La spital l-am găsit pe Barker. Să-l fi văzut cum arăta, bietul om. „Ia zi, i-am spus, cum ai călătorit cu el?” „Nu mă mai întreba, cucoană mi-a răspuns. „Las că-mi dau seama cum o fi fost”, zic ou. „A fost rău de tot pentru el, madam Morel, rău a fost! * „Ştiu”, zic eu. „La fiecare hurducătură simţeam că-mi sare inima-n gât, a continuat Barker. Şi ce mai ţipa! Cucoană, pentru tot aurul din lume n-aş mai vrea să trec prin asta”. „Te înţeleg foarte bine”, i-am răspuns. „E o treabă împuţită”, a continuat el, şi-o să dureze mult şi bine până s-o lecui”. „Aşa mă tem şi eu”, i-am zis. Îmi place domnul Barker, da – îmi place. Are ceva foarte bărbătesc în el.

Paul îşi reluă tăcut munca.

— Şi, de la sine înţeles, urmă doamna Morel, pentru un om ca taică-tu spitalul e greu de îndurat. El nu înţelege ce-s alea reguli şi regulamente. Şi nu lasă pe nimeni să-l atingă, cât timp îi merge. Data trecută, când şi-a zdrobit muşchiul la coapsă „şi trebuiau schimbate pansamentele de patru ori pe zi, lăsa pe cineva să-l atingă în afară de maică-sa şi de mine? Doamne fereşte! Aşa că îţi dai seama ce-o să aibă de tras acolo, cu

surorile. Nu-mi place că l-am lăsat singur. Mi-a fost ruşine, când l-am sărutat de rămas bun şi am plecat.

Astfel îi vorbea fiului ei, aproape de parc-ar fi gândii cu glas tare, iar el recepta pe cât putea, împărtăşindu-i tulburarea şi, în felul acesta, uşurându-i-o. Până la urmă, doamna Morel ajunse, fără să-şi dea seama, să împărtăşească toate grijile cu fiul ei.

Morel trecu printr-o încercare foarte grea. Timp de o săptămână se găsi într-o situaţie critică. Apoi începu să se întremeze şi atunci, ştiindu-l pe cale de însănătoşire, întreagă. familie răsuflă uşurată şi începu să trăiască fericită.

N-o duseră prea greu în timpul spitalizării lui Morel. Primeau paisprezece şilingi pe săptămână de la mină, zece şilingi ajutor de boală şi cinci şilingi din fondul pentru incapacitate de muncă; şi apoi în fiecare săptămână tovarăşii de echipă aduceau câte ceva pentru doamna Morel – câte cinci, ori şapte şilingi – aşa încât o scotea binişor la capăt. Şi în timp ce Morel mergea spre însănătoşire la spital, familia era extrem de fericită şi de liniştită. În fiecare sâmbătă şi miercuri, doamna Morel pleca la Nottingham să-şi vadă soţul şi de fiecare dată se întorcea cu câte un flecuşteţ: un tub mic de vopsea pentru Paul, sau nişte hârtie de desen; două cărţi poştale ilustrate pentru Annie, de care se bucura zile întregi întreaga familie, înainte de a i se da voie fetei să le expedieze; sau un fierăstrău de traforaj pentru Arthur, ori o placă de lemn. Îşi istorisea bucuroasă aventurile de prin magazinele mari. Curând, vânzătorii din prăvălia cu materiale de pictură începură s-o cunoască şi să ştie totul despre Paul. Fata de la librărie îi purta un interes deosebit. Când se întorcea de la Nottingham, doamna Morel era plină de veşti. Cei trei copii stăteau în jurul ei până venea vremea de mers la culcare, şi o ascultau, intervenind, dezbătând. Adeseori Paul înteţea focul.

— Acum eu sunt bărbatul în casă, îi spunea cu bucurie maică-sii.

Vedeau şi ei cât de paşnic poate fi un cămin. Şi aproape că regretau – deşi niciunul dintre ei n-ar fi recunoscut asemenea mârşăvie – faptul că tatăl lor avea să revină în curând.

Paul avea acum paisprezece ani şi căuta de lucru. Era un băiat mai curând scund, delicat, cu părul castaniu-închis şi ochi de un albastru-deschis. Faţa îşi şi pierduse rotunjimile copilăreşti şi începuse să semene oarecum cu a lui William: trăsături aspre, aproape angulare – şi de o extraordinară mobilitate. De obicei părea să sesizeze lucrurile din zbor; era plin de viaţă şi de căldură; zâmbetul lui, ca şi al maică-sii, se ivea brusc şi era plin de farmec; dar alteori, când şuvoiul simţămintelor sale se lovea de vreo piedică, faţa îi devenea stupidă şi urâtă. Era genul acela de bărat care devine caraghios şi mitocan de îndată ce nu e înţeles, sau când simte că e dispreţuit; dar care, la primul semn de căldură, redevine adorabil.

Suferea cumplit la orice prim contact, indiferent cu ce sau cu cine. Când împlinise şapte ani, şcoala însemnase un coşmar şi o tortură pentru el. Dar mai târziu începuse să-i placă. Şi acum, când îşi dădea seama că trebuie să-şi găsească un rost, trecea prin chinuri de timiditate încrâncenată. Picta destul de bine pentru vârsta lui şi ştia puţină franceză şi germană şi matematică, atâta cât îl învăţase domnul Heaton. Dar nimic din ce ştia nu avea vreo valoare comercială. Nu era îndeajuns de voinic pentru munca manuală grea, aşa zicea maică-sa. Nu se prea omora să meşteşugărească, îi plăcea mai curând să colinde, să facă excursii prin regiune, să citească sau să picteze.

— Tu ce vrei să faci? îl întreba marna.

— Orice.

— Asta nu-i un răspuns, se enerva doamna Morel.

Dar era într-adevăr unicul răspuns pe care i-l putea da.

Ambiţia lui, în ce priveşte bunurile acestei lumi, era

să câştige în linişte treizeci sau treizeci şi cinci de şilingi pe săptămână, undeva pe lângă casă, şi apoi, după ce avea să moară taică-su, să locuiască într-o vilişoară împreună cu mama, să picteze şi să se plimbe când ar fi avut chef, şi să trăiască de-a pururi fericit. Acesta era programul în ce priveşte realizările personale. Dar în sinea lui era mândru, măsurându-i pe oameni în comparaţie cu el şi etichetându-i, inexorabil. Şi spera că *poate* va izbuti cândva să fie pictor, pictor cu adevărat. Dar la speranţa aceasta renunţă curând.

— Atunci, îi spuse maică-sa, trebuie să urmăreşti în ziare ofertele de serviciu.

Se uită la ea. I se părea că are de trecut printr-o umilinţă şi o caznă amară. Dar nu răspunse nimic. Când se deşteptă a doua zi dimineaţă, întreaga lui făptură era crispată de un singur gând:

Trebuie să mă duc şi să cercetez ofertele de serviciu”.

Gândul stătea înscris pe frontispiciul zilei, ucigând pentru el orice bucurie, ba chiar însăşi viaţa. Îşi simţea inima strânsă cu un nod.

Şi apoi, pe la ora zece, porni. Era socotit de toţi drept un copil ciudat, liniştit. În timp ce străbătea strada însorită a orăşelului, avea impresia că oamenii pe care-i întâlnea gândeau în sinea lor: „Se duce la sala de lectură a cooperativei ca să se uite în ziare după o slujbă. Nu-şi poate găsi o slujbă. Se vede că trăieşte pe spinarea maică-sii”. Apoi se strecură pe scările de piatră ale cooperativei, în spatele prăvăliei de manufactură, şi aruncă o privire în sala de lectură. De obicei, se aflau acolo unui sau doi cititori, fie moşnegi de care nimeni n-avea nevoie, fie mineri aflaţi în concediu medical. Aşa încât, intră în sală cu inima strânsă şi chinuită, când îi văzu ridicând privirile spre el; se aşeză la masă şi se prefăcu că studiază ştirile. Ştia că oamenii gândeau: „Ce caută un băiat de treisprezece ani într-o sală de lectură, răsfoind ziarele? – şi suferea amarnic.

Apoi se uită gânditor pe fereastră. Se şi simţea prizonier al industrialismului. Talgere mari de floarea-soarelui priveau peste zidul roşu al grădinii din faţă, uitându-se în jos, în felul lor cochet, la femeile care zoreau pe stradă cu cumpărăturile pentru prânz. Valea, scăldată de şi au, strălucea în soare. Două mine de cărbuni, rătăcite în câmp, îşi unduiau penajele de fum alb, subţiratic. În depărtare, pe dealuri, se întindeau pădurile din Ăldersley, întunecate şi fascinante. Îşi simţea inima grea. Intra în sclavie. Libertatea lui, libertatea din draga vale a vetrei părinteşti, începea să se spulbere.

Camionul berarului venea hodorogind dinspre Keston. Încărcat cu butoaie enorme, patru de fiecare parte, ca boabele de fasole într-o păstaie plesnită. Camionagiul, tronând la înălţime, hurducat zdravăn pe banca lui, apărea la nivelul ochilor lui Paul. Părul camionagiului, pe ţeasta lui mică, rotundă, era aproape albit de soare, iar pe braţele roşii şi groase, care se bălăbăneau leneş în poala şorţului de sac, luceau firişoare de păr alb. Faţa roşcovană îi strălucea şi părea aproape adormită sub dogoarea soarelui. Caii, cafenii şi frumoşi, mergeau nestruniţi şi arătau de departe a fi stăpânii situaţiei.

Paul îşi dorea să fi fost un imbecil. „Aş vrea, îşi spunea în gând, să fiu un grăsan ca ăsta şi să mă perpelesc ca un câine în soare. Aş vrea să fiu un porc şi camionagiu de berar”.

Când sala de lectură se goii în sfârşit, îşi copie în grabă pe un petic de hârtie un anunţ, apoi un altul şi o şterse de acolo extrem de uşurat. Maică-sa avea să cerceteze adresele copiate.

— Da, îi zise ea, poţi să încerci.

William îi alcătuise în vacanţă o scrisoare de solicitare, admirabil ticluită, în termeni de specialitate, pe care Paul o copie cu variaţiuni. Băiatul avea un scris execrabil, astfel încât William, care tot ce făcea făcea

bine, izbucnise într-o criză de enervare.

Fratele mai mare devenea cam fanfaron. Descoperise la Londra că se putea însoţi cu tineri mult superiori prietenilor lui din Bestwood. Unii dintre funcţionarii de la birou studiaseră dreptul şi considerau munca de acum un fel de ucenicie. Oriunde se ducea, William îşi făcea prieteni – era atât de simpatic! Astfel, curând începu să fie invitat şi să întinde prin casele unor oameni care, la Bestwood, l-ar fi privit de sus chiar pe inaccesibilul director de bancă şi care l-ar fi vizitat cu indiferenţă până şi pe pastor. Drept care începu să-şi închipuie că-i cine ştie ce de capul lui. Într-adevăr, se mira singur de uşurinţa cu care devenea gentleman.

Maică-sa se bucura: băiatul părea atât de mulţumit! Dar locuinţa lui din Walthamstrow era foarte mohorâtă! Acum însă, din scrisorile tânărului părea să răzbească un soi de înfrigurare. Era tulburat de toate aceste schimbări, părea că-şi cam pierduse echilibrul şi că ameţise în vârtejul iute al noii sale vieţi. Maică-sa începu să se teamă pentru el. îl simţea cum se pierde. Dansa, şi se ducea la teatru, făcea canotaj pe râu, ieşea cu prietenii; dar ea ştia că după aceea stătea noaptea treaz în camera lui friguroasă, tocind la latină, pentru că era hotărât să progreseze pe cât posibil, şi la birou şi în cunoaşterea legilor. Acum nu-i mai trimitea niciun ban maică-sii. Puţinul pe care-l câştiga era înghiţit în întregime de noua lui viaţă. De altfel, ea nici n-avea nevoie, cu unele excepţii, când se afla la strâmtoare şi când zece şilingi ar fi scutit-o de multă bătaie de cap. Dar doamna Morel încă mai visa la William şi la ce va realiza el, având-o pe mama lui în spate. Nicio clipă nu-şi îngădui să recunoască în sinea ei că avea inima grea şi că era îngrijorată din pricina lui.

Totodată, Wiiiam începuse să scrie mereu despre o fată pe care o întâlnise la dans, o brunetă frumoasă, foarte tânără, şi o adevărată *iacii/,* după care alergau toţi bărbaţii.

„Oare şi tu ai fi alergat după ea. fiule, dacă nu i-ai fi văzut pe toţi ceilalţi urmărind-o? îi scria mama. Când eşti în mulţime te simţi sigur de tine şi vanitos. Dar bagă de seamă, vezi ce simţi când descoperi că ai triumfat şi că eşti singur".

Pe William îl supărau asemenea poveţe şi îşi continua asediul. O plimbase pe fată cu barca. „Dacă ai vedea-o. mamă. ai înţelege ce simt. E înaltă şi elegantă, cu cel mai limpede şi mai transparent ten măsliniu, părul negru ca abanosul şi nişte ochi cenuşii, ironici, scânteietori, ca luminile, noaptea, pe apă. Nu-i greu să fii satirică atâta timp cât n-ai văzut-o. Şi se îmbracă tot atât de bine ca orice femeie din Londra. Îţi spun eu, fiul tău nu se mândreşte nici pe jumătate cât s-ar cuveni când se plimbă cu ea pe Piccadillv".

Doamna Moroi se întreba dacă nu cumva fiul ei se plimba pe Piccadillv mai curând cu o siluetă elegantă, în rochii fine, decât cu o femeie care să-i fie apropiată. Dar îl felicită, cam în doi peri, aşa cum era felul ei. Şi, în timp ce sta aplecată deasupra albiei de rufe. mama se gândea la fiu. îl vedea înşeuat de o nevastă elegantă şi cheltuitoare, câştigând puţin, târându-se şi înnămolindu-se într-o casă mică şi urâtă dintr-o suburbie. „Ei, îşi spunea în cele din urmă, pesemne că sunt eu o proastă prăpăstioasă care vede totul în negru". Cu toate astea inima ei nu se elibera nicio clipă de teama copleşitoare că William o să-şi aducă nenorocirea cu mâna lui.

Paul fu chemat să se prezinte la Thomas Jordan. atelier de articole chirurgicale, în Nottingham. Spaniei Row 21. Doamna Morel radia de bucurie.

— Vezi! îi strigă ea cu ochii aprinşi. Ai scris numai patru scrisori şi la cea de-a treia ţi s-a răspuns. Eşti norocos, băiete, aşa cum ţi-am spus eu întruna.

Paul privi la poza înfăţişând un picior de lemn. ornat cu un ciorap de gumă şi cu alte articole medicale, poză care figura pe hârtia de scrisori a domnului Jordan, şi se simţi înspăimântat. Nu ştiuse până acum că existau

ciorapi elastici. S-ar fi spus că avusese brusc presentimentul lumii de afaceri, cu sistemul ei de valori reglementate şi cu impersonalitatea ei, şi se cutremurase. De asemenea, i se părea monstruos să faci afaceri cu picioarele de lemn.

Marţi dimineaţă, mama şi fiul porniră împreună. Era august şi o arşiţă dogoritoare. Paul mergea, simţind cum ceva înăuntrul lui se strânge dureros. Ar fi suportat mai curând orice chin fizic decât acest supliciu iraţional de a fi expus unor străini care urmau să-l accepte sau să-l respingă. Totuşi, vorbea de zor cu maică-sa. Niciodată nu i-ar fi mărturisit cât suferea din pricina acestor lucruri, iar dânsa nu ghicea decât în parte. Doamna Morel era voioasă, de parcă i-ar fi fost iubită. Se aşeză în faţa ghişeului de la Bestwood, şi Paul o urmări cum căuta în pungă banii pentru bilete. Văzându-i mâinile, în mănuşile vechi din antilopă neagră, scoţând monezile din punguţa uzată, îşi simţi inima contrat: tându-i-se de tristeţea dragostei1 pe care i-o purta.

Era emoţionată şi bucuroasă. Paul suferea pentru că maică-sa obişnuia să vorbească tare în prezenţa celorlalţi călători.

— Ia te uită la vaca aia toantă, ce se mai învârteşte de jur-împrejur, parc-ar fi la circ l exclamă ea.

— Cred c-a împuns-o un tăun, observă Paul cu voce foarte scăzută.

— Un ce? întrebă ea cu voioşie şi total nestingherită.

Un timp căzu pe gânduri. Paul era în permanenţă conştient de prezenţa maică-sii alături. Deodată privirile li se întâlniră şi ea îi zâmbi – un surâs rar, intim, înfrumuseţat de bucurie şi de iubire. Pe urmă fiecare dintre ei privi din nou pe fereastră.

Cele şaisprezece mile încete de cale ferată trecură. Mama şi fiul coborâră strada gării, emoţionaţi ca doi îndrăgostiţi care pornesc într-o escapadă. În Caringtoa Street, se opriră şi se aplecară peste parapet ca să

privească şlepurile de pe canalul de jos.

— Parc-am fi la Veneţia, spuse Paul, uitându-se la lumina soarelui reflectată în apa care se scurgea printre zidurile înalte ale fabricilor.

— Poate că da, răspunse ea xâmbind.

Prăvăliile le plăcură grozav.

— Uită-te la bluza aceea, îl îndemna mama, nu i-ar sta bine lui Annie? Şi nu costa decât o liră, unsprezece şilingi şi trei pence. Aşa-i că-i ieftin?

— Şi-i toată lucrată de mină, observă Paul.

— Da.

Aveau timp destul, astfel că nu se grăbeau. Oraşul li se părea bizar şi încântător. Dar în sufletul lui, băiatul simţea un nod dureros, de teamă şi nerăbdare. îl înspăimânta întrevederea cu Thomas Jordan.

Ceasul bisericii St. Peter arăta aproape unsprezece. O luară pe o străduţă strâmtă, care ducea la castel. O ulicioară întunecoasă şi veche, cu prăvălii joase şi afumate, case cu uşi verde-închis şi ciocănaşe de alamă şi cu praguri gălbui care ieşeau în afară, pe caldarâm; apăru încă o prăvălie veche, al cărei galantar mic semăna cu un ochi viclean, pe jumătate închis. Mama şi fiul înaintau cu grijă, pândind în toate părţile după firma Thomas Jordan şi Fiul. Parcă s-ar fi aflat la vânătoare, într-un ţinut sălbatic. De atâta emoţie, păşeau în vârful picioarelor.

Deodată, zăriră o poartă mare, neagră şi boltită, pe care erau scrise numele mai multor firme, şi printre acestea figura şi Thomas Jordan.

— Aicea-i! triumfă doamna Morel. Dar întrebarea-i *tinde* anume?

Se uitară în jur. Într-o parte era o fabrică de carton, o clădire bizară şi sumbră, iar în cealaltă parte Hotelul Comercial.

— E sus în gang, zise Paul.

Se aventurară pe sub poarta boltită, ca şi cum ar fi pătruns între fălcile balaurului. Se pomeniră într-o curte

interioară, largă ca o fântână, împrejmuită de clădiri. Pe jos erau presărate paie, lăzi şi cartoane. O rază de soare se răsfrângea pe o lădiţă din care talaşul se revărsa în curte ca un râuleţ de aur. În rest, pretutindeni beznă ca în mină. Se vedeau mai multe uşi şi două rânduri de scări. Drept în faţă, pe o uşă cu un ochi de sticlă murdar, aflată în capul unei scări, se conturau cuvintele fatale: Thomas Jordan şi Fiul – Articole chirurgicale.

Doamna Mord păşi prima şi băiatul o urmă. Carol I a urcat treptele eşafodului cu o inimă infinit mai uşoară decât a lui Paul Morel, când îşi urmă mama pe scara murdară care ducea la uşa murdară.

Doamna Morel împinse uşa şi rămase locului, pironită de o plăcută surpriză. În faţa ei se deschidea o magazie vastă, ticsită de pachete ambalate în hârtie gălbuie şi de tineri cu mânecile suflecate, care roiau, părând să se simtă ca la ei acasă. Plutea o lumină domoală, şi pachetele gălbui, satinate, străluceau parcă în contrast cu tejghelele din lemn cafeniu-închis. Totul părea calm şi foarte intim. Doamna Morel înaintă doi paşi, apoi aşteptă. Paul rămase în spatele ei. Mama purta pălăria ei de duminică şi un voal negru; băiatul era îmbrăcat într-o jachetă cu cordon şi o cămaşă cu guler mare, alb. Unul dintre funcţionari ridică ochii spre ei. Era lung şi osos, cu o faţă mică, şi avea o căutătură ageră. Apoi îşi întoarse privirea spre celălalt capăt al încăperii, unde se afla un ghişeu de sticlă. După aceea veni către ei. Nu rosti niciun cuvânt dar se înclină într-un fel amabil şi întrebător în faţa doamnei Morel.

— Aş putea să-l văd pe domnul Jordan? se interesă ea.

— Îl chem îndată, răspunse tânărul.

Se îndreptă spre ghişeul de sticlă. Un bărbat cu o faţă roşcovană şi favoriţi albi se uită la ei. Lui Paul îi evocă un căţel şpiţ. Apoi omuleţul străbătu încăperea, venind spre locul unde stăteau ei doi. Avea picioare scurte, era îndesat şi purta un surtuc de alpaca. Se

apropie vioi şi curios, ca un căţel cu urechea ciulită.

— Bună dimineaţa, spuse şovăind în faţa doamnei Morel, neştiind dacă era sau nu o clientă.

— Bună dimineaţa, am venit cu fiul meu, Paul Morel. I-aţi cerut să se prezinte la dumneavoastră.

— Urmaţi-mă, răspunse domnul Jordan, într-un fel uşor repezit, care intenţiona a fi tonul unui om de afaceri.

U urmară pe patron într-o odăiţă jegoasă, capitonată cu piele neagră; lustruită de cât o frecaseră numeroşii clienţi. Pe masă se afla un teanc de bandaje chirurgicale, ca nişte hăţuri galbene, din piele de căprioară, legate laolaltă. Arătau noi şi vii. Paul adulmecă mirosul de piele proaspătă de căprioară, şi se întrebă ce-or fi oare obiectele acelea. Era atât de năucit, încât abia de observa lucrurile din jur.

— Luaţi loc spuse domnul Jordan arătându-i iritat doamnei Morel un scaun acoperit cu o împletitură.

Ea se aşeză pe margine, stânjenită. Apoi omuleţul se foi şi scoase o hârtie.

— Dumneata ai scris scrisoarea asta? se răsti el împingând o hârtie în care Paul recunoscu oferta lui.

— Da.

În clipa aceea era frământat de două probleme: în primul rând se simţea vinovat că spune o minciună, din moment ce William compusese scrisoarea, în al doilea rând se întreba de ce oare oferta lui aflată acum în mina grăsună şi roşie a acestui om, arăta atât de ciudată şi de diferită faţă de cum fusese când zăcuse pe masa din bucătărie. Era ca o părticică din el, care o luase razna. îl şi ipăra felul în care o ţinea omul acela.

— Unde ai învăţat să scrii? întrebă bătrânul cu ton mânios.

Paul se limită să-l privească ruşinat, şi nu răspunse.

— Are un scris urât, interveni doamna Morel, scuzându-se.

Apoi îşi ridică voaleta de pe faţă. Paul îi purta pică

maică-sii pentru că nu se arăta mai mândră faţă de omuleţul ăsta vulgar, şi în acelaşi timp îi îndrăgea faţa eliberată de voal.

— Şi zici că ştii franţuzeşte? se informă omul pe acelaşi ton răstit.

— Da, răspunse Paul.

— Ce şcoală ai făcut?

— Şcoala cu internat.

— Şi acolo ai învăţat franţuzeşte?

— Nu… eu… băiatul se înroşi şi nu mai putu scoate un cuvânt.

— Naşul lui i-a dat lecţii, interveni doamna Morel, pe un ton pe jumătate rugător dar oarecum distant.

Domnul Jordan şovăi. Pe urmă, în felul lui abrupt – mâinile sale păreau într-una gata de acţiune – scoase din buzunar un alt petic de hârtie şi-l despături. 1 – 1 întinse lui Paul.

— Ia citeşte asta! îi zise.

Era o notă în franceză, redactată într-o caligrafie subţire, neglijentă, străină, pe care băiatul nu putu s-o descifreze. Se holbă stupid la hârtie:

— *„Monsieur”,* începu el; apoi se uită foarte fisticii la domnul Jordan. Este… este.

Voia să spună că de vină este scrisul, dar spiritul lui nu mai funcţiona în suficientă măsură în acea clipă ca să poată găsi cuvântul de care avea nevoie. Simţindu-se total imbecil şi urându-l de moarte pe domnul Jordan, se întoarse disperat la foaia de hârtie.

— Domnule… vă rog să-mi trimiteţi… hm… ăăă… aici nu pot să înţeleg, două perechi… *gris fii bas* – ciorapi cenuşii de aţă… hm… ăăă… *sans…* fără… ăăă… aici nu înţeleg cuvântul… ăăă… *doigts…* degete… ăăă… nu înţeleg…

Voia să spună „scrisul”, dar cuvântul se încăpăţâna să nu-i vină pe buze. Văzându-l cu limba lipită, domnul Jordan îi smulse hârtia din mină.

— „Vă rog să-mi trimiteţi ramburs două perechi de

ciorapi cenuşii din bumbac, fără *căpute”.*

— Mă rog, se oţărî Paul, *doigts* înseamnă „degete”… ca şi… în general…

Omuleţul se uită la Paul. El nu ştia dacă *doigts* înseamnă „degete”; ştia că pentru ce-l interesează pe el înseamnă „căpute.

— Cine a mai auzit de ciorapi cu degete! se răţoi.

— Mă rog, asta înseamnă, degete, stărui băiatul.

Îl ura pe omul acela scund, care făcea un caraghios din el.

Domnul Jordan se uită la băiatul palid, tont, sfidător, apoi la mama care şedea tăcută cu acea expresie ciudat reţinută a omului sărac care trebuie să depindă de favoarea altora.

— Şi când poate să înceapă? întrebă.

— Ei bine, spuse doamna Morel, cinci doriţi dumneavoastră. A terminat cu şcoala.

— O să locuiască la Bestwood?

— Da; dar are un tren care soseşte în gară la opt fără un sfert.

— Hm!

Discuţia se încheie cu angajarea lui Paul ca funcţionar secundar cu opt şilingi pe săptămână. După ce stăruise că *doigts* înseamnă „degete”, băiatul nu mai deschisese gura. Coborî scările în urma maică-sii. Ea îl privi cu ochii ei albaştri, luminoşi, plini de dragoste şi bucurie.

— Cred că o să-ţi placă, îi spuse.

— *Doigts* înseamnă „degete”, mamă, şi totul era din cauza scrisului. Nu puteam descifra scrisul.

— N-are nicio importanţă, băiete. Sunt sigură că o să se poarte omeneşte cu tine, şi nici n-ai să-l vezi prea mult. Şi băiatul acela de la început, ai văzut ce drăguţ era? Sunt sigură că o să-ţi placă.

— Dar nu-i aşa că domnul Jordan e vulgar, mamă? El e proprietarul întregului atelier?

— Bănuiesc că e un îmbogăţit peste noapte. Dar nu

trebuie să te sinchiseşti atâta de felul cum sunt oamenii. Nu sunt uricioşi, în mod special, faţă de *tine* – ci pentru că aşa e felul lor. Ţie ţi se pare întotdeauna că oamenii te au numai pe tine în vedere. Dar lucrurile nu stau aşa.

Soarele ardea cu putere. Pe întinderea mare şi pustie a pieţei, cerul albastru scânteia, iar pietrele de granit ale caldarâmului sticleau incandescent. Prăvăliile din josul aleii Long Row erau înfăşurate într-o obscuritate densă, dar umbra iriza culoare. În dreptul locului unde tramvaiele cu cai străbăteau piaţa, se afla şirul de tarabe ale unor fructari, cu fructe care străluceau în soare – mere şi maldăre de portocale sângerii, şi corcoduşe şi banane. Când mama şi fiul trecură pe acolo, parfumul fructelor le gâdilă nările. Treptat, senzaţiile de frustrare şi de furie turbată ale lui Paul se potoliră.

— Unde luăm masa? întrebă mama.

Lucrul acesta era considerat ca un lux nesăbuit. Doar o dată sau de două ori în viaţa lui mai intrase Paul în vreun restaurant, şi atunci luaseră doar câte o ceaşcă de ceai şi un corn. Cei mai mulţi dintre localnicii din Bestwood socoteau că o ceaşcă de ceai şi puţină pâine cu unt, sau cumva nişte conserve de carne de vită era tot ce şi-ar fi putut îngădui să consume la Nottingham. Un prânz alcătuit din mâncare gătită era considerat drept o extravaganţă… Paul încerca un sentiment de vinovăţie.

Găsiră un local care părea foarte ieftin. Dar când doamna Morel cercetă lista de bucate, îşi simţi inima ca de plumb: toate felurile erau atât de scumpe! comandă chiftele de pui şi cartofi, ceea ce constituia felul de mâncare cel mai ieftin.

— N-ar fi trebuit să venim aici, mamă, îi spuse Paul.

— Nu face nimic. Altă dată nu mai venim.

Insista ca Paul să ia o tartă cu stafide, pentru că îi plăceau dulciurile.

— Nu vreau, mamă, se rugă el.

— Ba da, stărui ea, ai să iei.

Şi se uită în jur după chelneriţă. Dar chelneriţa era ocupată şi doamna Morel nu voia s-o deranjeze. Aşa încât mama şi fiul aşteptară să se îndure de ei fetişcana care flirta cu clienţii.

— Ce destrăbălată impertinentă! comentă doamna Morel. Ia te uită, îi duce budinca domnului aceluia care a venit mult după noi.

— Mamă, n-are nicio importanţă, o domoli Paul.

Doamna Morel era furioasă. Dar se simţea prea calică, şi comanda ei fusese prea sărăcăcioasă ca să aibă curaj să stăruie asupra drepturilor sale. Aşteptară şi tot aşteptară.

— Ilai să plecăm, mamă.

Doamna Morel se ridică în picioare. Fata tocmai trecea pe lângă ei.

— Vrei să ne aduci o tartă cu stafide? i se adresă doamna Morel răspicat.

Fata o privi obraznic.

— Îndată, îi răspunse.

— Am aşteptat destul, adăugă doamna Morel.

O clipă mai târziu, chelneriţă se înapoie cu tarta. Doamna Morel ceru cu răceală să-i facă nota de plată. Paul ar fi vrut să se caşte pământul sub el. Se minuna de tăria maică-sii. Ştia că numai ani lungi de umilinţe o învăţaseră să insiste – chiar în acea măsură infimă cât insista – asupra drepturilor ei. Şi doamna Morel se simţea la fel de stânjenită ca şi dânsul.

— E ultima oară când mai calc aici, declară ea îndată ce se văzură afară din local, bucuroasă că scăpaseră. Hai să mergem să ne uităm la *Keep's* şi *Boot's 1*. Şi încă prin vreo două prăvălii, vrei?

Avură discuţii în legătură cu materialele de pictură, pentru că doamna Morel ţinea morţiş să-i cumpere o pensulă la care Paul râvnea. Dar băiatul refuză categorie această risipă. Zăcu în faţa vitrinelor de modiste şi de stofe, cam plictisit, dar bucuros că pe ea o interesau. Colindară oraşul în lung şi-n lat.

— Ia te uită la strugurii aceia negri! exclamă ea. Te fac să-ţi lase gura apă. De ani de zile mi-era poftă de aşa ceva, trebuie să mai aştept însă până să-i pot lua.

Apoi se entuziasmă la florărie, stând în prag şi aspirând parfumul.

— Oh! oh! Nu-i aşa că-i minunat!

Dar Paul zări în întunericul din florărie o tânără elegantă, îmbrăcată în negru, care îi privea curioasă dindărătul tejghelei.

— Mamă, se uită lumea la tine, îi spuse, încercând s-o tragă de acolo.

— Ce miros e ăsta? exclamă ea refuzând să se lase clintită din loc.

— Micsandre! răspunse Paul, adulmecând iute. Uite colo, un vas plin.

— Aşa-i… roşii şi albe. Dar n-am ştiut niciodată că micsandrele sunt aşa parfumate!

Şi, spre marea lui uşurare, se îndepărtă din prag, dar numai pentru a se opri în faţa vitrinei.

— Paul, strigă mama către băiatul care încerca să iasă din raza vizuală a tinerei elegante în negru – vânzătoarea din florărie. Ia te uită aici!

Se întoarse în silă.[5]

— Ia uită-te numai la fucsiile astea, se extazie ea arătând cu degetul.

— Ihm! făcu el scoţând un sunet curios, trădând interes. Ai crede că florile atârnă gata să se desprindă în orice clipă, aşa de mari şi de grele sunt.

— Şi ce bogăţie! strigă ea.

— Şi cum se îndoaie sub panglicile şi fundele alea!

— Da! exclamă mama. Încântător!

— Mă întreb cine le cumpără, spuse băiatul.

— Mă întreb şi eu. Noi, în niciun caz.

— În salonul nostru ar muri.

— Da, în vizuina aia îngheţată şi lipsită de soare; îţi ucide orice firicel de plantă pe care ai încerca să-l ţii; în

5 Magazine cu articole casnice si încălţăminte.

schimb, în bucătărie plantele se sufocă.

Cumpărară câteva lucruri şi porniră spre gară. Urmărind canalul furişat prin trecătoarea strâmtă dintre clădiri, zăriră ivindu-se, ca un miraj, în strălucirea diafană a soarelui, castelul cocoţat pe stânca lui abruptă, cafenie, pătată de mărăcinişurile verzi.

— Nu-i aşa c-o să fie plăcut când am să ies în pauza de prânz? întrebă Paul. Pot să colind prin toate locurile astea frumoase şi să văd totul. Mă atrage.

— O să-ţi placă, îl asigură maică-sa.

Petrecuse împreună cu mama lui o după-amiază splendidă. Sosiră acasă în asfinţitul pârguit, fericiţi, radioşi şi osteniţi.

Dimineaţa, Paul completă formularul pentru abonamentul de tren şi se duse cu el la gară. Când se înapoie, maică-sa tocmai se apuca să spele podeaua. Băiatul se ghemui pe sofa, strângându-şi picioarele.

— Mi-a spus că pe sâmbătă îl primesc.

— Şi cât o să coste?

— O liră şi unşpe.

Doamna Morel continua să frece podeaua fără să spună nimic.

— E mult? întrebă Paul.

— Nu mai mult decât m-am aşteptat.

— Ş-apoi am să câştig opt şilingi pe săptămână, urmă el.

Maică-sa nu răspunse şi continuă să frece. În cele din urmă vorbi:

— William, când a plecat la Londra, mi-a promis că o să-mi trimită o liră pe lună. Mi-a dat în două raiduri câte zece şilingi; acuma ştiu că n-ar avea un sfanţ chiar dacă i-aş cere. Nu că aş vrea să-i cer. Dar s-ar zice că ar putea să ne ajute măcar cu costul abonamentului ăstuia, care-i o cheltuială neaşteptată.

— Câştigă bani cu ghiotura, spuse Paul.

— Câştigă o sută şi treizeci de lire. Dar toţi îs la fel: largi la promisiuni şi strânşi când e vorba să le ţie.

— Cheltuieşte peste cincizeci de şilingi pe săptămână numai pentru el! se miră Paul.

— Şi eu ţin toată casa asta cu mai puţin de treizeci, replică mama; ba mi se mai cere să găsesc şi bani pentru cheltuieli suplimentare. Da' o dată ce pleacă de acasă, nici nu se mai sinchisesc să te ajute. Preferă să-şi toace banii pe fâţa aia sclifosită.

— Ar trebui să aibă bani, dacă se ţine aşa măreaţă, îşi dădu Paul cu părerea.

— Ar trebui, da' n-are. L-am întrebat pe William. Şi mai ştiu că nu pe degeaba îi cumpără el o brăţară de aur. Mă întreb cine mi-a cumpărat *mie* vreodată o brăţară de aur.

William avea succes cu „ţiganca" lui, cum o numea, îi ceruse fetei – o chema Louisa Lily Denys Western – o fotografie ca s-o trimită mamei lui. Fotografia sosi – o brunetă chipeşă, luată din profil, cu un surâs uşor afectat – şi, după toate probabilităţile, complet goală, pentru că pe fotografie nu se zărea nici măcar un petic de îmbrăcăminte, nimic decât nişte umeri goi.

„Într-adevăr, îi scrisese doamna Morel fiului ei, fotografia Louisei o uimitoare şi îmi dau seama că trebuie să fie foarte frumoasă. Dar tu crezi, fiule, că-i o dovadă de bun-gust din partea unei fete să-i dea prietenului ei asemenea fotografie ca s-o trimită mamei sale – s-o vadă pentru prima oară? De bună seamă, aşa cum spui şi tu, are umeri frumoşi. Dar nu m-am aşteptat să mi se dezvăluie atât de complet, chiar de la prima privire".

Morel găsise fotografia pe şifonierul din salon. Ieşi de acolo ţinând-o între degetul mare şi arătător.

— Cine mai e şi asta? o întrebă pe nevastă-sa.

— E fata cu care merge William al nostru.

— Hm! Din cât se vede i-o bucăţică bună şi nu prea cred c-o să-i prindă bine băiatului. Cine-i?

— O cheamă Louisa Lily Denys Western.

— Şi-aşa mai departe! exclamă minerul. Şi ce e,

actriţă?

— Nu, zice că e o *lady.*

— Pe dracu'! făcu el continuând să se uite la fotografie. O *lady,* nu zău? Şi cât contează să stoarcă de la el?

— Nimic. Locuieşte împreună cu o mătuşă bătrână pe care o urăşte, şi ia puţinul care i se dă.

— Iim! făcu Morel, lăsând fotografia din mină. Înseamnă că-i un fraier dacă s-a înhăitat cu una ca asta.

„Scumpă mater, îi răspunse William. Îmi pare rău că nu ţi-a plăcut fotografia. Nicio clipă nu mi-a trecut prin cap, când ţi-am trimis-o, că s-ar putea s-o găsească indecentă. În orice caz i-am spus lui Gyp 1 că fotografia nu a corespuns principiilor tale de pudoare şi de bună-cuviinţă, aşa că îţi va trimite o alta, care sper să-ţi placă mai mult. E mereu fotografiată; de fapt fotografii *îi cer* să le îngăduie s-o pozeze pe gratis".

Curând sosi şi noua fotografie, cu câteva rânduri stupide din partea fetei. De astă dată tânăra era înfăţişată în corsajul unei rochii de seară din satin negru, tăiat drept, cu mici mâneci vaporoase şi cu un şal de dantelă neagră învăluindu-i braţele frumoase.

— Mă întreb dacă mai poartă vreodată şi altceva în afară de rochii de seară, comentă doamna Morel cu sarcasm. Sunt convinsă că *s-ar cuveni* să fiu impresionată.

— Eşti răutăcioasă, mamă, o mustră Paul. Eu găsesc că prima fotografie, cea cu umerii goi, e fermecătoare.

— Găseşti? întrebă mama. Ei bine, eu nu sunt de aceeaşi părere.

Luni de dimineaţă, băiatul se deşteptă la ora şase ca să pornească la slujbă. În buzunarul vestei avea abonamentul de tren, care o costase pe maică-sa atâta amărăciune. Îi plăcea abonamentul, cu barele lui galbene, transversale. Doamna Morel îi împachetase merindele pentru prânz într-un coşuleţ eu capac, şi la

şapte fără un sfert

1 Diminutiv de la *Gypsy* – ţigancă.

— 9 – Fii şi îndrăgostiţi porni ca să prindă trenul de şapte şi cincisprezece. Doamna Morel ieşi în bătătură să-l privească plecând.

Era o dimineaţă încântătoare. Roadele verzi şi mlădii ale frasinului, cărora copiii le spuneau „porumbei”, picau vesel în grădinile din faţa caselor, purtate de o adiere uşoară. Valea era vătuită de o pâclă brumărie, licărindă, prin care răzbăteau sclipirile griului copt şi în care se topea nevăzut ca ierul de fum de la mina Minton. Se învolburau adieri de vânt. Paul îşi înălţă ochii spre pădurile din Aldersley, care luceau, şi parcă niciodată nu simţise ca acum cu câtă forţă îl atrăgea căminul.

— Bună ziua, mamă, îi spuse zâmbind, dar cu sufletul tare nefericit.

— Bună ziua. răspunse ea voioasă şi plină de duioşie. Rămase un timp în drum, încinsă cu şorţul ei alb, şi-l urmări cum traversa câmpul Avea o statură joasă, îndesată, şi părea plin de vitalitate. Mama simţea, privincâu-l cum înaintează pe câmp, că va răzbi oriunde va voi să ajungă. Gândul o purtă la William. El ar fi sărit gardul în loc să ocolească pe la pârleaz. Se afla la Londra şi se descurca bine. Paul va lucra la Nottingham. Doi dintre fiii ei se avântaseră în lume. Vedea cu ochii minţii două oraşe, mari centre industriale, şi ştia că în fiecare dintre ele plantase câte un om al ei, şi că aceşti oameni vor realiza ceea ce va dori *dânsa,* pentru că se desprinseseră clin ea, făceau parte din ea, şi făuririle lor vor fi şi ale ei. Întreaga dimineaţă nu-şi mai luă gândul de la Paul.

La ora opt, băiatul urcă scările sordide ale atelierului de articole chirurgicale Jordan, şi se opri, neajutorat, lângă prima masă de împachetat, aşteptând să vină cineva să-l conducă. Depozitul nu-şi începuse încă activitatea. Tejghelele erau acoperite cu huse. Nu

sosiseră decât doi oameni, şi-i putea auzi flecărind într-un colţ, în timp ce-şi dezbrăcau surtucele şi-şi suflecau mânecile. Era opt şi zece. De bună seamă, nu se prea omorau cu punctualitatea. Paul ascultă glasurile celor doi funcţionari. Apoi auzi pe cineva tuşind şi, întorcându-şi privirile, văzu în ghişeul din capătul încăperii un funcţionar bătrân şi prăpădit, cu o cipilică de catifea neagră brodată cu roşu şi verde; bătrânul deschidea corespondenţa. Paul aşteptă şi aşteptă.

Unul dintre băieţii mai tineri se duse la bătrânel şi-l salută vesel, ţipând tare. Evident, „bătrânul şei" era surd. După aceea, tânărul se îndreptă cu paşi mari, plin de importanţă, spre tejgheaua lui. Îl urmări din priviri pe Paul.

— Bună, i se adresă. Tu eşti cel nou?

— Da.

— Hm! Cum te cheamă?

— Paul Morel.

— Paul Morel? Bine, vino pe aici.

Paul ocoli dreptunghiul tejghelelor mergând în urma tânărului. Încăperea era la etajul doi. În centrul pardoselei se afla o deschizătură imensă, pe care tejghelele o împrejmuiau ca nişte ziduri; era o cavitate spaţioasă, prin care circulau lifturile, şi care slujea totodată şi de luminator pentru etajul de jos. Îi corespundea o altă deschizătură mare, lunguiaţă, în tavan, şi când priveai în sus, dincolo de grătarul etajului de deasupra, se zăreau nişte aparate; sus de tot, drept deasupra capului, tavanul ultimului etaj era din sticlă; pe acolo pătrundea lumina pentru toate cele trei etaje de dedesubt, devenind tot mai slabă pe măsură ce coborai, aşa încât la primul etaj era întotdeauna noapte, iar la cel de al doilea, penumbră. Atelierul era la ultimul etaj, magazia de ambalaj la al doilea, depozitul la primul. Era o clădire veche, insalubră.

Paul fu condus într-un ungher foarte întunecat.

— Asta-i colţul „Spiralei", explică funcţionarul. Tu

lucrezi la „Spirală”, cu Pappleworth. El e şeful tău, dar încă n-a venit. Nu vine înainte de opt jumate. Aşa că dacă vrei, poţi ridica şi aduce aici scrisorile de la domnul Melling.

Tânărul arătă spre bătrânelul de la ghişeu.

— În regulă, zise Paul.

— Ai aici un cui ca să-ţi atârni şapca. Astea sunt registrele de intrări. Domnul Pappleworth n-o să mai întârzie mult.

Şi tânărul cel slăbănog se îndepărtă ţanţoş, străbătând aferat, cu paşi lungi, podeaua de scânduri, neacoperită. Un minut sau două mai târziu, Paul se îndreptă spre ghişeul de sticla şi rămase în uşă. Bătrânelul cu cipilica de catifea îl privea peste ramele ochelarilor.

— Bună dimineaţa, spuse el amabil şi impresionant. Vrei scrisorile pentru departamentul „Spirală”, Thomas?

Pe Paul îl supăra să i se spună Thomas, dar luă scrisorile şi se întoarse în ungherul lui întunecos, unde tejgheaua făcea o cotitură, unde masa cea mare de ambalat se termina şi unde se întâlneau trei uşi. Se căţără pe un scaun înalt şi începu să citească scrisorile – acelea a căror caligrafie nu era prea neinteligibilă.

Conţineau cam următoarele:

„Vă rog să-mi trimiteţi de urgenţă o pereche de ciorapi de damă femurali, din mătase, fără gambă, din aceia din care mi-aţi trimis şi anul trecut; lungimea… lungimea coapsei până la genunchi… etc.”

Sau „Maiorul Chamberlain doreşte să repete comanda sa anterioară cu privire la un bandaj de hernie, din mătase, neelastic”.

Multe dintre scrisori, unele fiind în franceză sau în norvegiană – constituiau adevărate rebusuri pentru băiat. Se foia nervos pe scaun, aşteptând sosirea „şefului”. Trecu prin adevărate suplicii de timiditate când, la opt şi jumătate, fetele din atelierul de sus tropăiră în goană pe lângă el.

Domnul Pappleworth sosi – sugând o gumă de mestecat – pe la nouă fără douăzeci, când toţi ceilalţi funcţionari se aflau la lucru. Era un om uscăţiv, cu tenul livid, nasul roşu, mişcări iuţi, sacadate, îmbrăcat elegant, dar cu o ţinută ţeapănă. Să tot fi avut treizeci şi şase de ani. Avea în el ceva slugarnic, ceva viclean, şmecher, dar şi ceva familiar – în orice caz, ceva care-l făcea vrednic de dispreţ.

— Tu eşti băiatul meu cel nou?

Paul se ridică în picioare şi răspunse că el e.

— Ai adus scrisorile?

Domnul Pappleworth îşi supse guma cu un plescăit.

— Da.

— Le-ai copiat?

— Nu.

— Ei, atunci haide, hai să-i dăm drumul. Ţi-ai schimbat haina?

— Nu.

— Trebuie să-ţi aduci de acasă o haină veche pe care s-o laşi aici.

Rostise ultimele cuvinte cu guma lipită între dinţi. Dispăru în întunericul dindărătul mesei de împachetat şi reapăru fără surtuc, suflecându-şi o manşetă elegantă, vărgată, peste un braţ slab şi păros. Apoi îşi îmbrăcă halatul. Paul observă cât era de sfrijit şi că pantalonii îi făceau falduri în spate. Şeful luă un scaun, îl trase lângă băiat şi se aşeză.

— Stai jos, îi spuse.

Paul se aşeză.

Domnul Pappleworth se afla foarte aproape de dânsul. Privi teancul de scrisori, trase un registru lunguleţ dintr-un raft din faţa lui, îl deschise, luă un toc şi spuse:

— Fii atent, trebuie să copiezi scrisorile aici, în dosarul ăsta.

Se smiorcăi de două ori, îşi supse guma, se holbă la o scrisoare, apoi începu să transcrie, în registru, calm şi

absorbit, cu o caligrafie frumoasă şi plină de înfloriturі. Aruncă o privire rapidă către Paul.

— Ai văzut?

— Da.

— Crezi că ai să poţi şi tu?

— Da.

— Atunci e în regulă, hai să te vedem!

Sări jos de pe scaun; Paul luă un condei. Domnul Pappleworth se făcu nevăzut. Lui Paul îi plăcea să copieze scrisorile, dar le scria încet, laborios şi îngrozitor de urât. Era la a patra şi se simţea foarte aferat şi fericit, când reapăru domnul Pappleworth.

— Ei, ia să vedem, cum merge? Le-ai făcut?

Se aplecă peste umărul băiatului, mestecând şi răspândind un miros de mentă.

— M-ai dat gata, băiete! Eşti un caligraf grozav! exclamă el ironic. Nu face nimic, ci te-ai copiat? Numai trei! Eu le-aş fi înghiţit pe toate. Trage-i înainte, băiete, şi numerotează-le. Uite aici! Dă-i zor!

Paul continua să trudească la scrisori, în timp ce domnul Papplevvorth se agita cu diverse alte treburi. Deodată băiatul tresări auzind un şuierat strident, chiar lângă urechea sa. Domnul Pappleworth se apropie, scoase dopul unui tub şi rosti cu o voce uimitor de furioasă şi poruncitoare.

— Ce este?

Paul auzi în gura tubului un glas stins ca de femeie. Privi cu gura căscată pentru că nu mai văzuse până atunci un tub acustic.

— Ei bine, rosti în tub, cu asprime, domnul Pappleworth, n-ai decât să rezolvi lucrările restante.

Se auzi din nou vocea slabă a femeii, spunând ceva pe un ton iritat.

— Eu n-am timp să stau să te ascult, zise domnul Pappleworth şi înfundă dopul în tub. Hai, băiete, i se adresă cu un ton rugător lui Paul. Uite că Polly ţipă după comenzi. Nu poţi să-i dai puţin zor? Hai, să-i dăm

drumul!

Spre dezolarea lui Paul, luă registrul şi începu să copieze singur. Lucra repede şi bine. După ce termină, trase spre el ci te va fâşii lungi de hârtie galbenă, late ca de vreo şapte centimetri, şi începu să noteze comenzile zilei pentru muncitoarele din atelier.

— Urmăreşte ce fac eu, îi spuse lui Paul, în timp cu lucra cu mare iuţeală.

Băiatul urmări bizarele mici contururi de picioare, coapse, încheieturi, haşurate cu linii transversale şi purtând diverse numere pe ele, şi cele câteva directive scurte pe care şeful lui le nota pe hârtia galbenă. Apoi domnul Pappleworth isprăvi şi sări de pe scaun.

— Vino cu mine, îi spuse şi, strângând fâşiile de hârtie galbenă care îi fluturau în mână, dădu buzna pe o uşă şi coborî câteva trepte, la subsol, unde era instalaţia de gaz.

Străbătură depozitul rece şi umed, apoi o încăpere mare, mohorâtă, unde se găsea o masă lungă, sprijinită pe căpriori, şi intrară într-o cameră mică, plăcută, care fusese clădită ca un adaus la corpul imobilului principal.

În odăiţă se afla o femeie scundă, într-o bluză de seri roşu, cu un păr negru adunat pe creştetul capului, aşteptând ţanţoşă ca un cocoş.

— Iacă-tă-le! spuse Pappleworth.

— Te cred că „iacă-tă-le”, exclamă Polly. Fetele aşteaptă de aproape o juma’ de oră. Gândeşte-te numai cât timp pierdut de pomană.

— Mai bine vezi-ţi de treaba ta şi nu mai trăncăni atâta, i-o reteză domnul Pappleworth. N-aveaţi decât să rezolvaţi restanţele.

— Ştii foarte bine că sâmbătă s-a isprăvit totul, strigă Polly, repezindu-se în el cu ochi scăpărători.

— Ta-ta-ta-ra! o îngână el. Uite băiatul cel nou. Vezi să nu-l daţi şi pe ăsta gata ca pe ăla din urmă.

— Cum l-am dat gata pe ăla din urmă? repetă Polly. Da, că mult mai dăm *noi* gata, noi suntem alea care dăm

gata! Pe cuvântul meu, un băiat poate fi dat gata numai cât lucrează cu dumneata.

— Acuma-i vreme de muncit, nu de pălăvrăgit, replică domnul Pappleworth sever şi rece.

— De nu ştiu când tot era vreme de muncit, ripostă Polly îndepărtându-se cu nasul pe sus.

Era o femeiuşcă dârză, de vreo patruzeci de ani.

În încăperea aceea, pe bancheta de sub fereastră, se găseau două maşini de tricotat în spirală. Uşa interioară ducea într-o cameră mai lungă, în care se găseau alte maşini. Un grup de fete, îmbrăcate cochet şi încinse cu şorţuri albe, stăteau de vorbă.

— N-aveţi nimic de făcut decât să trăncăniţi? întrebă domnul Pappleworth.

— Ba da, să te aşteptăm pe dumneata, răspunse râzând o fată frumoasă.

— Hai, vedeţi-vă de treabă, vedeţi-vă de treabă! le-o reteză el. Haide, puştiule! De acum înainte ai să nimereşti singur aici.

Şi Paul alergă pe scări, în sus, în urma şefului său. Îi dădu să facă nişte verificări şi nişte facturi. Stătea la birou, căznindu-se cu scrisul lui execrabil. Mai târziu, domnul Jordan, păşind înfipt, veni dinspre ghişeul de sticlă şi se opri în spatele lui Paul, făcându-l pe băiat să se simtă foarte stingherit. Deodată, un deget roşu şi dolofan fu împins pe formularul pe care tocmai îl completa.

— *Dl.* J.A. Bales, Esquire[6]! exclamă în urechea lui vocea înfuriată.

Paul se uită la „Dl. J.A. Bates Esquire" aşa cum se înfăţişa în caligrafia lui urâtă, şi se întrebă cu ce mai greşise.

— Asta-i tot ce vă învaţă la şcoală? Dacă pui „D-l", nu mai pui Esquire. Un om nu poate fi amândouă în acelaşi timp.

Băiatul regretă abuzul său de generozitate în

6 Titlu aristocratic purtat dc nobilii de la ţară.

acordarea onorurilor, şovăi, şi, cu degete tremurătoare, îl şterse pe „Dl”. Dar domnul Jordan îi smulse factura din faţă.

— Fă alta! Cum te gândeşti să trimiţi aşa ceva unui gentleman?

Şi rupse enervat formularul albastru.

Paul, simţind că-i ard urechile de ruşine, o luă de la capăt. Dar domnul Jordan pândea în spatele lui.

— Nu înţeleg ce vă învaţă la şcoală! Va trebui să scrii mai bine. Astăzi băieţii nu învaţă altceva decât să recite poezii şi să zdrăngăne la vioară. Ai văzut ce scris are? îl întrebă pe domnul Pappleworth.

— Da, curăţel, nu? răspunse acesta cu indiferenţă.

Domnul Jordan scoase un mormăit nu lipsit de prietenie. Paul ghici că patronul lui mai curând lătra decât muşca. Într-adevăr, era destul de gentleman ca să nu-şi sâcâie subalternii şi să nu ia seama la fleacuri. Dar cum ştia că nu prea are aspect de proprietar şi conducător al întregii afaceri, ţinea ca la început să-şi joace rolul de patron, ca să se ştie cum stau lucrurile.

— Ia să vedem, cum te cheamă? întrebă domnul Pappleworth.

— Paul Mord.

E curios cât de mult suferă copiii când trebuie să-şi rostească propriul nume.

— Paul Morel, da? Ei bine, Paul-Morelează tu facturile astea şi pe urmă…

Domnul Pappleworth se trânti pe un scaun şi începu să scrie. Pe uşa aflată în spatele lui, intră o fată, puse pe masă nişte articole dintr-o ţesătură elastică, proaspăt călcate, şi ieşi iar. Domnul Pappleworth luă o genunchieră albăstruie, o examină cercetând rapid şi nota de comandă înscrisă pe hârtia galbenă, anexată, şi o puse la o parte. Urmă un ciorap elastic pentru gambă, de culoarea pielii. Luă în primire cele câteva lucruri, scrise vreo două note de comandă şi-l chemă pe Paul să-l însoţească. De astă dată ieşiră pe uşa de unde venise

fata. Paul se trezi în capul unei scăriţe cu trepte de lemn, iar dedesubt văzu o sală cu ferestre pe ambele laturi şi, la capătul cel mai îndepărtat, vreo douăsprezece fete aşezate la lumina geamurilor, lucrând aplecate peste maşinile de cusut. Cântau în cor *Două fetiţe în albastru.* La zgomotul uşii deschise, toate întoarseră capul, pentru a-i privi pe domnul Pappleworth şi pe Paul, la celălalt capăt al sălii, dominându-le de pe scară. Se opriră din cântat.

— N-aţi putea face mai puţină gălăgie? întrebă domnul Pappleworth. Oamenii or să creadă că ţinem pisici aicea.

O femeie cocoşată, care şedea pe un scaun înalt, întoarse spre domnul Pappleworth o faţă prelungă şi greoaie şi spuse cu o voce de contralto:

— Ăi de-or crede aşa, înseamnă că-s motani.

Degeaba se străduia domnul Pappleworth să apară impresionant, de hatârul lui Paul. Coborî treptele, intră în sala de finisaj şi se îndreptă spre Fanny, cocoşată. Trupul acesteia, căţărat pe scaunul înalt, era atât de pitic, încât capul, cu meşele-i bogate de păr castaniu strălucitor, părea mult prea mare, de altfel ca şi faţa-i palidă, greoaie. Purta o rochie de postav negru-verzui, iar încheieturile mâinilor, c-are se iveau din manşetele strâmte, erau subţiri şi plate; cu o mişcare nervoasă îşi lăsă lucrul jos. Domnul Pappleworth îi arăta ceva ce era în neregulă la o genunchieră.

— Mă rog, răspunse ea, da’ nu trebuia să vii să dai vina pe mine. Nu-s eu vinovată.

Se aprinsese la faţă.

— N-am spus niciun moment că eşti vinovată. Dar vrei să îndrepţi aşa cum ţi-am arătat? îi ceru domnul Pappleworth tăios.

— Nu zici că-s vinovată, dar grozav ţi-ar plăcea să fiu, strigă cocoşată aproape cu lacrimi în ochi. Apoi înşfăcă genunchiera din mina şefului, adăugând: Bine, am să ţi-o fac, da’ nu-i nevoie să te răsteşti.

— Asta-i băiatul cel nou, îl prezentă domnul Appleworth.

Fanny se întoarse spre Paul, zâmbindu-i cu blândeţe:

— O! făcu ea.

— Da, şi să nu faceţi un fătălău din el.

— Nu noi o să facem un fătălău din el, replică Fanny indignată.

— Haide, Paul, îl chemă domnul Appleworth.

— *Au revor,* Paul, spuse una dintre fete.

Urmară chicoteli. Paul plecă, roşu ca para focului, fără să fi scos o vorbă.

Ziua i se păru nesfârşit de lungă. Toată dimineaţa muncitorii veniră întruna să vorbească cu domnul Appleworth. Paul scria sau învăţa să ambaleze pachetele care aşteptau, pregătite, poşta de prânz. La ora unu, sau mai bine zis la unu fără un sfert, domnul Appleworth dispăru ca să prindă trenul: locuia într-o suburbie. La unu fix, Paul, simţindu-se tare pierdut, îşi luă coşuleţul cu merinde şi coborî în depozitul de jos, unde se găsea masa lungă pe căpriori; mâncă în grabă, singur în pivniţa aceea sâfmbră şi tristă. Apoi ieşi afară. Lumina şi libertatea străzii îi stârniră dorul de aventură şi-l făcură fericit. Dar la ora două se afla din nou în colţişorul lui din magazie. Curând, muncitoarele tropăiră din nou pe lângă el, făcând diverse comentarii cu voce tare. Sus, la muncile grele de confecţionare a bandajelor şi de finisare a protezelor, lucrau fetele cele mai de rând. îl aşteptă pe domnul Appleworth, neştiind ce să facă, şi mâzgăli hârtia galbenă a notelor de comandă. Domnul Appleworth îşi făcu apariţia la trei fără douăzeci. Se aşeză şi începu să sporovăiască cu Paul, tratându-l pe băiat ca pe un egal, chiar şi ca vârstă.

După-masa nu era niciodată mare lucru de făcut, decât spre sfârşitul săptămânii, când trebuiau întocmite conturile. La ora cinci, toţi lucrătorii coborâră în temniţa unde era masa pe căpriori şi acolo luară ceaiul, mâncând

pâine cu unt pe scândurile goale şi murdare, şi discutând între ei cu aceeaşi grabă sordidă şi cu aceeaşi neglijenţă cu care mâncau. Cu toate acestea, în sălile de sus, atmosfera de lucru era întotdeauna veselă şi senină Dar pivniţa aceea cu masa pe căpriori îl întrista.

După ceai, când toate lămpile cu gaz se aprinseră, munca se desfăşură mai vioi. Se pregăteau pachetele pentru expediţia mare de seară. Ciorapii elastici veneau calzi şi proaspăt călcaţi din atelier. Paul terminase facturile. Acum trebuia să ambaleze şi să scrie adresele, pe urmă să cântărească pe balanţă pachetul lui. De pretutindeni se auzeau glasuri anunţând greutăţi, zăngănit da metal, pocnete seci de sfoară înnodată, paşi grăbiţi îndreptându-se către bătrânul Melling, după timbre. În cele din urmă sosi şi poştaşul, cu sacul lui, glumind şi râzând. După aceea totul se domoli şi Paul îşi luă coşuleţul de merinde şi alergă la gară ca să prindă trenul de opt şi douăzeci”. Ziua de muncă la atelier ţinea douăsprezece ore.

Maică-sa îl aştepta destul de îngrijorată. De la staţia Keston trebuia să vină pe jos, aşa că nu ajunse acasă înainte de nouă şi douăzeci. Iar a doua zi dimineaţă, plecă înainte de şapte. Doamna Morel se temea pentru sănătatea lui. Dar ea personal fusese nevoită să se împace cu atâtea necazuri, încât i se părea firesc ca şi copiii ei să aibă aceeaşi soartă. Trebuiau să accepte ce le era dat. Şi Paul rămase la Jordan, deşi în tot timpul cât a lucrat acolo sănătatea lui a fost afectată din pricina întunericului, a orelor nesfârşite de muncă.

Se întoarse acasă palid şi obosit. Maică-sa se uită la el. Îi văzu că e satisfăcut, şi temerile i se risipiră.

— Ei, cum a fost? îl întrebă.

— Foarte nostim, mamă. Munca nu e prea grea, şi toţi se poartă foarte drăguţ.

— Şi te-ai descurcat bine?

— Da; numai că toţi spun că scrisul meu e tare prost. Dar domnul Pappleworth – el e şeful meu – i-a spus

domnului Jordan c-o s-o scot la capăt. Lucrez la „Spirală”, mamă; trebuie să vii să vezi. E foarte plăcut.

În scurtă vreme, începu să-l îndrăgească pe domnul Pappleworth de la Jordan, care avea aerul unui „tip de baruri”, se purta întotdeauna foarte degajat şi îl trata ca pe un camarad. Uneori, „şeful Spiralei” era nervos şi mesteca mai multe tablete de gumă ca de obicei. Dar chiar şi atunci nu devenea agresiv, făcând parte dintre acei oameni a căror nervozitate îi răneşte mai mult pe ei decât pe alţii.

— Încă n-ai terminat cu *asta*? striga uneori. Nu, zău, ai s-o ţii aşa pân’la paştele cailor.

Şi apoi brusc – iar Paul nu izbutea deloc să-l înţeleagă în acele momente – devenea din nou glumeţ şi bine dispus.

— Mâine am să viu cu căţeluşa mea, un terrier de Yorkshire, îl anunţă exuberant pe Paul.

— Ce-i cu terrier de Yorkshire?

— Nu ştii ce-i un terrier de Yorkshire? *Nu cunoşti un Yorkshire?...* Domnul Pappleworth era uluit.

— E un câine mic, mătăsos – de culoarea oţelului şi argintului înnegrit?

— Asta-i, băiete. E o comoară. A făcut nişte pui care valorează ca nimica cinci lire, şi ea singură valorează peste şapte lire; şi nu cântăreşte nici şase sute de grame.

A doua zi sosi căţeluşa. Era o jigodie tremurătoare, prăpădită. Lui Paul nu-i plăcu; semăna cu o zdreanţă udă care n-avea să se mai usuce niciodată. Pe urmă o chemă unul dintre oameni şi începu să facă glume grosolane. Dar domnul Pappleworth arătă cu capul în direcţia băiatului şi discuţia continuă *sotto voce.*

Domnul Jordan mai făcu doar o singură excursie din ghişeul lui ca să-l supravegheze pe Paul, şi atunci unica greşeală pe care i-o găsi era că punea tocul pe birou.

— Pune tocul după ureche, dacă ai de gând să devii slujbaş. Tocul după ureche!

Şi într-o zi îi spuse băiatului:

— De ce nu-ţi ţii umerii mai drepţi? Ia vino cu mine.

Şi-l duse în cuşca lui de sticlă unde îi potrivi o pereche de bretele speciale pentru îndreptarea umerilor.

Dar cel mai mult îi plăceau lui Paul fetele. Bărbaţii i se păreau vulgari şi plicticoşi. Îi îndrăgea pe toţi, dar erau neinteresanţi. Polly, mărunta supraveghetoare răstită, găsindu-l odată pe Paul mâncând în pivniţă, îl întrebă dacă n-ar dori să-i încălzească vreun fel de mâncare pe lampa ei de gătit. A doua zi, maică-sa îi dădu bucate care puteau fi încălzite. Paul le duse în cămăruţa plăcută, curată, a lui Polly. Curând se statornici obiceiul ca să-şi ia prânzul împreună cu Polly. Când sosea la opt dimineaţa, îi ducea ei coşuleţul cu merinde, şi când cobora la ora unu, îşi găsea prânzul gata. Paul era cam scund, palid, cu un păr des, castaniu, trăsături neregulate şi o gură mare, cărnoasă. Polly îţi evoca o păsăruică. El o asemuia adesea cu un prihor. Cu toate că de felul lui era tăcut, cu Polly stătea de vorbă ore întregi, povestindu-i despre ai casei. Fetelor le plăcea să-l audă vorbind. Adeseori făceau cerc în jurul lui când şedea pe bancă, iar el perora, râzând. Unele îl socoteau o mică făptură ciudată, şi întotdeauna se purta cu atâta delicateţe faţă de ele. Toate îl îndrăgeau, iar el le adora. Lui Polly simţea că-i aparţine. Apoi era Connie, cu coama ei de păr roşu, faţa ca floarea de măr, glasul murmurat, o adevărată *lady* în rochia ei neagră, jerpelită; Connie stârnea latura romantică din el.

— Când înfăşori pe bobină, îi spunea el, parcă ai toarce la o roată de tors – e atât de frumos! îmi aduci aminte de Elaine din *Idilele regelui.* Te-aş desena dac-aş putea.

Connie se uita la el roşind uşor. Şi mai târziu, făcu o schiţă pe care o preţuia foarte mult: Connie aşezată pe un scăunaş în faţa maşinii de cusut, cu coama ei de păr roşu revărsându-i-se peste rochia neagră, tocită, cu gura roşie nemişcată şi serioasă, în timp ce depăna firul

stacojiu de pe bobină.

Cu Louie, frumoasă şi impertinentă, care ori de câte ori îl vedea, părea să-şi răsfrângă dispreţuitor buza de jos, obişnuia să glumească.

Emma era urâţică, bătrâioară, şi-i plăcea să te ia de sus. Dar când îl lua pe Paul de sus era tare fericită şi el n-avea nimic împotrivă.

— Cum introduci acele în maşină? o întrebă.

— Pleacă de aici şi nu mă bate la cap!

— Dar trebuie să ştiu cum vâri acele.

În tot acest timp, ea pedala de zor la maşina de cusut.

— Sunt multe lucruri pe care ar trebui să le ştii, replică ea.

— Atunci, spune-mi, cum introduci acele în maşină?

— Vai, ce pisălog eşti! Ei bine, uite aşa se vâră acele în maşină.

Paul o urmărea atent. Deodată se auzi un şuierat. După care apăru Polly, grăind cu glas limpede:

— Paul, domnul Pappleworth vrea să ştie cât mai rămâi să te joci cu fetele.

Paul o zbughi pe scări strigând „La revedere”, iar Emma îşi îndreptă spinarea.

— Nu l-am pus *eu* să se joace cu maşina, spuse.

De obicei, când fetele se întorceau de la masă, la ora două, Paul alerga sus la Fanny, cocoşată din sala de finisaj. Domnul Pappleworth nu-şi făcea apariţia până la trei fără douăzeci, şi adeseori îşi găsea ajutorul şezând lângă Fanny, discutând, sau desenând, sau cântând laolaltă cu fetele.

De multe ori, Fanny, după o infimă ezitare, începea să cânte. Avea o voce frumoasă de contralto. Atunci o acompania toată lumea în cor şi era frumos. După un timp, Paul nu se mai simţi deloc stânjenit să se afle într-o sală cu o jumătate de duzină de muncitoare.

După ce isprăvea cu cântatul, Fanny spunea:

— Ştiu că aţi râs de mine!

— Nu mai fi aşa ţepoasă, Fanny, o dojenea una dintre fete.

Odată se vorbi despre părul roşu al lui Connie.

— După părerea mea, părul lui Fanny e mai frumos, spuse Emma.

— Nu-i nevoie să încei ci să-ţi baţi joc de mine, ripostă Fanny roşind puternic.

— Zău că aşa-i, Paul; are păr frumos.

— Culoarea-i grozavă, răspunse el, O culoare răcoroasă ea glia, şi totuşi strălucitoare. E ca o mlaştină.

— Doamne sfinte! exclamă o fatări/. Înd.

— S-ar putea să nu fiu eu criticată! remarcă Fanny.

— Ar trebui s-o vezi despletită, Paul, stărui Emma cu seriozitate. E o frumuseţe. Fanny, lasă-ţi părul în jos, pentru Paul, dacă vrea să picteze ceva.

Fanny nu se învoi, şi totuşi tare ar mai fi vrut.

— Atunci o să-ţi desprind eu părul, spuse băiatul.

— N-ai decât, dacă vrei, răspunse Fanny.

Paul îi scoase cu grijă acele din coc şi valurile de păr castaniu-închis lunecară pe spatele cocoşat.

— Ce bogăţie! exclamă băiatul.

Fetele îl urmăreau. Se lăsase tăcere.

— E splendid! spuse el aspirându-i parfumul. Pur. rămăşag că valorează multe lire.

— Când mor, ţi-l las ţie moştenire, zise Fanny pe jumătate glumind.

— Acuma arăţi ca o femeie normală, care şade şi-şi usucă părul, i se adresă una dintre fete cocoşatei cu picioare lungi.

Biata Fanny avea o susceptibilitate bolnăvicioasă şi-şi închipuia întruna că e insultată.

Polly era scurtă la vorbă şi aferată. Cele două departamente erau mereu la cuţite, şi Paul o găsea mereu pe Fanny în lacrimi. Atunci devenea receptaculul tuturor durerilor ei, şi trebuia să-i pledeze cauza în faţa lui Polly.

Şi-n felul acesta, vremea se scurgea destul de

fericit, în atelier domnea o atmosferă intimă. Nimeni nu era zorit sau minat din spate. Lui Paul îi plăcea întotdeauna când ritmul muncii se înteţea, în jurul orelor de expediţie, care-i antrenau pe toţi în acţiune, îi plăcea să-i urmărească pe ceilalţi funcţionari în timp ce lucrau. În momentele acelea, omul era munca şi munca era omul, contopiţi într-un tot. La fete, lucrurile stăteau altfel. Femeia reală din fiecare dintre ele părea să nu ia niciodată cu adevărat parte la îndeplinirea unei sarcini, ci să stea deoparte, în aşteptare.

Din trenul care-l ducea seara acasă, îi plăcea să privească luminile oraşului, împroşcate din belşug pe deaiuri, adunându-se în vale într-o ghirlandă strălucitoare. Simţea că are o viaţă plină şi fericită. Puţin mai departe, ia Bulwcil, apărea o baltă de lumini, ca şi când stelele se scuturaseră, lăsând să cadă pe pământ miriade de petale; şi în spatele lor se zărea văpaia roşie a cuptoarelor, jucând pe nori ca o răsuflare încinsă.

De la staţia Keston până acasă avea de mers pe jos mai bine de două mile, urcând două povârnişuri lungi şi coborând alte două scurte. Adeseori era ostenit şi număra felinarele căţărate pe dealul din faţă, ca să ştie pe lângă câte mai are de trecut. Şi de pe coama dealului, în nopţile întunecoase, cuprindea cu privirea satele împrăştiate la depărtare de cinci sau şase mile, care licăreau asemenea unei puzderii de luminiţe pâlpâitoare, un fel de cer aşternut la picioarele lui. Maripool şi Heanor spulberau printr-o iluminaţie vie întunecimile depărtării. Şi, din când în când, bezna neagră, care ascundea valea dintre ele, era violată de câte un tren lung, grăbind către Londra, spre miazăzi, sau către Scoţia, spre miazănoapte. Trenurile mugeau ca nişte proiectile ce spintecau întunericul, fumegânde şi arzânde, făcând să vuiască valea la trecerea lor. Apoi se mistuiau, şi luminile oraşelor şi satelor continuau să clipească în tăcere.

După aceea, drumul cotea şi ajungea la casa lui, a

cărei faţadă înfrunta celălalt versant al nopţii. Frasinul părea acum să-i fie prieten. Când Paul intra în casă, maică-sa se ridica în picioare, bucuroasă. Băiatul punea eu mândrie cei opt şilingi pe masă.

— Te ajută la ceva, mamă? întreba visător.

— Mai rămâne tare puţin, dacă scazi abonamentul şi aruncarea ta.

Apoi îi înşira peripeţiile zilei. Ca şi basmele din o *mie şi una de nopţi,* povestea vieţii lui se depăna, noapte de noapte, în faţa mamei sale. Şi aproape că ajunsese să-i pară a fi propria ei viaţă.

MOARTE ÎN FAMILIE

Arthur Morel se făcea băiat mare. Era un copil iute, nepăsător, impulsiv, semănând în mare măsură cu taică-su. Nu putea suferi învăţătura, se văicărea când avea de făcut vreo treabă şi, de îndată ce putea, o ştergea iar la joacă.

Aparent, el era floarea familiei, fiind bine făcut, graţios, şi plin de viaţă. Părul castaniu închis, coloritul proaspăt al feţei, minunaţii lui ochi albaştri, adumbriţi de gene lungi, laolaltă cu expansivitatea şi cu firea focoasă, făceau din el favoritul tuturor. Dar pe măsură ce creştea, firea îi devenea instabilă. Se înfuria din nimica toată, devenea insuportabil de necioplit şi de irascibil.

Maică-sa, pe care o iubea, era uneori foarte sâcâită, pentru că băiatul nu se gândea decât la el. Când voia să se distreze, ura tot ce-i stătea în drum, chiar şi pe maică-sa. Când era amărât, îi împuia urechile cu văicăreli.

— Pentru Dumnezeu, băiete, îi spunea când i se văita de un profesor care, chipurile, nu-l putea înghiţi. Dacă nu te împaci cu un lucru, încearcă să-l schimbi, şi dacă nu-l poţi schimba, ia-l aşa cum e.

Ajunsese să-l deteste pe taică-su, pe care-l iubise şi care la rândul lui îl adorase. Pe măsură ce îmbătrânea, Morel devenea încetul cu încetul o ruină. Trupul lui, care fusese cândva atât de frumos în mişcare şi în plină vitalitate, se închirci; s-ar fi spus că odată cu anii nu se

maturiza, ci se împuţina, devenind vrednic de dispreţ. Căpătase un aer meschin şi sordid. Şi când omul acesta vârstnic, cu înfăţişarea mizeră, ţipa la el sau îi comanda.

Arthur se înfuria. De altfel, firea' lui Morel devenise mai abraşă, iar deprinderile lui ajunseseră dezgustătoare. Când copiii crescură şi atinseră stadiul critic al adolescenţei, tatăl constituia un iritant neplăcut pentru sufletele lor. Se purta în casă la fel ca în subteran, printre mineri.

— Pisălog scârbos! striga Arthur, sărind în sus şi plecând de acasă când taică-su îl scârbea.

Şi cu cât copiii îi detestau mai mult purtarea, cu atât Morel se încăpăţâna într-însa. Se părea că încearcă un soi de satisfacţie în a-i dezgusta şi a-i scoate din minţi, la vremea când ei trăiau susceptibilităţile şi irascibilitatea vârstei de paisprezece şi cincisprezece ani. Astfel încât Arthur, care se ridicase în timp ce taică-su îmbătrânea şi devenea decrepit, îl ura mai rău decât toţi.

Uneori, însă, tatăl părea să resimtă ura dispreţuitoare a copiilor.

— Nu-i om care să trudească mai greu pentru familia lui, răcnea. Faci tot ce poţi pentru ei, şi-n schimb ei te tratează ca pe un câine. Da' nu-nghit eu asta, atâta vă zic!

Dacă n-ar fi fost ameninţarea şi faptul că nu trudea chiar atâta cât îşi închipuia, le-ar fi fost milă de el. Aşa cum stăteau lucrurile, bătălia se ducea acum între tată şi copii, Morel stăruind în purtările lui murdare şi respingătoare numai pentru a-şi afirma independenţa. Copiilor le era scârbă de el.

Arthur ajunse atât de arţăgos şi iritabil incit atunci când câştigă o bursă pentru şcoala secundară din Nottingham, maică-sa hotărî să-l lase să stea în oraş, la una dintre surorile ei, şi să vină acasă numai sâmbăta şi duminica.

Annie continua să fie institutoare la internat şi ei ştiga patru şilingi pe săptămână. Dar ţinând seama că îşi

trecuse examenele, urma să primească în curând cincisprezece şilingi, şi atunci problemele financiare ale casei aveau să fie rezolvate.

Doamna Morel se crampona acum de Paul. Era liniştit şi nu prea scânteietor. Dar rămăsese fidel picturii, şi rămăsese fidel şi mamei lui. În tot ce făcea, se gândea la dânsa. Îl aştepta să se întoarcă seara acasă, şi atunci se descărca în faţa lui de tot ce-i împovărase gândurile, sau de tot ce i se năzărise peste zi. El stătea şi-o asculta cu seriozitatea care-l caracteriza. Cei doi împărtăşeau aceeaşi viaţă.

William se logodise cu bruneta lui şi-i cumpărase un inel de logodnă care costase opt guinee. Copiilor li se tăiase răsuflarea la auzul unui preţ atât de fabulos.

— Opt guinee! exclamă Morel. Mai mare nebunia! I-ar fi stat mai bine să-mi dea mie ceva din banii ăştia.

— Să-ţi dea *ţie!* strigă doamna Morel. Şi de ce să-ţi fi dat ţie?

Îşi aminti că Morel nu-i cumpărase niciun inel de logodnă, şi-l prefera pe William care, chiar dacă era nesăbuit, în schimb nu era meschin. Dar tânărul nu mai scria acum decât despre seratele dansante la care se ducea cu logodnica lui şi despre toaletele strălucitoare pe care le purta ea; sau îi descria maică-sii, înveselit, cum s-au dus la teatru ca doi mari granguri.

Voia s-o aducă pe fată acasă. Doamna Morel îi scrise să vină de Crăciun. De data aceasta William sosi cu o *lady,* dar fără de cadouri. Doamna Morel pregătise cina. Auzind zgomot de paşi, se ridică şi se duse la uşă. William intră primul.

— Bună, mamă!

O sărută în grabă şi se dădu la o parte pentru a prezenta o fată înaltă şi frumoasă, care purta un taior elegant în carouri alb cu negru şi o blană la gât.

— Uite-o pe Gyp!

Domnişoara Western întinse mâna şi-şi arătă dinţii într-un zâmbet rezervat.

— Bună seară, doamnă Morel!

— Mă tem că sunteţi cam înfometaţi, spuse doamna Morel.

— O, nu, am luat masa în tren. Mănuşile mele sunt la tine, Chubby?

William Morel, voinic şi ciolănos, îi aruncă o privire iute.

— De unde să fie la mine?

— Atunci le-am pierdut. Nu te mânia pe mine.

Pe faţa lui trecu o umbră, dar nu spuse nimic. Domnişoara Western se uită de jur-împrejur în bucătărie. I se părea mică şi ciudată, cu creanga de ilice licăritoare sub care te sărutai, cu ramurile de verdeaţă înfipte îndărătul tablourilor, cu scaunele de lemn, şi masa mică. În clipa aceea intră şi Morel.

— Bună, tată!

— Bună, fiule! Mi-ai luat-o înainte.

Cei doi îşi strânseră mâna, şi William o prezentă pe domnişoară. Aceasta îi dărui acelaşi surâs care-i dezvăluia dinţii.

— Ce mai faceţi, domnule Morel?

Morel se înclină linguşitor.

— Sunt foarte bine şi sper că şi dumneavoastră la fel. Trebuie să vă faceţi comodă.

— O, mulţumesc, răspunse uşor amuzată.

— Vino, te rog, sus, interveni doamna Morel.

— Dacă nu vă supăraţi. Dar n-aş vrea să vă deranjez.

— Nu-i niciun deranj. Annie o să te însoţească. Walter, du sus valiza asta.

— Şi să nu te moşmondeşti un ceas cu gătelile, îi ceru William logodnicei sale.

Annie luă un sfeşnic de alamă şi, prea intimidată ca să scoată vreo vorbă, o precedă pe tânără în dormitorul din faţă, pe care domnul şi doamna Morel îl evacuaseră pentru ea. La lumina lumânării, dormitorul arăta înghesuit şi rece. Nevestele de miner aprind focul în

dormitor numai în cazuri de boală gravă.

— Să desfac valiza? întrebă Annie.

— O, mulţumesc foarte mult.

Annie îşi jucă rolul de subretă, apoi coborî în bucătărie să aducă apă caldă.

— Cred că-i cam obosită, mamă, spuse William. A fost o călătorie a naibii de grea şi apoi ne-am grăbit atât de tare.

— Pot să-i fiu de folos cu ceva? întrebă doamna Morel.

— O, nu, o să se simtă foarte bine.

Dar în atmosferă plutea o răceală. După o jumătate de oră, domnişoara Western coborî, purtând o rochie purpurie, mult prea elegantă pentru bucătăria minerului.

— Ţi-am spus doar că nu-i nevoie să te schimbi, i se adresă William.

— Oh, Chubby! apoi întorcându-se cu zâmbetul ei dulce către doamna Moroi: 3SJu găsiţi că bombăne întruna, doamnă Morel?

— Da? întrebă mama. Asta nu-i frumos din partea lui.

— Sigur că nu e.

— Ţi-e rece, îi spuse doamna Morel. Nu vrei să vii lângă foc?

Morel sări din jilţul lui.

— Vino şi aşază-te aici, strigă el. Vino şi aşază-te aici!

— Nu, tată, interveni William, rămâi în scaunul dunhtale. Aşază-te pe sofa, Gyp.

— Nu, nu! stărui Morel. Locul ăsta-i cel mai cald. Vino aici, domnişoară Western.

— Vă mulţumesc foarte mult, spuse fata aşezându-se în jilţul minerului, locul de cinste.

Se înfioră uşor, simţind cum o pătrunde căldura bucătăriei.

— Chubby, dragule, adu-mi o batistă! spuse făcând botişor şi folosind un ton intim, de parcă ar fi fost

singuri, ceea ce-i făcu pe toţi din familie să simtă că n-ar trebui să se afle de faţă.

De bună seamă, domnişoara Western nu-i considera ca persoane; pentru ea erau nişte creaturi care se aflau acolo. William tresări.

Dacă s-ar fi aflat într-o asemenea societate în Streatham, domnişoara Western ar fi fost o *lady* care îşi tratează cu condescendenţă inferiorii. Pentru ea, oamenii de felul ăsta erau, fără îndoială, nişte neciopliţi – într-un cuvânt, clasa muncitoare. Cum ar fi putut să se adapteze?

— Mă duc eu, se oferi Annie.

Domnişoara Western nu-i dădu nicio atenţie, de parcă ar fi vorbit o servitoare. Dar când fata se întoarse jos cu batita, îi adresă un „O, mulţumesc! „Într-un fel graţios.

Le povesti despre cina luată în tren, care fusese atât de frugală, despre Londra, despre serate dansante. Se simţea foarte nervoasă şi vorbea ca să-şi astâmpere teama.

În tot acest timp, Morel şedea fumându-şi tutunul gros, privind-o şi ascultând, în timp ce pufăia, vorbăria ei frivolă, londoneză. Doamna Morel, îmbrăcată cu bluza cea mai bună, din mătase neagră, răspundea liniştit. şi cam înţepat. Cei trei copii se aşezaseră în jur, într-o deplină tăcere şi admiraţie. Domnişoara Western era prinţesa. Tot ce era mai bun în casă fusese scos din dulapuri pentru ea: cele mai bune ceşti, cele mai bune linguriţe, cea mai bună faţă de masă, cea mai bună cafetieră. Copiii gândeau că, pesemne, totul i se părea extrem de luxos. Ea se simţea stingheră, neputând să-i înţeleagă pe aceşti oameni, neştiind cum să se poarte cu ei. William glumea, uşor stânjenit.

Când se făcură ceasurile zece, întrebă:

— Nu eşti obosită. Gyp?

— Cam sunt, Chubby, răspunse ea pe aceiaşi ton foarte intim şi înclinându-şi uşor capul pe umăr.

— Las că-i duc eu luminarea, mamă. spuse William.

— Foarte bine.

Domnişoara Western se ridică şi-i întinse doamnei Murei mina.

— Noapte bună, doamnă Moroi.

Paul se duse la boiler şi umplu cu apă caldă o sticlă de bere. Annie înfăşură sticla într-un maiou vechi de flanelă şi o sărută pe maică-sa, urându-i noapte bună. Urma să doaimă în aceeaşi cameră cu domnişoara, pentru că toate celelalte odăi erau pline.

— Aşteaptă o clipă, îi spuse doamna Morel fetei.

Şi Annie rămase locului, strângând ia piept sticla cu apă caldă. Domnişoara Western dădu mina cu fiecare, spre jena tuturor, şi plecă precedată de William. Cinci minute mai târziu, tânărul coborî din nou. Avea inima grea, dar nu ştia de ce. Stătu foarte puţin de vorbă, până ce toţi se duseră la culcare, în afară de el şi de maică-sa. Atunci se aşeză pe scoarţa din faţa sobei, aşa cum făcea pe vremuri, cu picioarele răscrăcărate, şi întrebă şovăielnic:

— Ei, mamă?

— Ei, fiule?

Doamna Morel şedea în balansoarul ci, simţindu-se oarecum îndurerată şi umilită.

— Îţi place?

— Da, veni foarte încet răspunsul.

— E încă timidă, mamă. Nu-i obişnuită. Ştii, aici e cu totul altfel decât în casa mătuşii ei.

— De bună seamă, băiete, şi trebuie să-i vină destul de greu.

— Aşa e. Apoi îşi încreţi funtea. Numai de nu şi-ar da aerele astea infernale!

— Ei, e din pricina sfielii de la început, băiete. Las că se-nvaţă ea.

— Aşa e, mamă, răspunse el recunoscător. Dar fruntea îi era încă înnegurată. Ştii, mamă, ea nu-i ca tine. Nu-i serioasă şi nu gândeşte.

— E tânără, băiete.

— Da; şi n-a avut de la cine să-nveţe. A pierdut-o pe maică-sa când era încă mică. De atunci încoace a stat cu o mătuşă pe care nu o poate suferi. Iar taică-su a fost un craidon. Fata n-a simţit dragoste în jurul ei.

— Ei, da. Şi tu trebuie s-o despăgubeşti pentru toate astea.

— Aşa că… trebuie să-i ierţi o mulţime de lucruri.

— Dar ce trebuie să-i ierţi *tu,* băiete?

— Nu ştiu. Dar când ţi se pare uşuratică trebuie să-ţi spui că n-a avut pe nimeni care să-i scoată la suprafaţă ce-i mai profund în ea. Şi-apoi, e nebună după mine.

— De asta îşi poate da oricine seama.

— Dar ştii, mamă… ea e… e cu totul altfel decât noi. Oamenii de felul ăsta, aşa cum sunt cei printre care trăieşte ea, au altfel de principii.

— Nu trebuie să-i judeci în pripă, spuse doamna Morel.

Dar tânărul părea muncit de îndoieli.

Totuşi a doua zi dimineaţa cânta şi zburda prin cam.

— Hello, strigă el de pe scară. Nu te scoli odată?

— Ba da, se auzi glasul ei stins.

— Sărbători fericite! îi strigă William.

Din dormitor răsună râsul drăgălaş şi cristalin. Totuşi trecu o jumătate de oră şi fata încă nu coborî.

— Spune-mi, o întrebă William pe Annie, se dăduse într-adevăr jos din pat când am întrebat-o eu?

— Da, se sculase.

William mai zăbovi un timp, apoi se duse din nou la scară.

— La mulţi ani! strigă din nou.

— Mulţumesc, Chubby, dragule, se auzi de departe glasul amuzat.

— Dă-i zor, o imploră el.

Trecuse aproape o oră şi William tot o mai aştepta. Morel, care se deştepta întotdeauna înainte de şase, se

uită la ceas.

— Curată minunăţie! exclamă el.

Toată familia. În afară de William, lua gustarea de dimineaţă. Tânărul se duse din nou în capul scării.

— Cred c-o să ajung să-ţi trimit în cameră un ou de Paşti, strigă el furios.

Îi răspunse numai un hohot de râs. După toate aceste îndelungate preparative, familia se aştepta la cine ştie ce miracol. În cele din urnă, îşi făcu apariţia arătând foarte drăguţă într-o fustă şi-o bluză.

— Ţi-a trebuit într-adevăr atâta timp ca să-ţi termini toaleta? întrebă William.

— Chubby dragă, asta-i o întrebare nepermisă. Nu-i aşa, doamnă Morel?

La început făcu pe marea doamnă. Când se duse cu William la biserică, el în redingotă şi cu joben, iar ea în blănuri şi în taiorul londonez, Paul şi Arthur şi Annie se aşteptau ca toată lumea să se prosterneze în faţa lor de admiraţie. Iar Morel, aflat în capul străzii, în hainele lui de duminică, privi eleganta pereche şi simţi că-i tată de prinţ şi prinţesă.

Şi, cu toate astea, nu era chiar atât de mare doamnă. * De un an încoace, era un fel de secretară sau de funcţionară într-un birou londonez. În mijlocul familiei Morel, însă, îşi dădea aere de regină. Se tolănea şi-i lăsa pe Annie sau pe Paul s-o slujească, de parcă i-ar fi fost servitori. Faţă de doamna Morel se arăta volubilă, iar pe Morel îl trata cu un aer ocrotitor. Dar după o zi sau două, începu să schimbe tonul.

William dorea întotdeauna să-i ia cu ei la plimbare pe Paul şi pe Annie. Era mult mai interesant. Şi-apoi.

Paul o admira pe Gypsy din toată inima. De fapt, maică-sa nu-i putea ierta această adulare a fetei.

A doua zi, când Lily spuse:

— Vai, Annie, nu ştii cumva unde mi-am lăsat manşonul? YVilliam replică:

— Ştii bine că-i în dormitor. De ce o mai întrebi pe

Annie?

Iar Lily urcă în dormitor, mânioasă, cu buzele strânse. Pe William îl irita faptul că făcea o slugă din sora lui.

În cea de a treia seară, William şi Lily şedeau împreună pe întuneric, în salon, lângă foc. La unsprezece fără un sfert, o auziră pe doamna Morel scormonind jăraticul în vatră. William intră în bucătărie, urmat de iubita lui.

— S-a făcut aşa de târziu, mamă?

Doamna Morel şezuse de una singură.

— Nu-i târziu, băiete, dar e ora la care de obicei mă duc la culcare.

— Şi de ce nu te duci? întrebă el.

— Şi să vă las pe voi doi, singuri? Nu, firile. Nu cred eu în lucruri de astea.

— N-ai încredere în noi, mamă?

— Am sau n-am, nu fac eu una ca asta. Puteţi rămâne până la unsprezece, dacă vă place, şi eu o să mai citesc.

— Du-te şi te culcă, Gyp, îi ceru el fetei. Doar n-o s-o ţinem trează pe mama.

— Lily, i se adresă doamna Morel, Annie a lăsat luminarea aprinsă, cred că ai să vezi.

— Da, mulţumesc. Noapte bună, doamnă Morel.

William îşi sărută iubita, petrecând-o până în capul stării.

Se întoarse în bucătărie.

— N-a! încredere în noi, mamă? repetă el cu un aer înţepat.

— Băiete, ţi-am spus că nu cred că doi tineri ca voi trebuie lăsaţi singuri când toţi ceilalţi s-au culcat.

William fu nevoit să înghită acest răspuns. O sărută pe maică-sa, urându-i noapte bună.

În vacanţa de Paşti veni singur acasă. Şi toată ziulica îi împuie maică-sii capul vorbindu-i despre iubita lui.

— Ştii, marnă, când sunt departe, parcă nici nu mă mai gândesc la ea. Cred că nu mi-ar păsa dacă n-aş mai vedea-o niciodată. Dar când mă aflu, serile, alături de dânsa, o iubesc la nebunie.

— E o dragoste cam ciudată ca să întemeiezi o căsătorie, spuse doamna Morel. Dacă nu te poate reţine decât în felul ăsta!

— E curios! exclamă el. Lucrul îl îngrijora şi-l nedumerea. Şi totuşi, acuma suntem atât de legaţi, încât n-aş putea renunţa la ea.

— Tu ştii mai bine, replică maică-sa. Dar dacă-i aşa cum spui, eu n-aş numi asta dragoste – în orice caz, nu prea pare să fie.

— Ah, nu ştiu, mamă. E orfană şi…

Nu ajunseseră la niciun fel de concluzie. William părea intrigat şi frământat; doamna Morel era mai curând rezervată. Toate puterile şi câştigul lui se iroseau pe această fată. Când veni acasă, abia de-şi putu îngădui s-o ducă pe maică-sa până la Nottingham.

De Crăciun, salariul lui Paul fu urcat la zece şilingi, spre marea lui bucurie. Se simţea fericit la Jordan, dar orele lungi petrecute în aer închis îi şubrezeau sănătatea. Doamna Morel, în existenţa căreia Paul ocupa un loc din ce în ce mai important, se gândea cum l-ar putea ajuta.

Jumătatea lui de zi liberă era lunea după-amiază. Prin mai, într-o dimineaţă de luni, în timp ce mama şi fiul îşi luau singuri gustarea, ea îi spuse:

— Cred că astăzi o să fie o zi tare frumoasă.

Băiatul o privi surprins. Simţea un tâlc în cuvintele ei.

— Ştii că domnul Leivers a luat în arendă o fermă nouă. Săptămâna trecută mi-a cerut să vin s-o văd pe doamna Leivers şi i-am făgăduit să te aduc şi pe tine, într-o luni după-masă, dacă-i frumos afară. Vrei să mergem?

— Te cred, scumpo, grozav! strigă el. Şi vrei să

mergem azi după-masă?

Paul plecă la gară radios. În jos, pe Derby Road, era un cireş care sclipea în soare. Zidul vechi de cărămidă care împrejmuia terenul comunal te frigea de roşu ce era, iar primăvara izbucnea ca o flacără verde. Şi panta repede a drumului se povârnea neclintită sub colbul proaspăt al dimineţii, ca un splendid mozaic de umbra şi lumini. Copacii îşi înclinau falnic coamele verzi, şi întreaga dimineaţă, în atelier, băiatul fu urmărit de viziunea primăverii de afară.

Când se întoarse acasă la prânz, o găsi pe maică-sa agitată.

— Mergem? întrebă el.

— Când termin treaba.

Băiatul se ridică.

— Du-te şi îmbracă-te cât spăl eu vasele, îi spusa mamei.

Ea se supuse. Paul spălă oalele, puse totul în ordine. Doamna Morel făcea parte dintre oamenii înzestraţi cu darul firesc de a înota prin noroaie fără să-şi murdărească pantofii. Dar Paul trebuia totuşi să-i cureţe încălţările. Erau nişte ghete negre, din imitaţie de antilopă, de opt şilingi perechea. Pentru el însă, erau cei mai eleganţi conduri din lume, şi le curăţă cu o reverenţă de parcă ar fi ţinut în mină două flori.

Doamna Morel apăru brusc în uşă, cu un aer cam stânjenit. Purta o bluză nouă din pânză. Paul sări de pe scaun, şi-i veni în întâmpinare.

— Mii de trăsnete! exclamă el. Ce splendoare, de-ţi ia ochii!

Doamna Morel pufni uşor pe nări, şi-şi înălţă capul.

— Ba nu-ţi ia deloc ochii, replică. E foarte discretă.

Făcu câţiva paşi în timp ce Paul îi dădea târcoale.

— Spune, întrebă ea jenată, dar prefăcându-se a fi semeaţă şi sigură de sine, îţi place?

— Grozav! Eşti o femeiuşcă foarte drăguţă de luat la plimbare.

Se trase îndărătul ei ca s-o examineze din spate.

— Ştii, dacă m-aş nimeri pe stradă în spatele tău, mi-aş spune: „E cam încrezută cuconiţa asta!”

— Ei bine, nu-i încrezută de fel. Nu-i prea sigură că-i stă bine bluza.

— O, nu, ea nu se simte bine decât în ţoale negre, ponosite, arătând de parc-ar fi înfăşurată în hârtie arsă. Îţi stă bine, şi-ţi spun că arăţi foarte drăguţă.

Doamna Morel pufni iar pe nări, în felul ei, satisfăcută, dar cu aerul că ştie ea mai bine.

— Mă rog, m-a costat trei şilingi; dac-o făceam de comandă n-o scoteam la preţul ăsta, nu-i aşa?

— Desigur că nu.

— Şi ştii, e material de calitate.

— Extrem de drăguţă, întări Paul.

Bluza era albă, imprimată cu rămurele galbene şi negre.

— Mi-e teamă că-i prea tinerească pentru mine, urmă ea.

— Prea tinerească pentru tine! exclamă Paul enervat. De ce nu-ţi cumperi nişte păr alb fals ca să ţi-l lipeşti pe cap?

— În curând n-o să fie nevoie să cumpăr. Încărunţesc destul de repede.

— Dar nu te grăbeşte nimeni. Ce vrei să fac c-o mamă cu păr alb?

— Mi-e teamă, băiete, că va trebui să te resemnezi să ai o mamă cu păr alb, spuse ea pe un ton straniu.

Porniră la drum, cu po. rupă, ea purtând umbrela dăruită de William, căci ardea soarele. Deşi scund, Paul era mai înalt decât maică-sa. Se umfla în pene. Pe ţarină, griul tânăr avea luciri mătăsoase. Mina Minton îşi flutura egretele de fum alb, tuşea şi hârâia răguşită.

— Ia priveşte! îi atrase atenţia doamna Morel.

Mama şi fiul rămaseră locului contemplând. Pe muchia măgurii unde se afla mina, înainta un mic grup, profilat pe cer: un cal, un camion şi un om. Se căţărau pe

creastă, către ceruri. O dată ajuns sus, omul cârmi de cealaltă parte a măgurii, la vale. Un vacarm neaşteptat le umplu urechile în timp ce rabla se rostogolea pe drumul povârnit.

— Aşteaptă-mă un minut, mamă, îi ceru Paul şi doamna Morel se aşează pe o bancă, în timp ce băiatul schiţă rapid scena.

Cât lucră Paul, doamna Morel păstră tăcere, mângâindu-şi ochii cu frumuseţea după-amiezii şi a căsuţelor roşii ce străluceau prin verdeaţă.

— Lumea asta-i un loc minunat de trăit, şi-i grozav de frumoasă! exclamă mama.

— Aşa-i şi mina, comentă Paul. Priveşte-o cum se strânge în ea însăşi, de parc-ar fi o vietate – o fiinţă uriaşă, necunoscută.

— Da, poate că da, răspunse mama.

— Şi coloana de vagonete, ca un cârd de animale care aşteaptă hrana.

— Şi-s foarte bucuroasă că aşteaptă, interveni ca, înseamnă că săptămâna asta minerii or să aibă de lucru.

— Dar mie la lucruri îmi place amprenta omului, asta le dă viaţă. Vagonetele poartă amprenta omului, pentru că sunt mânuite de oameni.

— Da, încuviinţă doamna Morel.

Porniră pe sub copacii care străjuiau drumul. Paul îi dădea fel de fel de informaţii, şi doamna Morel socotea interesant tot ce-i spunea. Trecură pe lângă ferma Nethermere, care-şi scutura aurul soarelui în poală, ca pe nişte petale. Cotiră pe un drum proprietate particulară şi se apropiară cu oarecare emoţie de o fermă mare. Un dulău îi lătra furios. O femeie ieşi în poartă, să vadă cine era.

— Asta-i drumul spre ferma Willey? întrebă doamna Morel.

Paul rămase în urma ei, terorizat de teama c-or să fie goniţi. Dar femeia era binevoitoare şi le dădu lămuriri. Mama şi fiul străbătură lanuri de grâu şi de

ovăz, şi traversară un podeţ, pătrunzând într-o pajişte neîngrijită. Cir duri de nagâţi, cu pieptar alb, sclipitor, se roteau şi făceau hărmălaie în jur. Oglinda lacului era albastră, nemişcată. Sus, deasupra capetelor, plutea un cocostârc. În faţa lor, pădurea se înghesuia pe deal, verde şi încremenită.

— Mamă, e un drum sălbatic! Parc-am fi în Canada, observă Paul.

— Nu-i aşa că-i frumos? exclamă doamna Morel, îmbrăţişând cu privirea întregul cuprins.

— Vezi cocostârcul acela, ia te uită – uită-te la picioa – rele lui!

Paul hotăra la ce trebuie să se uite maică-sa şi la ce nu. Şi ea era pe deplin mulţumită.

— Acum, însă, pe unde o luăm? întrebă doamna Morel. Leivc-rs mi-a spus că traversăm pădurea.

Pădurea, îngrădită şi întunecoasă, se întindea în stânga lor.

— În direcţia asta eu izbutesc să simt o cărare sub tălpi, spuse Paul. Tu ai picioare de orăşeancă, nu ştiu cum se face, dar aşa e.

Dădură peste o portiţă şi curând se aflau pe o potecă de pădure, verde şi largă, mărginită de o parte de un desiş de brazi şi pini, şi de nişte stejari bătrâni, care se înfundau adânc, de cealaltă parte. Iar printre stejari, pe sub ghindele verzi, dintr-un culcuş de frunze moarte, palidruginii, răzbiseră viorelele, alcătuind eleştee de azur. Paul îi culese flori.

— Am dat peste o poiană cu iarbă proaspăt cosită, îi spuse el.

Apoi îi mai aduse câteva fire de nu-mă-uita. Şi din nou îşi simţi inima muiată de dragoste când văzu mina ei bătătorită de muncă, strângând bucheţelul de flori pe care i-l culesese el. Mama era nespus de fericită.

La capătul potecii, însă, dădură peste un pârleaz care trebuia sărit. Paul fu într-o secundă de partea cealaltă.

— Hai, lasă-mă să te ajut, îi spuse maică-sii.

— Nu, pleacă de aici! Am să-l sar cum mă pricep eu.

Băiatul se aplecă, pregătindu-se s-o ajute. Doamna Morel se căţără cu multă prudenţă.

— Ce mai fel de a te căţăra! exclamă Paul plin de dispreţ, când o văzu aterizând teafără dincolo de gard.

— Nesuferite pârleazurile astea! strigă ea.

— Ce femeiuşcă ageamie, nu te pricepi să sari un pârleaz!

În faţa lor, de-a lungul lizierei pădurii, se înălţa un mănunchi de case de fermă, joase, roşietice. Cei doi grăbiră pasul. Chiar la marginea pădurii, se aşternea o livadă de meri, care-şi picurau petalele pe pietriş. Iazul era adânc, mărginit de un gard de mărăcini şi de câţiva stejari cu ramuri boltite peste apă. La umbră, păşteau nişte vaci. Ferma şi dependinţele ei alcătuiau trei laturi ale unui dreptunghi, îmbrăţişând lumina soarelui între ele. Totul era cufundat în linişte adâncă.

Mama şi fiul intrară în grădina mică, împrejmuită cu un grilaj, unde plutea o mireasmă de muşcate roşii. Lângă uşa deschisă a casei, erau nişte turte de făină puse la răcit. O găină tocmai se apropia să le ciugulească. Apoi deodată apăru în uşă o fetişcană într-un şorţ murdar. Avea vreo paisprezece ani, o faţă smeadă, îmbujorată, un mănunchi de bucle brune, foarte frumoase, fluturând în vânt, şi ochi negri; sfioasă, mirată, puţin ostilă străinilor, se făcu nevăzută. Un minut mai târziu, apăru altă figură, o femeie mică şi plăpândă, cu obraji trandafirii şi ochi mari căprui.

— Oh! exclamă ea, zâmbind cu căldură, aţi venit deci! Mă bucur să vă văd!

Avea un glas cald şi mai curând trist.

Cele două femei îşi strânseră mâna.

— Eşti sigură că nu te deranjăm? întrebă doamna Morel. Ştiu eu ce înseamnă viaţa de fermă.

— O, nu! Suntem bucuroşi să mai vedem pe câte

cineva, e atâta pustietate pe aici!

— Îmi închipui, răspunse doamna Morel.

Fură conduşi în camera de primire – o încăpere lungă, joasă, cu un buchet mare de *boules-ăeneige* pe cămin. Acolo femeile se aşezară la taclale, în timp ce Paul ieşi să inspecteze locul. Tocmai se afla în grădină, aspirând parfumul garoafelor şi admirând florile, când fata ieşi grăbită din casă, îndreptându-se spre mormanul de cărbuni de lângă gard.

— Bănuiesc că ăştia-s trandafiri? i se adresă Paul arătând spre nişte tufişuri sădite de-a lungul gardului.

Fata îl privi cu ochi mari negri, speriaţi.

— Bănuiesc că atunci când înfloresc sunt trandafiri, repetă el.

— Nu ştiu, bolborosi ea. Sunt nişte flori albe şi la mijloc roz.

— Atunci sunt garofiţe.

Minam roşi. Avea o culoare frumoasă, caldă.

— Nu ştiu, spuse ea.

— N-aveţi prea multe flori în grădină.

— Asta-i primul an de când suntem aici, răspunse fata într-un fel distant, cu oarecare superioritate, retrăgându-se şi intrând în casă.

Paul nu o luă în seamă şi-şi continuă turul de explorare. Puţin mai târziu. ieşi şi maică-sa împreună cu gazda, şi începură să se plimbe printre clădiri. Paul era încântat la culme.

— Presupun că toată ziua trebuie să îngrijeşti de păsări, de viţei, de porci, i se adresă doamna Morel doamnei Leivers.

— Nu, îi răspunse femeia cea mărunţică. N-am timp să cresc vite, şi nici nu mă pricep. Tot ce pot face e să ţin gospodăria casei.

— Cred şi eu că-i destul, aprecie doamna Morel.

Curând apăru şi fata.

— Mamă, ceaiul e gata, anunţă cu un glas muzical, potolit.

— Mulţumesc, Miriam, venim îndată, rosti maică-sa, pe un ton aproape prevenitor. Ai vrea să iei acum ceaiul, doamnă Morel?

— Desigur. Oricând e gata.

Paul, maică-sa şi doamna Leivers luară împreună ceaiul. Apoi ieşiră să se plimbe prin pădurea inundată de viorele, în timp ce efemerele nu-mă-uita le răsăreau în drum. Mama şi fiul erau în extaz.

Când reintrară în casă, domnul Leivers şi Edgar, fiul mai mare, se aflau în bucătărie. Edgar avea vreo optsprezece ani. Pe urmă sosiră de la şcoală Geoffrey şi Maurice, doi băieţi voinici de doisprezece şi treisprezece ani. Domnul Leivers era un bărbat trupeş, în floarea vârstei, cu o mustaţă aurie şi ochi albaştri obişnuiţi să scruteze seninele de schimbare a vremii.

Băieţii îl tratau cam de sus pe Paul, dar acesta aproape că nu-şi dădu seama. Se duseră apoi toţi laolaltă să caute ouă, scormonind prin toate cotloanele. În timp ce hrăneau orătăniile, ieşi din casă Miriam. Într-un coteţ se afla o cloşcă împreună cu liota ei de puişori galbeni. Maurice luă un pumn de grăunţe şi-i dădu găinii să-i ciugulească din palmă.

— Poţi şi tu să faci aşa? îl întrebă pe Paul.

— Să vedem, răspunse acesta.

Avea o mână mică, îndemânatică şi caldă. Miriam îl urmări din priviri. Întinse spre găină palma cu grăunţe. Pasărea îl suliţă cu ochiul ei dur, strălucitor, şi se repezi cu ciocul la palma lui. Paul tresări şi râse. Rap, rap, rap, ciugulea găina în palma lui. Râse din nou şi ceilalţi băieţi i se alăturară.

— Te ciocăneşte şi te pişcă, dar nu doare deloc, remarcă Paul, când dispăru ultima grăunţă din palmă.

— Hai, Miriam, o chemă Maurice, haide, încearcă şi tu!

— Nu, strigă fata, dându-se îndărăt.

— Ha, baby, copilul minune! o luară în râs fraţii ei.

— Nu doare deloc, o încurajă Paul. Numai cât te

pişcă. Şi-i plăcut.

— Nu, continuă ea să strige, scuturându-şi buclele negre şi făcându-se mică.

— N-are curaj, spuse Geoffrey. N-are curaj să facă nimica decât să recite poezele.

— Nu se pricepe să sară un gard, nu face sfârlează, nu se dă pe gheaţă, nu se apără când o loveşte o fată, nu ştie să facă nimic decât să se plimbe închipuindu-şi că-i mare lucru de capul ei. „Zâna lacurilor!” Asta-şi închipuie că e, strigă Maurice.

Miriam era roşie ca para focului de ruşine şi de amărăciune.

— Ba eu am curaj să fac mult mai multe decât voi, strigă ea. Voi nu sunteţi decât nişte laşi şi nişte tirani!

— Laşi şi tirani! repetară ei sclifosindu-se şi îngânând-o.

„Lui August Prostu’ nu mă plec.

I s-a răspuns unui zevzec”.

strigă unul din băieţi, tăvălindu-se de râs.

Miriam intră în casă. Paul se duse cu băieţii în livadă unde instalară o paralelă. Băieţii erau puternici. Paul, mai curând dibaci decât puternic, se descurcă bine. Luă între degete o floare de măr care atârna pe o rămurică desprinsă.

— Eu n-aş rupe florile de măr, spuse Edgar, fratele mai mare. Înseamnă că n-o s-avem mere anul viitor.

— N-aveam de gând s-o rup, răspunse Paul îndepărtându-se.

Băieţii îi erau ostili; păreau preocupaţi de propriile lor treburi. Se întoarse spre locuinţă, ca s-o caute pe maică-sa. Când coti prin spatele casei, o văzu pe Miriam[7]

Îngenuncheată în faţa coteţului de găini, cu câteva boabe de porumb în palmă, muşcându-şi buza şi cinehindu-se pe călcâie crispată. Găina o privea răutăcios. Miriam întinse palma cu multă sfială. Găina se repezi să ciugulească. Fata îşi retrase iute mina cu un

7 — Fii şi îndrăgostiţi

strigăt jumătate de spaimă, jumătate de supărare.

— N-o să te doară deloc, o asigură Paul.

Fata se aprinse la faţă şi se ridică.

— Voiam doar să încerc, spuse cu voce joasă.

— Uită-te la mine, să vezi că nu doare, o îndemnă el, şi punându-şi numai câteva grăunţe în palmă, lăsă găina să-i ciugulească, ciup, ciup, ciup, din mina goală. Îţi vine numai să râzi!

Fata întinse iar mina, şi-o retrase, încercă din nou şi sări în lături cu un strigăt. Paul se încruntă.

— Vai de mine, eu aş lăsa-o să-mi ciugulească grăunţe şi de pe faţă, numai că te pişcă uşor. E foarte dibace. Dacă n-ar şti exact până unde să apuce, gândeşte-te numai cât pământ ar înghiţi în fiecare zi.

Aşteptă neîndurător, urmărind-o. În cele din urmă, Miriam lăsă găina să-i pigulească din palmă. Scoase un ţipăt uşor – de frică şi de părere de rău că-i era frică – destul de patetic. Dar izbutise şi repetă isprava.

— Vezi, îi spuse băiatul. Nu-i aşa că nu doare?

Fata îl privi cu ochi negri dilataţi.

— Nu, râse ea, tremurând toată.

Apoi se ridică şi intră în casă. Într-un fel, părea că îi purta pica lui Paul.

Gândeşte despre mine că sunt o fetişcană oarecare”, îşi spunea ea şi ţinea să-i dovedească faptul că era o persoană importantă, într-adevăr un fel de „Zâna a lacurilor”.

Paul o găsi pe maică-sa gata de plecare. Îi zâmbi băiatului. El luă buchetul mare de flori. Domnul şi doamna Lei vers îi petrecură până în câmp. Măgurile din jur erau poleite de asfinţit; adânc în pădure, nălucea purpuriul viorelelor. Totul era încremenit într-o tăcere tulburată doar de foşnetul frunzelor şi de fâşâitul păsărilor.

— Împrejurimile-s minunate, exclamă doamna Moroi.

— Da, răspunse domnul Leivers; ar fi un locşor tare

frumos, dacă n-ar fi iepurii. Rod ţarina pin-o distrug.

Nu ştiu, zău, dacă am să pot să-mi scot banii de arendă din pământul ăsta.

Pocni din palme şi întreg câmpul dinspre marginea pădurii fremătă: la tot pasul zbugheau iepuri cafenii.

— Cine-ar fi crezut! se miră doamna Morel.

Mai departe porni singură cu Paul.

— Nu-i aşa c-a fost splendid, mamă? întrebă el cu voce calmă.

Se înălţa un corn de lună. În inima băiatului se adunase atâta fericire, încât îl durea. Maică-sa simţea nevoia să vorbească pentru că şi ei îi venea să plângă de fericire.

— Cum l-aş mai ajuta eu pe omul ăsta!... Ce-aş mai îngriji de păsări şi de vite! Aş învăţa să mulg, m-aş sfătui cu el, aş face planuri împreună cu el. Pe cuvânt, dac-aş fi eu nevasta lui, ferma ar merge ca pe roate, sunt sigură! Dar ea n-are putere – pur şi simplu n-are putere. Are prea multe poveri în cârcă. Îmi pare rău de dânsa, şi mă doare inima şi pentru el. Pe cuvânt, să fi fost al *meu,* nu mi s-ar fi părut un soţ prea rău. Nu că ea l-ar socoti aşa; şi-i tare drăguţă.

De duminica Rusaliilor William veni acasă, împreună cu drăguţa lui. Nu avea decât o săptămână de vacanţă. Era vreme frumoasă. De obicei, William, Lily şi Paul ieşeau dimineaţa împreună să facă o plimbare. William nu-i vorbea prea mult iubitei sale, decât doar ca să-i povestească vreo amintire din copilărie. Paul, însă, flecărea la nesfârşire. Se aşezau, toţi trei, pe un tăpşan în apropiere de biserica Minton. Într-o parte, pe lângă Castle Farm, se înălţa o frumoasă perdea de plopi unduitori. Din gardurile vii, picau boabe de măceş; margaretele şi garofiţele de câmp râdeau în soare. William, un tânăr solid de douăzeci şi trei de ani, acum slăbit şi chiar puţin jigărit, zăcea întins pe spate, în plin soare şi visa, în timp ce Lily îi răsfira părul cu degetele. Paul îi culegea buchete de margarete mari. Fata îşi

scosese pălăria; părul i se revărsă negru, ca o coamă de cal. Paul se întoarse lângă ea şi începu să-i împletească margarete în părul negru

JI*

ca abanosul – paiete mari, albe, cu miez auriu, şi, ici-colo, câte o garofiţă roză.

— Acum arăţi ca o zână vrăjită, spuse băiatul. Nu-i aşa, William?

Lily râse. William deschise ochii şi se uită la ea. În privirea lui era o undă de amărăciune nedumerită, amestecată cu aprinsă admiraţie.

— M-a transformat într-o paparudă? întrebă Lily râzând peste faţa iubitului ei.

— Asta a făcut! râse şi William.

Continuă s-o privească. Frumuseţea ei părea că-l doare. Se uită la capul împodobit cu flori şi se înnegură.

— Arăţi destul de frumoasă, dacă asta doreşti să ştii, o asigură el.

Porni mai departe fără să-şi pună pălăria. După câteva momente, William îşi recapătă stăpânirea de sine şi deveni tandru cu ea. Ajungând la un podeţ, crestă în lemn iniţialele lor, înconjurate de o inimă:

L.L.W.

W.M.

În timp ce cresta, Lily îi urmări mâna puternică, nervoasă, cu perişorii şi pistruii ei strălucitori, şi păru fascinată.

În tot timpul cât rămaseră William şi Lily, în casă pluti o atmosferă de melancolie, de intimitate şi de o anumită duioşie. Dar tânărul îşi ieşea adesea din fire. Lily îşi adusese, pentru o vizită de opt zile, cinci rochii şi şase bluze.

— Spune-mi, i se adresă lui Annie, n-ai vrea să-mi speli astea două bluze şi lucruşoarele astea?

Şi a doua zi dimineaţă, în timp ce William şi Lily ieşiră la plimbare, Annie rămase să spele. Doamna Morel turba. Şi uneori, William, când îşi dădea seama de

atitudinea iubitei lui faţă de soră-sa, simţea că o urăşte.

Duminică dimineaţa, Lily arăta superb, într-o rochie de mătase subţire, moale şi unduioasă, sinilie ca penele gaiţei, şi o pălărie mare gălbuie, garnisită cu o sumedenie de trandafiri, cei mai mulţi purpurii. Admiraţia pe care o stârni întrecea orice margini. Dar seara, când se pregătea din nou să iasă, întrebă:

— Chubby, mănuşile mele stat la tine?

— Care? întrebă William.

— Cele noi de antilopă neagră.

— Nu.

Toată lumea porni în căutarea lor. Le pierduse.

— Ştii, mamă, izbucni William, e a patra pereche pe care o pierde de la Crăciun încoace, mănuşi de câte cinci şilingi perechea.

— Dar numai două le aveam de la tine, protestă fata.

Seara după cină, William zăcea întins pe scoarţa din faţa sobei, iar Lily se tolănise pe sofa; părea s-o urască. Toată după-amiaza o lăsase singură, în timp ce fusese să-şi viziteze un vechi prieten. Fata îşi petrecuse vremea răsfoind o carte. După cină, William dorise să scrie o scrisoare.

— Uite-ţi cartea, Lily, îi spuse doamna Morel. Vrei să-ţi mai treci vremea citind?

— Nu, mulţumesc. O să stau fără să fac nimic.

— Dar ai să te plictiseşti!

William scrise iritat, în mare viteză. În timp ce lipea plicul, reluă discuţia:

— Ea să citească o carte! în toată viaţa ei n-a citit o carte!

— Ei, haide! făcu doamna Morel plictisită de exagerare.

— E adevărat, mamă – n-a citit, strigă William sărind de pe scaun şi reluându-şi poziţia pe scoarţă. De când e pe lume, n-a citit o carte.

— Ca şi mine, se băgă în vorbă Morel. Nici eu nu

văd ce poţi găsi în cărţi, ca să stai toată ziua cu nasu-n ele; iaca, nici eu nu văd de ce.

— Nu trebuie să spui asemenea lucruri, îşi dojeni doamna Morel fiul.

— Dar e adevărat, mamă, nu poate *citi.* Ce i-ai dat?

— Ei, i-am dat şi eu un fleac de Annie Swan. Nimeni n-are chef duminică după-masă să citească lucruri serioase.

— Ei bine, pun rămăşag că n-a citit nici zece rânduri.

— Te înşeli, răspunse maică-sa.

În tot acest timp, Lily zăcea amărâtă pe sofa. William se întoarse cu repeziciune spre ea.

— Ai citit ceva? o întrebă.

— Da, am citit.

— Cât?

— Nu mai ştiu câte pagini.

— Povesteşte-mi ceva din cele ce-ai citit.

Nu fu în stare.

Niciodată nu izbutea să treacă de pagina a doua. William citea foarte mult, avea o inteligenţă vie, activă. Lily nu se pricepea la nimic altceva decât la dragoste şi la trăncănit. El fusese obişnuit să-şi cearnă toate gândurile prin înţelegerea mamei sale; astfel încât, în momentele când simţea nevoia unui partener de discuţie şi în schimb i se cerea să fie un îndrăgostit giugiulitor şi gânguritor, simţea că-şi detestă logodnica.

— Ştii, mamă, spuse el din nou, seara târziu, când se găsi singur cu maică-sa; Lily nu are deloc noţiunea banului, are un creier de nevăstuică. Când îşi ia salariul, se apucă să-şi cumpere tot felul de năzbâtii ca bunăoară *marrons glacés*[8], şi după aceea eu trebuie să-i plătesc abonamentul de tren şi suplimentele, ba să-i cumpăr chiar şi rufăria de corp; şi ţine să ne căsătorim, şi mă gândesc şi eu că anul viitor ne-am putea cununa. Dar

8 Castane glasate (fr.),

dacă merge tot aşa…

— Ar fi vai şi amar de căsnicia voastră, completă maică-sa. În locul tău m-aş mai gândi, fiule.

— Ei, am mers prea departe ca s-o mai pot rupe acum, aşa că mă însor de îndată ce-mi va fi posibil.

— Foarte bine, băiete. Dacă vrei, înseamnă că vrei, şi nimic nu te poate opri; dar ca să-ţi spun drept, eu n-am somn când mă gândesc la căsătoria asta.

— Ei, se îndreaptă ea, mamă. O scoatem noi la capăt.

— Şi te lasă să-i cumperi tu rufăria de corp? întrebă maică-sa.

— Mă rog, începu el pe un ton de scuză. Nu-mi cere; dar într-o dimineaţă – şi era al naibii de rece – am găsit-o în staţie dârdâind de nu putea sta locului; am întrebat-o dacă e îmbrăcată cu lucruri groase. Mi-a răspuns; „Cred că da”. Şi eu am stăruit: „Ai lucruri groase pe de

clesubt?” Şi ea mi-a răspuns că nu, că poartă lenjerie subţire. Am întrebat-o de ce naiba nu şi-a pus ceva mai gros pe o vreme ca asta, la care mi-a spus că nu are altceva. Aşa că iat-o candidată la oftică. A trebuit s-o iau şi să-i cumpăr nişte lucruri călduroase. Înţelegi, mamă, n-aş avea nimic împotrivă, dac-am avea bani. Şi ştii, ar trebui să-şi păstreze din salariu măcar atâta cât să-şi plătească abonamentul. Da’ ţi-ai găsit, şi pentru asta tot la mine vine, şi trebuie să fac rost de bani.

— E o perspectivă cam sumbră, spuse doamna Morel cu amărăciune.

William era palid, iar pe faţa lui răvăşită, care odinioară fusese atât de nepăsătoare şi de veselă, frământarea şi deznădejdea lăsaseră urme.

— Dar acum nu mai pot renunţa la ea; lucrurile au mers prea departe, repetă el. Şi-apoi, în ce priveşte unele chestiuni, n-aş mai putea trăi fără ea.

— Fiule; adu-ţi aminte că eşti răspunzător, de viaţa ta. Nimic nu-i mai rău decât o căsnicie care ratează fără

de speranţă. Dumnezeu ştie că şi căsnicia mea a fost destul de rea. Şi asta ar fi trebuit să-ţi servească drept învăţătură; dar ar fi putut să iasă şi mai rău.

William se rezemă cu spinarea de muchia căminului, ţinându-şi mâinile în buzunare. Era un bărbat înalt, ciolănos, care dacă-şi punea ceva în cap, părea în stare să răzbească până la capătul lumii. Dar mama citi deznădejdea pe faţa lui.

— Acum, n-aş mai putea renunţa la ea, stărui.

— Mă rog, adu-ţi aminte că există şi lucruri mai rele decât să rupi o logodnă.

— *Acum* nu mai pot renunţa la ea.

Timpul se scurgea, măsurat de ticăitul ceasului; mama şi fiul păstrau tăcere, dar între ei se dădea o bătălie mută. William nu mai rosti nicio vorbă. În cele din urmă, doamna Morel spuse:

— Ei, du-te la culcare, fiule. Mâine dimineaţă ai să te simţi mai bine şi poate că ai să gândeşti mai limpede.

Tânărul o sărută şi plecă. Doamna Morel scormoni jăraticul. Simţea o greutate pe inimă cum nu mai simţise niciodată. Înainte vreme, când lucrurile mergeau rău cu bărbatul ei, avusese senzaţia că se frânge ceva în ea, dar puterea ei de viaţă rămăsese nezdruncinată. Acum însă, simţea că însuşi sufletul îi era zdrobit. I se frânsese speranţa.

William manifesta foarte des ură faţă de logodnica lui. În ultima seară petrecută acasă, îşi bătea joc de ea:

— Ştii, mamă, dacă nu mă crezi că Lily e aşa cum spun, ce zici de faptul că a fost confirmată de trei ori?

— Prostii, râse doamna Morel.

— Prostii sau nu, ăsta-i adevărul. Prima comuniune însemna pentru ea un fel de teatru unde putea face o figură frumoasă.

— Nu-i aşa, doamnă Morel, strigă fata. Nu-l credeţi! N a-i adevărat.

— Cum asta! strigă William întorcându-se ca fulgerul spre ea. Ai fost confirmată o dată în Bromby, o

dată în Beckenham şi încă o dată nu ştiu unde, în altă parte.

— Nicăieri în altă parte, exclamă ea în lacrimi, nicăieri în altă parte!

— Ba da! Şi chiar dacă nu, de ce, mă rog, ai fost confirmată de două ori?

— Am avut şi eu, cândva, numai paisprezece ani, doamnă Morel, pledă ea cu lacrimi în ochi.

— Da, răspunse doamna Morel, te înţeleg, fetiţo. Nu lua aminte la el. Ar trebui să te ruşinezi, William, să îndrugi asemenea vorbe.

— Dar e adevărat, mamă. E grozav de cucernică – are cărţi de rugăciune legate în catifea albastră, şi de fapt n-are mai multă credinţă, sau orice altceva în ea, decât piciorul ăsta de masă. S-a lăsat confirmată de trei ori numai de dragul spectacolului, numai ca să facă paradă, şi aşa se petrec la ea *toate, absolut toate.*

Fata şedea pe sofa plângând. Era cam slabă de înger.

— Şi-n ce priveşte iubirea ei, continuă William, a: putea tot atât de bine să pretinzi unei muşte să te iubească! Şi musca o să se aşeze pe tine şi…

— Niciun cuvânt în plus! îi porunci doamna Morel. Dacă vrei să vorbeşti lucruri de soiul ăsta, caută-ţi alt loc. Mi-e ruşine cu tine, William! Nu poţi fi mai bărbat?! Tot timpul nu faci altceva decât să-i găseşti cusur fetei ăsteia, şi mai pretinzi că eşti logodit cu ea.

Doamna Morel îşi curmă vorba, plină de mânie şi de indignare.

William tăcu, şi mai târziu se căi, o sărută pe fată şi o consolă. Şi cu toate astea, spusese numai adevărul. O ura.

Gând plecară, doamna Morel îi petrecu până la Nottingham. Aveau mult de mers pe jos ca să ajungă la halta Keston.

— Ştii, mamă, începu el, Gyp e superficială. La ea nimic nu găseşte un ecou mai adânc.

— William, doresc să nu mai spui astfel de lucruri, i-o reteză doamna Morel, simţindu-se jenată pentru fata care mergea alături de ea.

— Dar aşa e, mamă. *Acuma* mă iubeşte de nu mai poate şi dac-aş muri, în trei luni m-ar uita.

Doamna Morel se înspăimântă. Desluşind amărăciunea resemnată a ultimelor cuvinte rostite de fiul ei, inima începu să-i bată de-i spărgea pieptul.

— Cum poţi să ştii? replică ea. *Nu* ştii şi prin urmare nu ai dreptul să afirmi asemenea lucruri.

— Mereu spune lucruri din astea, seinei fata.

— La trei luni după ce m-ai îngropa, ţi-ai găsi un altul şi nici n-ai mai şti c-am existat. Asta-i iubirea ta.

Doamna Morel îi conduse la tren, în Nottingham, şi se întoarse acasă.

— Există o singură speranţă, îi mărturisi ea lui Paul. Că n-o să aibă niciodată destui bani ca să se-nsoare; de asta sunt convinsă. Şi în felul ăsta o să scape.

Doamna Morel se mai înveseli. Situaţia nu era chiar disperată. Era încredinţată că William n-o să se însoare niciodată cu Gypsy a lui. Rămase în aşteptare şi îl ţinu pe Paul lângă ea.

Întreaga vară sosiră scrisori înfrigurate de la William; făcea impresia că e artificial şi crispat. Câteodată era exagerat de vesel. De obicei, însă, era turtit şi amar.

— Vai, vai! se văita maică-sa. Mi-e teamă că se ruinează din pricina creaturii ăleia care nu-i vrednică de iubirea lui – nu, nu mai mult decât o păpuşă de cârpă.

William voia să vină acasă. Vacanţa de vară se irosise; până la Crăciun mai era mult şi bine. Scrise teribil de agitat, anunţând c-o să vină pentru o sâmbătă şi o duminică, în prima săptămână din octombrie.

— Băiete, tu nu eşti bine, îi spuse mama când îl văzu.

Îi dăduseră aproape lacrimile la gândul că-l avea din nou alături.

— Adevărat, nu mi-a fost bine, răspunse el. Am avut o răceală care m-a ţinut toată luna trecută, dar cred că mi-a trecut.

Era o vreme însorită de octombrie. William părea înnebunit de fericire, ca un şcolar care trage la fit; pe urmă însă, deveni din nou tăcut şi rezervat. Arăta şi mai descărnat ca înainte, iar în ochi îi juca o privire rătăcită.

— Te surmenezi prea tare, îl avertiză mama.

Executa munci suplimentare, încercând să strângă ceva bani pentru a se putea însura, o lămuri el. Stătu de vorbă cu maică-sa doar o singură dată, sâmbătă seara; şi vorbi cu tristeţe şi afecţiune despre iubita lui.

— Şi totuşi, ştii, mamă, dac-ar fi să mor, m-ar jeli două luni, nu mai mult, şi pe urmă m-ar da uitării. Ai să vezi, n-o să vină nici măcar o dată aici, la mormântul meu, niciodată.

— Vai, William, doar n-ai de gând să mori, aşa că de ce să mai vorbim?

— Dar fie c-am să mor sau nu…

— Asta este! Aşa-i ea şi ţi-ai ales-o singur. Aşa că n-ai dreptul să bombăni.

Duminică dimineaţa, în timp ce-şi îmbrăca gulerul, îi spuse maică-sii ridicându-şi bărbia:

— Ia te uită ce m-a ros gulerul!

La îmbinarea dintre bărbie şi gât era o umflătură mare, roşie.

— Asta nu-i normal. Ţine aici; pune-ţi un pic de vaselină. Ar trebui să porţi altfel de gulere.

Plecă duminică la miezul nopţii, părând ceva mai înviorat şi mai întărit în urma celor două zile petrecute acasă.

Marţi dimineaţă, sosi o telegramă de la Londra, anunţând că William era bolnav. Doamna Morel, care tocmai se afla în genunchi, spălând podeaua, se ridică, citi telegrama, chemă o vecină să vadă de casă, se repezi până la proprietăreasa ei şi împrumută un *soverelgn,* se îmbrăcă şi porni la drum.

Ajunse în grabă la Keston, iar la Notiingham prinse un expres pentru Londra. Trebui să aştepte aproape o oră la Nottingham. Se foia pe peron, puţintică la trup, cu boneta ei neagră, întrebând îngrijorată hamalii dacă ştiau cum se poate ajunge la Elmers End. Călătoria ţinu trei ore. Şedea într-un colţişor, încremenită într-un fel de stupoare. Nici în gara King's Cross nimeni n-o putu îndruma cum să ajungă la Elmers End. Cărându-şi sacoşa de sfoară în care-şi vârâse cămaşa de noapte, pieptenele şi peria, întreba din persoană în persoană. În cele din urmă, o trimiseră cu metroul spre Cannon Street.

Se făcuse ora şase când ajunse la camera unde locuia William. Storurile nu erau trase.

— Cum se simte? întrebă.

— Cu nimic mai bine, răspunse proprietăreasa.

Urcă scările în urma femeii. William zăcea pe pat, cu ochii injectaţi şi faţa cam decolorată; cearşafurile erau mototolite, soba fără foc, un pahar cu lapte aştepta pe noptieră. Nimeni nu-l veghea.

— Ce-i cu tine, băiatul meu? îi strigă mama cu curaj.

Nu primi niciun răspuns. Bolnavul îi aruncă o privire fără s-o vadă. Apoi începu să rostească, pe un ton apatic, de parcă repeta o scrisoare dictată:

— Din pricina unei spărturi survenite în cala vasului, încărcătura de zahăr a prins apă şi s-a întărit ca piatra. A fost necesar să fie tăiată cu târnăcopul.

Era complet inconştient. Cu puţin înainte de a se îmbolnăvi, avusese sarcina să examineze o asemenea încărcătură de zahăr în portul Londrei.

— De când e în starea asta? o întrebă pe proprietăreasă.

— A sosit acasă luni la şase dimineaţa, şi se pare că a dormit întreaga zi; pe urmă l-am auzit noaptea vorbind în somn, iar azi-dimineaţă te-a cerut pe dumneata. Aşa că ţi-am telegrafiat şi am chemat doctorul.

— Vreţi să faceţi focul?

Doamna Morel încercă să mai domolească suferinţele fiului, să-l calmeze.

Sosi doctorul. Era un caz de pneumonie, declară el, complicat cu o ciudată formă de erizipel, care începuse sub bărbie, acolo unde îl rosese gulerul, şi se întinsese pe faţă. Spera să nu-i atingă creierul.

Doamna Morel îl veghe în chip de infirmieră.

Se ruga pentru William, se ruga s-o recunoască. Dar faţa tânărului îşi pierdea tot mai mult culoarea. În timpul nopţii, trebui să se lupte cu el. Delira, delira întruna şi nu-şi recăpăta cunoştinţa. La ora două, după un acces paroxistic, muri.

Timp de un ceas, doamna Morel rămase împietrită în sordida odaie mobilată; apoi îi deşteptă pe ai. casei. La ora şase, cu ajutorul femeii de serviciu, îl înfăşură; apoi o porni prin mohorâta suburbie londoneză, la oficiul de stare civilă şi la doctor.

La ora nouă, la căsuţa din Seargill Street sosi încă o telegramă:

„William murit azi-noapte. Aştept tata cu bani”.

Annie, Paul şi Arthur se găseau acasă. Morel era la lucru. Cei trei copii rămaseră muţi. Annie începu să se smiorcăie, înfricoşată; Paul se duse după taică-su.

Era o zi frumoasă. La mina Brinsley, fumul alb se destrăma încet în strălucirea unui cer albastru, catifelat; roţile de ventilaţie scânteiau; ciurul prin care se cerneau cărbunii în vagonete făcea un zgomot care-ţi sugera activitate febrilă.

— Îl caut pe tatăl meu; trebuie să plece la Londra, se adresă băiatul primului om pe care-l întâlni.

— 11 cauţi pe Walter Morel? Intră în curte şi spune-i lui Joe paznicul.

Paul intră în micul ghişeu din faţă.

— Îl caut pe tatăl meu, trebuie să plece la Londra.

— Taică-tu? E în subteran? Cum îi zice?

— Domnu’ Morel.

— Cum? Walter? S-a întâmplat ceva?

— Trebuie să plece la Londra.

Omul se duse la telefon şi făcu legătura cu biroul de jos din mină.

— Să vină Walter Morel. Numărul 4? Hard, s-a întâmplat ceva; îl aşteaptă băiatul lui. Apoi întorcându-se către Paul: O să fie aici în câteva minute.

Paul făcu câţiva paşi spre mină. Urmări liftul ridicându-se cu un vagonet de cărbuni. Cuşca mare de oţel se opri pe saboţi, încărcătura fu transportată, un vagonet gol fu împins la loc în lift, un clopot mare răsună pe undeva, liftul se zgâlţâi, apoi căzu ca un bolovan în gol.

Paul nu realiza că William murise, îi era cu neputinţă să gândească în toată hărmălaia asta. Omul care trăgea vagonetele îl roti pe cel încărcat pe placa turnantă, şi un alt om îl trase după el pe şinele curbe de pe terasament.

„Şi William a murit, şi mama mea-i la Londra, şi ce-o să facă?” se întreba întruna băiatul, de parcă-şi punea o ghicitoare.

Urmări cum venea sus lift după lift, şi taică-su tot nu se arăta. În cele din urmă, se ivi o siluetă omenească, în picioare, lângă un vagon. Cuşca se opri pe saboţi şi Morel păşi afară. Mai şchiopăta încă uşor de pe urma accidentului.

— Tu eşti, Paul? îi e mai rău?

— Trebuie să pleci la Londra.

Cei doi străbătură curtea minei, unde oamenii îi urmăreau din priviri, curioşi. Când ieşiră şi o porniră de-a lungul şinelor, având de o parte câmpul scăldat de soarele toamnei iar de cealaltă un zid de vagonete, Morel întrebă cu o voce temătoare:

— Băieţaş, nu-i aşa că nu s-a dus?

— Ba da.

— Când s-a întâmplat?

În vocea minerului răsuna groaza.

— Azi-noapte. Am primit o telegramă de la mama.

Morel făcu câţiva paşi, apoi se rezemă cu spinarea de un vagonet şi-şi acoperi ochii cu mâna. Nu plângea. Paul aştepta, privind în jur. Pe cântar, roţile unui vagonet se rostogoleau încetişor.

Morel nu mai fusese decât o singură dată în viaţa lui la Londra. Plecă la drum, speriat şi doborât, ca să-şi ajute nevasta. Asta se întâmpla marţi. Copiii rămaseră singuri acasă. Paul se duse la lucru, Arthur la şcoală, Annie îşi chemă o prietenă să stea cu ea.

Sâmbătă seara, când Paul coti spre casă, întorcându-se de la Keston, îi văzu pe maică-sa şi pe taică-su care veniseră prin gara Sethley Bridge. Înaintau pe întuneric, în tăcere, sfârşiţi de oboseală, la distanţă unul de celălalt. Băiatul aşteptă.

— Mamă! şopti el în întuneric.

Silueta măruntă a doamnei Morel păru să nu fi auzit chemarea. Băiatul o strigă din nou.

— Da, Paul! răspunse ea cu indiferenţă.

11 lăsă s-o sărute, dar părea că nici nu-l vede.

În casă se arătă la fel – micuţă, palidă, mută. Nu făcu nicio observaţie, nu rosti nimic decât:

— Sicriul o să sosească în noaptea asta. Walter, mai bine ai vedea de ceva ajutoare. Apoi, întorcându-se spre copii: îl aducem acasă.

După aceea căzu într-un fel de torpoare, şezind cu privirile duse şi mâinile încrucişate în poală. Paul, uitându-se la ea, simţi că i se taie respiraţia. În casă plutea o tăcere de moarte.

— Am fost la lucru, mamă, o anunţă el cu o voce plângăreaţă.

— Ai fost? răspunse ea, fără nicio intonaţie în glas.

După o jumătate de oră, Morel se întoarse tulburat şi buimac.

— Unde-o să-l aşezăm când vine? o întrebă pe nevastă-sa.

— În odaia din faţă.

— Atunci să mut masa?

— Da.

— Şi-o să-l sprijinim pe scaune?

— Ştii, e… da, aşa cred.

Morel şi Paul aprinseră o luminare şi se duseră în odaia de primire.

Nu ardea nicio lampă acolo. Tatăl deşurubă tăblia mesei mari, ovale, din mahon, şi goli centrul încăperii; apoi aşeză şase scaune, faţă în faţă, ca sicriul să poată fi depus pe ele.

— Ai să te cruceşti când ai să vezi cât îi de lung! spuse minerul examinând cu grijă aranjamentul pe care-l făcuse.

Paul se îndreptă spre bovindou şi privi afară. Frasinul se profila negru şi monstruos pe întunecimea nemărginită. Era o noapte foarte puţin luminoasă. Bălaiul se întoarse lângă mama lui.

Pe la orele zece, Morel strigă:

— A sosit!

Tresăriră toţi. Se auzi zgomot de zăvoare trase ia uşa din faţă, care se deschidea de-a dreptul din noapte în casă.

— Mai adu o luminare! strigă Morel.

Annie şi Arthur se apropiară. Paul îi urmă, însoţind-o pe mamă. Stătea în prag, alături de dânsa, cu braţul petrecut pe după mijlocul ei. În centrul odăii cu mobila trasă la perete, aşteptau şase scaune, aşezate faţă în faţă. La fereastră, în faţa perdelei de dantelă, stătea Arthur, ţinând o lumânare în mâna înălţată, iar în uşa deschisă, proiectată pe fundalul nopţii, se afla Annie, aplecată în faţă, cu sfeşnicul de alamă scânteindu-i în mâini.

Deodată se auzi zgomot de roţi. Afară, în întunericul străzii, Paul desluşi nişte cai şi un vehicul negru, o lampă şi câteva chipuri palide; apoi – câţiva inşi – mineri – toţi cu mânecile suflecate, părură să se opintească în beznă. Pe urmă se iviră doi oameni, îndoiţi sub o povară grea. Erau Morel şi vecinul lui.

— Încet! strigă Morel gâfâind.

El şi tovarăşul său urcară treptele povârnite din grădină şi înaintară, purtând capătul lor de coşciug, care sclipea în cercul de lumină aruncat de luminări. În spate se vedeau picioarele altor oameni, trudind la urcuş. Morel şi Burns, aflaţi în faţă, se poticniră; povara mare şi neagră se clătină.

— Încet, încet! strigă Morel. parcă îndurerat.

Toţi cei şase purtători urcară în grădină, ţinând sicriul înălţat. Până la uşă mai erau trei trepte. Lampa gălbuie a căruţei licărea singuratică, jos, în drumul înecat în beznă.

— Acuma! făcu Morel.

Coşciugul se zgâlţâi, oamenii porniră să suie, eu povara lor, cele trei trepte. Luminarea lui Annie pâlpâi şi, când apărură purtătorii din faţă, fata începu să scâncească; picioarele şi capetele aplecate ale celor şase oameni se opintiră din greu ca să urce în odaie, purtând coşciugul care le intra în carne, tăindu-i dureros, ca suferinţa.

— Of, fiul meu… Fiul meu! se jeluia încetişor doamna Morel, şi de fiece dată când sicriul sălta odată cu urcuşul inegal al oamenilor, repeta: of, fiul meu… fiul meu… fiul meu!

— Mamă! se tângui Paul, susţinându-i mijlocul cu braţul.

Nu-l auzi.

— Of, fiul meu… fiul meu, repeta întruna.

Paul văzu broboane de sudoare şiroind pe fruntea tatălui său. Şase oameni pătrunseră în încăpere – şase bărbaţi fără haină, cu picioarele muiate din pricina greutăţii, se opintiră ultima oară şi umplură odaia, izbindu-se de mobile.

Lăsară să le alunece sicriul de pe umeri şi-l aşezară uşurel pe scaune. Sudoarea se prelingea de pe faţa lui Morel, picurând pe scândurile coşciugului.

— Da’ greu mai e, zău aşa! spuse unul dintre

oameni, şi cei cinci mineri oftară, se închinară şi, tremurând din pricina efortului, coborâră din nou treptele, închizând uşa în urma lor.

Cei din familie rămaseră în odaia din faţă, singuri cu lada mare şi lustruită. William, înfăşurat în giulgiu, măsura doi metri şi zece. Sicriul masiv, din lemn cafeniu deschis, trona ca un monument. Paul gândi că n-o să mai poată fi scos niciodată din casă. Mama lui mângâia lemnul lucios.

Îl îngropară luni, în micul cimitir de pe deal, care domină biserica şi casele. Era o zi însorită, şi crizantemele albe se ofileau de căldură.

După această nenorocire, doamna Morel nu mai putu să-şi recapete cheful de vorbă şi vechiul ei interes viu faţă de viaţă. Rămase închistată în ea. Tot drumul în tren, când se întorsese de la Londra, îşi spusese în gând: „De ce nu-s eu în locul lui!”

Când Paul sosea acasă seara, o găsea şezând – după ce mântuise toate treburile gospodăriei – cu mâinile încrucişate în poala şorţului gros.

Înainte, obişnuise întotdeauna să-şi schimbe rochia şi să îmbrace un şorţ negru. Acum Annie îi servea cina, iar maică-sa şedea cu privirile pierdute şi cu buzele strânse. Paul îşi scormonea creierul ca să-i povestească noutăţi.

— Mamă, azi a venit la atelier domnişoara Jordan, şi a spus că schiţa mea cu mina de cărbuni în funcţiune e foarte frumoasă.

Dar doamna Morel nu-i dădea nicio atenţie. Seară de seară, Paul se căznea să-i povestească fel de fel de lucruri, cu toate că ea nu-l asculta. Simţea aproape că-şi pierde minţile văzând-o în halul acela. În cele din urmă, o întrebă:

— Ce se întâmplă, mamă?

Nu-l auzi.

— Ce se întâmplă, stărui el, mamă, ce se întâmplă?

— Ştii bine ce se întâmplă, spuse ea iritată,

întorcându-i spatele.

Băiatul – avea pe atunci şaisprezece ani – se duse la culcare, răpus. În tot timpul lunilor octombrie, noiembrie şi decembrie, fu ţinut la depărtare, lucru care-l îndurera profund. Maică-sa făcu eforturi, dar nu izbuti să se redeştepte. Nu putea decât să se gândească întruna la feciorul ei mort; fusese lăsat cu atâta cruzime să moară.

În cele din urmă, la 23 decembrie, Paul parcurgşe orbeşte drumul spre casă, având în buzunar o gratificaţie de Crăciun de cinci şilingi. Maică-sa se uită la el şi inima i se opri în loc.

— Ce-i cu tine? întrebă.

— Mi-e rău, mamă! răspunse băiatul. Domnul Jordan. mi-a dat cinci şilingi ca gratificaţie.

Îi întinse banii cu o mină care tremura. Mama îi puse pe masă.

— Nu prea pari să te bucuri, o mustră el; dar băiatul tremura din toate mădularele.

— Ce te doare? întrebă mama descheindu-i haina.

Vechea întrebare.

— Mă simt rău, mamă.

Îl dezbrăcă şi-l culcă în pat. Avea pneumonie, ba chiar o formă periculoasă, afirmă doctorul.

— Nu-i aşa că nu s-ar fi îmbolnăvit, dacă l-aş fi ţinut acasă şi nu l-aş mai fi lăsat să plece la Nottingham %

L. una dintre primele întrebări puse de maică-sa.

— Poate că n-ar fi avut o formă atât de gravă, răspunse doctorul.

Doamna Morel rămase învinsă pe propriul ei teren.

„Datoria mea era să veghez asupra celor vii şi nu asupra celor morţi”, îşi spunea în sinea ei.

Paul era foarte bolnav. Maică-sa se culca noaptea în patul lui; nu-şi putea îngădui să plătească o infirmieră. Băiatul se simţea din ce în ce mai rău, şi criza se apropia, într-o noapte, deşi îşi păstra întreaga luciditate, căzu în acea cumplită, morbidă, senzaţie de anihilare, când toate celulele trupului, prinse într-o intensă trepidaţie, par să

se dezagrege, iar conştiinţa se zvârcoleşte într-o ultimă pâlpare, asemenea nebuniei.

— Am să mor, mamă! strigă înălţându-se pe pernă, ca să poată respira.

Mama îl sprijini, şoptind cu un fir de voce:

— Oh, fiul meu… fiul meu!

Asta îl făcu să-şi revină. O regăsise. Întreaga-i voinţă se încorda şi-l menţinu în viaţă. Îşi rezemă capul pe pieptul mamei, şi se lăsă reconfortat de dragostea ei.

— Din anumite puncte de vedere, comenta mai târziu mătuşa lui, a fost un noroc de Crăciun când s-a îmbolnăvit Paul. Aş zice că prin asta a salvat-o pe maică-sa.

Paul zăcu la pat timp de şapte săptămâni. Când se puse pe picioare, era alb la faţă şi fragil. Taică-su îi cumpără un ghiveci cu lalele roşii şi aurii. Lalelele aprindeau flăcări în fereastra aurită de soarele de martie, în timp ce băiatul şedea pe sofa, discutând cu maică-sa. Cei doi se îmbinau într-o intimitate perfectă. Viaţa doamnei Morel prinse rădăcini noi în viaţa lui Paul.

William fusese un profet bun. Doamna Morel primi de Crăciun un mic dar şi o scrisoare de la Lily. Sora doamnei Morel primi o scrisoare de Anul nou.

„Aseară, am fost la un bal. Se găseau acolo câteva persoane foarte bine şi m-am distrat grozav”, grăia scrisoarea. „Am fost invitată la toate dansurile – n-am pierdut unul”.

Doamna Morel nu a mai auzit niciodată nimic da ea. Un timp după moartea fiului lor, Morel şi soţia sa se purtară cu blândeţe unul faţă de celălalt. El cădea într-un soi de toropeală, cu ochii larg deschişi, pironiţi în gol. Pe urmă, se ridica brusc şi se ducea grăbit la cârciuma „Trei pete”, unde îşi revenea la starea normală. Dar pentru nimica în lume nu l-ar fi purtat paşii în sus pe Shepstone, pe lângă biroul unde lucrase fiul lui şi, ei te zile a mai avut, a evitat să treacă pe lângă cimitir.

VII

IDILA ADOLESCENTINA

În toamna aceea, Paul fusese în mai multe rânduri la ferma Willey. Se împrietenise cu cei doi băieţi mai mici. La început, Edgar, fratele cel mare, nici nu se uita la el. Iar Miriam se arăta inaccesibilă. Îi era teamă să nu se simtă umilită, aşa cum i se întâmpla în prezenţa fraţilor ei. Fata avea suflet romantic. Pretutindeni în jur, nu vedea decât eroine din Walter Scott, adorate de cavaleri cu coifuri şi penaje pe cap. Ea însăşi era, în închipuirea ei, un fel de prinţesă metamorfozată întivo porcăreasă. Şi se temea ca nu cumva acest băiat – care avea şi el oarecum înfăţişarea unui erou din Walter Scott, care picta şi vorbea franţuzeşte şi ştia ce-i algebra şi pleca în fiecare zi cu trenul la Nottingham – să o considere doar o porcăreasă, fără a desluşi prinţesa din adâncul ei; din această pricină se ţinea distantă.

Cea mai bună prietenă a ei era maică-sa. Amândouă aveau ochi mari, cafenii, erau înclinate spre misticism, femei din acelea care păstrează religia în suflet ca pe o comoară, o topesc în însăşi răsuflarea lor şi din această pricină văd viaţa ca printr-un abur. Bunăoară, pentru Miriam, Crist şi Dumnezeu alcătuiau o singură uriaşă făptură, pe care o adora cu pasiune vibrantă ori de câte ori un minunat apus de soare învăpăia cerul spre asfinţit; şi Edith şi Lucy şi Rowena şi Brian de Bois Guilbert, Piob-Pioy şi Guy Manneringânfiorau tufişurile în faptul

zilei sau, când afară ningea, stăteau singuratici şi îndepărtaţi, în odaia ei. Asta însemna viaţa pentru ea. În rest, deretica prin casă, treabă care n-ar fi supărat-o prea rău dacă pardoseala roşie şi curată n-ar fi fost atât de curând mânjită din nou de cizmele de fermă, butucănoase, ale fraţilor ei. Ar fi vrut nebuneşte ca frăţiorul de patru ani s-o lase să-l cocoloşească şi să-l sufoce cu dragostea ei; se ducea cucernică la biserică, cu

privirile plecate, şi fremăta chinuită de vulgaritatea celorlalte fete din cor şi de vocea grosolană a pastorului; ţinea piept fraţilor ei pe care-i socotea nişte mitocani brutali, şi nu-şi respecta prea mult tatăl pentru că acesta nu nutrea în suflet idealuri elevate, ci căuta doar să ducă o viaţă cât mai comodă şi să găsească mâncarea gata când îi era foame.

Îşi ura starea de porcăreasă. Voia să fie respectată. Voia să înveţe, gândindu-se că dacă ar putea citi, aşa cum pretindea Paul că citeşte, *Colomba*1 sau *Voyage autor de ma chambre*[910], lumea ar arăta altfel pentru ea şi ar respecta-o adânc. Nu putea fi prinţesă prin bogăţie şi rang. Aşa că dorea nebuneşte să se poată împăuna cu învăţătura. Pentru că ea era din altă plămadă decât ceilalţi, şi nu se cădea să fie amestecată în aceeaşi oală. Învăţătura era unica distincţie la care putea năzui.

Frumuseţea ei – o frumuseţe de făptură sfielnică, sălbatică, fremătătoare – n-avea nicio valoare pentru dânsa. Nici chiar sufletul – atât de plin de poezie – nu-i era de ajuns. Avea nevoie de ceva care să-i susţină mândria, întrucât se simţea cu totul deosebită de ceilalţi oameni.

Pe Paul îl privea dusă pe gânduri. În general, dispreţuia sexul tare. Dar acum avea de-a face cu un specimen nou, ager, sprinten, mlădios, care ştia să fie blând, care putea fi trist, care era inteligent şi cunoştea o sumedenie de lucruri, şi care avusese o moarte în familie. Bruma de învăţătură a băiatului îl ridica în ochii ei până la ceruri. Şi, totuşi, încercă să-l dispreţuiască pentru că nu vedea în ea prinţesa, ci numai porcăreasa. Şi abia de-o lua în seamă.

Pe urmă, Paul se îmbolnăvi, şi Miriam ştiu că o să rămână plăpând. Deci ea va fi mai puternică decât el. Deci va putea să-l iubească. Dacă ar fi putut să-l domine

---

9 Povestire de Prosper Mérimée (1803—1870).

10 Lucrare, sub forma unui spiritual dialog cu cititorul, aparţi- nînd scriitorului francez Xavier de Maistre (1763—1852).

în slăbiciunea lui, să-l îngrijească, dacă el ar depinde de ea şi, mai cu seamă, dacă ar putea să-l aibă în mâini, cum l-ar mai fi iubit!

De îndată ce bolta se limpezi şi prunii înfloriră, Paul veni la ferma Willey în căruţa grea a fermierului. Domnul Leivers îl dojeni fără răutate, apoi plescăi din limbă către caii care urcau încetişor la deal, în dimineaţa proaspătă. Nori albi îşi făceau promenada pe cer, adunându-se îndărătul măgurilor care se lăfăiau în primăvară. Apa Nethermere curgea jos, în vale, foarte albastră, în câmpia încă veştedă, printre mărăcinişuri.

Era un drum ele patru mile şi jumătate; mugurii gingaşi din gardurile vii plesneau desfăcându-se în rozete; sturzii se chemau, mierlele ţipau şi trăncăneau. Era o lume nouă, fascinantă.

Miriam, trăgând cu ochiul pe fereastra din bucătărie, zări calul intrând pe poarta mare şi albă a fermei, care se proiecta pe pădurea de stejari încă golaşă. Apoi, un tânăr într-o manta grea sări din căruţă şi întinse mumie după biciul şi pătura pe care i le zvârlea fermierul chipeş, roşcovan.

Fata apăru în prag. Avea aproape şaisprezece ani şi era foarte frumoasă, cu coloritul ei cald, cu seriozitatea ei, cu ochii care i se dilatau ca în extaz.

— Ia te uită, spuse Paul, dându-se sfios în lături. Narcisele voastre au înflorit. Cam timpuriu, nu? Dar par îngheţate!

— Îngheţate! îl îngână Miriam cu glasul ei melodios, mângâietor.

— Bobocii lor verzi… bâigui el, curmându-şi vorbele.

— Lasă-mă să duc eu pătura, se oferi Miriam, mai mult decât prietenoasă.

— Pot s-o duc singur, răspunse Paul, oarecum ofensat.

Dar se supuse şi i-o dădu. Pe urmă îşi făcu apariţia şi doamna Leivers.

— Vai, sunt sigură că eşti frânt de oboseală şi că ţi-e rece. Lasă-mă să-ţi scot mantaua. E prea grea. Nu trebuie să mergi mult cu ea.

11 ajută să-şi scoată mantaua. Paul nu prea era obişnuit cu atâtea atenţii. Doamna Leivers era aproape sufocată de greutatea hainei

— Vai, mamă, e mai mult decât poţi căra tu în spinare! zise fermierul, care intrase în bucătărie, legănându-şi bidoanele de lapte.

Doamna Leivers bătu pernele de pe canapea ca să-i fie băiatului mai moale.

Bucătăria era foarte mică şi de formă neregulată. Clădirea fusese, la început, căsuţa unui muncitor agricol. Mobila era veche şi ponosită. Dar lui Paul îi plăcea – îi plăcea sacul pus în chip de scoarţă în faţa căminului şi colţişorul caraghios de sub scară, cu ferestruica lui adâncă, din care, dacă se apleca, putea vedea prunii din grădina din spate şi coamele domoale ale dealurilor din jur.

— Nu vrei să te întinzi puţin, Paul? îl întrebă doamna Leivers.

— O, nu; nu sunt obosit. Ce frumos e să ieşi pe afară! Nu-i aşa? Am văzut un scaiete înflorit şi o mare de rostopască. Ce bine-mi pare că e soare!

— Pot să-ţi dau ceva să mănânci sau să bei?

— Nu, mulţumesc.

— Cum se simte mama ta?

— Cred că e cam ostenită. Are prea multe pe cap. Poate că peste câtva timp o să plece cu mine la Skegness. Acolo o să se poată odihni. Mi-ar părea bine să poată.

— Da, răspunse doamna Leivers. E de mirare că încă n-a căzut ea la pat.

Minam se foia primprejur pregătind masa de prânz. Paul urmărea tot ce se întâmplă. Fala îi era palidă şi trasă, dar ochii păreau mai ageri şi mai vioi ca oricând. Urmărea felul ciudat, aproape ceremonios în care se

mişca fata, ducând o cratiţă mare la cuptor sau uitându-se într-o tigaie. Atmosfera era alta decât la el acasă, unde totul părea atât de banal. Când domnul Leivers suclăi calul, care îşi întindea gâtul să pască tufişurile de trandafiri din grădină, fata tresări şi privi în jur cu ochi negri, miraţi, de parcă un element străin îi violase lumea lăuntrică. Interiorul casei şi împrejurimile ei îţi dădeau o senzaţie de linişte. Miriam părea să trăiască într-un fel de basm fermecat, o fecioară înlănţuită, al cărei spirit x ătăcea pe ţărmuri îndepărtate şi vrăjite. Iar rochia ei albastră, veche şi decolorată, şi papucii scâlciaţi păreau doar zdrenţele romantice în care era înveşmântată copila cerşetoare a regelui Cophetua.

Deodată fata îşi dădu seama că ochii albaştri, pătrunzători ai lui Paul erau pironiţi asupra ei măsurând-o. Brusc, papucii scâlciaţi şi rochia uzată părură s-o ardă. O înciuda faptul că el vede toate astea. Ba ştia chiar şi că nu-şi trăsese ciorapii. O zbughi în spălătorie, cu obrajii în flăcări. Şi după aceea, mâinile îi tremurară uşor în tot timpul cât trebălui. Scăpa pe jos aproape orice obiect lua în mină. Când visul ei lăuntric era zgâlţâit, trupul îi reacţiona printr-o reală trepidaţie, îi purta pică lui Paul că vede atât de mult.

Doamna Leivers mai şezu un timp de vorbă cu băiatul, cu toate că o chemau îndatoririle gospodăreşti. Era însă prea politicoasă ca să-l părăsească. Până la urmă, se scuză şi se ridică să plece. După un timp, aruncă o privire în cratiţa de aluminiu.

— Vai, Miriam dragă, strigă ea, cartofii ăştia nu mai au pic de apă!

Miriam tresări de parc-ar fi fost înţepată.

— Nu mai au, mamă?

— N-ar fi nimic, Miriam, stărui mama, dacă nu ţi-aş fi cerut ţie să ai grijă de ei.

Se uită din nou în oală. Fata luă o atitudine rigidă, de parcă fusese pălmuită. Ochii întunecaţi i se dilatară: rămase încremenită, ţintuită pe loc.

— Bine, spuse încolţită de ruşine, dar nu-s nici cinci minute de când m-am uitat la ei.

— Da, o linişti mama, ştiu că apa scade când nici nu gândeşti.

— Nu s-au ars prea tare, interveni Paul. N-are mare importanţă, nu-i aşa?

Doamna Leivers se uită la tânăr cu ochii ei cafenii, îndureraţi.

— N-ar avea importanţă dacă n-ar fi băieţii, îi spuse ea. Numai Miriam ştie ce tărăboi fac dacă găsesc cartofii prinşi la fund.

„În cazul ăsta, îşi spuse Paul, n-ar trebui să le dai voie să facă tărăboi”.

După câtva timp, sosi Edgar. Purta moletiere, iar cizmele îi erau năclăite de noroi. Era scund, şi destul de ceremonios pentru un fermier. Îi aruncă o privire lui Paul, îl salută dând din cap cu răceală şi întrebă:

— Masa-i gata?

— Îndată, Edgar, răspunse mama pe un ton de scuză.

— Eu sunt gata să iau masa, replică tânărul luând ziarul şi aşezându-se să citească.

În scurt timp, sosi tropăind şi restul familiei. Masa fu servită. Prânzul se desfăşură destul de brutal. Blândeţea excesivă şi tonul apologetic al mamei aţâţa brutalitatea din purtările fiilor. Edgar gustă cartofii, molfăi iute din buze ca un iepure, se uită indignat spre maică-sa şi spuse:

— Cartofii ăştia-s arşi, mamă!

— Da, Edgar, o clipă am uitat de ei. Dacă nu poţi să-i mănânci, ia mai bine nişte pâine.

Edgar privi furios spre Miriam.

— Şi, mă rog, ce-avea de făcut Miriam de n-a putut păzi cartofii?

Miriam ridică ochii. Buzele i se întredeschiseră, ochii întunecaţi scânteiară şi clipiră, dar nu rosti o vorbă. Îşi înghiţi furia şi indignarea, lăsându-şi în pământ capul

brun.

— Fireşte că avea destulă treabă, o apără mama.

— Nu-i în stare nici măcar să fiarbă nişte cartofi, urmă Edgar. La ce bun o mai ţii acasă?

— Doar ca să înfulece tot ce mai rămâne prin cămară, interveni Maurice.

— Nu pot s-o ierte pe Miriam pentru plăcinta aceea de cartofi, râse tatăl.

Fata era profund umilită. Mama tăcea, suferind ca o sfântă rătăcită din întâmplare printre nişte ţopârlani.

Paul era nedumerit. Se mira de ce s-or fi stârnit atâtea resentimente din pricina câtorva cartofi arşi. Doamna Leivers exalta totul – chiar şi o brumă de muncă gospodărească ridicând-o la proporţiile unei misiuni religioase. Pe băieţi îi agasa acest lucru; drumurile de acces spre ea le erau tăiate, şi reacţionau cu brutalitate şi cu o aroganţă dispreţuitoare.

Paul se afla la răscrucea dintre copilărie şi adolescentă. Atmosfera acelei case, în care orice lucru căpăta o valoare mistică, exercită o subtilă fascinaţie asupra lui. Plutea în aer un anumit iz. Mama lui era o femeie prea raţională; aici era altceva, ceva ce-i plăcea, ceva ce uneori detesta.

Miriam se ciorovăi aprig cu fraţii ei. Mai târziu, după-amiază, când plecară din nou cu toţii, maică-sa o mustră:

— M-ai dezamăgit azi la masă, Miriam.

Fata lăsă bărbia în piept.

— Sunt nişte *brute*! strigă brusc, înălţând o privire I scăpărătoare.

— Dar nu mi-ai făgăduit tu că n-ai să le mai răspunzi? Şi am avut încredere în tine. Nu pot să sufăr când vă ciondăniţi.

— Dar sunt îngrozitori! strigă Miriam şi… şi josnici.

— Da, dragă. Dar de câte ori ţi-am cerut să nu-i mai răspunzi lui Edgar? Nu poţi să-l laşi în pace să îndruge tot ce-i trece prin minte?

— Dar de ce să îndruge tot ce-i trece prin minte?

— Nu ai tu destulă tărie în tine ca să-l rabzi, Miriam, chiar dacă n-ar fi decât de dragul meu? Eşti atât de slabă încât trebuie să te iei la harţă cu ei?

Doamna Leivers avea o neclintită încredere în doctrina: „Întoarce şi obrazul celălalt”. Nu izbutise să o infiltreze băieţilor. Cu fetele însă mergea mai uşor, şi Miriam era copilul cel mai apropiat de inima ei. Băieţilor le era silă când li se oferea „obrazul celălalt”. Miriam era uneori destul de sublimă ca să le întoarcă şi celălalt obraz. Şi atunci ei o scuipau şi o urau. Dar ea îşi purta umilinţa cu mândrie şi îşi trăia viaţa lăuntrică.

În familia Leivers se făca mereu simţit spiritul de dezbinare şi gâlceavă. Cu toate că băieţii se împotriveau amarnic acelui permanent apel la simţămintele lor mai adânci, desprins din resemnarea şi trufaşa umilinţă a mamei, totuşi acestea aveau o înrâurire asupră-le. Nu le era cu putinţă să lege între ei şi un străin acea comună relaţie omenească, o prietenie obişnuită; întotdeauna erau în căutarea a ceva mai adânc. Oamenii obişnuiţi li se păreau superficiali, triviali şi nevrednici de luat în seamă. Şi astfel, erau cu totul nefamiliarizaţi şi penibil de stânjgaci în cea mai simplă relaţie socială, măcinându-se în ei înşişi şi totuşi părând insolenţi în superioritatea lor. Şi undeva în adânc, tânjeau după acea intimitate sufletească ia care nu puteau ajunge, pentru că erau prea ursuzi şi orice încercare de apropiere se dovedea frânată de dispreţul lor bădăran faţă de ceilalţi oameni. Râvneau la o ¡ intimitate adevărată, dar nu puteau realiza nici măcar o amiciţie firească cu cineva, pentru că dispreţuiau să facă primul pas, dispreţuiau banalităţile care alcătuiesc obişnuitele raporturi sociale.

Paul căzu sub vraja doamnei Leivers. Când se afla în preajma ei, totul căpăta un tâlc religios, un înţeles mai profund. Sufletul lui, îndui erai, adânc sensibilizat, avea nevoie de ea ca de hrană. Când se găseau împreună, păreau că pot discerne trăirea adevărată de simpla

experienţă.

Minam era fata mamei. În după-mesele însorite, mama şi fata colindau pe câmp împreună cu Paul. Căutau cuiburi de păsări. În gardul viu al livezii, îşi făcuse cuib o pitulice.

— Vreau să-i văd cuibul, spuse doamna Leivers.

Paul se cinchi pe c-ălcâie şi-şi strecură cu grijă degetele printre mărăcini, în deschizătura rotundă a cuibului.

— E am de cald, exclamă el, de parcă aş simţi înăuntru trupuşorul viu al păsării. Se spune că păsările îşi rotunjesc cuibul c-a pe o ceaşcă apăsându-l cu pieptul. Mă întreb atunci cum de izbutesc să rotunjească şi acoperişul.

Pentru cele două femei, cuibul păru să prindă viaţă. După aceea, Miriam veni în fiecare zi să-l inspecteze. I se părea atât de aproape de sufletul ei! Când se ducea împreună cu fata spre îngrăditurile de gard viu, Paul observa rostopasca, bănuţi de aur împrăştiaţi pe margine şanţului.

— Îmi plac când petalele li se lăţesc în lumina soare lui, spunea el. Ai zice că soarele le turteşte la pieptul lu'!

Şi, mereu după aceea, rostopasca o atrăgea pe Miriafi ca o vrajă. Animistă cum era, fata îl stimula pe Pau la astfel de aprecieri, şi după aceea toate prindeau viaţă pentru ea. S-ar fi zis că pentru a putea realiza lucrurile trebuia mai întâi ca acestea să-i stârnească imaginaţi; sau simţirea. Şi era despărţită de viaţa cotidiană prin intensitatea credinţei ei religioase, care prefăcea pentru a; lumea când într-o grădină de mănăstire ori un eden unde păcatul şi cunoaşterea încă nu încolţiseră, când într-un locaş al urâţeniei şi cruzimii.

Şi aşa, în această atmosferă de subtilă intimitate, în această întâlnire a simţămintelor lor comune asupra a „ceva" existent în Natură, se înfiripă dragostea lor.

În ceea ce-l privea pe Paul, îi trebui mult timp până să-şi dea seama. Pentru că, după boala lui, trebui să stea

acasă zece luni de zile. Petrecu un răstimp la Skegness, împreună cu mama sa, şi se simţi perfect fericit. Dar chiar şi de pe litoral îi scrise doamnei Leivers lungi scrisori despre coastă şi despre mare. Şi după aceea, le aduse îndrăgitele lui schiţe înfăţişând coasta plată de la Lincoln; era foarte nerăbdător să le arate. Femeile din familia Leivers se dovediră mai receptive decât maică-sa. Doamna Morel nu se sinchisea de arta lui Paul; ei îi păsa de dânsul şi de ceea ce făcea în viaţă. Dar doamna Leivers şi copiii ei erau aproape discipolii lui Paul. îl flatau şi îl făceau să strălucească în arta lui, în timp ce înrâurirea mamei tindea să-i insufle o calmă hotărâre, să-l facă răbdător, perseverent, neobosit.

Curând se împrieteni şi cu băieţii, a căror grosolănie era numai de suprafaţă. Atunci când căpătau încrederea de a se arăta aşa cum erau, se vădeau ciudat de drăguţi şi amabili.

— Vrei să vii cu mine la câmp? îl întrebă Edgar cu oarecare şovăială.

Paul se duse cu dragă inimă şi îşi petrecu după-masa ajutându-şi prietenul la prăşit sau la cules napi. Mai târziu, obişnuia să zacă laolaltă cu fraţii în hambar, culcaţi în fân, şi să le povestească despre Nottingham şi despre Jordan. Ca răsplată, ei îl învăţară să mulgă, îl lăsară să facă singur unele treburi mărunte – cum ar fi tocatul finului sau terciuitul napilor – atâta cât avea el chef. Toată vara lucră cu ei la cosit şi începu să-i îndrăgească, întreaga familie trăia izolată de omenire. Păreau, într-un fel, *„Les derniers fils d'une race épuisée" L.*

Cu toate că băieţii erau robuşti şi sănătoşi, aveau totuşi acea hipersensibilitate şi reţinere care-i făcea atât de singuratici, deşi atunci când le câştigai încrederea, ştiau să fie prieteni cât se poate de apropiaţi şi de delicaţi.

Paul îi iubea din inimă, şi ei îi răspundeau la fel.

Pe Miriam o realiză mai târziu. Dar Paul intrase în

viaţa ei înainte ca fata să i-o fi marcat în vreun fel pe a lui. Într-o după-amiază posomorâtă, când bărbaţii erau la câmp iar copiii la şcoală, în casă aflându-se doar Miriam şi mama ei, fata îl întrebă, după o lungă ezitare:

— Ai văzut leagănul?

— Nu, răspunse el, unde e?

— În grajd.

Avea ezitări ori de câte ori voia să-i ofere sau să-i arate ceva. Bărbaţii au în genere un standard al valorilor cu totul deosebit de cel al femeilor, şi apoi fraţii luaseră în batjocură atâtea din lucrurile dragi ei – din lucrurile preţioase pentru ea!

— Plai să mergem să-l vedem, zise Paul sărind de pe scaun.

Erau două grajduri – câte unul de fiecare parte a hambarului. În grajdul mai jos şi mai întunecat era loc pentru patru vaci. Câteva găini o zbughiră pe zidul ieslei, cotcodăcind furios, când tânărul şi fata se îndreptară spre funia groasă, care atârna dintr-o grindă ascunsă sus, în beznă, formând o buclă cu un capăt aninat într-un cârlig, în perete.

— E un fel de funie, exclamă el cu curiozitate j. şi se aşeză, grăbit să încerce leagănul.

Dar se ridică pe dată.[11]

— Hai, dă-te tu întâi, îi spuse fetei.

— Stai puţin, răspunse ea îndreptându-se spre hambar. De obicei punem nişte saci când vrem să ne dăm în leagăn; îi aranjă sacii ca scrânciobul să-i fie confortabil.

Îi făcea plăcere să-l servească. El ţinu funia.

— Hai, urcă-te tu întâi, o îndemnă Paul.

— Nu, nu mă urc eu prima.

Stătea deoparte, în felul ei liniştit, distant.

— De ce?

— Dă-te tu, stărui Miriam.

Aproape pentru prima dată în viaţa ei încerca

11 Ultimele vlăstare ale unei rase sfârşite (fr.).

bucuria de a renunţa la ceva de dragul unui bărbat, bucuria de a-l răsfăţa. Paul se uită la ea.

— Foarte bine, făcu el aşezându-se pe saci. Fii atentă!

Îşi dădu vânt şi într-o clipă zbură prin aer, aproape ţâşnind afară pe uşa grajdului, care avea o deschizătură în partea de sus, prin care se vedeau burniţa, curtea murdară, vitele abătute lângă şopronul negru şi, în fundal, zidul opac, verde-cenuşiu, al pădurii.

Jos, stătea Miriam, cu scufia ei stacojie, şi-l urmărea. Paul privi dedesubt, spre ea, şi fata îi văzu ochii albaştri scânteind.

— E un leagăn grozav! exclamă el.

— Da.

Se avânta în văzduh, şi fiecare părticică din el se legăna asemenea unei păsări care se lansează numai de dragul zborului. Şi privea în jos spre Miriam. Scufia stacojie îi atârna peste buclele negre, iar faţa ei, de o calmă frumuseţe, atât de nemişcată şi contemplativă, se înălţa către el. În grajd era întuneric şi frig. Deodată, o rândunică coborî vertiginos dinspre acoperişul înalt şi se năpusti pe uşă, afară.

— Nu ştiam că ne urmăreşte şi o păsărică, strigă el.

Se legăna nepăsător. Miriam îl simţea avântându-se şi prăbuşindu-se în văzduh, de parcă-l împingea o forţă nevăzută.

— Şi-acum, am să mor, spuse el cu glas detaşat, visător, de parc-ar fi fost contopit cu însăşi mişcarea agonizantă a leagănului. Miriam îl privi fascinată. Brusc, Paul frână cu piciorul şi sări din leagăn.

— O, ce mult m-am dat! Dar e un leagăn grozav, e într-adevăr un leagăn grozav!

Minam se amuză văzându-l că vorbeşte cu atâta seriozitate şi că se poate entuziasma de un scrânciob.

— Dă-te mai departe tot tu, îl îmbie ea.

— De ce, nu vrei şi tu? o întrebă mirat.

— Nu, nu prea rezist. Doar un pic.

Se aşează pe iunie, în timp ce el îi ţinea sacii în loc.

— Şi ce viteză prinde! se miră băiatul, făcând vânt leagănului. Ridică-ţi călcâiele în sus ca să nu te izbeşti de zidul ieslei.

Miriam simţi precizia cu care o prindea, exact la clipa potrivită, şi forţa matematic proporţională cu care îi făcea vânt; se înspăimântă. Adânc, în măruntaie, o săgeta unda fierbinte a fricii. Era în inimile lui. Din nou, fermă şi inevitabilă, veni mişcarea de împingere, la momentul precis. Miriam se agăţă de funie simţind că o cuprinde leşinul.

— Ha 1 râse ea înfricoşată. Nu aşa de sus I

— Dar nu eşti deloc sus, protestă el.

— Dar nu vreau mai sus!

Paul îi simţi frica în glas şi se opri. Când sosi momentul să-i facă din nou vânt, inima fetei fu inundată de spaimă fierbinte. Dar băiatul o lăsă în voie. Miriam începu să răsufle.

— Într-adevăr, nu mai vrei? întrebă el. Să te opresc?

— Nu, lasă-mă singură.

Paul se dădu într-o parte şi o urmări.

— Dar abia te mişti, se miră el.

Fata râse, uşor ruşinată, şi după o clipă cobori.

— Se spune că dacă te poţi da în leagăn, n-ai să suferi de rău de mare, o informă el în timp ce se instala din nou. Eu nu cred c-o să sufăr vreodată de rău de mare.

Şi se porni din nou. Pentru Miriam era ceva fascinant în mişcarea lui. În clipa aceea, nu era decât o particulă de materie în legănare. Ultima fibră dintr-însul se legăna. Ea şi fraţii ei n-ar fi putut niciodată să se dăruie astfel. Simţea cum o potopeşte un val cald. Ca şi cum Paul ar fi fost o văpaie care, în timp ce se legăna în văzduh, aprinsese o scânteie şi în ea.

Şi, treptat, pentru Paul intimitatea cu familia Leivers se concentră asupra a trei persoane: mama,

Edgar şi Miriam. De la mamă primea acea simpatie şi acea chemare care părea să-l atragă magnetic. Edgar era prietenul lui cel mai apropiat. Iar faţă de Miriam se arăta mai mult sau mai puţin înţelegător, pentru că era atât de umilă.

Dar, încetul cu încetul, fata îl făcu să se dezvăluie. Când aducea caietul de schiţe, ea era aceea care cumpănea cel mai îndelung asupra ultimului desen. Apoi îşi înălţa privirile către el. Deodată, ochii ei negri se iluminau ca o apă ce răsfrânge în noapte o rază aurie, şi fata întreba:

— De ce oare îmi place atât de mult?

Paul avea întotdeauna o reţinere în faţa privirilor ei apropiate, intime, uimite.

— De ce îţi place? întreba.

— Nu ştiu. Pare atât de adevărat!

— E din pricină… din pl icină că nu are nicio umbră; e toată numai scânteiere de lumină, de parcă aş fi pictat însăşi protoplasma licăritoare din frunze şi din orice altceva, şi nu forma înţepenită. Foi mă îmi pare moartă. Numai această luminozitate este adevărata viaţă. Forma este o cochilie încremenită. Lumina trăieşte cu adevărat înăuntru.

Iar fata medita asupra spuselor lui, sugându-şi degetul mic. Îi dădeau o senzaţie de reîntoarcere la viaţă, însufleţeau pentru ea lucruri care până atunci nu avuseseră nicio însemnătate. Miriam izbutea să găsească înţeles în vorbele lui incoerente, abstracte. Şi acestea alcătuiau pentru ea mediumul prin care putea înţelege lucrurile ce-i erau dragi.

Altă dată, într-un amurg, se aşeză alături de el în timp ce picta nişte pini îmbăiaţi în lumina roşie a asfinţitului. Băiatul tăcuse tot timpul.

— Asta-i! strigă el, deodată. Asta am vrut! Acum, ia uită-te puţin la ei şi spune-mi; sunt trunchiuri de pin sau tăciuni aprinşi, trâmbe de foc înălţându-se în întuneric? Parcă e pădurea în flăcări a Domnului, pădurea care încă

n-a are de tot.

Miriam privi şi se înfricoşă. Dar trunchiurile de pini i se păreau minunate şi distincte. Paul îşi strânse cutia de culori şi se ridică. Apoi se întoarse brusc spre ea:

— De ce eşti întotdeauna tristă? o întrebă.

— Tristă! exclamă privindu-l cu ochi cafenii miraţi şi foarte frumoşi.

— Da, răspunse Paul, eşti mereu, mereu tristă.

— Dar nu sunt™ câtuşi de puţin!

— La tine până şi bucuria e ca o flacără ţâşnită din tristeţe, stărui ei. Nu eşti niciodată veselă. Nici măcar bine dispusă.

— Adevărat, răspunse ea chibzuind. Mă întreb de ce.

— Pentru că aşa eşti; pentru că eşti altfel pe dinăuntru, ca un pin din ăştia, şi pe urmă iei foc; dar nu eşti ca un copac obişnuit, cu frunze foşnitoare, vesel…

Se încâlci în propriile lui cuvinte, dar Miriam medită asupra lor, iar Paul avu o senzaţie stranie, plină de aţâţare, ca şi cum încerca sentimente cu totul noi. O simţea atât de aproape! Era un stimulent ciudat.

Dar uneori o ura. Frăţiorul ei cel mic avea doar cinci ani. Era un băieţaş firav, cu ochi imenşi cafenii în feţişoara lui curioasă, fragilă – desprinsă parcă dintr-un „cor de îngeri” al lui Reynolds | dar cu un vag aer de spiriduş. Adeseori, Miriam îngenunchea şi trăgea copilul spre ea.

— Hubert al meu – cânta cu o voce plină, supraîncărcată de tandreţe. Hubert al meu!

Şi, strângându-l în braţe, se legăna dintr-o parte în alta, covârşită de atâta pasiune, cu faţa pe jumătate înălţată, ochii pe jumătate închişi şi vocea înecată de dragoste.

— Nu vreau! striga copilul speriat. Miriam, nu vreau!

— Ba vrei; doar tu mă iubeşti, nu-i aşa? murmura cu o voce gâtuită, de parcă vorbea în transă; continua să

se balanseze ca şi cum era cufundată într-un extaz al iubirii.

— Nu vreau! repeta copilul încreţindu-şi fruntea senină.

— Mă iubeşti, nu-i aşa? murmură Miriam.

1 Joshua Reynolds (1723 – 1792), celebru pictor portretist englez.

33 – Fii şi îndrăgostiţii

— De ce faci atâta dramă? striga Paul suferind din pl ¡cina acestor exaltări. De ce nu te porţi firesc cu el?

Fata dădea drumul copilului şi se ridica fără un cuvânt. Asemenea dezlănţuiri de simţăminte, care unui om cu fond normal nu i-ar fi stârnit nicio emoţie, iscau în Paul o furie frenetică. Şi acest contact înfricoşător, nud, cu sufletul ei, prilejuit de întâmplări neînsemnate, îl şoca. Era obişnuit cu rezerva mamei lui. Şi în astfel de împrejurări se simţea recunoscător în inima şi în sufletul său că o avea pe mama lui care era atât de normală şi firească.

Toată viaţa fizică a lui Miriam i se concentra în ochi, care de obicei erau întunecaţi ca o biserică umbroasă, dar uneori se aprindeau într-un incendiu. În rest, faţa ei nu-şi schimba aproape niciodată expresia meditativă. Ar fi putut foarte bine să se fi numărat printre femeile care au însoţit-o pe Maria în faţa lui Iisus, răstignit. Trupul nu-i era flexibil şi viu. Avea un mers legănat, mai curând greoi, cu bărbia în piept, ca şi cum reflecta. Nu era stângace, şi totuşi niciuna dintre mişcările ei nu era mişcarea potrivită. Adeseori, când ştergea vasele, rămânea locului încremenită de uimire şi mâhnire, pentru că spărsese o ceaşcă sau un pahar. S-ar fi părut că în teama şi în lipsa ei de încredere în sine, depunea prea mult efort pentru fiecare acţiune. O făptură care nu cunoştea uitarea de sine, abandonul. Totul în ea era crispat, încordat, iar efortul, supraîncăcat de intensitate, se consuma în el însuşi.

Arareori îşi schimba pasul legănat, greu, încordat. Câteodată alerga cu Paul pe câmp. Atunci ochii ei scânteiau într-un soi de extaz sălbatic, care-l înspăimânta. Dar Miriam cunoştea spaima fizică. Dacă trebuia să sară un pârleaz, se agăţa de mâinile lui, de-a dreptul torturată, şi aproape că-şi pierdea prezenţa de spirit. Nu izbuti s-o convingă să sară de la cea mai mică înălţime. Ochii i se dilatau, păreau dezgoliţi, palpitau.

— Nu, striga ea, râzând, pe jumătate îngrozită. Nu!

— Ba trebuie! îi porunci el odată şi, smucind-o uşor, o făcu să se desprindă de pe un gard. Dar sălbaticul ei „Ah!” îndurerat, care suna de parcă şi-ar fi pierdut cunoştinţa, îi sfâşie inima. Ateriză teafără şi după aceea prinse curaj să sară.

Era foarte nemulţumită de soarta ei.

— Nu-ţi place să stai acasă? o întrebă Paul, surprins.

— Cui i-ar plăcea? răspunse ea cu o voce joasă şi intensă. Ce înseamnă asta? Toată ziua stau şi curăţ ceea ce băieţii murdăresc din nou în cinci minute. Nu vreau să rămân acasă.

— Ce vrei, atunci?

— Vreau să realizez ceva. Să mi se ofere şi mie o şansă ca oricui altcuiva. De ce oare, pentru că sunt fată, trebuie să fiu ţinută acasă şi nu mi se îngăduie să ajung şi eu ceva? Ce şanse am eu?

— De ce fel de şansă vorbeşti?

— Şansa de a şti ceva, de a învăţa, de a face ceva. Nu e drept, numai fiindcă sunt femeie.

Părea foarte amărâtă. Paul se miră. La ei în casă, Annie se bucura că-i femeie; avea mai puţine răspunderi, lucrurile erau mai uşoare pentru ea. Niciodată nu şi-ar fi schimbat soarta cu aceea a unui băiat. Dar Miriam dorea cu înverşunare să fi fost băiat. Şi cu toate astea, îi ura pe bărbaţi.

— Dă-i la fel de bine să fii femeie ca şi bărbat, spuse Paul, încreţindu-şi fruntea.

— Aiurea! Bărbaţii au totul.

— Eu cred că femeile ar trebui să fie bucuroase că-s femei, şi, tot aşa, bărbaţii că-s bărbaţi

— Ba nu! scutură ea din cap. Nu-i adevărat. Bărbaţii au totul!

— Dar ce-ai dori să ai? o întrebă Paul.

— Vreau să învăţ. De ce trebuie ca eu să nu ştiu nimic?

— Da? De pildă, matematică şi franceză?

— Da. De ce să nu ştiu şi eu matematică? strigă Miriam cu o expresie de sfidare în ochii-i măriţi.

— Uite, poţi să-nveţi tot atâta cât ştiu şi eu. Dacă vrei, te învăţ eu.

Ochii fetei se dilatară. N-avea încredere în el ca profesor.

— Vrei? o întrebă Paul.

Fata îşi lăsase capul în piept şi-şi sugea degetul, dusă pe gânduri.

— Da, răspunse şovăielnic.

Paul obişnuia să-i redea maică-sii toate aceste discuţii.

— Încep să-i dau lui Miriam lecţii de aigeora, o anunţă el.

— Treaba ta, răspunse doamna Morel. Să sperăm c-o să-i prindă bine.

Luni seara, când porni spre fermă, amurgea. Miriam tocmai mătura în bucătărie şi îngenunchease în faţa căminului, când intră Paul. Era singură acasă. Înălţă capul spre el, roşind, iar ochii întunecaţi îi licăriră pe sub şuviţele de păr care-i cădeau peste faţă.

— Hello! îi spuse cu glasul ei catifelat şi muzical. Ştiam că eşti tu.

— De unde ştiai?

— După mers. Nimeni nu păşeşte atât de iute şi apăsat.

Paul se aşeză oftând.

— Dispusă pentru puţină algebră? întrebă el

scoţând o cărţulie din buzunar.

— Dar…

O simţea gata să dea înapoi.

— Doar ai spus că vrei, stărui el.

— Dar chiar din seara asta? bolborosi fata.

— Am venit special pentru lecţie. Dacă vrei să înveţi, trebuie să începi.

Fata umplu un făraş cu cenuşă şi se uită la Paul, pe jumătate tremurând şi râzând.

— Vreau să-nvăţ, dar nu din seara asta. Ştii, încă nu m-am hotărât.

— Doamne, Doamne! Varsă o dată cenuşa aceea şi vino!

Paul ieşi în curticica din spatele casei şi se aşează pe banca de piatră unde zăceau la aerisit bidoanele de lapte, cu capacele deşurubate. Bărbaţii se aflau în grajdul de vaci. Paul putea auzi gâlgâitul laptelui care curgea în găleţi. În scurt timp, veni şi Miriam aducând nişte mere mari, verzui.

— Astea-s din cele care-ţi plac ţie, spuse ea.

Băiatul muşcă dintr-un măr.

— Aşază-te, îi porunci cu gura plină.

Miriam era puţin mioapă şi se zgâia peste umărul lui. Gestul îl irita, îi întinse cartea.

— Uită-te, îi spuse el. Totul e că se pun litere în loc ele cifre. Pui „a” în loc de doi sau de şase.

Lucrară de zor, el explicând, ea stând cu nasul în carte. Paul era inteligent şi rapid. Miriam nu-i răspundea nimic. Din când în când, o întreba: „Înţelegi?” Iar ea ridica spre dânsul ochii mari, plini de râsul acela care izvorăşte din teamă.

— Nu înţelegi? strigă Paul.

Era prea iute pentru ea.

Dar Miriam nu-i spuse nimic. El îi mai puse câteva întrebări şi se înfierbântă. Îi clocotea sângele în vine, când o vedea acolo, la discreţia lui, cu gura căscată, cu ochii măriţi, scânteind de un râs înăbuşit care trăda

frica, ruşinată, stinjenită. Apoi sosi Edgar cu două găleţi de lapte.

— Hello! îi salută el. Ce faceţi acolo?

— Algebră, răspunse Paul.

— Algebră? repetă Edgar curios.

Apoi trecu mai departe, râzând. Paul mai muşcă o îmbucătură din mărul pe care-l dăduse uitării şi privi în grădină la verzele prăpădite, ferfeniţi te de orătănii; îi veni poftă să le smulgă. După un timp, îşi întoarse din nou privirea la Miriam. Scruta cartea, părea cu totul absorbită de ea, şi totuşi tremura de teamă că n-o s-o poată înţelege. Pe Paul îl năpădi furia. Fata arăta rumenă şi frumoasă. Şi, totuşi, sufletul ei părea să se târască, implorându-l. Simţind că e supărat, Miriam închise cartea de algebră şi se făcu mică; dar, în aceeaşi clipă, văzând-o că sufe a pentru că nu înţelege, Paul se îmblânzi.

Miriam pricepea lucrurile mai greu. Şi când îşi regăsea stăpânirea de sine, arăta atât de umilă, încât Paul îşi simţea mereu sângele cloeotindu-i în vine. Striga la ea, apoi se ruşina, continua lecţia, din nou se înfuria şi o dojenea. Ea primea totul în tăcere. Câteodată, foarte rar, se apăra. Ochii ei întunecaţi şi lichizi scăpărau scântei.

— Nu-mi dai timp să-nvăţ, protesta.

— Foarte bine, îi răspundea Paul aruncând cartea pe masă şi aprinzându-şi o ţigară.

După un timp, se întorcea la ea pocăit. Şi aşa, lecţiile mergeau înainte. Paul era fie turbat, fie foarte blajin.

— De ce la lecţie tremură *sufletul* din tine? îi striga el. Doar nu înveţi algebra cu binecuvântatul tău de suflet! Nu te poţi apropia de ea numai cu mintea limpede?

Adeseori, când intra din nou în bucătărie, doamna Leivers îi arunca o privire mustrătoare, spunându-i:

— Paul, nu fi atât de aspru cu Miriam. Poate că nu-i

prea iute la minte, dar se străduie.

— N-am încotro, răspundea el abătut. Îmi ies din fire fără să vreau.

— Nu eşti supărată pe mine, Miriam, nu-i aşa? o întrebă mai târziu pe fată.

— Nu, îl linişti cu glasul ei adânc şi frumos. Nu, nu sunt supărată.

— Trece-mi cu vederea; e vina mea.

Dar în ciuda propriei lui voinţe, de câte ori se afla cu ea, simţea că începe să-i clocotească sângele. Era ciudat că nimeni nu-i mai stârnise vreodată asemenea furie. Şi se dezlănţuia împotriva ei. O dată îi zvârli creionul în obraz. Urmă o tăcere. Miriam îşi feri, încet, faţa în lături.

— N-am… începu el, dar nu mai putu continua, simţind o slăbiciune care-l pătrunse până-n măduva oaselor.

Miriam nu-i reproşa niciodată nimic şi nici nu se mânia. Paul se simţea deseori îngrozitor de ruşinat. Şi totuşi, mânia lui făcea din nou explozie, ca un balon prea umflat; şi totuşi, ori de câte ori îi vedea faţa aprinsă, tăcută, încremenită, simţea nevoia să-i arunce din nou creionul în obraz; şi totuşi, de câte ori îi vedea mâna tremurătoare şi buzele întredeschise de suferinţă, simţea că-l frige inima de mila ei. Şi din pricina acestei intensităţi de simţire pe care o stârnea în el. Paul o căuta pe Miriam.

Dar adeseori o evita şi se ducea cu Edgar. Miriam şi fratele ei se aflau, fireşte, pe poziţii antagonice. Edgar era un raţionalist, impulsionat de curiozitate, şi privea viaţa cu un soi de interes ştiinţific. Astfel încât Miriam încerca o grea amărăciune când se vedea părăsită de Paul pentru Edgar, pe care îl socotea mult mai prejos decât ea. Dar tânărul se simţea foarte fericit în tovărăşia fratelui ei mai mare. Cei doi petreceau împreună în câmp după-amiezi întregi sau, când ploua, se duceau în poci unde făceau tâmplărie. Şi stăteau de vorbă, sau Paul îl

învăţa pe Edgar cântecele pe care le prinsese de la Annie, care le cânta la pian. Şi adeseori, toţi bărbaţii laolaltă, cu domnul Leivers în frunte, purtau dezbateri aprige despre naţionalizarea pământurilor sau despre alte chestiuni asemănătoare. Paul cunoştea punctul de vedere al maică-sii în această privinţă şi, cum şi-l însuşise, argumenta în numele ei. Miriam era de faţă, ba chiar lua parte la discuţii, dar tot timpul aştepta ca vorbăria să se termine pentru a putea lega cu Paul o comunicare mai personală.

„La urma urmelor, îşi spunea în sinea ei, chiar dacă pământurile s-ar naţionaliza, Edgar şi cu Paul şi cu mine am rămâne tot la fel”. Şi-l aştepta pe tânăr să se întoarcă la ea.

Paul făcea studii pentru picturile lui. Îi plăcea să stea acasă, singur cu maică-sa, în noapte, lucrând de zor. Ea cosea ori citea. Apoi băiatul îşi ridica privirile de pe desen, odihnindu-şi-le o clipă pe faţa ei, care radia de caldă vitalitate; după aceea îşi relua bucuros lucrul.

— Cele mai bune lucrări le fac când te văd şezând acolo în balansoarul tău, mamă, îi spunea el.

— Nici că mă îndoiesc! exclamă ea, pufnind pe nări cu scepticism prefăcut.

Dar în sinea ei ştia că-i aşa şi inima-i vibra de fericire. Ceasuri la rând şedea liniştită, lucrând sau citind o carte, vag conştientă de efortul lui de creaţie. Iar Paul, cu întreaga-i intensitate sufletească concentrată asupra creionului, îi percepea căldura şi o simţea pătrunzându-i fiinţa cu un suflu viguros. Amândoi erau foarte fericiţi, şi inconştienţi de această fericire. Aproape că nici nu au realizat acest răstimp care a însemnat atât de mult şi care a fost o trăire autentică.

Paul devenea conştient de opera lui numai când era stimulat. De îndată ce termina o schiţă, se grăbea să o ducă lui Miriam. Şi atunci era stimulat în perceperea conştientă a propriei sale opere, pe care o produsese inconştient. În contact cu Miriam, dobândea cunoaştere;

viziunea lui căpăta adâncime. De la maică-sa absorbea căldura vitală şi forţa de a crea; Miriam prefăcea această căldură în intensitate, ca o lumină incandescentă.

Când Paul se reîntoarse la atelier, condiţiile de lucru se îmbunătăţiseră. I se dădu liberă şi după-amiaza de miercuri pentru a se duce la Şcoala de Artă – prin grija domnişoarei Jordan – de unde se întorcea seara. În plus, joia şi vinerea atelierul se închidea la ora şase, în loc de ora opt.

Într-o seară de vară, întorcându-se de la bibliotecă spre casă, Paul şi Miriam o luară pe câmp, pe lângă ferma Ilerod. În felul acesta, se aflau la numai trei mile de ferma Willey. Iarba cosită iriza o aureolă gălbuie, iar micrişul ardea roşu ca jăraticul. Treptat, în timp ce urcau pe câmp, asfinţitul muiat în aur se însângera, sângeriul se topea în stacojiu, până când albastrul răcoros prinse să stingă lucirile fierbinţi.

Ajunseră pe şoseaua spre Alfreton care şerpuia albă printre câmpurile vătuite de înserare. Aici, Paul şovăi. Se afla la două mile depărtare de casa lui şi la o milă de cea a lui Miriam. Amândoi priviră în sus, spre drumul care se pierdea în umbră, acolo unde înceta lumina ultimelor raze dinspre apus.

Pe creasta dealului, mina Selby proiecta pe cer siluetele negre ale clădirilor încremenite şi ale coşurilor ce împungeau văzduhul.

Paul se uită la ceas.

— Nouă! anunţă el.

Cei doi tineri stăteau locului, strângându-şi cărţile la piept, nevenindu-le să se despartă.

— Pădurea e atât de frumoasă la ceasul ăsta, spuse fata. Aş fi vrut s-o vezi.

O urmă cu paşi înceţi, străbătând drumul spre portiţa albă.

— Ai mei bombăne când mă întorc târziu.

— Dar nu faci nimic rău, răspunse ea enervată.

O urmă de-a curmezişul miriştii, afundându-se în

umbră. Pădurea era scăldată în răcoare, mireasmă de frunze, aromă de caprifoi, amurg. Cei doi tineri înaintau în tăcere. Acolo, prin puzderia de trunchiuri întunecate, noaptea cobora ca un miraj. Paul privi împrejur, în aşteptare.

Miri am dorea să-i arate un tufiş de trandafiri sălbatici pe care-l descoperise ea. Ştia bine că-i o frumuseţe. Şi totuşi, până ce nu-l vedea şi Paul, simţea că sufletul ei nu şi-l putea însuşi. Numai el putea să i-l dăruie, să i-i facă nemuritor. Era neliniştită.

Rouă înserării umezise potecile. În bătrâna pădure de stejari se ridica o pânză de ceaţă, şi Paul şovăi, neştiind dacă o fâşie albicioasă pe care o vedea era o zdreanţă de pâclă sau licheni albiţi de abur.

Când ajunseră la pădurea de pini, Miriam se lăsă cuprinsă de nerăbdare şi nervozitate. Tufişul de trandafiri putea să fi pierit! Sau poate că ea nu va mai fi în stare să-l regăsească; şi îl dorea cu atâta înfocare! Râvnea aproape cu patimă să se afle alături de Paul, când va da cu ochii de flori. Va fi o clipă de comuniune sufletească – ceva ce o înfiora, ceva sacru. Paul mergea lângă ea în tăcere. Se găseau foarte aproape unul de celălalt. Fata tremura, iar el asculta, vag temător.

Când ajunseră la liziera pădurii, zăriră peticul de cer cu reflexe de sidef din faţa lui şi glia întunecată. De pe ramurile cele mai îndepărtate ale pădurii de pini, caprifoiul exala efluvii de parfum.

— Unde e? întrebă Paul.

— În josul potecii din mijloc, murmură ea tremurând.

Când cotiră pe potecă, fata rămase nemişcată. Câteva clipe nu putu desluşi nimic, privind înfricoşată la drumeagul lat dintre pini; lumina cenuşie răpea lucrurilor orice culoare. Apoi îşi zări tufişul.

— Ah! exclamă repezindu-se într-acolo.

În jur domnea tăcere adâncă. Copăcelul era înalt şi răzleţ. Îşi încolăcise tulpinile pe un măceş, şi vrejurile

lungi şi groase se încovoiau, târându-se până în iarbă, împroşcând umbra din jur cu stele mari, înfoiate, de un alb imaculat. Rozele sclipeau ca nişte măciulii de ivoriu, ca stele uriaşe ce îmbrebeneau întunericul frunzişului, al tulpinilor şi al ierbii.

Paul şi Miriam stăteau foarte aproape unul de celălalt, privind în tăcere. Floare de floare, rozele păreau să-şi radieze strălucirea şi să aprindă tot atâtea lumini în sufletele lor. Întunericul îi împresură ca un fum, dar nu stinse lumina rozelor.

Paul privi în ochii lui Miriam. Era palidă, fremătând cic uimire, cu buzele întredeschise, cu ochii negri, larg deschişi către el. Privirea lui păru să o pătrundă în adâncuri. Sufletul i se înfioră. Era clipa de comuniune pe care ea o visase. Paul se feri în lături, parcă îndurerat. Se întoarse spre tufiş.

— Par gata să-şi ia zborul şi să-şi scuture aripile ca nişte fluturi, spuse el.

Fata privi florile. Erau albe, unele cu capul plecat, smerite, altele dăruindu-se, în extaz. Arbustul se decupa întunecat, ca o umbră.

Într-un impuls, Miriam îşi înălţă mâna către flori; se apropie de ele şi le atinse cu adoraţie.

— Haide să mergem, o îndemnă Paul.

Erau învăluiţi de parfumul rece al rozelor de ivoriu – un parfum imaculat, virgin.

Fără să-şi dea seama de ce, Paul se simţea îngrijorat şi încătuşat. Cei doi tineri păşeau în tăcere.

— La revedere, până duminică, îi spuse el cu o voce potolită, când o părăsi.

Miriam se îndreptă spre casă cu paşi înceţi, simţindu-şi sufletul plin de sanctitatea nopţii. El o luă pe potecă, împleticindu-se. Îndată ce ieşi din pădure şi se găsi în câmpul deschis, unde putea respira, o luă la fugă cât îl ţineau picioarele. Vinele îi pulsau într-un delir încântător.

Ori de câte ori ieşea cu Miriam şi se întorcea

târziu, ştia că maică-sa era îngrijorată şi supărată – şi nu putea înţelege din ce pricină. Când năvăli în casă zvârlindu-şi şapca, mama se uită la ceas. îl aşteptase, dusă pe gânduri, pentru că o răceală la ochi o împiedica să citească. Simţea cum Paul îi este răpit de această fată. Şi nu-i plăcea Miriam. „E una dintre femeile în stare să sugă sufletul dintr-un bărbat, până când îl pustiesc cu totul, îşi spunea în sinea ei; şi el e aşa de tont încât o să se lase absorbit total. N-o să-i îngăduie niciodată să devină bărbat; n-o să-i îngăduie”. Şi aşa, în timp ce Paul era cu Miriam, doamna Morel se tot monta.

Când îl văzu, privi la ceas şi-i spuse rece şi oarecum ostenită:

— Ai lungit-o cam mult în noaptea asta.

Sufletul băiatului, cald şi tandru în urma apropierii de fată, se închista.

— Se vede că ai condus-o până acasă, urmă maică-sa.

Paul nu-i răspunse. Doamna Morel, aruncându-i o privire în fugă, îi văzu părul umed lipit de frunte din pricina repeziciunii cu care gonise şi-l văzu încruntându-se ostil, în felul lui greoi.

— Trebuie să fie teribil de fascinantă, dacă nu te mai poţi smulge de l; lângă ea şi eşti gata să alergi opt mile la ora asta din noapte.

Paul era sfâşiat între amintirea clipei de farmec trăită alături de Miriam şi gândul că mama lui se măcina. Avusese de gând să nu rostească un cuvânt, să refuze a-i răspunde. Dar nu-şi putu oţeli într-atâta inima incit s-o ignoreze pe maică-sa.

— Îmi place să stau de vorbă cu ea, îi răspunse iritat.

— Şi n-ai pe altcineva cu care să stai de vorbă?

— Dac-aş fi fost cu Edgar, n-ai fi avut nimic de spus.

— Ştii bine c-aş fi avut. Ştii bine că, indiferent cu cine ai fi fost, tot aş fi spus că ai mers prea departe şi că ai întârziat prea mult pentru o zi în care ai fost la

Nottingham. Şi, în afară de asta – aici vocea ei căpătă dintr-odată o notă de enervare şi dispreţ – e dezgustător felul ăsta de flirt între nişte băieţandri şi nişte fetişcane.

— Dar nu-i vorba de flirt, protestă Paul.

— Nu ştiu cum ar putea fi numit altfel.

— Nu-i adevărat! Crezi că ne drăgostim sau că facem ceva? Doar atât că discutăm.

— Până la un ştiu ce oră şi până la un ştiu ce distanţă, sună răspunsul să-i castic.

Paul trase furios de şireturile ghetelor.

— Ce te supără atât de rău? întrebă el. Nu-ţi place Miriam, asta e!

— Nu spun că nu-mi place. Dar nu sunt de acord şi niciodată n-am fost ca tinerii să umble brambura.

— Dar n-ai nimic împotrivă ca Annie a noastră să iasă cu Jim înger.

— Ei au mai mult bun-simţ decât voi doi.

— De ce?

— Annie a noastră nu-i o fată din alea „subtile”.

Paul nu izbuti să înţeleagă substratul acestei observaţii. Dar maică-sa arăta istovită. De la moartea lui William nu-şi mai revenise în puteri; şi o dureau ochii.

— Ei, spuse el, e aşa de frumos la ţară. Domnul Sleath a întrebat de tine. Spune că-ţi simte lipsa. Te simţi mai bine?

— Ar fi trebuit să mă fi culcat de mult, răspunse ea.

— Cum aşa, mamă? Doar ştii bine că niciodată nu te culci înainte de zece şi un sfert.

— Ba azi m-aş fi culcat.

— Of, femeiuşco, acum, că vrei să mă necăjeşti, eşti în stare să afirmi orice, nu-i aşa?

Paul îi sărută fruntea care îi era atât de familiară: cuta adâncă dintre sprâncene, linia de unde începea părul fin, acum încărunţit, bosele mândre ale tâmplelor. După ce o sărută, mina îi întârzie pe umărul ei. Apoi băiatul se îndepărtă agale, ducându-se la culcare. O uitase pe Miriam; nu avea acum în faţa ochilor decât

părul mamei lui, felul în care se ondula, degajându-i fruntea lată, caldă. Şi într-un fel, mama lui suferea.

Data următoare când se întâlni cu Miriam, îi spuse:

— Nu-mi mai îngădui să intimi astă-seară. Nu mai mult de zece. Maică-mea se necăjeşte.

Miriam îşi lăsă bărbia în piept, îngândurată.

— De ce se necăjeşte? întrebă.

— Zice că n-ar trebui să vin târziu când a doua zi trebuie să mă scol devreme.

— Foarte bine, răspunse Miriam cu un calm străbătut de o uşoară undă de dispreţ.

Băiatul se simţi atins. Şi începu iar să întârzie.

Niciunul dintre cei doi tineri n-ar fi recunoscut că între ei se înfiripa o idilă de dragoste. Paul se socotea prea cu picioarele pe pământ pentru asemenea sentimentalisme, iar ea se credea o fiinţă prea aleasă. Amândoi se maturizau foarte încet, şi dezvoltarea psihică rămăsese în urma celei fizice. Miriam era excesiv de sensibilă, aşa cum fusese întotdeauna şi mama ei. Cea mai mică grosolănie o făcea să se închidă în ea, torturată. Fraţii ei erau brutali, dar nu vorbeau niciodată trivial. Toate discuţiile despre fermă se purtau în afara casei. Dar poate că din pricina continuei probleme a prăsilei şi a montei, care e atât de prezentă la orice fermă, Miriam devenise hipersensibilă la această chestiune, şi cea mai vagă aluzie la relaţii de împreunare îi răscolea sângele până la dezgust. Paul lua pildă înaltă de la ea, iar intimitatea lor se desfăşura într-un chip cu totul candid şi cast. Niciodată n-ai fi putut pomeni în faţa lui Miriam că iapa stă să fete.

Când împlini nouăsprezece ani, Paul câştiga numai douăzeci de şilingi pe săptămână, dar era fericit. De Vinerea mare plănui o plimbare la Hemlock Stone. Din grup făceau parte încă trei băieţi de o seamă cu el, apoi Annie şi Arthur, Miriam şi Geoffrey. Arthur, care făcea ucenicie la un electrician din Nottingham, venise acasă în vacanţă. Morel, ca de obicei, se sculase cu noaptea în

cap, şi tăia cu fierăstrăul în curte, fluierând de zor. La ora şapte, familia îl auzi cumpărând de trei pence cornuri calde; stătea de vorbă, plin de chef, cu fetişcana care le adusese, şi căreia i se adresa cu „drăguţa mea”. Refuză pe câţiva băieţi care veniră mai târziu cu alte cornuri, spunându-le că o fată le-o luase înainte. Apoi se sculă şi doamna Morel, şi întreaga familie se dădu jos din pat. Pentru fiecare dintre ei, lăfăiala în pat mai târziu de ora la care se deşteptau în zilele de lucru însemna un mare lux. Iar Paul şi Arthur citiră înainte de micul dejun şi mâncară fără să se fi spălat, şezând doar în cămaşă, cu mânecile suflecate. Lucrul acesta constituia un alt răsfăţ al zilelor de sărbătoare. În odaie era cald. Orice grijă şi orice temere păreau să se fi spulberat. Şi în casă domnea o atmosferă de belşug.

În timp ce băieţii citeau, doamna Morel ieşi în grădină. Locuiau acum în altă casă, una veche, în vecinătatea celei din Seargill Street, de unde se mutaseră curând după moartea lui William. Deodată, din grădină ţâşni un strigăt entuziasmat:

— Paule! Paule! Vino să vezi!

Era glasul mamei. Paul lăsă cartea din mână şi ieşi. Grădina avea o formă lunguiaţă şi sfârşea în câmp. Era o zi cenuşie, rece, cu un vânt tăios care sufla dinspre Derbyshire. La capătul câmpiei se desfăşura orăşelul Bestwood, cu îmbulzeala lui de acoperişuri şi case roşii, dintre care izbucneau turnul bisericii şi turla capelei congregaţionale. Dincolo de oraş, mijeau pădurile şi dealurile, ondulându-se până spre culmile pâcloase ale Peninilor. Paul se uită în grădină după maică-sa. Îi zări capul răsărind dintre tufele de coacăze.

— Vino aici! îl strigă ea.

— Dar ce e?

— Vino să vezi!

Doamna Morel inspectase mugurii de pe arbuştii de coacăze. Paul se îndreptă într-acolo.

— Şi când te gândeşti că s-ar fi putut nici să nu le

observ.

Fiul veni lângă ea. Sub gard, într-un răzor golaş, se vedea o încâlceală de frunze firea se, aşa cum răsar din bulbi prea timpurii, şi printre fire, trei zambile în plină floare. Doamna Morel arătă spre ciorchinii de flori liliachii:

— Ia te uită numai! exclamă ea. Tocmai cercetam tufele de coacăze, când îmi zic: „Ce s-o fi zărind acolo aşa de albastru, o fi un petic din săculeţul de zahăr?” Şi când colo, ia te uită! Săculeţ de zahăr? Trei glorii ale zăpezii, şi ce frumuseţe! Dar de unde oare să fi răsărit aici?

— Nu ştiu, răspunse Paul.

— Ei bine, e curată minune! Eu ziceam că ştiu fiecare buruiană şi fiecare teacă din grădina asta. Dar uită-te numai ce bine s-au oploşit! înţelegi, tufa asta de coacăze le adăposteşte. Nimeni nu le rupe, nu le atinge!

Paul se lăsă pe vine şi întoarse în sus clopoţeii de pe ciorchinii albaştri.

— Ce culoare minunată! exclamă el.

— Nu-i aşa?! se extazie mama. Cred că vin din Elveţia, unde se spune că cresc minunăţii din astea. Imaginează-ţi cum trebuie să arate în zăpadă! Dar de unde să fi ajuns aici? Nu se poate ca vântul să fi adus sămânţa, nu-i aşa?

Apoi Paul îşi aminti deodată că el sădise în locul acela nişte bulbi mici.

— Şi nu mi-ai spus nimic? întrebă ea.

— Nu; ziceam să amin până când or da în floare.

— Şi acum, ia te uită! Şi era cât p-aci să nu le observ. Niciodată n-am avut în grădina mea zambile.

Era toată numai fierbere şi entuziasm. Grădina însemna pentru ea o sursă nesfârşită de bucurii. Paul se simţea fericit, de dragul ei, că în sfârşit se mutaseră într-o casă cu grădină mare, care dădea în câmp. În fiecare dimineaţă, după gustare, doamna Morel cobora în grădină şi se simţea fericită tândălind pe acolo. Şi într-

adevăr, cunoştea fiecare buruiană şi fiecare fir de iarbă.

Se pregătiră cu toţii pentru excursie. Merindele fură împachetate şi apoi porniră la drum, un grup vesel, încântat. Se aplecară peste parapetul şuvoiului de apă a morii, aruncară ghemotoace de hârtie într-o parte a jgheabului şi urmăriră cum erau proiectate de puhoi în cealaltă. Zăboviră pe puntea haltei de căi ferate de la debarcader şi se uitară la sclipirile reci ale şinelor.

— Ar trebui să vedeţi „Scoţianul zburător", cum soseşte la şase jumătate! spuse Leonard, al cărui tată era acar. Ce mai! Nu face zgomot aproape deloc!

Micul grup îşi îndreptă privirile de-a lungul şinelor, care duceau într-o parte spre Londra, iar în cealaltă parte spre Scoţia, şi cu toţii se simţiră înfioraţi de magia acestor două locuri.

La Ilkestone, minerii aşteptau prin ganguri ora de deschidere a cârciumilor. Era un oraş de oameni trândavi şi de pierde-vară. La Stanton Gate, turnătoria de oţel scotea scântei. Tinerii comentau fiecare lucru. Ajunşi la Trowell, trecură din nou din Derbyshire în Nottinghamshire, şi sosiră la Hemlock Stone pe la ora prânzului. Câmpul arăta ca un furnicar de excursionişti din Nottingham şi Ilkestone.

Se aşteptaseră să descopere un monument al naturii venerabil şi impresionant, şi dădură doar peste un colţ de stâncă sărăcăcioasă, ursuză şi strâmbă, ceva ca un fel de ciupercă putredă, înălţându-se patetic la o margine de câmp. Leonard şi Dick purceseră pe dată să-şi graveze iniţialele, „L.W. şi R.P.", în piatra veche, roşiatică; dar Paul se abţinu, pentru că citise în ziare observaţii satirice la adresa crestătorilor de iniţiale, care nu pot găsi niciun alt drum spre nemurire. Apoi toţi băieţii se căţărară pe creasta stâncii, ca să se uite la privelişte.

Plaiul aşternut la poale roia de lucrătoare de fabrică şi băieţi care se ospătau cu merindele de prânz sau se distrau. Dincolo de stâncă se vedea grădina unui

vechi conac, cu garduri vii din tisă şi o pajişte mărginită cu tufe dese de şofran.

— Ia te uită ce grădină adormită, îi spuse Paul lui Miri am.

Fata privi tisele umbroase şi şofranul auriu, apoi îşi înălţă cu recunoştinţă ochii spre Paul. În mijlocul celorlalţi, avusese impresia că nu-i mai aparţine; printre ei era altul – nu era Paul al ei care-i înţelegea cel mai uşor freamăt al sufletului, ci un străin vorbind altă limbă decât dânsa. Şi cât o duruse acest lucru, care îi amorţea până şi simţurile. Gândea că numai când se va reîntoarce la ea, lepădându-şi celălalt eu, minor, numai atunci va putea să simtă din nou că trăieşte. Şi acum Paul îi ceruse să privească grădina, deci simţise nevoia unui contact sufletesc cu ea. Enervată de priveliştile din câmp, Miriam se întoarse spre pajiştea liniştită, înconjurată de snopii de şofran. Se simţea de parc-ar fi fost singură cu el în grădina aceea.

Apoi Paul o părăsi din nou şi se alătură grupului. În scurt timp, porniră înapoi spre casă. Miriam se răzleţi de grup, rămânând. În urmă. Nu se potrivea cu ceilalţi; foarte rar putea lega vreo relaţie cu alţi oameni: aşa încât prietenul, tovarăşul ei, iubitul ei, era Natura. Privea soarele pierind lent. În gardurile vii, umbroase, răcoroase se rătăciseră câteva frunze ruginii. Zăbovi să le culeagă cu duioşie, cu pasiune. Iubirea adunată în vârfurile degetelor ei mângâia frunzele; patima din inima ei revărsa ardoare asupră-le.

Deodată se pomeni singură pe un drum străin, şi se grăbi să-i ajungă pe ceilalţi din urmă. Cotind pe o potecă, dădu peste Paul care sta aplecat peste ceva, concentrat, meşterind răbdător, cu zel, şi puţin cam necăjit. Se apropie de el, ezitând.

Băiatul stătea în mijlocul drumului, absorbit. În spatele lui, un fascicul de lumină aurie, scânteietoare, despicând înserarea tristă, incoloră, îl detaşa în chip de contur negru, reliefat. îl văzu, graţios şi drept, ca şi cum

l-ar fi dăruit crepusculul. Şi în acea clipă Miriam se simţi săgetată de o durere adâncă, şi ştiu că-l iubeşte. îl descoperise, descoperise în el o rară virtualitate, îi descoperise singurătatea. Fremătând, ca în urma unei revelaţii divine, porni încet înainte.

În cele din urmă, băiatul ridică ochii.

— Cum aşa, exclamă el recunoscător, ai rămas să mă aştepţi?

Fata îi văzu ochii înneguraţi de o umbră adâncă.

— Ce este? întrebă ea.

— S-a rupt arcul, aici: şi-i arătă locul unde i se stricase umbreia.

Simţindu-se uşor ruşinată, fata ştiu imediat că nu el făcuse pozna şi că vinovatul era fratele ei Geoffrey.

— Dar e o umbrelă veche, nu-i aşa? întrebă Miriam.

Se mira de ce Paul, care de obicei nu se sinchisea de fleacuri, făcea acum din ţânţar armăsar.

— Da, dar era umbrela lui William, şi va trebui să afle şi mama, răspunse el cu voce domoală, continuând să meşterească răbdător la umbrelă.

Cuvintele lui o tăiară pe Miriam ca un junghi. Asta era, deci, confirmarea viziunii ei asupra lui! îl privi. Dar Paul vădea o oarecare rezervă, şi fata nu cuteză să-l consoleze, nici măcar să-i vorbească cu blândeţe.

— Hai să mergem, spuse el, nu pot s-o repar; şi o luară la drum în tăcere.

În aceeaşi seară se plimbau împreună pe sub copaci, lângă Nether Green. Paul îi vorbea, frământându-se, şi părea că se străduie să se convingă singur.

— Ştii, îi spuse el cu efort, când cineva iubeşte, atunci iubeşte şi cel care e iubit.

— Ah, răspunse ea, aşa îmi spunea şi mama când eram mică: „dragostea dă naştere la dragoste”.

— Da, aşa ceva. Cred că aşa ar trebui să fie.

— Nădăjduiesc, căci dacă n-ar fi aşa, atunci dragostea ar însemna ceva foarte dureros, spuse ea.

— Dar dragostea este ceva dureros – cel puţin

pentru majoritatea oamenilor.

Şi Miriam, gândind că Paul izbutise să înţeleagă adevărul, se simţi sigură pe sine. Întâlnirea aceea neaşteptată cu el, pe potecă, i-a apărut întotdeauna ca o revelaţie. Iar discuţia din seara aceea i s-a săpat în minte, asemenea slovelor de pe tablele legii.

Acum îi era mereu alături şi-i ţinea partea. Cinci uneori i se întâmpla lui Paul să ofenseze spiritul de familie de la Willey Farm, aducându-le cine ştie ce insultă copleşitoare, Miriam era de partea lui, încredinţată că avea dreptate. Pe vremea aceea, îşi făurea visuri legate de el, visuri fermecătoare, de neuitat. Visurile acestea reveniră şi mai târziu, transpuse însă la nivelul unui stadiu psihologic mai subtil.

În Lunea Paştilor, acelaşi grup făcu o excursie la Castelul Wingfield. Pe Miriam o emoţiona faptul că trebuiau să prindă un tren la Sethley Bridge, în vălmăşagul grupurilor de excursionişti. Coborâră din tren la Alfreton. Paul era interesat de spectacolul străzii şi de minerii însoţiţi de câinii lor. Aici întâlnea o rasă nouă de mineri. Miriam nu avu însă senzaţia că trăieşte, până când nu ajunseră la biserică. Tinerii se simţiră puţin stingheriţi să intre în biserică cu sacoşele lor de mâncare; le era teamă să nu fie izgoniţi. Leonard, un tip slăbănog şi hazliu, pătrunse primul; Paul, care mai curând ar fi primit să moară decât să fie trimis înapoi de la uşă, intră ultimul. Lăcaşul era împodobit pentru Paşti. Sute de narcise albe păreau să fi înflorit în cristelniţă. Lumina înceţoşată se filtra prin vitraliile colorate, iar aerul vibra de mireasma delicată a zambilelor şi a narciselor. În această atmosferă, sufletul lui Miriam cunoscu elevaţii de apoteoză. Paul se temea ca nu cumva să facă ceva ce nu se cuvine; dar era şi el sensibil la atmosfera lăcaşului. Miriam îşi întoarse privirile spre dânsul. El îi răspunse. Erau împreună. Paul nu îndrăznea să păşească dincolo de locul de împărtăşanie. Miriam îl iubea pentru această delicateţe. Sufletul i se abandona în

rugăciune, alături de el. Paul se lăsa pătruns de strania fascinaţie a lăcaşurilor religioase, estompate în clarobseururi. Întregul său misticism latent se trezea la viaţă. Şi Miriam se lăsa atrasă către el. Alcătuiau una şi aceeaşi făptură, contopită în aceeaşi rugă.

Miriam vorbea foarte rar cu ceilalţi băieţi. Aceştia, când trebuiau să i se adreseze, deveneau dintr-odată stângaci. Aşa încât, de obicei, fata stătea tăcută. Era trecut de amiază când urcară poteca povârnită, spre castel. Întreg cuprinsul răspândea o strălucire domoală în soarele cald şi înviorător. Rostopasca şi violetele înfloriseră. Tinerii excursionişti explodau de fericii e. Lucirile verzi ale iederii, cenuşiul blând, afumat de vreme, al zidurilor castelului, liniştea resemnată a tot ce se afla în preajma ruinei erau desăvârşite.

Castelul era clădit din piatră dură, de un cenuşiu şters, cu ziduri exterioare oarbe şi calme. Tinerii erau în extaz. Trepidau de nerăbdare, aproape înspăimântaţi că li s-ar putea răpi desfătarea explorării ruinelor. În prima curte interioară, împrejmuită de ziduri înalte şi năruite, se aflau nişte şarete de fermă, cu osiile zăcând trândav la pământ şi cu şinele roţilor strălucind auriu-ruginit. Totul împietrit în tăcere.

Plini de nerăbdare, plătiră taxa de şase pence şi păşiră timid pe sub arcada graţios boltită a curţii interioare. Se simţeau intimidaţi. Aici, printre dalele ce pardoseau careul unde fusese cândva sala mare a castelului, răzbise la suprafaţă un mărăcine acum înmugurit, în jurul lor, în umbră, se deschideau tot felul de firide ciudate şi încăperi dărâmate.

După ce mâncară, porniră să exploreze ruina. De astă dată veniră şi fetele cu băieţii, care le puteau fi călăuze şi le puteau da explicaţii. Într-un colţ, se ridica un turn înalt, cam şubred, unde se spunea că fusese întemniţată regina Mary a Scoţiei.

— Ia gândeşte-te numai la regină, nevoită să urce până aici! şopti Miriam. cu voce joasă, în timp ce se

căţăra pe treptele mâncate.

— Dac-o fi putut să urce, pentru c-o fi avut şi ea reumatisme, ca tot omul, glumi Paul. Dar ce-i drept, au tratat-o cu cruzime!

— Nu crezi că merita? întrebă Miriam.

— Nu, nu cred. A fost numai un om cu temperament aprins.

Continuară să urce scara în melc. Trâmbe de vânt, răbufnind prin spărturile din zid, năvăleau în turn şi umflau fustele fetelor ca pe nişte baloane; Miriam se simţi foarte ruşinată, până când Paul, care urca în urma ei, îi apucă tivul rochiei ţinându-i-l în jos. Făcu acest lucru cu cea mai firească simplitate, ca şi cum i-ar fi cules mănuşa căzută. Fata n-a uitat niciodată acest lucru.

Sus, pe muchia prăvălită a turnului, se căţăraseră tufe de iederă, bătrâne şi frumoase. Se mai rătăciseră şi câteva garofiţe cu boboci palizi, reci. Miriam dădu să se aplece ca să smulgă nişte iederă, dar Paul nu-i îngădui. În schimb trebui să aştepte în spatele lui şi să accepte fiecare rămurică pe care i-o culegea şi i-o întindea în cea mai nobilă manieră cavalerească. Tuimul părea să se clatine în vânt. Jos se aşterneau mile şi mile de ţinut împădurit şi de câmpie, ici-colo cu sclipiri aurii de păşune.

Cripta aflată dedesubtul castelului era foarte frumoasă şi minunat păstrată. Paul făcu o schiţă; Miriam stătu nemişcată alături de el. Se gândea la regina Mary a Scoţiei, o vedea parcă scrutând zările, cu ochii mijiţi, pustiiţi de nădejde, ochi care nu puteau înţelege mizeria, şi iscodind dealurile de unde nu-i venea niciun ajutor; sau o vedea în această criptă, unde i se vorbea despre un Dumnezeu la fel de rece ca şi sălaşul unde se afla.

La înapoiere, porniră veseli, întorcând capetele spre castelul îndrăgit, care se detaşa limpede şi semeţ pe înălţimea lui.

— Cum ar fi fost dacă ai fi locuit tu, la ferma *asta*? i se adresă Paul lui Miriam.

— Ei!

— N-ar fi fost minunat să vin să te vizitez?

Străbăteau acum câmpia stearpă, pietroasă, care lui îi plăcea şi care ei i se părea străină, cu toate că se afla numai la zece mile depărtare de casă. Grupul se răzleţise. În timp ce parcurgeau un câmp întins, umbros, urmărind o potecă smălţuită cu nenumărate pietricele minuscule, sclipitoare, Paul, care păşea pe marginea cărării, îşi împleti degetele în ochiurile sacoşei purtate de Miriam; pe dată însă, o simţi în spate pe Annie, la pândă, geloasă. Dar câmpia era aureolată de o lumină strălucitoare, iar poteca părea bătută în nestemate, şi-apoi atât de rar îi arăta fetei vreun semn de tandreţe. Miriam îşi ţinea degetele nemişcate printre ochiurile sacoşei şi simţea atingerea degetelor lui; iar universul întreg era de aur, ca un miraj.

În cele din urmă, ajunseră la Crich, sătucul singuratic şi cenuşiu, cocoţat în vârf de deal. Dincolo de sat se înălţa vestitul post de observaţie Crich, pe care Paul îl putea zări din grădina casei lor. Grupul porni să urce. Întinderi nesfârşite de câmpie se aşterneau de jur-împrejur şi la poale. Băieţii erau nerăbdători să ajungă în vârful dealului, ce purta în creştet un postament rotund şi pe jumătate dărâmat, pe care se înălţa un monument vechi, şi coi şi turtit, ce slujise odinioară pentru semnalizări către ţinuturile de şes Nottinghamshire şi Leicestershire.

Vântul sufla atât de vijelios acolo sus, în locul acela dezvelit, încât singurul mijloc de a te simţi în siguranţă era să te lipeşti, ţintuit de curent, de zidul turnului. La picioarele lor se căsca râpa din care se extrăgea calcarul. Mai jos era o îmbulzeală de dealuri şi cătune: Matlock, Ambergate, Stoney, Middleton. Băieţii se munceau să descopere biserica din Bestwood, pierdută prin învălmăşeala de acoperişuri din stânga lor. Erau indignaţi că biserica părea a fi clădită pe un teren atât de plat. Desluşeau dealurile din Derbyshire, estompându-se

în monotonia landelor care se aşterneau departe, înspre sud.

Miriam era înspăimântată de vânt, dar băieţilor le plăcea la nebunie. Merseră înainte către Whatstandwell, străbătând mile şi mile de drum. Îşi consumaseră toate merindele, pe toţi îi apucase foamea şi bani aveau prea puţini ca să-i ţină până acasă. Dar făcură ce făcură şi-şi procurară o pâine şi o prăjitură cu stafide, pe care le tăiară bucăţele cu bricegele şi le mâncară căţăraţi pe parapetul de lângă pod, privind cum curge la vale strălucitorul Derwent.

Paul era palid de oboseală. Condusese grupul întreaga zi şi acum se simţea istovit. Miriam înţelese şi nu se mişcă de lângă el, iar băiatul i se lăsă în voie.

Avură de aşteptat o oră în staţia Ambergate. Soseau trenuri încărcate cu excursionişti care se întorceau la Manchester, Birmingham şi Londra.

— Am putea s-o pornim şi noi într-acolo, nimeni nu s-ar îndoi că nu-i direcţia noastră, spuse Paul.

Sosiră acasă îndeajuns de târziu. Miriam, întorcându-se la fermă însoţită de Geoffrey, privea cum se ridică o lună mare, roşie şi voalată. Simţea că ceva se împlinise înăuntrul ei.

Miriam avea o soră mai mare, Agatha, care era profesoară. Cele două fete erau mereu învrăjbite. Miriam o socotea pe Agatha frivolă. Şi apoi ar fi vrut şi ea să fie profesoară.

Într-o sâmbătă după-masă, Miriam şi Agatha se găseau sus, şi se îmbrăcau. Dormitorul lor se afla deasupra staulului de vite. Era o încăpere scundă, nu prea spaţioasă şi golaşă. Miriam agăţase pe perete o reproducere după *Sfânta Catlierina* de Veronese. Îi plăcea imaginea femeii care şedea în fereastră, visând. Ferestrele ei erau prea mici ca să poată visa în ele. Dar pe geamul din faţă picurau franjuri de caprifoi şi de iederă, printre care puteai zări vârfurile stejarilor din pădurea de dincolo de curte, în timp ce ferestruica din

spate, nu mai mare decât o batistă, era un ochi către răsărit, către zorii ce se revărsau peste coamele ondulate ale dealurilor.

Cele două surori nu-şi prea vorbeau. Agatha, care era blondă, mărunţică şi hotărâtă, se răzvrătise împotriva atmosferei din casă, împotriva doctrinei „întoarce şi celălalt obraz". Se lansase în lume şi izbutise să-şi menţină destul de frumos independenţa. Şi insista asupra valorilor lumeşti: asupra aparenţelor, manierelor, poziţiei sociale, lucruri pe care Miriam le ignora voit.

Când sosea Paul, amândouă fetele preferau să se afle în odaia de sus, şi nu în drumul lui. Le plăcea să coboare scările în fugă, să deschidă uşa de jos şi să-l vadă la pândă, aşteptându-le. Miriam se căznea să-şi tragă peste cap un şirag de mătănii, pe care i-l dăruise el. I se agăţase într-o şuviţă de păr. Dar în cele din urmă izbuti să-l descurce şi boabele de lemn roşii-cafenii se reliefau frumos pe gâtul ei neted, arămiu. Era o fată bine dezvoltată şi foarte frumoasă. Dar în oglinjoara mică, prinsă în peretele văruit, nu-şi putea vedea decât o frântură de chip. Agatha îşi cumpărase o oglindă numai pentru ea, pe care o rezemase aşa cum îi convenea ei. Miriam se afla lângă fereastră. Deodată, auzi zăngănitul binecunoscut al lanţului şi-l văzu pe Paul deschizând larg poarta, împingându-şi bicicleta în curte. îl urmări cum îşi înalţă privirile spre casă, şi se trase îndărăt. Paul avea un mers degajat, şi bicicleta îl însoţea, de parcă era o fiinţă vie.

— A venit Paul! exclamă ea.

— Şi nu te bucuri? întrebă Agatlia tăios.

Minam rămase înmărmurită.

— Ei, nu te bucuri? îşi repetă Agatha întrebarea.

— Ba da, dar n-am de gând să-l las să vadă şi să creadă că l-am dorit.

Miriam era şocată. îl auzi pe Paul proptindu-şi bicicleta de zidul grajdului de dedesubt şi vorbindu-i lui Jimmy, care fusese cal de tracţiune la mină, şi ieşise

acuma la pensie, rebegit.

— Ei, Jimmy, băiete, ce mai faci tu? Numai boală şi necazuri pe capul tău? Vai de mine, dar asta-i o ruşine, măi băiete.

Miriam auzi zgomotul funiei care se freca de verigă, când calul priponit îşi înălţă capul, răspunzând la mângâierea băiatului. Cum îi mai plăcea să asculte când Paul credea că-l aude numai calul! Dar în edenul ci se strecurase un şarpe. Se iscodea şi-şi scormonea sufletul cu sinceritate pentru a afla dacă-l dorise într-adevăr pe Paul Morel. Simţea că acesta ar fi un lucru ruşinos. Chinuită de simţămintele ei contorsionate, se temea că-l dorise. Se osândea singură. Iată tortura unei noi ruşini. Se închista în ea, încolăcindu-se în spasmele supliciului. Oare îl dorea pe Paul Morel, şi oare el ştia că îl doreşte? În ce păienjeniş de infamie se prinsese! îşi simţea sufletul zbătându-se în ghearele ruşinii.

Agatha isprăvi cu toaleta şi alergă jos. Miriam o auzi salutându-l veselă pe băiat şi ştia foarte bine cum i se aprindeau ochii cenuşii când vorbea pe tonul acela. Ei i s-ar fi părut provocator să-l salute în asemenea chip. Şi totuşi, ea era cea care se afla acum sub acuzarea de a-l dori, legată la acest stâlp al infamiei. Cuprinsă de o amară nedumerire, îngenunche şi se rugă:

„O, Dumnezeule, fă să nu-l iubesc pe Paul Morel. Fereşte-mă să-l iubesc dacă nu se cuvine a-l iubi”.

Ceva nefiresc în ruga ei o făcu să se oprească. Înălţă capul şi cumpăni. De ce să nu se cuvină să-l iubească? Iubirea era un har divin. Şi totuşi o făcea să se ruşineze. Asta însă din pricina lui, a lui Paul Morel. Dar lucrul ăsta nici nu-l privea pe Paul, era o taină a ei, o taină între ea şi Dumnezeu. Ea urma să se jertfească. Dar era o jertfă pe altarul Domnului, nu o jertfă de dragul lui Paul Morel sau de al ei. După câteva minute însă, îşi îngropă din nou faţa în pernă şi murmură:

„Dar, Doamne, dacă este voia Ta să-l iubesc, fă-mă să-l iubesc – aşa cum l-ar fi iubit Hristos, care a murit

întru izbăvirea sufletelor oamenilor. Fă-mă să-l iubesc sublim, pentru că el este fiul Tău”.

Rămase îngenuncheată o bucată de timp, neclintită şi profund emoţionată, cu pletele-i negre revărsate pe pătrăţelele roşii, vărgate cu verde, ale păturii. Rugăciunea era aproape vitală pentru ea. După un timp, căzu în acel extaz al jertfei de sine – identificându-se cu un Crist sacrificat – extaz din care atâtea suflete omeneşti îşi extrag cea mai deplină fericire.

Când coborî, Paul şedea tolănit într-un fotoliu, ţinându-i piept, cu multă vehemenţă, Agathei, care nu se arăta încântată de un mic desen pe care-l adusese să i-l arate. Miriam aruncă o privire celor doi şi se feri de deşertăciunile lor. Se duse în odaia de primire, ca să fie singură.

Abia la ceai putu să-i vorbească lui Paul şi atunci fu atât de distantă, încât băiatul gândi că o jignise cu ceva.

Miriam renunţă la deprinderea de a se duce în fiecare joi seara la biblioteca din Bestwood. După ce întreaga primăvară îl vizitase cu regularitate pe Paul, cu aceste prilejuri, o seamă de incidente neînsemnate şi de insulte mărunte din partea alor lui îi deschiseră ochii asupra atitudinii familiei Morel faţă de ea, şi hotărî să nu se mai ducă pe la ei. Aşa încât, într-o seară îl anunţă pe Paul că în serile de joi nu o să mai vină pe la ei.

— De ce? întrebă el foarte scurt.

— De nimic, numai că prefer să nu vin.

— Foarte bine.

— Dar, bâigui ea, dacă vrei să te întâlneşti cu mine, putem merge împreună.

— Unde să te întâlnesc?

— Undeva… oriunde vrei tu.

— N-am să mă întâlnesc nicăieri cu tine. Nu văd de ce să nu continui să vii pe la noi. Dar dacă aşa ai de gând, refuz să mă întâlnesc cu tine în altă parte.

Aşa încât renunţară la serile de joi care fuseseră atât de preţioase şi pentru ea, şi pentru el. Paul, în

schimb, lucra. Doamna Morel pufni cu satisfacţie în faţa acestui nou aranjament. Paul n-ar fi admis cu niciun chip că el şi Miri am erau îndrăgostiţi. Intimitatea dintre ei se menţinuse pe un plan atât de abstract, implicând o relaţie în care participa exclusiv sufletul şi care se consuma doar în gândire şi într-o chinuitoare strădanie spre luciditate, încât el nu vedea decât o prietenie platonică. Nega cu îndârjire că ar fi altceva între ei. Miriam tăcea, sau încuviinţa în tăcere. Paul era un neghiob care nu ştia ce se întâmplă cu el; şi, printr-o înţelegere tacită, amândoi ignorau aluziile şi insinuările făcute de cunoştinţele lor.

— Nu suntem. Îndrăgostiţi, suntem prieteni, o încredinţa el pe Miriam. Noi doi ştim acest lucru. Lasă-i să vorbească! Ce importanţă are ce spun alţii?

Uneori, când se plimbau împreună, Miriam îşi strecura sfioasă braţul pe sub al lui. Dar pe Paul îl supăra întotdeauna gestul, şi fata ştia. Acest simplu contact dezlănţuia în Paul un conflict violent. Alături de Miriam se afla întotdeauna pe planul elevat al abstracţiunii, unde ardoarea firească a dragostei se sublima în curentul eteric al gândirii. La urma urmei, ea îl dorea aşa. Când Paul era glumeţ sau, cum îl caracteriza dânsa, superficial, îl aştepta tăcută până când se regăsea, revenind la dânsa, până când avea loc în el prefacerea, iar tânărul se încleşta în luptă cu propriul său suflet, înneg, urându-se în năzuinţa pătimaşă de a înţelege. Şi în această pasiune de a înţelege, sufletul fetei i se alătura; în acele clipe îi aparţinea numai ei. Dar pentru asta era necesar ca mai întâi să-l abstractizeze.

Şi în acele clipe, dacă îşi strecura braţul pe sub al lui, îi pricinuia aproape un supliciu. Luciditatea lui abstractă părea să plesnească în mii de ţăndări. Locul unde-l atingea fata se înfierbânta ca prin frecare. Era o bătălie zădărnicită, şi din această pricină devenea crud cu Miriam.

Într-o seară, în mijlocul verii, Miriam veni la ei

acasă, încălzită de urcuşul dealului. Paul se afla singur în bucătărie; maică-sa putea fi auzită robotind pe sus.

— Vino să vezi măzărichea, o îndemnă el pe fată.

Ieşiră în grădină. Cerul, îndărătul orăşelului şi al bisericii, era de un roşu portocalâu; grădina de flori era scăldată într-o lumină caldă, stranie, care dădea relief fiecărei frunze. Paul trecu de-a lungul unui strat de măzăriehe, rupând ici-colo câte o floricică gălbuie. Minam îl urmă, aspirând mireasma. Pentru ea, florile erau un element atât de esenţial, încât trebuia să le simtă ca făcând parte din însăşi fiinţa ei. Când se înclina ca să miroase o floare, era ca şi cum se contopea cu floarea în actul iubirii. Paul detesta la ea acest lucru. Gestul avea un soi de indecenţă, de intimitate dezgolită.

După ce culese un buchet frumos, se reîntoarseră în casă. Paul trase cu urechea la zgomotele surde făcute de maică-sa sus, apoi îi spuse:

— Vino la mine şi lasă-mă să te gătesc.

Îi prinse cu ace vreo două-trei flori în decolteul rochiei, trăgându-se din când în când îndărăt, ca să vadă efectul.

— Ştii, îi spuse el scoţând din gură acul cu gămălie, o femeie ar trebui întotdeauna să-şi aranjeze florile în faţa oglinzii.

Miriam râse. Ea gândea că florile ţi le prinzi pe rochie la întâmplare. Faptul că Paul îşi dădea atâta osteneală să o împodobească era un capriciu al lui.

Râsul ei îl jigni.

— Unele femei o fac… acelea care arată aşa cum se cuvine, îi spuse el.

Miriam râse din nou, dar fără veselie, auzindu-l cum o amestecă pe ea cu femeile în general. Să o fi spus oricare alt bărbat nu s-ar fi sinchisit. Dar venind de la el, o durea.

Isprăvise aproape să-i împodobească rochia cu flori când auzi pe scară pasul mamei lui. Înfipse în grabă ultimul ac în corsajul fetei şi se îndepărtă.

— Nu-i spune mamei, îi ceru el.

Miriani îşi luă cărţile şi s-o retrase în pragul uşii, privind cu amărăciune la frumuseţea apusului de soare. Îşi spunea că n-o să mai vină niciodată la Paul acasă.

— Bună seara, doamnă Morel, rosti ea cu un glas respectuos.

Folosea un ton de parcă n-ar fi avut dreptul să se afle acolo.

— Ah, Miriam, tu eşti? răspunse doamna Morel cu răceală.

Dar Paul ţinea ca toată lumea să accepte prietenia lui cu fata, şi doamna Morel era prea înţeleaptă ca să procedeze la o ruptură deschisă.

Abia când Paul împlini douăzeci de ani, familia lui putu să-şi îngăduie pentru prima oară o vacanţă. Doamna Morel, de când se măritase, nu plecase niciodată undeva să se odihnească, decât când îşi vizitase sora. Acum, în sfârşit, Paul pusese deoparte destui bani şi se pregăteau de plecare. Urmau să plece în grup: câţiva prieteni de-ai lui Annie, un prieten al lui Paul, un tânăr care fusese coleg de birou cu William, şi Miriam. Se agitară mult cu scrisorile pentru rezervarea camerelor. Paul dezbătu îndelung chestiunea cu maică-sa. Voiau să închirieze pentru două săptămâni o vilişoară mobilată. Doamna Moi el socotea că o săptămână ar fi fost de ajuns, dar Paul stărui să rămână două.

În cele din urmă, primiră un răspuns din Mablethorpe; li se oferea o mică vilă aşa cum doreau ei, în schimbul a treizeci de şilingi pe săptămână. Bucuria nu mai cunoştea margini. Paul era nebun de fericire de dragul maică-sii. Acum avea să cunoască şi ea o vacanţă adevărată. Serile, mama şi fiul şedeau împreună, închipuindu-şi cum o să fie. Pe urmă mai veneau şi Annie, Leonard, Alice şi Kitty. Era o încântare şi o nerăbdare trepidantă. Paul îi aduse vestea lui Miriam. Păru să o cumpănească, dar cu bucurie. Casa Morel zbârnâia de agitaţie.

Urmau să plece sâmbătă dimineaţa cu trenul de şapte. Paul propuse ca Miriam să doarmă la ei, pentru că altfel ar fi avut prea mult de mers pe jos. Sosi la ora cinci. Cu toţii erau atât de înfierbântaţi, încât până şi Miriam fu acceptată cu căldură. Dar aproape de îndată ce intră ea, atmosfera familiei deveni închisă şi încordată. Paul descoperise un poem de Jean Ingelow[12] în care se pomenea de localitatea Mablethorpe, aşa încât trebuia neapărat să i-l citească lui Miriam. Faţă de familia lui nu s-ar fi arătat niciodată atât de sentimental, încât să le citească poezii. Dar acum catadicsiră cu toţii să-l asculte. Minam. şedea pe canapea, topită după Paul. Când Paul era de faţă, părea întotdeauna topită după el şi în el. Doamna Morel, plină de gelozie, şedea în balansoar. Şi ea voia să asculte. Ţinuseră să fie de faţă până şi Annie, şi taică-su – Morel, cu capul înclinat pe un umăr, de parcă. ar fi ascultat o predică, pătruns de importanţa faptului. Paul îşi cufundă privirile în carte. Avea acum întregul public pe care şi-l dorise. Iar doamna Morel şi Annie aproape că se luau la întrecere cu Miriam care să-l asculte mai atentă şi să-i câştige favorurile. Băiatul se umfla în pene.

— Spune-mi, îl întrerupse doamna Morel, ce este acea *Mireasă din Enderby* care se desluşeşte în dangătul clopotelor?

— E o veche melodie pe care obişnuiau s-o cânte în munţi ca să-i vestească pe oameni când veneau apele. Bănuiesc că Mireasa din Enderby a murit înecată într-un puhoi, răspunse dL

Habar n-avea ce era în realitate, dar nu s-ar fi înjosit niciodată să-şi mărturisească ignoranţa în faţa femeilor. 11 ascultară cu toatele şi-l crezură. De altfel se credea şi el singur.

— Şi oamenii ştiau ce însemnătate are cântecul? întrebă maică-sa.

---

12 *Jean Ingelow* (1820—1897), poetă şi prozatoare engleză, autoarea unui poem despre coasta Lincoln.

— Da, întocmai ca scoţienii când aud *Floarea din Pădure,* sau când obişnuiau să tragă clopotele de-a-ndărătelea ca să dea alarma.

— Cum asta? se miră Annie. Clopotele sună la fel. fie că le tragi din faţă sau de-a-ndărătelea.

— Ba nu, lămuri el, de-a-ndărătelea înseamnă când începi cu clopotul cel mare şi ajungi până la cel mai cristalin – bang – bang – bang – bang – bang – bang – bang – bang!

Parcurse întreaga gamă de tonuri. Toată lumea socoti demonstraţia inteligentă. La fel i se păru şi lui. Apoi, după ce aşteptă o clipă, reluă lectura poemului.

— Hm! exclamă într-un fel ciudat doamna Morel, după ce Paul isprăvi de citit. Aş vrea ca toate lucrurile astea scrise să nu fie aşa de triste.

— Io nu-nţeleg de ce s-or fi înecând, îşi dădu Morel cu părerea.

Urmă o pauză. Annie se ridică să strângă masa. Minam i se alătură ca s-o ajute la spălatul vaselor.

— Lasă-mă să le spăl eu, se oferi ea.

— Pentru nimica în lume. Aşază-te la loc. Nu-s multe.

Şi Miriam, care nu se pricepea să fie familiară şi să insiste, se aşeză din nou ca să se uite prin carte împreună cu Paul.

Când plecară, tânărul conduse întregul grup; taică-su nu mai făcea doi bani. Şi trecu printr-o adevărată tortură ca nu cumva lada de tinichea să fie coborâtă la Firsby, în loc de Mablethorpe. Şi când ajunseră, nu fu în stare să găsească o trăsură. Tot viteaza lui mamă izbuti.

— Aici! strigă ea către un vizitiu. Aici!

Paul şi Annie veniră în urma celorlalţi, prefăcându-se că se prăpădesc de râs.

— Cât vrei ca să ne duci până la Brook Cottage? întrebă doamna Morel.

— Doi şilingi.

— Cum aşa, dar cât e de departe?

— O bucată bună de drum.

— Nu cred, răspunse ea.

Dar se urcă în trăsură. Se înghesuiră opt persoane într-o rablă de birjă de litoral.

— Ştiţi, spuse doamna Morel, ne revin numai trei pence de persoană, pe când dacă luam tramcarul…

Vizitiul dădu bici calului. La fiecare vilă pe lângă care treceau, doamna Morel striga:

— Asta-i? Asta trebuie să fie!

Toţi aşteptau cu răsuflarea tăiată. Dar treceau de vila respectivă, şi urma un oftat general de uşurare.

— Ce bine că nu era oribilitatea aia, spunea doamna Morel, mă speriasem rău.

Trăsura îi tot ducea înainte.

În cele din urmă, coborâră în faţa unei case care se înălţa singuratică la marginea şoselei, dominând digul. Se stârni mare fierbere pentru că trebuiră să treacă un podeţ, ca să intre în grădina din faţă. Dar le plăcea casa aceea atât de solitară, mărginită într-o parte de un câmp semănat cu culturi marine, o întindere mare de pământ peticit cu lanuri de orz albicios, ovăz galben, grâu roşcat şi rădăcinoase verzi, casa aceea plată ce părea să atingă cerul.

Paul ţinea socotelile. El şi maică-sa erau figurile centrale. Totalul cheltuielilor – masă, casă – revenea la şaisprezece şilingi de persoană pe săptămână.

Paul şi Leonard se duceau dimineaţa la scăldat. Morel se scula cu noaptea în cap şi colinda pe ţărm.

— Hei, Paul, îl striga maică-sa din dormitor, vino să mănânci o felie de pâine cu unt.

— Bine! răspundea el.

Şi când intra în casă, o găsea pe maică-sa prezidând micul dejun. Proprietăreasa era o femeie tânără – bărbatu-su era orb, iar ea spăla cu ziua. Aşa că doamna Morel trebuia întotdeauna să spele vasele la bucătărie şi să facă paturile.

— Spuneai că o să ai şi tu o adevărată vacanţă şi

când colo munceşti, o dojenea Paul.

— Asta-i muncă? exclamă ea. Ce tot vorbeşti?

Băiatului îi plăcea să se plimbe cu ea pe câmp, spre sat şi spre mare. Maică-sa se temea să traverseze podeţele de bârne, şi băiatul o lua în râs, spunându-i că-i un copil, în general, nu se dezlipea de lângă dânsa, de parc-ar fi fost doi îndrăgostiţi.

Miriam nu prea avea parte de el, decât, poate, când toţi ceilalţi se duceau să-i asculte pe cântăreţii negri. Miriam îi găsea nesuferit de stupizi pe cântăreţii negri, aşa încât Paul era convins că la fel îi socoteşte şi el şi îi predica pedant lui Armie despre deşertăciunea de a te duce să-i asculţi. Cu toate astea, el le învăţase pe de rost toate cântecele şi le cânta în gura mare pe străzi. Şi, uneori, când se pomenea că-i ascultă, „stupiditatea” îi plăcea grozav. Totuşi, îi spunea lui Armie:

— Ce porcărie! Nu găseşti un grăunte de inteligenţă în cântecele astea. Numai un om cu minte de lăcustă poate sta să-i asculte.

Iar lui Miriam îi spunea plin de dispreţ la adresa lui Annie şi a celorlalţi:

— Bănuiesc că s-au dus la „negri”!

Era ciudat s-o auzi pe Miriam cântând cântece negre. Avea o bărbie dreaptă, care cădea perpendicular între buza de jos şi curba gâtului. Lui Paul îi evoca întotdeauna un înger trist de-al lui Botticelli, când cânta:

Vino pe poteca îndrăgostiţilor să rătăcim, să ne vorbim.

Numai când desena, sau seara, când ceilalţi se duceau la „negri –, Miriam era doar a lui. Îi vorbea la nesfârşire despre atracţia lui pentru liniile orizontale: spaţiile drepte, nemărginite, ale cerului şi ale pământului în Lincolnshire, semnificau pentru el eternitatea voinţei umane, tot aşa după cum arcadele normande, boltite, ale catedralei, multiplicându-se la infinit, îi evocau îndărătnicele opintiri înainte ale sufletului omenesc, mereu şi mereu, către cine ştie unde; în contrast cu

liniile perpendiculare şi ogivele gotice, care, spunea el, se avântau către ceruri, atingeau extazul şi se contopeau în divinitate. El era o arcadă normandă, Miriam era gotică. Fata încuviinţa şi accepta pe deplin până şi aceasta.

Într-o seară, Paul şi Miriam o porniră de-a lungul plajei nisipoase, ondulate, spre Tredlethorpe. Talazurile prelungi se spărgeau de mai într-o spumă clocotindă. Era o seară caldă. Pe îndepărtatele întinderi de nisip nu se zărea ţipenie de om, în afară de ei doi, şi nu se auzea niciun alt zgomot, decât foşnetul mării. Lui Paul îi plăcea să audă marea biciuind pământul. Îi plăcea să se simtă prins între zbuciumul mării şi încremenirea ţărmului nisipos. Miriam era cu el. Totul căpăta o intensitate neobişnuită. Când făcură cale întoarsă, se înnoptase de-a binelea. Drumul spre casă ducea printr-o depresiune cuprinsă între dunele de nisip, şi apoi pe o cărare mai înaltă, acoperită cu iarbă. Între două diguri. Întreg cuprinsul era înfăşurat în beznă şi tăcere. De după dune răzbăteau zgomotele mării. Paul şi Miriam mergeau fără să vorbească. Deodată, băiatul tresări. Tot sângele din el părea să fi luat foc şi i se tăie respiraţia. O lună enormă, portocalie, privea la el de pe muchia dunelor de nisip. Tlămase locului, cu ochii la lună.

— Ah! strigă Miriam, când dădu cu ochii de lună.

Paul rămase neclintit, cu privirile pironite pe luna Uriaşă, rumenă, unicul lucru vizibil în întreaga nemărginire se întuneric. Inima îi bătea cu putere, muşchii braţelor i se contractară.

— Ce este? întrebă Minam, aşteptându-l.

Paul se întoarse şi se uită la ea. Stătea lângă el, de-a pururi învăluită în umbră. Faţa ei, adumbrită de pălărie, îi urmărea, nevăzută. Miriam era îngândurată. Se simţea uşor speriată – adânc răscolită şi evlavioasă. Era starea ei de spirit cea mai înaltă. Cea în faţa căreia Paul se simţea neputincios. Sângele îi dogorea pieptul ca o văpaie. Dar nu putea depăşi bariera dintre ei. Sângele

îl săgeta cu ace de foc, dar Miriam nu putea înţelege. Ea se aştepta să-l vadă pierzându-se în beatitudine religioasă. Tânjind totuşi să-i înţeleagă patima, îl privea tulburată.

— Ce este? murmură din nou.

— Luna, răspunse el, întunecându-se.

— Da, încuviinţă ea. Nu-i aşa că-i minunată?

Era curioasă să ştie ce se întâmplă cu el. Dar criza trecuse.

Nici Paul singur nu ştia ce se-petrece cu dânsul. Era atât de tânăr şi legătura lor atât de abstractă, încât nu-şi dădea seama că de fapt jinduieşte s-o strivească la pieptul lui ca să-şi potolească durerea sfredelitoare. Îi era teamă de ea. Ideea că ar putea să o dorească aşa cum doreşte un bărbat o femeie îi apărea ca o ruşine. În timp ce pe Miriam asemenea gând o făcea să se crispeze în spasmele şi zbaterile torturilor ei sufleteşti, pe Paul îl afunda în adâncurile fiinţei lui. Această „puritate” le frână chiar şi primul sărut. S-ar fi spus că Miriam n-ar fi putut rezista şocului iubirii fizice, nici măcar unui sărut pătimaş, şi apoi Paul era prea inhibat şi prea sensibilizat ca să i-l poată da. Şi în timp ce înaintau prin câmpia mlăştinoasă şi întunecată, el îşi ţinea ochii pironiţi pe lună şi nu rostea un cuvânt. Fata îşi croia drum pe lângă dânsul. O ura pentru că, într-un fel, îl făcea să se dispreţuiască. Privind drept în faţă, văzu prima licărire care străpungea bezna, fereastra luminată a vilei lor.

Îl încălzea gândul la mama lui şi la prietenii lor voioşi.

— Ei bine, toată lumea s-a întors de mult acasă, le spuse mama când intrară pe uşă.

— Şi ce importanţă are? strigă el iritat. Pot să mă plimb dacă-mi face plăcere, nu-i aşa?

— Credeam că tot atât de bine poţi să şi vii la cină odată cu ceilalţi, ripostă doamna Morel.

— Fac cum îmi place, îi trânti el. Nu-i târziu. Fao cum am chef.

— Foarte bine, răspunse scurt maică-sa. N-ai decât să faci cum îţi place.

Şi toată seara nu-i mai dădu nicio atenţie. Paul se prefăcu că nu observă şi că nu se sinchiseşte, şi-şi petrecu vremea citind. Miriam citi şi ea, uitând de sine. Doamna Morel o ura pentru înrâurirea pe care o avea asupra fiului ei. îl urmărea pe Paul cum devine pe zi ce trece irascibil, pedant, melancolic. Şi toate acestea i se datorau lui Miriam. Annie şi prietenele ei făceau front comun împotriva fetei. Miriam nu avea niciun prieten în afară de Paul. Dar nu suferea prea mult, pentru că dispreţuia vulgaritatea celorlalţi.

Iar Paul, la rândul său, o ura într-un fel, pentru că-l împiedica să se simtă la largul lui, să fie firesc. Şi îl rodea o senzaţie de umilinţă.

15 – Fii şi îndrăgostiţii

IUBIRE ŞI LUPTA

Arthur îşi isprăvi ucenicia şi căpătă o slujbă la uzina electrică a minei Pinton. Câştiga foarte puţin, dar avea şanse de avansare. Era însă o fire aprigă şi lipsită de astâmpăr. Nu bea şi nu juca. Dar făcea ce făcea şi se vira în tot felul de încurcături, iscate întotdeauna din nesocotinţa şi din impulsivitatea lui. Ba cutreiera pădurile după iepuri, ca un braconier, ba înnopta la Nottingham, în loc să se întoarcă acasă, ba îşi calcula greşit plonjonul în canalul din Bestwood şi-şi rănea tot pieptul izbindu-se de pietrele colţuroase şi de tinichelele de pe fund.

Abia-şi începuse de câteva luni noua slujbă, când într-o noapte iar nu veni acasă.

— Nu ştii unde-i Arthur? întrebă Paul la micul dejun.

— Nu ştiu, replică maică-sa.

— I-un nătărău, sări Paul. Dacă măcar ar face ceva, n-aş zice nimic. Dar, pur şi simplu nu se poate desprinde de la o partidă de *whist,* sau zor-nevoie să conducă acasă o fată întâlnită la patinoar, păstrând însă tot timpul o

absolută bună-cuviinţă – şi uite aşa pierde trenul spre casă. I-un nătărău.

— Nu cred că ar fi mai bine dacă ar face *ceva,* şi ne-ar copleşi pe toţi de ruşine, răspunse doamna Morel.

— Mă rog, eu unul l-aş respecta mai mult.

— Mă îndoiesc, îi ripostă maică-sa cu răceală.

Îşi continuă micul dejun.

— Ţii foarte mult la el? o întrebă Paul pe mama lui.

— De ce pui asemenea întrebare?

— Pentru că se spune că întotdeauna mamele îl îndrăgesc cel mai mult pe mezin.

— Aşa o fi cu alte femei – dar cu mine nu. Nu, pa mine Arthur mă oboseşte.

— Şi ai prefera într-adevăr să fie băiat cuminte?

— Aş prefera să dea dovadă de puţin bun-simţ.

Paul era aspru şi năbădăios. Şi el o îngrijora adeseori pe maică-sa. Vedea cum păleşte soarele din el şi faptul o necăjea.

Pe când îşi terminau micul dejun, sosi factorul poştal cu o scrisoare din Derby. Doamna Morel îşi îngusta pleoapele ca să poată descifra adresa.

— Dă-o încoace, chiorilă! exclamă Paul, smulgându-i-o din mână.

Mama tresări, şi aproape că-i arse o palmă.

— E de la fiul tău Arthur, o anunţă el.

— Ce mai e? strigă doamna Morel.

„Scumpa mea mamă, citi Paul, n-aş putea să-ţi explio de ce am procedat ca un zănatec. Vreau să vii şi să mă scoţi de aici. Ieri, în loc să mă duc la slujbă, am venit aici, cu Jack Bredon, şi m-am înrolat în armată. El zicea că s-a săturat să-şi tot roadă fundul de scaun, şi, ca un idiot ce sunt, m-am dus şi eu cu el.

Am primit şilingul care se dă recruţilor, dar poate ca dacă vii aici să mă scoţi, or să mă lase să plec cu tine, pentru că am fost nebun când am făcut-o. Nu vreau să intru în armată. Mamă iubită, nu-ţi fac decât necazuri.

Dar dacă mă scoţi şi din beleaua asta, îţi promit că voi avea mai multă minte şi consideraţie…”

Doamna Morel şedea în balansoarul ei.

— Gata! strigă ea. Fă-l să tacă!

— Da, răspunse Paul, îl fac să tacă.

Urmă o tăcere. Mama şedea cu mâinile încrucişate în poală, cu faţa serioasă, gânditoare.

— Of, cum m-am mai *săturat*! strigă ea deodată. Sunt sătulă până peste cap!

— Ascultă-mă, o avertiză Paul încercând să se încrunte, nu care cumva să te văd că-ţi pui la inimă toată povestea asta, mă auzi?

— Probabil că trebuie s-o privesc ca pe-o binefacere? se răsti ea întorcându-se spre fiu.

— Să nu te prind că faci tragedie din istoria asta!

— Nebunul 1 strigă mama. Copilandru nebun!

— O să-i stea bine în uniformă, o zădări Paul.

Maică-sa se întoarse spre el ca o furie.

— O fi! Dar eu nu vreau să văd aşa ceva!

— Ar trebui să intre într-un regiment de cavalerie; ar duce-o grozav şi ar arăta ca un filfizon.

— Filfizon… filfizon… halal filfizon! Un soldat de duzină!

— Ei, şi eu ce alta sunt decât un funcţionar de duzină?

— Eşti mult mai mult, băiete! strigă mama, înţepată.

— Ce-s?

— În orice caz, eşti un *om* şi nu un obiect într-o manta roşie.

— Nu m-aş da în lături să fiu într-o manta roşie – sau mi-ar sta mai bine într-una bleumarin – dacă nu m-ar şmotri prea tare cu instrucţia.

Dar maică-sa nu-l mai asculta.

— Tocmai când se pusese şi el pe picioare, sau când s-ar fi putut pune şi el pe picioare la slujbă… nepricopsitul ăsta de băiat… îşi distruge viaţa. Ce-o să se

mai aleagă acuma de el, după *asta,* te poţi gândi?

— Poate c-or să-i bage minţile-n cap.

— Să-i bage minţile-n cap? Poate c-or să scoată untul din el! Soldat! – o simplă cătană – nimic decât un animal care execută nişte mişcări când aude un strigăt. Frumoasă poveste!

— Nu înţeleg de ce te amărăşti!

— Nu, poate că tu nu-nţelegi. Dar eu înţeleg.

Se lăsă pe speteaza balansoarului, cu bărbia proptită în palmă şi cotul rezemat în cealaltă mină, clocotind toată de furie şi supărare.

— Şi pleci la Derby? întrebă Paul.

— Da.

— Pleci degeaba.

— De asta o să mă conving acolo.

— Şi de ce naiba nu-l laşi să putrezească în armată? Ăsta-i exact ce-şi doreşte.

— Desigur, *tu* ştii ce-şi doreşte.

Se pregăti şi cu primul tren plecă la Derby unde îl văzu pe fiul ei şi pe sergent. Oricum, toate demersurile rămaseră zadarnice.

Seara, în timp ce Morel îşi lua cina, nevastă-sa glasul pe neaşteptate:

— Azi a trebuit să mă duc la Derby.

Minerul îşi înălţă privirile dând la iveală albul ochilor, strălucitor în faţa înnegrită.

— Zău, fato? Şi ce te-a mânat acolo?

— Păi, Arthur!

— O! Şi ce mai e cu el?

— Nimic, numai că s-a înrolat.

Morel puse cuţitul pe masă şi se lăsă pe speteaza scaunului.

— Nu! strigă el. N-a putut face una ca asta!

— Şi mâine pleacă la Aldershot!

— Doamne! exclamă minerul. Ce mai drăcovenie 1

Rămase un minut pe gânduri, scoase un „Hm!” şi continuă să mănânce. Deodată, faţa i se contractă de

mânie i

— Sper că n-o să mai puie vreodată piciorul în casa mea!

— Ce idee! strigă doamna Morel. Cum îţi vine să spui aşa ceva?

— O spun! repetă Morel. Un nebun, care se face soldat, n-are decât să-şi poarte singur de grijă; eu unul nu mai fac nimic pentru el.

— De parcă până acum mare lucru ai făcut!

Lui Morel aproape că-i era ruşine să se ducă în seara aceea la cârciumă.

Când doamna Morel se întorsese de la Derby, Paul o întrebase:

— Ei, ai fost?

— Am fost.

— Şi l-ai putut vedea?

— Da.

— Şi ce-a spus?

— L-a podidit plânsul.

— Hm!

— M-a podidit şi pe mine, aşa că nu-i nevoie să faci „Hm!”

Doamna Morel se frământa din pricina fiului ei. Ştia că n-o să-i placă la armată. N-o să se simtă bine. N-ar fi putut să se împace cu disciplina.

— Dar doctorul a spus că-i perfect proporţionat, continuă ea cu oarecare mâncirie – întocmai aşa: toate măsurătorile au ieşit la milimetru. E un băiat tare chipeş, ştii bine.

— E-al naibii de drăguţ. Da’ nu dă gata fetele aşa ca William, nu?

— Nu; e altfel de fire. Seamănă mult cu taică-su. E lipsit de simţul răspunderii.

Ca să-şi consoleze mama, în zilele acelea Paul nu s-a dus prea des la ferma Willey, iar la expoziţia de toamnă a lucrărilor de amatori, care avea loc la Castel, a expus şi el două studii: un peisaj în acuarelă şi o natură moartă în

ulei; ambele au fost distinse cu premiul întâi. Era foarte emoţionat.

— Ia ghici ce premii mi s-au acordat pentru tablourile mele, mamă? întrebă el într-o seară, de cum intră în casă.

Doamna Morel îi citi bucuria în ochi. Faţa i se îmbujora.

— Ei, de unde vrei să ştiu, băiete?

— Premiul întâi pentru urcioarele acelea de sticlă…

— Hm!

— Şi premiul întâi pentru schiţa de la ferma Willey.

— Amândouă au luat premiul întâi?

— Da!

— Hm!

Doamna Morel avea o figură roşie şi radioasă cu toate că nu scotea un cuvânt.

— E frumos, nu-i aşa? întrebă Paul.

— Este.

— De ce nu mă ridici în slăvi?

Mama râse.

— Mi-ar veni greu pe urmă să te cobor la loc.

Cu toate acestea, doamna Morel era transportată de bucurie. William îi adusese trofeele câştigate la sport. Le păstra încă – şi încă nu uitase de moartea lui. Arthur era frumos – cel puţin un specimen reuşit – şi cu inimă caldă, generoasă, şi probabil că până la urmă o să se descurce bine. Dar Paul avea să se distingă. Credea cu tărie în el, cu atât mai mult cu cât băiatul era conştient de propriile lui forţe. Avea atâtea resurse! Viaţa se desobidea plină de făgăduieli pentru doamna Morel. Paul va izbuti să se realizeze! Lupta ei nu a fost zadarnică.

Cât timp fu deschisă expoziţia, doamna Morel se duse de câteva ori la Castel, fără ştirea lui Paul. Se plimba prin sala lungă, privind la celelalte tablouri expuse. Da, erau bune. Dar le lipsea acel ceva menit să-i dea ei satisfacţie. Unele dintre tablouri îi stârneau gelozia – erau atât de izbutite! Le privea pe îndelete,

încercând să le găsească un cusur. Ajaoi, deodată, venea un şoc care făcea să-i bată inima. Uite tabloul lui Paul! 11 ştia de parcă era imprimat pe inima ei.

Numele: Paul Morel – premiul întâi.

Pânza lui părea atât de stranie, acolo, în public, pe zidul galeriei de la Castel, unde privise atâtea tablouri în viaţa ei! Şi se uita în jur, să vadă dacă nu observase lumea că se oprea mereu şi mereu în faţa aceluiaşi tablou.

Dar se simţea mândră. Când întâlnea doamne elegante, plimbându-se spre parc, le spunea în sinea ei:

„Da, arătaţi voi foarte bine – dar aş vrea să ştiu dacă l'in *voştri* au luat două premii întâi la Castel".

Şi mergea mai departe, o femeiuşcă la fel de orgolioasă ca oricare alta din Nottingham. Paul avea conştiinţa că făcuse ceva pentru ea, chiar dacă era o nimica toată. Toată munca lui îi aparţinea mamei.

Într-o zi, când se îndrepta spre Castel, Paul o întâlni pe Miriam. O văzuse duminică, şi nu se aştepta să o întâlnească în oraş. Era însoţită de o femeie frapantă, blondă, cu o expresie îmbufnată şi o ţinută ce părea să sfideze omenirea. Era ciudat cum Miriam, cu mersul gârbovit şi expresia ei meditativă, părea cu totul împuţinată pe lângă femeia aceea cu umeri falnici. Miriam îl iscodi pe Paul din priviri. Ochii lui erau aţintiţi asupra străinei, care nici nu-l vedea. Fata simţi cum spiritul lui de mascul se trezea.

— Hello, i se adresă el, nu mi-ai spus că vii în oraş.

— Nu, răspunse Miriam, pe jumătate scuzându-se. M-a dus tata cu trăsura la târgul de vite.

Paul se uită la femeia care o însoţea.

— Ţi-am vorbit despre doamna Dawes, continuă Miriam cu glas răguşit; era nervoasă. Clara, îl cunoşti pe Paul?

— Cred că l-am mai văzut, răspunse cu indiferenţă doamna Dawes în timp ce-i dădea mina.

Avea ochi cenuşii, dispreţuitori, o piele ca mierea

albă, gura cărnoasă, cu buza de sus uşor ridicată, de parcă singură nu ştia dacă se înalţă în semn de dispreţ faţă de toţi bărbaţii, sau din nerăbdare de a fi sărutată, dai, oricum, părea convinsă de prima variantă. Îşi ţinea capul uşor dat pe spate, ca şi cum s-ar fi ferit cu dispreţ, poate de bărbaţi. Purta o pălărie mare, demodată, din castor negru, şi o rochie de o simplitate uşor afectată, care o făcea să pară îmbrăcată într-un soi de sac. Fără îndoială, era săracă şi n-avea prea mult gust. Miriam, ca de obicei, arăta drăguţă.

— Unde m-ai văzut? o întrebă Paul pe străină.

Îl privi de parcă nu-i venea să-şi dea osteneala de a-i răspunde. Apoi îi zise:

— Pe stradă, cu Louie Travers.

Louie era una dintre fetele de la „Spiralã”.

— A, o cunoşti? întrebă el.

Nu-i răspunse. Paul se întoarse spre Miriam.

— Unde te duci?

— La Castel.

— Cu ce tren te întorci acasă?

— Mă întorc cu tata cu trăsura. Aş vrea să vii şi tu cu noi. La ce oră eşti liber?

— Ştii bine că nu înainte de opt, fir-ar să fie!

Cele două femei porniră mai departe.

Paul îşi aminti că doamna Clara Dawes era fiica unei vechi prietene a doamnei Leivers. Miriam o căutase pentru că pe vremuri Clara fusese supraveghetoare la Iordan şi pentru că soţul ei, Baxter Dawes, executa lucrările de fierărie pentru atelier, adică tijele de metal pentru cârje şi altele de acest fel. Prin ea, Miriam spera să intre în contact direct cu cele ce se petreceau la Jordan, şi să poată aprecia mai bine poziţia lui Paul. Numai că doamna Dawes se despărţise de soţul ei şi se înscrisese la Liga pentru Drepturile Femeii. Se spunea că e inteligentă. Paul simţi interes. Pe Baxter Dawes îl cunoştea şi nu-i plăcea. Fierarul era un om de vreo treizeci şi unu sau treizeci şi doi de ani. Uneori se abătea

prin colţul unde lucra Paul – un băi bat voinic, bine făcut, cu o înfăţişare de asemenea neobişnuită, şi frumos. Exista o ciudată asemănare între el şi nevastă-sa. Avea aceeaşi piele albă, cu o nuanţă aurie. Părul de un castaniu catifelat, mustaţa blondă. Şi din ţinuta şi felul lui de a se purta se desprindea aceeaşi notă de sfidare. Dar de aici încolo începeau deosebirile. Ochii lui căprui-închis şi foarte mobili degajau un aer de desfrânare. Erau uşor bulbucaţi, şi pleoapele îi atârnau într-un fel care sugera şi ură. Gura era senzuală. Întregul lui fel de a fi respira o provocare intimidantă, de parcă era gata în orice moment să doboare pe oricine l-ar fi dezaprobat – poate din pricină că el singur se dezaproba.

Din prima zi când îl văzuse pe Paul, îl urâse. Simţind aţintită asupră-i privirea impersonală, deliberată, privirea de artist a băiatului, îl apucaseră toate furiile.

— La ce te tot zgâieşti? răcni la el, bufnind.

Băiatul îşi întoarse ochii. Fierarul obişnuia să se rezeme de tejghea, flecărind cu domnul Pappleworth. Vorba lui era porcoasă, într-un fel libidinoasă. Şi din nou se trezi cu privirea rece, critică, a băiatului, pironită pe faţa lui. Fierarul se răsuci ca înţepat de-o viespe.

— Ce te tot holbezi, măi ţâşt-bâşt de trei parale? mirii el.

Băiatul înălţă uşor din umeri.

— Ia ascultă!… strigă Dawes.

— Lasă-l în pace, spuse domnul Pappleworth cu glasul acela insinuant care voia să subînţeleagă: „E-un papă-lapte şi n-ai ce-i face!”

De atunci întruna, ori de câte ori apărea Dawes, Paul obişnuia să-l măsoare cu aceeaşi privire analitică şi curioasă şi-şi întorcea ochii ori de câte ori îi întâlnea pe ai lui Dawes, care îşi ieşea din sărite. Se urau unul pe celălalt în tăcere.

Clara Dawes nu avea copii. Când şi-a părăsit bărbatul, căminul i s-a destrămat cu totul, iar ea a plecat

să locuiască la maică-sa. Dawes stătea împreună cu sora lui. În aceeaşi casă mai locuia şi o cumnată, iar Paul aflase că fata aceasta, Louie Travers, era acum amanta lui Dawes. Era o curviştină frumoasă şi insolentă, care-l lua în zeflemea pe Paul, şi totuşi roşea când acesta, în drum spre gară, o conducea acasă.

Data următoare când se mai duse la Miriam, era într-o sâmbătă seara. Fata aprinsese un foc în odaia de primire şi îl aştepta. Toţi ai casei, în afară de tatăl, mama şi copiii mici, plecaseră, aşa încât tinerii se aflau singuri în încăpere. Era o odaie lungă, joasă, caldă. Pe pereţi atârnau trei dintre schiţele mai mici ale lui Paul, iar pe poliţa căminului se afla fotografia lui. Pe masă şi pe pianul vechi şi înalt din lemn de trandafir erau vaze cu frunze ruginii. Paul se aşează în fotoliu, iar fata se cuibări pe covoraşul din faţa sobei, lângă picioarele lui. Dogoarea focului îi ilumină cald faţa frumoasă, îngândurată, când îngenunche, cu evlavie parcă.

— Ce părere ai despre doamna Dawes? întrebă Miriam cu voce domoală.

— Nu pare prea amabilă.

— Nu, dar nu-i aşa că-i o femeie frumoasă? stărui ea cu intonaţie gravă.

— Da, are o statură frumoasă. Dar niciun pic de gust. Totuşi îmi place câte ceva la ea. E urâcioasă?

— Nu cred. Aş zice mai curând că-i nemulţumită.

— Nemulţumită de ce?

— Ei bine, cum ţi-ar plăcea să fii legat pe viaţă de un bărbat ca al ei?

— De ce s-a măritat cu el, dacă avea să i se facă atât de curând silă?

— Da, de ce s-a măritat? repetă Miriam cu amărăciune.

— Dar aş fi crezut că are destul foc într-însa ca să-i poată ţine piept lui Dawes, spuse Paul.

Miriam lăsă capul în jos.

— Da? întrebă ea, sarcastic. Ce te face să crezi?

— Uită-te la gura ei… făcută pentru pasiune… şi la felul cum îşi înalţă grumazul.

Paul îşi dădu capul pe spate, cu o mişcare sfidătoare, la a Clarei.

Miriam se frânse şi mai mult.

— Da, răspunse.

Timp de câteva clipe domni tăcerea, iar gândurile lui Paul rătăciră spre Clara.

— Şi ce anume îţi place la ea? întrebă Miriam.

— Nu ştiu… Tenul ei şi ţesătura pielii… şi… nu ştiu… are pe undeva ceva sălbatic. O apreciez doar ca artist. Şi atâta tot!

— Da.

Se mira de ce Miriam se închircea tot mai mult şi devenea tot mai straniu îngândurată. îl irita.

— Dar ţie într-adevăr nu-ţi place, nu-i aşa? o întrebă.

Fata îl privi cu ochii ei negri, mari, nedumeriţi.

— Ba-mi place, răspunse.

— Ba nu… nu se poate, nu-i adevărat!…

— Şi ce-i cu asta? întrebă ea, încet.

— Ei, nu ştiu. Poate că-ţi place numai fiindcă le poartă pică bărbaţilor.

Aceasta era, probabil, una dintre raţiunile pentru care doamna Dawes îi plăcea lui Paul. Dar băiatul nu-şi dădea seama. Tăcură amândoi. Pe fruntea lui Paul se ivise acea încruntare a sprâncenelor care ajunsese o deprindere la el, mai cu seamă când se afla cu Miriam. Pe fată o speria şi totodată tânjea să-i netezească fruntea. Cuta aceea era pecetea unui bărbat care nu-i aparţinea ei în Paul Morel.

Printre crengile din vaze, răsăreau câteva bobiţe roşii. Paul întinse mâna şi rupse o rămurică.

— De ce când îţi pui *tu* boabe roşii în păr, semeni cu o zână sau cu o vestală şi niciodată cu o femeie desfrânată?

Fata râse, scoţând un sunet nud, penibil.

— Nu ştiu, răspunse.

Mâinile lui viguroase, calde, se jucau, aţâţate, cu boabele roşii.

— *Tu* de ce nu poţi râde? urmă Paul. Niciodată nu râzi cu un hohot adevărat. Râzi doar când ceva e bizar sau nepotrivit, şi atunci dai impresia că râsul te doare.

Miriam îşi aplecă şi mai mult capul, de parcă primea o dojană.

— Aş vrea ca măcar un minut să râzi pentru mine → numai un singur minut. Ştiu că atunci ai cunoaşte şi tu un soi de descătuşare.

— Dar… Miriam îşi înălţă spre el ochii speriaţi şi zbuciumaţi – pentru tine râd… râd.

— Niciodată! Totdeauna ai un soi de crispare. Când tu râzi, mie îmi vine să plâng; am senzaţia că râsul îţi dezgoleşte suferinţa. Oh, faci să mi se încrânceneze sufletul în mine şi să cad pe gânduri.

Fata îşi scutură încet capul, cu deznădejde.

— O fac fără să vreau, grăi ea.

— Şi relaţiile *eu ţine* sunt întotdeauna atât de spirituale! strigă el.

Miriam rămase tăcută, meditativă.

— De ce nu poţi să fii altfel?

Dar îi văzu trupul ghemuit, frânt, şi avu senzaţia că i se despică inima în două.

— Ei, e toamnă, spuse el, şi ne simţim cu toţii ea nişte duhuri rătăcitoare.

Urmă o nouă tăcere. Această ciudată melancolie care se lăsase între ei o răscolea pe Miriam până-n străfundul sufletului. Şi cât de frumos era Paul cu ochii lui întunecaţi, adânci ca cea mai adâncă dintre fântâni!

— Tu mă obligi la relaţii spirituale, se tângui el. Şi eu nu vreau să fiu spiritualizat.

Miriam îşi scoase degetul din gură, cu un uşor plescăit al buzelor şi se uită la el într-un chip aproape provocător. Dar în ochii mari, negri, i se oglindea sufletul despuiat, şi din întreaga-i făptură se desprindea aceeaşi

tristă implorare. Dacă ar fi putut să-i dăruie un sărut de o abstractă puritate, Paul ar fi făcut-o. Dar n-o putea săruta în asemenea chip – şi un altul părea să nu existe pentru ea. Şi totuşi tânjea după el.

Paul râse scurt.

— Haide, îi spuse, adu cartea de franceză şi o să facem… o să facem puţin Verlaine.

— Da, răspunse ea pe un ton profund, aproape resemnat.

Se ridică şi aduse cărţile. Şi mâinile ei roşiatice, nervoase, arătau atât de jalnice, încât Paul simţi o dorinţă nebună s-o sărute şi s-o aline. Dar nu cuteza – sau nu putea. Ceva – nu ştia ce anume – îl inhiba. Sărutările lui ar fi fost nepotrivite pentru ea. Continuară lectura până la zece seara, când intrară în bucătărie unde, în prezenţa tatălui şi mamei lui Miriam, Paul deveni din nou firesc şi vesel. Ochii îi scânteiau întunecaţi; avea un aer fascinant.

Când se duse în şopron să-şi ia bicicleta, constată că roata din faţă avea cauciucul plesnit.

— Adu-mi puţină apă într-un vas, îi ceru lui Miriam. Am să întârzii, dar trebuie s-o repar.

Aprinse felinarul de vânt, îşi scoase mantaua, întoarse bicicleta cu roţile în sus, şi începu să lucreze în grabă. Miriam aduse vasul cu apă şi rămase lângă Paul, privindu-l. Îi plăcea să-i vadă mâinile în mişcare. Era un tânăr zvelt şi viguros; chiar şi în cele mai pripite gesturi avea un aer degajat. Concentrat asupra lucrului, părea să fi uitat de Miriam. Fata îl iubea cu intensitate. Ar fi vrut să-şi plimbe mâinile pe spinarea lui. Totdeauna dorea să-l sărute, atâta timp cât el nu o dorea.

— Gata! strigă Paul ridicându-se brusc. Ia spune, tu ai fi putut s-o repari atât de repede?

— Nu, râse Miriam.

Băiatul se îndreptă din şale. Stătea cu spatele la ea. Miriam îşi puse mâinile pe coastele lui şi-şi lăsă palmele să lunece iute în jos.

— Eşti atât de frumos! exclamă ea.

Paul râse; îi detesta intonaţia aceasta, dar la atingerea mâinilor fetei, sângele îi luase foc. S-ar fi spus că în toată purtarea ei, Miriam nu ţinea deloc seama de *dânsul.* De parcă el ar fi fost un simplu obiect. Nu-şi dădea niciodată seama de masculul din el.

Aprinse farul bicicletei, izbi roţile de duşumea, făcându-le să salte pentru a controla cauciucurile, şi-şi încheie mantaua.

— E-n regulă! declară.

Miriam controlă frânele, ştiindu-le stricate.

— Le-ai reparat? îl întrebă.

— Nu!

— De ce?

— Cea din spate funcţionează un pic.

— Dar nu-i prudent.

— Îmi folosesc piciorul în chip de frână.

— Preferam să le fi reparat, murmură ea.

— Nu te îngrijora – vino mâine la ceai cu Edgar.

— Să venim?

— Da – pe la patru. Vă ies în întâmpinare.

— Foarte bine.

Miriam era mulţumită. Străbătură curtea întunecată, îndreptându-se spre poartă. Privind înapoi către casă, Paul zări prin fereastra fără perdele capetele doamnei şi domnului Leivers, în strălucirea caldă a lămpii. Totul părea învăluit într-o atmosferă de tihnă. În faţă, se aşternea drumul străjuit de pini, cufundat în tenebre.

— Pe mâine, o salută Paul sărind pe bicicletă.

— Fii cu băgare de seamă, îl rugă ea.

— Da.

Vocea lui răsună mai slab, înghiţită de întuneric. Miriam mai rămase un moment locului, privind cum luminiţa bicicletei gonea în beznă de-a lungul drumului. Fata se îndreptă agale spre casă. Orion se înălţase peste

pădure, iar în urmă-i Câinele Mare[13] pâlpâia din ce în ce mai stins. În rest, lumea era împovărată de întuneric şi de o linişte tulburată doar de răsuflarea vitelor din staul. Miriam se ruga din inimă ca Paul să ajungă teafăr în noaptea aceea. Adeseori, când o părăsea, se simţea cuprinsă de temeri şi se întreba dacă sosise cu bine acasă.

Paul aluneca pe bicicletă la vale. Cărările erau acoperite de mâzgă, aşa încât se lăsa purtat de roţi. 11 străbătu un fior de plăcere când vehiculul se lansă în cea de-a doua vâlcea, mai povârnită. „Aici e-aici!” îşi spuse. Era riscant, din pricina curbei de la poalele dealului, mascată de întuneric, şi din pricina camioanelor cu bere, în care moţăiau camionagii beţi. Bicicleta părea să se rostogolească sub el, şi senzaţia îi plăcea. Nesăbuinţa este într-un fel răzbunarea bărbatului asupra femeii. Bărbatul simte că nu e preţuit cât ar trebui, şi riscă să meargă la distrugere numai pentru a-şi frustra femeia.

Când trecu pe lângă lac, stelele păreau să salte pe apă ca nişte lăcuste, săgetăi-i de argint în negrul dens. Apoi începu urcuşul lung spre casă.

— Ţine, mamă! i se adi e să aruncându-i pe masă o mină de frunze cu bobiţe roşii.

— Hm! făcu maică-sa privindu-le şi apoi întorcându-şi din nou ochii.

Şedea de una singură, citind, aşa cum făcea întotdeauna.

— Nu-i aşa că-s frumoase?

— Da.

Paul ştia că-i supărată pe el. După câteva minute, adăugă:

— Edgar şi Miriam vin mâine la ceai.

Doamna Morel nu răspunse.

— Nu te superi.

Maică-sa continuă să tacă.

— Te superi?

---

13 Constelaţie australă.

— Ştii foarte bine dacă mă supăr sau nu.

— Nu văd de ce te-ai supăra. Eu iau de nenumărate ori masa la ei.

— Da?

— Atunci de ce să le iei în nume de rău ceaiul?

— Ceaiul cui îl iau în nume de rău?

— De ce eşti aşa de urâcioasă?

— Oh, încetează ţ Ai chemat-o la ceai. E de-ajuns. O să vină.

Era foarte furios pe maică-sa. Ştia că numai cu Miriam avea ea ce avea. Îşi zvârli ghetele din picioare şi se duse să se culce.

A doua zi după-masă, Paul ieşi să-şi întâmpine prietenii. Ajunseră acasă pe la patru. Pi etutindeni domnea curăţenia şi liniştea unei după-amiezi de duminică. Doamna Morel era îmbrăcată în rochia ei neagră şi încinsă cu şorţul negru. Se ridică în picioare ca să primească musafirii. Faţă de Edgar se arătă cordială, dar cu Miriam se purtă rece şi ostil. Şi totuşi Paul găsea că fata era atât de drăguţă în rochia ei de caşmir cafeniu.

O ajută pe maică-sa să pregătească ceaiul. Miriam şi-ar fi oferit cu dragă inimă serviciile, dar se temea. Paul era mândru de căminul lui. Socotea că locuinţa lor avea acum un anumit aer de distincţie. E adevărat că scaunele erau din lemn, necapitonate, şi canapeaua îmbătrânise. Dar covoraşul din faţa căminului şi pernele erau îmbietoare; pe pereţi atârnau reproduceri alese cu gust; de pretutindeni se degaja simplitate, şi-apoi aveau o puzderie de cărţi. Nu se ruşina câtuşi de puţin cu casa lui, după cum nici Miriam nu se jena cu a ei; amândouă locuinţele erau ceea ce trebuiau să fie, şi foarte intime. Paul se mai mândrea şi cu masa: serviciul de porţelan era arătos, faţa de masă fină. N-avea nicio însemnătate că linguriţele nu erau de argint, ori că mânerele cuţitelor nu erau de fildeş; totul la un loc arăta ademenitor. Până când îi crescuseră copiii mari, doamna Morel se descurcase ca prin minune, aşa că acum avea de toate.

Miriam discută puţin cu ea despre cărţi. Era subiectul în care niciodată nu dădea greş. Dar doamna Morel se menţinea ţepoasă şi se întoarse curând spre Edgar.

Odinioară, Edgar şi Miriam obişnuiau să se aşeze la biserică în strana doamnei Morel. Morel nu călca niciodată în biserică, preferând cârciuma. Doamna Morel. ca un mic cap de familie, şedea în faţă, iar Paul la celălalt capăt al stranei; şi la început, Miriam se aşeza lângă el. Atunci Paul se simţea la biserică tot aşa de bine ca acasă. Era un lăcaş plăcut, cu strane umbroase, cu coloane zvelte şi elegante, cu flori. Şi aceiaşi oameni şedeau în aceleaşi locuri încă de când fusese el copil. Era atât de dulce şi de reconfortant să şadă acolo, timp de un ceas şi jumătate, alături de Miriam şi de mama lui, împletindu-şi cele două iubiri sub vraja acestui sălaş al veneraţiei. Şi în clipele acelea, se simţea încălzit şi fericit şi evlavios în acelaşi timp. Şi după slujbă se ducea acasă cu Miriam, în timp ce doamna Morel îşi petrecea seara cu vechea ei prietenă, doamna Burns. În plimbările lui din serile de duminică împreună cu Edgar şi Miriam, Paul era foarte vioi. Mai târziu, niciodată nu a putut trece seara pe lângă mină, pe lângă cabina iluminată a lămpilor, pe lângă coşurile înalte şi negre, pe lângă şirurile de vagonete, sau pe lângă ventilatoarele care se roteau încet, ca nişte umbre, fără să încerce senzaţia sfredelitoare, aproape de neîndurat, de a o regăsi în el pe Miriam.

În scurtă vreme, fata nu a mai ocupat strana familiei Morel. Taică-su închirie o strană a lor, sub galeria mică, faţă-n faţă cu cea a Morelilor. Când doamna Morel şi Paul soseau la biserică, strana familiei Leivers era întotdeauna pustie. Paul se temea că Miriam n-o să vină i locuia la asemenea depărtare şi apoi se nimereau atâtea duminici ploioase. Dar după un timp – adeseori cu mare întârziere – intra Miriam, cu paşii ei mari, capul smerit, faţa adumbrită de pălăria din catifea verde-

închis. Când se aşeza în strana din faţă, chipul ei se afla întotdeauna în umbră. Dar văzând-o acolo, Paul încerca o senzaţie vie, de parcă i. se răscolea tot sufletul. Nu era impresia de căldură, de fericire şi mândrie care-l învăluia atunci când o avea pe maică-sa în grijă; era altceva: un sentiment mai încântător, mai puţin uman, intens până la durere, de parcă tânjea după ceva la care nu putea ajunge.

Pe vremea aceea, începuse să pună credinţa sub semnul îndoielii. Avea douăzeci şi unu de ani, şi Miriam douăzeci. Fata se temea de sosirea primăverii: în fiecare primăvară, Paul devenea sălbatic şi o făcea să sufere cumplit. Tot timpul se amuza să-i sfarme – sadic – credinţa. Fapt care-l distra pe Edgar. Tânărul avea simţ critic şi o fire nebântuită de pasiuni. Dar pe Miriam o chinuia o durere subtilă când bărbatul iubit, cu spiritul lui tăios ca un pumnal, sfredelea religia în care dânsa trăia şi respira, şi care era una cu făptura ei. Iar Paul nu o cruţa. Era crud. Şi când se aflau singuri era şi mai îndârjit, de parcă voia să-i ucidă sufletul. Făcea să-i sângereze credinţa din ea, până când fata aproape că-şi pierdea cunoştinţa.

Desigur că „exultă – nu mai poate de bucurie că mi-l răpeşte, se tânguia în sinea ei doamna Morel, când Paul pleca la Miriam. Ea nu-i genul de femeie obişnuită, care să-mi lase şi mie partea mea din el. Vrea să-l absoarbă în întregime. Vrea să-l sugă şi să-l absoarbă până o să-l anihileze, până nici el n-o să-şi mai poată aparţine. N-o să ajungă niciodată bărbat pe picioarele lui; o să-i stoarcă sufletul din el”.

Maică-sa şedea şi se zbuciuma şi se lăsa cuprinsă de gânduri amare.

Iar Paul, când se întorcea din plimbările cu Miriam, era torturat. Mergea în goană, muşcându-şi buzele, încleştându-şi pumnii. Apoi, pomenindu-se în faţa unui pârleaz, rămânea neclintit timp de câteva minute. Înaintea lui se căsca un abis de întuneric, pe coastele

dealurilor negre se înmănucheau punctişoare luminoase, şi în va-lea adâncă a nopţii tremura o flacără de mină. Cuprinsul era lugubru, înspăimântător. De ce oare era atât de sfâşiat, aproape năuc, împietrit locului? De ce mama lui şedea acasă şi se chinuia? Ştia că suferă înfiorător. Dar de ce să sufere? Şi de ce o ura el pe Miriam, de ce simţea nevoia să fie crud cu ea ori de câte ori se gândea la maică-sa? Din moment ce Miriam o făcea pe mama lui să sufere, el o ura – şi-i venea atât de uşor s-o urască. De ce-l făcea Miriam să se simtă nesigur de el, instabil, nedefinit, prea lipsit de pavăză pentru a se putea apăra de noaptea şi nemărginirea care năvăleau în el? Cum o ura! Şi totuşi ura îi era muiată de duioşie şi umilinţă!

Deodată, se avânta din nou la drum, gonind spre casă. Mama îi desluşea pe chip urmele torturii şi nu spunea nimic. Dar el trebuia s-o facă să-i vorbească. Şi atunci se arăta iritată că împingea atât de departe legătura cu Miriam.

— De ce nu-ţi place, mamă? o întreba cu deznădejde.

— Nu ştiu, băiatule, răspundea ea jalnic. Am încercat s-o îndrăgesc. Am încercat şi am încercat, dar nu pot… Nu pot.

Iar Paul, între ele două, se simţea vlăguit şi secătuit.

Primăvara era răstimpul cel mai chinuitor. Îl făcea inconsecvent, încordat, crud. Aşa încât se hotărî să se ţină cât mai departe de fată. Dar veneau ceasurile când ştia că Miriam îl aştepta. Maică-sa îl urmărea cum se lăsa cuprins de neastâmpăr. Se întrerupea din lucru. Nu mai era bun de nimic. Ca şi cum sufletul i-ar fi fost târât cu sila către Willey Farm. Atunci îşi trântea pălăria pe cap şi ieşea fără să rostească un cuvânt. Iar mama ştia că era bun dus. Şi, de îndată ce se afla pe drum, răsufla uşurat. Şi de îndată ce se afla cu Miriam, devenea din nou crud.

Într-o după-amiază de martie, zăcea întins pe malul râului Nethermere, cu Miriam lângă el. Era o zi luminoasă, alb-azurie. Nori lătăreţi, strălucitori, pluteau agale, în timp ce umbre se furişau pe suprafaţa apei. Peticele de cer limpede erau de un albastru curat, rece. Paul zăcea pe spate, în iarba uscată, şi privea drept în sus. Nu suferea să se uite la Miriam. Fata părea să-l dorească, şi el i se împotrivea. Îi opunea tot timpul rezistenţă. Ar fi vrut să-i dăruiască pasiune şi tandreţe, dar nu-i era cu putinţă. Simţea că Miriam râvnea de fapt sufletul din trupul lui şi nu pe el. Îi absorbea toată vigoarea şi energia printr-un canal tainic, care-i unea. Nu dorea să-l întâmpine, astfel încât să rămână două făpturi distincte, un bărbat şi o femeie. Dorea să-l aspire, să-l topească cu totul în fiinţa ei. Şi dorinţa ei îi stârnea o aţâţare vecină cu nebunia care, totodată, îl ameţea ca un stupefiant.

Discutau despre Michelangelo. În timp ce-l asculta, fata avea senzaţia că atinge însuşi ţesutul viu, însăşi protoplasma vieţii. Şi-o străbătea un fior de adâncă satisfacţie. Dar în cele din urmă, se înspăimântă. Îl urmărea în intensitatea incandescentă a căutărilor, iar glasul lui o înfioră treptat, atât era de incolor, aproape inuman, ca în transă.

— Nu mai vorbi, îl rugă încet, punându-i mâna pe frunte.

Paul tăcu, aproape incapabil să se mişte. Trupul lui se afla undeva departe, descătuşat.

— De ce? Eşti ostenită?

— Da, şi te istoveşti şi tu.

Băiatul! râse scurt, înţelegând.

— Tu mă istoveşti întotdeauna.

— Fără voia mea, răspunse fata, foarte încet.

— Nu; întinzi coarda prea mult, până simţi şi tu că nu mai poţi îndura… Dar subconştientul tău mă solicită întruna. Şi cred că şi eu doresc să fiu solicitat.

Apoi continuă, cu aceeaşi voce absentă:

— Dacă ai putea să mă doreşti pe mine, şi nu ceea ce mă strădui să exteriorizez din mine, pentru placul tău.

— Eu! strigă ea cu amărăciune. Eu sunt de vină? Dar când ai să-mi îngădui tu vreodată să te pot socoti al meu?

— Atunci e vina mea, răspunse Paul şi, recăpătându-şi stăpânirea de sine, se ridică şi începu să vorbească despre lucruri lipsite de însemnătate.

Se simţea dematerializat. Şi, într-un fel, o ura pe ea pentru acest simţământ. Dar ştia că e şi el tot atât de vinovat. Asta, însă, nu-l împiedica s-o urască.

Cam pe atunci, într-o seară, parcurse pe jos împreună cu ea drumul spre casă. Se opriseră la marginea plaiului care cobora spre pădure, şi nu le mai venea să se despartă. Pe măsură ce se iveau stelele, norii se adunau. Din când în când, către apus, se întrezărea constelaţia lor, Orion. O clipă, nestematele îi scânteiau, iar Câinele Mare alerga încet după el, zbătându-se să se scuture de spuma unui nor.

Pentru cei doi tineri, Orion era cea mai plină de tâlc dintre constelaţii. O scrutaseră în ceasurile lor stranii, supraîncărcate de simţire, până când avuseseră senzaţia că trăiau în fiecare dintre stele. În seara aceea Paul fusese capricios şi perfid. Orion îi apăruse ca o constelaţie la fel cu toate celelalte. Luptase împotriva farmecului şi fascinaţiei pe care o răspândea. Miriam pândea cu prudenţă toanele iubitului ei. Dar Paul nu se trădă cu nimic până în clipa despărţirii, când privi cu o încruntare mohorâtă la norii împreunaţi, îndărătul cărora marea constelaţie îşi parcurgea traiectoria.

A doua zi urma să dea la el acasă o mică petrecere, la care avea să participe şi Miriam.

— N-am să te întâmpin în drum, o anunţă el.

— Cum vrei, dar nu-i frumos din partea ta, rosti ea cu încetineală.

— Nu-i vorba de asta – numai că alor mei nu le prea place. Îmi reproşează că ţin mai mult la tine decât la ei.

Şi tu înţelegi, nu-i aşa? Tu ştii că între noi nu-i altceva decât o prietenie.

Miriam era mirată şi suferea pentru el. Îşi dăduse seama că mărturisirea aceasta îl costase un efort. Îl părăsi, voind să-i cruţe orice altă umilinţă. Când porni spre casă, o ploaie subţire îi biciui faţa. Era rănită adânc, şi-l dispreţuia pe Paul pentru că se lăsa dominat de orice suflu de autoritate. Dar în inima inimii, simţea, inconştient, că băiatul încerca să se smulgă de sub influenţa ei. Făţiş, Miriam n-ar fi recunoscut-o niciodată. Îi era milă de el.

Cam pe atunci, Paul deveni un factor important în întreprinderea lui Jordan. Domnul Pappleworth părăsi atelierul pentru a-şi înjgheba o afacere pe cont propriu, iar Paul rămase la Jordan ca supraveghetor al secţiei spirală. Dacă lucrurile mergeau bine, până la sfârşitul anului salariul avea să-i crească la treizeci de şilingi pe săptămână.

În serile de vineri, Miriam continua să vină pentru lecţia de franceză. Paul nu se mai ducea decât rar la Willey Farm, şi fata se necăjea la gândul de a-şi întrerupe învăţătura; şi apoi le plăcea amândurora să fie împreună, în ciuda neînţelegerilor. Aşa încât citeau Balzac, făceau compoziţii şi se simţeau la mari înălţimi de cultură.

Vinerea era seara „repartiţiei” pentru mineri. Morel făcea repartiţia – adică împărţea câştigul între membrii echipei lui – fie la cârciuma New Inn din Bretty, fie la el acasă, după cum era voia ortacilor. Barker se lăsase de băutură, aşa că acum oamenii îşi făceau socotelile la Morel acasă.

Annie, care predase un timp în alt orăşel, se întorsese acum din nou acasă. Rămăsese tot băieţoasă şi era logodită. Paul studia arta desenului.

În serile de vineri, Morel era în toane bune, cu excepţia săptămânilor în care câştigul se dovedea prea sărac. Imediat după ce mânca, se grăbea cu spălatul. În timp ce bărbaţii îşi socoteau câştigurile, se cuvenea ca

femeile să nu fie de faţă. Nu se cade ca femeile să-şi vâre nasul într-o treabă atât de bărbătească cum e împărţeala câştigului, şi nici nu-i nevoie să cunoască suma exactă ce le revenea minerilor pe săptămână. Aşa încât, în timp ce taică-su se bălăcea şi plescăia în spălător, Annie ieşi să petreacă un ceas cu o vecină. Doamna Morel supraveghea copturile.

— Închide odată uşa aceea! urlă Morel furios.

Annie trânti uşa în urma ei şi plecă.

— Dacă o mai deschizi o dată cât mă spăl, îţi ard una de să-ţi clănţăne dinţii în cap! ameninţă el din mijlocul clăbucilor de săpun.

Paul şi mama lui se încruntară auzindu-l.

După puţin, veni în fugă din spălătorie, împroşcând stropi de apă cu săpi m şi dârdâind de frig.

— Oh! înălţimile voastre! Unde mi-e ştergarul?

Atârna pe speteaza unui scaun, în faţa focului, ca să se încălzească; altminteri ar fi tunat şi fulgerat. Se lăsă pe vine în faţa focului din bucătărie, ca să se usuce.

— F – fi – fi făcut el, simulând că tremură de frig.

— Vai de mine, omule, nu te mai răsfăţa atâta! se răsti doamna Morel. Nu-i frig.

— Ia încearcă tu să te dezbraci în pielea goală şi să te speli în spălătoria aia, i-o întoarse minerul, în timp ce-şi freca părul; te-ai simţi ca într-o gheţărie.

— Şi n-aş face atâta tărăboi, i-o reteză nevastă-sa scurt.

— Cred şi eu, ai pica degerată, ţeapănă ca o clanţă de uşă.

— De ce-i clanţa uşii mai ţeapănă decât alte mortăciuni? întrebă Paul curios.

— Ei, nu ştiu, iac-aşa se spune, răspunse taică-su. Da-n spălătoria aia i-un curent de-ţi suflă printre coaste ca printr-un grătar.

— Nu prea cred că-i uşor să-ţi sufle ţie vântul printre coaste, constată doamna Morel.

Morel îşi analiză coastele cu jale.

— Mie! exclamă el. Io-s ca o miţă jigărită. Îmi ies ciolanele prin piele.

— Arată-mi şi mie unde, dacă nu te superi, i-o trânti nevastă-sa.

— Peste tot. Nu-s decât un sac cu oase.

Doamna Morel râse. Trupul fui era încă miraculos de tânăr, muşchiulos, fără pic de grăsime. Pielea îi era netedă şi curată. L-ai fi putut lua drept trupul unui bărbat de douăzeci şi opt de ani, afară doar că avea poate prea multe cicatrice vinete, ca nişte tatuaje, acolo unde praful de cărbune i se infiltrase sub piele, şi că pieptul îi era prea păros. Morel îşi trecu ariiărât mâinile peste coaste, îi intrase lui în cap că din moment ce nu se îngrăşa, arăta scheletic ca un şobolan lihnit.

Paul se uită la mâinile lui taică-su, mâinile acelea butucănoase, pârlite, pline de cicatrice, cu unghii crăpate, mâinile care frecau coastele netede şi fine, şi contrastul îl izbi. I se părea ciudat că aparţineau aceluiaşi trup.

— S-ar zice că pe vremuri ai fost tare arătos, îi spuse el tatălui.

— Ei! exclamă minerul, privind în jur, impresionat şi sfios ca un copil.

— Aşa ar fi fost, încuviinţă doamna Morel, dacă nu s-ar fi ciocnit şi izbit atâta de parcă tot încerca să se înghesuie într-un locşor prea strâmt.

— Eu! strigă Morel. Eu, arătos! Toată viaţa mea am arătat ca un schelet.

— Mă, omule! strigă nevastă-sa, nu mai fi aşa târâiebi au!

— Aiurea! De când mă ştii tu am arătat de parcă tot stăteam să dau ortu’ popii.

Doamna Morel râse.

— Ai avut o constituţie de fier, şi dacă vigoarea e cea care contează, apoi n-a fost om care s-o pornească mai bine echipat la drum. Să-l fi văzut cum arăta când era tânăr, strigă ea brusc către Paul, împieptoşându-se

ca să imite falnica ţinută de odinioară a bărbatului ei.

Morel o privi sfios. Întrezărise o străfulgerare a pasiunii pe care o avusese cândva pentru el. O clipă, amintirea o învăpăiase. Morel se simţea stingherit, speriat, umil. Dar vechea lui flacără îi străbătu vinele. Şi apoi, într-o clipită, avu viziunea prăbuşirii către care se îndreptase singur în toţi aceşti ani. Încercă nevoia să se scuture de această senzaţie, să fugă de ea.

— Ia spală-mă puţin pe spate, îi ceru nevesti-sii.

Doamna Morel aduse o bucată de flanelă, bine săpunită, şi i-o lipi de umeri. Minerul sări în sus.

— Hei, păcătoasă mică şi afurisită, îi strigă. E rece ca moartea.

— Tu trebuia să te naşti salamandră, râse ea îi ecându-l pe spate.

Foarte rar îl ajuta în treburi atât de intime. De obicei, copiii îndeplineau asemenea funcţii.

— Ţie nici în iad n-o să-ţi fie destul de cald, adăugă ea.

— Nu, ai să vezi şi tu c-o să mă tragă curentul.

Dar doamna Morel isprăvise. îl şterse pe unde apucă şi urcă în odaia de sus de unde reveni cu pantalonii lui de schimb. Apoi, rumen şi lustruit, cu părul ca un arici şi flaneaua de corp atârnându-i peste pantalonii de mină, stătu în faţa focului încălzindu-şi straiele în care urma să se schimbe. Le sucea şi le răsucea, întorcându-le cu căptuşeala în afară, şi le pârjolea.

— Îmbracă-te odată, omu’ lui Dumnezeu! strigă nevastă-sa.

— Ia să te văd pe tine să intri în nişte nădragi reci ca un cazan cu apă îngheţată!

În cele din urmă, îşi scoase pantalonii de mină şi-şi trase pe el o altă pereche, negri, cuviincioşi. Îşi făcea toată toaleta pe covoraşul din faţa sobei, şi la fel ar fi procedat chiar dacă Annie şi prietenele ei ar fi fost de faţă.

Doamna Morel întoarse pâinea în cuptor. Apoi mai luă o mină de cocă din cratiţa de lut roşie, plină cu aluat dospit, care se afla într-un colţ, o plămădi un pic până îi dădu forma dorită, şi o puse într-o tavă. În clipa aceea, Barker bătu la uşă şi intră. Era un omuleţ liniştit şi solid, care arăta parcă gata să treacă printr-un zid de piatră. Părul negru îi era tuns scurt, ţeasta osoasă. La fel cu cei mai mulţi mineri, avea faţa palidă, dar era sănătos tun şi zdravăn.

— Seara, coană, o salută pe doamna Morel şi se aşeză scoţând un oftat.

— Bună seara, răspunse ea cu cordialitate.

— Vezi să nu-ţi crape călcâiele, glumi Morel.

— Nu ştiu să am aşa ceva, replică Barker.

Şedea, ferindu-se, de parc-ar fi vrut să fie cât mai puţin văzut, aşa cum se întâmpla întotdeauna cu bărbaţii în bucătăria doamnei Morel.

— Cum îi merge cucoanei matale? îl descusu ea.

Cu câtăva vreme în urmă, el îi spusese: „Ştiţi, aşteptăm al treilea plod”.

— Ei, răspunse Barker frecându-şi creştetul, poartă destul de bine, eu aşa zic.

— Ia să vedem… pe când?

— Ei, acu aşteptăm de pe o zi pe alta.

— Ah! Şi are cineva grijă de ea?

— Da, are.

— Ăsta-i un noroc, că-i cam plăpândă.

— Da. Şi acu mai făcui şi eu o boroboaţă.

— Ce-ai făcut?

Doamna Morel ştia că Barker nu era în stare să fi făcut ceva prea rău.

— Am plecat fără să iau coşul de piaţă.

— Îl poţi lua pe al meu.

— Nu, o s-aveţi nevoie de el.

— N-am nevoie. Eu folosesc întotdeauna o sacoşă de sfoară.

Îl vedea în timpul săptămânii pe micul miner făcând

târguieli la băcănie, iar vineri seara luând carne, şi-l admira.

— Barker o fi el pipernicit, da ca om face de zece ori cât tine, îi spunea ea lui bărbatu-su.

Tocmai atunci intră şi Wesson. Era un bărbat uscăţiv, cu o înfăţişare sfioasă, o candoare de băieţandru şi-un zâmbet năuc, în ciuda faptului că avea şapte copii. Dar nevastă-sa era focoasă.

— Văd că m-aţi aşteptat, spuse zâmbind searbăd.

— Da, răspunse Barker.

Noul venit îşi scoase şapca şi şalul mare de lină. Avea un nas roşu şi ascuţit.

— Am impresia că ţi-e frig, domnule Wesson, i se adresă doamna Morel.

— Da, cam pişcă afară.

— Atunci vino lângă foc.

— Nu, stau bine aici unde sunt.

Amândoi minerii se ţineau la distanţă. Nu-i puteai convinge să vină în faţa sobei. Scoarţa din faţa căminului e apanajul sacru al familiei.

— Înfundă-te în jilţ, strigă Morel vesel.

— Nu, mulţumesc; stau bine aici.

— Sigur că da, ia loc aici, stărui doamna Morel.

Tânărul se ridică şi înaintă stângaci. La fel de stângaci se lăsă în jilţul lui Morel. Era un act de prea mare familiaritate. Dar vecinătatea focului îl transporta într-o stare de beatitudine.

— Şi cum mai stai cu pieptul? întrebă doamna Morel.

Zâmbi din nou, cu ochii lui albaştri, însoriţi.

— O, destul de bine.

— Da’ are o gălăgie în piept, de parcă-i o tobă, i-o tăie Barker scurt.

— Tţ, tţ, tţ! făcu iute din limbă doamna Morel. E gata vesta ceia din flanelă de care spuneai?

— Încă nu, zâmbi el.

— Şi de ce nu? strigă doamna Morel.

— O să vină, răspunse cu acelaşi zâmbet.

— Vine şi judecata de apoi! completă Barker.

Pe Barker şi pe Morel Wesson îi irita. Pentru că amândoi erau, din punct de vedere fizic, tari ca oţelul.

Când Morel isprăvi cu îmbrăcatul, îi împinse lui Paul săculeţul cu bani.

— Ia numără-i, băiete, ceru cu glas umil.

Paul îşi lăsă în silă cărţile şi creioanele, şi răsturnă săculeţul cu gura în jos, pe masă. Erau cinci lire în argint, sovereigni şi mărunţiş. Le numără cu iuţeală, cercetă notele – hârtiile scrise ce indicau cantitatea de cărbune extras – aşeză banii în grămăjoare. După aceea se uită şi Barker la note.

Doamna Morel urcă în dormitor şi cei trei bărbaţi se aşezară la masă; Morel, ca stăpân al casei, şedea în jilţ, cu spatele spre focul încins. Scaunele celorlalţi doi erau mai la răcoare. Niciunul dintre ei nu numără banii.

— Cât am spus că-i partea lui Simpson? întrebă Morel.

Şi minerii se ciorovăiră un moment asupra sumei cuvenite ajutorului zilier. Banii fură puşi deoparte.

— Şi-a lui Bill Naylor?

Şi banii acestuia fură scoşi din grămadă. Apoi, pentru că Wesson locuia într-o casă a companiei miniere şi chiria îi fusese reţinută din leafă, Morel şi Barker luară jos fiecare câte patru şilingi şi şase pence. Şi pentru că lui Morel îi sosiseră cărbunii, iar costul îi fusese reţinut, Barker şi Wesson îşi luară jos câte patru şilingi. După aceea totul decurse simplu. Morel împărţi fiecăruia câte un sovereign până când îi termină; fiecăruia câte o jumătate de coroană, până nu mai rămase niciuna; fiecăruia câte un şiling până isprăvi şi şilingii. Dacă la sfârşit mai rămânea vreo monedă care nu se putea împărţi, o lua Morel şi dădea de băut.

După aceea, cei trei se ridicară şi ieşiră din casă. Morel o tuli înainte ca nevastă-sa să fi coborât. Când auzi uşa închizându-se, doamna Morel veni jos. Se duse în

grabă să se uite la pâinea din cuptor. Apoi, aruncându-şi ochii spre masă, văzu banii care o aşteptau. În tot acest timp, Paul îşi continuase lucrul. Dar acum ştia că maică-sa îşi număra banii pentru cheltuielile săptămânii şi că o apucă furiile.

— Tţ, tţ, tţ! făcu limba ei neobosită.

Paul îşi încreţi sprâncenele. Nu putea lucra când mama era supărată. Doamna Morel numără din nou.

— Nişte împuţiţi de douăşcinci de şilingi! exclamă ea. Cât a fost chitanţa?

— Zece lire şi unşpe, răspunse Paul enervat. Îi era groază de ce avea să urmeze.

— Şi mie-mi dă douăşcinci de şilingi de mântuială, plus că săptămâna asta trebuie să-i plătesc asigurările. Las că ştiu eu ce coace capul lui. Îşi zice că dacă *lu'* câştigi, el nu mai are datoria să ţină casa… Sigur, tot ce are de făcut cu banii e să-i dea pe gât. Da' las că-i arăt eu lui.

— Oh, mamă, nu!

— Ce nu, aş vrea să ştiu?

— Nu începe din nou, că mă împiedici de la lucru.

Doamna Morel se îndepărtă fără zgomot.

— Da, toate-s bune şi frumoase, urmă ea; da cum îţi imaginezi tu că am s-o pot scoate la capăt?

— Mă rog, dar nu văd la ce-ţi ajută dacă te frământi.

— Aş vrea să ştiu ce-ai face tu în locul meu, dac-ar trebui să te descurci cu banii ăştia?

— N-o să ţină mult. Poţi lua din banii mei. Dă-l dracului!

Se reîntoarse la lucru iar doamna Morel îşi înnodă posomorâtă panglicile bonetei. Paul nu putea îndura s-o vadă îngrijorată. Dar acum stăruia ca ea să-i recunoască autoritatea.

— Cele două pâini de deasupra or să fie gata în douăzeci de minute, îi atrase ea atenţia. Vezi, nu uita de ele!

— În regulă, o linişti fiul.

Şi doamna Morel plecă la piaţă.

Paul rămase singur să lucreze. Dar neastâmpărul începu să-i slăbească concentrarea. Era atent la scârţâitul portiţei. La şapte şi un sfert se auzi o bătaie înceată în uşă, şi intră Miriam.

— Eşti singur? îl întrebă.

— Da.

Îşi scoase scufia şi pardesiul şi le atârnă în cui, de parc-ar fi fost la ea acasă. Gestul îl emoţiona. S-ar fi spus că e casa lor, a lui şi a ei. Apoi veni lângă dânsul şi se uită la ce desena.

— Ce-i asta?

— Modele pentru materiale decorative şi pentru broderii.

Miriam se aplecă peste desen cu ochii ei miopi.

Îl irita faptul că ea îl iscodea în legătură cu tot ce era al lui. Se duse în salon şi se întoarse cu un sul de pânză cafenie. îl despături cu grijă şi-l întinse pe podea. Era o perdea sau portière[14], imprimată cu un frumos desen de roze.

— Vai, ce frumuseţe! strigă fata.

Pânza desfăşurată, pe care se răspândeau minunatele roze purpurii cu tulpinile lor de un verde închis, atât de simple şi, într-un anumit fel, perfide, se aşternea la picioarele ei. Miriam îngenunche, buclele-i negi «lunecându-i peste obraji. Paul o văzu prosternată cu voluptate în faţa operei lui şi inima începu să-i bată mai repede. Deodată, fata îşi înălţă ochii.

— De ce îţi dă senzaţia de cruzime? strigă.

— Ce?

— Trandafirii ăştia degajă o impresie de cruzime.

— O fi aşa sau nu, pânza e foarte reuşită, răspunse el, împăturindu-şi la loc opera, cu mâini de îndrăgostit.

Miriam se ridică încet, chibzuind.

— Şi ce-ai de gând să faci cu ea?

---

14 Draperie (fr.).

— O trimit la „Liberty”. De fapt am făcut-o pentru mama, dar cred că preferă să aibă banii.

— Da, replică Miriam.

În glasul lui Paul răsunase o undă de amărăciune şi Miriam îl compătimea. Pentru ea banii n-ar fi avut nicio însemnătate.

Băiatul duse pânza înapoi în salon. Când se întoarse, îi aruncă lui Miriam o bucată mai mică. Era o faţă de pernă, cu acelaşi desen.

— Asta am făcut-o pentru tine.

Fata mângâie pânza cu mâini tremurătoare şi nu rosti niciun cuvânt. Paul era stânjenit.

— Dumnezeule, pâinea! strigă el.

Scoase pâinile de deasupra, le ciocăni cu energie. Erau coapte. Le aşează pe vatră să se răcească. Apoi se duse în spălător, îşi clăti mâinile, adună ultimele resturi de aluat alb din cratiţa de lut şi le aşează în tavă. Miriam rămăsese încovoiată peste bucata ei de pânză pictată. Paul îşi freca degetele pe care se lipiseră fărâme de cocă.

— Îţi place? o întrebă.

Se uită la el, cu văpaia ochilor negri api înşi de dragoste. Băiatul râse încurcat. Apoi începu să-i vorbească despre modele. Încerca plăcerea cea mai intensă când discuta cu Miriam despre lucrul lui. Toată patima din el, tot sângele care-l dogorea, se transfigurau în convorbirea cu Miriam, când îi expunea felul cum îşi concepea opera. Miriam îi stimula fantezia. O făcea fără să înţeleagă, nu mai mult decât înţelege o femeie când coace un prunc în pântece. Dar pentru ea şi pentru el aceasta era viaţa.

În timp ce discutau, intră în bucătărie o fată tânără, de vreo douăzeci şi doi de ani, scundă şi palidă, cu ochii înfundaţi, şi totuşi cu un aer plin de vioiciune. Era o prietenă a familiei Morel.

— Scoate-ţi paltonul, o îndemnă Paul.

— Nu, nu rămân.

Se lăsă în jilţ, în faţa tinerilor care şedeau pe

canapea. Miriam se trase puţin mai departe de Paul. Camera era încinsă şi plutea o aromă de pâine caldă. Pe vatră, se înşirau pâini rumene, cu crustă crocantă.

— Nu m-aş fi aşteptat să te găsesc în seara asta aici, Miriam Leivers, i se adresă Beatrice cu răutate.

— De ce nu? murmură Miriam răguşită.

— Cum aşa, ia să-ţi vedem pantofii!

Miriam păstră o tăcere stingherită.

— Chiar dacă n-ai chef, n-ai încotro, arată-ţi picioarele, râse Beatrice.

Miriam îşi întinse picioarele mascate de marginea rochiei. Pantofii ei aveau acea înfăţişare ciudată, şovăielnică, aproape patetică, din care se desprindea parcă întreaga ei timiditate şi lipsă de încredere în sine. Şi erau năclăiţi de noroi.

— Splendid! Eşti un adevărat munte de glod, exclamă Beatrice. Cine-ţi face pantofii?

— Eu singură.

— Ai trebui să-ţi iei o slujbă de lustragiu. Eu cred că pe mine un escadron întreg de bărbaţi nu m-ar fi făcut s-o întind până aici pe-o seară ca asta. Dar dragostea îşi râde de glod, nu-i aşa, apostole, puişorule?

— *Inter alia,* răspunse Paul.

— Uf, Dumnezeule! Acuma ai de gând să-mi împuiezi capul cu limbi străine? Ce vrea să spună, Miriam?

Ultima întrebare era străbătută de un subtil sarcasm, dar Miriam nu-şi dădu seama.

— Înseamnă „printre altele”, aşa cred, răspunse ea smerită.

Beatrice îşi strecură limba printre dinţi şi râse răutăcios.

— „Printre altele”, apostole? repetă ea. Vrei să spui că dragostea îşi râde şi de mame, de taţi, de surori, fraţi, prieteni şi prietene, şi chiar de cel iubit?

Simula o imensă candoare.

— De fapt, dragostea nu-i decât un zâmbet uriaş,

replică Paul.

— Pe sub mustaţă, apostole Morel, crede-mă.

Şi Beatrice izbucni într-un hohot de râs, zeflemitor, liniştit.

Miriam tăcea, pierdută în gândurile ei. Toţi prietenii lui Paul se amuzau să i se arate potrivnici, iar el o lăsa să-i înfrunte singură – ba chiar în asemenea momente părea aproape că într-un fel se răzbună pe ea.

— Mai predai la şcoală? o întrebă Miriam

— Da.

— Nu ţi-au trimis încă preavizul?

— Aştept să-mi vină de Paşti.

— Vai, e de-a dreptul o ruşine să te concedieze numai pentru că ai căzut la examen.

— Nu ştiu, răspunse Beatrice cu răceală.

— Agatha spune că eşti la fel de bună ca toate celelalte profesoare. Mi se pare ridicol. Mă întreb cum de-al căzut la examen?

— Minte scurtă, ce zici, apostole? răspunse Beatrice iute.

— Doar atâta cât să poţi muşca, replică Paul râzând

— Răutăciosule! strigă ea şi, sărind de pe scaun, se repezi la el şi-i trase o palmă.

Avea mâini mici şi frumoase. Paul i le prinse în mâna lui, în timp ce ea se zbătea să se elibereze. În cele din urmă izbuti, şi, înşfăcându-i cu amândouă mâinile chica de păr des, castaniu-închis, începu să-l scuture.

— Beat! îi strigă el, netezindu-şi părul cu degetele. Te urăsc!

Fata râse cu încântare.

— Păzea! strigă ea. Vreau să stau lângă tine!

— Mie mi-ar fi mai plăcut să stau lângă Muma Pădurii, răspunse Paul, dându-se totuşi la o parte ca să-i facă loc între el şi Miriam.

— Ia te uită cum i-am zbârlit părul lui frumos! strigă Beatrice şi începu să i-l netezească cu pieptenele ei. Vai şi mustăcioara lui frumoasă! exclamă ea în

continuare. Îi împinse capul pe spate şi-i pieptănă mustaţa tânără. Ai o mustaţă parşivă, apostole, adăugă ea. E ca un semnal roşu, de primejdie. Ai o ţigară?

Paul îşi scoase tabachera din buzunar. Beatrice o deschise şi-i inspectă conţinutul.

— Şi când te gândeşti că i-am luat lui Connie ultima, spuse ea vârându-şi o ţigară între dinţi.

Paul îi întinse un chibrit aprins, şi fata pufăi fumul cu eleganţă.

— Mulţumesc, iubitule, îi spuse zeflemitor.

Simţea o plăcere perversă.

— Miriam, nu găseşti că aprinde încântător ţigara?

— Da, foarte! răspunse Miriam.

Paul luă la rândul lui o ţigară.

— Un foc, bătrâne? întrebă Beatrice întinzându-i ţigara ei.

Paul se aplecă în faţă, ca să-şi aprindă ţigara de la a ei. În clipa aceea, Beatrice îi făcu cu ochiul. Miriam văzu ochii lui licărindu-i poznaş şi gura plină, senzuală, fremătând. Nu mai era el însuşi şi Miriam simţea că nu poate suporta. Paul cel de acum nu mai avea niciun fel de comunicare cu ea; de parcă nici nu mai exista. Îi văzu ţigara dansând între buzele cărnoase, roşii. Detesta părul lui des, care-i cădea ciufulit pe frunte.

— Ce dulceaţă de băiat! îl giugiuli Beatrice ciupindu-l de bărbie şi sărutându-l uşor pe obraz.

— Îţi întorc sărutul, Beat! o ameninţă el.

— Nu te cred, chicoti fata sărind şi îndepărtându-se. Nu-i aşa că-i un neruşinat, Miriam?

— Foarte, încuviinţă Miriam. Fiindcă veni vorba, Paul, nu cumva ai uitat de pâini?

— Dumnezeule! strigă tânărul deschizând portiţa cuptorului.

Răbufni o pală de fum albăstrui şi un miros de pâine arsă.

— Vai, dragă, strigă Beatrice venind lângă el.

Paul se ghemui pe vine în faţa cuptorului şi

Beatrice se uită peste umărul lui.

— Aşa se întâmplă când eşti distrat din amor, băiete. Paul scotea, cu o mină jalnică, pâinile. Una era neagră, carbonizată la fund; cealaltă, tare ca piatra.

— Biata mama! se tângui Paul.

— Trebuie s-o răzuieşti. Adu-mi răzătoarea!

Beatrice rândui celelalte pâini în cuptor. Luă răzătoarea şi rase pâinea carbonizată deasupra unui ziar aşternut pe masă. Paul deschise larg uşile ca să iasă mirosul de ars. Beatrice răzuia de zor, trăgând din ţigară şi îndepărtând crusta de cărbune a sărmanei pâini.

— Pe cuvântul meu, Miriam, tu eşti vinovată de asta, o dojeni Beatrice.

— Eu? exclamă Miriam uluită.

— Mai bine ai întinde-o până vine maică-sa. Eu *una* ştiu bine de ce regele Alfred a lăsat prăjiturile să se ardă. Parcă văd! Apostolul, dacă o să-i meargă, o să ticluiască o poveste cum că s-a luat cu treaba şi a uitat de piini. Dar dacă bătrâna venea ceva mai devreme, ar fi luat-o la palme pe neruşinata cauză care l-a făcut să uite, şi nu pe bietul rege Alfred.

Chicoti în timp ce răzuia pâinea. Până şi Miriam izbucni în râs fără să vrea. Paul, amărât, aţâţa focul.

Se auzi trântindu-se portiţa grădinii.

— Repede! strigă Beatrice, dându-i lui Paul pâinea răzuită. Înveleşte-o într-un şervet umed.

Paul dispăru în spălător. Beatrice zvârli repede în sobă resturile de coajă arsă, şi se aşează, făcând o mutră nevinovată. Annie dădu buzna pe uşă. Era o tânără impulsivă, destul de drăguţă. Clipi în lumina puternică.

— Miroase a ars! exclamă ea.

— De la ţigări, răspunse Beatrice cu afectată inocenţă.

— Unde-i Paul?

Leonard intră în urma lui Annie. Avea o faţă lunguiaţă, comică, şi ochi albaştri, foarte trişti.

— Bănuiesc că v-a lăsat pe voi două singure ca să

vă puteţi răfui, spuse el.

Dădu din cap cu simpatie către Miriam, şi o trată cu amabilitate sarcastică pe Beatrice.

— Ba nu, replică aceasta, a ieşit să se plimbe cu iubita numărul nouă.

— Tocmai am întâlnit-o pe numărul cinci care întreba de el, îi ţinu isonul Leonard.

— Da, da… avem de gând să-l împărţim între noi, ca pe pruncul din judecata regelui Solomon, reluă Beatrice.

Annie risc:

— Nu zău? se miră Leonard. Şi tu care parte o să iei?

— Nu ştiu, ripostă Beatrice. O să le las întâi pe celelalte să aleagă.

— Iar tu rămâi cu resturile, râse Leonard făcând o mutră caraghioasă.

Annie examină cuptorul. Miriam şedea uitată de toţi. Paul reintră în încăpere.

— Grozav au mai ieşit pâinile astea, Paule, observă Annie.

— N-ai decât să stai acasă şi să le păzeşti tu.

— Vrei să spui că *tu* ar trebui să faci ceea ce ţi se cere.

— Ar trebui, sigur că ar trebui! ţipă Beatrice.

— Cred că are prea multe pe cap, îl apără Leonard.

— Drumul era tare noroios, nu-i aşa, Miriam? i se adresă Annie.

— Da… dar cum am stat toată săptămâna în casă…

— Ai simţit nevoie de puţină schimbare, e normal, interveni Leonard cu blândeţe.

— Te cred, doar nu te poţi închide pe vecie în casă, încuviinţă Annie.

Era binevoitoare.

17 – Fii şi îndrăgostiţii

Beatriee îşi îmbrăcă paltonul şi ieşi cu Leonard şi cu Annie. Avea întâlnire cu drăguţul ei.

— Nu uita de pâini, Paule! strigă Annie. Bună seara, Miriam. Nu cred c-o să plouă.

Când plecară cu toţii, Paul scoase pâinea bandajată, despături şervetul şi o cercetă melancolic.

— S-a dus dracului! conchise.

— Dar la urma urmei nu-i aşa mare pagubă, făcu Miriam sâcâită. Două pence jumătate!

— Da, da… dar mama ţine mult la copturile ei şi o să-şi pună la inimă. Oricum, n-are rost să ne batem capul.

Duse pâinea înapoi în spălător. Stătea la oarecare depărtare de Miriam. Rămase câteva momente în picioare în faţa ei, chibzuind, revăzând în minte felul cum se purtase cu Beatriee. Se simţea vinovat, şi totuşi satisfăcut. Anumite raţiuni obscure îl făcea să simtă că Miriam primise o lecţie meritată. Nu se căia deloc. Fata se întreba ce gânduri l-or fi muncind, aşa cum sta acolo, parcă în suspensie. Şuviţe de păr des îi căzeau pe frunte. De ce nu putea şi ea să i le netezească şi să înlăture urmele pieptenului cu care-l ciufulise Beatriee? De ce nu putea şi ea să-şi apese mâinile pe trupul lui? Era un trup atât de ferm şi totuşi vibrând de vitalitate până la ultima fibră. Pe alte fete le lăsa să-l atingă, dar pe ea de ce nu?

Brusc, Paul reveni la viaţă. Miriam tresăltă de spaimă când îl văzu dându-şi grăbit la o parte părul de pe frunte şi îndreptându-se spre ea.

— Opt şi jumătate! exclamă el. E timpul să ne apucăm de treabă. Unde-i Franceza?

Cu sfială şi cu amărăciune, Miriam îşi scoase caietul de exerciţii. În fiecare săptămână, scria pentru dânsul o pagină de jurnal al vieţii ei, în franceza ei. Paul ajunsese la concluzia că era singurul mijloc de a o determina să scrie compoziţii. Acum urma să i-o citească; fata simţi că, citind-o în actuala lui stare de spirit, avea să-i profaneze povestea sufletului ei. Paul se aşeză lângă dânsa. Miriam nu-şi desprindea ochii de la mâna lui, viguroasă şi caldă, care sublinia conştiincios pasaje din

opera ei. Dar nu citea decât exprimarea în franceză, ignorând că dedesubt se ascundea însuşi sufletul ei. Treptat însă, mâna lui îşi uită de datorie. Continuă să citească în tăcere, nemişcat. Miriam tremura.

„Ce *matin les oiseaux m-ont éveillé,* citi el. *Îl faisait encore un crépuscule. Mais la petite fenêtre de ma chambre était blême, et pui jaune, et tous les oiseaux de bois éclatèrent dans un chanson vif et résonnant. Tout l'aube tresaillit. J'avais rêvé de vous. Est-ce que vous voyez aussi l'aube? Les oiseaux în éveillent presque tous les matins et toujours il y a quelque chose de terreur dans le cri des grives. Il est şi clair...*"[15]

Miriam şedea tremurând, pe jumătate ruşinată. Paul rămase tăcut, încercând să înţeleagă. Ştia că ea îl iubeşte. Se temea de dragostea ei. Era prea bună pentru el, nu se simţea pe măsura acestei iubiri. Dragostea lui nu era la înălţime, şi nu a ei. Ruşinat, îi corectă lucrarea, scriind umil peste rândurile ei.

— Uită-te aici, îi spuse el domol, participiul trecut conjugat cu auxiliarul avoir se acordă cu complementul drept când îl precede.

Miriam se aplecă în faţă, străduindu-se să vadă şi să înţeleagă. Buclele ei fluturânde, mătăsoase, îi gâdilară faţa. Paul tresări, înfiorându-se, de parcă l-ar fi atins cu fierul roşu. O văzu cu privirile încordate asupra paginii, cu buzele roşii plângăreţ întredeschise, cu şuviţele brune alunecându-i peste obi ajii rumeni, aurii. Era colorată viu ca o rodie. Privind-o, Paul îşi simţi respiraţia tăiată. Brusc, Miriam ridică ochii spre el. În pupilele negre se oglindeau nud iubirea, teama, dorul. Ochii lui erau întunecaţi, şi o durură. Păreau s-o domine. Miriam îşi pierdu cumpătul, i se dezvălui în toată spaima ei. Şi Paul

---

15 în franceza incorectă a lui Miriam : „Azi-dimineaţă m-aa deşteptat păsările. Plutea încă o lumină crepusculară. Dar fereastra mică a camerei melc pălise, apoi se auri şi toate păsările pădurii izbucniră intr-un cin tec viu şi răsunător. Zorii tresăriră. Te visasem pe tine. Oare şi tu vedeai aurora ? Păsările mă deşteaptă aproape în fiecare dimineaţă şi întotdeauna în ţipătul sturzilor e o notă de spaimă. E atît de limpede..."

ştiu că înainte de a o putea săruta, ar fi trebuit să smulgă ceva din el însuşi. O undă de ură i se strecură din nou în inimă. Se reîntoarse la exerciţii.

Deodată, azvârli creionul şi, dintr-un salt, se repezi la cuptor, unde întoarse pâinile. Era prea iute pentru biata Miri am. Fata tresări violent; o săgetă un junghi de tristeţe cu adevărat dureroasă. O durea până şi felul cum se îndoia în faţa cuptorului. Era ceva crud în mişcarea lui, era crud gestul precipitat cu care răsuci pâinile în tăvi şi le vârî apoi din nou în cuptor. Dacă mişcările lui ar fi fost domoale, cită plinătate şi cită căldură ar fi învăluit-o pe Miriam! Dar aşa bruşte cum erau, o îndurerau.

Paul se întoarse şi isprăvi exerciţiul.

— Săptămâna asta a mers bine, aprecie el.

Fata îşi dădu seama că jurnalul ei îl măgulise. Dar faptul acesta nu răscumpăra totul.

— Uneori, într-adevăr, ai un stil înflorit. Ar trebui să scrii poezie, îi spuse el.

Miriam înălţă capul plină de fericire, dar apoi îl clătină cu neîncredere.

— Vrei să citim sau e prea târziu? întrebă Paul.

— E târziu, dar am putea citi numai un pic, se rugă ea.

Absorbea acum hrană sufletească pentru întreaga săptămână ce urma. O puse să copieze *Le Balcon* de Baudelaire. Apoi i-o citi el. Glasul îi era catifelat şi mângâios, dar treptat se înăspri devenind aproape brutal. Gând era mişcat, avea un anume fel, pătimaş şi amar, de a-şi îndepărta buzele şi de a-şi dezveli dinţii. O făcu şi acum. Lui Miriam îi dădea senzaţia că o striveşte sub tălpi. Nu îndrăznea să se uite la el şi şedea cu bărbia în piept. Nu putea înţelege de ce se lăsa dânsul purtat de atâta tumult şi patimă. Se simţea nefericită. Nu-i plăcea Baudelaire – şi nici Verlaine.

Priveşte singuratica fecioară din munţi Purtându-şi cântarea pe plaiuri.

Aseme. nea versuri îi încălzeau ei inima. La fel şi

Frumoasa Inès. Sau:

O seară de vrajă, dulce şi înaripată.

Iar timpul sacru, domol ca o fecioară prea curată.

Asemenea versuri o oglindeau pe ea. Şi iată-l pe dânsul, recitind amar, cu vocea gâtuită:

„Tu te rappelleras la beaute des caresses.”[16]

Poemul se încheie; Paul scoase pâinile din cuptor, aşezându-le pe cele arse în fundul copăii, iar pe cele bune deasupra. Pâinea carbonizată rămase în spălător, înfăşurată.

— Nu-i nevoie ca mama să afle până mâine, spuse el. Astă-seară s-ar necăji mai rău.

Miriam se uită prin dulapul cu cărţi, cercetă ce scrisori şi cărţi poştale mai primise, inspectă cărţile aflate acolo. Luă una care-l interesa mult pe el. Apoi Paul stinse gazul şi plecară. Nu-şi dădu osteneala să încuie uşa.

Nu se întoarse acasă înainte de unsprezece şi un sfert.

Maică-sa îl aştepta aşezată în balansoar. Annie, cu o coamă de păr despletit atârnându-i pe spate, şedea pe un scăunaş în faţa sobei, ţinându-şi coatele proptite pe genunchi, cu o mutră posacă. Pe masă se afla pâinea cu pricina, dezbandajată. Paul intră în casă cu respiraţia aproape tăiată. Nimeni nu scoase o vorbă. Maică-sa citea gazeta locală. Băiatul îşi dezbrăcă pardesiul şi se aşeză pe canapea. Doamna Morel se feri, făcându-i loc să treacă. Tăcerea continua, neştirbită. Se simţea foarte stingherit. Câteva minute şezu prefăcându-se că citeşte o fiţuică pe care o găsise pe masă. Apoi:

— Am uitat de pâinea aceea, mamă.

Niciuna dintre cele două femei nu răspunse.

— Ei, continuă el, nu-i decât o pagubă de două pence şi jumătate. Pot să ţi-o plătesc!

Mâniat, puse trei pence pe masă şi le împinse spre maică-sa. Doamna Morel întoarse capul spre el. Buzele îi

---

16 îţi vei aduce aminte de frumuseţea mîngîierilor.

erau lipite, ţepene.

— Da, rupse Annie tăcerea, tu nici nu ştii ce rău îi e mamei.

Fata rămase cu privirile pironite la foc.

— De ce îi e rău? întrebă Paul cu aroganţă.

— Ştiu eu? răspunse Annie. Abia a putut ajunge până acasă.

Paul se uită scrutător la maică-sa. Arăta rău.

— *De ce* n-a putut ajunge până acasă? întrebă el cu aceeaşi voce tăioasă.

Mama tăcu.

— Am găsit-o şezând aici, albă ca hârtia la faţă, continuă Armie cu vocea vag înlăcrimată.

— Bine, bine, dar de ce? stărui Paul.

Sprâncenele i se împreunară, pupilele i se dilatară de furie.

— E destul ca să dărâme pe cineva, rosti în sfârşit doamna Morel, să te cari cu toate pachetoaiele alea în braţe – carne, şi zarzavaturi, şi două perdele…

— Mă rog, şi de ce te-ai cărat cu ele? Nu era nevoie.

— Şi dacă nu m-aş fi cărat eu, cine-ar fi făcut-o?

— Las-o pe Annie să ia carne.

— Da, aş fi dus eu carnea, da’ de unde să fi ştiut? Tu erai plecat cu Miriam, în loc să fi fost acasă când a venit mama.

— Şi ce ai? o întrebă Paul pe mamă.

— Cred că-i inima.

Într-adevăr, avea un cerc vânăt în jurul gurii.

— Ai mai simţit asta şi altă dată?

— Da, destul de des.

— Şi de ce nu mi-ai spus nimic până acum? Şi de ce nu te-ai arătat unui doctor?

Doamna Morel se foi în scaun, iritată de fanfaronada lui.

— Tu niciodată n-ai fi observat, îl mustră Annie. Ţie nu-ţi arde decât de Miriam.

— Nu zău, mai mult decât îţi arde ţie de Leonard?

— Eu la zece fără un sfert eram acasă.

Un timp, în cameră domni o tăcere netulburată.

— N-aş fi crezut că o să te absoarbă până-ntr-atât încât să laşi să se ardă un cuptor plin cu pâini, îl dojeni cu amărăciune în glas doamna Morel.

— N-a fost numai Miriam aici, a fost şi Beatrice.

— Posibil. Dar ştim noi de ce s-a ars pâinea.

— De ce? se răsti Paul.

— Pentru că ţi-ai pierdut capul din pricina lui Miriam, replică doamna Morel cu aprindere.

— Oh, foarte bine – atunci află că n-a fost din pricina asta! strigă el furios.

Era abătut şi nefericit. Înşfăcând un ziar, începu să citească. Annie, cu bluza descheiată, cu părul lung împletit într-o coadă, se duse la culcare, urându-i înţepată noapte bună.

Paul rămase locului, prefăcându-se că citeşte. Ştia că maică-sa abia aşteaptă să-l muştruluiască. Şi mai dorea să ştie ce boală anume o supăra, pentru că îl cuprinsese îngrijorarea. Aşa încât, în loc să se ducă la culcare, cum îl trăgea inima, şedea şi aştepta. Liniştea era încordată. Tic-tacul ceasului răsuna puternic.

— Ai face mai bine să te culci înainte de se întoarce taică-tu, îi spuse mama aspru. Şi dacă ai de gând să mănânci ceva, ai face bine să-ţi iei acum.

— Nu vreau nimic.

Mama obişnuia să-i cumpere câte ceva special pentru cină în fiecare seară de vineri, seara de răsfăţ a minerilor. Dar Paul era prea mâniat ca să se ducă în cămară şi să descopere ce-i adusese. Doamna Morel se simţi insultată.

— Dacă eu ţi-aş fi cerut să te duci la Selby într-o seară de vineri, îmi închipui ce scenă mi-ai fi făcut. Dar când vine *ea* după tine, niciodată nu eşti prea ostenit. Ba mai mult; nu-ţi mai trebuie nici să mănânci, nici să bei.

— Doar n-o pot lăsa să se întoarcă singură acasă.

— Nu poţi? Dar de ce, mă rog, vine aici?

— Nu pentru că-i cer eu.

— N-ar veni dacă tu n-ai dori-o…

— Ei bine, şi ce dacă aş dori-o…?

— Vai de mine, nimic rău dacă ar fi un lucru chibzuit, rezonabil. Dar ca să frământţi mile întregi de noroi, întorcându-te acasă la miezul nopţii, când a doua zi dimineaţa trebuie să pleci la Nottingham…

— Şi dacă n-aş fi condus-o, te-ai fi purtat la fel!

— Da, m-aş fi purtat la fel pentru că e un lucru lipsit de sens. E *atât* de fascinantă încât trebuie să te ţii tot timpul după ea?

Doamna Morel avea un sarcasm amar. Şedea liniştită, cu faţa întoarsă, mângâindu-şi cu o mişcare ritmică, spasmodică, şorţul de satin negru. Gestul îl făcea pe Paul să sufere.

— Îmi place, începu el, dar…

— Îţi place! îi reteză vorba doamna Morel pe acelaşi ton muşcător. Mie îmi face impresia că nu te mai interesează nimic şi nimeni altcineva. Pentru tine nu mai existăm acum nici eu, nici Annie, nici nimeni.

— Ce nonsens, mamă – ştii bine că n-o iubesc… îţi… îţi spun că *nu o* iubesc… nici măcar nu mă ţine de braţ când o conduc, pentru că eu n-o las.

— Atunci de ce te duci la ea toată ziua bună ziua?

— Îmi place să stau de vorbă cu ea – asta n-am negat niciodată. Dar *nu* o iubesc.

— Şi nu mai ai pe nimeni cu care să stai de vorbă?

— Nu despre lucrurile pe care le discut cu ea. Există o serie întreagă de lucruri care pe tine nu te interesează, şi care…

— Ce lucruri anume?

Doamna Morel era atât de încordată, încât Paul începu să respire gâfâit.

— Uite… pictura… şi cărţile. Pe tine nu te interesează Herbert Spencer.

— Nu, răsună melancolic răspunsul. Şi nici pe tine

n-o să te intereseze la vârsta mea.

— Poate, dar acum mă interesează… şi la fel pe Miriam…

— Şi de unde ştii tu că pe *mine* nu m-ar interesa, izbucni doamna Morel sfidătoare. M-ai pus vreodată la încercare?

— Dar nu te interesează, mamă, ştii bine că ţi-e totuna dacă un tablou e figurativ sau nu; nu te sinchiseşti de *maniera* în care e lucrat.

— De unde ştii tu că nu mă sinchisesc? M-ai pus vreodată la încercare? Ai stat vreodată de vorbă cu mine despre lucrurile astea, doar aşa ca să mă încerci?

— Dar nu asta are importanţă pentru tine, mamă, ştii bine.

— Atunci ce, mă rog, ce are importanţă pentru mine?

Paul îşi îmbină sprâncenele cu tristeţe.

— Tu eşti bătrână, mamă. Şi noi suntem tineri.

Urmărea doar s-o facă să înţeleagă că cei din generaţia *ei* erau interesaţi de alte lucruri decât cei din generaţia *lui.* Dar chiar în clipa când vorbi, îşi dădu seama că spusese ce nu trebuia.

— Da, ştiu bine… sunt bătrână. Şi de aceea trebuie să fiu dată la o parte; nu mai am nimic comun cu tine. Datoria mea e doar să te îngrijesc – restul i se cuvine lui Miriam.

Paul nu mai putea îndura. Instinctiv, îşi dădea seama că el însemna toată viaţa ei. Şi, la urma urmei, ea însemna pentru el lucrul cel mai de preţ, singura valoare absolută.

— Mamă, ştii bine că nu-i aşa, ştii că nu-i aşa!

Strigătul lui îi stârni milă.

— Cam aşa pare să fie, băiete, răspunse, simţind că disperarea i se risipise pe jumătate.

— Nu, mamă, realmente, n-o iubesc. Stau doar de vorbă cu ea, şi nu doresc decât să mă reîntorc acasă la tine.

Îşi scosese gulerul şi cravata şi acum se ridică, cu gâtul descoperit, ca să se ducă la culcare. Când se aplecă deasupra maică-sii ca s-o sărute, aceasta îi cuprinse grumazul cu braţele, îşi îngropa faţa în umărul lui şi se văită cu o voce plângăcioasă, atât de diferită de glasul ei obişnuit, încât Paul se crispă, torturat:

— Nu pot suporta. Aş accepta orice altă femeie – dar nu pe ea. Ea nu mi-ar mai lăsa şi mie loc, nici măcar un locşor…

Şi, brusc, Paul o urî cu înverşunare pe Miriam.

— Şi eu n-am avut niciodată… ştii, Paul… eu nu am avut niciodată un soţ adevărat…

Mâna lui mângâia părul mamei, gura îi săruta gâtul.

— Şi ea se bucură să mi te ia… ea nu-i ca celelalte fete.

— Bine, mamă, dar nu o iubesc, murmură aplecându-şi capul şi ascunzându-şi ochii, îndurerat, în umărul ei.

Maică-sa îi dărui un sărut lung, fierbinte.

— Băiatul meu! şopti ca eu un glas în care tremura iubirea pătimaşă.

Fără să-şi dea seama, Paul îi dezmierd a uşor faţa.

— Ilai, du-te şi te culcă, îl îndemnă mama. Mâine dimineaţă ai să fii frânt de oboseală. În timp ce-i vorbea, îl auzi pe bărbatul ei întorcându-se acasă. Uite c-a venit taică-tu… du-te.

Deodată, se uită la el aproape cu teamă:

— Poate că sunt egoistă, dacă tu o doreşti, ia-ţi-o, băiete!

Mama avea o expresie stranie. Paul o sărută, tremurând.

— Vai, mamă! îi spuse cu blândeţe.

Morel intră clătinându-se. Pălăria îi era pleoştită pe-un ochi. Se balansă în pragul uşii.

— Iar pui la cale ticăloşii? i se adresă veninos.

Tulburarea doamnei Morel se prefăcu subit în ură

faţă de beţivanul care năvălise în felul acesta peste ea.

— Oricum, n-o fac la beţie, răspunse ea.

— Hm…! Hm…! Hm…! pufni el.

Se duse în coridor, îşi anină pălăria şi paltonul. Apoi îl auziră coborând cele trei trepte spre cămară. Se întoarse ţinând în pumn o bucată de plăcintă cu carne de porc. Era delicatesa pe care doamna Morel o cumpărase pentru fiul ei.

— Asta nu-i cumpărată pentru tine! Dacă nu-mi poţi da mai mult de douăzeci şi cinci de şilingi, fii sigur că n-am să-ţi cumpăr plăcintă de porc, ca să-ţi îndopi burdihanul după ce ţi l-ai umplut cu bere.

— Ce – e – e… ce – e – e? mârâi Morel, împleticindu-se. Ce-i aia că nu-i pentru mine?

Se uită la bucata de carne cu crustă de aluat şi, deodată, într-un impuls de ură, o zvârli în foc.

Paul sări în picioare.

— Să nu arunci ce nu-i al dumitale! strigă el.

— Cum… cum! zbieră Morel, săltându-se şi încleştându-şi pumnul. Îţi arăt eu ţie, caraghiosule!

— Foarte bine! răspunse Paul provocător, lăsându-şi capul pe umăr. Arată-mi!

În clipa aceea, grozav ar fi avut chef să izbească în ceva. Morel se lăsase uşor pe vine, cu pumnii ridicaţi, gata să se lanseze. Tânărul aştepta, un zâmbet fluturându-i pe buze.

— Hâşş, şuieră tatăl, avântându-se cu o lovitură în gol, pe lângă capul fiului.

Cu toate că se afla atât de aproape, nu cuteza să-l lovească pe băiat, ci sări puţin în lături.

— În regulă! exclamă Paul cu ochii aţintiţi pe colţul gurii lui taică-su, unde, o clipă mai târziu, s-ar fi abătut pumnul lui.

Toate fibrele îi zbârnâiau de dorinţa de a aplica lovitura. Dar îndărătul lui răsună un geamăt slab. Maică-sa era galbenă ca o moartă şi vânătă în jurul gurii. Morel ţopăia de pe un picior pe altul, pregătindu-se să-i

buşească din nou.

— Tată! strigă Paul cu asemenea glas, încât cuvântul avu ecou.

Morel tresăltă şi rămase cu urechile ciulite.

— Mamă! se văită băiatul. Mamă!

Doamna Morel începu să lupte pentru a-şi reveni în simţiri. Ochii ei deschişi îl urmăreau, deşi nu se putea mişca. Încetul cu încetul, îşi recăpătă cunoştinţa. O întinse pe canapea, şi alergă sus după un strop de whisky pe care, în cele din urmă, izbuti s-o facă să-l soarbă. Pe obrajii lui Paul şiroiau lacrimile. Când îngenunche înaintea ei, nu plângea, dar lacrimile îi alunecau încet pe faţă. Morel şedea la capătul celălalt al odăii cu coatele pe genunchi, holbându-se la ei.

— Ce-i cu ea? întrebă

— A leşinat, răspunse Paul.

— Plm!

Bărbatul mai vârstnic începu să-şi deznoade şireturile de la ghete. Se îndreptă spre pat, poticnindu-se. În casa aceasta se dăduse ultima lui bătălie.

Paul rămase îngenuncheat, dezmierdând mâna mamei.

— Nu te lăsa doborâtă, mamă… nu te lăsa doborâtă i repeta tot mereu.

— Nu-i nimic, băiete, murmură ea.

În cele din urmă, băiatul se ridică, aduse o brichetă mare de căi bune şi înteţi focul. Apoi făcu ordine în odaie, puse toate la locul lor, pregăti cele trebuincioase pentru gustarea de dimineaţă şi-i aduse maică-sii luminarea.

— Poţi să mergi până la pat, mamă?

— Da, o să merg.

— Dormi cu Annie, mamă, nu dormi cu el.

— Nu, am să mă culc în patul meu.

— Nu dormi cu el, mamă!

— Am să mă culc în patul meu…

Se ridică în picioare; Paul stinse lampa cu gaz şi

urcă în urma ei, purtând luminarea. Pe palier o sărută, strângând-o la piept.

— Noapte bună, mamă.

— Noapte bună.

Băiatul îşi îngropă faţa în pernă, răvăşit de furie şi de durere. Şi totuşi, undeva în sufletul lui, era împăcat, fiindcă ştia că o iubeşte pe mama lui mai mult decât orice pe lume. Era liniştea amară a resemnării.

Se simţi foarte umilit de strădaniile pe care le făcu taică-su, a doua zi, pentru a-i câştiga bunăvoinţa.

Toţi încercau să uite cele petrecute.

MIRI AM E ÎNFRÂNTA

Paul se simţea nemulţumit de el însuşi şi de toţi ceilalţi. Sentimentele lui cele mai adânci i le dăruise mamei. Încerca o suferinţă de neîndurat ori de câte ori ştia că o îndurerase sau că înjosise prin vreun gest dragostea ce-i purta.

Se desprimăvărase, şi lupta dintre el şi Miriam pornise iarăşi. În acest an, îi fusese foarte ostil. Fata îşi dădea seama, în chip nelămurit, de împotrivirile lui. Vechiul simţământ, şi anume că trebuia să se jertfească pentru iubirea ei, simţământ pe care-l încerca de câte ori se cufunda în rugăciune, i se infiltrase în toată făptura. În străfundul sufletului, nu credea că Paul va fi vreodată al ei. Mai întâi de toate, nu credea în ea însăşi: se îndoia că va izbuti vreodată să fie ceea ce aştepta dânsul. De bună seamă, niciodată nu se închipuia trăindu-şi fericită viaţa alături de Paul. Miriam nu vedea aşternându-se înaintea ei decât tragedie, durere şi jertfă. Şi era mândră în jertfă, puternică în renunţare, pentru că nu se simţea făcută să ducă viaţa de toate zilele. Ea era pregătită pentru trăiri alese, pentru trăiri profunde, pentru tragedie. Suficienţa banalei vieţi cotidiene o speria cel mai mult.

Sărbătorile de Paşti începură sub auspicii fericite. Paul era din nou el însuşi. Totuşi, fata presimţea că lucrurile ce vor încurca iar. Duminică după-amiază şedea

la fereastra odăii ei, privind la stejarii din pădure, printre ramurile cărora se rătăcise asfinţitul, sub calda strălucire a cerului de după-amiază. Sub fereastră atârnau ghirlande cenuşii-verzui de caprifoi, dintre care unele, i se părea ei, dăduseră muguri. Venise primăvara şi Miriam iubea primăvara, dar se temea de ea.

Auzind zgomotul portiţei, rămase cu răsuflarea tăiată. Era o după-amiază cenuşie dar luminoasă, şi Paul intră în curte împingându-şi bicicleta, care scânteia. De obicei, se îndrepta spre casă clincănind soneria bicicletei şi râzând. Astăzi însă, mergea cu buzele strânse şi avea o expresie rece, crudă, păşind uşor încovoiat şi dispreţuitor. Miriam îl cunoştea foarte bine, şi numai după felul cum îşi purta trupul tânăr, sprinten şi mândru, putea ghici ce se petrece în sufletul lui. În gestul cu care-şi propti bicicleta la locul obişnuit era o precizie rece care făcu inima ei să se cutremure.

Miriam coborî scările nervoasă. Purta o bluză nouă, drăguţă, de care credea că-i stă bine. Avea un guler înalt, terminat cu o rujă fină, care amintea de Mary, regina Scoţiei, şi o făcea să arate, cel puţin aşa găsea ea, minunat de feminină şi de distinsă. La douăzeci de ani avea pieptul plin şi forme generos modulate. Chipul îi rămăsese imuabil ca o mască fină. Dar ochii, de îndată ce-i ridica, erau fermecători. Se temea de Paul. Avea să-i observe bluza nouă?

Tânărul, aflat într-o dispoziţie incisivă, ironică, distra familia, oferindu-le descrierea unei slujbe religioase ce avusese loc la capela metodistă, oficiată de un binecunoscut predicator al sectei. Şedea în capul mesei, iar faţa lui mobilă, cu ocini care puteau fi atât de frumoşi, licărind de duioşie sau jucând de voioşie, schimba când o expresie, când alta, imitând diferitele persoane de care îşi bătea joc. Zeflemelele lui o dureau întotdeauna; erau prea aproape de realitate. Paul era prea inteligent şi prea crud. Simţea că atunci când ochii lui arătau ca în clipa aceasta, încărcaţi de ură

batjocoritoare, nu s-ar fi cruţat nici pe sine şi nici pe alţii. Dar doamna Lei vers îşi ştergea ochii înlăcrimaţi de atâta râs, iar domnul Leivers, care tocmai se deşteptase din primul somn de duminică după-masă, îşi scărpina amuzat creştetul. Cei trei fraţi şedeau cu capetele zbârlite, cu mutrele mahmure şi cu mânecile suflecate, scoţând din când în când câte un hohot de râs. Întreaga familie gusta o „caricatură” mai mult decât orice altceva.

Paul nu-i dădu nicio atenţie lui Miriam. Mai târziu, fata îl văzu că-i observă bluza cea nouă, că artistul din el aprobă, dar nu smulse de la dânsul niciun licăr de căldură. Era nervoasă, abia de putu să ia ceştile de pe rafturi.

Când bărbaţii se duseră afară la muls, Miriam se încumetă să i se adreseze.

— Ai întârziat.

— Da? fu răspunsul.

Apoi urmă o tăcere.

— A fost anevoios drumul pe bicicletă? urmă ea.

— N-am observat.

Fata continuă, cu gesturi iuţi, să pună masa. Când termină, încercă iar:

— Ceaiul o să fie gata abia peste câteva minute. Vrei să ieşim să ne uităm ia narcise?

Paul se ridică în picioare fără să răspundă. Ieşiră în cărticica din spate, pe sub prunii înmuguriţi. Dealurile şi cerul arătau pure şi reci. Întreg cuprinsul părea proaspăt spălat şi cam aspru. Miriam aruncă o privire spre Paul. Era palid şi impasibil. I se păru dureros faptul că ochii şi sprâncenele lui, pe care le iubea, puteau s-o rănească în asemenea chip

— Te-a obosit vântul? îl întrebă.

Simţea la el, undeva în adânc, silă.

— Nu, nu cred, îi răspunse.

— Trebuie să fie neplăcut pe drum – pădurea vuieşte atât de înfricoşător.

— După nori îţi poţi da seama că vântul suflă

dinspre sud-vest; aşa încât n-a putut decât să-mi ajute la drum.

— Ştii, eu nu merg pe bicicletă, aşa că nu mă pricep, murmură ea.

— E nevoie să fii ciclist ca să cunoşti atâta lucru?

Miriam gândi că sarcasmele lui erau inutile. Continuară să se plimbe în tăcere. În jurul poienii sălbatice, stufoase, din spatele casei, era un gard de mărăcini de sub care îşi întindeau gâtul nişte narcise galbene, printre mănunchiurile de teci cenuşii-verzui. Obrajii florilor erau înverziţi de frig. Totuşi, câteva se deschiseseră larg, şi aurul petalelor se unduia şi strălucea. Miriam îngenunche în faţa unui buchet, luă între mâini o narcisă cu chipul sălbatic, îi întoarse spre ea feţişoara de aur şi se aplecă asupră-i, mângâind-o cu gura, şi cu obrajii şi cu sprâncenele. Paul rămase deoparte, cu mâinile în buzunare, urmărind-o. Rugătoare, întoarse către el, una după alta, florile galbene, deschise, în acelaşi timp dezmierdându-le cu dărnicie.

— Nu-s minunate? murmură ea.

— Minunate – asta-i cam mult spus. Sunt drăguţe.

Auzindu-şi laudele retezate, Miriam se aplecă din nou asupra florilor. O urmări cum se cuibărea şi sorbea florile cu sărutăi-i febrile.

— De ce trebuie întotdeauna să dezmierzi orice lucru? o întrebă iritat.

— Îmi place să le simt, răspunse rănită.

— Nu e posibil să-ţi placă lucrurile fără să te cramponezi de ele de parcă ai vrea să le smulgi inima? De ce n-ai mai multă reţinere, sau rezervă, sau aşa ceva?

Înălţă spre el o privire îndurerată, apoi continuă să mângâie cu buzele, încetişor, o floare zbârlită. Parfumul florilor, pe care-l inspira, era cu atâta mai blând decât Paul, şi aproape c-o făcea să plângă.

— Cocoloşeşti toate lucrurile până ce sufoci sufletul din ele, urmă el. Eu n-aş cocoloşi niciodată – în orice caz,

aş merge pe căi directe.

Aproape că nu ştia ce spune. Toate cele rostite îi veneau mecanic pe buze. Miriam îl privi. Trupul lui părea o armă, îndreptată dârz şi neîmblânzit împotriva ei.

— Cerşeşti întotdeauna iubire din partea a tot ce există; eşti o cerşetoare de iubire. Până şi la flori, simţi nevoia să te guduri pe lângă ele.

Ritmic, Miriam legăna şi mângâia florile cu gura, inhalându-le mireasma care, de atunci încolo, ori de câte ori i-a atins nările, a făcut-o să se cutremure.

— Tu nu vrei să iubeşti – tu jinduieşti, stăruitor şi anormal, doar să fii iubită. Nu eşti pozitivă, eşti negativă. Absorbi, absorbi, trebuie să te îndopi cu iubire, pentru că pe undeva ai un minus.

Miriam era împietrită de cruzimea lui, şi nu-l mai asculta. Iar Paul nu avea nici cea mai vagă noţiune despre cele ce rostea. De parcă sufletul său chinuit, contorsionat, arzând de pasiune zădărnicită, împroşca aceste cuvinte ca pe nişte scântei electrice. Ea nu mai sesiza nimic din ce-i spunea. Se făcea tot mai mică sub duritatea şi ura lui. Niciodată nu putea să sesizeze lucrurile dintr-o ochire. Trebuia întâi să mediteze şi să mediteze asupra oricărui fleac.

După ceai, Paul stătu cu Edgar şi cu celălalt frate, fără s-o ia în seamă pe Miriam. Fata, extrem de nefericită de această sărbătoare în care-şi pusese atâtea speranţe, îl tot aştepta. În cele din urmă, Paul cedă şi veni la ea. Miriam era hotărâtă să detecteze sursa indispoziţiei lui. N-o socotea altfel decât o indispoziţie trecătoare.

— Mergem puţin prin pădure? îl întrebă, ştiind că el nu putea refuza niciodată o cerere formulată direct.

Se duseră până la crescătoria de iepuri. Pe la jumătatea drumului trecură pe lângă o capcană, un gărduleţ îngust în formă de potcoavă, împletit din ramuri de brad, pe care atârnau. În chip de momeală, nişte maţe de iepure. Paul se uită încruntându-se. Miriam îi surprinse privirea.

— Nu-i aşa că-i îngrozitor? îl întrebă.

— Nu ştiu! E oare mai îngrozitor decât o nevăstuică cu dinţii înfipţi în beregata unui iepure? O nevăstuică sau câţiva iepuri! Trebuie ales între una sau alta.

Suporta greu amărăciunile vieţii. Lui Miriam îi părea rău pentru el.

— Hai să ne întoarcem în casă, îi propuse Paul. Nu vreau să merg mai departe.

Trecură pe lângă tufişul de liliac, ai cărui muguri de bronz începuseră să plesnească. Din stogul de fân rămăsese doar frântură, un monument pătrat, cafeniu, ca un pilon de piatră. Pe jos, era aşternut un culcuş de fân, rămas de la ultima coasă.

— Hai să ne aşezăm aici o clipă, îi ceru Miriam.

Paul se aşeză în silă, rezemându-şi spinarea de pilonul solid de fân. În faţa lor se desfăşura amfiteatrul dealurilor cu spinări rotunjite, poleite de asfinţit, minusculele ferme albe care ieşeau în relief, plaiurile muiate în aur, pădurile întunecoase şi totuşi încinse de lumină, vârfurile de copaci, proiectate pe alte şiruri de vârfuri, distincte în depărtare. Seara se limpezise, şi apusul era frăgezit de o irizare roşiatică, sub care se tolănea câmpul tăcut şi mănos.

— Nu-i aşa că-i minunat? se rugă ea.

Dar Paul îi răspunse cu un mârâit. În clipa aceea ar fi preferat ca totul să fie urât. Tocmai atunci, un dulău mare o zbughi spre ei, cu botul deschis, îşi propti labele din faţă pe umerii băiatului şi se porni să-i lingă faţa. Paul se fei-i, râzând. Bill însemna o mare uşurare pentru el în momentul acela. îmbrânci câinele deoparte, dar animalul nu se dădu bătut şi dintr-un salt fu iar lângă el.

— Pleacă, îl goni Paul. sau îţi ard una!

Dar câinele nu se lăsa convins. Aşa încât Paul purtă o mică luptă cu el, înghiontindu-l pe Bill, care se opintea înapoi în el, zgomotos, nebun de bucurie. Cei doi se luară la trântă, omul râzând câineşte, câinele rânjind. Miriam îi urmărea. Omul avea un aer patetic. Dorea cu atâta

ardoare să poată iubi, să fie tandru. Gestul viguros cu care răsturna dulăul era realmente un act de dragoste. Bill se ridica, gâfâind de fericire, ochii cafenii i se roteau în faţa albă, şi apoi se năpustea iar. îl adora pe Paul. Băiatul se încruntă la el.

— Bill, m-am săturat de tine 1

Dar dulăul îi propti în coapse două labe grele, care tremurau de iubire, şi-i scutură în faţă o limbă roşie. Paul se feri îndărăt.

— Nu, gata, îmi ajunge!

O clipă mai târziu, câinele se îndepărtă lipăind fericit, ca să mai schimbe direcţia.

Paul rămase privind deznădăjduit dincolo de dealurile a căror mută frumuseţe îl enerva. Voia să se ducă şi s-o pornească împreună cu Edgar pe biciclete. Totuşi nu avea curaj s-o părăsească pe Miriam.

— De ce eşti trist? îl întrebă ea umilă.

— Nu sunt trist; de ce-aş fi? Sunt numai normal

Fata se întrebă de ce ori de câte ori se purta urâcios cu ea, pretindea că-i normal?

— Dar ce s-a întâmplat cu tine? îl întrebă cu voce rugătoare, linguşindu-se ca să-l îmbuneze.

— Nimic!

— Nu! murmură ea.

Paul culese o nuieluşă şi începu să înţepe pământul.

— Ar fi mai bine să taci, îi recomandă el.

— Dar vreau să ştiu…

El râse în silă.

— Mereu vrei să ştii câte ceva.

— Nu te porţi frumos cu mine.

Înţepa, înţepa, înţepa ţărâna cu nuieluşa ascuţită scurmând bulgări mici de pământ, cuprins de o iritare febrilă. Miriam îşi puse cu blândeţe şi fermitate mâna pe încheietura lui.

— Încetează! Arunc-o!

Zvârli beţişorul în tufele de coacăze şi se lăsă pe spate. Acum îşi stăpânea emoţiile.

— Ce s-a întâmplat? îl întrebă ea suav.

Tânărul stătea perfect nemişcat, numai ochii îi erau vii şi torturaţi.

— Ştii, îi spuse după un timp, istovit… ştii… ar fi mai bine s-o rupem.

De asta se temuse ea. Brusc, totul păru să i se întunece în faţa ochilor.

— De ce? şopti. Ce s-a întâmplat?

— Nu s-a întâmplat nimic. Doar că ne dăm seama cum stăm, nu are niciun rost…

Miriam aşteptă în tăcere, tristă, calmă. Cu el n-avea rost să se arate nerăbdătoare. În orice caz, acum avea să-i spuie ce-l rodea.

— Ne-am înţeles să fim prieteni, continuă Paul cu glas şters, monoton. De câte ori n-am fost de acord între noi că-i numai prietenie! Şi cu toate astea, nici nu se opreşte aici, şi nici nu duce nicăieri.

Tăcu din nou. Ea medita. Ce voia să spună? Era atât de obositor. Mai exista ceva ce nu voia să dezvăluie. Totuşi trebuia să aibă răbdare cu el.

— Eu nu-ţi pot dărui decât prietenie. Nu sunt capabil de altceva – e un cusur în alcătuirea mea lăuntrică. Şi în felul acesta balanţa se înclină prea mult într-o singură parte… şi detest o balanţă lipsită de echilibru. Să-i punem capăt!

Ultimele lui fraze erau pătrunse de ardoarea furiei.

Voia deci să spună că ea îl iubea mai mult decât o iubea dânsul. Poate că nu reuşea s-o iubească. Poate că ei îi lipsea ceea ce dorea dânsul. Această neîncredere în sine era cel mai proiund resort al sufletului lui Miriam. Era atât de adânc îngropat, încât nu îndrăznea nici să-l cunoască, nici să-l recunoască. Poate că ea avea o anume deficienţă. Acest gând o inhiba, ca o ruşine subtilă. Dacă era aşa, atunci o să trăiască fără el. N-o să-şi îngăduie niciodată să-l dorească. O să se rezume doar să-l urmărească.

— Dar ce s-a întâmplat? repetă ea.

— Nimic, totul s-a petrecut în mine, acum iese numai la suprafaţă. Întotdeauna, de Paşti, ne simţim aşa.

Se umilea atât de neputincios, încât lui Miriam i se făcu milă de el. Ea, cel puţin, nu se zbătea niciodată în chip atât de jalnic. La urma urmelor, el era cel înjosit.

— Şi ce doreşti? îl întrebă.

— Ei, nu trebuie să mai vin atât de des – asta-i tot. De ce să te monopolizez când eu nu sunt... Vezi tu, în ceea ce te priveşte pe tine, eu am o neputinţă...

Îi spunea deci că nu o iubeşte, şi căuta să-i lase o şansă pentru a cuceri alt bărbat. Cât de prost şi de orb şi penibil de stângaci era! Ce însemnătate aveau pentru ea ceilalţi bărbaţi? Ce însemnau în general bărbaţii pentru ea? Dar el, ah! Lui îi iubea sufletul! Avea el vreo neputinţă? Poate că avea.

— Dar nu înţeleg, răspunse cu glas răguşit. Ieri...

Pe măsură ce soarele scăpăta, seara îi apărea lui Paul ostilă şi crâncenă. Iar Miriam se chircea sub suferinţa ei.

— Ştiu, strigă el, n-ai să crezi niciodată! N-ai să crezi niciodată că nu pot – că e o imposibilitate fizică, aşa cum mi-ar fi cu neputinţă să zbor ca o ciocârlie...

— Ce anume nu poţi? murmură ea. Îi era groază de răspuns.

— Să te iubesc.

În momentele acelea o ura amarnic pentru că o făcea să sufere. Să o iubească! Dar Miriam ştia că o iubeşte. Ei îi aparţinea cu adevărat. Povestea asta că nu o putea iubi fizic, trupeşte, nu era decât o perversitate din partea lui, pentru că ştia că ea îl iubeşte. Era naiv ca un copil. Paul era al ei. Sufletul lui o dorea. Dar Miriam simţea că cineva îl influenţase. Simţea în el duritatea, răceala unei influenţe străine.

— Ce-au spus acasă? îl întrebă.

— Nu-i vorba de asta.

Şi atunci Miriam ştiu că despre asta era vorba. Îi dispreţuia pe ai lui pentru vulgaritatea lor. Nu înţelegeau

care erau adevăratele valori.

În seara aceea, nu-şi mai vorbiră aproape deloc. Până la urmă, Paul o părăsi, ca să se plimbe cu Edgar pe biciclete.

Se întoarse la mama lui. Ea constituia legătura cea mai puternică din viaţa sa. Când se gândea la tot ce-l înconjura, chipul lui Miriam se ştergea, undeva în depărtare. Îi stârnea un simţământ vag, ireal. Şi nimeni altcineva nu mai conta. O singură prezenţă în lume rămânea concretă şi nu se topea în irealitate: prezenţa mamei lui. Toţi ceilalţi erau evanescenţi, puteau deveni ca şi inexistenţi pentru dânsul; dar mama rămânea. Era pivotul, pilonul de reazim al vieţii lui, de care nu se putea desprinde; asta însemna pentru el mama.

Şi în aceleaşi fel îl aştepta şi dânsa. În „ei se statornicise acum întreaga ei viaţă. La urma urmei, tot ce era viaţă în afara lui îi oferea prea puţin doamnei Morel. Îşi dădea seama că şansa ei de *realizare* era în Paul şi realizarea însemna foarte mult pentru dânsa. Paul urma să constituie dovada vie că *ea* avusese dreptate; urmai să ajungă un bărbat ferm pe care nimic nu-l va putea clinti de pe poziţia lui; şi urma să schimbe faţa lumii prin ceva esenţial. Oriunde se ducea Paul, simţea că-l însoţeşte şi sufletul ei. Orice făcea, sufletul ei îi era alături, gata, cum s-ar spune, să-i dea uneltele la mină. Nu putea răbda să-l ştie cu Miriam. Pe William i-l răpise moartea. Va lupta să-l păstreze pe Paul.

Şi Paul se reîntoarse la ea. Iar în inima lui încolţi satisfacţia jertfei de sine, satisfacţia că-i era credincios. Ea îl iubea mai mult decât orice pe lume; el o iubea mai mult decât orice pe lume. Şi totuşi această iubire nu-i era suficientă. Viaţa lui tânără, atât de viguroasă şi impetuoasă, tânjea după altceva. Ceea ce îi crea un neastâmpăr răscolitor. Mama vedea acest lucru, şi dorea cu amărăciune ca Miriam să fi fost o femeie care să fi putut primi revărsarea lui de viaţă nouă, dar lăsându-i ei rădăcinile. Şi acum, Paul se lupta împotriva mamei lui,

aproape aşa cum se luptase împotriva lui Miriam.

Trecu o săptămână până se duse din nou la Willey Farm. Miriam suferise cumplit în acest răstimp, şi se temea să-l revadă. Urma acum să îndure umilinţa de a fi părăsită de el? Dar asta nu avea să fie decât o stare superficială şi vremelnică. Se va reîntoarce la ea! Ea, Miriam, păstra cheia sufletului său. Dar până atunci, cum avea s-o mai chinuiască cu această luptă împotriva ei! În faţa perspectivei se contracta toată.

Cu toate acestea, în duminica de după Paşti, Paul sosi la ceai. Doamna Leivers se bucură să-l vadă. Ghicise ea că ceva îl rodea pe băiat, că viaţa era grea pentru el. Şi Paul părea să se îndrepte spre dânsa pentru a găsi alinare. Doamna Leivers era bună cu el. Îi făcea un mare bine prin faptul că-l trata aproape cu reverenţă.

O întâlni în grădina din faţa casei, unde se afla cu copiii mai mici.

— Mă bucur c-ai venit, i se adresă mama lui Miriam, privindu-l cu ochii ei mari, cafenii, calzi. E o zi atât de însorită. Tocmai voiam să ieşim pe câmp, pentru prima dată în anul ăsta.

Paul simţi că i-ar plăcea să le însoţească, pe ea şi pe Miriam, fapt care avu darul să-l calmeze. Porniră împreună, vorbindu-şi cu simplitate, el blajin şi spăsit. Ar fi putut vărsa lacrimi de recunoştinţă pentru că-l trata cu atâta deferenţă. Se simţea umil. La capătul imaşului, găsiră un cuib de sturz.

— Să vă dau să vedeţi ouăle? o întrebă el.

— Da. Ouăle sunt semn sigur de primăvară… şi de speranţe.

Dădu într-o parte mărăcinii, şi scoase ouăle, ţinându-le în culcuşul palmelor.

— Sunt fierbinţi, cred că pasărea a fugit de pe ele, speriată de noi.

— Vai, sărăcuţa! exclamă doamna Leivers.

Miriam nu se putu reţine să nu atingă ouăle şi, totodată, mâinile lui, care, gândea ea, le adăposteau cu

atâta grijă.

— Ce căldură ciudată, murmură apropiindu-se de el.

— Căldura sângelui, răspunse Paul.

Îl urmări în vreme ce le aşeza la loc, lipindu-şi trupul zvelt de gardul viu, îndepărtând mărăcinii cu un braţ, în timp ce palma făcută căuş ocrotea preţioasele ouă. Era concentrat asupra fiecărei mişcări. Văzându-l astfel, Miriam îl iubi; părea atât de simplu şi împăcat cu el însuşi. Şi ei îi era inaccesibil.

După ceai, se postă, şovăitoare, în faţa raftului de cărţi. Paul alese *Tartarin din Tarascón.* Apoi se trântiră din nou pe culcuşul de fân de la poalele stogului. Paul citi vreo două pagini, dar fără nicio tragere de inimă. Câinele zdupăi năpustindu-se din nou asupră-i, pentru a repeta joaca de data trecută. Îşi împinse botul în pieptul băiatului. Paul se jucă o clipă cu urechea animalului. Apoi îl îmbrânci într-o parte:

— Cară-te, Bill, îi spuse. N-am chef de tine!

Bill o tuli, şi Miriam se întrebă cu spaimă ce-o să urmeze. Băiatul păstra o tăcere care o făcea să în ere – menească de teamă. Nu furia lui o speria, ci hotărârile sale mute.

Întorcându-şi faţa puţin într-o parte, astfel ca ea să nu-l poată vedea, începu să vorbească rar şi chinuit.

— Crezi că… dacă n-aş mai veni atât de des… ai putea ajunge să îndrăgeşti pe altcineva… un alt bărbat?!

Va să zică iar începea cu povestea asta.

— Dar nu cunosc alţi bărbaţi. De ce mă întrebi? râs/ punse ea pe un ton coborât, care ar fi trebuit să implice o mustrare la adresa lui.

— Cum aşa, pentru că mi se spune că n-am dreptul să viu în felul ăsta… dacă n-avem de gând să ne căsătorim… lăsă Paul să-i scape.

Miriam se indignă la gândul că cineva, oricine ar fi fost, încerca să forţeze rezultatul relaţiilor dintre ei. Fusese furioasă pe propriul ei tată pentru că insinuase,

faţă de Paul, râzând, că ştia el de ce vine băiatul atât de des.

— Cine spune asta? se interesă Miriam, întrebându-se dacă ai ei se amestecaseră în vreun fel.

Dar nu o făcuseră.

— Mama… şi ceilalţi. Spun că dacă o ţin aşa, toată lumea mă va considera logodit, şi chiar eu singur ar trebui să mă consider astfel, pentru că altminteri e urât faţă de tine. Iar eu am încercat să-mi dau seama… şi nu cred că te iubesc aşa cum trebuie să-şi iubească un bărbat soţia. Tu ce părere ai?

Miriam îşi înclină capul, îngândurată. Era furioasă că trebuia să poarte această discuţie. Oamenii ar trebui să-i lase în pace, pe el şi pe ea.

— Nu ştiu, murmură.

— Crezi că ne iubim îndeajuns ca să ne putem căsători? întrebă el desluşit.

Întrebarea o făcu să tremure.

— Nu, răspunse ea cu sinceritate. Nu cred… suntem prea tineri.

— M-am gândit, continuă el amărât, că poate tu, cu intensitatea pe care o pui în sentimentele tale, mi-ai dăruit mai mult… decât aş putea eu vreodată să-ţi restitui. Şi chiar şi acum… dacă tu socoţi că e mai bine… ne putem logodi.

Lui Miriam îi venea să plângă. Şi era furioasă. Paul era atât de copil, încât oamenii puteau să-l întoarcă după cum pofteau.

— Nu, nu sunt de părere, îi răspunse cu fermitate.

El chibzui un moment.

— Vezi tu… eu sunt aşa făcut… încât nu cred că o perkoană mă va putea monopoliza vreodată… că va putea însemna totul pentru mine… cred că niciodată.

De astă dată, Miriam nu avu nevoie să rumege spusele lui.

— Nu. murmură ea.

Apoi, după o pauză, se uită la el şi ochii negri îi

scânteiară.

— Asta-i ideea mamei tale. Ştiu că nu m-a acceptat niciodată.

— Nu, nu, nu-i adevărat, răspunse el în pripă. De astă dată a vorbit spre binele tău. Mi-a spus numai, că dacă o ţin înainte tot aşa, ar trebui să mă consider logodit. Urmară câteva clipe de tăcere. Şi dacă am să-ţi cer să mai vii pe la noi, n-ai să ai reţineri, nu?

Miriam nu răspunse. Era foarte furioasă.

— Ei bine, ce trebuie să fac? spuse răstit. Cred c-ar fi preferabil să lăsăm baltă franceza. Şi tocmai începusem să mă descurc binişor. Mă rog, presupun c-o s-o scot la capăt şi singură.

— Nu văd de ce-ar fi nevoie. Fără îndoială, pot continua să-ţi dau lecţii de franceză.

— Bine… şi mai sunt serile de duminică. N-am să renunţ să mă duc la biserică, în primul rând pentru că îmi place şi pentru că asta-i toată viaţa de societate de care am eu parte. Dar nu va fi nevoie să mă însoţeşti acasă. Mă pot întoarce şi singură.

— În regulă, răspunse el luat prin surprindere. Dar dacă-i cer lui Edgar, o să vie şi el cu noi şi atunci nimeni nu va mai putea cârti.

Urmă iarăşi o tăcere. La urma urmei, în cazul acesta nu va pierde prea mult, gândi Miriam. În ciuda întregii vorbării care avusese loc acolo, la el acasă, deosebirea, în relaţiile lor, nu va fi prea mare. Dar ar fi fost mai bine ca oamenii să-şi fi văzut de treburile lor.

— Şi n-ai să te gândeşti tot timpul la lucrurile astea şi n-ai să te frământi, nu-i aşa? încercă el să se asigure.

— O, nu! răspunse Miriam fără să-l privească.

Paul tăcu. Miriam îşi spuse că era instabil. Nu avea un ţel statornic, nu avea o ancoră a credinţei care să-l fixeze.

— Ştii, reluă el, bărbatul o porneşte pe bicicletă… se duce la lumi… face ba una, ba alta. Pe când femeia stă tot timpul locului şi cloceşte gânduri.

— Nu, n-o să mă frământ, îl linişti Miriam.

Şi o credea cu adevărat. Afară se răcorise. Intrară în casă.

— Ce palid e Paul! strigă doamna Leivers. Miriam, n-ar fi trebuit să-l ţii pe afară. Nu cumva ai răcit, Paul?

— O, nu! râse el.

Dar se simţea vlăguit. Conflictul lui lăuntric îl devora. Acum Miriam îl compătimea. Foarte devreme, înainte de ora nouă, Paul se ridică să plece.

— N-ai de gând să şi pleci acasă, nu-i aşa? întrebă doamna Leivers îngrijorată.

— Ba da, răspunse el. Am făgăduit să mă întorc devreme.

Era stânjenit

— Dar e foarte devreme, îl asigură doamna Leivers.

Miriam şedea în balansoar, tăcută. Paul şovăi, aşteptând-o să se ridice pentru a-l petrece, ca de obicei, până la şopron, ca să-şi ia bicicleta. Dar fata nu se urni. Paul era încurcat.

— Ei bine… bună seara, tuturor! se bâlbâi el.

Miriam îi răspunse un bună seara laolaltă cu ceilalţi.

Dar când trecu pe sub fereastră, Paul privi înăuntru. Miriam îi zări faţa palidă, cu sprâncenele împreunate în felul acela care în prezenţa ei devenise permanent, şi cu ochii umbriţi de suferinţă.

Se ridică din scaun şi ieşi în prag, ca să-i facă un semn cu mâna, în timp ce ieşea pe poartă. Paul străbătu încet cărarea de sub pini, simţindu-se un laş şi un nevolnic. Bicicleta o pornise pe pantă în jos, la întâmplare. Îşi zicea că ar fi o uşurare să-şi rupă gâtul.

Două zile mai târziu, îi trimise o carte cu un bileţel în care-i recomanda să-şi ocupe timpul cu lectura.

În zilele acelea, Paul îşi îndreptă toată prietenia către Edgar. Îi era atât de dragă familia Leivers; îi era atât de dragă ferma; pentru el însemna locul cel mai îndrăgit de pe lume. Propriul lui cămin nu i se părea atât

de plăcut. E drept, acolo era mama. Dar alături de mama lui ar fi fost la fel de fericit oriunde în altă parte. În timp ce pentru Willey Farm avea o adevărată pasiune. Îi plăcea bucătăria strâmtă, în care tropăiau cizmele bărbaţilor, iar câinele dormea numai c-un ochi, de teamă să nu fie călcat în picioare; bucătărioara în care lampa atârna seara deasupra mesei şi toate erau atât de tihnite. Îi plăcea odaia de primire a lui Miriam, lungă, cu tavanul scund, cu atmosfera ei romantică, florile, cărţile, pianul înalt, din lemn de trandafir. Îi plăceau grădinile şi casele cu acoperiş stacojiu care se înşirau pe marginea golaşă a câmpului cotind înspre pădure, de parcă ar fi căutat puţină linişte; îi plăcea terenul sălbatic care se scobea într-o vale, şi se căţăra apoi, de partea cealaltă, pe dealurile necultivate. Numai să se afle acolo şi însemna pentru el o încântare şi o bucurie. O iubea pe doamna Leivers, cu firea ei ietrasă, cu cinismul ei bizar; îl iubea pe domnul Leivers, omul acela atât de cald şi de tânăr sufleteşte şi de simpatic: îl iubea pe Edgar, care se lumina la faţă când îl vedea, şi pe băieţi, şi pe copii, şi pe câinele Bill – până şi pe scroafa Circe şi cocoşul indian Tippoo. Toate acestea, pe lângă Miriam. Nu putea să renunţe la ei.

Astfel încât se ducea pe acolo tot mai des, dar de obicei stătea cu Edgar. Numai că seara, întreaga familie, inclusiv tatăl, jucau şarade şi alte jocuri de societate. Şi mai târziu, Miriam îi strânse pe toţi la un loc, făcându-i să citească *Macbeth,* din ediţii ieftine, şi să-şi împartă rolurile. Toată lumea se agita. Miriam era bucuroasă, şi doamna Leivers de asemenea, iar domnul Leivers se distra. Pe urmă învăţară cu toţii cântece în solia tonică şi cântau seara, făcând cerc în jurul focului. Paul se afla acum foarte rar singur cu Miriam. Ea însă era în aşteptare. Când se întorcea acasă împreună cu Edgar şi cu Paul, venind de la biserică sau de la Societatea Literară din Bestwood, ştia că discursurile lui atât de înflăcărate şi de neortodoxe îi erau adresate ei. îl invidia

pe Edgar pentru că se plimba cu bicicleta împreună cu Paul, îl invidia pentru serile de vineri, pentru zilele când lucra la câmp. Pentru ea, serile de vineri şi lecţiile de franceză luaseră sfârşit. Era aproape tot timpul singură, plimbându-se, meditând prin pădure, citind, studiind, visând, aşteptând.

Iar Paul îi scria des.

Într-o seară de duminică, se aflară pe punctul de a atinge din nou vechea şi rara lor armonie. Edgar rămăsese cu doamna Morel la împărtăşanie – voia şi el să vadă cum vine asta. Aşa încât Paul se întoarse acasă la el, singur cu Miriam. Se simţea, mai mult sau mai puţin, prins din nou în mrejele ei. Ca de obicei, discutau despre predică. Paul se avânta acum, cu toate pânzele sus, către agnosticism, dar un agnosticism de esenţă atât de religioasă, încât Miriam nu suferea prea tare. Se aflau la stadiul *Vie de Jésus* a lui Renan. Miriam era treierătoarea prin care se alegeau toate crezurile lui. În timp ce-şi cernea ideile prin sufletul ei, adevărul ţâşnea din el la lumină. Numai ea îi putea sluji de ciur pentru gândirea lui. Nu-[17]

mai ea îl ajuta să poată înţelege. Aproape pasivă, Miriam se supunea tuturor argumentărilor şi expunerilor lui. Şi, într-un fel, datorită ei, îşi dădea treptat seama de punctele în care nu avea dreptate. Şi ceea ce i se revela lui, i se revela şi ei. Simţea că fără ea nu ar putea realiza înţelegerea.

Ajunseră la casa cufundată în tăcere. Paul scoase cheia din fereastra spălătorului şi intrară. Nu se întrerupsese niciun moment din argumentaţie. Aprinse lampa cu gaz, înteţi focul, şi-i aduse câteva prăjituri din cămară. Miriam şedea pe canapea, liniştită, cu o farfurie pe genunchi. Purta o pălărie cu boruri largi, albă, împodobită cu nişte flori roz. O pălărie ieftină, dar lui îi plăcea. În umbra borului, faţa ei era calmă şi gânditoare,

---

17 Sistem de notaţie muzicală, în care notele sînt indicate prin litere, iar măsura şi accentul prin liniuţe şi puncte.

bronzată şi îmbujorată. Urechile i se cuibăreau întotdeauna îndărătul buclelor scurte. Ochii ei îl urmăreau.

Îi plăcea Paul cel de duminică. Purta un costum de culoare închisă, care-i sublinia zvelteţea trupului. Avea o faţă deschisă, net conturată. Şi continua să-şi desfăşoare gândurile în faţa ei. Deodată, întinse mâna după Biblie. Lui Miriam îi plăcea felul în care întindea mina după ceva: iute, precis, la ţintă. Întoarse paginile cu repeziciune şi-i citi un verset din sfântul Ioan. Cum şedea aşa, adâncit în jilţ, citind, concentrat, cu un glas ce părea contopit cu însăşi gândirea, fata simţea că se foloseşte inconştient de ea, aşa cum îşi foloseşte un meşter diversele unelte când e încordat asupra miei munci, îi plăcea. Iar nota meditativă din glasul lui trăda năzuinţa de a se îndrepta către ceva, şi s-ar fi spus că ea era unealta prin care se străduia să atingă ţelul dorit. Miriam se lăsase pe speteaza canapelei, la depărtare de el, dar simţindu-se însuşi instrumentul după care dibuia mâna lui. Şi-i făcea mare plăcere.

Apoi vocea lui Paul începu să şovăie, se trezi la realitate. Şi când ajunse la cuvintele: „Femeia, în muncile naşterii, sufere pentru că i-a venit ceasul sorocit”, le sări. Miriam îl simţea că era tot mai stingherit. Şi când binecunoscutele cuvinte fură omise, se ghemui în ea însăşi. Paul continuă să citească, dar ea nu-l mai auzea. Necazul şi ruşinea o făceau să-şi plece capul. Cu şase luni în urmă, i-ar fi citit, foarte firesc, pasajul. Acum însă, se ridicase o stavilă în drumul lui către ea. Miriam simţea că acum încolţise cu adevărat o ostilitate între ei, ceva de care se ruşinau amândoi.

Îşi mâncă prăjitura cu gesturi automate. Paul încerca să-şi continue expunerea, dar nu mai reuşea să regăsească nota potrivită. Curând veni şi Edgar. Doamna Morel se dusese în vizită la prieteni. Cei trei tineri porniră spre Willey Farm.

Miriam chibzuia asupra fisurii care intervenise

între ei. Paul avea nevoie de altceva. Ea nu-l mai putea satisface, şi de aceea el nu-i va mai putea da linişte. Acum se infiltrase între ei doi o permanentă pricină de ostilitate. Miriam ar fi vrut să-i demonstreze; era încredinţată că ea răspundea celei mai de seamă nevoi a vieţii lui. Dacă ar putea dovedi acest lucru, atât ei cât şi lui, tot restul ar merge, şi-ar pune toate speranţele în viitor.

Astfel încât, în luna mai, îl chemă la Willey Farm ca să o întâlnească pe doamna Dawes. În felul acesta, îi oferea ceva după care tânjea dânsul. Ori de câte ori venea vorba despre Clara Dawes, îl vedea stârnit, uşor enervat. Pretindea că nu-i place. Totuşi era avid să afle cât mai multe despre ea. Foarte bine, avea să se pună singur la încercare. Miriam se gândea că în el se dădea o luptă între dorinţele spre ţeluri elevate şi dorinţele spre lucruri josnice, şi era încredinţată că dorinţele înalte vor birui. În price caz, avea datoria să încerce. Miriam uita că noţiunile ei de „elevat” şi de „josnic” erau arbitrare.

Paul era tulburat la gândul de a o întâlni pe Clara la Willey Farm.

Doamna Dawes venise pentru o zi întreagă. Părul ei greu, blond-cenuşiu, era adunat şi răsucit în creştetul capului. Purta o bluză albă şi o fustă de un albastru-marin; într-un anume fel, oriunde se afla ea, tot ce era în jur devenea şters şi insignifiant. Când se afla în bucătărie, încăperea era prea mică şi meschină. Frumoasa cameră de primire a lui Miriam, scăldată în penumbră, apărea îmbâcsită şi searbădă. Toţi din familia Leivers se eclipsau ca nişte luminări stinse. Le venea destul de greu să fie la înălţime. Şi totuşi Clara era desăvârşit de amabilă, dar indiferentă şi destul de dură.

Paul nu sosi decât după-amiază. Venise devreme. Când descălecă de pe bicicletă, Miriam îl văzu uitându-se cu nerăbdare spre casă. Ar fi fost dezamăgit dacă invitata şi-ar fi amânat vizita. Miriam ieşi să-l întâmpine, plecându-şi fruntea, izbită de lumina soarelui. Brâncuţele

îşi scoteau căpşoarele purpurii din umbra verde, răcoroasă, a frunzelor. Fata stătea în prag, cu părul ei negru descoperit, bucuroasă să-l vadă.

— Clara n-a venit? o întrebă el.

— Ba da, răspunse Miriam cu glas melodios. Citeşte.

Paul împinse bicicleta în şorpon. Îşi pusese o cravată frumoasă, de care se simţea mândru, şi-şi asortase ciorapi la culoare.

— A venit de dimineaţă?

— Da, îl informă Miriam, păşind alături de el. Spuneai că-mi aduci scrisoarea aceea a omului de la Liberty. Ţi-ai adus aminte?

— Of, fir-ar să fie, am uitat! Dar pisează-mă până ţi-o aduc.

— Nu-mi place să te pisez.

— Fă-o, chiar dacă nu-ţi place. Şi e mai agreabilă? continuă el.

— Ştii bine că eu o găsesc întotdeauna agreabilă.

Paul tăcea. Evident, noua vizitatoare era pricina pentru care venise atât de devreme astăzi. Miriam şi începu să sufere. Se îndreptară împreună spre casă. El îşi scoase clamele din manşetele pantalonilor, dar îi era prea lene să-şi perie praful de pe pantofi, în ciuda ciorapilor şi a cravatei

Clara şedea în salonul răcoros, citind. Paul îi văzu ceafa albă şi firişoarele fine de păr, scăpate din coafura montantă. Se ridică în picioare cu indiferenţă. Ca să-i dea mâna, îşi întinse tot braţul în faţă, într-un fel care părea să-l pună pe loc la distanţă şi, în acelaşi timp, să-i arunce o provocare. Paul văzu cum i se bombau sânii sub bluză şi cât de frumos i se arcuia umărul, la capătul braţului, sub voalul subţire.

— Ai ales o zi frumoasă de plimbare, îi spuse el.

— Din întâmplare.

— Da; îmi pare bine.

Clara se aşează, fără să-i mulţumească pentru

amabilitate.

— Ce aţi făcut toată dimineaţa? i se adresă Paul lui Miriam.

— Ei, ştii, spuse Miriam tuşind răguşită, Clara a venit împreună cu tata… aşa că… nu-i chiar de atâta timp aici.

Clara stătea rezemată de masă, distantă. Paul îi observă mâinile mari dar îngrijite. Pielea mâinilor părea aproape grosolană, opacă, albă, acoperită cu perişori fini, aurii. Nu se sinchisea că-l vedea cercetându-i mâinile. Avea de gând să-i arate dispreţ. Braţul greu i se sprijinea neglijent pe masă. Îşi ţinea buzele lipite, ca şi cum se simţea ofensată, şi faţa îi era uşor întoarsă.

— Ai fost aseară la întrunirea de la Margaret Bonford? îi spuse tânărul.

Miriam nu-l cunoscuse până acum pe acest Paul curtenitor. Clara îi aruncă o privire.

— Da.

— Dar cum asta, se minună Miriam, de unde ştiai?

— Am intrat şi eu pentru câteva clipe, până la sosirea trenului.

Clara îşi răsuci din nou faţa, cu dispreţ.

— E o femeiuşcă foarte simpatică, aprecie Paul.

— Margaret Bonford! exclamă Clara. E mai deşteaptă decât numeroşi bărbaţi adunaţi laolaltă.

— Mă rog, n-am afirmat că nu e, protestă Paul. Dar cu toate astea, e simpatică.

— Şi, bineînţeles, ăsta-i singurul lucru care contează, rosti Clara nimicitor.

Paul îşi frecă scăfârlia, pe jumătate nedumerit, pe jumătate iritat.

— Presupun că asta contează mai mult decât deşteptăciunea ei, care oricum n-o s-o ridice la ceruri, zise el.

— Ea nu doreşte să se ridice la ceruri – cred că o interesează mai curând partea ei dreaptă aici pe pământ, ripostă Clara.

Vorbea de parcă Paul ar fi fost răspunzător de o frustrare a drepturilor domnişoarei Bonford.

— Bine, adăugă el, eu o găsesc un om cald şi foarte drăguţ… numai că-i prea fragilă. Mi-ar plăcea s-o ştiu la un adăpost confortabil, în linişte…

— Cârpind ciorapii soţului, îi tăie Clara vorba cu sarcasm.

— Sunt convins că n-ar avea nimic împotrivă să cârpească chiar şi ciorapii mei, susţinu el. Şi sunt sigur că ar face-o cu pricepere! Tot aşa cum eu n-aş avea nimic împotrivă să-i lustruiesc pantofii, dacă mi-ar cere-o.

Dar Clara refuză să răspundă acestei ieşiri. Un timp, Paul conversă cu Miriam. Prietena ei se ţinea la distanţă.

— Ei bine, zise el în cele din urmă, mă duc să-l caut pe Edgar. E pe câmp?

— Cred că s-a dus să încarce nişte cărbuni. Pe urmă se întoarce direct acasă.

— Atunci mă duc să-i ies înainte.

Miriam nu îndrăznea să propună nimic cu privire la ei trei. Paul se ridică şi ieşi. Pe drum, în locul unde înflorise grozama, îl văzu pe Edgar păşind lenevos îndărătul iepei, care-şi clătina în sus şi în jos fruntea însemnată cu o stea albă, în timp ce trăgea încărcătura de cărbuni zuruitori. Când îşi zări prietenul, tânărul fermier se înseninã. Edgar era un băiat arătos, cu ochi negri, calzi. Purta haine vechi şi cam ponosite, dar călca mândru.

— Hello! strigă văzându-l pe Paul care ieşise cu capul descoperit. Unde te duci?

— Am ieşit în calea ta. N-am mai putut-o răbda pe „Niciodată” 1

Dinţii lui Edgar scânteiară într-un râs amuzat.

— Cine-i „Niciodată”?

— Cucoana – doamna Dawes – i-ar fi stat mai bine să fie doamna Corb care rosteşte „Niciodată”.

Edgar râse înveselit.

— Nu-ţi place?

— Nu prea, răspunse Paul. Dar ţie?

— Nu! în răspuns răsună parcă o adâncă notă de convingere. Nu! Edgar îşi ţuguie buzele. N-aş putea spune că e genul meu. Rămase puţin pe gânduri. Apoi: Dar de ce-i spui „Niciodată”?

În eng), *nevermore* – referire la laitmotivul poeziei *Corbul* de E, A. Poe.

— Ei bine, replică Paul, când se uită la un bărbat, îl spune cu trufie: „Niciodată”, şi când se uită la propriul ei chip în oglindă, îşi spune cu dispreţ „Niciodată”, şi când se gândeşte la trecut o spune cu dezgust şi când se gândeşte la viitor o spune cu cinism.

Edgar chibzui asupra acestui mic discurs, dar nu izbuti să înţeleagă mare lucru. Apoi întrebă râzând:

— Crezi că urăşte bărbaţii?

— Ea crede asta.

— Dar tu nu crezi?

— Nu.

— Deci nu s-a purtat drăguţ cu tine?

— Ţi-o poţi imagina purtându-se drăguţ cu cineva?

Edgar râse iar. Descărcară împreună cărbunii în curte.

Paul era foarte controlat în mişcări, ştiind că poate fi văzut de Clara, dacă îi venea să se uite pe fereastră. Dar Clara nu se uită. În după-mesele de sâmbătă, caii erau ţesălaţi şi curăţaţi. Paul şi Edgar se apucară împreună de această treabă, strănutând din pricina prafului care se ridica din pielea lui Jimmy şi a Floarei.

— Cunoşti vreun cântec nou, să-l pot învăţa şi eu? întrebă Edgar.

Continuară cu treaba. Paul îl privea din când în când pe Edgar: când se apleca, i se vedea ceafa roşcovană, iar degetele care ţineau peria de ţesălat erau butucănoase.

— Să-ţi cânt *Marry Morrison?* sugeră tânărul.

Edgar se declară de acord. Avea o voce frumoasă

de tenor şi-i plăcea să înveţe toate cântecele pe care le cunoştea Paul, ca să le poată cânta în timp ce cărăuşea. Paul avea o voce oarecum de bariton, dar avea o bună ureche muzicală. Oricum, cântă în surdină, de teamă să nu-l audă Clara. Din când în când, se opreau amândoi ca să strănute, şi apoi, pe rând, fiecare îşi suduia calul.

Pe Miriam o enerva felul de a fi al bărbaţilor. Aveau nevoie de atât de puţin ca să se amuze – până şi Paul. Găsea anormal la el că se lăsa atât de absorbit de o muncă trivială.

Se făcuse ora ceaiului când isprăviră.

— Ce cântec aţi cântat? întrebă Miriam.

Edgar o informă. Conversaţia se învârti în jurul cântatului.

19 – Fii şi îndrăgostiţii

— Cunoaştem nişte melodii atât de drăguţe! îi spuse Mii – i-am.

Doamna Dawes mânca încet şi distins. Ori de câte ori erau de faţă tinerii, devenea trufaşă.

— Îţi place cântatul? o întrebă Miriam.

— Când e de bună calitate.

Paul, desigur, roşi.

— Vrei să spui când vocea e de prima mină şi cultivată, zise el.

— Cred că o voce trebuie să fie cultivată pentru ca muzica vocală să poată însemna ceva.

— La fel de bine ai putea cere ca glasurile oamenilor să fie cultivate pentru a le îngădui să vorbească, ripostă el. În general, oamenii cântă pentru propria lor plăcere.

— Şi. posibil, spre neplăcerea altora.

— Atunci, acei „alţii” n-au decât să poarte dopuri în urechi.

Băieţii râseră. Apoi toată lumea tăcu. Paul se îmbujora puternic şi mâncă fără să scoată o vorbă.

După ceai, când toţi bărbaţii, cu excepţia lui Paul, se împrăştiară, doamna Leivei s-o întrebă pe Clara:

— Spune-mi, şi acum viaţa ţi se pare mai fericită?

— Infinit mai fericită.

— Şi eşti satisfăcută?

— Atâta timp cât mai pot păstra libertatea şi independenţa.

— Şi nu simţi un gol în viaţa dumitale? continuă doamna Leivers cu blândeţe.

— Am lăsat toate acestea în urmă.

Paul se simţi stânjenit în tot cursul discuţiei. Se sculă în picioare.

— Ai să descoperi că mereu te împiedici de lucrurile pe care le-ai lăsat în urmă, îi spuse el.

Apoi se duse la grajduri. Simţea că fusese spiritual, şi orgoliul lui de mascul era gâdilat. În timp ce cobora poteca pavată cu cărămizi, fluiera.

Puţin mai târziu, Miriam îl căută pentru a-l întreba dacă vrea să facă o plimbare cu ea şi cu Clara. Porniră spre moara de pe ferma Strelley. Mergând de-a lungul pârâului, pe partea dinspre râul Willej7, şi uitându-se printr-o spărtură în verdeaţă spre liziera pădurii, unde lichenii trandafirii sclipeau sub o rază târzie de soare, văzură îndărătul trunchiurilor şi a tufişurilor de alun un om care ducea de căpăstru, prin vi roagă, un cal mare, roib. Animalul maiestuos, roşcat, părea să danseze romantic prin ceaţa verzui-aurie care se ridica deasupra apei; se pierdu apoi în umbră, ca şi cum s-ar fi destrămat în negurile trecutului, printre violetele veştede care ar fi putut înflori cândva în calea Deidrei sau a Isoldei.

Cei trei rămaseră locului, vrăjiţi.

— Doamne, să fii un cavaler şi să stăpâneşti un castel prin părţile astea! exclamă Paul.

— Ca să ne poţi fereca în siguranţă? întrebă Clara.

— Da, împreună cu însoţitoarele voastre care cântă şi brodează. Eu v-aş purta în lupte flamura albă cu însemne verzi şi galbene. Pe scutul meu aş grava W.S.P.U.[18] sub blazonul înfăţişând o femeie dezlănţuită.

---

18 *Women's Social and Politicat Union.* (Uniunea Socială şi Politică a Femeilor.)

— N-am nicio îndoială că întotdeauna ai prefera să lupţi dumneata pentru o femeie decât s-o laşi să lupte singură pentru drepturile ei.

— Aşa aş face. O femeie când luptă singură, seamănă cu un câine în faţa oglinzii, turbând de furie la vederea propriei sale imagini.

— Şi dumneata eşti oglinda? întrebă Clara răsfrângându-şi cu dispreţ buza de jos.

— Sau poate imaginea, replică Paul.

— Mi-e teamă că eşti prea deştept.

— Ei bine, în schimb te las pe dumneata să fii *bună,* ripostă el râzând. Fii o fecioară bună şi blândă, iar deşteptăciunea lasă-mi-o *mie.*

Dar Clara se plictisi de trăncăneala lui. Deodată, privind-o, Paul îşi dădu seama că felul semeţ în care îşi ţinea capul trăda nefericire şi nu trufie. Inima i se înduioşă brusc de mila întregii omeniri. Se întoarse spre Miriam şi fu drăguţ cu ea, după ce până atunci o neglijase total. La marginea pădurii îl întâlniră pe Limb, un slăbănog oacheş de vreo patruzeci de ani, arendaşul moşiei de la Strelley, pe care o transformase în fermă de vite. Ducea cu nepăsare armăsarul de căpăstru, cu un aer obosit. Cei trei se opriră locului, ca să-i dea întâietate în traversarea primului pârâu; omul şi calul trecură sărind peste bolovani. Paul se minună că animalul atât de robust călca pe nişte copite atât de elastice, cu un nesfârşit exces de prudenţă. Limb trecu înaintea lor.

— Domnişoară Leivers, să-i spui tatălui matale, începu Limb cu un glas curios, piţigăiat, că mânjii lui mi-au rupt gardul din fund, acu trei zile, ş-au fugit.

— Care? întrebă Miriam cu voce tremurată.

Grandiosul armăsar răsufla puternic, legănându-şi crupa roşcată şi privind bănuitor, cu ochii lui mari şi minunaţi, pe sub coama care-i cădea pe capul proptit în piept.

— Vino puţin cu mine şi-o să-ţi arăt, o chemă Limb. Omul şi armăsarul trecură înainte. Când simţi apa, calul

dansă în lături, speriat, scuturându-şi pintenii albi.

— Fără giumbuşlucuri! îl mustră omul cu afecţiune. Traversă cu salturi mărunte pe malul celălalt, apoi intră în cel de-al doilea pârâu, împroşcând apa în jur. Clara, păşind într-un soi de îmbufnată uitare de sine, privea calul, jumătate fascinată, jumătate dispreţuitoare. Limb se opri şi arătă spre un gărduleţ de sub sălcii.

— Uite colo, se vede locul pe unde au trecut. Oamenii mei i-au gonit de trei ori.

— Da, răspunse Miriam, roşind de parcă ea ar fi fost. vinovată.

— Veniţi înăuntru? întrebă omul.

— Nu, mulţumim, ne-ar plăcea să ne ducem la iaz.

— Bine, cum poftiţi.

Calul necheza uşor, de bucurie că se afla atât de aproape de casă.

— E vesel că s-a înapoiat, comentă Clara care se arăta foarte interesată de animal.

— Da, azi a făcut un drum lung, nu glumă.

Intrară; pe o poartă şi, din clădirea mare a fermei, văzură ieşind şi apropiindu-se de ei o femeie scundă, negricioasă, vioaie, de vreo treizeci şi cinci de ani. Părul îi era brăzdat de şuviţe cărunte, ochii întunecaţi aveau o privire sălbatică. Mergea ţinându-şi mâinile la spate. Fratele ei se îndreptă spre dânsa. Când dădu cu ochii de femeie, armăsarul necheză din nou. Femeia veni mai aproape, plină de însufleţire…

— Te-ai întors, băiete! se adi e să plină de tandreţe calului şi nu omului.

Impunătorul animal se agită înclinându-şi capul în piept. Ea îi vârî pe furiş în bot mărul galben, zbârcit, pe care-l ascundea la spate, şi apoi îl sărută lângă ochi. Calul scoase un tumultuos oftat de fericire. Femeia îi înconjurase capul cu braţele şi-l lipise de pieptul ei.

— E splendid! îi spuse Miriam.

Domnişoara Limb ridică privirile. Ochii ei negri priveau drept spre Paul.

— O, bună seara, domnişoară Leivers, spuse ea. Nu te-am mai văzut de secole.

Miriam îi prezentă prietenii ei.

— Calul dumneavoastră e un exemplar superb, i se adresă Clara.

— Aşa e! încuviinţă domnişoara Limb şi-l sărută din nou. Şi tandru ca un bărbat.

— Aş spune că-i mai tandru decât mulţi bărbaţi, observă Clara.

— E un băiat drăguţ! strigă femeia sărutând din nou calul.

Clara, fermecată de animalul maiestuos, se apropie de el şi-i mângâie grumazul.

— E foarte blând, spuse domnişoara Limb. Nu găsiţi că aşa sunt de obicei fiinţele cu adevărat mari?

— E o splendoare! exclamă Clara.

Voia să i se uite în ochi. Voia ca armăsarul să o privească.

— Păcat, că nu poate vorbi, urmă ea.

— O, dar se exprimă… numai că nu prin cuvinte, răspunse cealaltă femeie.

Fratele ei porni cu calul de căpăstru.

— Nu vreţi să intraţi? Veniţi înăuntru, domnule… n-am reţinut numele.

— Morel, repetă Miriam. Nu, n-o să intrăm, am vrea să mergem la iazul morii.

Da, da, duceţi-vă. Pescuiţi, domnule Morel?

— Nu, răspunse Paul.

— Altfel aţi putea veni aici la pescuit oricând vă face plăcere, stărui domnişoara Limb. Săptămâni în şir aproape că nu vedem suflet de om pe aici; v-aş fi recunoscătoare să veniţi.

— Ce peşti are iazul? întrebă el.

Străbătură grădina din faţa casei, trecură peste stăvilar, şi urcară malul abrupt al iazului, adăpostit în umbră, cu cele două insuliţe împădurite. Paul mergea alături de domnişoara Limb.

— Mi-ar plăcea să înot aici, spuse el.

— Vă rog. Veniţi oricând vă face plăcere. Fratele meu ar fi încântat să stea de vorbă cu dumneavoastră. Pare atât de taciturn pentru că nu are pe nimeni cu care să schimbe o vorbă. Veniţi să înotaţi.

Clara se apropie de ei.

— E destul de adânc, şi ce limpezime! exclamă ea.

— Da, încuviinţă domnişoara Limb.

— Înoţi? o întrebă Paul pe Clara. Domnişoara Limb tocmai îmi spunea că am putea veni aici oricând ne face plăcere.

— Dar să ştiţi că pe aici se învârtesc muncitorii de la fermă, specifică domnişoara Limb.

Mai stătură câteva minute de vorbă, apoi urcară dealul îmbrăcat în vegetaţie sălbatică, lăsând jos, pe mal, femeia aceea ciudată, singuratică, cu priviri rătăcite.

Coasta dealului se cocea în lumina asfinţitului. Potopit de o verdeaţă stufoasă, luxuriantă, dealul fusese invadat de iepuri. Cei trei urcau în tăcere. Apoi Paul vorbi:

— Femeia asta mă face să mă simt stânjenit.

— Te referi la domnişoara Limb? întrebă Miriam. Aşa-i.

— Da’ ce-i cu ea? S-a ţicnit de atâta singurătate?

— Da, răspunse Miriam. Nu duce felul de viaţă de care ar fi avut ea nevoie. E o cruzime că trebuie să trăiască îngropată aici. Într-adevăr, ar trebui să mă duc mai des pe la ea. Dar… mă deprimă. Îmi inspiră milă… da, dar mă şi sâcâie.

— Bănuiesc că ar avea nevoie de un bărbat, izbucni subit Clara.

Ceilalţi rămaseră tăcuţi câteva clipe.

— Da, din pricina singurătăţii s-a smintit.

Clara nu răspunse şi continuă să urce. Mergea cu capul plecat, cu braţele atârnându-i moi, îndepărtând din cale, cu piciorul, ciulinii uscaţi şi smocurile de iarbă. Trupul ei frumos părea nu să meargă, ci să plutească în

sus, pe deal. Paul se simţi străbătut de un val cald. Curiozitatea îi fusese stârnită. Poate că viaţa fusese crudă şi cu femeia aceasta. Uită de Miriam, care urca pe lângă el, vorbindu-i. Fata, văzând că nu-i răspunde, îi aruncă o privire. Ochii lui erau aţintiţi asupra Clarei.

— Continuă să-ţi pară dezagreabilă? întrebă ea.

Paul nu-şi dădea seama că întrebarea venise pe neaşteptate. Se integra perfect în gândurile lui.

— Se petrece ceva cu ea, răspunse.

— Da, încuviinţă Miriam.

Pe creastă, descoperiră o poiană sălbatică, ascunsă văzului, străjuită pe două laturi de pădure şi împrejmuită în rest de mărăciniş şi tufe de soc. Printre tufişurile dese se aflau spărturile pe unde ar fi putut trece vitele, dacă s-ar fi găsit vite pe acolo. Iarba era moale şi catifelată, tocită şi răvăşită de iepuri. Poiana părea sălbăticită, năpădită de fire groase şi înalte de ciuboţica-cucului, care nu fuseseră cosite nicicând. Mănunchiuri de flori perene răsăreau pretutindeni printre tufele de bălării firea se şi foioase. Ai fi zis că te afli într-o radă ticsită de nave înalte, fantomatice.

— Ah! exclamă Miriam şi se uită la Paul cu ochi negri, dilataţi.

Băiatul zâmbi. Pe amândoi îi fermeca poiana spuzită de flori. Clara, la oarecare distanţă de ei, privea melancolic firele de ciuboţica-cucului. Paul şi Miriam stăteau foarte aproape unul de celălalt vorbind în şoaptă.

Paul se lăsă într-un genunchi, rupând cu gesturi repezi cele mai frumoase flori, întinzându-se cu neastâmpăr de la un smoc la altul, vorbind tot timpul în şoaptă. Miriam culegea florile drăgăstos, zăbovind asupra lor. Întotdeauna îl găsea pe Paul prea repezit şi o irita precizia lui aproape ştiinţifică. Şi totuşi buclele lui Paul erau mai frumoase decât ale ei. Lui Paul florile îi erau dragi ca şi cum ar fi fost ale lui şi ar fi avut un drept asupra lor. Miriam le nutrea un soi de re verenţă: deţineau ceva ce ea nu putea avea.

Florile erau proaspete şi dulci. Paul ar fi vrut să le bea. În timp, ce, le aduna, le mânca pistilele. mici, galbene. Clara continua să se plimbe, nemângâiată. Îndreptându-se spre ea. Paul îi spuse:

— De ce nu culegi câteva flori?

— Nu cred că florile trebuie culese. Arată mai bine când cresc pe lujerele lor.

— Dar nu ţi-ar place să ai câteva?

— Lor le place mai mult să fie lăsate în pace.

— Nu cred.

— Nu vreau cadavre de flori în jurul meu.

— Asta-i o idee convenţională, artificială. Florile nu mor mai repede în apă decât pe rădăcinile lor. Şi apoi arată frumos într-o vază – sunt plăcute. Cadavru se numeşte numai ceea ce arată a cadavru.

— Chiar dacă e sau nu?

— Pentru mine floarea nu e. O floare moartă nu-i un cadavru de floare.

Clara nu răspunse pe moment.

— Şi chiar de-ar fi aşa, ce drept ai să le smulgi? întrebă după un timp.

— Pentru că îmi plac, şi le doresc – şi sunt atât de multe.

— Şi asta-i de ajuns?

— Da. De ce nu? Sunt sigur că ar răspândi o mireasmă plăcută în camera dumitale din Nottingham.

— Şi aş avea plăcerea să le privesc murind.

— Dar… n-are nicio importanţă dacă mor.

După aceste cuvinte o părăsi şi se încovoie din nou peste puzderiile de flori învălmăşite, care stropeau poiana ca nişte bulgăraşi de spumă, pali şi luminoşi. Miriam se apropie. Clara îngenunchease şi aspira mireasma de ciuboţica-cucului.

— Cred că dacă le tratezi cu dragoste, nu le faci niciun rău. Felul cum le culegi contează, spuse Miriam.

— Ei, făcu el. Le culegi pentru că le doreşti, şi asta-i tot.

Le arătă buchetul.

Miriam tăcea. Paul mai adăugă câteva flori.

— Ia uitaţi-vă la astea! continuă el, vânjoase şi grase ca nişte copăcei sau ca nişte ţânci cu picioare durdulii.

Pălăria Clarei zăcea în iarbă, puţin mai încolo. Rămăsese îngenuncheată, cu trunchiul înclinat înainte, ca să miroasă florile. Cinci îi privi gâtul, Paul fu săgetat de un junghi ascuţit, atât era de frumos, deşi în clipa aceea nu se înălţa semeţ. Sânii i se legănau uşor sub bluză. Curba arcuită a spatelui era armonioasă şi puternică; nu purta corset. Deodată, fără voie, Paul presără un pumn de flori peste părul şi peste gâtul ei, rostind:

Cenuşă la cenuşă, ţărână la ţarină.

De nu te vrea Domnul, te ia Dracu’ de mână.

Florile reci îi înfiorară carnea. Se uită în sus la el, cu ochi cenuşii, aproape jalnici, speriaţi, întrebându-se ce are de gând. Florale îi lunecară pe obraji şi Clara închise ochii.

Brusc, aşa cum sta aplecat peste ea, Paul se simţi buimăcit.

— Am crezut că doreşti înmormântarea florilor, îl spuse intimidat.

Clara râse ciudat şi se ridică în picioare, culegându-şi firele de ciuboţica-cucului din păr. Apoi îşi luă pălăria şi şi-o fixă cu ace. O floare îi rămăsese încâlcită în păr. Paul o văzu, dar nu vru să-i spună. Adună florile pe care le împrăştiase peste ea. Clopoţeii de la marginea pădurii inundaseră poiana ca o revărsare de ape, dar acum începuseră să se ofilească. Clara se duse drept la ei. Paul veni după ea. Îi plăceau clopoţeii.

— Ia priveşte-i cum au dat buzna afară din pădure!

Clara se întoarse spre el cu o undă de căldură şi de gratitudine.

— Da, îi răspunse zâmbind.

Paul simţi că-i zvâcneşte sângele.

— Mă poartă gândul la sălbaticii care trăiesc în inima pădurilor, cât de înspăimântaţi ar fi dacă ar da vreodată piept cu spaţiile deschise.

— Crezi că şi clopoţeii s-au înspăimântat? întrebă Clara.

— Mă întreb care dintre bătrânele lor triburi s-o fi speriat mai tare – cel care a izbucnit din întunecimea codrilor răspândindu-se peste tot acest spaţiu de lumină, sau cei care venind dinspre zarea deschisă au păşit sfios în pădure?

— Cred că aceştia din urmă.

— Da. Dumneata te simţi o făptură a orizonturilor deschise, încercând să-şi croiască drum prin beznă, nu-i aşa?

— Cum aş putea să ştiu! răspunse ea ciudat.

Discuţia sfârşi aici.

Seara împresura pământul. În vale se adunaseră umbrele. O pată minusculă de lumină mai dăinuia peste drum, la ferma Crossleigh Bark. Peste coamele dealurilor plutea un nimb străveziu. Miriam se apropie încetişor, cu faţa îngropată în buchetul ei mare, lăbărţat, picioarele înfundându-i-se piuă la gleznă în spuma risipită a florilor. Îndărătul ei, contururile copacilor se dizolvau în mase de întuneric.

— Ne întoarcem? întrebă ea.

Cei trei porniră pe drumul de înapoiere. Păstrau tăcere. În timp ce coborau cărarea, puteau vedea drept în faţa lor luminile fermei; pe coasta dealului din faţă se aşternea o dungă neagră, presărată cu luminiţe, sus, acolo unde satul de mineri atingea cerul.

— A fost frumos, nu-i aşa? întrebă Paul.

Miriam scoase un murmur de aprobare. Clara tăcu.

— Nu găseşti? stărui Paul.

Dar femeia păşea cu capul sus, încăpăţânându-se să nu răspundă. După felul în care se mişca, de parcă nu s-ar fi sinchisit de nimic, tânărul îşi putea da seama că, de fapt. Clara sufere.

Cam pe atunci, Paul îşi duse mama la Lincoln. Doamna Morel era la fel de însufleţită şi de entuziastă ca întotdeauna, dar stând în faţa ei, în compartiment, băiatul o găsi tare firavă. O clipă, avu senzaţia că parcă se evapora de lângă el. Şi atunci vru s-o prindă, s-o ţină locului. Simţea nevoia s-o apuce, s-o reţină cu mâna lui.

Se apropiară de oraş. Amândoi stăteau la fereastră, ca să vadă catedrala.

— Uite-o colo, mamă! strigă el.

Văzură impunătoarea catedrală înălţându-şi creştetul peste câmpie.

— Ah! exclamă doamna Morel. Va să zică asta e!

Paul se uită din nou la mama lui. Ochii ei albaştri contemplau calm catedrala. Părea să fie iarăşi departe de el. Ceva din veşnicia de repaus a măreţei catedrale, ce se profila albastră şi nobilă pe cer, se reflecta şi în mama lui; ceva ce ţinea parcă de fatalitate. Ceva ce *era.* Ceva ce nu putea el să modifice, cu toată voinţa-i tinerească. Se uită la faţa ei, cu pielea încă proaspătă, roză şi pufoasă, dar în colţurile ochilor i se răsfirase laba gâştei, pleoapele îi erau uşor căzute, buzele încreţite de dezamăgire; şi pe chipul ei plutea acea răsfrângere de eternitate, de parcă în sfârşit îşi cunoscuse soarta. Paul se luptă împotriva impresiei, cu toată vigoarea sufletului său.

— Uite, mamă, uite-o cum domină oraşul! Gândeşte-te, sunt străzi întregi dedesubt. Pare mai măreaţă decât tot oraşul la un loc.

— Aşa şi este! exclamă mama, prinzând din nou viaţă.

Dar o văzu aşezându-se şi privind întruna pe fereastră, la catedrală, cu chipul şi ochii încremeniţi, reflectând parcă implacabilitatea vieţii. Şi cutele din jurul ochilor, şi gura strânsă cu atâta îndărătnicie, îl făcură să simtă că-şi pierde minţile.

Luară un prânz pe care ea îl socoti mult prea costisitor.

— Să nu-ţi închipui că-mi place, spunea în timp ce-şi savura cotletul. *Nu*-mi place, sincer. Şi când te gândeşti numai câţi bani iroseşti!

— Nu te mai sinchisi de banii mei, o domoli Paul. Uiţi că sunt un tip care şi-a scos drăguţa în oraş.

Îi cumpără nişte violete albastre.

— Potoleşte-te, domnule! porunci mama. Cum pot eu face faţă?

— N-ai de făcut nicio faţă. Stai liniştită.

Şi, în mijlocul Străzii Mari, îi înfipse florile în pardesiu.

— Flori, unei babe ca mine? pufni ea.

— Uite ce-i, vreau ca lumea să ne ia drept nişte granguri. Aşa că trebuie să arăţi tip-top.

— Îţi trag o chelfăneală! râse ea.

— Păşeşte ţanţoş! comandă Paul. Umflă-te în pene ca un păun!

Le trebui un ceas ca să străbată de la un capăt la celălalt strada. Se opriră la Glory Hole, se opriră în faţă la Stone Bow, se opriră pretutindeni, extaziindu-se. La un moment dat se apropie de ei un bărbat, îşi scoase pălăria şi se înclină în faţa doamnei Morel.

— Îmi daţi voie să vă arăt oraşul, doamnă?

— Nu, mulţumesc, mă conduce fiul meu.

Paul se înfurie pe ea că nu răspunsese cu mai multă demnitate.

— Ia scuteşte-mă! strigă ea. Ha! Ăsta-i templul evreiesc. Îţi aduci aminte de predica aceea, Paul?

Urcă anevoie dealul catedralei. Pe moment, Paul nu-şi dădea seama, apoi, deodată, observă că nu mai putea vorbi. O duse într-o cârciumă, unde se odihni un pic.

— Nu-i nimic, îl linişti ea. Inima mea a cam îmbătrânit; era de aşteptat.

Paul nu răspunse, dar se uită fix la ea. Îşi simţea din nou inima zdrobită. Îi venea să urle, îi venea să arunce şi să facă ţăndări lucrurile din jur, de furie.

Porniră din nou, încet de tot. Şi fiecare pas era ca o piatră pe sufletul lui. Avea impresia că-i plesneşte inima, în cele din urmă, ajunseră în vârf. Doamna Morel rămase ca vrăjită, privind la poarta castelului, la frontonul catedralei. Aproape că uitase de dânsa.

— E mai frumos decât mi-am închipuit că poate fi! exclamă ea.

Dar Paul ura totul. O urma pretutindeni, dus pe gânduri.

Intrară împreună în catedrală şi asistară la o mică slujbă. Doamna Morel era intimidată.

— Bănuiesc că e mereu deschisă, pentru toată lumea? îl întrebă ea.

— Da. Doar nu ţi-ai închipuit cumva că ar fi putut avea neruşinarea să ne trimită înapoi!

— Mă rog, sunt sigură că ar fi făcut-o dacă ţi-ar fi auzit limbajul.

În timpul slujbei, chipul ei păru din nou să se lumineze de bucurie şi pace. Şi în tot acest timp, Paul simţea nevoia să urle, să spargă şi să plângă.

Mai târziu, cinci stăteau rezemaţi de parapet privind în jos panorama oraşului, el se pomeni deodată vorbind:

— De ce nu poate avea omul o mamă *ţinură*? La ce serveşte bătrâneţea?

— Ei, râse ea, o mamă n-are cum să evite bătrâneţea.

— Şi de ce n-am fost eu primul tău fiu? Uite, vezi, se zice că fiii mai mici au mai multe avantaje, dar în schimb cei mai mari au mamă tânără. Ar fi trebuit ca eu să fiu primul tău născut.

— N-a depins de mine, protestă ea. Dacă stai să te gândeşti, şi tu eşti în aceeaşi măsură de vină.

Paul se întoarse spre ea, alb la faţă, cu ochii scăpărând de mânie.

— De ce ai îmbătrânit? strigă el turbat de neputinţă.

De ce nu poţi merge? De ce nu poţi colinda cu mine prin diverse locuri?

— Pe vremuri aş fi putut urca dealul ăsta mult mai iute decât tine.

— Şi la ce-mi foloseşte asta mie? ţipă el izbind cu pumnul în zid. Apoi începu să se tânguie. E foarte urât din partea ta să fii bolnavă. Pe scurt, e…

— Bolnavă! îl întrerupse ea. Am cam îmbătrânit şi tu trebuie să te împaci cu gândul, asta-i tot.

Rămaseră tăcuţi. Era tot ce puteau face. La ora ceaiului, se înveseliră din nou. Pe când hoinăreau pe lângă Brayford, privind vapoarele, Paul îi povesti despre Clara. Maică-sa îi puse nenumărate întrebări.

— Şi atunci cu cine locuieşte?

— Cu mama ei, la Bluebell Hill.

— Şi le ajunge ca să se întreţină?

— Nu prea cred. Mi se pare că se ocupă cu croşetăria.

— Şi în ce constă farmecul ei, fiule?

— Nu ştiu dacă-i vorba de farmec, mamă. Dar e drăguţă. Şi pare onestă, ştii – fără rafinamente, niciun pic.

— Dar e mult mai în vârstă decât tine!

— Are treizeci de ani, şi eu merg pe douăzeci şi trei.

— Încă nu mi-ai spus ce-ţi place la ea.

— Pentru că nu ştiu – are un fel de a se purta sfidător… un aer furios.

Doamna Morel chibzui. Ar fi fost bucuroasă ca fiul ei să se îndrăgostească acum de o femeie care ar putea fi…

nici ea nu ştia ce. Dar era atât de schimbăcios, se înfuria atât de repede şi apoi devenea iar melancolic. Ar fi dorit să cunoască o femeie drăguţă… Nu ştia nici ea singură ce-ar fi dorit, lăsa totul în voia sorţii. Oricum, nu-i era ostilă Clarei.

Annie urma să se mărite. Leonard plecase să

lucreze la Birmingham. O dată, când venise acasă la sfârşitul săptămânii, doamna Morel îi spusese:

— Nu prea arăţi bine, băiete.

— Nu ştiu, răspunsese el. Mă simt nu ştiu cum, într-un fel, sau mai bine zis, în niciun fel, mă.

Îi zicea „mă” în felul lui ştrengăresc.

— Eşti sigur că locuinţa-i bună?

— Da… da. Numai că-ţi vine nu ştiu cum când trebuie să-ţi torni singur ceaiul – şi nimeni nu te bombăne când îl verşi în farfurioară şi-l sorbi de acolo. În felu’ ăsta îşi pierde din gust.

Doamna Morel râse.

— Şi asta te amărăşte?

— Nu ştiu. Vreau să mă însor, declară el, răsucindu-şi degetele şi privindu-şi vârfurile ghetelor.

Urmă o tăcere.

— Dar parcă ziceai că mai aştepţi un an, exclamă doamna Morel.

— Da, aşa ziceam, replică el îndărătnic.

Doamna Morel rămase iar pe gânduri.

— Ştii, începu ea, Annie e cam risipitoare. N-a strâns mai mult de unsprezece lire. Şi ştiu, băiete, că tu nu prea ai avut noroc.

Leonard roşi, până-n vârful urechilor.

— Am treiş’patru de lire, afirmă el.

— Nu-i prea mult.

Băiatul nu răspunse nimic, ci continuă să-şi răsucească degetele.

— Şi mai ştii, urmă doamna Morel, eu n-am nimic…”

— N-am nevoie, mă! strigă el, roşu ca un rac, suferind, şi, totodată, plin de dojană.

— Ştiu, băiete, ştiu. Numai că aş fi dorit să fi avut ceva. Dacă scazi cinci lire pentru nuntă şi altele – îţi rămân douăşnouă. Nu-ţi slujesc la mare lucru.

I /Conard îşi răsucea într-una degetele, neputincios, încăpăţânat, fără să ridice ochii.

— Dar vrei cu adevărat să te însori? întrebă mama. Simţi tu c-aşa-i bine?

Îi aruncă o căutătură directă, cu ochii lui albaştri.

— Da, sună răspunsul.

— Atunci, spuse ea, trebuie să facem cu toţii tot că putem.

Când îşi ridică din nou privirile spre ea, ochii îi erau plini de lacrimi.

— Nu vreau ca Annie să se zbată de la început în greutăţi, rosti el luptându-se cu sine.

— Ascultă-mă, băiete, începu mama, tu eşti un om dârz, ai o slujbă cinstită. Dacă un bărbat ar fi avut *nevoie* de mine, m-aş fi măritat cu el numai pe simbria din ultima săptămână. Poate că lui Annie o să-i pară cam greu s-o pornească de la sărăcie. Aşa sunt fetele tinere. Visează la căminele frumoase pe care-şi închipuie ele c-o să le aibă. Eu una am avut la început mobilă scumpă. Dar nu asta-i totul.

Şi nunta avu loc curând după această discuţie. Arthur veni în permisie, superb în uniforma lui. Annie arăta foarte drăguţă, într-o rochie de un cenuşiu ca guşa porumbelului, pe care putea apoi s-o poarte duminicile. Morel îi spunea că-i o proastă că se mărită şi se purta rece cu ginerele. Doamna Morel îşi pusese panglicuţe albe la bonetă şi nişte garnituri albe la bluză, iar cei doi fii o tachinau pentru că-şi închipuia că-i impunătoare. Leonard se arăta bine dispus şi cordial şi se simţea un dobitoc sinistru. Paul nu putea înţelege de ce voia Annie să se mărite. Ţinea mult la soră-sa, şi ea îl îndrăgea deopotrivă. Cu toate acestea, nădăjduia, într-un chip mai curând lugubru, că lucrurile aveau să iasă bine. Arthur era frumos de-ţi lua ochii în uniforma lui stacojie cu galben, şi ştia foarte bine acest lucru, dar în sinea lui se ruşina de uniformă. Annie vărsă potop de lacrimi la bucătărie, pentru că se despărţea de maică-sa. Doamna Morel pl inse şi ea un pic, apoi o bătu pe spate, consolând-o i

— Nu plânge, fetiţo, o să fie bun cu tine.

Morel izbi din picior şi-i spuse că era idioată să se bage de bunăvoie la jug. Leonard arăta palid şi istovit. Doamna Morel cuvântă:

— Ţi-o încredinţez, băiete, şi te ţin răspunzător de ea.

— Fii pe pace, răspunse el pe jumătate frânt sub povara atâtor încercări.

Şi totul se isprăvi.

Când Morel şi Arthur se duseră la culcare, Paul rămase de vorbă cu maică-sa, aşa cum făcea adeseori.

— Nu te supără că s-a măritat, nu-i aşa, mamă?

— Nu mă supără că s-a măritat… dar… mi se pare ciudat că a plecat de lângă mine. Aproape mă doare că a preferat să plece cu Leonard. Uite aşa sunt mamele… ştiu că-i o prostie.

— Şi acuma ai să suferi din pricina ei?

— Când mă gândesc la ziua nunţii mele, începu ea, nu pot decât să sper că viaţa ei va fi altfel decât a mea.

— Dar ai încredere în Leonard că o să se poarte frumos?

— Da, da. Lumea spune că nu-i destul de bun pentru ea. Dar eu zic că dacă un om e *onest,* aşa cum e. băiatul ăsta, şi o fată ţine la el – atunci o să iasă bine. E tot aşa de bun ca şi ea.

— Aşadar n-ai nimic împotrivă?

— N-aş fi îngăduit niciodată fetei mele să se mărite cu un om pe care nu l-aş fi simţit că-i onest din cap până-n picioare. Şi totuşi, acum c-a plecat, mi-a lăsat un gol.

Erau amândoi trişti şi ar fi vrut-o înapoi. Lui Paul i se păru că maică-sa arăta tare singuratică în bluza ei nouă, din mătase neagră cu garnituri albe.

— Oricum, mamă, eu n-o să mă însor niciodată, declară el.

— Da, toţi băieţii spun asta, fiule. Încă n-ai întâlnit pe cine trebuie. Mai aşteaptă tu un an sau doi, şi-om vedea.

— Dar n-am să mă însor, mamă. Am să stau cu tine şi-o să ne luăm o servitoare.

— Ei, băiete, uşor de spus! Las că vedem noi când vine vremea.

— Care vreme? Am aproape douăzeci şi trei de ani.

— Da, tu nu eşti omul care să se însoare de tânăr. Dar peste vreo trei ani…

— O să fiu cu tine, aşa ca acum

— O să vedem, băieţaş, o să vedem.

— Doar nu doreşti să mă însor?

— Nu mi-ar plăcea să te ştiu ducându-ţi viaţa fără să ai alături pe cineva care să-ţi poarte de grijă şi să… nu!

— Şi crezi c-ar trebui să mă însor?

— Mai devreme sau mai târziu, orice bărbat trebuie s-o facă.

— Dar ai prefera să fie mai târziu.

— Ar fi greu pentru mine… chiar foarte greu. Ştii cum se spune:

Un fiu îţi este fiu, pân’se căpătuieşte.

Dar fiica ţi-este fiică, atâta cât trăieşte.

— Şi crezi că aş putea lăsa vreo femeie să mă rupă de tine?

— Ei, doar n-ai să-i ceri să se mărite şi cu maică-ta, zâmbi doamna Morel.

— O să facă ce-o să creadă; dar nu va avea voie să se amestece între noi doi.

— N-o să se amestece – până o să pună zdravăn mâna pe tine. Pe urmă ai să vezi tu.

— N-o să văd niciodată. Atâta timp cât te am pe tine, nu mă-nsor, nu mă-nsor, şi pace!

— Dar nu mi-ar plăcea să te las fără nimeni alături, fiule, strigă ea.

— N-ai să mă laşi deloc. Câţi ani ai? Cincizeci şi trei! Ai să trăieşti ca nimica până la şaptezeci şi cinci. Ei poftim, atunci o să fiu un grăsan de patruzeci şi patru de ani. Şi-o să mă însor c-o „persoană stătută”. Vezi!

Maică-sa râse.

— Du-te la culcare, îl îndemnă. Du-te la culcare!

— Şi-o să avem o căsuţă drăguţă, numai tu cu mine şi c-o servitoare, şi-o să fie grozav! Poate că eu o să mă îmbogăţesc de pe urma picturii.

— Du-te şi te culcă!

— Şi-atunci o să ai o trăsură cu un ponei. Te vezi… o mică regina Victoria plimbându-te de jur-împrejurul proprietăţilor?

— Îţi spun să te duci la culcare, repetă ea râzând.

O sărută şi se duse. Planurile lui de viitor erau mereu aceleaşi.

Doamna Morel rămase dusă pe gânduri – se gândea la fiica ei, la Paul, la Arthur. O rodea c-o pierde pe Annie. Ei erau o familie foarte legată. Şi simţea că acum *trebuie* să trăiască, să fie împreună cu copiii ei. Viaţa i se îmbogăţise atât de mult! Paul avea nevoie de ea, la fel şi Arthur.

Arthur nici nu-şi dădea seama cât de profund se ataşase de maică-sa. El era omul trăirilor de moment, nu fusese încă niciodată nevoit să se descopere pe sine. Armata îi disciplinase trupul, dar nu şi sufletul. Avea o sănătate de fier şi era foarte frumos. Părul negru, viguros, îi stătea lipit de ţeasta micuţă. Nasul lui avea ceva copilăresc, ochii albastru-închis o privire de fetişcană. Dar gura, cu buze pline şi roşii, era virilă sub mustaţa castanie, iar maxilarul puternic. Avea gura tatălui său; numai nasul şi ochii aminteau de familia maică-sii – oameni puri, cu principii. Doamna Morel era îngrijorată de soarta lui. Odată ce îmbrăcase uniforma era în siguranţă. Dar până unde? Armata nu-i făcuse cine ştie ce bine. Nu se putea învăţa cu autoritatea ofiţerilor mărunţi. Detesta să li se supună de parc-ar fi fost o vită, dar avea prea multă minte ca să zvârle din copite. Aşa încât, se străduia să scoată maximum dintr-un minimum. Ştia să cânte, era băiat de viaţă; adeseori dădea de belea, dar era vorba de încurcături din acelea bărbăteşti,

care se trec lesne cu vederea. Aşa că petrecea cât îi putea pielea, în timp ce respectul de sine era pus sub obroc. Avea încredere că obrazul lui frumos şi silueta atrăgătoare, rafinamentul, educaţia solidă pe care o primise, aveau să-i dobândească tot ce-şi dorea, şi nu se înşelase. Totuşi, îl muncea un neastâmpăr. S-ar fi zis că-l macină ceva pe dinăuntru. Nu era niciodată liniştit, niciodată sigur. Faţă de maică-sa se arăta mai curând umil. Pe Paul îl admira, îl iubea şi vag îl dispreţuia.

Doamna Morel avea o mică sumă pe care i-o lăsase moştenire tatăl ei, şi hotărî să-şi răscumpere feciorul din armată. Arthur era nebun de fericire. Se simţea acum ca un şcolar în vacanţă.

Îi plăcuse întotdeauna Beatrice Vyld, şi acum, în timpul permisiei, reluă legătura cu ea. Fata se înzdrăvenise şi plesnea de sănătate. Cei doi tineri făceau adeseori plimbări lungi, Arthur ţinând-o de braţ într-o manieră soldăţească, rigidă. Ea îl acompania la pian, când cânta. Arthur îşi descopcia atunci gulerul tunicii, obrajii i se împurpurau, ochii îi străluceau, şi cânta cu o vibrantă voce de tenor. După aceea, se aşezau împreună pe canapea. El părea să se umfle în pene – iar ea era conştientă de pieptul lui vânjos, de coapsele care se modelau sub pantalonii strâmţi.

Când vorbea cu ea, lui Arthur îi plăcea s-o dea pe argou. Uneori fumau împreună. Câteodată, Beatrice trăgea doar câteva fumuri din ţigara lui.

— loc, o opri el într-o seară când întinse mâna să-i ia ţigara. Să nu te prind! Dacă vrei, îţi dau fumul printr-o sărutare.

— Vreau un fum, nu o sărutare.

— Bun, ai să tragi şi un fum odată cu sărutul.

— Vreau să trag din ţigara ta, strigă ea, dând să i-o înşface dintre buze.

Arthur şedea cu umărul lipit de ea. Fata era iute ca fulgerul. Abia de putu să se ferească.

— Îţi dau fumul într-o sărutare.

— Eşti un pisălog, Arty Morel, spuse ea lăsându-se pe spate.

— Vrei o sărutare cu fum?

Soldatul se aplecă peste ea, zâmbind. Faţa lui era foarte aproape de a ei.

— Să n-o faci! răspunse Beatrice întorcându-şi capul.

Arthur trase adânc din ţigară, îşi ţuguie buzele şi le lipi de ale ei. Mustaţa castanie, tunsă scurt, îi stătea în sus, ţepoasă ca o perie. Fata se uită la buzele roşii, pungite, şi-i smulse brusc ţigara dintre degete, zbughind-o de pe canapea. Arthur, ajungând-o dintr-un salt, îi scoase pieptenele din coc. Ea se răsuci şi zvârli cu ţigara în el. Băiatul prinse ţigara, o vârî din nou în gură şi se aşezâ.

— Netrebnicule! strigă ea. Dă-mi pieptenele!

Se temea că părul, aranjat special pentru el. avea să i se despletească. Îşi ţinea cocul cu mâinile. Arthur ascunsese pieptenele între genunchi.

— Nu-l am!

În timp ce vorbea, îl umfla râsul şi ţigara îi tremura între buze.

— Mincinosule! strigă fata.

— Să nu mă scol de aici, se jură el râzând, arătându-i mâinile.

— Diavol neobrăzat! exclamă Beatrice repczindu-se la el şi scotocind după pieptenele pe care băiatul îl vi risc între pulpe. În timp ce se hârjonea cu dânsul, trăgându-l de genunchii netezi, prinşi în pantalonii strâmţi, Arthur râdea, până când se lăsă pe spate, scuturat de hohote. Ţigara îi căzu din gură, gata să-l frigă pe gât. Sub pieliţa obrajilor uşor pârliţi de soare, năvăli sângele; şi continuă să râdă până când ochii albaştri i se împăienjeniră, până când i se umflă beregata, aproape să se sufoce. Atunci se ridică. Beatrice îşi înfigea pieptenele în păr.

— M-ai gâdilat, Beat, îi spuse cu o voce lipicioasă.

Mina ei albă se repezi ca un fulger şi-i pălmui faţa.

Arthur tresări, zgâindu-se la ea. Stăteau faţă-n faţă, privindu-se fix. Încet, obi ajii fetei fură cuprinşi de roşeaţă, îşi plecă întâi ochii, apoi capul. El se aşeză, îmbufnat. Beatrice intră în spălător, ca să-şi aranjeze părul. Acolo, pe furiş, vărsă câteva lacrimi, nici ea nu ştia de ce.

Când se întoarse, părea strâns închistată în carapace. Dar totul nu era decât un paravan menit să mascheze focul din ea. Arthur, cu părul ciufulit, şedea morocănos pe canapea. Ea se înfundă în jilţ, în faţa lui; niciunul nu scoase o vorbă. Tic-tacul ceasului spărgea tăcerea, ca nişte lovituri.

— Eşti o pisicuţă, spuse el în cele din urmă, pe un ton oarecum de scuză.

— Ei, tu nu trebuia să fii neobrăzat.

Urmă din nou o tăcere. Arthur fluiera ca omul întârâtat, care sfidează. Deodată, Beatrice se duse la el şi-l sărută.

— Iaca am făcut-o, nenorocitule! îl ironiză.

Îşi înălţă faţa spre ea, zâmbind curios.

— Încă un sărut! o invită.

— Să îndrăznesc?

— Dă-i înainte! o soma, întinzându-i gura.

Pe îndelete, şi cu un bizar surâs fermecător care părea să i se răspândească în tot trupul, îşi lipi gura de gura lui. Pe dată îi simţi braţele încolăcindu-i-se în jurul trupului. Când sărutul lung se isprăvi, ea îşi dădu capul pe spate şi-şi lăsă degetele gingaşe să alunece pe gâtul lui, prin gulerul descheiat. Apoi închise ochii şi i se lăsă în voie, într-un sărut. Acţiona conştient, din voinţa ei. Făcea ceea ce voia să facă, şi nu avea să tragă pe nimeni la răspundere.

Paul simţea cum se transformă viaţa în jurul lui. Adolescenţa se spulberase. Acum, căminul lui devenise o casă de adulţi. Annie era femeie măritată, Arthur îşi vedea de plăcerile lui într-un chip străin familiei. Vreme îndelungată, viaţa lor se desfăşurase înăuntru, în casă, şi

pe afară căutau numai distracţiile. Dar acum, pentru Annie şi pentru Arthur viaţa se desfăşura în afara căminului mamei lor. Veneau acasă doar în vacanţe, şi pentru odihnă. Aşa încât în odăi plutea un simţământ straniu, de semipustietate, ca şi cum păsările îşi părăsiseră cuibul. Paul deveni din ce în ce mai instabil. Annie şi Arthur plecaseră. îl muncea dorul de a-i urma. Şi totuşi, pentru el, căminul era alături de mama lui. Dar mai era ceva, ceva dinafară, ceva ce-i lipsea.

Începu să fie tot mai neliniştit. Miriam nu-l satisfăcea. Vechea lui nevoie febrilă de a se afla împreună cu ea slăbise. Uneori o întâlnea pe Clara la Nottingham, câteodată mergea împreună cu ea la întruniri, alteori o întâlnea la Willey Farm. Dar în aceste din urmă împrejurări, situaţia era încordată. Între Paul, Clara şi Miriam se crease un triunghi de antagonisme. Faţă de Clara adopta un ton îndrăzneţ, monden, şăgalnic, foarte potrivnic lui Miriam, indiferent de cum se purtase cu ea până în acel moment. Puteau să fi stat împreună, în caldă intimitate; de cum apărea Clara, toată atmosfera se destrăma şi Paul părea să fie noul-sosit.

Odată, Miriam petrecu o seară frumoasă, împreună cu el în fân. Paul fusese la ţesălatul cailor şi, isprăvind treaba acolo, veni s-o ajute la strânsul finului în căpiţe. Apoi îi vorbi despre nădejdile şi disperările care-l frământau, şi întregul său suflet păru să se ofere, despuiat, fetei. Miriam avea senzaţia că asistă la însuşi clocotul substanţei vitale din el. Se ivi luna; porniră alături spre casă; s-ar fi zis că venise la ea minat de o nevoie arzătoare, iar Miriam îl asculta, îi dăruia toată dragostea şi încrederea ei. Simţea că-i dăduse ei în păstrare tot ce era mai bun în el, şi că întreaga viaţă ea avea să vegheze asupra acestei comori. Nu, cerul nu-şi păzea stelele mai statornic şi mai veşnic decât avea să păstreze ea ce era mai bun în sufletul lui Paul Morel. Intră în casă singură, într-o stare de exaltare, fericită în evlavia ei.

Şi, a doua zi, veni Clara. Urmau să ia ceaiul pe pajiştea cu fin. Miriam urmărea cum se topea seara în aur şi în umbre. Şi tot timpul, Paul se zbengui cu Clara. Clădea căpiţe de fin din ce în ce mai înalte, peste care săreau. Pe Miriam n-o amuza jocul ăsta şi stătea deoparte. Edgar, Geofi rey, Maurice, Clara şi Paul săreau. Paul câştigă, fiind cel mai suplu. Clara era aţâţată. Alerga ca o amazoană. Lui Paul îi plăcea felul hotărât în care-şi făcea vânt spre căpiţă şi sărea, aterizând de cealaltă parte, cu sânii zvâcnind şi părul bogat despletit.

— Ai atins vârful! Te-ai atins! strigă el.

— Nu-i adevărat! izbucni tânăra întorcându-se către Edgar. Nu m-am atins, nu-i aşa? N-a fost clar?

— N-aş putea să spun, râse Edgar.

Niciunul dintre ei nu putea spune.

— Ai atins vârful, susţinea Paul. Te-am bătut!

— *N-am* atins.

— Limpede ca lumina zilei.

— Trage-i o palmă în numele meu, îi strigă Clara lui Edgar.

— Nu, râse Edgar. N-am curaj. Trebuie să i-o tragi singură.

— Nimic nu poate schimba faptul că ai atins vârful, o necăji Paul.

Era furioasă pe el. Micul ei triumf asupra acestor tineri şi copilandri se mistuise. Prinsă de joc, uitase de ea însăşi. Şi acum Paul o umilea.

— Eşti odios! exclamă.

Şi din nou Paul râse într-un fel care o tortura pe Minam.

— Eu *ştiam* că n-ai să poţi sări la înălţimea aceea, o zgândări el.

Clara îi întoarse spatele. Totuşi, oricine putea vedea că singura persoană pe care o asculta, sau de a cărei prezenţă părea conştientă, era Paul, după cum şi Paul era la fel faţă de ea. Băieţilor le plăcea să asiste la bătălia dintre ei. Dar pentru Miriam era un supliciu. îl

vedea pe Paul gata să aleagă ce era mai josnic în loc de ce era mai înalt. Era în stare să-şi fie necredincios lui însuşi, să fie necredincios faţă de adevăratul, profundul Paul Morel. Exista pericolul să devină uşuratic, să alerge după plăceri, ca orice Arthur, sau ca tatăl lui. Era amar pentru Miriam să-şi spună că el ar fi în stare să uite de sufletul lui, pentru această relaţie superficială şi vulgară cu Clara. Mergea singură cu amărăciunea şi cu tăcerea ei, pe când ceilalţi doi se alăturau, iar Paul se distra.

Şi după aceea, el nu voia să recunoască, se ruşina de el însuşi şi se prosterna în faţa lui Miriam. După care se răzvrătea din nou.

— A fi religios nu înseamnă să fii religios, spunea el. Bănuiesc că după tine şi cioara e religioasă, pentru că zboară pe cer. Dar zboară numai fiindcă pe acolo e drumul ei, unde s-o fi ducând, şi nu pentru că ar fi în căutarea eternităţii.

Dar Miriam ştia că în toate trebuie să fii religios şi să-l simţi pe Dumnezeu – indiferent care Dumnezeu – prezent în toate.

— Nu cred că Dumnezeu cunoaşte prea multe despre el însuşi, striga Paul. Dumnezeu nu *cunoaşte* cee? ce există, el *este* ceea ce există. Sunt convins că nu-i capabil de emoţii.

Lui Miriam i se părea că Paul pledează pentru un Dumnezeu al lui, şi aceasta întrucât voia o anumită viaţă a lui şi plăcerile lui. Urmă o luptă lungă între ei. Îi era necredincios chiar de faţă cu ea; pe urmă se ruşina; pe urmă se căia; pe urmă o ura; şi pe urmă lua totul de la început. Şi aşa întruna.

Miiiarn îl făcea să se sfârtece în adâncurile sufletului. Era mereu aceeaşi: tristă, contemplativă, o idolatră. Iar dânsul o făcea să sufere. Jumătate din timp se necăjea din pricina ei, jumătate din timp o ura. Ea simboliza conştiinţa lui; şi, într-un fel, Paul simţea că are o conştiinţă care-i depăşeşte puterile de îndurare. Nu putea s-o părăsească, pentru că, într-o măsură, ea

deţinea ce era mai bun în el. Şi nu putea să rămână cu ea, pentru că nu deţinea şi restul, care însemna trei sferturi din fiinţa lui. Aşa încât se biciuia singur până ajungea la „carne vie.

Când Miriam împlini douăzeci şi unu de ani, Paul îi scrise o scrisoare care-i putea fi adresată numai ei.

„Lasă-mă să-ţi vorbesc această ultimă oară, despre vechea, despre istovita noastră iubire. Şi ea s-a schimbat, nu-i aşa? Spune, nu-i aşa că a murit trupul acestei iubiri şi ţi-a lăsat doar sufletul ei invulnerabil? Vezi tu, eu îţi pot dărui o iubire spirituală, aceea pe care ţi-am dăruit-o în tot acest lung, lung răstimp; dar nu şi pasiune trupească. Ştii, tu eşti o călugăriţă. Şi ţi-am dat ceea ce-aş fi dăruit unei călugăriţe preacucernice – m-am purtat asemenea unui călugăr evlavios faţă de o călugăriţă evlavioasă. Desigur că tu preţuieşti aceasta. Şi totuşi regreţi – ba nu, ai regretat – iubirea cealaltă. În relaţiile noastre trupul nu are ce căuta. Cu tine nu comunic prin simţuri, ci prin spirit! De asta nu ne putem iubi în înţelesul comun. Afecţiunea noastră nu este dintre acelea pe care le întâlneşti la tot pasul. Şi totuşi suntem muritori de rând, şi a trăi unul alături de celălalt ar fi cumplit, deoarece cu tine nu pot fi carnal şi, ştii tu, a vieţui de-a pururi mai presus de această stare a muritorului de rând ar însemna s-o pierzi cu totul. Dacă oamenii se căsăto-vresc, ei trebuie să trăiască împreună ca două făpturi care se îndrăgesc, şi nu ca două suflete, ceea ce înseamnă că pot fi oameni de rând unul faţă de celălalt fără să se simtă stingheriţi. Aşa simt eu lucrurile.

Ar trebui oare să-ţi trimit această scrisoare… mă îndoiesc. Şi totuşi… e mai bine să înţelegi. *Au revoir*”.

Miriam citi scrisoarea de două ori, după aceea o sigilă în plic. Un an mai târziu rupse sigiliul, ca să i-o arate mamei ei.

Tu eşti o călugăriţă… tu eşti o călugăriţă”. Cuvintele o tăiau în inimă, iarăşi şi iarăşi. Nimic din ce-i spusese vreodată nu se implântase în ea atât de adânc, şi

atât de neîndurător, ca o rană mortală.

Îi răspunse la două zile după petrecere:

„Legătura noastră ar fi fost foarte frumoasă, dacă n-ar fi existat undeva o mică greşeală. Să fi fost greşeala mea?” Aproape imediat, el îi răspunse din Nottingham, trimiţându-i în acelaşi timp un volumaş cu catrenele lui Omar Khayyam.

„Mă bucur că mi-ai răspuns, eşti atât de calmă şi de naturală încât mă faci să mă ruşinez. Ce fanfaron sunt! Adeseori nu izbutim să ne înţelegem unul pe celălalt. Dar în lucrurile fundamentale, cred că vom fi de-a pururi împreună.

Trebuie să-ţi mulţumesc pentru înţelegerea pe care o acorzi picturilor şi desenelor mele. Multe dintre schiţele mele îţi sunt dedicate. Aştept cu înfrigurare criticile tale, care, spre ruşinea şi gloria mea, sunt întotdeauna foarte elogioase. Asta e o glumă drăguţă. *Au revoir”.*

Acesta a fost sfârşitul primei faze a iubirii lin Paul. Avea acum douăzeci şi trei de ani şi cu toate că era încă virgin, instinctul sexual pe care Miriam i-l sublimase atâta amar de vreme devenise extrem de puternic. Adeseori, în timp ce sta de vorbă cu Clara, îl inunda acea congestionare şi pulsaţie năvalnică a sângelui, acea ciudată concentrare în piept, ca şi cum ar fi fost ceva viu acolo, un alt eu, sau un nou centru de conştiinţă care-l prevestea că, mai devreme sau mai târziu, va trebui să se îndrepte către o femeie ori alta. Dar el îi aparţinea lui Miriam. Convingerea ei în această privinţă era atât de imuabilă, încât Paul îi îngăduia anumite drepturi asupră-i.

CLARA

Când împlini douăzeci şi trei de ani, Paul trimise la expoziţia de iarnă de la Castelul Nottingham un tablou înfăţişând un peisaj. Domnişoara Jordan îi purta foarte mult interes şi îl invitase la ea acasă unde cunoscuse alţi artişti. Ambiţia începea să crească în el.

Într-o dimineaţă, tocmai când se spăla, sosi factorul poştal. Deodată o auzi pe maică-sa scoţând un chiot de bucurie. Alergă în bucătărie şi o găsi în picioare pe covoraşul din faţa sobei, fluturând în mână o scrisoare şi strigând „Urraaa!” de parcă-şi pierduse minţile. Paul fu şocat şi speriat.

— Mamă, ce este? întrebă.

Se repezi la el, îl strânse o clipă în braţe, apoi flutură iar scrisoarea strigând:

— Ura, băiete! Ştiam că dăm noi lovitura!

Paul se sperie de ea – de femeia aceasta micuţă, severă, cu părul cărunt, care fusese cuprinsă de asemenea acces de frenezie. Poştaşul veni îndărăt în fugă, temându-se că s-a întâmplat ceva. Îi văzură şapca ţuguiată apărând pe deasupra perdelei scurte. Doamna Morel alergă la uşă.

— Fred, tabloul lui Paul a luat premiul întâi şi a fost vândut cu douăzeci de guinee.

— Pe cuvântul meu, asta e ceva 1 se minună tânărul poştaş pe care-l cunoscuseră de mic copil.

— Şi l-a cumpărat maiorul Moreton! strigă ea.

— Asta o fi fiind cineva, nu-i aşa, doamnă Morel? întrebă factorul cu ochi albaştri, scânteietori.

Era bucuros că adusese o scrisoare cu veşti atât de fericite. Doamna Morel intră iar în casă şi se aşeză, tremurând. Paul se temea că poate maică-sa nu citise bine scrisoarea şi că până la urmă ar putea avea o dezamăgire. O parcurse atent o dată, de două ori. Da, se convinse că era adevărat. Apoi se aşeză, cu inima bătând să-i spargă pieptul.

— Mamă! exclamă el.

— Nu ţi-am spus *eu* că dăm lovitura? zise mama pretinzând că nu plânge.

Paul luă ceainicul de pe foc şi amestecă ceaiul.

— Da’ nu te-ai gândit la asta, mamă… începu el s-o provoace.

— Nu, fiule… chiar la atâta nu m-am gândit… dar

mă aşteptam la mult.

— Dar nu chiar la atâta, stărui el.

— Nu… nu… dar ştiam eu c-o să izbândim.

Îşi recapătă stăpânirea de sine, cel puţin în aparenţă. Paul şedea cu cămaşa descheiată, care-i dezgolea gâtul tânăr ca de fată, cu prosopul în mină, cu părul ud şi ciufulit.

— Douăzeci de guinee, mamă! Exact cât îţi trebuie ca să-l răscumperi pe Arthur. Acum nu mai ai nevoie să împrumuţi nimic. Îţi ajunge exact.

— Nu pot să iau totul, zău aşa!

— De ce?

— Pentru că nu se poate.

— Bine, atunci tu iei douăsprezece, şi eu păstrez opt.

Se ei ondăniră cum să-şi împartă cele douăzeci de guinee. Doamna Morel nu voia să accepte decât cele cinci lire care-i lipseau la sumă. Paul nici nu voia să audă. Aşa încât, tot ciorovăindu-se, biruiră încordarea emoţiei.

Seara, Morel sosi acasă de la mină, spunând:

— Mi-au spus că Paul a luat premiu întâi pe tabloul lui şi că l-a vândut lordului Henry Bentley pe cinzeji de lire.

— Doamne, ce mai baliverne născocesc oamenii!

— Ha! am zis eu că sigur că-i scornească. Da’ ziceau că tu i-ai spus lui Fred Hodgkinson.

— Cum aveam să-i îndrug eu asemenea gogoşi?

— Ha! încuviinţă minerul.

Cu toate astea era dezamăgit.

— E adevărat că a luat premiul întâi, începu doamna Morel.

Minerul se lăsă greoi în jilţul lui.

— A luat, şmecherul! exclamă el.

Îşi pironi privirile drept în faţă.

— Cât despre cincizeci de lire – ce aiureală! Păstră tăcerea câteva clipe. Maiorul Moreton l-a cumpărat pe

douăzeci de guinee, asta e adevărat.

— Două de guinee! Nu mai spune! exclamă Morel.

— Da, şi merita atâta.

— Sigur, asta nu pun la îndoială. Da' două de guinee p-un petic de pictură pe care-l dă gata într-un ceas or două!

Îi pierise graiul de atâta îngâmfare pe seama lui fiu-su. Doamna Morel pufni pe nări ca şi cum n-ar fi fost cine ştie ce scofală.

— Şi când pune mâna pe bani? întrebă minerul.

— Asta n-aş putea să-ţi spun. Când tabloul va fi trimis la domiciliul cumpărătorului, probabil.

Urmă un răgaz de tăcere. Morel, în loc să mănânce, se uita fix la zaharniţă. Braţul lui negru, cu mâna bătătorită de muncă, zăcea pe masă. Nevastă-sa se făcea a nu observa că-şi freacă ochii cu dosul palmei şi nici dârele apărute în praful de cărbune care-i mânjea faţa.

— Da, şi feciorul celălalt ar fi făcut treabă tot aşa de bună, dacă nu l-ar fi omorât, rosti el încet.

Gândul la William o împunse pe doamna Morel ca un vârf de cuţit. O făcu să simtă că e obosită şi că ar avea nevoie de odihnă.

Paul era invitat la cină la domnul Jordan. Când se întoarse, îi spuse:

— Mamă, aş avea nevoie de un costum de seară.

— Da, mă gândeam eu c-o să ai nevoie. Se bucura. Tăcu o clipă sau două. Este costumul ăla a lui William, urmă ea. Ştiu că l-a costat patru lire şi zece şi nu l-a purtat decât de trei ori.

— Ţi-ar plăcea să-l port eu, mamă?

— Da, cred că ţi-ar veni bine, cel puţin haina. Pantalonii trebuie scrutaţi.

Paul se duse sus şi îmbrăcă surtucul şi vesta. Ci ud coborî, arăta ciudat, într-o cămaşă de flanelă cu guler moale şi cu o haină şi vestă de seară. Îi erau cam largi.

— Croitorul ţi le poate ajusta, îl asigură ea netezindu-i umărul. E o stofă frumoasă. Nu-mi venea

niciodată să-l las pe taică-tu să poarte pantalonii, şi acum mă bucur că nu l-am lăsat.

Şi când îşi trecu dosul palmei peste reverele de mătase, gândul o purtă la fiul ei mai mare. Dar fiul din faţa ei era viu în hainele celuilalt. Îşi lăsă mina pe spinarea lui, ca să-l simtă. Era viu şi era al ei. Celălalt era mort.

Paul ieşi de multe ori la cină, în oraş, îmbrăcat în costumul de seară c-are-i aparţinuse lui William. De fiecare dată, mamei lui îi creştea inima de mândrie şi bucurie. Băiatul se lansase. Butonii pe care ea şi copiii îi cumpăraseră pentru William, erau acum înfipţi în pieptarul lui; purta una din cămăşile de seară ale lui William. Avea o siluetă elegantă şi un chip cu trăsături aspre, dar cu o expresie caldă şi plăcută. Nu arăta propriu-zis a gentleman, dar doamna Morel găsea că arată a bărbat.

Îi povestea tot ce se întâmplase pe unde fusese, tot ce se discutase. Şi ea avea impresia că se află acolo, de faţă. Paul murea de dorinţa să o prezinte acestor prieteni noi, care luau cina la ora şapte treizeci precis.

— Vezi-ţi de treabă! protestă ea. Ce-i interesează pe ei să mă cunoască?

— Îi interesează, striga băiatul indignat. Dacă vor să mă cunoască pe mine → şi aşa pretind ei – atunci îi interesezi şi tu, pentru că eşti tot atât de deşteaptă pe cât sunt şi eu.

— Vezi-ţi de treabă, copilule, râdea ea.

Dar începu să-şi mai cruţe mâinile. Îi deveniseră noduroase de atâta muncă, pielea era lustruită de apa fierbinte, încheieturile umflate. Începu să şi le ferească de sodă. Îi părea rău după mâinile ei de odinioară – atât de mici şi delicate. Şi când Annie stărui să-şi facă nişte bluze mai elegante, potrivite cu vârsta ei, se supuse. Ba merse chiar până acolo incit acceptă un rulou de catifea neagră pe păr. După aceea pufni în felul ei sarcastic şi se declară convinsă că arată ca o sperietoare de ciori.

Paul o asigură însă că arată ca o *lady,* în aceeaşi măsură la şi doamna maior Moreton, ba chiar mult, mult mai drăguţă. Familia prospera. Numai Morel rămânea neschimbat, sau, mai curând, decădea încetul cu încetul.

Paul şi mama lui purtau acum lungi discuţii despre viaţă. Religia căzuse pe planul al doilea. El dăduse deoparte toate crezurile care-l stânjeneau, curăţase terenul şi, mai mult sau mai puţin, ajunsese la miezul de stâncă al credinţei, anume că binele şi răul le simţi în tine, şi că trebuie să ai răbdai e de a-ţi descoperi treptat Dumnezeul. Acum, viaţa i se părea mai interesantă.

— Ştii, îi spunea el mamei sale, nu vreau să fac parte din clasa burgheziei înstărite. Îmi plac mai mult oamenii mei de jos. Eu aparţin oamenilor de jos.

— Dar dacă ţi-ar spune altcineva lucrul ăsta, băiete, te-ai simţi jignit. Ştii bine că acum te consideri deopotrivă cu orice gentleman.

— Prin mine însumi, dar nu prin clasa, educaţia sau manierele mele. Prin mine însumi, aşa sunt.

— Foarte bine, atunci de ce vorbeşti despre oamenii de jos?

— Pentru că deosebirile dintre indivizi nu ţin de clasă, ci de ei înşişi. De la burghezie extragi ideile, iar de la cei de jos – însăşi seva vitală, căldura. Pe ei îi simţi că urăsc şi iubesc.

— Astea toate-s foarte frumoase, băiete, dar atunci de ce nu te însoţeşti cu ortacii lui taică-tu?

— Ăştia-s altfel.

— Deloc. Sunt oameni de jos. La urma urmei, dintre oamenii de jos, cu cine ai tu acum de-a face? Doar cu acei care gândesc şi fac schimburi de păreri, asemenea burgheziei. Restul nu te interesează.

— Dar… e vorba de vitalitate…

— Nu cred că poţi găsi o fărâmă de vitalitate în plus la Miriam decât la oricare fată cultivată… să spunem la domnişoara Moreton. *Tu* afişezi snobism de clasă.

Dorea sincer ca el să se caţere în mijlocul burgheziei, ceea ce nu i se părea foarte greu de înfăptuit. Şi mai dorea ca până la urmă să se însoare cu o *„lady”.*

Începu să lupte împotriva neastâmpărului şi neliniştii lui. Tot mai menţinea legătura cu Miriam, nu’putea nici

să se descătuşeze total de ea şi nici să se încătuşeze printr-o logodnă. Şi această nehotărâre părea să-l secătuiască de vlagă. Pe de altă parte, maică-sa îi bănuia o slăbiciune, nerecunoscută, pentru Clara, şi cum aceasta era femeie măritată, ar fi preferat să-l ştie îndrăgostit de una dintre fetele de condiţie mai bună. Dar Paul era neghiob, şi ar fi refuzat să iubească sau chiar să admire prea mult o fată, numai pe criteriul că-i era superioară ca rang social.

— Băiatul meu, pledă maică-sa, cu toată deşteptăciunea ta, cu toate că ai rupt cu tot ce-i învechit şi că ţi-ai luat viaţa în mâini, nu s-ar putea spune că eşti prea fericit.

— Ce înseamnă fericirea? strigă el. Pentru mine nu înseamnă nimic. Ce ar trebui să *fac* eu ca să fiu fericit?

Întrebarea bruscă o tulbură.

— Asta trebuie s-o ştii tu, copile. Dar dacă ai întâln! o femeie *bună,* care te-ar *face* fericit – şi te-ai gândi să-ţi statorniceşti viaţa – în momentul în care ai dispune de mijloace – încât să poţi lucra fără toată această frământare – ar fi mult mai bine pentru tine.

Paul se încruntă. Mama lui tăia în carnea vie a rănii provocate de Miriam. Îşi dădu la o parte de pe frunte şuviţele ciufulite, ochii îi scânteiau plini de ardoare şi suferinţă.

— Iei lucrurile prea uşor, mamă, strigă. Asta-i întreaga concepţie de viaţă a unei femei: calm sufletesc şi confort fizic. Iar eu dispreţuiesc toate astea.

— Nu zău? îl ironiză maică-sa. Şi ţi se pare că nemulţumirea ta e de esenţă divină?

— Da. Dar nu mă sinchisesc de divinitatea ei. Afurisită fie, însă, fericirea, aşa cum o concepi tu. Atâta timp cât duci o viaţă plină, nu are importanţă dacă e fericită sau nu. Mi-e teamă că fericirea pe care o vezi tu, m-ar plictisi de moarte.

— Nu s-ar spune că ai făcut vreo încercare s-o guşti. Deodată, toată furia ei înăbuşită ţâşni la suprafaţă. Fericirea are mare importanţă. Şi tu ar *trebui* să fii fericit. Cum aş putea suporta eu ideea că viaţa ta nu va fi fericită!

¡L.

— Viaţa ta a fost destul de amărâtă, mater. Dar nu s-a! goldat.cu nimic mai rău decât a celor, care au dus o viaţă Jtnai fericită. Consider c-ai realizat tot ce trebuia realizat. Şi eu sunt la fel. N-o duc eu destul de bine?

— Nu, băiete. Te zbaţi… te zbaţi… şi suferi. Atâta cât îmi pot eu da seama, asta-i tot ce faci.

— De ce nu, draga mea? îţi spun că este cea mai bună…

— Nu este. Şi un om *trebuie* să fie fericit, *trebuie.*

Doamna Morel tremura violent. Adeseori aveau loc conflicte de acest fel între ea şi fiu, conflicte în care i se părea că luptă pentru însăşi viaţa acestuia, împotriva voinţei lui de a muri. Paul o cuprinse în braţe. Era bolnavă şi-i stârnea milă.

— N-are nicio importanţă, mi ti ti co, murmură el. Atâta timp cât nu simţi că viaţa-i josnicie şi mizerie, restul nu mai are nicio importanţă, fericire sau nefericire.

Mama-l strânse la piept.

— Dar vreau ca tu să fii fericit, rosti patetic.

— Ei, drăguţo, spune mai bine că vrei să-mi trăiesc viaţa.

Doamna Morel simţi că-i sfâşie inima. Ştia că în felul acesta Paul n-o să trăiască. Avea acea dureroasă indiferenţă faţă de sine însuşi, faţă de suferinţele lui, de viaţa lui, care-i o formă de sinucidere lentă. Aproape că o

zdrobea. O ura pe Miriam cu toată patima firii ei dârze pentru că subminase fericirea fiului ei. Că Miriam o făcuse fără voie, nu avea nicio importanţă pentru doamna Morel. Era opera lui Miriam, şi o ura. Dorea din toată inima să-l vadă îndrăgostit de o fată care să i se potrivească – o fată puternică şi cultivată. Dar Paul nu s-ar fi uitat la nicio fată superioară ca poziţie socială. Se părea că-i place doamna Dawes. În orice caz, ăsta era un sentiment sănătos. Mama se ruga şi se ruga pentru el, să nu-şi irosească viaţa. Pentru asta se ruga – nu pentru sufletul lui, nu ca s-o apuce pe calea cea dreaptă, ci ca să nu se irosească. Şi în vreme ce băiatul dormea, ea stătea ceasuri întregi gândindu-se şi rugându-se pentru el. Imperceptibil, Paul se rupea de Miriam, fără să-şi dea măcar seama că o face.

Arthur părăsi armata ca să se însoare. Copilul se născu la şase luni după nuntă. Doamna Morel îi găsi o slujbă la firma unde mai lucrase, cu douăzeci şi unu de şilingi pe săptămână. Cu ajutorul mamei lui Beatrice, îi mobilă o căsuţă de două camere. Se prinsese în laţ. Oricât se zbătea şi zvârlea din picioare, era priponit. Un timp fu mânios, se arătă îmbufnat faţă de tânăra lui soţie, îndrăgostită de el; aproape că se înfuria când copilaşul, care era plăpând, ţipa sau îl necăjea. Ore întregi o bombănea pe maică-sa. Ea îi răspundea doar atât:

— Ei bine, băiete, ţi-ai făcut-o cu mâna ta, şi acum nu-ţi rămâne decât să scoţi maximum cu putinţă din situaţia existentă.

Şi după un timp. răbufni curajul din el. Se apucă serios de muncă, îşi luă răspunderile în serios, acceptă gândul că aparţinea soţiei şi copilului său, şi scoase maximum cu putinţă din situaţia existentă. Nu fusese niciodată prea adânc integrat în familia Morel. Acum se desprinse cu totul.

Lunile se scurgeau cu încetineală. Datorită cunoştinţei cu Clara, Paul pătrunsese mai mult sau mai

puţin în cercurile socialiştilor, sufragetelor, unitariştilor din Nottingham. Într-o zi, un prieten din Bestwood, al lui şi al Clarei, îi ceru să-i transmită un mesaj doamnei Dawes. Seara, se duse la Bluebell Hill, străbătând piaţa Sneinton. Găsi casa pe o stradă sordidă, pavată cu pietre de granit şi având drept trotuare nişte lespezi albastre, şănţuite. Uşa de intrare se înălţa pe o treaptă, deasupra acestui pavaj rudimentar, pe care paşii trecătorilor hârşâiau şi bocăneau. Vopseaua cafenie de pe uşă era atât de veche, încât printre scorojeli apărea lemnul gol. Paul rămase pe trotuar şi bătu în uşă. Se auzi un pas greoi înăuntru, apoi o femeie voinică, trupeşă, de vreo şaizeci de ani, se înalţă deasupra lui. De pe trotuar, Paul privi în sus spre ea. Avea o faţă severă.

Îl pofti în camera de primire, care dădea direct în stradă. Era o încăpere mică, îmbâcsită, moartă, încărcată cu mobilier de mahon şi nişte sinistre copii mărite, desenate în cărbune, după fotografiile celor răposaţi. Doamna Radiord îl lăsă singur. Era masivă, aproape marţială. O

21 – Fii şi îndrăgostiţi

clipă mai târziu, apăru Clara. Când dădu cu ochii de el, roşi puternic, iar Paul se fâstâci. S-ar fi zis că nu-i plăcea să fie descoperită în condiţiile ei de viaţă de acasă.

— Îmi spuneam că nu se poate să fie vocea ta, spuse ea.

Îl scoase din salonul mausoleu, invitându-l în bucătărie.

Şi bucătăria era mică şi întunecoasă, dar înecată în dantele albe, croşetate. Mama se aşeză din nou lângă bufet, şi începu să depene fâşii dintr-o vastă ţesătură dantelată. Un maldăr de fire scămoşate şi încâlcite zăcea în dreapta ei, un morman de fâşii înguste de dantelă în stânga, în vreme ce în faţa ei se înălţa un munte de croşetărie, îngrăbădit pe scoarţa de la gura sobei. Fire

creţe de bumbac se prizăreau printre kilometrii de dantelă, se răspândeau pe apărătoarea de foc şi pe sobă. Paul nu cuteza să înainteze, de teamă să nu calce pe nămeţii albi.

Pe masă se afla o vârtelniţă pentru înfăşurat dantela, un teanc de cartoane pe care se înfăşură, o cutiuţă de ace, iar pe canapea, un vraf de dantelă desfăşurată.

Încăperea plutea toată în dantelă; era întuneric şi cald, încât zăpada aceasta albă şi pufoasă apărea cu atât mai distinctă.

— Dacă vrei să intri, nu trebuie să te sinchiseşti de lucrul nostru. Ştiu că suntem împotmolite. Dar ia loc.

Clara, foarte încurcată, îi oferi un scaun la perete, în faţa maldărelor albe. Apoi se aşează şi ea pe canapea, ruşinată.

— Vrei să bei o sticlă de bere neagră? întrebă doamna Radiord. Clara, dă-i o sticlă de bere neagră.

Paul protestă, dar doamna Radiord stărui.

— După cum arăţi, cred că nu ţi-ar strica deloc. N-ai niciodată mai multă culoare în obraji?

— Am pielea groasă şi nu se străvede sângele de sub ea, răspunse băiatul.

Clara, ruşinată şi supărată, îi aduse o sticlă de bere şi un pahar. Paul îşi turnă puţin din lichidul negru.

— În sănătatea dumneavoastră, spuse el ridicând paharul.

— Mulţumesc, răspunse doamna Radiord.

Bău o înghiţitură.

1 – Şi poţi să-ţi aprinzi o ţigară, atâta timp cât n-ai de gând să dai foc casei.

— Mulţumesc.

— Nu, n-ai de ce să-mi mulţumeşti. M-ar bucura să mai simt puţin miros de ţigară în casa asta. O casă locuită numai de femei e la fel de moartă ca un cămin fără foc, după părerea mea. Eu nu-s păianjen ca să am nevoie de un colţişor numai al meu. Mie-mi place să fie

un bărbat în casă, măcar ca să ai la cine te burzului.

Clara începu să lucreze. Vârtelniţa se rotea cu un zumzăit domol; dantela albă luneca printre degetele ei, înfăşurându-se pe carton. Un ghem era gata; tăie fâşia şi prinse cu un ac capătul pe dantela înfăşurată. După aceea, aşează un nou cartonaş. Paul o urmărea. Stătea dreaptă şi impozantă. Gâtul şi braţele îi erau descoperite. Sângele îi pulsa încă în lobii urechilor; îşi înclina capul, copleşită de umilinţa ei. Faţa îi era concentrată asupra lucrului. Pe sub dantela albă, braţele-i apăreau sidefii şi pline de viaţă; mâinile ei mari, îngrijite, lucrau cu gesturi echilibrate, de parcă nimic n-ar fi putut să le zorească1. Paul, fără să-şi dea seama, o urmărea tot timpul. Îi privea linia arcuită dintre gât şi umăr, când îşi înclina capul. Îi privea rotogolul de păr cânepiu; îi privea braţele strălucitoare, în continuă acţiune.

— Clara mi-a povestit câte ceva despre dumneata, spuse mama. Lucrezi la Jordan, nu-i aşa?

Toate astea în timp ce depăna fără întrerupere dantela.

— Da.

— A, bine, mi-l amintesc pe Thomas Jordan când se ţinea de mine să-i dau o guriţă.

— Zău? râse Paul. Şi-o căpăta?

— Uneori da, uneori nu. Mai ales în ultima vreme. Pentru că-i tipul de bărbat care trăncăneşte şi te bagă-n belea, aşa-i sau aşa era.

— Eu găsesc că-i foarte la locul lui, afirmă Paul.

— Da? Bine, mă bucur s-o aud.

Doamna Radiord pironea asupra lui o privire fermă. Avea un aer hotărât, care lui Paul îi plăcea. Faţa-i era cam fleşcăită, dar ochii te priveau calm, şi emana din ea un soi de vigoare care te împiedica să o socoteşti bătrână.

Zbârciturile şi obrajii căzuţi erau un simplu anacronism. Avea vlaga şi sângele rece al unei femei în

floarea tinereţii. Continua să depene dantela, cu mişcări lente şi demne. Banda nesfârşită i se căţăra întruna în poală; mormanul imens de dantelă zăcea pe jos, lângă ea. Braţele ei erau frumos modelate, dar lucioase şi gălbui ca fildeşul vechi. Nu aveau acel reflex cald care-o făcea pe Clara atât de fascinantă pentru el.

— Şi te-ai ţinut cu Miriam Leivers? întrebă mama.

— Mă rog… începu el.

— Da, e o fată drăguţă. E foarte drăguţă, dă-i puţin cam prea de pe altă lume, ca să fie pe gustul meu.

— Cam aşa e, încuviinţă el.

— Asta n-o să fie mulţumită până n-o să-i crească aripi ca să se poată ridica deasupra capetelor tuturor, spuse bătrâna.

Clara îi curmă vorba, iar Paul îi transmise mesajul care-l adusese aici. Fata îi vorbea umil. O surprinsese în mijlocul corvezilor ei. Şi faptul de a o descoperi umilă îl făcea să simtă că încolţeşte în el speranţa.

— Îţi place să tragi la vârtelniţă? o întrebă.

— Ce altceva poate să facă o femeie? răspunse ea cu amărăciune.

— E o muncă foarte exploatată?

— Mai mult sau mai puţin. Ca toate muncile efectuate de femei. Asta-i o altă şmecherie născocită de bărbaţi, din momentul în care ne-am impus şi noi pe piaţa de producţie.

— Ei, ia mai lasă poveştile astea cu bărbaţii, se oţărî maică-sa. Dacă femeile n-ar fi nişte idioate, bărbaţii nu s-ar purta rău, eu aşp zic. N-a fost bărbat să se poarte rău cu mine şi să n-o încaseze peste bot! Dar că bărbaţii îs soi spurcat, asta-i drept.

— Cu toate astea-s simpatici, nu-i aşa? întrebă Paul.

— Mă rog, îs cam altfel decât femeile.

— N-ai vrea să te întorci la Jordan? o întrebă Paul pe Clara.

— Nu prea cred.

— Ba da, ar vrea, strigă maică-sa. Ar mulţumi

cerului dac-ar lua-o înapoi. Nu te potrivi la ce-ţi spune ea. Se ţine grozav de măreaţă în şa, dar mârţoaga de sub ea i-aşa de jigărită şi de lihnită că într-o bună zi o să crape în două.

Clara suferea cumplit din pricina mamei ei. Paul avea senzaţia că acum i se deschid ochii. Va să zică nu trebuia să ia prea „în serios” diatribele Clarei. Fata îşi vedea neabătută de lucru. Paul fu străbătut de un fior de bucurie la gândul că s-ar putea să aibă nevoie de el… Părea renegată şi frustrată de atâtea! Iar braţul i se mişca mecanic, braţul acela care n-ar fi trebuit niciodată supus unui gest mecanic, şi capul i se înclina peste dantelă, capul care n-ar fi trebuit să se încline niciodată. Aşa cum lucra acum la vârtelniţă, părea să fi eşuat pe acest ţărm, printre epavele zvârlite de fluxul vieţii. Şi era trist să se simtă z, vârlită, ca şi cum viaţa n-ar mai fi avut nevoie de ea. Nu-i de mirare că protesta.

Îl petrecu până la uşă. Paul se afla acum jos, în străduţa meschină, privind în sus, către ea. Avea o statură şi o ţinută atât de impozante, încât îi amintea de Junona detronată. Şi cum stătea în prag, se dădu un pas îndărăt, ferindu-se de stradă, de cei din vecinătate.

— Şi ai să te duci cu doamna Hodgkisson la Ilucknall?

Îi vorbea la întâmplare, dar fără s-o slăbească din priviri. În cele din urmă, ochii ei cenuşii îi întâlniră pe ai lui. În privire îi licărea o umilinţă mută, implorarea unei dureri captive. Paul se simţi impresionat şi buimăcit. O socotise trufaşă şi puternică.

Când se despărţi de ea, îi veni s-o ia la fugă. Se duse la gară, mergând ca în transă, şi se pomeni acasă fără să-şi fi dat măcar seama că se urnise de pe strada ei.

Avea el impresia că Susan, supraveghetoarea fetelor de la secţia spirală, era pe cale să se mărite. A doua zi o întrebă:

— Ia ascult a, Susan, mi-a ajuns la urechi o şoaptă că ai de gând să te măriţi. Ce-ai de zis?

Susan se îmbujoră până la rădăcina părului.

— Cine ţi-a spus?

— Nimeni. Mi-a ajuns la ureche că ai de gând…

— Ei bine, aşa e, dar nu-i nevoie să baţi toba. Mai ales că aş fi preferat să n-o fac.

— Ei, Susan, doar n-o să cred una ca asta.

— Nu? Află că poţi să crezi. Aş prefera de o mie de ori să rămân aici.

Paul era tulburat.

— De ce, Susan?

Obrajii fetei dogoreau, ochii aruncau scântei.

— Uite de asta!

— Şi trebuie să te măriţi?

Drept răspuns se uită la el. Paul avea o candoare şi o blândeţe care determinau femeile să-i acorde încredere, înţelese.

— Ah, îmi pare rău, o mângâie el.

Ochii Susanei se umplură de lacrimi.

— Dar ai să vezi că lucrurile or să ia o întorsătură bună. Ai să scoţi şi tu ce-i mai bun din căsnicie, urmă Paul dus pe gânduri.

— Ce altceva aş putea face?

— Ai putea scoate ce-i mai rău. Încearcă şi fă să fie bine.

Curând găsi un nou prilej să-i facă o vizită Clarei.

— Ia spune-mi, o întrebă, ai vrea să te întorci la Jordan?

Tânăra lăsă dantela din mână, îşi rezemă pe masă braţele frumoase şi se uită la Paul fără să răspundă. Treptat, roşeaţa îi cuprindea obrajii.

— De ce? întrebă în cele din urmă.

Paul se simţi stânjenit.

— Uite, pentru că Susan are de gând să ne părăsească.

Clara continuă să împingă la vârtelniţă. Dantela albă se înfăşură pe carton cu salturi mici şi cu smucituri. Paul aştepta răspunsul. În cele din urmă, fără să-şi ridice

capul, Clara rosti cu o voce ciudat de joasă:

— Ai mai vorbit cuiva despre asta?

— În afară de tine, n-am mai schimbat o vorbă cu nimeni.

Urmă o nouă tăcere prelungită.

— Când o să se dea un anunţ, am să fac o ofertă.

— Ai să faci oferta înainte. Am să te înştiinţez când e momentul.

Clara continuă să-şi învârtă maşina, fără să i se împotrivească. Fu angajată la Jordan. Câteva dintre fetele mai vechi, Fanny printre ele, îşi aduceau aminte de vechea ei şefie şi nu păstrau o amintire plăcută. Clara fusese întotdeauna „înţepată”, rezervată, afişând aere de superioritate. Nu se amesteca niciodată cu fetele, făcându-le să simtă că nu-i de-a lor. Când prindea vreo greşeală, le anunţa cu răceală şi cu o politeţe desăvârşită, ceea ce pentru persoana în culpă era o insultă mai tăioasă decât ar fi însemnat o izbucnire de furie. Faţă de Fanny, sărmana cocoşată hipersensibilă, Clara se purtase întotdeauna cu neclintită compasiune şi bunătate, ceea ce o făcea pe infirmă să verse lacrimi mult mai amare decât în urma vorbelor aspre ale celorlalte supraveghetoare.

Era în Clara ceva ce-i displăcea lui Paul, ceva ce-l şoca. Când se găsea în preajma ei, îi observa întotdeauna grumazul puternic, sau ceafa pe care cădeau şuviţele blonde, lungi şi mătăsoase. Pielea feţei şi a braţelor era aurită de un puf fin, aproape imperceptibil; dar din clipa în care-l percepu, continuă să-l vadă mereu.

După mesele, când Paul picta, Clara obişnuia să vină şi să stea lângă el, perfect nemişcată. Iar el îi simţea cu toţi poi îi prezenţa, deşi nu i se adresa, nici nu-l atingea. Chiar dacă se oprea la un metru distanţă, Paul avea senzaţia apropierii, contactului ei. Şi atunci nu mai putea picta. Îşi zvârlea penelul şi se întorcea spre Clara să-i vorbească.

Uneori îi lăuda lucrările; alteori era critică şi rece.

— În tabloul ăsta eşti efectat, îi spunea, şi cum în aprecierea ei exista o sămânţă de adevăr, Paul îşi simţea sângele fierbându-i de mânie.

Sau altă dată:

— Ce părere ai de schiţa asta? o întreba plin de entuziasm.

— Hm! făcea ea cu îndoială. Nu prea îmi stârneşte interes.

— Pentru că nu o înţelegi.

— Atunci pentru ce-mi ceri părerea?

— Pentru că am crezut c-ai s-o înţelegi.

Clara înălţa din umeri dispreţuitor. îl scotea din minţi. Paul turba de furie. Începea s-o ocărască şi să-i lămurească pătimaş ce voise să spună în tabloul lui. Ceea ce o amuza şi o stimula pe Clara. Dar niciodată n-ar fi admis că greşise.

În timpul celor zece ani cât făcuse parte din cercurile feministe, dobândise oarecare cultură şi, fiind şi ea în bună parte însufleţită de pasiunea lui Miriam de a se instrui, învăţase singură franceza şi putea citi, cu unele opinteli, în această limbă. Se socotea drept o femeie aparte, şi mai cu seamă deosebită de femeile din clasa ei. Fetele de la secţia spirală proveneau toate din familii mai bune. Era o meserie care presupunea oarecare specializare şi avea o oarecare distincţie. Atmosfera celor două săli putea fi socotită mai rafinată. Dar Clara se arăta distantă şi faţă de tovarăşele ei de muncă.

Totuşi lui. Paul nu-i dezvălui nimic din toate acestea. Nu era ea femeia care să facă destăinuiri. O învăluia o aură de mister. Era atât de ascunsă, încât Paul simţea că are, probabil, multe de ascuns. Povestea ei era limpede la suprafaţă, dar tâlcurile adânci rămăseseră îngropate. Era tulburător. Şi, uneori, o surprindea privindu-l pe sub sprâncene, scrutându-l pe furiş, cu o căutătură posomorâtă, ceea ce-l făcea să se foiască stânjenit. Adeseori ochii li se întâlneau. Dar de fiecare

dată, privirile ei erau voalate, şi nu dezvăluiau nimic. Atunci îi dăruia un zâmbet slab, indulgent. Femeia aceasta însemna o extraordinară provocare pentru Paul, prin profunda cunoaştere a vieţii pe care părea să o posede, prin acele roade acumulate ale experienţei, la care el nu avea acces.

Într-o zi, luă de pe măsuţa ei un exemplar din *Lettres de mon Moulin.*

— Citeşti în franceză? se miră Paul.

Clara privi cu indiferenţă în jur. Ţesea un ciorap elastic din mătase verzuie, răsucind maşina spirală cu mişcări calme, echilibrate, aplecându-se din când în când ca să-şi admire opera sau să potrivească acele. De câte ori se înclina, ceafa ei frumoasă, cu pufuleţul şi şuviţele fine de păr, scânteia ca neaua pe mătasea lucioasă de culoarea lavandei. Mai roti de câteva ori maşina şi se opri.

— Ce-ai spus? întrebă zâmbind suav.

Ochii lui Paul scăpărară în faţa indiferenţei ei.

— Nu ştiam că citeşti în franceză, îi repetă foarte politicos.

— Nu ştiai? răspunse cu un surâs vag, sarcastic.

— Ce aere împuţite! murmură el, destul de tare însă pentru a fi auzit.

Îşi înţepeni buzele, furios, şi o măsură. Clara părea să dispreţuiască munca mecanică pe care o făcea; şi totuşi ciorapul ţesut de ea era aproape fără cusur.

— Nu-ţi place munca la spirală, observă Paul.

— Ei, orice muncă e muncă, răspunse ea de parcă ştia tot ce se putea şti în această privinţă.

Băiatul se minuna de atâta răceală. Tot ce întreprindea dânsul, era pornit din ardoare. Se vede că ea era din altă plămadă.

— Ce ţi-ar plăcea să faci în viaţă? o întrebă.

Râse cu indulgenţă şi răspunse:

— E atât de improbabil că voi avea vreodată de ales, încât nu mi-am pierdut vremea nici măcar

gândindu-mă la asemenea lucru.

— Aiurea! făcu Paul, de astă dată arborând el atitudinea de dispreţ. Spui aşa numai pentru că eşti prea mândră ca să mărturiseşti ceea ce doreşti şi nu poţi obţine.

— Văd că mă cunoşti foarte bine, îi răspunse cu răceală.

— Ştiu că te crezi grozavă şi că trăieşti sub eterna insultă de a trebui să lucrezi într-un atelier.

Era foarte furios şi foarte grosolan. Ea se mulţumi să-i întoarcă spatele cu dezgust. Paul se îndepărtă fluierând, apoi flirtă şi râse cu Hilda.

Mai târziu, se dojeni singur.

„De ce-oi fi fost atât de neobrăzat faţă de Clara? * Era supărat pe el însuşi, dar în acelaşi timp se bucura a „Las c-aşa-i trebuie! Plesneşte de atâta trufie!” îşi dădu tot el răspunsul, înfuriat.

După-masă, coborî la ea. Simţea o greutate pe inimă, şi voia s-o înlăture. Se gândi că cel mai bine ar izbuti acest lucru oferindu-i nişte bomboane de şocolată.

— Ia una, o îmbie. Am cumpărat o mulţime ca să mă mai îndulcesc un pic.

Spre marea lui uşurare, Clara acceptă. Se aşează pe bancă, lângă maşina ei, şi-şi răsuci o fâşie de mătase în jurul degetelor. Clarei îi plăceau mişcările lui iuţi, neaşteptate, ca ale unui animal tânăr. În timp ce şedea gânditor, picioarele i se bălăbăneau. Pusese bomboanele pe bancă. Clara se aplecă deasupra maşinii care ţăcănea ritmic, apoi se îndoi ca să se uite la ciorapul ce atârna dedesubt, tras de propria-i greutate. Paul îşi plimbă ochii de la curba frumoasă a spatelui ei, la panglicile şorţului care se încolăceau pe podea.

— Tu pari întotdeauna să aştepţi ceva, începu el. Indiferent cu ce te îndeletniceşti, gândul tău nu se află acolo: aştepţi – asemenea Penelopei în timp ce-şi ţesea pânza. Nu-şi putu reţine un impuls de răutate: Am să-ţi spun Penelopa.

— Şi ce schimbi cu asta? întrebă ea, înlocuind cu mare atenţie unul din ace.

— N-are importanţă, atâta timp cât mă amuză. Dar ştii, se pare că tu uiţi că-ţi sunt şef. Uite, abia acum îmi dau eu seama.

— Şi ce vrei să spui? întrebă ea la fel de rece.

— Vreau să spun că am dreptul să te şefesc.

— Ai vreun motiv să te plângi de mine?

— Ei, nu-i nevoie să fii urâcioasă, izbucni enervat.

— Nu ştiu ce vrei, replică ea continuând să-şi vadă de treabă.

— Vreau să te porţi cu mine frumos şi respectuos.

— Poate vrei să-ţi spun *„sir”*?

— Da, să-mi spui *şir.* Mi-ar plăcea.

— Atunci*, sir,* aş dori să vă duceţi înapoi, sus la dumneavoastră.

Paul amuţi şi faţa i se înnegură. Sări brusc de pe bancă.

— Eşti mult prea superioară pentru orice încercare.

Se apropie de celelalte fete. Se simţea mult mai furios decât era necesar să fie. De fapt, se cam temea că face puţină paradă. Dar dacă aşa avea chef, atunci n-are decât să facă! Clara îl auzi râzând cu fetele din cealaltă sală într-un fel pe care-l detesta.

Seara, după plecarea fetelor, când trecu prin atelier, îşi văzu bomboanele zăcând neatinse pe banca din faţa maşinii la care lucra Clara. Le lăsă acolo. Diminaaţa se aflau tot în acelaşi loc, în timp ce Clara lucra. Mai târzfu, Mânie, o brunetă micuţă pe care o alinta zicându-i Pussv, îi strigă:

— Hei, n-ai cumva vreo bomboană?

— Îmi pare rău, Pussy, răspunse el. Am vrut să vi le ofer pe astea; pe urmă am plecat şi am uitat de ele.

— Cred.

— Am să-ţi aduc după-amiază. Nu cred că le vrei pa astea, după ce-au zăcut aici, nu-i aşa?

— O, nu-s prea pretenţioasă.

— Nu, nu, o opri el. S-or fi umplut de praf.

Se îndreptă spre banca pe care şedea Clara.

— Scuză-mă c-am lăsat gunoiul ăsta aici.

Clara se făcu roşie ca para focului.

Paul adună bomboanele în palmă.

— Or fi pline de praf. Ar fi trebuit să le mănânci. Mă mir că nu le-ai luat. Avusesem de gând să-ţi spun că le poţi lua.

Zvârli bomboanele pe fereastră, în curtea de jos. Furişă spre ea o privire scurtă. Clara se feri de ochii lui.

După-masă, aduse o altă pungă cu dulciuri.

— Vrei să iei câteva? spuse, oferindu-le în primul rând Clarei. Astea sunt proaspete.

Clara luă o bomboană şi o aşeză pe bancă.

— Ia mai multe… poartă noroc.

Clara mai luă două şi le puse tot pe bancă. Apoi, încurcată, se reîntoarse la lucrul ei. Paul se duse în celălalt capăt al încăperii.

— Poftim, Pussy! să nu fii lacomă.

— Toate astea-s numai pentru ea? strigară celelalte fete înconjurându-l.

— Bineînţeles că nu.

Fetele făceau larmă în jur. Pussy se smulse dintre tovarăşele ei.

— Vino-ncoa’! strigă ea. Eu trebuie să aleg prima, nu-i aşa, Paul?

— Fii drăguţă cu ele, îi recomandă îndepărtându-se.

— Eşti o comoară! strigară fetele.

— De zece pence, replică Paul.

Trecu pe lângă Clara fără să-i adreseze un cuvânt. Fata simţea că cele trei bomboane cu cremă de şocolată ar arde-o dacă le-ar atinge. Trebui să-şi adune tot curajul ca să le vâre în buzunarul şorţului.

Fetele îl iubeau şi se temeau de el. Ştia să fie tare drăguţ, când era drăguţ, dar când se simţea ofensat, devenea distant, se purta cu ele de parcă nu însemnau

mai mult decât bobinele de aţă. Şi când deveneau impertinente le spunea liniştit:

— N-aţi vrea să vă vedeţi de lucru? şi stătea în spatele lor, supraveghindu-le.

Când îşi sărbători împlinirea a douăzeci şi trei de ani, peste întreaga familie se abătuseră necazuri. Arthur tocmai se pregătea de însurătoare. Mama nu se simţea bine. Taică-su, bătrân şi beteag din pricina accidentelor, fusese dat la o muncă nenorocită, murdară. Miriam constituia pentru el un etern reproş. Paul simţea că-i aparţine şi totuşi nu putea să i se dăruiască. De altminteri, familia avea nevoie de sprijinul lui material. Se simţea tras în toate direcţiile. Nu încerca nicio bucurie de ziua lui. Dimpotrivă, era amărât.

Se duse la slujbă la opt. Cei mai mulţi dintre funcţionari încă nu-şi făcuseră apariţia. Fetele începeau munca la opt şi jumătate. În timp ce-şi schimba surtucul, auzi o voce în spatele lui:

— Paul, Paul, trebuie să-ţi spun ceva!

Era Fanny, cocoşată, aflată în capul scărilor, radiind toată de bucurie pentru că deţinea un secret. Paul o privi mirat.

— Trebuie să-ţi spun ceva!

Rămase locului încurcat.

— Vino aici, îl îndemnă. Vino înainte de a începe corespondenţa.

Coborî cele şase trepte care-l despărţeau de camera ei de „finisaj”, uscată şi îngustă. Fanny păşea înaintea lui: pieptarul ei negru era scurt – talia îi ajungea la subsuori – iar fusta de caşmir negru-verzui părea să atârne foarte lungă, în timp ce cobora cu paşi largi în faţa tânărului atât de graţios. Se îndreptă spre locul ei, de la capătul mai strâmt al încăperii, lângă fereastra care dădea spre coşuri. Paul îi urmări mâinile uscăţive şi încheieturile turtite şi roşii, în vreme ce femeia îşi mototolea nervoasă şorţul alb, întins pe banca din faţa ei. Şovăia.

— Nu cumva ţi-ai închipuit că te-am uitat? îl întrebă cu mustrare în glas.

— De ce?

Uitase singur că-i ziua lui.

— Auzi, „de ce?” entreabă „de ce!” Ia te uită aici!

Îi arătă calendarul şi văzu că cifra 21 era înconjurată de sute de cruciuliţe negre.

— Ah, astea-s sărutări pentru ziua mea, glumi el. De unde ai ştiut?

— Tare te mai interesează, nu-i aşa? îl luă peste picior Fanny, care nu mai putea de fericire. Uite, aici e câte o sărutare de la fiecare fată – în afară de Lady Clara – şi unele ţi-au trimis chiar două. Dar n-am să-ţi spun câte cruciuliţe am pus eu.

— Las că ştiu eu, tu eşti moartă după mine!

— Aici te înşeli 1 strigă ea cu indignare. Niciodată n-aş putea fi aşa de bleagă!

Avea un glas adânc, de contralto.

— Mereu pretinzi că eşti o cochetă cu inima de piatră, râse Paul. Şi când colo, ştii bine că eşti la fel de sentimentală ca…

— Alai bine să fiu sentimentală decât o halcă de carne îngheţată, tună Fanny.

Paul ştia că face aluzie la Clara, şi zâmbi.

— Aşa lucruri urâte spui tu despre mine? întrebă el amuzându-se.

— Nu, puişorule, nu de tine-i vorba, răspunse cocoşată cu risipă de tandreţe.

Avea treizeci şi nouă de ani.

— Nu, puişorule, urmă ea, pentru că tu nu te consideri o statuie de marmură, în vreme ce noi, toate celelalte, nu suntem decât nişte gunoaie. Şi eu sunt om ca tine, nu-i aşa, Paul?

Întrebarea o umplu de încântare.

— Păi sigur, niciun om nu-i mai breaz ca altul.

— Dar şi eu îs om ca tine, nu-i aşa Paul? stărui ea.

— Sigur că da. Şi dacă-i vorba de bunătate, eşti mai

de preţ ca mine.

Fanny era aproape înspăimântată de situaţie. Se temea să nu facă o scenă de isterie.

— M-am gândit să vin înaintea celorlalte – acu or să spună că-s şmecheră. Închide ochii… îi ceru.

— Şi deschide gura şi aşteaptă să vezi ce-ţi pică din cer, continuă el, potrivindu-şi gestul cu vorba, în aşteptarea unei bucăţi de şocolată.

Auzi însă foşnetul şorţului şi un uşor zăngănit metalic.

— Să ştii că mă uit, o avertiză.

Deschise ochii. Fanny, cu faţa ei lunguiaţă în flăcări, cu ochii albaştri scânteietori, se uita la el. Pe banca din faţa lui, se afla o grămadă ide tuburi cu vopsele de pictură. Paul îngălbeni.

— Nu, Fanny! spuse cu răsuflarea tăiată.

— Din partea noastră a tuturor a, răspunse ea în grabă.

— Nu, dar…

— Sunt ce ai tu nevoie? întrebă femeia legănându-se de fericire.

— Dumnezeule! Sunt cele mai bune din catalog.

— Dar sunt ce ai tu nevoie? strigă ea.

— Erau trecute pe lista lucrurilor pe care o să mi le cumpăr când o să-mi sosească corăbiile în port.

Îşi muşcă buza. Fanny era copleşită de emoţie. Trebuia neapărat să întoarcă vorba.

— Toate fetele ardeau de nerăbdare, şi toate au contribuit cu partea lor, în afară de regina din Saba.

Regina din Saba era Clara.

— Ea n-a vrut să contribuie? întrebă Paul.

— Nu i s-a dat prilejul, nu i-am suflat o vorbă; doar n-aveam s-o lăsăm pe ea să dea dispoziţii în treaba asta. N-am vrut noi ca să contribuie şi dânsa.

Paul râse. Era foarte mişcat… În cele din urmă, trebui să plece. Fanny se găsea foarte aproape de el. Deodată, îşi zvârli braţele pe după gâtul lui şi-l sărută

violent.

— Astăzi am dreptul să te sărut, spuse ea în chip de scuză. Arătai atât de palid, că mă durea inima pentru tine.

Paul o sărută şi se îndepărtă. Braţele ei erau atât de scheletice şi de jalnice încât şi pe el îl durea inima de mila ei.

În ziua aceea se întâlni cu Clara pe scări, când alerga să-şi spele mâinile înainte de masa de prânz.

— Ai rămas aici la masă? exclamă Paul

Era un lucru neobişnuit pentru Clara.

— Da, şi am impresia că am înghiţit un stoc de obiecte tehnico-sanitare. *Trebuie* să ies puţin la aer că altfel am să mă simt căptuşită pe dinăuntru numai cu cauciuc vechi.

Clara rămase locului. Brusc, Paul îi sesiză intenţia.

— Te duci undeva? o întrebă.

Urcară împreună la Castel. Când ieşea în oraş, Clara se îmbrăca întotdeauna foarte urât, aproape lipsit de gust; numai când se afla în interior arăta foarte drăguţă. Mergea alături de Paul, cu paşi şovăielnici, încovoiată şi ţinându-se la distanţă de el. îmbrăcată şleampăt, gârbovită, arăta foarte prost. Cu greu îi putea recunoaşte trupul robust, care părea întotdeauna să vibreze de forţă latentă. Acum i se părea aproape ştearsă, aşa cum îşi împuţina statura, gârbovindu-se pentru a se feri de ochii lumii.

Pajiştile castelului erau verzi şi fragede. În timp ce urcau cărarea povârnită, Paul râdea şi sporovăia, dar Clara era tăcută, ca şi cum o muncea un gând. Nu prea aveau timp să pătrundă în interiorul clădirii masive, pătrate, care încununează stânca râpoasă. Se rezemară de parapetul de sub care zidul stâncos se precipită abrupt, până în parc. Dedesubt, prin grotele mărunte săpate în gresie, porumbeii se smpieptoşau, uguind dulce. Departe, jos, pe bulevardul aşternut la poalele stâncii, copacii minusculi se scăldau în propriile lor

lacuri de umbră, şi oameni minusculi se învălmăşeau şi se agitau dându-şi o grotescă importanţă.

— Ai senzaţia că i-ai putea aduna cu linguroiul ca pe nişte brotăcei şi apoi să-i joci în palmă, observă Paul.

Clara râse, replicând:

— Da, nu-i nevoie să mergi prea sus ca să realizezi proporţiile noastre reale. Copacii au dimensiuni mult mai importante.

— Numai în cantitate.

Îi răspunse cu un râs cinic.

În depărtare, dincolo de bulevard, panglici subţiri de metal şerpuiau pe terasamentul de cale ferată, înţesat pe margini cu stive de lemne, pe lângă care evoluau, fumegând, locomotive pitice. Mai departe, şuviţa de argint a canalului se desfăşura la întâmplare printre mormane negre. Şi mai în fund, aşezările, foarte îmbulzite pe malul plat al râului, păreau desişuri de ierburi negre, otrăvitoare, înghesuite în şiruri dense şi în straturi ticsite, întinzându-se până hăt departe, întrerupte ici-colo de plante mai zvelte, în locurile unde râul descria un hieroglif sclipitor de-a curmezişul câmpiei. Stâncile ascuţite şi abrupte, care se povârneau peste râu, arătau pirpirii. Petice late de câmpie, întunecate de copaci sau vag iluminate de lanuri, se înşirau în fundal, înspre perdeaua de ceaţă clin care se decupau dealurile albăstrii pe cerul cenuşiu.

— Îţi face bine să vezi că oraşul se isprăveşte acolo. Că deocamdată nu-i decât o rană mică pe faţa câmpiei, remarcă doamna Dawes.

— O mică cicatrice.

Clara se învioră. Ura oraşul. Aşa cum privea mohorâtă spre câmpia care nu-i era îngăduită, chipul ei impasibil, palid şi ostil îi evocă lui Paul unul dintre îngerii izgoniţi, amar, şi chinuit de remuşcări.

— Dar nu-i nimic rău cu oraşul, spuse el; oraşul e vremelnic. E doar o soluţie improvizată, brută, stângace, pe care o practicăm până când vom ajunge să înţelegem

esenţa ideii. Oraşul se va rezolva în chip fericit.

În buzunarele stâncii, printre smocurile de ierburi agăţătoare, porumbeii gângureau satisfăcuţi. În stânga, maiestuoasa biserică Sfânta Maria se avânta în spaţiu, dominând, în tovărăşia castelului, vălmăşagul de nimicnicie a oraşului. Faţa doamnei Dawes, privind spre câmpie, se lăsă luminată de un zâmbet.

— Mă simt mai bine, mărturisi Clara.

— Mulţumesc, e un mare compliment.

— Oh, semenul meu! urmă ea râzând.

— Hm! Asta înseamnă să iei înapoi cu' mâna stângă ceea ce ai oferit cu dreapta. Fără greş!

Râse din nou, amuzată.

— Dar ce s-a întâmplat cu tine? întrebă Paul. Mi-am dat seama că erai preocupată de o chestiune specială. Ţi se citeşte încă pe faţă.

— Nu cred c-o să-ţi spun despre ce-i vorba.

— Foarte bine, adăposteşte-ţi taina la sân.

Clara roşi şi-şi muşcă buza.

— Nu; e în legătură cu fetele.

— Ce-i cu fetele?

— De o săptămână încoace urzesc ceva, şi astăzi mi se pare că nu-şi mai încap în piele de bucurie. Toate-s la fel; mă insultă prin misterele şi fereala lor.

— Da? întrebă el cu interes.

33G

— N-am nimic împotriva faptului că nu-mi spun totul în faţă, continuă ea pe un ton metalic, adică a făptuită că au un secret.

— Aşa-s femeile, comentă el.

— Dar satisfacţia asta a lor pe ascuns e josnică, urmă Clara cu încredere.

Paul tăcu. Ştia foarte bine de ce se bucurau fetele pe ascuns. Îi părea rău că el constituia pricina acestei noi disensiuni.

— N-au decât să aibă toate secretele din lume, continuă Clara muncită de gânduri; dar ar trebui să-şi

înfrâneze încântarea asta deşănţată care mă face să mă simt mai ruptă de ele ca oricând. E… e aproape de nesuportat.

Paul rămase câteva momente pe gânduri. Era foarte tulburat.

— Am să-ţi spun despre ce-i vorba, rosti în cele din urmă, palid şi nervos. E ziua mea de naştere şi mi-au cumpărat un frumos set de vopsele, au contribuit cu toatele. Sunt geloase pe tine – o simţi luând o atitudine ţeapănă la auzul cuvântului „geloase” – numai din pricină că uneori îţi aduc câte o carte, adăugă el, vorbind rar. Dar înţelegi, e vorba de o nimica toată. Nu trebuie să te mai frământe faptul că – râse – ei bine, ce-ar zice fetele dacă ne-ar vedea acum împreună, aici, în ciuda victoriei lor?

Pe Clara o înfurie aluzia stângace la intimitatea lor din clipa aceea. Şi totuşi, Paul era atât de senin, încât îl iertă, dar cu efort.

Mâinilor lor se odihneau pe piatra poroasă a parapetului de la Castel. Paul moştenise de la maică-sa fineţea contururilor, astfel încât mâinile lui erau mici şi viguroase. Ale ei erau mari, aşa cum îi erau şi picioarele, dar albe şi puternice. În timp ce se uita la mâinile ei, Paul o ghici: „Are nevoie de cineva care să i le cuprindă în pofida dispreţului ei pentru noi, bărbaţii!” Iar Clara nu vedea altceva decât mâinile lui calde şi vii, care păreau să trăiască pentru ea. Paul se lăsase acum furat de gânduri, şi măsura zarea cu privirile pierdute, pe sub sprâncenele întunecate. Vaga, interesanta diversitate de reliefuri din decor se estompase cu totul; ce mai rămăsese nu era decât o vastă, opacă masă de durere şi tragedie, aceeaşi în toate casele, şi pe malurile râului, şi în oameni, şi în păsări; turnată doar în tipare felurite. Acum, când contururile se dizolvaseră, nu mai rămăsese decât materia amorfă din care e plămădită priveliştea, o magmă neagră, de zbucium şi durere. Atelierul, fetele, mama lui, biserica grandioasă, avântată, pădurea de case

a oraşului, totul înmuiat în aceeaşi atmosferă – sumbră, ameninţătoare şi îndurerată până-n cea mai infimă particulă.

— A bătut clopotul ora două? întrebă doamna Dawes surprinsă.

Paul tresări, şi toate lucrurile de pe lume reintrară brusc în vechile contururi, îşi redobândiră individualitatea, nepăsarea, veselia.

Se întoarseră grăbiţi la atelier.

În timp ce Paul dădea zor cu pregătirea curierului de seară, examinând piesele sosite din sala lui Fanny, mirosind proaspăt a fier de călcat, apăru factorul poştal.

— Pentru domnul Paul Morel, spuse el zâmbind şi înmânându-i lui Paul un pachet. Scris de femeie! Bagă de seamă să nu te vadă fetele!

Poştaşul, el însuşi un favorit, era încântat să facă haz de afecţiunea fetelor pentru Paul.

Pachetul cuprindea un volum de versuri şi un bilet scurt:

„Dă-mi voie să-ţi trimit o atenţie, şi în felul acesta să ies din; izolarea mea. Şi eu îţi port simpatie şi îţi doresc numai bine.

C.D.

Paul se aprinse la faţă.

Dumnezeule mare! Doamna Dawes! Şi doar nu-şi putea permite! Dumnezeule mare, cine ar fi crezut!

Se simţi brusc copleşit de emoţie, ÎI năpădi un val de duioşie. Cuprins de febrilitate, aproape că o simţea prezentă, alături – îi simţea braţele, umerii, sânii, îi vedea, îi percepea senzorial, aproape că îi cuprindea în el.

Gestul Clarei spori inimitatea dintre ei. Celelalte fete remarcaseră că, ori de câte ori o întâlnea pe doamna Dawes, Paul îşi ridica privirile şi-o întâmpina cu salutul acela luminos şi grăitor, lesne de interpretat. Ştiind că Paul nu era conştient de expresia feţei lui, Clara nu răspundea în niciun fel, doar că uneori, când îl vedea

venind spre ea, îşi întorcea capul în lături.

În pauza de prânz, se plimbau foarte des împreună; era un lucru făţiş, franc. Toată lumea îşi putea da seama că Paul îşi ignora propriile lui sentimente, şi că între ei nu era nimic rău. Îi vorbea acum Clarei cu ceva din vechea fervoare cu care-i vorbea odinioară lui Miriam, numai că se sinchisea mai puţin de discuţie; nu-şi bătea capul să ajungă la concluzii.

Într-o după-masă de octombrie, se duseră să ia ceaiul la Lambley. Ajunşi pe creasta dealului, se opriră brusc. El se căţără şi se aşeză pe gard, ea se rezemă de pârleaz. Era o după-masă calmă, uşor voalată de o ceaţă prin care sclipeau snopii galbeni. Amândoi erau liniştiţi.

— Câţi ani aveai când te-ai măritat? o întrebă Paul cu glas domol.

— Douăzeci şi doi.

Vocea ei era potolită, aproape supusă. Acum avea să-l povestească totul.

— Adică în urmă cu opt ani?

— Da.

— Şi când l-ai părăsit?

— Acum trei ani.

— Deci cinci ani de căsnicie! L-ai iubit când l-ai luat de bărbat?

Un răstimp se feri să vorbească; apoi răspunse rar:

— Am crezut că-l iubesc – mai mult sau mai puţin. Nu m-am gândit prea mult la asta. Iar el mă dorea. Eram foarte pudică pe atunci.

— Şi într-un fel ai plonjat cu ochii închişi.

— Da. Se pare că aproape toată viaţa mea am fost adormită.

— Somnambulă? Dar… când te-ai deşteptat?

— Nu ştiu dacă m-am deşteptat vreodată… de când eram copil.

— Dormeai în timp ce te prefăceai în femeie? Ce curios, şi el nu te-a trezit?

— Nu, niciodată n-a pătruns până acolo.

Păsări cafenii se năpusteau pe gardurile de verdeaţă prinţe care se iveau boabele de măceş, nude şi rubinii.

— N-a pătruns până unde? întrebă Paul.

— Până la mine. Niciodată n-am ţinut la el cu adevărat.

După-amiaza era blajina, călduţă şi învăluitoare. Acoperişurile roşii ale căsuţelor ardeau prin ceaţa albăstruie. Paul îndrăgea ziua. Izbutea să simtă cele ce-i spunea Clara, dar nu putea să le înţeleagă.

— Dar de ce l-ai părăsit? S-a purtat urât cu tine?

O străbătu un fior.

— El… într-un fel mă degrada. Încerca să mă tiranizeze pentru că nu-i aparţineam. Şi atunci am simţit nevoia să evadez, de parc-aş fi fost legată şi încătuşată. Şi-apoi făcea impresia că-i impur.

— Înţeleg…

Dar nu înţelegea de fel.

— Şi era întotdeauna impur?

— Oarecum, răspunse ea încet. Şi apoi se părea că într-adevăr nu putea să pătrundă până la mine. Şi-apoi a devenit brutal – *era* brutal.

— Dar până la urmă pentru ce l-ai părăsit?

— Pentru că… pentru că mi-era necredincios…

Amândoi rămaseră tăcuţi o bucată de vreme. Clara se legăna pe gard, sprijinindu-se cu mâna de poartă. Paul îşi lăsă mâna peste a ei. Inima îi bătea cu furie.

— Dar i-ai dat… ai fost vreodată… I-ai dat vreodată vreo şansă?

— Vreo şansă? Ce fel?

— Dea se apropia de tine.

— M-am măritat cu el… Şi eram doritoare…

Amândoi se luptau să-şi stăpânească tremurai din voce.

— Eu cred că te iubeşte, spuse Paul.

— Aşa s-ar părea.

Paul ar fi vrut să-şi retragă mâna, dar îi era cu

neputinţă. Îl salvă Clara, retrăgându-şi-o pe a ei. După un răstimp de tăcere, tânărul începu din nou.

— Şi l-ai părăsit, ignorându-l în tot acest timp?

— El m-a părăsit pe mine.

— Bănuiesc că nu a izbutit să *devină* totul pentru tine?

— A încercat să-mi forţeze sentimentele.

Discuţia îi răvăşise pe amândoi până în străfunduri. Deodată, Paul sări de pe gard.

— Să mergem, o îndemnă el. Haide să mergem să luăm un ceai.

Descoperiră o cabană şi se aşezară în salonul umbros. Clara îi turnă ceaiul. Era foarte stăpânită. Paul o simţi că se îndepărtează din nou de el. După ceai, rămase cu privirile aţintite în ceaşcă, răsucindu-şi tot timpul verigheta. Absentă, îşi scoase verigheta din deget, o aşeză pe muchie şi o învârti pe masă ca pe un titirez. Aurul se prefăcu într-un globuleţ diafan, strălucitor. Inelul rămase culcat pe tăblia mesei, vibrând. Îl roti iar şi iar. Paul o urmărea fascinat.

Dar Clara era o femeie măritată, iar el credea în prietenia pură. Şi considera că avea o purtare perfect onorabilă în ceea ce o privea. Nu era la mijloc decât o prietenie între un bărbat şi o femeie, aşa cum se poate închega între doi oameni civilizaţi.

Paul gândea ca mulţi alţi tineri de vârsta lui. Problema sexuală devenise atât de complexă în el, încât ar fi negat cu tărie că a putut-o dori vreodată pe Clara, sau pe Miriam, sau pe orice altă femeie *cunoscută.* Dorinţa trupească era ceva abstract, care nu se aplică unei femei anume. Pe Miriam o iubea cu sufletul. Când se gândea la Clara se înfierbânta, se dondănea cu ea, îi cunoştea rotunjimile sânilor şi ale umerilor de parcă ar fi fost întipărite în el; şi totuşi nu o dorea concret. Ar fi negat aşa ceva în vecii vecilor. Se credea într-adevăr legat de Miriam. Dacă avea să se căsătorească vreodată, cândva, într-un viitor îndepărtat, datoria lui era s-o ia de

nevastă pe Miriam. Îi dădu a înţelege acest lucru şi Clarei, iar ea nu-i spuse nimic, ci-l lăsă să-şi urmeze căile. Se ducea la doamna Dawes ori de câte ori putea, dar în acelaşi timp îi scria regulat lui Miriam, şi-i făcea din când în când câte o vizită. În acest fel, se scurse şi iarna; părea însă mai puţin frământat. Maică-sa îşi simţea inima mai uşoară: gândea că se eliberează de Miriam.

Aceasta din urmă ştia ce atracţie puternică exercita Clara asupra lui Paul; dar stăruia în credinţa că până la urmă partea mai bună din el va triumfa. Simţămintele lui pentru doamna Dawes, care de altfel era o femeie măritată, nu puteau fi decât superficiale şi trecătoare în comparaţie cu dragostea pe care i-o nutrea ei. Avea să se întoarcă la ea, era convinsă; poate cu ceva mai puţină prospeţime tinerească, dar tămăduit de dorinţa pentru graţiile minore pe care i le puteau oferi alte femei. Miriam avea tăria să rabde totul atâta timp cât ştia că el îşi este fidel lui însuşi, şi că, deci, va trebui să se reîntoarcă la ea.

Paul nu vedea anomalia propriei sale poziţii. Miriam era vechea lui prietenă şi iubită, care ţinea de Bestwood, de casă, de adolescenţă. Clara era o prietenă mai nouă, care ţinea de Nottingham, de viaţă, de lume. Totul i se părea perfect limpede. Între doamna Dawes şi Paul interveneau numeroase perioade de răceală, când se vedeau rar; dar întotdeauna se regăseau.

— Te-ai purtat rău cu Baxter Dawes? o întrebă.

Era o chestiune care părea să-l preocupe.

— În ce fel?

— O, nu ştiu. Dar nu te-ai purtat rău cu el? N-ai făcut ceva care să-l fi doborât?

— Ce anume, mă rog?

— Nu l-ai făcut cumva să simtă că e un nimic?… ştiu *eu* cum.

— Eşti foarte deştept, prietene, răspunse ea distant.

Discuţia se curmă aici. Dar Clara continuă câtva timp să manifeste răceală.

Acum se vedea foarte rar cu prietena ei Miriam. Amiciţia dintre ele două nu se rupse, dar pălise simţitor.

— Vrei să vii sâmbătă după-masă la concert? îl întrebă Clara, curând după Crăciun.

— Am promis să mă duc la Willey Farm.

— A, foarte bine.

— Nu te superi, nu-i aşa?

— De ce m-aş supăra?

Răspuns care-l irită pe Paul.

— Ştii, reluă el, eu şi Miriam am însemnat foarte mult unul pentru celălalt, încă de când aveam şaisprezece ani… asta face şapte ani.

— E un timp îndelungat.

— Da; dar într-un fel ea… lucrurile nu merg bine.

— Cum adică?

— S-ar părea că mă absoarbe, şi mă absoarbe cu totul, şi n-ar îngădui ca un singur firicel de păr de-al meu să cadă şi să zboare în altă parte… le-ar păstra ea pe toate.

— Dar îţi place să fii păstrat.

— Nu, nu-mi place. Aş dori să existe între noi relaţii fireşti – eu îţi dau ţie, tu îmi dai mie – aşa cum sunt între mine şi tine. Vreau ca o femeie să mă păstreze, dar nu în buzunarul ei.

— Dar dacă o iubeşti, nu se poate să existe între voi relaţii fireşti, ca între mine şi tine.

— Ba da; şi aş iubi-o cu atât mai mult. Dar ea mă cere atât de total, încât nu mă pot da.

— Adică ce vrea de la tine?

— Vrea sufletul din trupul meu. Şi nu mă pot împiedica să mă feresc de ea.

— Şi totuşi o iubeşti?

— Nu, n-o iubesc! Nici n-am sărutat-o vreodată.

— De ce nu?

— Nu ştiu.

— Bănuiesc că ţi-e teamă.

— Nu mi-e. Dar ceva din mine se fereşte de ea ca da diavol – e atât de bună, şi eu nu sunt bun.

— De unde ştii cum e?

— Ştiu. Ştiu că doreşte un soi de comuniune sufletească.

— Dar de unde ştii ce vrea?

— Am fost doar împreună timp de şapte ani.

— Şi n-ai descoperit lucrul cel mai elementar în legătură cu ea.

— Şi anume?

— Că nu doreşte niciun fel de comuniune sufletească cu tine. Asta-i propria ta fantezie. Miriam te vrea pe tine.

Paul chibzui asupra acestor cuvinte. Poate că se înşelase.

— Dar pare că… începu el.

— N-ai încercat niciodată, îi răspunse Clara.

MIRIAM E PUSĂ LA ÎNCERCARE

Odată cu primăvara, se porni iar vechea nebunie şi vechea luptă. Acum ştia că va trebui să o caute pe Minam. Dar de unde această lipsă de chef? îşi spuse că atât la ea cât şi la el, acţiona o virginitate supraîncordată, pe care niciunul din ei doi nu o putea depăşi. Ar fi trebuit s-o ia de nevastă; dar împrejurările de acasă îngreunau această posibilitate şi, de altfel, nu dorea să se căsătorească. Cununia era un contract pe viaţă şi, pentru faptul că ea şi el fuseseră prieteni foarte apropiaţi, nu vedea ce ar fi trebuit să ajungă, în mod inevitabil, soţ şi solie. Nu simţea vreo dorinţă să se însoare cu Miriam. Ar fi vrut să dorească aşa ceva. Şi-ar fi dat şi inima din el numai să se simtă însufleţit de necesitatea trepidantă de a se căsători cu ea şi de a o poseda. Şi de ce nu-şi putea realiza doidnţa? Exista un obstacol. Dar în ce consta obstacolul? în legătura fizică. Se temea de contactul fizic. Dar de ce? Simţea că de Miriam era legat numai lăuntric. Nu izbutea să iasă din

el însuşi şi s-o întâmpine. Ceva se lupta în el, dar nu putea răzbi până la ea. De ce? Miriam îl iubea. Clara afirmase că îl şi doreşte; atunci de ce nu se putea apropia de ea, de ce n-o putea dezmierda, săruta? Ba mai mult, când îşi strecura sfioasă braţul pe sub al lui, în timpul plimbărilor, îşi simţea stârnită brutalitatea, şi îi venea să bată în retragere! Era al ei; şi voia să-i aparţină. Poate că nevoia de a da înapoi şi de a se feri de ea constituia prima fază, de înfrigurată modestie, a iubirii. Nu simţea aversiune faţă de Miriam. Nu, dimpotrivă; se încleştau în el o dorinţă viguroasă cu o şi mai puternică timiditate şi cu stavila virginităţii. Se părea că virginitatea era o forţă de sine stătătoare, care se împotrivea şi triumfa în ei amândoi. Şi când era vorba de Miriam, simţea că e cumplit de greu să depăşească această forţă; totuşi, de Miriam se simţea cel mai aproape, şi numai împreună cu ea ar fi putut să se descătuşeze în mod deliberat. Şi apoi, el îi aparţinea lui Miriam. În cazul acesta, dacă vor izbuti să îndrepte lucrurile, se vor căsători; dar el nu se va însura până nu va izbuti să simtă, limpede, gustul fericit al căsătoriei – nu, altfel niciodată! N-ar fi putut să mai dea ochi cu mama lui. Avea impresia că dacă s-ar sacrifica, lansându-se într-o căsnicie pe care n-ar dori-o, ar însemna să se degradeze, şi-ar nărui viaţa, s-ar nimici. Va încerca să vadă ceea ce se *poate* face.

Şi simţea o mare tandreţe faţă de Miriam. Era mereu tristă, visând la religia ei; iar el aproape că însemna o religie pentru Miriam. N-ar fi putut îndura să dea greş cu ea, dar dacă încercau, poate că totul avea să iasă bine. Se gândi la cunoscuţii lui. O sumedenie de tineri, dintre cei mai drăguţi pe care-i cunoştea, erau tot ca el, încătuşaţi de propria virginitate, din care nu se puteau smulge. Se purtau cu atâta sensibilitate faţă de femeile din jur, încât ar fi preferat să se rupă de ele, să trăiască de-a pururi singuri, decât să le facă cel mai mic neajuns, cea mai măruntă neplăcere. Fiind fiii unor

mame ai căror soţi călcaseră în picioare, cu brutalitate, tot ce era sacru în feminitatea lor, deveniseră neîncrezători şi sfioşi. Ar fi fost gata să treacă în orice moment peste ei înşişi decât să-şi atragă vreun reproş din partea unei femei, pentru că orice femeie era ca mama lor, şi imaginea mamei îi inhiba până la refuz. Ar fi ales mai curând tristeţea celibatului, decât să rişte a provoca o suferinţă unei femei.

Se întoarse la Miriam. Când o privea, un nu ştiu ce anume din fata asta îi aducea aproape lacrimile în ochi. Într-o zi, stătea lângă ea în timp ce cânta. Annie o acompania la pian. Gura lui Miriam, modulând cântecul, vibra deznădăjduită. Ai fi spus că-i o călugăriţă înălţând imnuri către cer. Îi evoca în chip impresionant gura şi ochii unui personaj dintr-un tablou de Botticelli, care cântă, pierdut, la picioarele Madonei – atâta părea de spiritualizată. Şi din nou, ca un fier înroşit, îl străpunse durerea. De ce era nevoit să ceară de la ea altceva decât spirit? De ce i se împotrivea sângele? Ar fi fost gata să-şi jertfească braţul drept numai să fi putut fi întotdeauna blând şi duios cu ea, respirând laolaltă atmosfera reveriilor şi meditaţiilor pioase. Era crud să o îndurereze. În jurul lui Miriam plutea un nimb de eternă neprihănire; şi când se gândea la mama ei, îi revedea ochii mari cafenii, ochii de fecioară speriată şi zdruncinată în virginitatea ei din care încă nu fusese cu totul clintită, în pofida celor şapte copii cărora le dăduse viaţă! Copiii veniseră pe lume fără să ştirbească făptura ei lăuntrică, se zămisliseră nu din ea, ci peste ea. Aşa încât nu se putea niciodată despărţi de ei, deoarece nu-i aparţinuseră niciodată.

Doamna Morel văzu că începuse din nou să o viziteze cu asiduitate pe Miriam şi se minună. Paul nu-i spuse nimic mamei sale. Nu se justifică, nu se scuză. Când venea târziu acasă şi mama îl mustra, băiatul se încrunta şi se dezlănţuia împotrivă-i, copleşind-o cu furia lui.

— Mă întorc acasă când am chef. Nu mai sunt copil.
— Şi-i musai să te ţie pân'la ora asta?
— Rămân la ea pentru că aşa doresc eu.
— Şi ea îţi îngăduie? Foarte bine.

Doamna Morel se ducea la culcare lăsând uşa descuiată, pentru Paul; dar stătea la pândă, cu urechile ciulite, până când se întorcea el, şi încă multă vreme după aceea. Faptul că revenise la Miriam însemna o mare amărăciune pentru mamă. Îşi dădea însă seama că orice nouă intervenţie din partea ei ar fi fost zadarnică. Acum, Paul se întorsese la Willey Farm sub chipul unui bărbat, şi nu al unui adolescent. Nu mai avea niciun drept asupra lui. Între ei se statornici răceala. Băiatul aproape că nu-i mai povestea nimic. Deşi respinsă, continua să-l îngrijească, să-i facă de mâncare, şi-i era drag să-l slujească; dar faţa îi împietrise ca o mască. Paul nu-i mai lăsase ei nimic decât treburile gospodăreşti; pentru tot restul se îndreptase către Miriam. Doamna Morel nu putea să-l ierte. Miriam secătuia veselia şi căldura din el. Fusese întotdeauna un băieţandru plin de voioşie şi de caldă afecţiune; acum devenea din ce în ce mai rece, mai irascibil şi mai posomorât, îi amintea de William; dar cu Paul lucrurile stăteau şi mai rău. El depunea mai multă intensitate în tot ce făcea, era mai conştient de actele sale. Miacă-sa ştia cum se chinuieşte din lipsa unei femei, şi totuşi îl vedea ducându-se la Miriam. Şi când Paul îşi vira ceva în cap, nimic pe lume nu l-ar fi urnit. Doamna Morel ostenise. În cele din urmă, începu să renunţe; se isprăvise cu ea, îi stătea în cale.

Paul nu se lăsa abătut din drumul lui, deşi, mai mult sau mai puţin, îşi dădea seama de simţămintele mamei. Acestea nu făceau decât să-i înăsprească sufletul. Se arăta dur faţă de ea, dar era ca şi cum s-ar fi arătat dur faţă de propria lui sursă vitală. Se prăbuşea vertiginos; dar persista.

Într-o seară, zăcea tolănit în balansoar, la Willey Farm. Timp de câteva săptămâni discutase întruna cu

Miriam, fără să fi atins punctul nevralgic. De astă dată, începu brusc.

— Am aproape douăzeci şi patru de ani.

Fata se lăsase furată de gânduri, şi acum ridică brusc ochii, surprinsă.

— Da. Ce te face să-mi spui asta?

În atmosfera încărcată plutea ceva de care el se temea.

— Sir Thomas Morus spune că la douăzeci şi patru de ani te poţi însura.

Miriam râse ciudat, replicând:

— Crezi că e nevoie ca acest act să fie sancţionat de Thomas Morus?

— Nu; dar e virata la care un om ar trebui să se însoare.

— Da, răspunse ea meditativ, apoi aşteptă.

— Nu pot să mă însor cu tine, continuă Paul încet, cel puţin nu încă, pentru că nu avem bani şi ai mei depind de mine.

Miriam aşteptă, ghicind în parte ce avea să urmeze.

— Dar vreau să mă căsătoresc acum…

— Vrei să te căsătoreşti? repetă ea.

— Adică, o femeie… ştii ce vreau să spun.

Miriam nu răspunse.

— Acum, în sfârşit, trebuie.

— Da.

— Tu mă iubeşti.

Fata râse cu amărăciune.

— Do ce te ruşinezi de acest lucru? în faţa Domnului nu te-ai ruşina, de ce să te ruşinezi în faţa oamenilor?

— Nu, nu mă ruşinez, răspunse ea cu glas adânc.

— Ba da; şi asta-i din vina mea. Dar tu ştii prea bine că eu nu pot fi altfel… decât aşa cum sunt… ştii, nu-i aşa?

— Ştiu că nu poţi fi altfel.

— Te iubesc foarte mult… dar undeva, lipseşte

ceva.

— Unde? întrebă ea privindu-l.

— O, înăuntru, în mine. Eu ar trebui să mă ruşinez... sunt un olog psihic. Şi mi-e ruşine. E o grozăvie. De ce oare trebuie să fie aşa?

— Nu ştiu.

— Nici eu nu ştiu. Nu crezi cumva că am fost prea neînduplecaţi în ceea ce se numeşte „castitate”? Nu crezi că a te teme de dragoste şi a i te împotrivi în asemenea măsură constituie un soi de întinare a castităţii?

Miriam îl privi cu ochi negri speriaţi.

— Tu te-ai ferit din răsputeri de orice relaţie de acest fel, continuă Paul, iar eu am preluat impulsul de la tine, şi m-am ferit la rândul meu, poate chiar cu mai multă străşnicie.

Un răstimp, se înstăpâni tăcerea.

— Da, aşa e, spuse în cele din urmă Miriam.

— Dar pe noi ne leagă toţi aceşti ani de intimitate. Eu n-am niciun fel de ascunziş faţă de tine. Înţelegi?

— Cred că da.

— Şi mă iubeşti?

Fata râse.

— Nu fi amară, o rugă el.

Miriam se uită la el şi se simţi cuprinsă de milă; ochii lui oglindeau tortura, îi părea rău de Paul: dragostea aceasta denaturată îl chinuia mai mult pe dânsul decât pe ea, care n-ar fi fost niciodată aptă pentru o unire firească. El era neliniştit, îmboldit de dorinţe, căutând zbuciumat o ieşire. Dar putea proceda oricum dorea şi obţine de la dar.sa orice îi făcea plăcere.

— Nu, îi răspunse cu duioşie, nu sunt amară.

Simţea că ar fi fost în stare să îndure orice de dragul lui; să sufere în locul lui. Când îl văzu aplecându-se înainte cu balansoarul, îi puse mina pe genunchi. Paul îi luă mâr. a şi i-o sărută; dar gestul îl duru. Simţea că se rupe de el însuşi. Stătea acolo, sacrificat în ochii purităţii

ei, anulat. Cum ar fi putut să-i sărute mina cu pasiune, când însuşi acest gest ar fi anihilat-o şi n-ar fi lăsat în locul ei nimic decât durerea? Şi totuşi, o trase încet spre dânsul şi o sărută.

Se cunoşteau prea bine unul pe celălalt pentru a recurge la prefăcătorie. În timp ce o săruta, Miriam îi urmări ochii; scrutau încăperea cu o strălucire bizară şi întunecată care o fascina. Rămase perfect nemişcată. Simţea cum inima lui îi zvâcnea cu putere în piept.

— La ce te gândeşti? îl întrebă.

Strălucirea din ochii lui Paul palpită, deveni incertă.

— Mă gândeam tot timpul că te iubesc. Am fost îndărătnic.

Miriam îşi rezemă capul pe pieptul lui.

— Da, şopti.

— X\sta-i tot, spuse Paul, iar glasul îi sună ferm, în timp ce buzele lui o sărutau pe gât.

Apoi Miriam îşi înălţă fruntea şi i se uită în ochi cu o privire plină de dragoste. Lumina din ochii lui pâlpâi iar, păru a se feri de ea, apoi se stinse. Paul îşi întoarse brusc capul. Urmă o clipă de spaimă.

— Sărută-mă, murmură ea.

Paul închise ochii şi o sărută, iar braţele lui o cuprinseră din ce în ce mai strâns.

Când îl însoţi spre casă, pe câmp, Paul îi spuse:

— Mă bucur că m-am întors la tine. Alături de tine mă simt atât de simplu… ca şi cum n-aş avea nimic de ascuns. O să fim fericiţi!

— Da, şopti ea, şi ochii i se umplură de lacrimi.

Se opriră sub măceşul boltit de la marginea drumului, o sărută, în noapte, şi degetele-i lunecară pe obrajii ei. Învăluit de întuneric, neputând-o vedea ci numai simţi, se lăsă inundat de pasiune. O strânse la piept înfocat.

— Cândva, ai să mă vrei al tău? murmură îngropându-şi faţa în umărul ei.

Îi venea atât de greu.

— Nu încă, răspunse Miriam.

Speranţele şi inima i se prăbuşiră. Oboseala se lăsă peste el.

«— Nu, repetă Paul.

Îmbrăţişarea lui slăbi.

— Îmi place să-ţi simt braţul aici, spuse Minam apăsându-i mina în dreptul mijlocului ei. Mă odihneşte.

Îi strânse mijlocul, ca s-o odihnească.

— Suntem unul al celuilalt?

— Da.

— Atunci de ce să nu ne aparţinem pe de-a-ntregul?

— Dar… şovăi ea.

— Ştiu că-ţi cer foarte mult, dar nu e un risc prea mare pentru tine… adică nu în sensul păţaniei cu Gretehen, fetiţa din pădure. Ai încredere în mine în această privinţă?

— O, am încredere în tine. Răspunsul ţâşni prompt şi ferm. Nu-i vorba de asta… nu-i vorba deloc de asta… dar…

— Dar ce?

Îşi lipi faţa de gâtul lui, cu un strigăt stins, de suferinţă.

— Nu ştiu! ţipă.

Părea cuprinsă de o uşoară isterie, în care se amesteca însă oroare. Paul simţi că moare inima în el.

— Nu cumva gândeşti că e un lucru urât?

— Nu, acum nu mai gândesc. Tu m-ai *învăţat* că nu e.

— Ţi-e teamă?

Se stăpâni în grabă.

— Da, mi-e numai teamă.

O sărută cu duioşie.

— N-are nicio importanţă. O să fie cum vrei tu.

Deodată, Minam îi încleştă braţele care o încolăceau, şi îşi înţepeni tot trupul.

— O să mă ai, şopti printre dinţii strânşi.

Inima lui reîncepu să bată cu furie. O îmbrăţişa mai puternic, îşi lipi gura pe gâtul ei. Miriam nu putu suporta. Se smulse. El slăbi strânsoarea.

— N-ai să ajungi prea târziu acasă? îl întrebă cu blândeţe.

Paul oftă, de-abia auzind ce-i spune. Fata rămase în aşteptare, dorind să-l vadă plecând. În cele din urmă, o sărută în grabă şi sări gardul. Privind în urmă, îi văzu faţa ca o pată albă în întuneric, sub pomul cu ramuri boltite. Nu mai rămăsese din ea decât pata aceea albă.

— La revedere! îi spuse încet.

Trupul i se mistuise, nu mai era decât glas şi un obraz nedesluşit, în beznă. Paul se întoarse şi începu să alerge, cu pumnii încleştaţi; şi când ajunse la zidul de lângă iaz, se rezemă de el aproape încremenit, privind la apa neagră.

Miriam străbătu păşunile, îndreptându-se spre casă. Nu se temea de oameni, de ce-ar putea spune; dar îi era groază de ceea ce urma să fie între ei. Da, i se va dărui, dacă stăruia s-o aibă. Dar când se gândi mai târziu la acest lucru, îşi simţi inima frântă. Paul va fi dezamăgit, nu o să afle împlinire alături de ea şi o s-o părăsească. Totuşi el era atât de stăruitor şi, din pricina acestui lucru, care ei i se părea lipsit de orice însemnătate, dragostea lor era pe cale să se destrame. La urma urmelor, era şi el la fel cu ceilalţi bărbaţi, urmărind plăcerea. O, dar în el mai exista şi altceva, ceva mai adânc! Şi putea avea încredere în acel „ceva”, în ciuda tuturor dorinţelor lui trupeşti. Paul afirma că actul posesiunii însemna un moment suprem în viaţă. În el se concentrau toate emoţiile puternice. Poate să fi fost aşa. Afirmase că actul avea în el ceva divin; aşadar se va supune, cu pietate, acestui sacrificiu. Va fi a lui. Dar la acest gând, se crispa toată, fără voie, încrâncenată de parcă s-ar fi împotrivit cuiva; viaţa îi cerea să treacă şi pe sub această poartă a durerii, şi se va supune. Oricum, însemna că el va avea ceea ce-şi dorea, şi aceasta era

năzuinţa ei cea mai caldă. Se cufundă în gânduri, şi inedită, şi inedită, străduindu-se să-l accepte.

Paul îi făcea acum curte ca un îndrăgostit. Adeseori, când îl vedea înfierbântându-se, Miriam îi îndepărta faţa, ţinându-i-o între mâini şi privindu-l în ochi. Atunci el nu-i putea susţine privirea. Ochii ei întunecaţi, înecaţi da iubire, sinceri şi întrebători, îl sileau să şi-i întoarcă pe-ai lui. Nicio clipă Miriam nu-i dădea răgaz să uita. Iarăşi şi iarăşi îl făcea să se tortureze cu simţul răspunderilor faţă de el şi de ea. Nicio clipă de relaxare, nicio clipă de total abandon în foamea nestăvilită, în depersonalizarea pasiunii; era readus întruna la fiinţa raţională înzestrată cu gândire. Din leşinul pasiunii, era rechemat la micimea relaţiilor personale conştiente. Nu putea îndura. Ar fi voit să-l strige: „Dă-mi pace! dă-mi pace!; dar Miriam dorea să fie privită cu ochi înduioşaţi de iubire pioasă. Ochii lui în care ardea focul întunecat, impersonal, ai dorinţei, nu-i aparţineau.

Recolta de cireşe de la fermă era foarte îmbelşugată. Pomii din spatele casei, robuşti şi înalţi, se încărcaseră de boabe purpurii şi rubinii, adăpostite printre frunzele umbroase. Într-o seară, Paul şi Edgar culegeau cireşe. Fusese o zi de zăpuşeală, şi acum norii se adunau pe cer, plumburii şi calzi. Paul se căţără în vârful pomului, deasupra acoperişurilor roşii ale clădirilor. Vântul stârnit din plin legăna copacul, imprimându-i o mlădiere subtilă, aţâţătoare, care-i răscolea sângele. Tânărul, cocoţat instabil pe ramurile mai suple din vârf, se legănă până se simţi vag îmbătat, apoi se aplecă spre crengile din care atârna bogăţia de cireşe bombate, sângerii, şi rupse pumni întregi de boabe lucioase, cu carne răcoroasă. Când se apleca, rotunjimile cireşelor îi mângâiau urechile şi gâtul, şi atingerile lor reci îi săgetau fiori prin trup. Toate nuanţele de roşu, de la un porfiriu aurit până la stacojiu-aprins, licăreau şi cochetau cu ochii lui, pe sub

umbrarele de frunziş.

Soarele, apunând, prinse curând în mreje de aur bucăţile de nori frânţi. Maldăre uriaşe de nori aurii îşi revărsară strălucirea dinspre miazăzi şi răsărit, inundând cerul în dulci luciri galbene, scânteietoare. Lumea, până atunci mohorâtă şi cenuşie, răsfrânse, uluită, ploaia de aur. Pretutindeni, copacii, şi iarba, şi apa ce curgea în depărtare, păreau să se fi deşteptat din crepuscul şi să răspândească lumini orbitoare.

Miriam ieşi din casă, minunându-se.

— Oh, ce splendoare! îi auzi Paul glasul molatic.

Privi în jos. Pe faţa ei catifelată, ridicată înspre el, se aprinse o licărire de aur.

— La ce înălţime te afli! exclamă ea.

Alături de ea, pe tufele de revent, se vedeau patru păsări moarte, dăunătoare, care fuseseră împuşcate. Paul observă, atârnând pe codiţe, printre ramuri, câţiva sâmburi de cireaşă, lemnoşi, albiţi, ca nişte schelete de pe care fusese ciugulită toată carnea. Se uită din nou la Miriam.

— Norii au luat foc! îi strigă.

— Ce frumos! exclamă ea.

Părea atât de micuţă, de fragilă, de tandră, acolo Jos! îi azvârli un pumn de cireşe. Miriam tresări speriată. Paul râse cu un sunet jos, gâlgâit, şi începu s-o bombardeze. Fata alergă să se adăpostească, prinzând din zbor câteva cireşe.

Îşi atârnă pe urechi, în chip de cercei, câte două cireşe frumoase, îngemănate; apoi se uită din nou în sus, spre el.

— Nu te-ai săturat încă?

— Aproape. Aici sus, mă simt ca pe un vapor.

— Şi cât ai de gând să mai stai?

— Până se stinge asfinţitul.

Miriam se duse lângă gard şi se aşează, privind cum se desfăceau norii de bronz, prăvălindu-se ca nişte imense ruine trandafirii, către întunecime. Auriul se

încinsese în roşu-incandescent, asemenea durerii când atinge culmile intensităţii. Apoi roşul se stinse în roz, rozul în portocaliu, şi patima aprinsă se mistui de pe cer. Întreaga lume era muiată acum în cenuşiu-mohorât. Paul coborî iute din pom. cu coşuleţul, şi-şi agăţă o mânecă de la cămaşă, sfâşiind-o.

— Ce frumoase sunt! exclamă Miriam, jucând cireşele printre degete.

— Mi-am rupt mâneca.

Îi pipăi ruptura triunghiulară şi spuse:

— Va trebui s-o cârpesc.

Cămaşa se rupsese lângă umăr. Miriam îşi strecură degetele prin spărtură:

— Ce cald eşti! murmură.

Paul râse. În glasul lui vibra o notă stranie şi nouă, ceva ce făcu să i se taie răsuflarea.

— Rămânem afară? întrebă el.

— Crezi că o să plouă?

— Nu, haide să ne plimbăm puţin.

— Coborâră pe pajişte înspre desişul de brazi şi de pini.

— Ne afundăm printre copaci? întrebă el.

— Vrei?

— Da.

Era foarte întuneric printre brazi, şi acele ascuţite le împungeau feţele. Miriam era speriată, Paul tăcut şi ciudat.

23 – Fii şi îndrăgostit!

— Îmi place întunericul, spuse el. Aş fi vrut să fie mai dens – un întuneric compact, de tăiat cu cuţitul.

Părea nici să nu-şi dea seama de prezenţa ei, ca persoană: pentru el, în clipele acelea, nu era decât femeie. Lui Miriam i se făcu frică.

Paul se rezemă de trunchiul unui pin şi o luă în braţe.

I s-a dăruit, dar a fost un sacrificiu care i-a inspirat,

ceva asemănător cu oroarea. Omul acesta cu voce sugrumată, inconştient de tot ce-l înconjura, era un străin pentru ea.

Mai târziu, se porni ploaia. Brazii exalau o aromă înţepătoare. Paul zăcea întins, cu capul pe pământul înveşmântat în ace moarte de brad, şi asculta ţârâitul molcom al ploii – un zgomot consecvent, pătrunzător. Inima-i era prăbuşită, grea. Îşi dădea seama că ea nu fusese alături de dânsul, că sufletul ei stătuse deoparte, cuprins de un soi de groază. Trupeşte se simţea destins, dar numai trupeşte. Cu inima cernită, foarte mohorât, foarte tandru, îşi plimba degetele, plin de milă, pe obrajii ei. Acum, Miriam îl iubea din nou cu ardoare. Era duios şi minunat.

— Plouă! spuse el.

— Da… te udă?

Îşi puse mâinile pe el, pe părul lui, pe umeri, ca să simtă dacă îl ajungeau stropii de ploaie. îl iubea cu tandreţe. Iar el, cu faţa culcată în acele moarte de brad, se simţea neobişnuit de împăcat. Nu-i păsa că-l nimereau picăturile de ploaie; ar fi zăcut acolo până ar fi fost ud leoarcă; simţea că nimic nu mai avea însemnătate, ca şi cum fiinţa i s-ar fi anihilat, contopindu-se cu neantul, un neant apropiat şi mângâietor. Această senzaţie, această blândă proiectare către abisul morţii, era cu totul nouă pentru el.

— Trebuie să plecăm, spuse Miriam.

— Da, răspunse, fără să se urnească din loc.

Viaţa părea acum o nălucă – ziua era doar o nălucă albă; noaptea şi moartea şi tăcerea şi nemişcarea, acestea păreau să însemne adevărata *trăire.* A fi viu, a fi activ şi perseverent – aceasta însemna de fapt *a nu fi.* Cea mai înaltă dintre simţiri ar fi fost să te destrami în întunecime, şi să pluteşti în nefiinţă, contopit cu fiinţa supremă.

— Ne-a ajuns ploaia, spuse Minam.

Paul se ridică, ajutând-o şi pe ea.

— E păcat, rosti.

— Ce anume?

— Că trebuie să plecăm. Mă simt atât de liniştit.

— Liniştit! repetă ea.

— Mai liniştit decât m-am simţit vreodată în viaţa mea.

Mergeau mână în mână. Ea îi strângea degetele, uşor înspăimântată. 11 simţea că trecuse dincolo de ea; se temea să nu-l piardă.

— Brazii sunt ca nişte prezenţe în întuneric: fiecare dintre ei e doar o simplă prezenţă.

Era înfricoşată şi nu răspunse nimic.

— Simţi înmărmurirea? Noaptea se minunează toată şi doarme; cred că aşa e când murim – adormim minunându-ne.

Înainte o înspăimântase bruta din el; acum o înspăimânta misticul. Păşea alături, în tăcere. Ploaia cădea ca un „Ssstt!” greu pe copaci. În cele din urmă, ajunseră la şopron.

— Să ne adăpostim aici, ceru el.

De jur-împrejur se auzea răpăitul ploii, absorbind orice alt sunet.

— Mă simt atât de straniu şi de liniştit, aşa cum e întreg pământul.

— Da, răspunse ea cu înţelegere.

Părea din nou inconştient de făptura ei, deşi îi strângea mână în mână lui.

— Să te descătuşezi de propria-ţi individualitate, care înseamnă voinţa ta, truda ta – să trăieşti fără nicio străduinţă, ca într-un somn conştient – e minunat, cred; aceasta este viaţa noastră de dincolo – nemurirea noastră.

— Da?

— Da – şi e atât de frumos s-o dobândeşti.

— De obicei nu gândeşti aşa.

— Nu.

Peste puţin intrară. Toţi ai casei le aruncară priviri

curioase. Paul păstra încă expresia liniştită, profundă, în ochi, şi şoapta domoală în glas. Instinctiv", toţi se feriră de el.

Cam pe atunci, bunica lui Miriam, care locuia într-o căsuţă la Woodlinton, se îmbolnăvi, şi fata fu trimisă la ea să vadă de gospodărie. Era un loc tare frumos. Căsuţa avea în faţă o grădină mare, împrejmuită de ziduri din cărămidă roşie, de-a lungul cărora se înşirau, pironiţi parcă la gard, prunii. În spatele clădirii, o altă grădină se întindea până în câmp, de care era despărţită printr-un gard viu, vechi şi înalt. O privelişte foarte plăcută. Miriam nu avea cine ştie ce treabă, aşa încât găsi timp pentru îndrăgitele ei lecturi şi pentru a scrie acele compoziţii introspective, care o atrăgeau.

La vremea sărbătorilor, bunica, simţindu-se mai întremată, fu condusă la Derby, să stea o zi-două cu o fiică a ei. Dar bătrâna era năzuroasă şi s-ar fi putut să se întoarcă chiar a doua sau a treia zi; aşa încât Miriam rămase s-o aştepte în căsuţă, ceea ce iarăşi îi plăcea.

Paul obişnuia să vină des pe acolo cu bicicleta, şi petreceau de obicei clipe de calm şi fericire. N-o sâcâia prea mult; dar în lunea Paştilor, avea să rămână întreaga zi cu ea.

Era o vreme încântătoare. O părăsi pe maică-sa, spunându-i unde se duce. Doamna Morel urma să stea singură întreaga zi. Gândul acesta arunca o umbră peste bucuria lui; dar avea trei zile de vacanţă, numai ale lui, şi voia să-şi facă toate chefurile. Era atât de plăcut să străbată pe bicicletă poienile răcorite în prospeţimea dimineţii.

Ajunse la căsuţă pe la ora unsprezece. Miriam pregătea masa de prânz. îmbujorată şi aferată, se potrivea de minune în decorul bucătărioarei. O sărută şi se aşeză, urmărind-o din priviri. În odăiţă domnea tihna. Canapeaua era acoperită cu o cuvertură de pânză în pătrate roşii şi albastru-pal, veche, cam ştearsă de atâta spălat, dar veselă. Pe dulap, într-un colţ, se afla o bufniţă

împăiată, aşezată într-o cutie. Soarele se filtra printre frunzele muşcatelor parfumate din fereastră. Miriam prepara o găină în onoarea lui. Era căsuţa lor, în ziua aceea, şi ei erau soţ şi soţie. Paul o ajută, bătând ouăle şi curăţind cartofii. Gândi că Miriam avea darul de a crea o atmosferă de intimitate a căminului, ca şi mama lui; şi nicio femeie nu putea arăta mai frumoasă decât ea, cu ¡buclele răvăşite şi obrajii încinşi de dogoarea focului.

Prânzul fu un mare succes. El împărţi găina, cum se cuvine unui tânăr soţ. Tot timpul pălăvrăgiră cu o poftă neobosită. După aceea, Paul şterse vasele spălate de Minam, şi o porniră pe câmp. Se afla în apropiere un pârâiaş zglobiu, care sfârşea într-o mlaştină la poalele unui dâmb foarte povârnit. Într-acolo colindară, culegând în drum gălbinele de baltă şi o sumedenie de nu-mă-uita, mari şi albastre. Apoi Miriam se aşează pe mal, cu mâinile încărcate de flori, urai ales de gălbinelele aurii. Când îşi îngropa fata în ele, o strălucire gălbuie îi polei chipul.

— Faţa ta radiază lumină, e o transfigurare! exclamă Paul.

Îl privi întrebătoare. El râse, cuprinzându-i mâinile. Îi sărută degetele, pe urmă îi sărută faţa.

Întregul univers era îmbibat de soare şi de linişte, dar nu dormita, ci vibra într-un soi de aşteptare.

— Niciodată n-am văzut o privelişte mai frumoasă, şopti Paul.

Şi în tot acest timp îi ţinea mâinile în mâna lui.

— Şi apa, în timp ce curge, îşi cântă singură la ureche – îţi place?

Înălţă către el priviri pline de iubire. Ochii lui erau foarte întunecaţi, foarte scânteietori.

— Nu-i aşa că-i o zi mare? întrebă el.

Miriam murmură aprobator. Era fericită, şi el îşi putea da seama.

— E ziua noastră, o împărţim numai între noi doi.

Mai zăboviră un timp. Apoi se ridicară pe culcuşul înmiresmat de cimbru, iar el o privi cu simplitate.

— Vrei? o întrebă.

Se întoarseră la căsuţă, mână în mână, tăcuţi. Puii îi întâmpinară, venind fuguţa pe cărare. Paul încuie uşa. Şi căsuţa a fost numai a lor.

Nu avea să uite niciodată chipul ei, pe pat, în timp ce el îşi descheia gulerul. La început îl izbi numai frumuseţea, şi nu putu să mai vadă nimic altceva. Avea cel mai frumos trup pe care şi l-ar fi închipuit vreodată. Rămase împietrit, fără să se poată mişca sau vorbi, privind-o cu un uşor zâmbet uimit. Şi apoi o dori, dar când se aplecă asupră-i, mâinile ei se înălţară într-un mic gest de implorare; îi privi faţa şi se opi-i. Ochii ei mari, cafenii, îl urmăreau liniştiţi, resemnaţi, iubitori; zăcea pe pat, consimţind să se dăruiască sacrificiului: îi jertfea trupul ei; dar expresia din străfundul ochilor, privirea victimei aşteptând să fie supusă la cazne, îl stăvili şi întreaga ardoare din sânge i se stinse.

— Eşti sigură că mă doreşti? o întrebă, simţind cum o umbră rece se lasă asupră-i.

— Da, sunt sigură.

Era foarte liniştită, foarte calmă. Îşi dădea seama doar de un singur lucru: că face ceva pentru el. Paul aproape că nu putu suporta. O vedea zăcând acolo, gata să se sacrifice, pentru că îl iubea atât de mult. Şi era nevoit să o sacrifice. O clipă, îşi dori să fi fost asexuat sau mort. Apoi închise ochii, şi sângele începu să-i zvâcnească iar.

După aceea o iubi – o iubi până şi cu ultima fibră a fiinţei lui. O iubi, dar, într-un fel, îi venea să plângă. Era ceva cu care nu se putea împăca de dragul ei. Rămaseră împreună până târziu în noapte.

Când se întoarse acasă, pe bicicletă, simţi că, în sfârşit, se iniţiase în tainele dragostei. Nu mai era un adolescent. Dar de ce-şi simţea sufletul atât de apăsat? De ce gândul la moarte, la veşnicie, părea atât de dulce şi de alinător? Petrecu întreaga săptămână cu Miriam şi o istovi cu pasiunea lui. Dar era mereu nevoit să facă

abstracţie de ea, în chip deliberat, şi să acţioneze în virtutea forţei brute a instinctelor. Şi n-o putea face prea des, dar de fiecare dată rămânea cu gustul amar al ratării şi al morţii. Ca să o simtă cu adevărat alături, trebuia să facă abstracţie de el şi de dorinţa lui. Iar când voia s-o aibă, trebuia să facă abstracţie de ea.

— Când mă apropii de tine, nu mă doreşti, nu-i aşa? o întrebă cu ochi întunecaţi de suferinţă şi ruşine.

— Ba da, sosi iute răspunsul.

O privi.

— Nu-i adevărat.

Miriam începu să tremure.

— Vezi tu, murmură ea, luându-i faţa în mâini şi lipind-o de umărul ei, ca să nu i se uite în ochi, vezi tu…

aşa cum suntem acum… cum m-aş putea obişnui? Ar fi cu totul altfel dacă am fi căsătoriţi.

Paul îşi îndepărtă faţa şi o privi.

— Vrei să spui că aşa cum e acum… te şochează?

— Da… şi…

— Eşti totdeauna crispată.

Tremura de tulburare.

— Vezi tu, spuse ea, nu am fost obişnuită cu gândul…

— În ultima vreme te-ai obişnuit.

— Da, dar întreaga mea viaţă, mama mi-a spus mereu: „În căsătorie există un singur lucru îngrozitor, dar trebuie să-l suporţi”. Şi am crezut-o.

— Şi o mai crezi şi acum.

— Nu, se apără ea cu grabă. Cred şi eu tot ca tine că dragostea, chiar şi felul *ăsta* este apogeul vieţii.

— Lucrul acesta nu schimbă faptul că niciodată nu mă *doreşti.*

— Nu, se tângui Miriam cuprinzându-i capul cu braţele şi legănându-i-l cu disperare. Nu spune asta! Tu nu înţelegi. îl legăna cu deznădejde. Crezi. că nu doresc copiii tăi?

— Da, dar nu pe mine.

— Cum poţi spune aşa ceva? Dar ca să avem copii trebuie să ne căsătorim.

— Atunci vrei să ne căsătorim? Eu doresc să ai copiii mei.

Îi sărută mâna cu reverenţă. Ea rămase pe gânduri, întristată, urmărindu-l din priviri.

— Suntem prea tineri, spuse în cele din urmă.

— Douăzeci şi patru şi douăzeci şi trei de ani…

— Nu încă, stărui Miriam, legănându-se doborâtă.

— Când vei dori.

Miriam îşi lăsă bărbia în piept, cu gravitate. Tonul disperat cu care vorbea Paul despre aceste lucruri o rănea adânc. Era o chestiune ratată între ei. Accepta în tăcere ceea ce simţea el.

Şi după o săptămână de dragoste, într-o duminică seară, Paul îi declară brusc maicăi-sii, exact în momentul când se pregăteau de culcare:

— N-am să mă mai duc atât de des la Miriam, mamă.

Doamna Morel fu surprinsă, dar nu-i puse nicio întrebare.

— Cum doreşti, îi răspunse.

Se duse la culcare. Mama îşi dădea seama de calmul cu totul nou care-l învăluise, şi se mira. În parte ghicise pricina. Oricum, se ferea să-l sâcâie. Dacă ar fi forţat lucrurile, ar fi putut să strice totul. îl urmărea cum se zbătea în singurătatea lui, şi se întreba unde o să sfârşească. Era bolnav şi mult prea calm pentru firea lui. Şi-şi împreună întruna sprâncenele, deprindere pe care o avusese în copilărie, dar de care se dezvăţase de mulţi ani încoace. Acum îi revenise iar. Şi nu-l putea ajuta cu nimic. Trebuia să-şi vadă singur de drum, să răzbească de unul singur.

Paul continua să-i fie devotat lui Miriam. O singură dată izbutise s-o aibă cu toată făptura lui; dar această împlinire nu s-a mai putut repeta. Senzaţia de ratare devenea tot mai puternică. La început l-a încolţit

tristeţea. Pe urmă a simţit că nu poate merge mai departe. Voia să fugă, să evadeze, orice. Treptat, încetă să-i ceară să i se mai dea. În loc să-i fi unit, dragostea fizică îi despărţise. Apoi deveni conştient că totul era lipsit de rost. Ar fi fost zadarnic să mai încerce: între ei doi iubirea fizică nu avea să se realizeze nicicând.

De câteva luni încoace, o văzuse foarte rar pe Clara. Din când în când, se plimbaseră împreună câte o jumătate de oră, la vremea prânzului. Dar în tot acest timp se păstrase pentru Miriam. Oricum însă, când se afla alături de Clara, fruntea i se însenina şi se înveselea iar. Ea îl trata cu indulgenţă, ca pe un copil, iar Paul avea impresia că lucrul acesta nu-l supără. Dar adânc, dincolo de suprafaţă, îl rodea.

Uneori, Miriam îl întreba:

— Ce-i cu Clara? N-am mai auzit nimic de ea în ultima vreme.

— Ieri am făcut împreună o plimbare de douăzeci de minute, răspunse el.

— Şi despre ce ţi-a vorbit?

— Nu ştiu. Cred că tot timpul am trăncănit eu – de obicei aşa se întâmplă. Cred că i-am vorbit despre grevă, şi despre felul cum au privit-o femeile.

— Da.

În felul acesta îşi relata el simţămintele. Dar, fără să-şi dea seama, căldura pe care i-o nutrea Clarei îl îndepărta în chip perfid de Miriam, de care se simţea răspunzător şi căreia ştia că-i aparţine. Îşi închipuia că-i este foarte fidel. Nu-i uşor să cântăreşti cu precizie intensitatea şi căldura sentimentelor nutrite unei femei, decât în clipa când s-au spulberat.

Începu să acorde mai mult timp prietenilor. Printre aceştia se numărau Jessop de la Şcoala de artă, Swain, de la laboratorul de chimie al universităţii, Newton, care era profesor; în afară de Edgar şi de fraţii mai mici ai lui Miriam. Pretextând că are de lucru, făcea schiţe şi studia împreună cu Jessop. Se ducea pe la universitate să-l

caute pe Swain, şi cei doi tineri dădeau împreună „o raită” prin oraş. Întâlnindu-se cu Newton în trenul spre casă, poposeau împreună la „Lună şi stele”, unde jucau o partidă de biliard. Se simţea absolut justificat când îi oferea lui Miriam scuza că-şi petrecuse timpul cu prietenii. Maică-sa încerca o uşurare. Îi povestea întotdeauna pe unde fusese.

În timpul verii, Clara purta uneori o rochie dintr-o pânză moale cu mâneci largi. Când îşi înălţa mâinile, mânecile i se ridicau până la umăr, dezgolindu-i braţele frumoase şi puternice.

— O secundă, strigă el. Stai cu braţele aşa!

Făcu câteva schiţe ale mâinilor şi braţelor ei, iar desenele respirau ceva din fascinaţia pe care o încerca în faţa modelului viu. Miriam, care-i cerceta întotdeauna cu conştiinciozitate cărţile şi hârtiile, văzu desenele.

— Clara are braţe atât de frumoase, explică Paul.

— Da. Când i le-ai desenat?

— Marţi, în atelier. Ştii, am acolo un colţişor unde pot desena. Deseori, izbutesc să termin cu toate lucrările secţiei înainte de prânz. Atunci, după-mesele lucrez pentru mine, şi seara controlez numai.

— Da, răspunse ea răsfoind caietul de schiţe.

De multe ori o ura pe Miriam. O ura când o vedea aplecându-se şi cercetându-i iscoditor lucrările. Ura felul ei de a-l calcula întruna, cu răbdare, de parc-ar fi fost o coloană nesfârşită de cifre psihologice. Când erau împreună, o ura pentru că-l cucerise, şi pentru că nu-l cucerise, şi o tortura. Îşi spunea că Miriam lua totul şi nu dădea nimic. Cel puţin, nu dădea căldură umană. Nu era niciodată vie, nu errmna viaţă. A o căuta, însemna să cauţi ceva ce nu exista. Miriam nu era decât conştiinţa lui, şi nu perechea lui. O ura violent, şi era cu atât mai crud faţă de ea. În felul ăsta se târâră până în vară. Pe Clara o vedea din ce în ce mai des.

În cele din urmă, vorbi. Într-o seară, rămăsese acasă pentru a lucra. Între el şi maică-sa se închegase

atmosfera aceea ciudată, specifică oamenilor nemulţumiţi unul de celălalt. Doamna Morel era din nou tare ne situaţie. Va să zică, Paul n-avea de gând să se lipsească de Miriam. Foarte bine; atunci o să se ţină dârză până când o să-i împărtăşească şi ei ce-l muncea. De multă vreme mocnea în el această furtună, care avea să i-l aducă înapoi.

În seara aceea, plutea între ei o stranie încordare.

Paul lucra fervent şi mecanic, evadând astfel din el însuşi. Se făcuse târziu. Prin uşa deschisă se furişa parfumul crinilor, tainic, de parc-ar fi dat târcoale casei. Brusc, Paul se ridică şi ieşi afară.

Frumuseţea nopţii îl duru de-i venea să strige. O jumătate de lună, din aur mat, se cufunda pe după sicomorul negru din capătul grădinii, rumenind cerul. Ceva mai aproape, un şirag de crini de un alb tulbure străbătea grădina, iar aerul din jur pulsa de parfum, de parc-ar fi fost viu. Se îndreptă spre răzorul cu garoafe, a căror mireasmă pătrunzătoare răzbea prin parfumul greu, fremătător, al crinilor; rămase neclintit, lângă hotarul alb al florilor. Se încovoiau molatic, de parcă respirau anevoie. Miresmele îl îmbătau. Coborî în câmp să vadă cum se pierde luna. Un cristei chema nostalgic dinspre căpiţele de fân. Luna se lăsa cu repeziciune la vale, îmbujorându-se. În spatele lui florile mari îşi întindeau lujerele, de parcă şi ele chemau. Şi deodată, o aromă nouă îi izbi nările, ca un şoc, un miros aspru şi grosolan. Căutând în jur, descoperi irişii roşii, şi le atinse gâturile cărnoase şi degetele hulpave. Oricum, găsise ceva. Străjuiau încremeniţi în întuneric, şi exalau un parfum brutal. Luna se turtea pe creasta dealului. Pieri; totul deveni negru. Şi cristeiul chema întruna.

Smulgând o garoafă, intră în casă.

— Vino, băiete, îi spuse mama. E vremea să te culci.

Rămase locului, strivind garoafa pe buze.

— Am s-o rup cu Miriam, mamă, îi răspunse calm.

Se uită la el peste ramele ochelarilor. Paul îi întoarse privirea, fără să clintească. Mama îi cercetă o clipă ochii, apoi îşi scoase ochelarii. Băiatul era palid. Masculul se deşteptase trufaş în el. Doamna Morel nu ţinea să-l vadă prea limpede.

— Dar credeam că… începu ea…

— Ei bine, nu o iubesc. Nu vreau să mă însor cu ea… Aşa că va trebui să termin.

— Dar am avut impresia că în ultima vreme te hotărâseşi s-o iei, aşa că n-am mai spus nimic, exclamă maică-sa mirată.

— Am… am dorit… dar acum nu mai doresc. N-are niciun rost. Duminică rup cu ea. Trebuie s-o fac, nu-i aşa?

— Tu ştii mai bine. Şi mai ştii că de mult ţi-am spus şi eu acelaşi lucru.

— Nu mai am ce face acum. Duminică rup cu ea.

— Mă rog, ripostă maică-sa. Cred că-i mai bine aşa. Dar în ultima vreme am crezut că vrei s-o iei, aşa că n-am mai spus nimic, şi nu ţi-aş fi spus nimic. Acum însă, repet ce-am afirmat întotdeauna, *nu cred* că-i potrivită pentru tine.

— Duminică rup cu ea, spuse el din nou, mirosind garoafa.

Îşi vârî floarea în gură. Fără să-şi dea seama, împreună dinţii şi-i încleştă încet peste floare, umplându-şi gura cu petale. Le scuipă în foc, o sărută pe maică-sa şi se duse la culcare.

Duminică, porni spre fermă devreme după-masă. Îi scrisese lui Miriam că vor face o plimbare pe câmp, spre Hucknall. Maică-sa se arătă foarte tandră cu el. Paul nu-i adresă niciun cuvânt, dar doamna Morel îşi dădea seama de efortul care-l măcina. Expresia ciudată întipărită pe faţa lui o tulbură.

— N-are nicio importanţă, băiete, îl încurajă ea. Ai să vezi ce bine ai să te simţi când o să se termine totul.

Paul îi aruncă maică-sii în fugă o privire surprinsă

şi plină de resentiment. Nu simţea nevoie de compătimire.

Miriam îl întâmpină la capătul aleii. Purta o rochie nouă, din voal imprimat, cu mâneci scurte. Mânecuţele şi braţele arămii, care i se iveau din mâneci – braţele acele cuminţele şi resemnate – îl împungeau cu o durere atât de sfredelitoare, încât îl ajutau să fie crud. Se gătise şi se străduise să arate cât mai frumoasă! şi mai proaspătă pentru el. Părea să fi înflorit numai de dragul lui. De câte ori se uita la cavăzând-o că acum arăta ca o tânără femeie împlinită, frumoasă, în rochia cea nouă – suferea atât de intens, încât avea senzaţia c-o să i se spargă inima din pricina efortului de a se struni. Dar hotărârea lui fusese luată, şi era irevocabilă.

Când ajunseră pe colnic, se trântiră pe jos; îşi rezemă capul în poala ei, lăsând-o să-şi treacă degetele prin părul lui. Miriam simţea că Paul „era absent”, după cum obişnuia ea să i se exprime. Adeseori, când erau împreună. Miriam îl căuta şi nu-l putea afla. Dar în după-masa aceasta nu fusese pregătită să nu-l găsească.

Se făcuse aproape cinci, când Paul îi mărturisi adevărul. Erau aşezaţi la marginea unui râu, şi buza ierboasă a malului se încovoia peste o mică văgăună scobită în argila gălbuie; Paul scormonea pământul cu un beţişor, aşa cum făcea ori de câte ori era tulburat şi crud.

— M-am gândit bine. Începu el; trebuie s-o rupem

— De ce? strigă Miriam surprinsă.

— Pentru că n-are niciun rost să continuăm.

— De ce n-are rost?

— Pentru că nu are. Nu vreau să mă însor. Aş dori să nu mă însor niciodată. Şi dacă nu ne căsătorim, n-are niciun rost să continuăm.

— Şi de ce-mi spui asta acum?

— Pentru că am luat hotărârea.

— Şi cum rămâne cu toate lunile astea din urmă şi cu toate lucrurile pe care mi le-ai înşirat?

— N-am ce face; nu vreau să mai continuăm.

— Te-ai săturat de mine?

— Vreau s-o rupem, tu să te eliberezi de mine. eu de tine.

— Şi cum rămâne cu lunile din urmă?

— Nu ştiu. Tot ce ţi-am spus atunci era adevărat

— Dacă-i aşa, de ce te-ai schimbat acum?

— Nu m-am schimbat. Sunt acelaşi, numai că-mi dau seama că n-are rost să continuăm.

— Încă nu mi-ai explicat de ce n-are rost.

— Pentru că nu mai doresc să continui… şi nu doresc să mă însor.

— Dar de câte ori nu mi-ai vorbit tu de căsătorie şi eu eram aceea care refuza?

— Ştiu, dar doresc să isprăvim.

Urmară două-trei momente de tăcere, în timp ce el scurma pământul cu sete. Miriam îşi lăsă capul în jos, împovărată de gânduri. îl socotea un copilandru nesăbuit. Era asemenea unui ţânc care, după ce-şi astâmpără setea, zvârle ceaşca din care a băut şi o face ţăndări. Îl măsură cu privirea, simţind că ar trebui să-l înşface şi să-l stoarcă până ar scoate puţină consistenţă din el. Dar era neputincioasă. După un timp, îi strigă:

— Spuneam uneori că eşti ca un puşti de paisprezece ani – dar eşti ca unul de patru.

El continua să înţepe, crud, pământul. O auzise.

— Eşti ca un copil de patru ani, repetă ea cu furie.

Nu-i răspunse, dar în inima lui rosti: „Foarte bine!

Dacă sunt un copil de patru ani, atunci de ce mă mai vrei? N-am nevoie de încă o mamă”. Dar nu rosti nimic cu glas tare şi urmă un nou răstimp de tăcere.

— Le-ai spus alor tăi? întrebă ea.

— I-am spus mamei.

Din nou un răgaz de linişte.

— Şi atunci, ce *vrei*? întrebă iar Miriam.

— Cum asta? Vreau să ne despărţim. Toţi anii aceştia am trăit unul prin celălalt. Haide să punem capăt! Eu am să-mi văd de drumul meu fără tine, şi tu

de-al tău fără mine. Vei avea o viaţă a ta, independentă.

În spusele lui era un sâmbure de adevăr, pe care, în ciuda amărăciunii, Miriam nu se putu opri să nu-l recunoască. Ştia că se află înlănţuită într-un soi de robie, pe care o ura pentru că nu o putea stăpâni în niciun fel. Din momentul în care iubirea pe care i-o purta lui Paul începuse s-o depăşească, o urâse. Şi adânc, în străfundurile sufletului, îl ura pe Paul pentru că îl iubea şi o domina. Se împotrivise dominaţiei lui. Se zbătuse să-şi păstreze libertatea, să se menţină independentă de el. Şi *era* independentă, chiar mai independentă decât era Paul faţă de ea.

— Fiecare dintre noi, continuă el, va rămâne întotdeauna, mai mult sau mai puţin, opera celuilalt. Eu îţi datorez foarte mult ţie şi tu mie. Haide să începem acum a trăi prin noi înşine.

— Şi ce-ai de gând să faci? întrebă ea.

— Nimic… doar să fiu liber.

Şi totuşi, în inima ei, Miriam ştia că influenţa Clarei era cea care-l va elibera. Dar nu făcu nicio remarcă.

— Şi mamei mele ce va trebui să-i spun?

— Pe mama mea am anunţat-o doar că am terminat – * scurt şi cuprinzător.

— Eu nu le spun alor mei nimic.

— Cum doreşti, răspunse Paul întunecându-se.

Ştia bine că o vârâse în necazuri şi că o părăsea la nevoie. Şi gândul îl irita.

— Spune-le că nu ai de gând şi nu vrei să te măriţi cu mine, şi că, prin urmare, am rupt-o. E destul de aproape de adevăr.

Miriam îşi muşcă degetul, abătută. Se gândea la tot ce se petrecuse între ei. Ştiuse că aşa avea să sfârşească; tot timpul îşi dăduse seama. Lucrurile se potriveau cu aşteptările ei cele mai amare.

— Aşa a fost întotdeauna! strigă fata. Între noi n-a fost decât o nesfârşită luptă – tu zbătându-te mereu ca să te rupi de mine.

Ideea aceasta i se luminase pe neaşteptate, ca o străfulgerare. Dar el rămase calm. Va să zică aşa vedea ea situaţia?

— Dar am petrecut împreună *unele* ceasuri minunate, am trecut prin minunate răgazuri de linişte, când ne simţeam alături unul lângă celălalt.

— Niciodată! strigă ea din nou. Niciodată! întotdeauna te luptai împotriva mea.

— Nu întotdeauna – la început, nu.

— Întotdeauna, de la începutul începuturilor, a fost mereu la fel!

Spusese tot ce avea de spus, dar se vlăguise. Şedea cuprinsă de groază. El ar fi voit să-i strige: „Ce a fost, a fost frumos, dar s-a încheiat11… Şi ea – ea în a cărei dragoste crezuse în clipele când se dispreţuia pe sine – ea nega că iubirea lor fusese vreodată iubire. Oare într-adevăr se luptase mereu să se smulgă de ea? Atunci totul trebuie să fi fost monstruos. Înseamnă că între ei n-a fost niciodată nimic real, înseamnă că în tot acest timp fusese ceva care de fapt nu era nimic. Iar ea ştiuse. Ştiuse atât de mult, şi lui îi spusese atât de puţin. Ştiuse în tot acest timp. În tot acest timp închisese în ea asemenea taină!

Şedea tăcut şi mâhnit. În cele din urmă, întreaga situaţie îmbrăca un aspect cinic. De fapt, Miriam îl amăgise pe el, şi nu invers. Ascunsese faptul că-l condamna, îl adulase şi, de fapt, îl dispreţuise. îl dispreţuia şi acum. Paul deveni lucid şi crud.

— Ar trebui să te măriţi cu un om care să te venereze; atunci l-ai putea juca pe degete după placul tău. Mulţi bărbaţi te-ar venera, dacă te-ai putea strecura, punând stăpânire pe colţişoarele tainice ale firii lor. Cu un asemenea bărbat ar trebui să te măriţi. Nu s-ar lupta niciodată să se elibereze de tine.

— Mulţumesc. Dar nu-mi mai oferi sfaturi să mă mărit cu altcineva. Ai mai făcut-o şi altă dată.

— Foarte bine. Atunci n-am s-o mai repet.

Stătea liniştit, simţind că, în loc să lovească, el

fusese cel lovit. Cei opt ani ai lor de prietenie şi de iubire, *cei opt ani* din viaţa lui, fuseseră reduşi la nimic.

— Şi când ai luat hotărârea asta? îl întrebă.

— Hotărârea definitivă am luat-o în noaptea de joi.

— Ştiam că se apropie.

Afirmaţia îi produse o bucurie amară. „Foarte bine! Dacă ştiuse, înseamnă că nu fusese o surpriză pentru ea.*

— Şi i-ai şoptit ceva şi Clarei?

— Nu; dar am să-i spun acum.

Urmă o pauză.

— Îţi aminteşti de cele ce mi-ai îndrugat acum un an, în casa bunicii mele – ce spun eu acum un an, chiar şi în urmă cu o lună!

— Da, îmi amintesc! Şi eram sincer. Ce pot face dacă totul a dat greş?

— A dat greş pentru că tu doreşti acum altceva.

— Ar fi dat greş şi într-un caz şi în altul. *Tu* n-ai crezut niciodată în mine.

Miriam râse cu un sunet straniu. Paul păstră tăcerea, îl sfredelea senzaţia că fusese amăgit. El gândise că Mîriam îl idolatrizează şi de fapt ea îl dispreţuise. Îl lăsase să spună tot felul de lucruri nereale, fără să-l contrazică, îl lăsase să lupte de unul singur. Dar cel mai mult îi stătea în gât faptul că-l dispreţuise în vreme ce el fusese încredinţat că-l venerează. Din moment ce era nemulţumită, ar fi trebuit să-i spună şi lui. Fusese lipsită de onestitate. O ura. În toţi aceşti ani îl tratase ca pe un erou şi în sinea ei îl privise ca pe un ţine, un puşti nesocotit. Atunci de ce lăsase pe acest puşti nesocotit să se afunde în nesocotinţa lui? îşi oţeli inima împotriva ei.

Minam şedea pierită de durere. Ştiuse, o, cât de bine ştiuse că aşa va fi! în tot timpul cât stătea departe de el, îi făcuse inventarul sufletesc; îi cunoştea micimea, meschinăria, iresponsabilitatea. Ba chiar îşi ferecase sufletul împotriva lui. Acum nu era zguduită, nici

doborâtă, nici măcar foarte rănită. Ştiuse. Dar de ce oare, aşa cum stătea acolo. Paul continua să-şi păstreze ciudata-i dominare asupră-i? Până şi mişcările lui o fascinau, de parc-ar fi fost hipnotizată. Şi totuşi era mârşav, fals, inconsecvent şi josnic. În ce îşi avea sursa robia ei? De ce simpla mişcare a braţului său o tulbura cum nimic pe lume n-ar fi putut s-o tulbure? De ce era atât de înlănţuită de el? De ce, chiar şi acum, ar fi fost de ajuns să-i arunce doar o privire şi să-i poruncească, pentru ca ea să i se supună? S-ar fi supus oricăreia dintre dorinţele lui minore. Dar, în clipa în care i se supunea, îl avea în puterea ei, ştia bine, şi ar fi putut face din el tot ce-ar fi vrut! Era sigură de puterile ei. Numai că acum se strecurase între ei o nouă înrâurire! Ah, nu era bărbat! Era un bebeluş care ţipa după jucăria mai nouă! Şi întreaga legătură sufletească dintre ei n-ar fi izbutit să-l ţină locului. Foarte bine, n-avea decât să plece. Dar la ea se va întoarce când va fi sătul de noile senzaţii.

Paul răscoli ţărâna cu beţişorul, până când i se făcu lehamite. Miriam se ridică. El continua să zvârle bulgăraşi de pământ în râu.

— Vrei să luăm ceaiul aici? întrebă Paul.

— Da.

În timpul ceaiului, discutară diverse fleacuri. El îi perora despre gustul pentru ornamentaţii – sala de mese a cabanei îi sugerase subiectul – şi raportul acestora cu estetica. Miriam era rece şi tăcută. În drum spre casă, îl întrebă:

— Şi n-o să ne mai vedem?

— Nu… sau foarte rar, decretă el.

— Şi nici n-o să ne scriem? urmă ea cu o notă aproape sarcastică în glas.

— Cum doreşti tu. Nu suntem străini – şi nu vom fi niciodată, orice s-ar întâmpla. Din când în când am să-ţi scriu. Linişteşte-te.

— Înţeleg! răspunse ea tăios.

Dar el ajunsese la un stadiu de oarecare oţelire împotriva suferinţei. În viaţa lui se petrecuse o mare ruptură. Avusese un şoc cumplit când Miriam îi revelase faptul că iubirea lor fusese doar un neîntrerupt conflict. Nimic altceva nu mai avea importanţă. Dacă această iubire nu însemnase niciodată mare lucru, atunci nu era necesar să se frământe din pricină că se sfârşise.

O părăsi la capătul aleii. În timp ce Miriam se îndrepta spre casă, singuratică, în rochia ei cea nouă, trebuind, odată ajunsă la celălalt capăt, să dea ochi cu ai ei, Paul rămase pe şosea, ţintuit de ruşine şi de durere, gândindu-se la suferinţa pe care i-o pricinuise.

Ca o reacţie, în strădania de a-şi restabili respectul de sine, se duse să ia o băutură la Salcia. La o masă se aflau patru fete, pornite să-şi petreacă ziua la aer liber, şi care acum se cinsteau cu un modest pahar de porto. Aveau în faţă câteva bomboane de şocolată. Paul se aşează la o masă alăturată, cu paharul lui de whisky.

S89

Observă că fetele şuşoteau şi-şi făceau senine. La un moment dat, una dintre ele, o brunetă bine făcută şi impertinentă, se aplecă spre el întrebându-l:

— Doreşti o bomboană?

Celelalte chicotiră în gura mare.

— Da, răspunse Paul. Dă-mi una tare – cu alune, nu-mi plac cele cu cremă.

— Poftim – s-a nimerit una cu migdale, special pentru dumneata.

Întinse spre el degetele între care ţinea bomboana. Paul deschise gura. Fata îi vârî bomboana între buze, şi se aprinse la faţă.

— Eşti drăguţă! îi declară Paul.

— Ei, făcu ea, ne spuneam că arăţi cam mofluz, şi fetele m-au provocat să-ţi ofer o bomboană.

— N-aş refuza dacă mi-ai mai oferi una – dar de alt soi.

Se porniră laolaltă pe râs.

Când ajunse acasă, erau ceasurile nouă şi se întunecase. Intră în casă pe tăcute. Maică-sa, care-l aştepta, se ridică îngrijorată.

— I-am spus, o anunţă el.

— Mă bucur, răspunse doamna Morel uşurată.

Paul îşi atârnă şapca în cui, cu un gest obosit.

— I-am spus că între noi s-a sfârşit totul.

— Aşa e bine, fiule. Acum, desigur, trece prin câteva clipe grele, dar e mult mai bine pentru viitorul ei. Ştiu ce-ţi spun. Nu erai potrivit pentru ea.

Paul se aşează râzând cu poftă.

— M-am distrat aşa de bine cu nişte fete la cârciumă!

Maică-sa îl cântări din priviri. Părea s-o fi uitat pe

Miriam. Îi povesti despre fetele întâlnite la Salcia. Doamna Morel continuă să-l măsoare. Veselia asta a lui era artificială. Sub ea se ascundeau mult prea multă spaimă şi chin.

— Haide să mănânci ceva, îl îndemnă cu blândeţe.

Mai târziu, Paul i se adresă, îngândurat:

— Niciodată nu a crezut că o să mă aibă, mamă, a ştiut de la bun început, aşa că nu-i prea dezamăgită.

— Mi-e teamă, răspunse mama, că încă nu a renunţat cu totul la tine.

— Nu, poate că nu.

— Ai să-ţi dai seama că ai procedat bine rupând cu ea.

— Nu ştiu, răspunse el cu disperare.

— Ei, haide, las-o să se descurce singură.

Şi el o lăsă să se descurce, şi ea fu foarte singură. Puţini oameni se sinchiseau de ea, iar Miriam, la rându-i, se sinchisea de prea puţini. Aşa încât rămase singură cu ea însăşi, aşteptând.

KII
PASIUNE

Încetul cu încetul, Paul se străduia să-şi câştige

existenţa prin talentul său. Fabrica Liberty achiziţionase câteva din modelele lui imprimate pe diferite materiale; reuşise să mai plaseze în două-trei locuri desene pentru broderii, pentru podoabe bisericeşti şi altele de acelaşi gen. Deocamdată nu câştiga cine ştie ce, dar cu timpul avea şanse să-şi extindă profiturile. De asemenea, se împrietenise cu un desenator de la un atelier de olărie, şi se alegea cu noi cunoştinţe de pe urma acestei relaţii. Îl interesa foarte mult arta aplicată. Dar între timp, lucra pe îndelete la tablouri. Îi plăcea să picteze forme vaste, în plină lumină, dar nu alcătuite structural doar din reflexe de lumini şi umbre, ca figurile impresioniştilor; siluetele lui aveau contururi definite, dar o anumită luminozitate interioară, ca unele dintre personajele lui Michelangelo. Şi îşi integra figurile într-un peisaj, realizând ceea ce credea el a fi proporţiile reale. Lucra mult din memorie, folosind ca model chipurile tuturor Celor pe care-i cunoştea. Credea cu tărie că munca lui era bună şi valoroasă. În ciuda acceselor de depresiune, când nega şi se dezicea de orice, continua să creadă în arta lui.

Împlinise douăzeci şi patru de ani, când îi făcu maică-sii prima confidenţă artistică:

— Mamă, îi spuse, am de gând să realizez un tablou care să le rupă gura la toţi.

Doamna Morel pufni pe nări, în felul ei caracteristic. Era ca şi cum ar fi înălţat, cu oarecare satisfacţie, din umeri.

— Foarte bine, băiete. Să te vedem!

— Ai să vezi, porumbiţa mea! Ai să vezi tu dacă n-ai să te umfli în pene, nu peste mult timp.

— Mă bucur, băieţaş, îi zâmbi ea.

— Dar o să trebuiască să te mai schimbi şi tu puţin; de pildă, în purtarea cu Minnie!

Minnie era mica lor slujnică în vârstă de paisprezece ani.

— Ce-i cu Minnie? întrebă doamna Morel plină de

demnitate.

— Am auzit-o cum îţi spunea azi-dimineaţă, când ai ieşit tu în ploaie ca să iei nişte cărbuni: „Vai, doamnă Morel, tocmai mă gândeam să aduc eu!” Asta dovedeşte că te pricepi grozav să conduci servitoarele.

— Ei, a fost doar o drăgălăşenie din partea fetei!

— Şi tu care ai început să te scuzi: „Nu poţi face două lucruri deodată, Minnie, nu-i aşa?”

— Era ocupată cu spălatul, se apără doamna Morel.

— Şi ce ţi-a răspuns ea? „Puteaţi să mai aşteptaţi o clipă, ia uitaţi-vă ce v-aţi mai bălăcit în noroi!”

— Ei da, aşa a fost – obrăznicătură neruşinată ce eşti!

Se uită râzând la maică-sa. Era din nou caldă şi îmbujorată de dragoste pentru el. De parcă, o clipă, soarele şi-ar fi revărsat toate razele asupra ei. Paul continuă să lucreze cu inima plină de bucurie.

Când era fericită mama lui arăta atât de bine, încât nu-i mai vedea părul cărunt.

Şi în anul acela, o luă cu el în vacanţă la Isle of Wight. A fost un răstimp de mari emoţii şi de mare frumuseţe pentru amândoi. Doamna Morel nu mai contenea să se bucure şi să se minuneze. Dar Paul o silea să meargă cu el mai mult decât o ţineau puterile. Avu o criză cu leşinuri. Faţa i se făcu ca scrumul, şi gura i se învineţi. Băiatul trecu prin chinurile agoniei. Avea senzaţia că cineva îi implântă un cuţit în piept. Pe urmă, doamna Morel îşi reveni, şi Paul uită. Dar îngrijorarea zvâcnea în el, ca o rană care nu se închide.

După ce o părăsise pe Miriam, se dusese drept la Clara. În lunea care urmă rupturii, cobori în atelier la ea. Clara înălţă privirile şi-i zâmbi. Fără ca niciunul dintre ei să-şi dea seama, deveniseră foarte intimi. Femeia simţi la el o nouă strălucire.

— Ei bine, regină din Saba! i se adresă el zâmbind.

— De ce-mi spui aşa?

— Pentru că ţi se potriveşte. Ai o rochie nouă!

Roşi, întrebându-l:

— Şi ce-i cu asta?

— Îţi stă de minune. Aş fi putut să-ţi desenez *eu* o rochie.

— Şi cum ar fi fost?

Se postă în faţa ei, cu priviri scăpărătoare, în timp ce-i explica modelul. I se uita drept în ochi. Apoi brusc, o trase spre el. Clara dădu să se ferească. Paul îi strânse stofa corsajului, lipindu-i-l de trup şi netezindu-i-l peste sâni.

— Ar fi fost mai *aşa,* o lămuri el.

Dar amândoi aveau obrajii încinşi ca para focului; se îndepărtă în fugă. O atinsese. Tot trupul îi tremura, aţâţat de noua senzaţie.

Se statornici o înţelegere mută între ei. În cea de a doua seară, se duseră împreună la cinematograf, în scurtul răgaz pe care-l avea până la sosirea trenului. În timp ce şedeau, îi văzu mina foarte aproape de a lui. Câteva clipe nu îndrăzni să i-o atingă. Imaginile filmului se legănau şi îi dansau în faţa ochilor. Apoi îi luă mâna într-a lui. Era o mină robustă şi fermă, care-i umplea toată strânsoarea palmei. O încleştă cu putere. Clara nu se clinti, nu-i dădu niciun semn. Când ieşiră din cinematograf, se apropiase minutul de sosire a trenului. Paul şovăi.

— Noapte bună, îi spuse în cele din urmă, şi trecu pe trotuarul de peste drum.

A doua zi se duse din nou la ea. Clara se arătă cam distantă.

— Vrei să facem luni o plimbare? o întrebă.

Clara îşi întoarse faţa în lături.

— Ai să-i spui lui Miriam? răspunse sarcastic.

— Am terminat cu ea.

— Când?

— Duminica trecută.

— V-aţi certat?

— Nu! Eu luasem hotărârea mai dinainte. I-am spus

răspicat că mă consider liber.

Clara nu-i răspunse nimic, şi el se întoarse la masa lui de lucru. Era atât de liniştită şi de mândră!

Sâmbătă seara o invită la o cafea într-un restaurant, după terminarea lucrului. Apăru cu o înfăţişare foarte rezervată şi distantă. Paul mai avea trei sferturi de oră până la plecarea trenului.

— Vrei să ne plimbăm puţin? o întrebă.

Ea încuviinţă şi porniră împreună, pe lângă castel, în parc. Se simţea speriat. Păşea alături de dânsul, îmbufnată, exprimând parcă şi prin mers indignare, repulsie, furie. Se temea să-i cuprindă mina.

— Încotro mergem? o întrebă când se cufundară în întuneric.

— Mi-e totuna.

— Atunci hai să urcăm treptele.

Deodată Paul se răsuci pe călcâie. Trecuseră de treptele parcului. Clara rămase nemişcată, sâcâită de subita lui schimbare de direcţie. Paul întinse mâinile după ea. Îşi păstra atitudinea trufaşă. O strânse brusc în braţerămase o clipă încordat, apoi o sărută. După aceea îi dădu drumul.

— Hai să mergem, îi ceru pocăit.

Îl urmă. Paul îi luă mâna şi-i sărută vârfurile degetelor, înaintau în tăcere. Când ieşiră la lumină, îi eliberă mina. Nu scoaseră nicio vorbă până când ajunseră la gară. Acolo se priviră în ochi.

— Noapte bună, îi spuse Clara.

Paul se îndreptă spre tren. Acţiona absolut mecanic. Oamenii îi vorbeau. Auzea ecoul slab al răspunsurilor lui. Era în delir. Simţea că dacă nu se face repede luni, înnebuneşte. Luni avea s-o vadă din nou. Şi toată făptura lui era concentrată acut în acel singur punct, înainte. Dar se interpunea duminica. Nu putea să îndure. Şi n-o putea vedea până luni. Şi se interpunea o întreagă duminică – ceas după ceas de tensiune. Îi venea să se dea cu capul de uşa vagonului. Dar rămase

nemişcat. În drum spre casă, luă un whisky, însă prin asta nu făcu decât să înrăutăţească lucrurile. Nu trebuia s-o necăjească pe maică-sa, era lucrul ce} mai important. Se prefăcu a fi vesel şi se duse repede la culcare. Complet îmbrăcat, se aşeză la fereastră, cu bărbia proptită de genunchii înălţaţi, cu privirile pierdute în depărtare, spre dealul pe care se aprinsese o jerbă de lumină. Nu gândea, nu dormea, ci şedea nemişcat, scrutând noaptea. Şi când, în cele din urmă, frigul îl readuse în simţiri, văzu că ceasul i se oprise la două şi jumătate. Acum era trecut de trei. Se simţea istovit, dar mai presus de toate îl chinuia gândul că e duminică dimineaţa. Se vârî în pat şi dormi. Apoi porni pe bicicletă şi pedală întreaga zi până când se slei vlaga din el. Dar aproape că nici nu ştia pe unde fusese. A doua zi însă, avea să fie luni. Dormi până la patru dimineaţa. După aceea, zăcu treaz în noapte, gândind. Se simţea acum mai aproape de el însuşi – se putea vedea aievea, undeva în faţa lui. După-masă aveau să facă împreună o plimbare. După-masă! Părea să mai fie ani până atunci!

Ceasurile se târau cu încetineală. Se deşteptă şi taică-su; Paul îl auzi bocănind în jur. Apoi minerul plecă spre mină, târându-şi ciubotele grele. Cocoşii se porniră să cânte. O căruţă hodorogi pe drum. Se sculă şi maică-sa. Aţâţă focul. Pe urmă îl strigă încetişor. Îi răspunse ea şi cum ar fi fost încă adormit. Această nălucă a lui se comporta destul de verosimil.

Mărşăluia spre gară – încă o milă! Trenul se apropia de Nottingham. Oare avea să oprească la intrarea în tunel? Dar n-avea însemnătate; până-n prânz, tot soseşte el. Iată-l ajuns la Jordan. Clara avea să apară peste o jumătate de oră. Oricum ar fi, o va simţi în preajmă. Isprăvise corespondenţa. Clara trebuie să fi sosit. Dar poate că nu a venit. Se repezi în sălile de jos. Ah! o zărise prin uşa de sticlă. Umerii ei uşor gârboviţi peste maşina de cusut îl făcură să simtă că nu se mai poate struni; nu mai putea rezista. Intră. Era palid,

nervos, stânjenit şi îngheţat. Oare ea o să-l judece greşit? Prin această falsă carapace nu putea să transpară eul lui adevărat.

— Azi după-masă… ai să vii? izbuti el să îngaime.

— Cred că da, murmură Clara.

Stătea în faţa ei, incapabil să scoată o vorbă. Clara îşi ferea faţa în lături. Paul avu din nou senzaţia că-şi pierde cunoştinţa. Îşi încleşta dinţii şi se întoarse sus la el. Până acum se comportase corect, şi aşa avea să se poarte în continuare. Întreaga dimineaţă, tot ce-l înconjura i se părea a fi la mare depărtare, aşa cum îi apar lucrurile unui om narcotizat cu cloroform. El însuşi se simţea legat de mâini şi de picioare. Dar pe de altă parte exista eul lui, celălalt eu, acela pe care-l vedea la depărtare, înscriind date într-un registru, şi-şi urmărea cu grijă acest eu, ca nu cumva să facă vreo greşeală.

Dar cazna şi tensiunea acestei stări nu mai puteau continua. Lucra fără întrerupere. Şi totuşi nu erau decât orele douăsprezece. Stătea nemişcat la birou şi lucra de parcă era bătut în ţinte; se canonea din răsputeri. Se făcu unu fără un sfert; putea, în sfârşit, să-şi strângă lucrurile. Apoi alerga într-un suflet jos.

— Ne întâlnim la fântână la ora două, îi spuse.

— Nu pot fi acolo înainte de două şi jumătate.

— Da! făcu el.

Clara îi văzu ochii negri, demenţi.

— Am să încerc să fiu la două şi un sfert.

Trebui să se mulţumească cu atât. Se duse şi îmbucă ceva. Dar tot timpul se afla sub narcoză, şi fiecare minut se lungea la infinit. Parcurse mile, străbătând străzi în lung şi-n lat. Apoi se temu că o să întârzie la întâlnire. Se înfiinţă la fântână la două şi cinci. Următorul sfert de oră a însemnat un supliciu subtil: chinul de a-şi îmbina eul adevărat cu eul aparent. Apoi o zări. Venise! Şi el se afla acolo!

— Ai întârziat, îi spuse.

— Numai cu cinci minute.

— Eu n-aş fi fost niciodată în stare să-ţi fac ţie una ca asta.

Era îmbrăcată într-un taior bleumarin. Paul îi privi trupul frumos.

— Ai nevoie de câteva flori, îi spuse, îndreptându-se spre cea mai apropiată florărie.

Ea îl urmă în tăcere, îi cumpără un bucheţel de garoafe roşii-cărămizii. Şi i-l prinse la jachetă, roşind.

— Ce culoare frumoasă au! observă el.

— Aş fi preferat o culoare mai potolită, i Paul râse.

— Te simţi ca o pată de carmin ambulantă?

Clara îşi lăsă capul în jos, ferindu-se de oamenii cu care se întâlneau. El îi arunca, pe furiş, priviri piezişe. Jos, pe linia dintre obraz şi gât, lângă lobul urechii, era un locşor tainic pe care jinduia să-l atingă. Şi se desprindea din făptura ei o anumită plinătate, plinătatea spicului de grâu care se ondulează uşor în vânt, sub greutatea rodului, o plinătate care lui îi stârnea viitori în creier. Părea că merge pe stradă cuprins de vârtej, şi toate se roteau în jurul lui.

Când se aşezară în tramcar, Clara îşi rezemă de el umărul greu. Paul îi luă mâna într-a lui. Avea senzaţia că, în sfârşit, iese din păienjenişul narcozei, că începe să respire. Urechea ei, cuibărită printre buclele blonde, aproape că-i atingea buzele. Ispita de a o săruta era copleşitoare. Dar se mai aflau şi alţi călători pe platforma tramcarului. Totuşi dorinţa de a o săruta nu-i dădea astâmpăr. La urma urmei, nu mai era el însuşi, nu era decât un element complementar al ei, asemenea luminii soarelui care o învăluia.

Aruncă o privire fugară pe fereastră. Plouase. Faleza stâncoasă pe care era căţărat castelul se înălţa, vrâstată de ploaie, dominând întinderea plată a oraşului. Traversară spaţiul larg şi negru al căilor ferate Midland, şi trecură de ţarcul de vite, care se detaşa alb. Apoi o luară de-a lungul sărăcăcioasei Wilford Roacă.

Clara se legăna uşor, în ritmul hurducăturilor

tramcarului, şi cum se rezema de Paul, se apleca peste el. Paul era un tânăr viguros, zvelt, însufleţit de o nesecată energie. Avea o faţă aspră, cu trăsături cioplite dur, ca ale oamenilor de rând; dar ochii adânciţi pe sub sprâncenele groase erau atât de plini de viaţă, încât o fermecau. Păreau să danseze, şi totuşi erau calmi, gata să palpite la cel mai infim strop de veselie. Gura lui, de asemenea, părea gata-gata să izbucnească într-un râs de triumf, şi totuşi nu râdea. Plutea în jurul lui un aer de intensă aşteptare. Clara îşi muşcă buzele, întunecată. Mâna lui îi încleşta cu tărie mâna. Plătiră taxa de doi penny la portiţa turnantă şi trecură pe pod. Apele râului Trent erau umflate. Şerpuiau pe sub pod, tăcute şi perfide, împreunându-se într-un trup molatic, călător. Plouase mult. Malurile râului erau presărate cu ochiuri licăritoare de apă revărsată. Cerul se întindea plumburiu, cu luciri de argint, ici colo. În cimitirul Wilford, dăliile erau muiate de ploaie – şomoioage ude, de un roşu întunecat. Pe poteca ce străbătea câmpia verde de pe malul râului, alungindu-se pe sub colonadele ulmilor, nu se afla ţipenie de om.

Deasupra apelor argintii-neguroase tremura un abur diafan, iar câmpul verde şi ulmii erau stropiţi cu paiete de aur. Râul aluneca pe lângă ei, compact, tăcut şi repede, întreţesându-se în propria-i împletitură, ca o fiinţă complexă, subtilă. Clara păşea alături, posacă.

— De ce ai părăsit-o pe Miriam? îl întrebă în cele din urmă, pe un ton discordant.

Paul se încruntă.

— Pentru că am dorit s-o părăsesc.

— De ce?

— Pentru că nu am mai dorit să continui legăturile cu ea. Şi nu doresc să mă însor.

Câteva clipe nu-i răspunse. Îşi alegeau drumul pe cărarea noroioasă. De pe frunzele ulmilor picurau stropi de ploaie.

— N-ai vrut să te însori cu Miriam sau nu vrei să te

însori deloc?

— Şi una şi alta, răspunse Paul. Şi una şi alta.

Din pricina smârcurilor, trebuiră să facă ocoluri ca să ajungă la pârleaz.

— Şi ea ce-a spus? întrebă Clara.

— Miriam mi-a declarat că sunt un plod de patru ani şi că m-am luptat întotdeauna ca să scap de ea.

Clara cumpăni un timp asupra acestor cuvinte.

— Dar eraţi împreună de o bună bucată de vreme?

— Da.

— Şi acum nu vrei s-o mai vezi?

— Nu! Ştiu bine că n-are niciun rost.

Chibzui din nou.

— Nu socoteşti că te-ai purtat destul de urât cu ea?

— Ba da. Ar fi trebuit să rup cu ea, cu ani în urmă. Dar acum ar fi fost lipsit de sens să merg mai departe. Două lucruri greşite nu fac împreună un lucru drept.

— Câţi ani ai tu? îl întrebă Clara.

— Douăzeci şi cinci.

— Şi eu am treizeci.

— Ştiam.

— Împlinesc în curând treizeci şi unu – sau i-am şi împlinit?

— Nu ştiu şi nici nu-mi pasă. Ce importanţă are?

Se găseau la marginea câmpului. Cărarea udă, roşiatică.

năclăită de pe acum de frunze veştede, lipicioase, urca pieptiş dâmbul abrupt, croindu-şi drum printre ierburi. De o parte şi de alta era mărginită de ulmii drepţi ca nişte columne în jurul unui naos, arcuindu-şi coroanele şi împletindu-şi-le într-o boltă din care picau frunze moarte. Cât cuprindeai cu ochii, întinderea era pustie, tăcută şi udă. Clara se căţărase pe pârleaz, iar el îi ţinea ambele mâini. I se uita în ochi, râzând. Apoi sări jos. Sânii i se lipiră de pieptul lui; o strânse în braţe şi-i acoperi faţa cu sărutări.

Începură să urce cărarea lunecoasă, povârnită şi

ruginie. După un timp, ea îi descleştă mâna de pe braţ şi şi-o trecu singură pe după mijloc.

— Îmi apăsai venele braţului, aşa de tare mă strângeai, îi spuse.

Urcau mai departe. Simţea în vârfurile degetelor tremurul sânilor ei. Totul în jur era pustiu, cufundat în linişte. În stânga, prin ferestruicile şi spărturile dintre crengile ulmilor, se zărea ogorul arămiu şi îmbibat de apă. La dreapta, când se uitau în jos, puteau vedea crestele copacilor urcând de departe, din vale; din când în când, prindeau şopotul apei. Ici-colo, se întrezăreau jos, în căuşul văii, fulgerări ale apelor pline şi molcome ale X'ăului Trent, şi sclipiri de câmpie verde, smălţuită de minuscule turme albe.

— Cred că locurile nu s-au prea schimbat din vremea când White venea pe aici, spuse el.

Dar nu-şi desprindea ochii de la gâtul ei, acolo sub lobul urechii, unde îmbujorarea i se topea în auriu de miere; şi de la gura ei, care se ţuguia într-un botişor mofluz. Se freca de el în timp ce urca, iar trupul lui era o coardă întinsă la maximum.

La jumătatea drumului de sub colonadele ulmilor, acolo unde păduricea se caţără până la punctul cel mai de sus deasupra râului, urcuşul lor pieptiş păru să se fi poticnit. O duse prin iarbă, sub copaci, la marginea cărării. Stânca roşiatică se precipita vertiginos, printre arbuşti şi mărăcinişuri» drept spre râul care sclipea, întunecat de umbrele frunzişurilor. Jos, departe, malurile netede erau de un verde intens. Paul şi Clara rămaseră lipiţi unul de celălalt, tăcuţi, speriaţi, fiecare fibră din trup atingându-li-se. De jos, le ajungea la urechi clipocitul iute al apei.

— De ce l-ai urât pe Baxter Dawes? o întrebă într-un târziu.

Se întoarse către dânsul cu o splendidă mişcare. Gura şi gâtul i se ofereau, pleoapele îi erau pe jumătate lăsate, sânii i se sumeţeau spre el, ehemându-l parcă.

Paul scăpără într-un râs scurt, închise ochii şi o întâlni într-un sărut lung, deplin. Gura ei se topi într-a lui; trupurile li se încătuşară, fuzionară. Trecură câteva minute până se desprinseră unul de celălalt. Se găseau lângă cărare.

— Vrei să coborâm la râu? o întrebă.

Ea îl privi, lăsându-i-se în voie. Paul trecu pragul malului râpos şi începu să-şi dea drumul la vale.

— E alunecos, o preveni.

— Nu face nimic.

Clisa roşiatică se precipita aproape perpendicular. Paul se lăsă să alunece, apucându-se de câte un smoc de iarbă, agăţându-se de tufişuri, făcându-şi câte o mică platformă dintr-o rădăcină de copac. Din loc în loc o aştepta, râzând întărâtat. Pantofii ei erau năclăiţi de glod roşu. Îi venea destul de greu. Paul se încruntă. În cele din urmă o prinse de mână, iar ea se opri alături. Stânca urca pieptiş deasupra lor şi se prăvălea povârnit sub ei. Obrajii Clarei erau aprinşi ca focul, ochii îi scânteiau. Paul privi la râpa care se căsca dedesubt.

— E riscant, comentă el, sau, în orice caz, neplăcut. Vrei să ne întoarcem?

— Dacă o faci pentru mine, nu vreau.

— Bine. Vezi, n-am cum să te ajut, mai rău te-aş împiedica. Dă-mi pacheţelul ăsta şi mănuşile. Vai, sărmanii tăi pantofi!

Stăteau cocoţaţi pe o muchie a surpăturii, sub un pâlo de copaci.

— Ei bine, eu pornesc iar, o anunţă.

Îşi dădu drumul din nou, alunecând, împleticindu-se, glisând până la primul copac de care se izbi cu o bufnitură ce-i tăie aproape răsuflarea. Clara venea după dânsul, precaută, ţinându-se de crengi şi de tufişuri. Astfel coborâră, bucată cu bucată, până la marginea râului. Acolo, spre neplăcerea lui, constatară că apele revărsate înghiţiseră cărarea şi că povârnişul de clisă roşie cădea retezat de-a dreptul în apă. Paul se propti în

călcâie, stăvilindu-şi brusc înaintarea. Sfoara pacheţelului plesni cu un pocnet sec; pacheţelul ambalat în hârtie cafenie îi scăpă din mină şi sări drept în apă, unde pluti lin la vale. Paul să prinse de copacul de alături.

— Fir-aş al naibii să fiu! strigă mânios.

Apoi râse.

Clara aluneca primejdios la vale.

— Fii atentă! o avertiză el.

Se rezemă cu spinarea de copac, aşteptând-o.

— Dă-ţi drumul, îi strigă, deschizându-şi larg braţele.

Îşi dădu drumul în jos, alergând. O prinse în braţe, şi rămaseră înlănţuiţi privind apele negre care scurmau marginea zdrenţuită a malului. Pacheţelul pierise din văz.

— Nu face nimic, îl consolă ea.

O strânse mai puternic şi o sărută. Nu aveau mal mult spaţiu să se mişte decât încăpea sub tălpile lor.

— Asta-i curată pungăşie! strigă el. Dar făgaşul e călcat de piciorul omului, aşa că dacă înaintăm puţin, cred, că o să redescoperim poteca.

Râul clocotea, încolăcindu-şi curbele voluminoase. Pe malul celălalt, vitele păşteau întinderile pustii. În dreapta, stânca se înălţa ameţitor. Stătură rezemaţi de copac. împresuraţi de tăcerea apelor.

— Hai să încercăm să înaintăm, îi ceru el.

Începură să se afunde prin glodul roşu al urmelor scobite de bocancii cu ţinte ai unui om. Erau înfierbântaţi şi îmbujoraţi. Pantofii încleiaţi de noroi le îngreunau paşii. În cele din urmă, găsiră poteca surpată de inundaţie. Era presărată cu o puzderie de gunoaie lăsate de ape, dar în orice caz, acum le venea mai uşor.

Îşi curăţară pantofii frecându-i cu rămurele. Inima lui bătea cu furie, năvalnic.

Deodată, în timp ce se apropiau de şes, zăriră doi bărbaţi stând liniştiţi chiar la marginea apei. Îi sări inima

în piept. Cei doi pescuiau. Paul se întoarse spre Clara şi-şi ridică mâna în chip de avertisment. Ea şovăi, îşi încheie pardesiul. Porniră înainte, împreună.

Pescarii întoarseră capetele, curioşi să-i urmărească pe cei doi intruşi care le tulburaseră tihna şi singurătatea. Aprinseseră un foc, care acum se stinsese aproape complet. Totul era învăluit într-o linişte neţărmurită. Oamenii îşi văzură mai departe de pescuit, înfipţi ca nişte statui la marginea râului cu luciri cenuşii. Clara păşi înainte, cu capul plecat, roşind; Paul râdea în sinea lui. Curând ieşiră din văzul celor doi oameni şi se pierdură pe după sălcii.

— Ei, acu ar trebui să-i înecăm, spuse Paul cu voce domoală.

Clara nu-i răspunse. Se căzneau să înainteze pe o cărăruie îngustă, chiar pe muchia malului. Deodată, cărarea pieri. În faţa lor, malul nu mai era decât lut roşu cleios, coborând abrupt în apă. Paul se opri înjurând printre dinţii strânşi.

— E imposibil, răspunse Clara.

Paul stătea ţeapăn, rotindu-şi privirile.

Drept în faţă, în râu, se iveau două insuliţe acoperite cu papură, dar păreau inaccesibile. Deasupra capului stânca râpoasă cobora ca un zid retezat. În spate, la mică depărtare, se aflau pescarii. Dincolo de râu, vitele îndepărtate păşteau molcom, în după-amiaza pustie. Paul înjură din nou pe sub mustaţă, cu obidă. Privi în sus, la faleza alunecoasă, perpendiculară. Oare să nu fi existat alta scăpare decât aceea de a se căţăra înapoi până la cărarea obişnuită?

— Aşteaptă o clipă, îi ceru el şi, proptindu-şi călcâiele lateral în argila roşie, începu să se caţere sprinten.

Se uita cu luare-aminte la fiecare rădăcină de copac şi în cele din urmă găsi ceea ce căuta. Doi fagi îngemănaţi, implântaţi pe coasta dealului, încadrau între rădăcinile lor o porţiune de pământ plan. Era căptuşită

toată cu frunze căzute, şi putea sluji ca loc de repaus. Pescarii, de bună seamă, nu-i mai puteau vedea. Îşi aşternu pe jos mantaua de ploaie, şi-i făcu semn şi ei să vină. Clara se căzni să-l ajungă. Când se află lângă dânsul, îi aruncă o privire grea, mută, şi-şi lăsă capul pe umărul lui. Paul o strânse la piept şi iscodi atent împrejurimile. Nu i-ar fi putut vedea nimeni în afară de vacile costelive singuratice, de dincolo de râu. Îşi îngropă gura în gâtul ei, în locul unde putea simţi cu buzele bătăile grele ale pulsului. Totul în jur era perfect nemişcat. În după-amiază nu mai exista nimic în afară de ei doi.

Când Clara se ridică. Paul, care în tot acest timp se aflase răsturnat cu faţa în jos, văzu risipite pe rădăcinile umede ale fagilor o sumedenie de petale de garoafe roşii, ca nişte stropi de sânge; şi aceste lacrimi însângerate picurau din pieptul ei, lunecându-i pe rochie, la picioare.

— Ţi-am strivit florile, îi spuse.

Îl privi cu aceiaşi ochi grei, în timp ce-şi netezea părul. Deodată Paul, îşi plimbă vârfurile degetelor pe obrazul ei.

— De ce ţi-e inima împovărată? o întrebă cu dojană în glas.

Clara îi zâmbi trist, ca şi cum în adâncul ei s-ar fi simţit singură. El îi dezmierdă obrajii şi o sărută.

— Nu! îi spuse. Nu trebuie să te amărăşti.

Ea îi cuprinse strâns degetele cu care o mângâie şi râse nesigur. Apoi îşi lăsă mâna în jos. Paul îi dădu la o parte şuviţele de păr de pe frunte, alintându-i tâmplele, atingându-i-le cu buzele.

— Nu trebuie să te necăjeşti, îi spuse blând, rugător.

— Nu, nu mă necăjesc, râse ea, tandru şi resemnat.

— Ba da! Dar nu te necăji, o imploră, dezmierdând-o.

— Nu, îl consolă ea, sărutându-l.

Se opriră într-un urcuş greu, până când izbutiră să

ajungă din nou sus. Se canoniră un sfert de oră. Când ajunseră din nou pe platoul ierbos, Paul îşi scoase şapca, îşi şterse fruntea îmbrobonită de sudoare şi oftă.

— Ei, acum ne aflăm iarăşi la nivelul normal.

Clara se aşează, gâfâind, în iarba stufoasă. Obrajii îi erau încinşi. Paul o sărută, şi ea se lăsă în voia bucuriei.

— Acum o să-ţi curăţ pantofii şi o să-ţi fac picioarele vrednice de a fi privite de oameni respectabili.

Îngenunche la picioarele ei şi se porni pe curăţat cu un beţişor şi cu pămătufuri de iarbă. Clara îi trecu mâinile prin păr, îi trase capul spre ea şi-l sărută.

— Ce fac eu acuma, lustruiesc pantofi sau sădesc iubiri? întrebă uitându-se la ea şi râzând. Răspunde-mi la această întrebare.

— Faci care din două îţi place mai mult.

— În clipa asta sunt lustragiul tău şi nimic altceva!

Dar rămaseră ochi în ochi, râzând. Apoi se sărutară, ciugulindu-se şi muşcându-se.

— Tţ, tţ, tţ! plescăi el din limbă, aşa cum obişnuia maică-sa. Am spus eu, când e o femeie la mijloc nu reuşeşti să duci nimic la capăt.

Reîncepu să-i cureţe pantofii fredonând încetişor. Clara îi mângâia părul des, şi el îi săruta degetele. Dar continuă să-i frece încălţămintea. În cele din urmă, încălţările ei arătau destul de prezentabile.

— Ei, poftim, ia te uită! Să mai spui că nu mă pricep să-ţi restaurez respectabilitatea! Ridică-te! Arăţi la fel de ireproşabilă ca însăşi Marea Britanie!

Îşi curăţă un pic şi ghetele lui, apoi îşi spălă mâinile într-o băltoacă, fredonând. Coborâră în satul Clifton. Paul se simţea îndrăgostit nebuneşte; fiecare mişcare a ei, fiecare cută a rochiei îl suliţau cu flori fierbinţi şi i se păreau încântătoare.

Bătrâna proprietăreasă a cabanei unde luax-a ceaiul se veseli la vederea lor.

— Mi-ar fi plăcut dac-aţi fi avut o zi cu vreme mai bună, le spuse ea, făcându-şi treabă prin preajmă.

— Nu, râse Paul. Noi tocmai ziceam ce frumos e!

Bătrâna îl privi curios. Emana o strălucire şi un farmec ciudat. Ochii îi mocneau întunecaţi, plini de râs. Paul îşi frecă mustaţa cu un gest vioi.

— Chiar aşa ziceaţi? întrebă patroana, şi în ochii ei bătrâni se aprinse o luminiţă.

25 – Fii şi îndrăgostiţii

— Zău! râse ei.

— Atunci m-aţi convins şi pe mine că e vreme frumoasă, răspunse ea.

Se tot învârtea prin jur şi nu-i venea să-i părăsească.

— Nu ştiu dacă v-ar plăcea nişte ridichi, i se adresă Clarei; am câteva în grădină – şi un castravete.

Clara roşi. Era foarte frumoasă.

— Mi-e poftă de ridichi, răspunse.

Bătrâna se zori, plină de bucurie.

— Dac-ar şti adevărul! şopti Clara.

— Ei bine, nu-l ştie; şi asta dovedeşte că, în orice caz, arătăm destul de bine. Tu ai putea fermeca şi ochii unui arhanghel, iar eu simt că arăt destul de inofensiv – aşa încât dacă pe tine te face frumoasă, şi pe cei din jur îi face bucuroşi să ne aibă în preajmă, şi pe noi ne face fericiţi – asta înseamnă că nu înşelăm pe nimeni cu nimic.

Continuară să mănânce. La plecare, bătrâna veni timidă spre ei, ţinând în mână trei dălii micuţe, feciorelnice, în plină floare, stropite cu pete roşii şi albe. Se opri încântată în faţa Clarei, spunându-i:

— Nu ştiu dacă… şi-i întinse mâna zbârcită care ţinea florile.

— Vai, ce frumoase sunt! exclamă Clara, acceptând darul.

— I le daţi ei pe toate? o întrebă Paul pe bătrâna, mustrător.

— Da, i le dau ei pe toate, răspunse aceasta radiind

de bucurie. Dumneata ţi-ai avut partea de frumuseţe.

— A, să ştiţi c-am să-i cer să-mi dea şi mie una, o necăji el.

— O să facă cum i-o fi ei drag, răspunse bătrâna zâmbind.

Şi, plină de veselie, le făcu o mică plecăciune.

Clara era liniştită şi nestânjenită. Pe drum, Paul îi spuse:

— Nu ai senzaţia că ai comis o crimă, nu-i aşa *1*

Îl privi cu ochi cenuşii, miraţi.

— O crimă? Nu.

— Dar ai senzaţia că ai săvârşit un păcat, aşa s-ar spune.

— Nu. Mă gândesc numai: „Dac-ar şti lumea!”

— Dac-ar şti, probabil că s-ar face că nu înţelege. Deşi oamenii înţeleg asemenea lucruri şi le agreează. Dar ce importanţă are lumea! Aici, acum, când nu ai în jur decât copacii şi pe mine, nu simţi că ai păcătuit, nu-i aşa?

O luă de braţ, o întoarse cu faţa spre el, privind-o drept în ochi. Ceva îl neliniştea.

— Nu suntem păcătoşi, nu-i aşa? o întrebă cu o uşoară încruntare stingherită.

— Nu, răspunse Clara.

O sărută râzând.

— Şi ţi-e drag micul tău păcat, aşa cred. Eu bănuiesc că Evei nu i-a displăcut prea tare când, cu spinarea încovoiată, a părăsit paradisul.

Clara radia o calmă strălucire, care îl bucura. Când se pomeni singur în vagonul trenului, se simţi năpădit de o fericire tumultuoasă, oamenii i se părură excesiv de simpatici, noaptea minunată, totul desăvârşit.

Acasă, o găsi pe doamna Morel citind. Se mai întremase un pic, dar faţa ei căpătase o paloare de ivoriu, apărută nu-şi dădea seama când, dar pe care mai târziu, nu avea s-o mai uite. Mama nu-i vorbea niciodată despre sănătatea ei şubredă. La urma urmelor, îşi spunea

ea, nu era cine ştie ce.

— Ai întârziat! observă, cercetându-l din priviri.

Ochii îi scânteiau; faţa îi strălucea. Îi zâmbi:

— Am fost cu Clara la Clifton.

Maică-sa îl măsură din nou.

— N-or să înceapă oamenii să clevetească?

— De ce? Doar ea e cunoscută ca sufragetă şi nu mai ştiu ce. Şi ce dac-or să clevetească?

— Desigur, n-aţi făcut nimic rău. Dar ştii cum sunt oamenii, şi odată ce intră în gura lumii…

— Mă rog, n-am ce-i face. În fond, gura lumii n-o astupă nici moartea…

— Cred că ar trebui să ţii seama de Clara.

— Aşa şi fac! Şi ce pot oamenii să trăncănească?

— Că am făcut o plimbare împreună. Cred mai curând că tu eşti geloasă.

— Ştii bine că m-aş bucura, dacă n-ar fi vorba de o femeie măritată.

— Bine, dragă, dar e despărţită de soţul ei şi are o anumită platformă de gândire; aşa că oricum e detaşată de turmă, şi, din cânt îmi dau seama, n-are mare lucru de pierdut. Nu; pentru ea, propria ei viaţă nu înseamnă absolut nimic; şi ce valoare are nimicul? Dar în clipa când e împreună cu mine – toate încep să capete o însemnătate. Pentru asta va trebui să plătească – amândoi vom plăti. Oamenii în general se tem să plătească; mai curând flămânzesc şi crapă, decât să plătească.

— Bine, fiul meu! Vom vedea cum se vor sfârşi lucrurile.

— Bine, mama mea! Voi rămâne pe poziţie până la sfârşit!

— Vom vedea.

— Şi e… e teribil de drăguţă, mamă; e într-adevăr. Nici nu ştii!

— Asta nu-i totuna cu a te căsători cu ea.

— Poate că e mai bine aşa.

Un răstimp, domni tăcerea. Paul voia s-o întrebe ceva pe maică-sa, dar se temea.

— Ai vrea s-o cunoşti? spuse în cele din urmă, şovăitor.

— Da, răspunse doamna Morel cu răceală. Aş vrea să văd şi eu ce fel de om e.

— E drăguţă, mamă, zău! Şi cu totul ieşită din comun.

— N-am insinuat niciodată c-ar fi altfel.

— Dar pari să gândeşti că-i altfel… că nu-i la fel de bună ca… e mai bună decât nouăzeci la sută dintre oameni, îţi spun eu! E mai bună, aşa e! E sinceră, e onestă, e corectă! Nu are niciun fel de gând ascuns sau fumuri de superioritate. Nu fi meschină cu ea!

Doamna Morel roşi.

— Te asigur că nu sunt meschină. Paté că e aşa cum spui tu, dar…

— Dar tu nu eşti de acord.

— Şi te-ai aştepta să fiu? întrebă rece.

— Da!… Da! Dac-ai avea un pic de simţire în tine, te-ai bucura. Vrei s-o cunoşti?

— Ţi-am spus că vreau.

— Atunci am s-o aduc… să o aduc aici?

— Cum doreşti.

— Atunci am s-o aduc… într-o duminică… la ceai. Dacă ai să gândeşti vreun lucru urât în legătură cu ea, n-am să-ţi iert niciodată.

Maică-sa râse.

— De parcă asta ar schimba ceva!

Paul ştiu că triumfase.

— Dar e aşa de plăcut, mamă, când sunt cu ea! În felul ei, e o regină.

Uneori, se întorcea de la biserică împreună cu Miriam şi cu Edgar. La fermă nu se mai ducea. Oricum, Miriam se purta cu el întocmai ca şi până atunci, aşa încât nu se simţea stânjenit în prezenţa ei. Într-o seară, când o conduse, se nimeri să fie numai ei doi. Începură

să vorbească despre cărţi; era tema care nu lipsea niciodată dintre ei. Doamna Morel spusese cândva că legătura dintre el şi Miriam era ca un foc alimentat cu cărţi – dacă s-ar isprăvi cărţile, s-ar stinge şi focul. La rândul ei, Miriam se măgulea că poate citi în Paul ca într-o carte deschisă, că în orice clipă poate pune degetul pe capitolul şi pe paragraful la zi. El, credul, gândea că Miriam îl cunoaşte într-adevăr ca nimeni altcineva pe lume. Aşa, încât, îi făcea plăcere să-i vorbească despre dânsul, ca orice egoist elementar. Curând, discuţia devie spre arta lui. Îi flata teribil să se vadă obiectul unui asemenea interes.

— Ce-ai mai lucrat în ultima vreme?

— O, nu mare lucru. Am schiţat o vedere generală a Bestwoodului privit din grădină; mi-a ieşit aproape bine, până la urmă. E a suta încercare.

Continuară discuţia. La un moment dat, ea îl întrebă:

— Aşadar n-ai prea ieşit în ultima vreme?

— Ba da; luni după-masă am urcat cu Clara la Clifton Grove.

— Nu prea era vreme bună, nu-i aşa?

— Dar am ţinut să urcăm, şi a fost destul de bine. Apele Trenţului sunt umflate.

— Şi aţi fost la Barton?

— Nu; am aluat ceaiul la Clifton.

— Da? Trebuie să fi fost frumos.

— Aşa a fost. Un deliciu de bătrânică. Ne-a dăruit nişte dălii globulare, cele mai frumoase pe care ţi le poli închipui.

Miriam îşi lăsă bărbia în piept, dusă pe gânduri. Paul nu era conştient că-i ascunde ceva.

— Dar ce-a făcut-o să vă dăruiască flori? întrebă.

Paul râse.

— Pesemne că i-am plăcut – pentru că eram veseli, aşa cred.

Miriam începu să-şi sugă degetul.

— Te-ai întors târziu acasă?

În sfârşit, se simţi zădărât de tonul ei.

— Am prins trenul de şapte treizeci.

— Aha!

Continuară să meargă fără să-şi vorbească. Paul era furios.

— Şi ce mai face Clara?

— Foarte bine, cred.

— Mă bucur, răspunse cu o undă de ironie. Pentru ca veni vorba, ce mai e cu soţul ei? Niciodată nu se aude nimic de el.

— Trăieşte cu altă femeie, şi e foarte bine la rândul lui. Cel puţin aşa cred.

— Înţeleg… nu ştii precis! Nu găseşti că poziţia Clarei e foarte dificilă pentru o femeie?

— A naibii de dificilă.

— Şi e atât de nedrept! Bărbatul face ce-i place…

— Aşa încât şi femeia poate să facă la fel, completă Paul.

— Dar cum ar fi posibil? Şi dacă ar face-o, în ce poziţie s-ar afla?

— În ce poziţie?

— Vai, dar ar fi imposibil! Nu-ţi dai seama ce consecinţe ar avea pentru o femeie…

— Nu, nu-mi dau seama. Şi dacă o femeie nu se poate nutri cu altceva decât cu o reputaţie nepătată, atunci are parte de-o hrană foarte inconsistentă, de pe urma căreia ar crăpa de foame şi un măgar.

Miriam îi înţelegea justificările morale şi ştia că Paul avea să procedeze în concordanţă cu acestea. Nu-i puse niciodată vreo întrebare directă, dar izbuti să afle îndeajuns.

Într-o altă zi când se întâlni cu Miriam conversaţia se învârti în jurul căsătoriei în general, şi apoi a căsătoriei Clarei cu Dawes.

— Vezi, spuse el, Clara nu a sesizat covârşitoarea importanţă a căsătoriei. A gândit că-i în firea lucrurilor –

că-i ceva ce trebuie să vină – şi atunci de ce nu cu Dawes? – pentru care o mulţime de femei şi-ar fi dat şi sufletul să-l poată cuceri. Apoi s-a pomenit că-i o *femme incomprise* | şi s-a purtat cu el foarte rău, pun rămăşag.

— Şi l-a părăsit pentru că nu o înţelegea?

— Presupun că da. Presupun că n-a avut încotro. Nu-i numai o chestiune de înţelegere, e o chestiune de viaţă. Alături de el, Clara era doar pe jumătate vie, în rest era amorţită, toropită. Şi femeia amorţită era acea *femme incomprise,* şi simţea nevoia să se trezească.

— Şi ce-i cu el?

— Nu ştiu. Cred că o iubeşte atâta cât poate el iubi, dar e un dobitoc.

— E ceva în genul căsniciei dintre mama ta şi tatăl tău, observă Miriam.

— Da; dar cred că, la început, maică-mea a cunoscut o satisfacţie reală alături de taică-meu. Cred că ea a avut o adevărată pasiune pentru el; de asta nu l-a părăsit. Până la urmă, erau adânc legaţi de celălalt.

— Da, rosti Miriam.

— Cred că-i necesar să existe acest element – flacăra adevărată a pasiunii, harul de a trăi prin altă fiinţă – o dată, măcar o dată, chiar dacă nu-i dat să dureze mai mult de trei luni. Vezi tu, mama mea arată ca o femeie căreia i-a fost hărăzit tot ceea ce îi era necesar pentru viaţa şi pentru propăşirea ei. Din ea nu se desprinde nici cea mai vagă urmă de sterilitate.

— Nu, rosti Miriam.

— Cu tatăl meu, la început, a trăit viaţa adevărată. Şi ea o ştie; a participat din plin. Simţi lucrul acesta la ea, şi la el, şi la sute de oameni pe care-i întâlneşti la tot pasul; şi, odată ce-ai cunoscut această împlinire, pe urmă poţi răbda orice, continuând să rodeşti.

— Femeie neînţeleasă (fr.).

— Dar în ce anume constă lucrul ăsta? întrebă Minam.

— E greu de spus, dar e ceva mare şi intens, care te

preface pe dinăuntru din clipa în care într-adevăr te împreuni cu o altă fiinţă. S-ar putea spune că-ţi fertilizează sufletul şi te face să poţi propăşi, să poţi da rod.

— Şi crezi că mama ta a cunoscut aşa ceva alături de tatăl tău?

— Da; şi în adâncul ei îi este recunoscătoare că i-a dăruit această trăire, îi este recunoscătoare chiar şi acum, cu toate că se găsesc la depărtări de mile unul faţă de altul.

— Şi bănuieşti că Clara n-a cunoscut niciodată această trăire?

— Sunt convins.

Miriam cumpăni pe îndelete. Îşi dădea seama că el era în plină fermentare… trecea printr-un fel de botez al focului în pasiune. Era conştientă că nu va fi niciodată satisfăcut până ce nu-l va consuma cu totul. Poate că era esenţial pentru el, ca şi pentru alţi bărbaţi, să-şi vânture tinereţea; şi după aceea, după ce avea să se satisfacă, n-o să-l mai muşte neastâmpărul, ci o să se aşeze şi o să-şi încredinţeze viaţa în mâinile ei. Ei bine, dacă îi era necesar să se cheltuiască, n-are decât s-o facă cu vârf şi îndesat – „ceva mare şi intens” – aşa se exprimase el. În orice caz, când va dobândi acest ceva, n-o să-l mai dorească – asta spusese şi dânsul; atunci va dori altceva, şi anume ceea ce putea ea să-i dăruiască. Va dori să fie posedat, să aparţină cuiva, ca să se poată realiza în artă. I se părea crud că trebuia să-l lase să plece, dar, aşa cum l-ar fi lăsat să intre într-un birt ca să bea un whisky, tot aşa îl lăsa la Clara, atâta timp cât aceasta îi astâmpăra o necesitate, lăsând-o pe ea liberă să-l posede.

— I-ai povestit mamei tale despre Clara?

Ştia că prin aceasta supunea la probă seriozitatea sentimentelor lui faţă de Clara; dacă i-a vorbit de ea mamei sale. Însemna că legătura cu Clara răspunea unei nevoi vitale şi că nu se ducea la ea numai pentru plăcere, aşa cum merg bărbaţii la prostituate.

— I-am povestit, şi vine duminică la ceai.

— La voi?

— Da, vreau s-o cunoască şi mama.

— Ah!

Urmă din nou o tăcere. Lucrurile se precipitaseră mai mult decât gândise ea. Se simţi cuprinsă de o bruscă tristeţe, văzând că o putuse părăsi atât de repede şi atât de total. Şi oare familia Morel, care ei îi fusese profund ostilă, o va accepta pe Clara?

— S-ar putea să trec şi eu pe la voi când mă duc la biserică. N-am mai văzut-o pe Clara de un car de vreme.

— Foarte bine, răspunse Paul mirat şi ros de furie inconştientă.

Duminică după-masă, se duse la Iveston ca s-o întâmpine pe Clara la gară. În timp ce aştepta pe peron, încerca să se analizeze dacă-l munceşte vreun presentiment.

„Oare simt că vine?” se întreba încercând să se scruteze. îl stăpânea o senzaţie ciudată, de inimă strânsă, ceea ce i se părea un semn prevestitor de rele. Pe urmă avu într-adevăr presimţirea că n-o să vină. Atunci de ce mai făgăduise, dacă nu-şi putea respecta făgăduiala? Poate că pierduse trenul – şi el scăpa mereu trenurile – dar asta nu era o raţiune ca şi ea să fi pierdut acest tren anume. Era supărat pe Clara; îl cuprinse furia.

Deodată, văzu trenul târându-se, şerpuind pe după cotitură. Uite, trenul venea, dar, desigur, ea nu sosise. Locomotiva verde pufăi când ajunse în dreptul peronului, şirul de vagoane cafenii se opri cu o smucitură, câteva uşi se deschiseră. Nu, nu venise! Nu! Ba da! Ah, uite-o c-a venit! Purta o pălărie mare, neagră. Într-o clipă fu lângă ea.

— Credeam că n-ai să vii, îi spuse.

Ea râse cu răsuflarea tăiată, întinzându-i mâna; privirile li se întâlniră. O conduse cu iuţeală de-a lungul peronului, vorbind repede, ca să-şi mascheze sentimentele. Era frumoasă. Pe borul pălăriei îşi prinsese

nişte roze de mătase, de culoarea aurului mat. Taiorul din stofă neagră îi mula frumos sânii şi umerii. Se simţi mândru că o însoţea. Ştia că oamenii din gară, care-l cunoşteau, îl urmăreau cu priviri pline de respect şi admiraţie.

— Eram sigur că n-ai să vii, râse el, vorbind cu o voce tremurândă.

Îi răspunse tot printr-un râs, aproape ca un uşor strigăt.

— Iar eu mă întrebam tot timpul în tren ce mă fac dacă nu mă aştepţi în gară.

Îi strânse impulsiv mâna, şi porniră împreună de-a lungul şanţului îngust. Luară drumul spre Nuttall, străbătând ferma Casei de conturi. Era o zi senină, blândă. Pretutindeni se aşternuse un covor de frunze ruginite; mărgele roşii de măceş se iveau prin gardurile vii din preajma pădurii. Culese câteva ca s-o împodobească.

— Cu toate că n-ar trebui să mă laşi să le rup, din pricina păsărilor, spuse el în timp ce i le potrivea la piept. Dar prin locurile astea păsările nu se prea bat pe boabele de măceş, pentru că au hrană berechet. Adeseori, primăvara, găseşti boabele putrezite.

Turuia de zor, fără să prea ştie ce spune, conştient numai că-i prindea boabe roşii în pieptul jachetei, în timp ce ea stătea locului, aşteptându-l cu răbdare. Şi Clara îi privea mâinile agere, atât de pline de viaţă, şi avea senzaţia că până atunci nu *văzuse* nimic! Până atunci, totul fusese confuz.

Se apropiară de mină. Se înălţa încremenită şi neagră printre lanurile de grâu, cu uriaşu-i morman de zgură, care ţâşnea de-a dreptul dintre spice.

— Ce păcat că-i o mină aici, în peisajul ăsta frumos! exclamă Clara.

— Găseşti? Vezi, eu sunt atât de obişnuit cu ea, încât f-aş simţi lipsa dacă n-ar mai fi! Nu; îmi plac minele risipite ici şi colo. Îmi plac şirurile de vagonete şi

coşurile, şi fumul care se înalţă ziua, şi luminile noaptea. Când eram copil, gândeam că mina este o coloană de nori ziua şi o coloană de foc noaptea, mina cu fumul ei, cu luminile, cu măruntaiele fierbinţi – şi mă gândeam că Dumnezeu se află întotdeauna sus la mină.

Pe măsură ce se apropiau de casă, Clara devenea mai tăcută şi părea să-şi încetinească paşii. Paul îşi strânse apăsarea degetelor pe braţul ei. Clara se aprinse la faţă, dar nu-i răspunse.

— Nu te bucuri că vii la mine acasă? o întrebă.

— Ba da, mă bucur că vin.

Lui Paul nu-i trecea prin cap că poziţia ei, la dânsul acasă, ar fi ciudată şi neplăcută. Pentru el, lucrurile stăteau la fel ca şi cum s-ar fi pregătit să-i prezinte maică-sil pe unul dintre băieţii cu care se împrietenise, numai că un prieten mai drăguţ.

Casa familiei Morel era clădită pe o stradă urâtă, care cobora în pantă repede. Strada în sine era hidoasă, casa însă arăta mai acătării decât majoritatea celorlalte locuinţe. Era veche, afumată, cu un bovindou spaţios, semidetaşată de alte clădiri, dar cu o înfăţişare posomorâtă, însă Paul deschise poarta grădinii, şi dintr-odată totul se transformă. După-amiaza însorită se cuibărise toată în grădină, ca într-un al doilea lăcaş. Pe marginile aleii principale creşteau dafini şi arbuşti pitici. În faţa ferestrei, era o peluză acoperită cu iarbă îmbăiată în soare, înconjurată de bătrâne tufe de liliac. Şi grădina se întindea, în strălucirea caldă, presărată cu buchete de crizanteme ciufulite, până jos, în dreptul sicomorului şi până mai departe, în câmp, dincolo de care, dacă priveai peste acoperişurile roşii ale câtorva vilişoare, vedeai ondulându-se coamele dealurilor suflate în aurul după-mesei de toamnă.

Doamna Morel, îmbrăcată cu bluza de mătase neagră, şedea în balansoar. Îşi strânsese lins părul cărunt, lăsându-şi liberă fruntea şi tâmplele; faţa îi era palidă. Clara, chinuită, îl urmă pe Paul în bucătărie.

Doamna Morel să ridică în picioare. Clara găsi că arăta ca o adevărată doamnă, deşi cam rigidă. Femeia tânără se simţea foarte nervoasă. Avea o expresie aproape melancolică, aproape resemnată.

— Mamă… Clara, spuse Paul.

Doamna Morel îi întinse mâna şi-i zâmbi.

— Paul mi-a vorbit o mulţime despre dumneata.

Clarei îi năvăli sângele în obraji.

— Sper că nu aveţi nimic împotriva faptului că am venit aici, îngăimă ea.

— Am fost bucuroasă Când Paul mi-a spus c-o să ia aducă.

Paul, martor la scenă, simţi că i se închirceşte inima de durere. Mama lui arăta atât de puţintică, de galbenă şi de ofilită pe lângă luxurianta Clara.

— E o zi foarte frumoasă, mamă! interveni Paul. Şi am văzut o gaiţă.

Mama îşi privi fiul; se întorsese eu faţa spre ea. Doamna Morel îşi spuse că Paul arăta a bărbat în toată puterea cuvântului în hainele lui de culoare închisă, bine croite. Era palid şi detaşat; va fi greu, pentru orice femeie, să-l poată reţine. Brusc, simţi că-i creşte inima de bucurie; şi, în cazul ăsta, îi părea rău pentru Clara.

— N-ai vrea să te faci comodă şi să-ţi laşi lucrurile în salon? se adresă cu amabilitate doamna Morel tinerei femei.

— O, vă mulţumesc.

— Vino cu mine, o pofti Paul şi o conduse în mica odaie din faţă, cu pianul, cu mobila ei de mahon, cu poliţa căminului din marmură îngălbenită.

În sobă fusese aprins focul; peste tot erau răspândite cărţi şi planşete de desen.

— Eu îmi las lucrurile pe unde apuc, se scuză el. E mult mai simplu aşa.

Clarei îi plăcea talmeş-balmeşul lui artistic, şi cărţile, şi fotografiile de familie. În curând îi dădea explicaţii: ăsta era William, şi aici e iubita lui William în

rochie de seară, ăştia-s Annie şi soţul ei, ăsta-i Arthur cu soţia lui şi copilul. Clara se simţea parcă inclusă în familie. Îi arătă fotografii, cărţi, schiţe, şi stătură de vorbă o bucată de vreme. Apoi se întoarseră în bucătărie. Doamna Morel îşi lăsă cartea deoparte. Clara purta o bluză dintr-un şifon fin, mătăsos, cu dungi înguste albe şi negre; părul îi era pieptănat simplu şi împletit în creştetul capului. Arăta maiestuoasă şi rezervată.

— Locuieşti jos, pe bulevardul Sneiton? o întrebă doamna Morel. Când eram fată – ce spun eu fată! – când eram tânără măritată am locuit în Minerva Terrace.

— Da? se miră Clara. Am o prietenă care stă la un mărul 6.

Conversaţia se declanşase. Discutară despre Nottingham şi despre oamenii de acolo; era un subiect care le interesa pe amândouă. Clara era mai curând nervoasă; doamna Morel se păstra însă demnă. Rostea cuvintele foarte clar şi răspicat. Dar Paul îşi dădu seama că aveau să se înţeleagă bine.

Doamna Morel se măsura cu femeia mai tânără şi nu-i fu greu să descopere că e mai puternică. Clara era respectuoasă. Cunoştea surprinzătoarea consideraţie pe care Paul o purta mamei sale şi se temuse de această întâlnire, aşteptându-se să aibă de-a face cu o persoană aspră şi rece. Era uimită să vadă că femeia aceasta măruntă şi vioaie sporovăia cu atâta tragere de inimă; dar simţi că, aşa cum se întâmpla şi cu Paul, nu i-ar fi plăcut să stea în calea doamnei Morel. Era în mama lui ceva atât de net şi de precis, de parcă niciodată, în viaţa ei, nu avusese vreo şovăială. După un timp, coborî şi Morel, zbârlit şi căscând mahmur după somnul de după-masă. Veni scărpinându-şi creştetul cărunt şi tropăind cu picioarele încălţate numai în ciorapi; vesta îi atârna descheiată peste cămaşă. Arăta nepotrivit în cadrul acela.

— Tată, ţi-o prezint pe doamna Dawes.

Morel îşi revizui grabnic ţinuta. Clara recunoscu

felul lui Paul de a se înclina şi de a strânge mâna.

— Oh, într-adevăr! exclamă Morel. Îmi pare bine de cunoştinţă, vă asigur că-mi pare bine. Dar nu vă deranjaţi. Nu, nu, simţiţi-vă ca la dumneavoastră acasă şi fiţi binevenită.

Clara se minună de acest aflux de ospitalitate din partea bătrânului miner. Era atât de curtenitor, atât de galant! îl găsi fermecător.

— Şi veniţi de departe? o întrebă.

— Doar din Nottingham.

— Din Nottingham. Atunci aţi călătorit pe o zi frumoasă.

Apoi se duse cu paşi nesiguri în spălător, să-şi clătească faţa şi mâinile şi, în virtutea deprinderii, se întoarse cu prosopul în faţa sobei, ca să se usuce.

La ceai, Clara simţi rafinamentul şi degajarea acestei case. Doamna Morel era la largul ei. Turna ceaiul şi îl servea cu mişcări detaşate, fără să se întrerupă din vorbă. Masa ovală era spaţioasă; serviciul de porţelan albastru-închis, cu desene închipuind sălcii, arăta frumos pe faţa de masă satinată. La mijloc, se găsea un bol mic cu cri

Zanteme galbene. Clara avea senzaţia că întregea cercul familial, şi aceasta îi făcea plăcere. Dar o înspăimânta acea stăpânire de sine a Morelilor, tatăl şi restul familiei. Îşi însuşi tonul lor; îi dădea un simţ de echilibru. Era o atmosferă rece, clară, în care fiecare era el însuşi şi toţi se armonizau. Clarei îi plăcea, dar, adânc în ea, încolţi teama. Paul strânse masa, în timp ce musafirul şi mama lui stăteau de vorbă. Clara era conştientă de trupul lui sprinten şi viguros, care se ducea şi venea, mlădiat parcă de un vânt iute. Ca o frunză desprinsă pe neaşteptate şi răsucită de o trâmbă de vânt, pe o parte şi pe alta, încoace şi încolo. Şi cea mai adâncă parte din făptura ei era împreună cu el, în acest du-te-vino. Aparent, şedea uşor aplecată în faţă, de parc-ar fi ascultat. Doamna Morel îşi dădea seama însă că, în timp

ce vorbea, gândurile îi rătăceau aiurea, şi femeii mai vârstnice i se făcu din nou milă de ea.

Terminând cu strânsul mesei, Paul ieşi să dea o raită prin grădină, lăsând cele două femei să tăifăsuiască. Era o după-amiază voalată, însorită, blândă şi învăluitoare. Clara furişă o privire pe fereastră, urmărindu-l cum hoinărea printre crizanteme. Se simţea încătuşată de el prin ceva aproape tangibil; şi totuşi, dânsul părea atât de degajat în mişcările-i indolente, pline de graţie; părea atât de detaşat în timp ce lega şi fixa pe tulpini ramurile prea încărcate de floare, încât, copleşitor de singură, îi venea să strige.

Doamna Morel se ridică.

— Îmi daţi voie să vă ajut la spălatul vaselor? întrebă Clara.

— Ei, sunt atât de puţine, n-o să-mi ia mai mult de un minut!

Totuşi, Clara se îndeletnici cu ştersul serviciului de ceai, şi se bucură că se află în termeni atât de buni cu mama lui; dar o tortura faptul că nu-l putea urma în grădină. În cele din urmă, îşi îngădui să iasă şi ea; avea senzaţia că, în sfârşit, fusese tăiată funia care-i zdrobise încheieturile.

După-amiaza se tolănise, aurie, pe dealurile din Derbyshire. Paul se afla în grădina laterală, lângă un tufiş de margarete tomnatice, pale, şi urmărea ultimele albine care se strecurau în stup. Când o auzi venind, se întoarse spre ea cu o mişcare agilă, spunându-i:

— S-a zis eu domnişoarele astea, îşi fac ultimul tur.

Clara se opri lângă el. Dincolo de zidul scund şi roşu din faţa lor, se întindea câmpul cu dealurile estompate în zare de ceaţa cu reflexe de bronz.

În clipa aceea intră în grădină Miriam. O văzu pe Clara ducându-se spre el, îl zări pe Paul răsucindu-se spre ea, îi văzu oprindu-se alături. Ceva din perfecta lor izolare o făcu să simtă că între ei se consumase totul, că erau, aşa cum se exprima ea, soţ şi soţie. Înaintă, foarte

încet, pe cărarea de zgură a grădinii. Clara rupsese o capsulă de nalbă, pe care o despica pentru a scoate seminţele. Florile roz se îndoiau deasupra capului ei aplecat, voind parcă s-o apere. Cele din urmă albine se adăposteau în stup.

— Îţi numeri banii, râse Paul când o văzu desfăcând seminţele plate, una câte una, din fişicul cilindric.

Clara ridică ochii spre el.

— Sunt bogată, îi zâmbi ea.

— Cât ai? Pff! pocni din degete. Pot să ţi le prefao în aur?

— Mi-e teamă că nu poţi, răspunse ea râzând.

Se priviră în ochi, continuând să râdă. În acel moment deveniră conştienţi de prezenţa lui Miriam. Fu ca un ţăcănit, care schimbă faţa lucrurilor.

— Bună, Miriam, i se adresă el. Îmi spuseseşi c-ai să vii.

— Da. Ai uitat?

Dădu mina cu Clara, spunându-i:

— Mi se pare ciudat că te văd aici.

— Da, răspunse cealaltă. E ciudat să mă aflu aici.

Urmă o ezitare.

— E frumos, nu-i aşa? întrebă Miriam.

— Da, îmi place foarte mult.

Apoi Miriam îşi dădu seama că pe Clara o acceptaseră cu toţii, într-un fel cum pe ea n-o acceptaseră niciodată.

— Ai venit singură? o întrebă Paul.

— Da; am luat ceaiul la Agatha. Ne ducem la biserică. Am trecut doar pentru o clipă, ca s-o văd pe Clara.

— Ar fi trebuit să iei ceaiul la noi.

Miriam râse scurt, iar Clara, iritată, îşi întoarse capul în lături.

— Îţi plac crizantemele? urmă Paul.

— Da; sunt foarte frumoase.

— Care soi îţi place cel mai mult?

— Nu ştiu; cred că alea bronz.

— Nu cred că ai văzut toate soiurile. Vino să te uiţi. Clara, vino şi vezi care sunt favoritele *tale.*

Le însoţi pe cele două femei înapoi în grădina din faţă, unde tufele zbârlite, cu flori de toate culorile, se aliniau, zdrenţuite, de-a lungul cărării, până spre câmp. Atât cât îşi putea da seama, Paul nu se simţea de fel încurcat.

— Ia te uită, Miriam; astea-s crizantemele albe pe care le-am transplantat de la tine din grădină. Nu arată la fel de frumoase aici, nu?

— Nu, răspunse Miriam.

— Dar sunt mai robuste. La voi e prea adăpostit; florile cresc înalte şi fragile, şi pe urmă mor. Astea mici galbene îmi plac mie. Vrei câteva?

Clopotele bisericii porniră să dăngănească, răspândind peste oraş şi câmp efluvii de sunet. Miriam îşi înălţă privirea spre turla care se ţuguia semeaţă printre acoperişurile îmbulzite, şi îşi aminti de schiţele pe care i le aducea el. Pe atunci era cu totul altfel; dar încă nu o părăsise definitiv. Îi ceru să-i împrumute o carte. Paul alergă în casă.

— Ce! A venit Miriam? întrebă maică-sa cu răceală.

— Da; m-a anunţat că o să treacă pe aici s-o vadă pe Clara.

— Asta înseamnă că tu i-ai spus! sună răspunsul sarcastic.

— Da; de ce să nu-i fi spus?

— Într-adevăr, nu exista nicio raţiune ca să-i fi ascuns, comentă doamna Morel, reluându-şi lectura.

Ironia maică-sii îl făcu să se crispeze; se încruntă enervat, gândind: „De ce nu sunt lăsat să procedez aşa cum găsesc eu de cuviinţă?”

— N-ai mai văzut-o niciodată pe doamna Morel? o întrebă Miriam pe Clara.

— Nu; dar e atât de drăguţă!

— Da, răspunse Miriam, lăsându-şi capul în piept;

într-un anumit fel, e foarte distinsă.

— Aşa gândesc şi eu.

— Paul ţi-a vorbit mult despre ea?

— Mi-a vorbit foarte mult.

— Aha!

Nu mai schimbară niciun cuvânt, până reapăru Paul cu cartea.

— Când vrei să ţi-o dau înapoi?

— Când doreşti.

Clara se întoarse ca să intre în casă, în timp ce Paul o petrecea pe Miriam până la poartă.

— Când mai vii pe la Willey Farm? îl întrebă Miriam pe Paul.

— N-aş putea spune.

— Mama mi-a cerut să-ţi spun că ar fi bucuroasă să te vadă, oricând ţi-ar face plăcere să vii.

— Mulţumesc; mi-ar face plăcere, numai că nu pot preciza când.

— O, foarte bine! exclamă Miriam cu amărăciune, întorcându-i spatele.

Coborî cărarea, ţinându-şi gura îngropată în florile pe care i le dăruise Paul.

— Eşti sigură că nu vrei să intri în casă? o întrebă

— Nu, mulţumesc.

— Mergem şi noi la slujbă.

— Da? Atunci o să ne vedem.

Era foarte amară.

— Da.

Se despărţiră; Paul era năpădit de un sentiment de vinovăţie. Miriam se simţea lovită şi-l dispreţuia. Îi aparţinea încă ei, aşa gândea şi, cu toate acestea, el o putea avea pe Clara, o aducea la ei acasă, avea să stea alături de ea în biserică, lângă maică-sa, avea să-i dea aceeaşi carte de rugăciuni pe care i-o dăduse şi ei cu ani în urmă. Îl auzi alergând grăbit spre casă.

Dar Paul nu intră direct înăuntru. Oprindu-se pe peluza de iarbă de sub fereastră, auzi glasul mamei lui şi

apoi răspunsul Clarei:

— Detest la Miriam felul ci de a fi ca un copoi.

— Da, răspunse maică-sa prompt, da; nu-i aşa că te face s-o urăşti?

Simţi cum se încinge sângele în el şi se înfurie pe cele două femei pentru că vorbeau fata de rău. Ce drept aveau să spună ce spuneau? Dar, pe de altă parte, ceva din chiar spusele lor îi aţâţa flacăra urii împotriva lui Miriam. Pe urmă însă, simţi inima răzvrătindu-i-se mânioasă împotriva Clarei care-şi lua libertatea de a o bârfi pe Miriam. La urma urmei, dintre ele două, Miriam valora mai mult, dacă-i vorba de valoare. Intră în casă. Maică-sa arăta agitată. Bătea darabana cu degetele în rezemătoarea canapelei, aşa cum fac femeile când sunt epuizate. Niciodată nu putea îndura gestul acesta. În cameră domnea tăcerea, pe care o sparse el începând să vorbească.

La biserică, Miriam îl văzu deschizând cartea de rugăciuni a Clarei la imnul din seara aceea, întocmai cum făcea odinioară pentru ea. Iar în timpul predicii, Paul o privea pe Miriam, cu faţa întunecată de borul pălăriei. Ce simţea oare, văzându-l împreună cu Clara? Nu se putea împiedica să nu se gândească la asta. Socotea că fusese crud faţă de Miriam.

După slujbă, se duse cu Clara pe dealul Pentrich. Era o seară întunecoasă, de toamnă. Îşi luaseră la revedere de la Miriam, şi simţise un pumnal în inimă când o lăsă pe fată să se întoarcă acasă singură. „Dar aşa-i trebuie!” îşi spunea în sinea lui, şi aproape că încercă o satisfacţie să defileze pe sub ochii ei alături de cealaltă femeie frumoasă.

Întunericul era pătruns de aroma frunzelor umede. În timp ce mergeau, Clara îşi lăsase mâna caldă şi inertă în mâna lui. În Paul se dădea un conflict. Bătălia dezlănţuită în el îl secătuia. Când începură să urce dealul Pentrich, Clara se rezemă de el. Paul îi încolăci mijlocul cu braţul. Simţind sub braţ unduirile trupului ei în mers,

încordarea din piept, pricinuită de Miriam, i se topi, şi sângele îi invadă fierbinte vinele. O cuprinse din ce în ce mai strâns.

Apoi ea vorbi:

l i – Tot mai continui legătura cu Miriam.

— Discuţii. Niciodată între noi n-a fost altceva decât discuţii, rosti el amar.

— Mama ta n-o înghite.

— Nu. Altfel poate că m-aş fi căsătorit cu ea. Dar totul s-a sfârşit, într-adevăr.

Deodată, în glasul lui colcăi ură pătimaşă.

— Dacă m-aş afla acum cu ea, ar turui de zor despre *Misterul creştin,* sau de altceva cam tot pe-acolo. Slavă Domnului că nu-s cu ea!

Câtva timp urcară fără să-şi vorbească.

— Totuşi, nu poţi renunţa cu desăvârşire la ea, reîncepu Clara.

— Nu renunţ la ea, pentru că realmente n-am la ce renunţa.

— Dar mai e şi ea în joc.

— Nu văd de ce eu şi ea nu am putea rămâne toată viaţa prieteni? Atât şi nimic mai mult.

Clara se smulse de lângă Paul, ferindu-se de atingerea lui.

— De ce te-ai îndepărtat de mine?

Nu-i răspunse, dar se feri şi mai mult.

— De ce vrei să mergi singură?

Iarăşi niciun răspuns. Mergea alături, bosumflată, cu capul în jos.

— Pentru că ţi-am spus că aş vrea să fiu prieten cu Miriam?

Se încăpăţâna să nu-i răspundă.

— Îţi repet că între noi doi nu există altceva decât vorbe, stărui el, încercând s-o înlănţuie din nou.

Clara opuse rezistenţă. Brusc, Paul făcu un pas înainte, barându-i calea.

— Fir-ar să fie! Ce mai e acum?

— Mai bine te-ai duce după Miriam! îl luă Clara în zeflemea.

Sângele îi pulsa iar fierbinte în trup. Rămase locului rânjind. Clara se înclină, posacă. Poiana era cufundată în întuneric, pustie. Paul o prinse brusc în braţe, se întinse înspre dânsa şi-şi lipi gura de faţa ei într-un sărut pătimaş. Ea se zbătu frenetic ca să-l evite. Dar o ţinea strâns. Dârză şi neînduplecată, gura lui îi căuta gura. Sânii

0 dureau, striviţi de duritatea pieptului lui. Neputincioasă.

1 se lăsă moale în braţe, şi el o sărută, o sărută…

Auzi oameni venind pe deal.

— Ridică-te, ridică-te! îi spuse cu voce groasă, înşfăcând-o de braţ până când simţi c-o doare.

Dacă i-ar fi dat drumul, s-ar fi prăbuşit din nou la pământ. Clara suspină şi o porni ameţită alături de el. Mergeau tăcuţi.

— O s-o luăm peste câmp, îi spuse; şi atunci se deşteptă şi ea.

Se lăsă ajutată să sară peste pârleaz şi se îndreptă în tăcere, alături de el, spre prima pajişte întunecată. Era drumul spre Nottingham şi spre gară. El părea să caute ceva în jur. Urcară pe un platou golaş, pe care se contura silueta neagră a unei mori de vânt, părăginite. Acolo se opriră. Stă tură unul lângă celălalt, sus, în întuneric, privind la luminiţele împrăştiate în noaptea de la poalele lor, de parcă cineva zvârlise pumni întregi de punctişoare luminoase – cătune risipite în sus şi-n jos, la întâmplare, în beznă.

— Parc-am păşi printre stele, spuse el cu un râs tremurat.

Apoi o luă iar în braţe şi o ţinu strâns. Ea îşi eliberă gura ca să întrebe cu voce joasă, îndărătnică:

— Cât e ceasul?

— N-are nicio importanţă, se rugă dânsul cu glas lipicios.

— Ba are – ba da! Trebuie să plec!

— E încă devreme.

— Cât e ceasul? stărui Clara.

Cât cuprindeau cu ochii se aşternea noaptea neagră, împroşcată şi presărată cu luminiţe.

— Nu ştiu.

Clara îi puse mâna pe piept, pipăind după ceasornicul de buzunar. Paul îşi simţi toate articulaţiile topindu-i-se, cuprins de viitoare. Scotoci în buzunarul vestei, în vreme ce el sta gâfâind. În întuneric, putea desluşi cadranul alb şi rotund, dar nu şi cifrele. Se aplecă spre ceas, să vadă mai bine. Paul gâfâia de nerăbdare s-o cuprindă iar în braţe.

— Nu pot să văd, se plânse Clara.

— Atunci lasă-l în plata Domnului!

— Aşa şi fac; plec! hotărî, întorcându-i spatele.

— Aşteaptă! Stai să mă uit eu!

Dar nici el nu putu desluşi nimic.

— O să aprind un chibrit!

Spera în taină că se făcuse prea târziu ca să mai poată prinde trenul. Clara îi văzu scoica palmelor iluminată, în timp ce adăpostea flacăra chibritului; o clipă, ca într-o scăpărare, se ivi faţa lui cu ochii aţintiţi pe ceas. Brusc totul se cufundă iar în beznă. Întreg cuprinsul i se întunecă în faţa ochilor; doar la picioare, licărea slab un chibrit înroşit. Unde era el?

— Ce e? întrebă înspăimântată.

— Nu mai poţi pleca, răspunse glasul lui din întuneric.

Urmă un răgaz de tăcere. Se afla în puterea lui. Îi sesizase inflexiunea din voce. O speria.

— Cât e ceasul? întrebă calmă, hotărâtă, deznădăjduită.

— Nouă fără două minute, răspunse el, luptându-se să spună adevărul.

— Pot să ajung în paisprezece minute de aici până la gară?

— Nu. În orice caz…

Putea din nou distinge silueta lui întunecată, la un metru sau doi depărtare. Voia să scape.

— Nu crezi c-aş reuşi? insistă ea.

— Dacă te grăbeşti, îi răspunse cu brutalitate. Dar ai putea face cu uşurinţă drumul pe jos; nu-s decât şapte mile până la tramcar! Te-aş însoţi.

— Nu; vreau să prind trenul.

— Dar de ce?

— Aşa… vreau să prind trenul.

Brusc, tonul lui se schimbă.

— Foarte bine, răspunse uscat şi dur. Atunci, vino!

Se afundă în întuneric. Ea fugi după el, gata să plângă.

Acum se purta aspru şi crud cu ea. Alerga în spatele lui peste hârtoapele întunecate, abia trăgându-şi sufletul, gata să se prăbuşească. Dar şirul dublu de felinare din faţa gării se apropia. Deodată, Paul o luă la fugă, strigând:

— Uite-l că vine!

Se auzea un slab zăngănit de fiare. În dreapta lor, trenul se târa în noapte, ca o omidă luminoasă. Zăngănitul încetă.

— Acum e pe viaduct. 11 prinzi la ţanc.

Clara alergă cu sufletul la gură şi, în ultimul moment, se aruncă în tren. Locomotiva şuieră. Paul dispăruse. Plecase! – iar ea se afla într-un vagon de cale ferată înţesat de lume. Totul i se părea urâcios.

Paul se întoarse şi o porni glonţ spre casă. Înainte de a-şi da seama de ce se întâmplă cu el, se şi pomeni înăuntru, în bucătărie. Era forte palid. Ochii îi erau negri şi scăpărau ameninţător, de parc-ar fi fost beat. Maică-sa îl măsură.

— Ia te uită în ce hal îţi sunt ghetele! exclamă ea.

Paul îşi privi picioarele, apoi îşi smulse pardesiul de pe el. Mama se întrebă dacă nu cumva băuse.

— A prins trenul?

— Da.

— Sper că picioarele ei nu erau tot atât de înnoroiate. Nu-mi dă prin minte pe unde ai putut s-o cari!

Câtva timp Paul rămase tăcut şi nemişcat.

— Îţi place? întrebă în cele din urmă, morocănos.

— Da, mi-a plăcut. Dar ai să te saturi de ea, fiule; ştii bine că ai să te saturi.

Nu răspunse. Doamna Morel observă că respira cu greutate.

— Ai alergat? îl întrebă.

— Am alergat după tren.

— Du-te şi întinde-te. Ai face bine să bei puţin lapte cald.

Era cel mai bun calmant pe care l-ar fi putut lua, dar refuză şi se duse la culcare. Zăcu în pat, cu faţa în jos, şi vărsă lacrimi de furie şi de durere. îl încerca o durere fizică ce-l făcea să-şi muşte buzele până la sânge, iar haosul din el îl împiedica să gândească, ba chiar să şi simtă.

„Aşa înţelege să se poarte cu mine", îşi repeta iar şi iar, apăsându-şi faţa în plapumă. Şi o ura. Revedea iarăşi scena şi din nou o ura.

A doua zi adoptă o atitudine distantă. Clara era foarte drăguţă cu el, aproape iubitoare. Dar el o tratâ cu superioritate şi cu o notă de dispreţ. Clara oftă, continuând să se poartă drăguţ. Cu timpul, Paul îşi reveni.

Într-o seară din săptămâna aceea, Sarah Bernard urma să joace la Theatre Royal din Nottingham, în *La Dame aux Camélias.* Paul dorea s-o vadă pe bătrâna şi celebra actriţă, şi-i ceru Clarei să-l întovărăşească. O anunţă pe maică-sa să-i lase cheia în fereastră.

— Să reţin locuri? o întrebă pe Clara.

— Da. Şi să îmbraci un costum de seară. Nu te-am văzut niciodată în haine de gală.

— Dar, Clara, pentru numele lui Dumnezeu! Gândeşte-te numai ce mutră am să fac *eu* la teatru, în

haine de seară! protestă Paul.

— Preferi să vii îmbrăcat simplu?

— Mă îmbrac de gală dacă *ţii* tu: dar am să mă simt idiot.

Clara râse de el.

— Atunci simte-te idiot de dragul meu, vrei?

Cererea ei îi aprinse sângele.

— Presupun că n-am încotro.

— De ce-ţi iei cu tine o valiză? îl întrebă mama în ziua spectacolului.

Paul roşi de furie.

— Clara mi-a cerut… începu el.

— Ce fel de locuri ai luat?

— Balcon unu – trei şilingi şi şase fiecare.

— Mă rog, eram convinsă! exclamă sarcastic maică-sa.

— Se întâmplă o dată în Paşti, se indignă Paul.

Se îmbrăcă la Jordan, îşi puse un pardesiu şi o şapcă, şi se întâlni cu Clara într-o cafenea. Ea era împreună cu una dintre prietenele ei, sufragete. Purta o mantilă lungă, care nu-i venea bine, şi un mic şal pe cap, care lui i se păru odios! Toţi trei se duseră la teatru împreună.

Pe trepte, Clara îşi scoase mantila şi Paul descoperi că purta o rochie de semigală. care-i lăsa decoltate braţele, gâtul şi parte din piept. Părul îi era pieptănat cu gust. Rochia simplă, din crep verde, îi stătea bine. Îşi spuse că arăta ca o mare doamnă. Îi putea desluşi formele prin mătasea strâns mulată pe corp. Numai cât o privea, şi parcă simţea carnea tare şi catifelată a trupului ei statuar. Încleşta pumnii.

Şi întreaga seară avea să stea alături de braţul ei frumos, gol, privindu-i gâtul plin, care se înălţa din pieptul plin, privindu-i sânii sub mătasea verde şi curba coapselor modelate de rochia strâmtă. Ceva din el o ura din nou pentru că-l supunea torturii acestei apropieri. Şi o iubea, când o vedea îndreptându-şi capul şi privind

drept în faţă, bosumflată, tristă, imobilă, de parcă s-ar fi lăsat pradă sorţii, pentru că nu-i mai putea ţine piept. Era neputincioasă, se afla prinsă în gheara a ceva mult mai puternic decât dânsa. Şi ceva din expresia ei, sugerând veşnicia, de parc-ar fi fost un sfinx îngândurat, îi stârnea dorinţa inexorabilă de a o săruta. Lăsă să-i scape programul, şi se aplecă să-l ridice, ca să-şi poată atinge buzele de mina şi de încheietura braţului ei. Frumuseţea Clarei îl chinuia. Clara şedea imobilă. Numai în clipa când se stinseră luminile, se lipi uşor de Paul, care cu vârful degetelor îi dezmierdă mina şi braţul. Parfumul ei îi umplea nările. Şi tot timpul îşi simţea sângele năvălindu-i în valuri fierbinţi, care pentru o clipă îi întunecau cunoştinţa.

Pe scenă, drama continua să se desfăşoare. Paul vedea totul ca de la mare distanţă, ceva ce se petrecea undeva aiurea; nu ştia unde, dar i se părea că undeva adânc în el. El era braţul alb şi plin al Clarei, gâtul ei, pieptul ei fremătător. Toate acestea păreau să fie el însuşi. Şi apoi, undeva departe, continua piesa, şi se identifica şi cu aceasta. Dânsul, ca fiinţă, se mistuise. Şi nu mai exista nimic decât ochii cenuşii întunecaţi ai Clarei, pieptul ei care se apleca peste al lui, braţul ei pe care-l strângea între degete. Şi se simţi pierdut şi neajutorat, strivit de întreaga ei măreţie.

Numai în pauze, când se aprindeau luminile, îl încerca o durere care putea fi exprimată. Ar fi vrut să fugă oriunde, până avea să se facă din nou întuneric. Cu mintea împăienjenită, ieşea să bea ceva. Apoi luminile se stingeau iar, şi strania, morbida realitate a Clarei şi a dramei puneau din nou stăpânire asupră-i.

Piesa continua. Dar el era obsedat de dorinţa de a săruta vinişoara albastră care se cuibărea în curbura braţului ei. Aproape că o simţea. Întreaga lui viaţă părea să atârne de clipa când îşi va lipi buzele de locul acela. Trebuia s-o îacă. Dar lumea din jur! în cele din urmă se aplecă iute şi o atinse cu buzele. Mustaţa lui înţepă

pielea delicată. Clara fu străbătută de un fior, şi-şi retrase braţul.

Când totul se termină, când luminile se aprinseră şi lumea aplaudă, îşi reveni în simţiri şi se uită la ceas. Trenul îi plecase.

— Va trebui să mă întorc acasă pe jos.

Clara se uită la el.

— S-a făcut prea târziu?

Paul dădu din cap şi o ajută să-şi îmbrace mantila.

— Te iubesc! Eşti minunată în rochia asta, îi murmură peste umăr, în forfota mulţimii care se îmbulzea.

Ea nu răspunse. Ieşiră împreună din teatru. Paul văzu trăsurile care aşteptau, oamenii care treceau. Avu senzaţia că întâlnise privirea a doi ochi cafenii care-l urau. Dar nu ştia. Dădu colţul, împreună cu Clara, îndreptându-se mecanic în direcţia gării.

Trenul plecase. Va trebui să meargă zece mile pe jos.

— Nu face nimic, o asigură el. Va fi plăcut.

— N-ai vrea să dormi la mine în noaptea asta? îl întrebă ea roşind. Eu pot să mă culc în patul mamei.

Paul o privi şi ochii li se întâlniră.

— Şi ce-ar spune maică-ta?

— N-ar avea nimic împotrivă.

— Eşti sigură?

— Foarte.

— Să vin?

— Dacă vrei.

— Foarte bine.

Se întoarseră iar. La prima staţie, luară tramcarul Vântul le sufla în faţă, înviorându-i. Oraşul era întunecat; tramcarul grăbit îi hurduca. Paul îi ţinea strâns mâna în mâna lui.

— Maică-ta s-o fi culcat? o întrebă el.

— S-ar putea. Sper să nu se fi culcat.

Străbătură grăbiţi ulicioara tăcută şi neagră: erau

singurii oameni aflaţi afară din case. ia ora aceea. Clara intră repede în casă. Ei şovăi.

— Vino înăuntru, îl chemă ea.

Sări treptele şi intră în casă. Mama ei apăru, masivă şi ostilă, în uşa interioară.

— Pe cine ai adus acolo? întrebă ea.

— E domnul Morel; a pierdut trenul. M-am gândit că i-am putea adăposti pentru o noapte, ca să-l scutim s-o întindă zece mile pe jos.

— Hm! făcu doamna Rodford. Asta te priveşte pe tine! Din partea mea, dacă l-ai invitat, e binevenit. Doar tu ţii casa.

— Dacă nu vă e pe plac, pot să plec, interveni Paul.

— Nu. nu, nu-i nevoie! Vino înăuntru! Nu prea ştiu ce-ai să gândeşti de cina pe care ţi-o pot oferi.

Cina consta dintr-o grămăjoară de cartofi prăjiţi şi o bucată de jambon. Masa era pusă grosolan, pentru o singură persoană.

— Nişte jambon pot să-ţi mai tai, urmă doamna Radiord. Dar mai mulţi cartofi prăjiţi nu-ţi pot da.

— Vai, ce ruşine să vă deranjez atâta!

— Hai, nu te mai scuza! La *mine* nu se prinde. Dumneata ai tratat-o cu bilete de teatru, nu-i aşa?

Întrebarea avea o notă ironică.

— Ei şi? râse Paul stânjenit.

— Ei şi, o bucată de jambon ce contează? Scoate-ţi pardesiul.

Femeia planturoasă, înfiptă, încerca să cântărească situaţia. Se îndreptă spre bufet. Clara îi luă pardesiul. Cămăruţa era foarte caldă şi intimă în lumina lămpii.

— Dumnezeule mare! exclamă doamna Radiord, da spilcuiţi mai sunteţi amândoi, nimic de zis! Da’ ce v-a venit să vă mascaţi aşa?

— Cred că nici noi nu ştim, răspunse Paul, simţindu-se e victimă.

— În casa asta nu-i loc pentru sclivisiţi de-alde voi, cu aere de nu le poţi ajunge cu prăjina la nas! îi luă ea în

tărbacă.

Oricum, era o lovitură urâtă. Paul în smoking şi Clara în rochia ei verde, cu braţele dezgolite păreau încurcaţi. Simţeau nevoia să se ocrotească unul pe celălalt, acolo, în bucătărioara aceea.

— Şi ian te uită la arătarea asta, urmă doamna Radiord cu ochii pe Clara. Da' ce-i în mintea ei de s-a gătit aşa?

Paul o privi pe Clara. Era aprinsă; gâtul i se încălzise din pricina roşeţii. Urmă un moment de aşteptare.

— Dar vă place să vă uitaţi la ea? întrebă tânărul.

Se aflau în puterea bătrânei. Lui Paul îi bătea inima cu furie, era încordat şi plin de îngrijorare. Avea să-i ţină piept!

— Mie, să-mi placă să mă uit la ea? exclamă femeia. De ce mi-ar plăcea s-o văd cum face pe caraghioasa?

— Am văzut oameni făcându-se şi mai caraghioşi, răspunse el.

Clara era acum sub protecţia lui.

— Nu zău? Şi când mă rog? sună replica sarcastică.

— Când încercau să bage lumea în sperieţi.

Doamna Radiord, mare şi ameninţătoare, rămase pironită pe scoarţa din faţa sobei, cu furculiţa în aer.

— Şi unii şi alţii-s caraghioşi, răspunse într-un târziu, întorcându-se spre grătar.

— Ba nu, continuă el lupta cu dârzenie. Oamenii trebuie să se străduiască să arate cât mai bine.

— Şi asta numeşti dumneata „a arăta bine"? strigă mama îndreptându-şi, plină de dispreţ, furculiţa spre Clara. Asta – asta arată de parcă nici n-a apucat să se îmbrace ca lumea.

— Cred că sunteţi geloasă pentru că nu vă puteţi împăuna şi dumneavoastră ca dânsa, răspunse Paul râzând.

— Eu! Eu aş fi putut să merg oricând în rochie de seară, dac-aş fi avut chef, sosi riposta dispreţuitoare.

— Şi de ce n-aţi avut chef? întrebă el cuviincios. Sau aţi purtat totuşi rochie de seară?

Urmă o pauză lungă. Doamna Radiord întoarse felia de jambon pe grătar. Lui îi bătea inima să-i spargă pieptul, de teamă că o ofensase.

— Eu! exclamă bătrâna în cele din urmă. Nu, n-am purtat. Şi când am fost în serviciu, şi vedeam pe vreuna din fetele-n casă ieşind cu umerii goi, ştiam îndată că-i soi rău şi că se duce la dansurile acelea cu şase penny intrarea.

— Şi dumneavoastră eraţi mai presus de dansurile cu şase penny intrarea?

Clara şedea cu capul în piept. Ochii lui Paul erau întunecaţi şi scânteietori. Doamna Radiord luă grătarul de pe jăratic şi se apropie de el, punându-i felia de jambon în farfurie.

— Iaca o felie bine rumenită.

— Nu-mi daţi mie ce-i mai bun!

— Ea a avut ce şi-a dorit, sună răspunsul.

În tonul femeii răsuna o notă de îngăduinţă dispreţuitoare, care-l făcu pe Paul să înţeleagă că se mai muiase.

— Dar gustă şi tu! se adresă el Clarei.

Îşi ridică spre el ochii cenuşii, umilită şi părăsită.

— Nu, mulţumesc, îi zise.

— De ce nu vrei? stărui el cu glas mângâios.

Îşi simţea din nou vinele pulsând înfierbântate. Doamna Radiord se aşează, voluminoasă, impunătoare şi trufaşă. Paul o lăsă pe Clara să o servească pe maică-sa.

— Se zice că Sarah Bernard ar avea cincizeci de ani, începu el conversaţia.

— Ce cincizeci! Are şaizeci bătuţi pe muchie, se repezi doamna Radiord cu scârbă.

— Ei, nu s-ar spune! M-a făcut şi acum s-o aclam.

— Aş vrea să mă văd şi pe mine aclamând-o pe baborniţa aia! se stropşi doamna Radiord. Ar fi timpul să se considere bunică şi nu un catamaran care urlă.

Paul râse.

— Catamaranul e o corabie malaezĕ.

— E un cuvânt pe care *eu* îl folosesc.

— Şi mama îl foloseşte uneori, degeaba îi tot atrag atenţia, observă Paul.

— Cred că-ţi mai arde câte una, spuse doamna Radiord înveselită.

— I-ar plăcea, şi zice mereu c-o să-mi ardă, dacă-i dau un scăunaş ca să ajungă până la mine.

— Asta-i necazul cu maică-mea, interveni Clara. Ea n-are niciodată nevoie de un scăunaş.

— Dar adeseori nu poate ajunge până la *această* doamnă nici c-o prăjină, vorbi doamna Radiord adresându-se lui Paul.

— Cred că nu-i nevoie s-o ajungeţi c-o prăjină, se amuză el. Eu unul n-aş face-o.

— Poate că v-ar face bine la amândoi să vă atingă careva cu una la scăfârlie, spuse mama cu un râs brusc.

— De ce sunteţi aşa de bătăioasă cu mine? întrebă Paul. Doar n-am furat nimic de la dumneavoastră.

— Nu; pândesc eu să nu se întâmple una ca asta, râse bătrâna.

Curând isprăviră cina. Doamna Radi ord stătea de veghe în scaunul ei. Paul aprinse o ţigară. Clara se duse sus, de unde se întoarse cu o pijama, pe care o întinse pe apărătoarea de foc, ea s-o aerisească.

— Vai de mine, am şi uitat de asta! sări doamna Radiord. De unde au mai răsărit?

— Din scrinul meu.

— Hm! Le-ai cumpărat pentru Baxter, şi el n-a vrut să le poarte, nu-i aşa? apoi adăugă râzând: Zicea că se poate descurca el în pat şi fără pantaloni. După care se întoarse spre Paul şi-i spuse pe un ton confidenţial: nu putea să sufere bazaconiile astea de pijamale.

Tânărul şedea liniştit, scoţând colaci de fum.

— Mă rog, fiecare cu gustul lui, replică râzând.

Urmă o mică discuţie asupra meritelor pijamalelor.

— Maică-mea mă place în pijama. Zice că arăt ca un Pierrot.

— Cred că-ţi vine bine, îşi dădu doamna Radiord cu părerea.

După un timp, Paul aruncă o privire la cesuleţul care ticăia pe poliţa căminului. Era douăsprezece şi jumătate.

— E curios, zise el, după o piesă de teatru îţi trebuie ore întregi până să te poţi decide să adormi.

— Ar fi timpul să încerci, îl povăţui doamna Radiord strângând masa.

— Eşti obosită? o întrebă pe Clara.

— Câtuşi de puţin, răspunse aceasta, ferindu-se să-i întâlnească privirea.

— Vrei să jucăm o partidă de *cribbage*?

— Am uitat cum se joacă.

— Las că te învăţ eu din nou. Ne daţi voie să jucăm o partidă de *crib,* doamnă Radiord?

— Faceţi cum vreţi, dar e destul de târziu.

— O partidă, două, tocmai o să ne facă poftă de somn.

Clara aduse cărţile de joc şi, în timp ce Paul le amesteca, ea îşi făcu verigheta titirez. Doamna Radiord spăla vasele. Pe măsură ce se scurgea timpul, Paul simţea că situaţia devenea tot mai stânjenitoare.

— Cinzejdoi, cinzeşpatru, cinzeşase, şi opt…

Ceasul sună ora unu. Totuşi jocul continua. Doamna Radiord isprăvise toate micile preparative care preced culcarea, încuiase uşa şi umpluse ceainicul. Totuşi Paul continua să se afereze şi să numere. Era obsedat de gâtul şi de braţele Clarei. Avea impresia că zăreşte punctul de unde izvora şănţuleţul dintre sânii ei. N-o putea lăsa să plece. Ea îi urmărea mâinile, şi mişcările lor iuţi o moleşeau toată. Era atât de aprobe de el; avea impresia chiar c-o atinge, dar nu cu totul. Ardoarea îi era stârnită. O ura pe doamna Radiord. Şedea acolo picotind, dar hotărâtă şi nemişcată pe scaunul ei. Paul se uită la

ea, apoi la Clara. Tânăra îi întâlni ochii mânioşi, batjocoritori şi duri ca oţelul. Îi răspunse cu o privire ruşinată. Paul ştia că ea, cel puţin, voia ce voia şi dânsul. Continuară să joace.

În cele din urmă, doamna Radiord se ridică ţeapănă şi le spuse:

— N-ar fi timpul să vă gândiţi şi voi doi la culcare?

Paul îşi continua jocul fără să răspundă. O ura într-atâta, încât ar fi putut s-o ucidă.

— O juma de minut, se rugă.

Femeia mai bătrână se ridică şi navigă îndărătnică până la spălător, de unde se întoarse cu luminarea ei, pe care o depuse pe poliţa căminului. Apoi se aşeză din nou. Ura îl pârjolea în asemenea măsură, încât Paul scăpă cărţile din mină.

— Atunci ne oprim aici, spuse cu o voce în care suna încă sfidarea.

Clara îi văzu gura cu buzele încleştate. Se uită din nou la ea. Se stabilise un fel de înţelegere între ei. Ea se aplecă peste cărţi, tuşind ca să-şi limpezească gâtlejul.

— Ei, mă bucur că aţi isprăvit, le spuse doamna Radiord. Uite, ia-ţi lucrurile – îi aruncă pijamaua încălzită – şi asta ţi-e lumânarea. Camera dumitale e cea de deasupra ăsteia; nu-s decât două camere, aşa că nu te poţi înşela prea tare. Ei, noapte bună. Sper să ia poţi odihni bine.

— Sunt convins: întotdeauna dorm bine.

— Aşa se şi cuvine la vârsta dumitale.

Îi ură Clarei noapte bună şi urcă. Scările în melc, din lemn alb, bine frecat, scârţâiau şi bocăneau la fiecare pas. Se duse sus, îmbufnat. Cele două uşi se aflau faţă-n faţă. Intră în odaia lui şi împinse uşa fără s-o zăvorască.

Era o încăpere mică, cu un pat spaţios. Pe toaletă, se găseau câteva ace de păr ale Clarei şi peria de cap; într-un colţ, după o perdea, atârnau rochiile ei şi câteva fuste. Pe un scaun se găsea o pereche de ciorapi. Paul exploră camera. Văzu pe poliţă două cărţi ale ei. Se

dezbrăcă, îşi împături hainele şi se aşeză pe pat, ascultând. Apoi suflă în luminare, se întinse şi în două minute fu aproape adormit. Dar deodată, ţac! – fu treaz de-a binelea, zvârcolindu-se chinuit. Era ca şi cum, în clipa când se lăsase furat de somn, îl muşcase ceva şi turbase. Se ridică în capul oaselor şi se uită prin cameră, în întuneric; îşi strânse picioarele sub el şi rămase perfect nemişcat, ascultând. Undeva, afară, se auzi o pisică; apoi de jos pasul greoi, măsurat, al mamei; după care glasul distinct al Clarei:

— Vrei să-mi deschei rochia?

Un timp nu se mai auzi nimic. În cele din urmă, mama se stropşi:

— Ce tot faci acolo? Nu vii sus?

— Nu, mai rămân un pic, răspunse fata cu voce potolită.

— O, foarte bine! Dacă ţi se pare că încă nu-i destul de târziu, n-ai decât să mai stai. Te poftesc numai să nu mă trezeşti taman când adorm.

— Nu zăbovesc mult.

Puţin după aceea, Paul o auzi pe bătrână urcând încet scara. Când trecu prin faţa odăii lui, o rază de lumină sa prizări prin crăpătura canatului şi rochia bătrânei mătură lemnul uşii. Paul îşi simţi inima sărindu-i din loc. Apoi fu din nou întuneric şi se auzi zăngănitul clanţei de la odaia ei. Bătrâna îşi tărăgănea cât mai mult pregătirile da culcare şi, după un lung răstimp, se înstăpâni iar liniştea. Paul stătea pe pat cu toţi nervii încordaţi, tremurând uşor. Uşa lui era uşor crăpată. Când Clara va urca, avea s-o prindă. Aştepta. Totul în jur încremenise într-o linişte de moarte. Ceasul bătu ora două. Auzi zornăitul uşor al apărătoarei de foc, de jos. Acum nu se mai putea stăpâni. Tremura din toate mădularele. Simţea că de nu se duce la ea, moare.

Coborî din pat şi rămase un moment locului, dârdâind. Apoi se îndreptă spre uşă. Se strădui să calce uşurel. Prima treaptă trosni ca o împuşcătură. Rămase să

asculte. Bătrâna se foi în pat. Scara era în beznă. O fâşie de lumină se strecura pe sub uşa de la piciorul scării, Care ducea în bucătărie. Stătu o clipă nemişcat. Apoi continuă să coboare, automat. La fiecare pas, scara scârţâia, şi-l treceau fiori prin şira spinării de teamă că uşa de la odaia bătrânei se va deschide acolo sus, peste capul lui. Bâjbâi la uşa de la piciorul scării. Clanţa cedă cu un ţăcănit gălăgios. Intră în bucătărie şi închise cu zgomot uşa în urma lui. Acum, bătrâna n-o să se mai încumete să coboare.

Apoi rămase ţintuit locului. Clara, în genunchi pe un mic morman de rufărie albă, se încălzea în faţa focului, cu spatele spre el. Nu întoarse capul, ci rămase ghemuită pe călcâie, arcuindu-şi spatele frumos şi ascunzându-şi faţa. Se consola încălzindu-şi trupul la văpaia focului. Jumătate din cap îi strălucea în dogoarea trandafirie a flăcărilor, jumătate era învăluită în umbra caldă. Braţele îi atârnau molatic.

Paul fu scuturat de un tremur violent şi-şi încleşta dinţii şi pumnii ca să se poată stăpâni. Apoi se duse spre ea. Cu o mână îi cuprinse umărul iar cu degetele celeilalte mâini îi ridică bărbia. La atingerea lui, o trecu un fior convulsiv, scuturând-o o dată sau de două ori. Continua să-şi ţină capul plecat.

— Îmi pare rău, murmură Paul dându-şi seama că mâinile lui erau foarte reci.

Îşi înălţă capul spre el, înspăimântată, ca o făptură care se teme de moarte.

— Mâinile mele sunt reci, şopti el.

— Îmi place, susură ea închizând ochii.

Suflarea cuvintelor ei îi mângâia buzele. Braţele ei îi cuprindeau genunchii. Şnurul pijamalei i se bălăbănea gâdilând-o şi înfiorând-o. Pe măsură ce-l pătrundea căldura, tremurul i se mai potolea.

În cele din urmă, o luă în braţe şi Clara îşi îngropa capul în umărul lui. Mâinile lui o căutau cu mângâieri de infinită tandreţe. Ea se lipea de el, încercând să se

ascundă într-însul. O îmbrăţişa foarte strâns. Clara îl învălui într-o privire mută, rugătoare, căutând să ştie dacă trebuie să se ruşineze.

Ochii lui erau întunecaţi, foarte adânci, foarte liniştiţi. De parcă faptul de a-i poseda frumuseţea îl durea, îl întrista. O privea cu o uşoară suferinţă şi se temea. Era umil în faţa ei. Clara îi sărută cu fervoare ochii, întâi unul, apoi celălalt, şi-l cuprinse la piept. I se lăsă în voie. O strivi în îmbrăţişarea lui. Intensitatea clipei era vecină cu agonia.

Îl lăsă s-o adore, să tremure de plăcerea pe care i-o da trupul ei. Îi alina mândria rănită. O alina şi pe ea; îi dădea fericire. O făcea să se simtă din nou demnă şi mândră. Mândria îi fusese terfelită. Ea însăşi fusese înjosită. Acum radia din nou de bucurie şi mândrie. Însemna reabilitarea şi recunoaşterea ei.

Apoi Paul o privi, cu faţa plină de strălucire. Îşi râseră unul altuia, şi el o strânse la piept. Clipele zburau în tic-tacul ceasului, minutele se furişau, şi cei doi rămâneau încleştaţi, contopiţi, gură-n gură, ca o statuie tăiată într-un singur bloc de piatră.

Şi din nou degetele lui începură s-o caute neliniştite, rătăcitoare, înfometate. Sângele înfierbântant urca în el, undă cu undă. Clara îşi rezemă capul de umărul lui.

— Vino în odaia mea, îi murmură Paul.

Ea îl privi şi clătină din cap, cu gura bosumflată şi ochii grei de pasiune. Se uită la ea fix.

— Ba vino, îi ceru.

Scutură iarăşi din cap.

— De ce nu?

Îl px ivi cu aceiaşi ochi grei, trişti, şi din nou clătină capul. Privirile lui deveniră dure şi braţele-i slăbiră strânsoarea.

Când, mai târziu, se află din nou în pat, se întrebă de ce oare refuzase să vină la dânsul, făţiş, aşa încât să afle şi mama ei. Oricum, în cazul acesta lucrurile ar fi

27 – Fii şi îndrăgostiţii fost lămurite. Şi ar fi putut petrece noaptea cu dânsul, fără să mai fie nevoită să se întoarcă în patul mamei. Era ciudat, şi nu putea înţelege. Dar aproape pe dată îi fură somnul.

Dimineaţa, îl deşteptă un glas care-i vorbea. Deschizând ochii, o văzu pe doamna Radiord, trupeşă şi semeaţă, uitându-se de sus în jos la el. Ţinea în mină o cană cu ceai.

— Ai de gând să dormi până la judecata de apoi?

Paul izbucni în râs.

— Nu cred să fie mai târziu de cinci.

— Află că-i şapte şi jumătate, fie că-ţi place, fie că nu. Uite, ţi-am adus un ceai.

Îşi frecă faţa, îşi dădu la o parte de pe frunte părul răvăşit şi se ridică în capul oaselor.

— Da’ de ce-i aşa de târziu? bombăni.

Îi era ciudă că-l deşteptase. Faptul o distra pe bătrână. Îi văzu gâtul ieşind din vesta pijamalei de flanea, alb şi rotund ca al unei fete. Îşi freca furios părul.

— Degeaba te scarpini în cap. Asta n-o să întoarcă ceasul îndărăt. Ia te uită. da’ cât îţi închipui c-am să stau cu ceaşca asta în mână?

— Oh, dă-o naibii de ceaşcă!

— N-aveai decât să te fi culcat mai devreme.

Se uită la ea, râzând neruşinat.

— Eu m-am culcat înaintea *dumitale.*

— Da, puişorule, aşa ai făcut.

— Ce curios, să mi se aducă ceaiul la pat! exclamă el amestecând de zor cu linguriţa. Maică-mea ar gândi că m-am nenorocit pe viaţă.

— Nu ţi-l serveşte niciodată la pat?

— Mai curând şi-ar da duhul.

— Eh, eu întotdeauna i-am răsfăţat pe-ai mei. De asta au ieşit aşa de răi.

— N-o ai decât pe Clara. Şi pe domnul Radiord în ceruri. Aşa că nu văd cine altul a putut ieşi rău, în afară de dumneata.

— Eu nu-s rea; eu îs numai prea moale, spuse bătrâna în timp ce ieşea din dormitor. Io-s numai o bleagă, asta sunt!

La gustarea de dimineaţă, Clara se arătă foarte calmă, dar arbora un aer de proprietate asupra lui, care pe Paul îl încânta. Se vedea bine că doamna Radiord nu mai putea după el. Începu să-i povestească despre pictura lui.

— La ce bun să te zbaţi, să te frământi, să te canoneşti şi să trudeşti la picturile alea? La ce mă rog îţi ajută, aş vrea să ştiu? Mai bine în timpul ăsta ai petrece.

— Cum aşa, dar anul trecut am scos peste treizeci de guinee din pictură.

— Zău? Mă rog, asta e ceva, dar tot nu înseamnă nimic faţă de timpul pe care l-ai pierdut.

— Şi mai îmi datorează cineva patru lire. Un individ a zis că-mi dă cinci lire dacă-l pictez pe el, pe nevastă-sa, Câinele şi casa. Dar în loc de câine, am pictat păsările din curte, şi aşa i-a sărit tipului muştarul, că a trebuit să-i mai las o liră din preţ. Mi-era lehamite şi nu puteam suferi câinele. Dar am făcut tabloul. Când îmi dă cele patru lire, ce să fac cu ele?

— Ei asta-i! Tu ştii mai bine ce să faci cu banii tăi, spuse doamna Radiord.

— Am de gând să fac praf astea patru lire. Plecăm pentru o zi-două la mare?

— Cine?

— Dumneata, Clara şi cu mine.

— Cum, pe banii tăi? exclamă bătrâna aproape mimată.

— De ce nu?

— Tu ţi-ai rupe gâtul în doi timpi şi trei mişcări la o cursă cu obstacole.

— Atâta timp cât pot alerga pe banii mei, nu-mi pasă. Accepţi?

— Nu; asta aranjaţi-o între voi doi.

— Şi dumneata eşti de acord? întrebă el uluit şi

încântat.

— Chiar dacă sunt şi chiar dacă nu sunt de acord, până la urmă ai să faci tot ce te taie pe tine capul, răspunse doamna Radiord.

BAXTER DAWES

Într-o zi, la scurt timp după ce Paul fusese cu Clara la teatru, tocmai se afla cu nişte prieteni la un pahar, Ia Cupa cu punci, când intră Baxter Dawes. Soţul Clarei se buhăise; pleoapele îi cădeau moi peste ochii căprui; muşchii îşi pierduseră duritatea sănătoasă, fleşcăindu-se. Evident, apucase pe panta declinului. Se certase cu soră-sa şi se mutase într-o odaie cu chirie mică. Amanta îl părăsise, pentru unul care o lua de nevastă. Zăcuse o noapte la arest, pentru că se încăierase la o beţie şi era amestecat într-o poveste suspectă cu nişte pariuri.

Paul şi cu el erau inamici declaraţi, şi totuşi exista între ei acea ciudată senzaţie de intimitate, de tainică apropiere, care se înfiripă uneori între doi oameni, deşi nu şi-au vorbit niciodată. Paul se gândea adeseori la Baxter Dawes; adeseori ar fi vrut să se apropie de dânsul, să se împrietenească. Ştia că şi Dawes se gândea de multe ori la el, şi că se simţeau atraşi unul de celălalt printr-un soi de ciudat magnetism. Cu toate acestea, nu schimbau între ei decât priviri ostile.

Întrucât Paul avea o slujbă mai înaltă la Jordan, era de datoria lui să-i ofere lui Dawer o băutură.

— Vrei să bei un pahar cu noi? îl întrebă.

— Cu o lipitoare ca tine, nu! ripostă omul.

Paul se întoarse ridicând din umeri cu un uşor dispreţ, gest menit să-l întărâte pe celălalt.

— Aristocraţia, îşi continuă el peroraţia, este o instituţie pur militară. Să luăm, de pildă, Germania. Acolo există mii de aristocraţi pentru care armata constituie unicul mijloc de existenţă. Sunt săraci lipiţi pământului.

şi viaţa se scurge pentru ei cumplit de monoton.

Aşa încât îşi pun speranţele într-un război. Pentru ei războiul înseamnă un prilej de promovare. Atâta timp cât nu-i război, nu sunt decât nişte pierde-vară, lipsiţi de orice valoare. Odată cu războiul, devin lideri şi comandanţi. Prin urmare asta-i – ei *doresc* războiul.

Paul nu prea era apreciat ca orator de cârciumă, fiind repezit şi sâcâitor. Pe cei mai vârstnici îi irita prin felul lui sentenţios şi prin infatuare. îl ascultau în tăcere şi nu regretau când isprăvea.

Dawes îi curmă fluxul de elocinţă întrebând cu voce tare şi rin jind:

— Astea toate le aflaşi deunăzi la teatru?

Paul se uită la el; privirile li se încrucişară. În clipa aceea, ştiu că Dawes îl văzuse ieşind cu Clara de la teatru.

— Hei, ce mai e şi cu teatrul? întrebă unul din partenerii lui Paul, bucuros să mai pună stavilă logoreei băiatului şi mirosind o istorioară picantă.

— Oh, să-i fi văzut moaca sclivisită la patru ace, cu haină cu coadă, şi cu dama lângă el, rânji Dawes plin de dispreţ, arătând cu capul spre Paul.

— Asta-i tare de tot! exclamă prietenul comun. Cu damă şi cu tot dichisul?

— Şi încă ce damă! strigă Dawes.

— Dă-i drumul! Să auzim tot!

— Ai auzit, răspunse Dawes, şi cred c-a auzit şi domnul Morelly şi ăilalţi.

— Mă, să fiu al naibii! exclamă amicul. Şi era damă-n toată regula?

— Damă, pe Dumnezeul meu, asta-i!

— Da’ de unde ştii?

— Ehe! urmă Dawes, ş-aş zice c-a petrecut noaptea…

Se făcu mare haz pe socoteala lui Paul.

— Da’ cine-i? O ştii? întrebă prietenul comun.

— Or c-o ştiu! răspunse Dawes.

Cuvintele lui stârniră un nou val de veselie.

— Atunci scuipă tot ce ştii!

Dawes clătină din cap şi trase o duşcă de bere.

— De mirare că nu şi-a dat el încă drumul la gură. Las că-ndată se porneşte să se umfle-n pene.

— Haide, Paul, stărui prietenul; n-are niciun rost să taci! Ai face mai bine să mărturiseşti.

— Ce să mărturisesc? Că am invitat întâmplător o prietenă la teatru?

— A, bine, dacă totu-i în regulă, atunci spune-ne cine e, insistă prietenul.

— Ea e damă-n regulă, preciza Dawes.

Paul spumega de furie. Dawes îşi ştergea cu degetele mustaţa blondă, rânjind.

— Nu mă-nnebuni! Chiar una din alea? se extazie prietenul. Paul, băiete, m-ai dat gata! Şi tu o cunoşti, Baxter?

— Aşa, niţel.

Făcu din ochi către ceilalţi.

— Bine, spuse Paul. Eu plec.

Amicul comun îl opri, punându-i mina pe umăr.

— Stai; nu scapi tu aşa uşor, băiete. Nu-ţi dau drumu' până nu spui tot.

— N-ai decât să-l întrebi pe Dawes.

— Omule, nu-i frumos să-ţi cocoloşeşti faptele, îl dojeni amicul.

În clipa aceea, o remarcă a lui Dawes îl făcu pe Paul să-i arunce-n obraz berea dintr-un pahar pe jumătate plin.

— Vai, domnule Morel! strigă fata de la bar şi sună după „evacuator".

Dawes scuipă şi se repezi să-l înşface pe Paul. În aceeaşi secundă, interveni un individ musculos, cu mânecile suflecate şi pantalonii lipiţi de coapse.

— Binişor, binişor, mirii el, umflându-şi pieptul drept în faţa lui Dawes.

— Ia arată-te încoa! strigă Dawes.

Paul, alb ca varul şi tremurând tot, se rezema de

bara de alamă a tejghelei. îl ura pe Dawes, ar fi dorit să vadă pământul căscându-se şi înghiţindu-l acolo pe loc; şi totuşi, văzându-i părul umed lipit de frunte, gândi că omul avea o înfăţişare patetică. Nu se clinti.

— Fă-te-ncoa! strigă Dawes.

— Ajunge, Dawes, se amestecă fata de la bar.

— Binişor, binişor, îl îndemnă „evacuatorul" cu binevoitoare insistenţă; ai face mai bine s-o iei din loc.

Şi silindu-l pe Dawes să se dea îndărăt pentru a se feri de ameninţătoarea-i vecinătate, îi îndreptă paşii spre uşă.

— Asta-i nemernicul care a pornit scandalul, strigă Dawes oarecum intimidat, arătând cu degetul spre Paul Morel.

— Vai, ce tot îndrugi, domnule Dawes? protestă fata de la bar. Ştii bine că dumneata l-ai aţâţat tot timpul.

„Evacuatorul" continua să se împieptoşeze în faţa lui, şi Dawes continua să se retragă de-a-ndărătelea, până se găsi în prag şi pe treptele de-afară. Acolo întoarse spatele.

— Las că-ţi arăt eu ţie! strigă el mişcând din cap în direcţia rivalului său.

Paul fu năpădit de o curioasă senzaţie de milă, aproape de afecţiune, amestecată cu o ură violentă împotriva nenorocitului aceluia. Uşa vopsită se trânti în urma lui Dawes, aşa încât în bar se aşternu tăcerea.

— Aşa-i trebuie! comentă fata.

— Da' nu-i deloc plăcut să te trezeşti cu bere în ochi, interveni amicul comun.

— Ba mie-mi pare foarte bine că s-a întâmplat aşa, reluă fata de la bar. Doriţi o altă bere, domnule Morel?

Cu o privire întrebătoare, luă paharul lui Paul. Acesta încuviinţă din cap.

— Baxter Dawes ăsta i-un om căruia nu-i pasă de nimic! îl doare-n cot de toate, zise careva.

— Pfui! Aşa crezi? continuă fata de la bar. Are o gură spurcată, asta-i cu el, şi mereu dă de bucluc. Dar

mie numai omu’ cu vorbă dulce îmi poate cădea cu tronc.

— Ei, Paul, băiete, interveni iar amicul, o vreme o să cam. trebuiască să-ţi păzeşti pielicica.

— Va trebui să nu-i mai daţi ocazia să se lege de dumneavoastră, asta-i tot, comentă fata de la bar.

— Ştii să boxezi? îl întrebă un al treilea.

— Habar n-am, răspunse Paul, încă foarte alb la faţă.

— Ţi-aş putea da o lecţie, două, se oferi celălalt.

— Mulţumesc, dar n-am timp.

După un timp, se pregăti să plece.

— Domnu’ Jenkinson, du-te cu el, şopti fata de la bar, făcându-i domnului Jenkinson semn cu ochiul în direcţia lui Paul.

Omul aprobă din cap. Îşi luă pălăria, strigă un inimos: „Bună seara la toată lumea!” şi ieşi după Paul, chemându-l:

— Aşteaptă o clipă, bătrâne. Cred c-avem acelaşi drum.

— Lui domnu’ Morel nu-i place chestii d-astea, spuse în urma lor fata. O să vedeţi, nu mai calcă el multă vreme pe aici. Şi-mi pare rău, că e băiat simpatic. Baxter Dawes ar trebui băgat la zdup, asta-i trebuie!

Paul ar fi preferat mai curând să moară decât să-i ajungă maică-sii la ureche ceva din toată tărăşenia. A îndurat adevărate chinuri de umilinţă şi de timiditate. Acum exista o întreagă parte a vieţii sale despre care nu-i putea vorbi mamei. Avea o viaţă a lui proprie, distinctă de a ei: viaţa sexuală. Tot restul îi aparţinea mamei. Dar simţea că trebuie să se ascundă de ea, şi faptul îl sâcâia. Intervenise între ei o oarecare rezervă, şi Paul intuia că rezerva îl obliga să ia poziţie defensivă: simţea că maică-sa îl condamnă. Uneori o ura şi atunci smucea de căpăstru. Viaţa lui cerea să se descătuşeze de dânsa. Se învârtea ca într-un cerc în care viaţa se întorcea mereu la propria-i sursă, şi nu putea merge mai departe. Mama îl zămislise, îl iubise, îl crescuse, şi dragostea lui se

întorcea mereu la dânsa, aşa încât nu-şi găsea libertatea de a merge singur înainte pe calea propriei sale vieţi, libertatea de a iubi cu adevărat o altă femeie. În acele zile, fără să-şi dea seama, se împotrivise influenţei mamei. Îi ascunsese o serie de lucruri, între ei se crease o distanţă.

Clara era fericită şi aproape sigură de Paul. Îl simţea în sfârşit al ei. Şi apoi. deodată, nesiguranţa încolţi iar. Paul îi povesti, făcând haz, de ciocnirea cu bărbatul ei. Obrajii Clarei se aprinseră, ochii cenuşii scăpărară scântei.

— Asta-i seamănă leit, strigă ea, se poartă ca un marinar beat. Nu-i făcut să se amestece printre oameni cuviincioşi.

— Şi totuşi te-ai măritat cu el.

Faptul că-i reamintea mereu de acest lucru o înfuria.

— M-am măritat cu el. Dar cum puteam să ştiu?

— Cred că la început trebuie să fi fost un om drăguţ.

— Vrei să spui că din cauza *mea* a ajuns în halul ăsta?

— Nu! S-a degradat singur. Dar are ceva în el…

Clara îşi privi iubitul cu luare-aminte. Detesta la el un anume criticism, foarte detaşat, în ceea ce o privea pe ea, o răceală care făcea ca sufletul ei de femeie să se închisteze împotriva lui.

— Şi ce-ai de gând să faci? îl întrebă.

— Cum adică?

— Cu Baxter!

— Ce pot să fac? Absolut nimic.

— Bănuiesc că te simţi în stare să te baţi cu el, dacă va fi nevoie?

— Nu; n-am nici cea mai vagă idee despre bătaia cu pumnii. E caraghios. Majoritatea oamenilor au instinctul încleştării pumnului. Eu nu-l am. Ca să pot lupta, eu aş avea nevoie de un cuţit, sau de un pistol, sau de aşa

ceva.

— Atunci ai face mai bine să porţi o armă la tine.

— Nu, râse el. Nu sunt cuţitar.

— Dar Baxter o să te atace. Nu-l cunoşti.

— Foarte bine; o să vedem.

— Şi ai să-l laşi?

— Poate că da, dacă n-am să pot evita situaţia.

— Şi dacă te omoară?

— Mi-ar părea rău, pentru el şi pentru mine.

Clara rămase o clipă tăcută.

— Mă amărăşti cumplit! exclamă în cele din urmă.

— Asta nu-i o noutate.

— Dar cum poţi fi aşa de prostănac? Nu ştii de ce-i în stare.

— Şi nici nu vreau să ştiu.

— Da, dar nu-mi închipui că ai de gând să laşi un om să te măcelărească după cum i-ar veni pofta?

— Şi ce-ar trebui să fac?

— Să porţi la tine un revolver. Sunt convinsă că Baxter e primejdios.

— Revolverul ar putea să-mi pârlească degetele.

— N-ai de gând să-ţi iei unul?

— Nu.

— Şi nicio altă armă?

— Nu.

— Şi vrei să-l laşi să…

— Da.

— Eşti nebun.

— Exact.

Clara îşi strânse dinţii de furie.

— Îmi vine să te bat! strigă în cele din urmă, tremurând de enervare.

— De ce?

— Să laşi pe un om ca *ăsta* să facă ce-o vrea cu tine?!

— Dacă învinge, te poţi întoarce la el.

— Vrei să mă determini cu orice chip să te urăsc?

— Ei, n-am făcut decât să ţi-o spun.

— Şi *pretinzi* că mă iubeşti! exclamă ea cu o voce scăzută şi indignată.

— Ca să-ţi fiu ţie pe plac, ar trebui să-l căsăpesc! Dar dacă aş face-o, gândeşte-te numai ce superioritate ar avea asupră-mi.

— Mă crezi nebună?

— Absolut deloc. Numai că tu nu mă înţelegi, draga mea.

Discuţia se întrerupse pentru câteva clipe.

— Dar n-ar trebui să te expui, reluă ea cu glas rugător. Pa al ridică din umeri:

„Omul ce ţine calea cea dreaptă.
Şi ştie-a trăi neprihănit.
N-are a se teme de ce-l aşteaptă.
Nici de otravă, nici de cuţit”.
recită el.

Clara îi aruncă o privire iscoditoare.

— Aş dori să te pot înţelege.

— De fapt nu e nimic de înţeles, răspunse el râzând. Îşi înclină capul, îngândurată.

Câteva zile, Paul nu-l mai văzu pe Dawes; apoi, într-o dimineaţă, când urca în fugă scările venind de la secţia spirală, aproape că se izbi nas în nas cu fierarul cel vânjos

— Ia uite-l pe… strigă acesta.

— Scuză-mă, spuse Paul, şi trecu înainte.

— *Scuză-mă!* îl îngână Dawes cu dezgust.

Paul fluiera printre dinţi *lăsaţi-mă între fete.*

— Las că-ţi amuţesc eu fluieru ăla, filfizonule, strigă Dawes.

Celălalt nu-l luă în seamă.

— Ai să dai socoteală pentru chestia din seara aia!

Paul se duse la biroul lui, aşezat în colţ, şi începu să răsfoiască filele registrului.

— Du-te şi spune-i lui Fanny să-mi trimită imediat comanda numărul 097! îi ceru Paul ajutorului său.

Dawes se înfipse în prag, masiv şi ameninţător, privind drept în creştetul lui Paul.

— Şase şi cu cinci, unşpe, unu şi cu şase, şapte, socoti Paul cu voce tare.

— Mă auzi ce-ţi spun? continuă Dawes.

— Cinci şilingi nouă pence! Scrise o cifră. Ce-o fi asta! se miră.

— Îţi arăt eu ţie ce-i asta! strigă fierarul.

Celălalt continuă să adune cu voce tare.

— Târâtură împuţită… nici nu-ndrăzneşti măcar să mă înfrunţi!

Paul înşfăcă la iuţeală rigla cea grea. Dawes tresări. Tânărul trase cu rigla câteva linii în registru. Bărbatul mai vârstnic spumega.

— Aşteaptă numai să pun eu mina pe tine, oriunde-o fi să fie! Piftie te fac, porcule!

— Foarte bine, răspunse Paul.

La aceste cuvinte, fierarul se urni din prag, greoi. În aceeaşi clipă, tăcerea fu ruptă de un şuierat strident. Paul desprinse tubul acustic.

— Da, răspunse el, după o secundă de ascultare. Da – da! mai ascultă, apoi râse. Cobor imediat! E cineva la mine în vizită.

După ton, Dawes ştiu că vorbise cu Clara. Făcu un pas înainte.

— Mă, spurcăciune! Îţi arăt eu ţie vizită cât ai zice peşte! Crezi c-am să te las să te sclifoseşti pe-aicea?

Funcţionarii din jur ridicară capetele. Ajutorul lui Paul apăru în uşă, ţinând în mână o piesă albă.

— Fanny zice că dacă-i spuneaţi, v-o aducea de aseară.

— Bine, bine, făcu Paul examinând ciorapul. Ia-l de aici.

Dawes stătea locului, frustrat, înnebunit de furie. Paul se întoarse spre el.

— Scuză-mă o clipă, îi spuse şi dădu să alerge jos.

— Să fiu al naibii dacă nu-ţi rup picioarele, răcni

fierarul apucându-l de braţ.

Celălalt se răsuci iute.

— Hei! Hei! strigă alarmat băieţandrul lui Paul.

Thomas Jordan ieşi din ghişeul lui de sticlă şi veni în grabă spre ei.

— Ce-nseamnă asta, ce-i tărăboiul ăsta? ţipă cu voce ascuţită bătrânul.

— Am de gând să-l pun la punct pe ţângăul ăsta – asta-i tot! strigă Dawes cu disperare.

— Ce s-a întâmplat? se zborşi Thomas Jordan.

— N-aş putea să vă spun, răspunse Paul, clătinând din cap şi înălţând din umeri.

— N-ai putea, n-ai putea? zbieră Dawes împingându-şi spre el faţa frumoasă, descompusă de furie, şi ridicând pumnul.

— Termină odată! strigă bătrânul, proţăpindu-se în faţa lui. Du-te la treburile tale, şi nu îmi mai veni aici cherchelit dis-de-dimineaţă!

— Cherchelit! Cine-i cherchelit? Nu-s mai cherchelit decât dumneata!

— Am mai auzit cântecul ăsta! îl repezi bătrânul. Hai, eară-te imediat! auzi dumneata, să vii aici să faci scandal

Fierarul îi aruncă patronului o privire plină de dispreţ. Mâinile lui mari, mânjite şi totuşi frumos modelate, i se frământau fără astâmpăr. Paul îşi aminti că erau mâinile soţului Clarei, şi se simţi străpuns de tăişul urii.

— Ieşi de-aici până nu te dau afară! strigă Thomas Jordan.

— Ce, ai de gând să mă dai afară? rânji Dawes.

Domnul Jordan tresări, se îndreptă ţanţoş spre fierar, îşi propti mica sa persoană în faţa acestuia şi făcându-i semn cu mâna să se îndepărteze, îi spuse răspicat:

— Ieşi afară din atelierul meu – afară!

Îl prinse pe Dawes de braţ şi-l smuci.

— Ia te uită! exclamă fierarul, şi dintr-o mişcare a cotului îl azvârli cât colo pe micul patron, care se împletici de-a-ndărătelea.

Înainte ca să-i fi putut sări cineva în ajutor, Thomas Jordan fu proiectat în uşa şubredă, care se deschise şi bătrânul se rostogoli pe cele şase trepte ce duceau în atelierul lui Fanny. Urmă o a doua explozie de uimire; se repeziră cu toţii. Dawes rămase o clipă nemişcat, holbându-se cu amărăciune, apoi plecă.

Thomas Jordan era zdruncinat şi se lovise, dar fără nicio consecinţă serioasă.

Îl concedie pe Dawes din serviciul lui şi-l dădu în judecată pentru asalt cu violenţă.

La proces, Paul Morel trebui să se înfăţişeze ca martor, întrebat cum s-a iscat neînţelegerea, răspunse:

— Dawes ne-a insultat, pe doamna Dawes şi pe mine, pentru că într-o seară am însoţit-o la teatru; drept care i-am aruncat un pahar cu bere în obraz şi acum caută să se răzbune.

— *Cherchez la femme!* zâmbi magistratul.

Cazul fu clasat, după ce judecătorul îi aruncă în obraz lui Dawes că e un ticălos.

— Procesul ăsta tu l-ai îngropat. Îi reproşă domnul Jordan lui Paul.

— Nu cred, replică acesta din urmă. Şi apoi nici dumneavoastră n-aţi fi vrut să-l vedeţi condamnat, nu-i aşa?

— Da’ de ce-ţi închipui că l-am dat în judecată?

— Îmi pare rău dacă am spus ceea ce nu trebuia.

Clara era la rândul ei foarte supărată.

— De ce a trebuit să fie amestecat şi numele meu? întrebă ea.

— Mai bine să fie rostit deschis, decât şoptit pe la spate.

— N-ar fi trebuit să fie pomenit în niciun fel.

— N-ai pierdut nimic, răspunse el cu indiferenţă.

— Poate că *tu* n-ai pierdut nimic.

— Şi tu?

— Eu n-ar fi trebuit să fiu amestecta A în nifii un fel.

— Îmi pare rău!

Dar din tonul lui nu s-ar fi spus că-i părea rău. Îşi spunea nepăsător: „O să-i treacă!”

Şi într-adevăr îi trecu.

Paul îi povesti mamei sale despre căzătura domnului Jordan şi despre chemarea lui Dawes în faţa justiţiei. Doamna Morel îl privi cu luare-aminte.

— Şi tu ce părere ai de toate astea? îl întrebă.

— Cred că-i un nătărău.

Cu toate astea se simţea foarte stânjenit.

— Te-ai gândit vreodată cum o să se termine? adăugă maică-sa.

— Nu; lucrurile se aranjează întotdeauna de la sine.

— De obicei se aranjează într-un fel care nu ne convine!

— Şi în cazul ăsta trebuie să le luăm aşa cum sunt.

— Ai să-ţi dai seama că nu le poţi lua chiar atât de uşor cum ţi se pare.

Paul continuă să lucreze cu repeziciune la desenul lui.

— Ei îi ceri vreodată părerea? îl întrebă mama după un răstimp.

— În legătură cu ce?

— În legătură cu tine şi cu toată istoria voastră.

— Nu mă interesează părerea ei. E foarte îndrăgostită de mine, dar nu e un sentiment prea adânc.

— La fel de adânc ca şi sentimentul tău pentru ea.

Paul o măsură pe maică-sa curios.

— Da. Ştii, mamă, cred că e ceva cu mine, cred că *nu pot* să iubesc. Când e lângă mine, o iubesc sincer, ori de câte ori văd în ea numai *femeia,* o iubesc, mamă; dar când începe să vorbească şi să critice, de multe ori nici n-o ascult.

— Şi totuşi e la fel de deşteaptă ca şi Miriam.

— Poate că da; şi o iubesc mai mult decât pe Miriam. Dar *de ce* nu poate niciuna să mă reţină?

Întrebarea era aproape o lamentare. Mama îşi întoarse faţa de la el, şi rămase cu privirile pierdute, foarte liniştită, gravă, cu o undă de resemnare.

— Dar n-ai dori să te căsătoreşti cu Clara?

— Nu; poate că la început aş fi dorit. De ce – de ce oare nu doresc să mă însor nici cu ea, nici cu alta? Uneori simt că-mi nedreptăţesc femeile, mamă.

— Cum le nedreptăţeşti, fiule?

— Nu ştiu.

Continuă să picteze cu deznădejde; pusese degetul pe însuşi miezul suferinţei lui.

— Cât despre căsătorie, adăugă maică-sa, mai ai timp berechet.

— Nu-i aşa, mamă. Pe Clara o iubesc, şi am iubit-o şi pe Miriam; dar ca să mă dăruiesc lor prin căsătorie, n-aş putea. N-aş putea să simt că le aparţin. Se pare că ele mă vor pe *mine,* şi eu nu le pot da nimic.

— N-ai întâlnit femeia potrivită.

— Şi nici n-am s-o întâlnesc atâta vreme cât trăieşti tu.

Doamna Morel rămase foarte calmă. Începu să se simtă iar ostenită, de parcă i se mistuise toată vlaga.

— Om trăi şi om vedea, fiule.

Senzaţia că viaţa lui se învârteşte în cerc îl înnebunea.

Clara era într-adevăr îndrăgostită pătimaş de dânsul, după cum şi el era robit, în ceea ce priveşte pasiunea trupească. Peste zi, uita însă de ea. Lucrau în aceeaşi clădire, dar Paul parcă nici nu-şi dădea seama. Era ocupat, şi existenţa ei acolo n-avea niciun fel de însemnătate pentru dânsul. În schimb, Clara, tot timpul cât se găsea în camera maşinilor spirale, era pătrunsă de simţul prezenţei lui în sala de sus, percepea fizic existenţa lui în aceeaşi clădire. Secundă de secundă îl aştepta să apară pe uşă şi când, în sfârşit, se ivea,

încerca un şoc. De multe ori era repezit cu ea şi brutal. Îi dădea dispoziţii pe un ton oficial, colţos. Ea îl asculta, concentrându-şi toată raţiunea pe care o mai putea aduna. Pentru nimic în lume nu trebuia să înţeleagă greşit sau să uite ceva, dar încordarea o tortura. Ar fi vrut să-i atingă pieptul. Ştia exact cum era alcătuit torsul lui, sub vestă, şi jinduia să-l mângâie. Înnebunea auzindu-i vocea care dădea dispoziţii mecanice în legătură cu lucrul. Ar fi vrut să-i sfâşie această mască, să sfarme oribilul înveliş profesional care-l înconjura cu duritate, să pătrundă din nou până la bărbatul din el; dar se temea şi, înainte de a-i fi putut simţi măcar o scânteie de căldură, Paul dispărea, şi ea rămânea iar să tânjească.

Paul ştia că în serile în care nu-l vedea ex a mâhnită, aşa încât îi dăruia o mare parte din timpul lui liber. Adeseori, zilele însemnau pentru Clara un adevărat supliciu; dar serile şi nopţile erau pentru amândoi o beţie de fericire. Ceasurile acelea le petreceau în tăcere. Ore întregi şedeau împreună, sau se plimbau pe întuneric, vorbindu-şi foarte puţin, cuvinte aproape fără înţeles. Dar îi simţea mâna în mâna lui, şi sânii ei îşi lăsau căldura în pieptul lui, dându-i un sentiment de plinătate.

Într-o seară se plimbau împreună de-a lungul canalului, şi el părea hărţuit de gânduri. Clara îl simţea departe. Şi tot timpul fluiera încetişor şi încăpăţânat. îl asculta, ştiind că poate afla mai multe din fluieratul lui decât din vorbe. Era o melodie de nostalgică nemulţumire – o melodie care o făcea să simtă că nu va rămâne al ei. Clara păşea alături, tăcută. Când ajunseră la pod, Paul se aşeză pe stâlpul cel gros şi privi la stelele care se oglindeau în apă. Era foarte departe de ea. În Clara mocnea un gând.

— Ai intenţia să rămâi definitiv la Jordan? îl întrebă.

— Nu, răspunse el fără să ezite. Nu; am de gând să părăsesc Nottinghamul şi să plec altundeva – curând.

— Să pleci! De ce?

— Nu ştiu! Mă macină un neastâmpăr.

— Şi ce-ai să faci acolo?

— Mai întâi trebuie să realizez câteva tablouri serioase şi să le vând. Treptat, treptat, îmi croiesc drum. Ştiu bine.

— Şi când crezi să pleci?

— Nu ştiu. N-o să plec pentru multă vreme – atâta timp cât o am pe mama.

— N-ai putea s-o părăseşti?

— Nu pentru multă vreme.

Clara se uita şi ea la stelele aprinse în apa neagră. Zăceau acolo, foarte albe, privind curioase. Convingerea că avea s-o părăsească era o adevărată agonie, dar prezenţa lui însemna o agonie şi mai cumplită.

— Şi dacă ai să strângi o sumă mare de bani – ce ai de gând să faci?

— Am să mă mut împreună cu mama într-o căscioară drăguţă lângă Londra.

— Înţeleg.

Urmă un lung răgaz de tăcere.

— Aş putea veni din când în când să te văd. Nu ştiu. Nu mă întreba ce am să fac; nu ştiu.

Din nou tăcere. Stelele tremurară şi se sparseră în apă. Se iscase un vânticel. Paul se apropie brusc de ea şi îi puse o mână pe umăr.

— Nu mă întreba nimic despre viitor, o rugă trist. Nu ştiu nimic. Vrei să fii cu mine acum, în prezent, indiferent de ce s-ar întâmpla?

Îl cuprinse în braţe. La urma urmelor, ea era o femeie măritată şi nu avea dreptul nici măcar la ce-i dăruia dânsul acum. Dar ştia cită nevoie avea Paul de ea. Clara îl strângea la piept, şi Paul suferea. Şi atunci îl învălui cu căldura trupului ei, îl alină, îl iubi. Avea să trăiască doar bucuria clipei prezente.

După o secundă, Paul înălţă capul, vrând să vorbească.

— Clara… spuse, luptându-se cu sine.

Îl strânse pătimaş şi-i apăsă capul pe pieptul ei. Nu

putea îndura să-i audă suferinţa din glas. Era înspăimântată. Era gata să-i dea totul – totul; dar nu voia să *ştie* nimic. Simţea că n-ar putea suporta. Voia să-l aline – să-l aline în trupul ei. îl strângea convulsiv la piept, mângâindu-l, iar el devenise ceva necunoscut ei, ceva aproape misterios. Voia să-l aline până-l cufunda în uitare. Şi curând, în sufletul lui lupta se istovi… şi uită. Dar Clara nu exista pentru el, ci numai o femeie, o văpaie, ceva ce iubea şi căruia aproape că i se prosterna acolo, în întuneric. Dar nu era Clara; iar ea i se supunea. Foamea lui de ea, brutală şi inexorabilă, o senzaţie cruntă, oarbă şi necruţătoare în primitivismul ei, făcea ca ceasul acela să fie dureros pentru Clara. Ştia cât de inflexibil şi de singur era dânsul, şi simţea importanţa faptului că se îndreptase către ea; şi îl primea numai pentru că nevoia lui era mai puternică şi decât el şi decât ea, iar sufletul ei rămăsese încremenit în adâncuri. I se dăruia pentru el, pentru nevoia lui de ea şi pentru că îl iubea, chiar dacă avea s-o părăsească.

În tot acest timp, de pe câmp răsunau ţipete de nagâţ. Când îşi reveni în simţiri, Paul se întrebă ce unduia în faţa ochilor lui, pulsând de viaţă în întuneric, şi ce glas îl chema. Apoi, îşi dădu seama că era iai ba şi chemarea nagâţului. Căldura ce-l învăluise era răsuflarea care înălţa pieptul Clarei. Îşi ridică uşor capul şi îi privi ochii. Erau negri, strălucitori şi stranii, un crâmpei de viaţă sălbatică şi primară privind în propria lui viaţă, străină lui şi totuşi întâmpinându-l; temător, îşi îngropă faţa afund, în pieptul ei. Ce era ea? O viaţă puternică, ciudată, sălbatică, respirând odată cu viaţa lui, în bezna acelui ceas. Şi totul era atât de imens prin comparaţie cu ei doi, încât rămase mut de uimire. Se întâlniseră, şi în împreunarea lor fusese cuprins şi impulsul vital al miriadelor de fire de iarbă, şi ţipătul nagâţului, şi rotirea stelelor.

Când se ridicară în picioare, văzură şi alte perechi de îndrăgostiţi furişându-se de cealaltă parte a gardului

viu. Era firesc să se afle acolo; păreau să alcătuiască însuşi conţinutul nopţii.

După o asemenea seară, amândoi erau foarte tăcuţi, întrucât se pătrunseseră de imensitatea pasiunii. Se simţeau mărunţi, oarecum speriaţi, copilăroşi, şi se minunau, ca Adam şi Eva în clipa când îşi pierduseră inocenţa şi-şi dăduseră seama de măreţia forţei care-i izgonea din paradis în marea noapte şi în marea zi a umanităţii! Fiecare dintre ei trăia o iniţiere şi o satisfacţie. A fi conştienţi de propria lor nimicnicie, a fi conştienţi de tumultuosul flux de viaţă în voia căruia se lăsau purtaţi, le dădea putinţa unei împăcări lăuntrice. Dacă îi stăpânea o forţă atât de gigantică şi de sublimă, identificându-i cu ea însăşi, astfel încât deveneau doar un grăunte în imensul flux care împingea afară din glie fiece fir de iarbă, făcându-l să-şi înalţe mica siluetă în văzduh, şi fiece copac, şi fiece vieţuitoare, atunci de ce să se mai zbuciume? Se puteau lăsa purtaţi orbeşte de viaţă, şi fiecare dintre ei îşi afla pacea în celălalt. Trăiseră împreună un soi de verificare. Şi nimic n-ar fi putut-o anula, nimic nu le-ar fi putut-o lua; devenise aproape credinţa lor în viaţă.

Dar Clara nu era liniştită. Acolo, în clipa aceea, pulsa ceva măreţ; se cufunda în ceva măreţ. Dar era ceva ce nu putuse reţine. Dimineaţa totul avea să fie altfel. Ei doi ajunseseră la *cunoaştere,* dar clipa nu putea fi prinsă. Şi o dorea din nou; dorea o permanenţă. Nu o realizase în plenitudinea ei. Avea impresia că-l doreşte pe el. Dar el însemna o incertitudine. Ceea ce se făurise între ei s-ar putea să nu se mai repete niciodată; s-ar putea ca el s-o părăsească. Nu era al ei; ea nu ajunsese la realizare. Fusese acolo, dar nu izbutise să sesizeze acel ceva – ceva – nu ştia ce – ceva după care tânjea nebuneşte.

Dimineţile, Paul era liniştit şi împăcat cu el însuşi. De parcă pasiunea l-ar fi făcut să treacă prin botezul focului, lăsându-l apoi domolit. Dar nu Clara era pricina acestei linişti. Era ceva ce se petrecea datorită Clarei,

dar nu ea. Şi nu se simţeau cu nimic mai apropiaţi unul de celălalt. Totul se întâmplase de parcă amândoi ar fi fost agenţii orbi ai unei forţe uriaşe.

Când îl văzu a doua zi la atelier, inima ei se muie ca o picătură de ceară în flacără. Trupul lui, sprâncenele lui! Văpaia i se înteţi în piept. Trebuia să-l reţină. Dar el, foarte calm, foarte potolit în această dimineaţă, continua să împartă instrucţiuni. Se duse după el în subsolul sumbru şi urât şi-şi înălţă braţele către dânsul. Paul o sărută, şi tăria patimii se reaprinse în el. Cineva umbla la uşă. Paul fugi sus; ea se reîntoarse în atelier, păşind ca-n vis.

După aceasta, focul începu, încetul cu încetul, să se stingă. Paul simţea tot mai mult că experienţa lui fusese impersonală, că nu fusese Clara. O iubea, îi nutrea o mare tandreţe, ca unui partener împreună cu care încercase o mare emoţie; dar nu era ea aceea care-i putea potoli sufletul. Dorise ca ea să fie ceva ce nu putea fi.

Şi Clara îl dorea cu o pasiune dementă. Nu-l putea vedea, fără să simtă nevoia de a-l atinge. În atelier, în timp ce dânsul îi vorbea despre ciorapii ţesuţi la spirală, Clara îşi trecea în taină mina de-a lungul coastelor lui. Se furişa după el în subsol, ca să-i smulgă un sărut în fugă. Îşi pironea în ochii lui privirile mute şi lacome, încărcate de patimă neînfrânată. Paul se temea pentru ea, ca nu cumva să se trădeze vizibil în faţa celorlalte fete. La pauza de prânz, îl aştepta, invariabil, ca să-i fure o îmbrăţişare înainte de a pleca. O simţea cu totul neputincioasă, aproape ca o povară pentru el, şi-l irita.

— De ce doreşti în orice clipă din zi şi din noapte sărutări şi îmbrăţişări? o întreba. De bună seamă, fiecare lucru trebuie făcut la timpul său.

Clara îl privi, şi în ochi i se aprinse ura.

— Doresc într-adevăr în orice clipă să te sărut?

— Întotdeauna, chiar când vin să te întreb despre munca ta. Când lucrez, nu vreau să se amestece

dragostea. Munca-i muncă…

— Şi ce-i dragostea? întrebă Clara. Dragostea trebuie să aibă ore speciale?

— Da; în afara orelor de muncă.

— Şi deci trebuie reglementată după orariul de închidere al domnului Jordan?

— Da; şi în funcţie de timpul liber lăsat de orice altă ocupaţie.

— Deci existenţa ei trebuie limitată numai la orele libere?

— Exact, şi nici măcar atunci întotdeauna – cel puţin nu dragostea cu pupături.

— Asta-i tot ce gândeşti despre iubire?

— E de-ajuns.

— Mă bucur că gândeşti aşa.

Un timp se arătă rece faţă de el – îi ura; şi cât timp Clara fu distantă şi dispreţuitoare, Paul nu-şi află liniştea până nu-l iertă iar. Dar când porniră din nou, nu se simţiră cu nimic mai apropiaţi. Paul o robea prin faptul că nu o mulţumea niciodată.

În primăvară plecară împreună la mare. Închiriară camere într-o vilişoară lângă Theddlethorpe, şi trăiră acolo ca soţ şi soţie. Din când în când, venea şi doamna Radiord să stea cu ei.

În Nottingham se ştia că Paul Morel ieşea cu doamna Dawes, dar cum lucrurile se petreceau cu discreţie, cum Clara fusese întotdeauna o persoană foarte solitară, iar Paul părea atât de modest şi de inocent, situaţia nu stârni mare vâlvă.

Lui îi plăcea ţărmul din Lincolnshire, iar Clara iubea marea. Foarte des, porneau în fapt de ziuă la scăldat. Lumina spălăcită a zorilor, întinderile dezolante ale ţinutului mlăştinos, spuzit încă de iarnă, câmpiile cotropite de ierburi sălbatice, arătau destul de aride ca să-i bucure sufletul. Când traversau podeţul de scânduri, ieşind în şosea, şi îmbrăţişau cu privirea nesfârşita monotonie a planurilor – pământul ceva mai întunecat

decât cerul.

marea uşor scobită îndărătul dunelor – Paul îşi simţea inima oţelită de fluxul implacabil al vieţii. Şi atunci. Clara îl iubea. Era singur şi puternic, şi ochii lui radiau lumină.

Dârdâiau de frig; şi el o fugărea tot drumul, până la pajiştea cu gazon verde. Clara ştia să alerge. Culoarea i se reaprindea în obraji, gâtul îi strălucea gol, ochii îi scânteiau. Paul o iubea pentru că era atât de voluptuas abundentă şi totuşi atât de sprintenă. El era mlădios; Clara fugea cu mişcări frumoase. Se încălzeau şi o porneau mână în mână.

O pală de lumină roşiatică rumenea cerul, iar luna clorotică, aflată la jumătatea drumului spre apus, se cufunda în neant. Pe landa împânzită de umbre, contururile începeau să prindă viaţă; plantele cu frunze lătăreţe se decupau distinct. Străbătură o trecătoare ce se strecura printre dunele mari şi reci şi ieşiră pe plajă. Deşertul lunguleţ zăcea gemând sub scalda zorilor şi a valurilor; oceanul se aşternea ca o pânză întinsă, cernită, tivită cu festoane albe. Deasupra mării smolite, cerul se incendiase, roşu. Deodată, izbucni o pălălaie care sparse norii, împrăştiindu-i. Purpuriul se dizolvă în portocaliu, portocaliul în bronz şi, fâlfâindu-şi o trenă de aur, soarele se înălţă pe cer, cernind în valuri o puzderie de bănuţi de foc, ca şi cum cineva ar fi trecut peste pânzele apei, purtând un pocal din care picura lumină. Talazurile spumegânde se rostogoliră pe mal, lovind prelung, cu zgomot răguşit. Pescăruşi minusculi, ca nişte stropi de spumă, se rotiră pe coamele valurilor. Scoteau ţipete ce păreau mai consistente decât însăşi făptura lor. Coasta se întindea la nesfârşire, topindu-se în albul dimineţii, iar dunele ierboase păreau să se fi aplatizat, făcându-se una eu plaja. În dreapta, mijea Mablethorpe. Şi întreg ţinutul era numai al lor: nemărginirea coastei, marea, soarele care răsărea, clipocitul valurilor, ţipetele ascuţite ale pescăruşilor.

Aveau o văgăună a lor într-o dună, un loc cald, unde nu răzbea vântul. Paul şedea privind pierdut marea.

— E frumoasă, şopti el.

— Nu te lăsa furat de sentimentalism.

O irita să-l vadă privind marea, ca un personaj solitar şi poetic. Paul râse, iar Clara se dezbrăcă în grabă.

— Astăzi sunt valuri umflate, spuse ea cu un aer de triumf.

Era o înotătoare mai bună decât dânsul; Paul rămase locului, privind-o lenevos.

— Nu vii?

— Într-o clipă.

Clara avea o carnaţie albă catifelată şi umeri plini. O briză uşoară, venind dinspre mare, îi înfiora trupul şi-i răvăşi părul. Dimineaţa avea o limpezime aurie. Giulgiuri de umbră se destrămau spre nord şi spre sud. Clara frisonă uşor la adierea vântului, încolăcindu-şi părul. Ierburile marine se înălţau îndărătul siluetei ei albe. Privi spre mare, apoi spre Paul: o urmărea cu ochii aceia întunecaţi pe care ea îi iubea şi nu-i putea înţelege, îşi cuprinse sânii cu braţele, ghemuindu-se şi râzând:

— Brrr, ce rece o să fie!

Paul se aplecă peste ea, o sărută, apoi o strânse brusc la piept şi o sărută din nou. Femeia rămase în aşteptare. Paul i se uită drept în ochi, apoi îşi întoarse privirile spre nisipurile palide.

— Du-te! îi spuse liniştit.

Clara îi zvârli braţele în jurul gâtului, îl trase spre dânsa, îl sărută cu patimă, şi se îndepărtă, întrebând:

— Dar vii şi tu?

— Într-o clipă.

Se îndepărta călcând greu pe nisipul moale ca o catifea. De pe dună el o privea cum se contopeşte cu coasta albicioasă. Deveni din ce în ce mai mică, îşi pierdu proporţiile, se ivi doar ca o pasăre mare, albă, spintecând ţărmul. „O pietricică albă pe plajă, un fulg de

spumă rupt de vânt şi depus pe nisip; nu e nimic mai mult", îşi spuse în sinea lui.

Clara părea să înainteze foarte lent pe coasta vastă şi plină de ecouri. Tot urmărind-o din priviri, o pierdu. I-o răpise din văz strălucirea orbitoare a soarelui. Apoi o zări din nou, o infimă licărire albă, purtată de-a lungul ţărmului alb, vuitor.

„Iat-o cât e de minusculă! îşi spuse iar. Pierdută ca un grăunte de nisip pe plaja nemărginită – o picătură concentrată, suflată de ici-colo, o buclă de spumă albă, aproape un nimic pe fundalul dimineţii. Şi de ce mă absoarbe oare în asemenea măsură?"

Omogenitatea dimineţii fu ştirbită; Clara intrase în apă. De jur-împrejur, plaja, dunele de nisip albăstrii, apa scânteietoare, sclipeau laolaltă într-o imensă şi plenară solitudine.

„Şi ce-i ea, la urma urmei? continua să se întrebe Paul. Iată dimineaţa aceasta marină, neţărmurită, veşnică şi frumoasă; şi iat-o pe ea, frământată, mereu nemulţumită, efemeră ca un bulgăre de spumă. Şi, la urma urmei, ce înseamnă ea pentru mine? Reprezintă ceva dintr-un tot, după cum şi un bulgăre de spumă reprezintă marea. Dar ea în sine ce este? Nu pe *ea o* iubesc".

Şocat de propriile lui gânduri, care păreau să se articuleze atât de distinct încât aproape puteau fi auzite de urechile dimineţii, se dezbrăcă şi alergă pe nisip, în jos, spre ţărm. Clara îl aştepta. Braţele ei, chemându-l, săgetară strălucitor văzduhul, trupul i se înălţă pe un val, apoi se scufundă, cu umerii muiaţi într-un eleşteu de argint lichid. Paul se avântă spintecând talazurile şi într-o clipă mâna ei i se odihnea pe umăr.

El era un înotător slab şi nu rezista să rămână mult timp în apă. Clara plescăia triumfătoare în jurul lui, fălindu-se cu superioritatea pe care Paul i-o invidia. Razele soarelui străpungeau adânc transparenţa apelor. Se vânzoliră în apă un minut sau două, apoi se fugăriră

unul pe altul înapoi spre dune.

În timp ce se uscau, gâfâind din greu, el îi privi faţa iluminată de râs, cu răsuflarea tăiată, şi umerii sidefii, şi sânii care i se legănau, speriindu-l când o vedea cum îi freca şi gândi iar:

„Dar e magnifică, e chiar mai grandioasă decât dimineaţa şi decât marea. Oare ea e…? Oare ea e?

Clara, văzându-i ochii negri fixaţi asupră-i, se întrerupse, râzând, din îndeletnicirea ei.

— La ce te uiţi aşa?

— La tine, răspunse el râzând.

Ochii ei întâlniră ochii lui, şi, o clipă mai târziu, Paul îi săruta „pielea de gâscă" de pe umeri, spunându-şi „Ce-i ea? Ce-i ea?"

Dimineţile, Clara îl iubea. Dimineaţa, sărutările lui aveau ceva detaşat, dur şi primar, de parcă în acele clipe era conştient doar de voinţa lui, şi cu totul inconştient de ea şi de dorinţele ei.

Mai târziu, peste zi, Paul ieşi să deseneze.

— Tu du-te cu maică-ta la Sutton. Eu sunt prea monoton.

Clara rămase, privindu-l. Paul ştia prea bine că ar fi vrut să-l însoţească, dar prefera să fie singur. Când era ea de faţă, avea senzaţia că e întemniţat, de parcă nu izbutea să respire o gură de aer curat sau parcă îi atârna ceva deasupra capului. Iar Clara îi simţea dorinţa de a se elibera de ea.

Seara se reîntoarse la dânsa. Se plimbară de-a lungul ţărmului, în întuneric, apoi se aşezară la adăpostul dunelor de nisip.

— S-ar părea… spuse Clara în timp ce sci utau marea neagră ca smoala, pe care nu se zărea nicio sclipire de lumină – s-ar părea că nu mă iubeşti decât noaptea, iar peste zi nu mă iubeşti.

Paul cernu nisipul rece printre degete, cu un sentiment de vinovăţie.

— Nopţile sunt ale tale, îi răspunse. În timpul zilei

vreau să fiu singur cu mine.

— Dar de ce? De ce şi acum, când ne aflăm în această scurtă vacanţă?

— Nu ştiu. Ziua, giugiulelile mă sufocă.

— Dar nu-i neapărat nevoie de giugiuleli.

— Ştii bine că aşa sfârşim ori de câte ori ne aflăm împreună.

Clara se simţi mâhnită.

— Ţi-ar fi plăcut să te măriţi cu mine?

— Dar ţie să te însori cu mine?

— Da, da; mi-ar fi plăcut să avem copii împreună, răspunse Paul înmuindu-şi glasul.

Clara şedea cu capul plecat, jucându-se cu nisipul.

— Dar nu te gândeşti să divorţezi de Baxter? Nu-i aşa?

Trecură câteva minute până să-i răspundă.

— Nu, rosti foarte cumpănit; nu cred c-o doresc.

— De ce?

— Nu ştiu.

— Simţi că-i apari îi?

— Nu; nu cred.

— Atunci ce e?

— Cred că el îmi aparţine.

Rămase câteva clipe tăcut, asculiind vaierul vântului suprapunându-se peste huietul spart al mării de catran.

— Şi n-ai simţit niciodată că-mi aparţii mie?

— Ba da, îţi aparţin ţie.

— Nu, din moment ce nu doreşti să divorţezi.

Era un nod încâlcit, pe care ei doi nu-l puteau dezlega, aşa încât renunţară; luau atât cât puteau dobândi şi ignorau ceea ce le era inaccesibil.

— Cred că te-ai purtat urât cu Baxter, îi zise altă dată.

Aproape că se aştepta din partea Clarei să-i răspundă cum i-ar fi răspuns maică-sa:

„Tu vezi-ţi de treburile tale, şi nu te mai amesteca

atât în ale altora”. Dar, spre surprinderea lui, ea îl luă în serios.

— De ce spui asta?

— Presupun că ai văzut în el crinul din mocirlă, aşa că l-ai cules, l-ai sădit într-un ghiveci şi l-ai cultivat cum se cuvine. Ţi-ai vârât în cap că e un crin, şi nu-i servea la nimic, bietul de el, că nu era decât un fir de urda-vacii. Tu nu voiai să accepţi realitatea.

— De bună seamă, n-am văzut niciodată în el crinul din mocirlă.

— Ai văzut în el ceva ce nu era. Asta-i caracteristic pentru femei. Femaia gândeşte că ştie mai bine ce-i trebuie unui bărbat, şi face tot ce se poate ca să-i ofere acest lucru; şi atâta timp cât e al ei şi-i dă ceea ce crede ea că-i trebuie, nu-i pasă dacă el e lihnit şi ţipă să-şi astâmpere foamea.

— Şi tu ce faci?

— Mă gândesc pe ce ton să ţip de foame.

În loc să-i ardă o palmă, Clara chibzui serios la spusele lui.

— Insinuezi că îţi dau doar ce cred eu că-ţi trebuie ţie? îl întrebă.

— Aşa nădăjduiesc; dar iubirea ar trebui să inspire un simţ al libertăţii şi nu al întemniţării. Miriam mă făcea să mă simt legat ca un măgar priponit de un par. Eram obligat să pasc numai pe fâşia ei de iarbă şi nicăieri altundeva. E greţos.

— Tu ai lăsa o femeie să facă ce-i place?

— Da; dar aş avea grijă să-i placă să mă iubească pe mine. Şi dacă nu-i place – mă rog, eu n-o reţin cu sila.

— Dac-ai fi chiar atât de minunat pe cât spui…

— Aş fi miracolul care sunt, completă el râzând.

Urmă un răgaz de tăcere în care se detestară unul pa celălalt, deşi râdeau.

— Dragostea-i câinele ce păzeşte turma.

— Şi care dintre noi e câinele? întrebă Clara.

— Ei, fără îndoială că tu.

Şi aşa se desfăşura bătălia dintre ei. Clara ştia că Paul nu-i aparţinuse niciodată în întregime. Exista în el o anumită parte, profundă şi vitală, asupra căreia ea nu avea nicio putere; nici nu încercă să răzbată până la această parte, sau măcar să-şi dea seama ce anume era. Iar Paul ştia într-un fel că ea se considera încă doamna Dawes. Nu-l iubea pe Dawes şi nu-l iubise niciodată; dar era încredinţată că dânsul o iubea, sau că, cel puţin, depindea de ea. În ce-l privea pe Dawes, Clara încerca o anumită certitudine, pe care Paul Morel nu i-o inspira niciodată. Pasiunea pentru acest tânăr îi potopise sufletul, îi dăduse o certă satisfacţie, o eliberase de neîncredere în sine, de îndoieli. Indiferent de ce s-ar mai fi schimbat, în forul ei lăuntric avea o asigurare. De parcă s-ar fi redobândit pe *sine,* conturul ei distinct, plenitudinea. Îşi căpătase confirmarea; dar niciodată nu socotise că viaţa ei îi aparţine lui Paul Morel, după cum nici viaţa lui nu-i aparţinea ei. Până la urmă, avea să se despartă, şi tot restul vieţii o să tânjească după dânsul. Dar orice ar fi fost, acum *ştia,* era sigură de ea însăşi. Şi acelaşi lucru se putea spune şi despre el. Primiseră împreună botezul vieţii, fiecare prin celălalt, dar de aici înainte menirile lor erau distincte. Acolo unde voia el să ajungă, ea nu-l putea însoţi. Mai devreme sau mai târziu, vor trebui să se despartă. Chiar dacă s-ar fi căsătorit, fiindu-şi credincioşi unul altuia, el totuşi ar fi trebuit s-o părăsească, să meargă singur înainte, în timp ce ea ar fi trebuit doar să-l aştepte să revină. Dar acest lucru nu era cu putinţă. Fiecare dintre ei avea nevoie de un tovarăş de drum cu care să înainteze alături.

Clara plecase cu mama ei la Mapperly Plains. Într-o seară, pe când se plimba împreună cu Paul pe Woociborough Road, se întâlniră cu Dawes. Lui Morel i se păru cunoscut mersul omului care se apropia, dar în clipa aceea se afla prea absorbit de gândurile lui, astfel încât numai ochiul său de artist desluşi silueta străinului. Apoi, deodată, se întoarse râzând către Clara şi-i puse o

mână pe umăr, spunându-i:

— Uite, acum mergem unul lângă celălalt, şi totuşi eu sunt la Londra, discutând cu un Opren imaginar; şi tu pe unde te afli?

Chiar în secunda aceea, Dawes trecu pe lângă ei, aproape atingându-l pe Morel. Tânărul îi aruncă o privire, îi văzu ochii întunecaţi, arzând de ură mocnită, şi totuşi vlăguiţi.

— Cine a fost ăsta? o întrebă pe Clara.

— Baxter.

Paul îşi luă mâna de pe umărul ei şi privi în spate; văzu din nou, desluşit, silueta, ca în clipa când se apropiase de el. Dawes mergea încă ţanţoş, cu umerii traşi îndărăt, cu faţa ridicată; dar ochii îşi furişau privirea, dându-ţi impresia că încearcă să se strecoare neobservat de oamenii pe lângă care trecea, măsurându-i bănuitor, pentru a vedea ce gândeau despre el. Iar mâinile păreu că încearcă să se ascundă. Purta haine ponosite, pantalonii îi erau roşi la genunchi şi basmaua legată în jurul gâtului era murdară; dar şapca o purta încă tuflită sfidător pe un ochi. Când îl văzu, Clara se simţi vinovată. Faţa lui avea o expresie de istovire şi de deznădejde, care o făcu să-l urască pentru că o îndurera.

— Arată rău, observă Paul.

Dar nota de milă din glasul lui îi sună a mustrare şi o îndârji împotrivă-i.

— Iese la suprafaţă adevăratul lui fond de trivialitate.

— Îl urăşti?

— Tu vorbeşti despre cruzimea femeilor; aş vrea să cunoşti cruzimea bărbaţilor în forţa lor brută. Pur şi simplu nu au habar că femeia există şi ea.

— Nici *eu* nu am habar?

— Nu al.

— Eu nu am habar că tu exişti?

— Nu ştii nimic despre *mine,* replică ea cu amărăciune – despre *mine.*

— Cu nimic mai mult decât Baxter?

— Poate că nici atât.

Paul se simţea nedumerit, neajutorat şi furios. Iat-o mergând alături, necunoscută, deşi parcurseseră împreună atâta experienţă de viaţă.

— Dar în ce mă priveşte pe *mine,* tu cunoşti destule.

Clara nu-i răspunse.

— Pe Baxter îl cunoşteai tot atât de bine ca şi pe mine?

— Ei nu-mi îngăduia să-l cunosc.

— Şi eu ţi-am îngăduit?

— Ăsta-i lucrul pe care bărbaţii nu te iasă să-l realizezi. Nu-ţi lasă prilej să te apropii cu adevărat de ei.

— Nici eu nu te-am lăsat?

— Ba da, răspunse ea, rostind cuvintele rar; în schimb, tu nu te-ai apropiat niciodată de mine. Tu nu poţi ieşi din tine însuţi, nu poţi. Baxter reuşea acest lucru mai bine decât tine.

Paul mergea înainte, cufundat în gânduri. Era supărat pe ea că i-l prefera pe Baxter.

— Acum, că nu-l mai ai, începi să-l preţuieşti pe Baxter.

— Nu; reuşesc doar să văd în ce anume se deosebea de tine.

Dar Paul simţea că lui îi purta pică.

Într-o seară, în timp ce se întorceau acasă, străbătând câmpul, Clara îi puse o întrebai e care l-a surprins:

— Tu socoteşti că latura… latura sexuală are vreo valoare?

— Vorbeşti despre actul sexual în sine?

— Da; pentru tine ce valoare are?

— Dar cum l-ai putea separa de rest? Este o apoteză a întregii iubiri. Toată intimitatea dintre noi culminează prin acest act.

— Pentru mine, nu.

Paul rămase tăcut. îl împungea un ghimpe de ură împotriva ei. Va să zică, până la urmă era nemulţumită de el până şi în această latură în care el socotea că se întregeau de minune. Dar în sinea lui, gândea ca şi dânsa.

— Simt, continuă Claia încet, că eu nu izbutesc să te am, că tu nu participi total, cu toată fiinţa ta, şi că atunci când mă posezi, nu pe *mine* mă iei…

— Dar pe cine?

— Ceva menit să te satisfacă. A fost bine, aşa încât nici să nu ne mai gândim. Dar de dorit, mă doreşti pe *mine* sau acest *ceva?*

Îl năpădi iar sentimentul de culpabilitate. Oare nu ţinea seama de persoana Clarei şi poseda în ea doar femeia? Dar se încredinţă că asta însemna să despici firul în patru.

— Când îl aveam pe Baxter, îl aveam cu adevărat, şi simţeam realmente că-mi aparţine în întregime.

— Şi era mai bine?

— Da, da; era mai total. Asta nu înseamnă că tu nu mi-ai dat mai mult decât mi-a dat el vreodată.

— Sau decât îţi putea da.

— Da, poate că aşa e; dar pe *tine* nu mi te-ai dat niciodată.

Paul îşi încruntă mânios sprâncenele.

— Când încep să fac dragoste cu tine, mă las pur şi simplu purtat, ca o frunză în vânt.

— Fără să ţii deloc seama de persoana mea.

— Şi deci actul de dragoste nu înseamnă nimic pentru tine? întrebă el aproape ţeapăn de indignare.

— Ba înseamnă; şi uneori m-ai făcut să mă simt transportată… Să uit de mine… Ştiu… şi… mă închin ţie pentru asta… dar…

— Fără niciun dar, îi curmă el vorba, sărutând-o în grabă şi simţind cum un val de foc îi inundă vinele.

Ea i se supuse în tăcere.

Ceea ce-i spusese el era adevărat. Când se

dezlănţuia în actul dragostei, emoţia era atât de năvalnică, încât îl transporta cu totul – raţiune, suflet, trup – prinse în aceeaşi viitoare, aşa cum râul Trent se pierde fizic în propriile-i învolburări şi vârtejuri. Încetul cu încetul, micile nemulţumiri, micile senzaţii se topeau, gândirea se mistuia la rându-i, toate înecate în iureşul aceluiaşi torent. Omul înzestrat cu raţiune se prefăcea doar într-un gigantic instinct. Mâinile-i prindeau viaţă, făpturi în sine; mădularele, trupul, erau numai vibraţie şi cunoaştere, desferecate de voinţa lui, vii prin ele însele. Ca şi dânsul, tăriile stelelor glaciale păreau să palpite de viaţă. În el şi în stele se infiltrase fluxul aceluiaşi foc, şi aceeaşi bucurie a vigorii, care ţinea dreaptă frunza de ferigă în faţa ochilor lui, îi înviora şi propriu-i trup ca şi cum el şi stelele, ierburile întunecate şi Clara ar fi fost înghiţiţi de aceeaşi imensă limbă de foc, care izbucnea drept în sus şi drept în faţă, cuprinzând tot universul în viitoare. Viaţa ţâşnea din tot ce era în jur; fiecare lucru era nemişcat, perfect în esenţa sa, şi prins totodată în tumultul care-l mâna şi pe el. Şi această mirifică nemişcare a fiecărui lucru în sine, în timp ce se lăsa purtat de însuşi extazul trăirii, părea a fi zenitul beatitudinii.

Clara ştia că era unica legătură dintre ei, aşa încât îşi sădea întreaga încredere în pasiune. Totuşi, foarte des, încrederea îi era înşelată. Nu izbuteau decât rareori să atingă culmile din noaptea în care-i chemaseră ţipetele de nagâţ. Treptat, dragostea lor era viciată de un impuls mecanic sau, când existau momente de sublim, le trăiau fiecare dintre ei separat, nesatisfăcător. Aşa încât el părea adesea să se avânte înainte de unul singur; şi, de multe ori, îşi dădeau seama că rataseră, că nu aveau ceea ce doriseră.

O lăsa din braţe cu senzaţia că acea anume seară nu însemnase decât o fisură între ei. Iubirea lor devenea din ce în ce mai automată, văduvită de aura miracolului. Treptat, începură să introducă mici inovaţii, în strădania

lor de a retrăi vechiul simţământ de plenitudine. Uneori se iubeau foarte aproape, primejdios de aproape de râu, încât apele negre spumegau chiar lângă faţa lui, înfiorându-l; sau, alteori, făceau dragoste într-o mică depresiune de sub gardul ce străjuia drumul de la marginea oraşului, pe unde treceau din când în când oameni; şi auzeau paşi apropiindu-se – aproape că simţeau vibraţia pământului călcat de tălpi omeneşti – şi ascultau ce spuneau trecătorii – mici lucruri ciudate, menite a nu atinge nicio ureche străină. Şi după aceea se ruşinau şi unul şi altul, şi toate acestea creau o depărtare între ei. Începu să o dispreţuiască uşor, ca şi cum Clara îşi merita soarta.

Într-o seară, o părăsi ca să se ducă la gara Daybrooke, trecând peste câmp. Era foarte întuneric şi parcă sta să ningă, deşi se aflau în plină primăvară. Morel se grăbea; plonjă în noapte. Oraşul sfârşeşte abrupt, la marginea unei văi povârnite; acolo pe muchie, casele îşi înalţă luminile galbene, profilându-se în beznă. Paul sări pârleazul, şi se lăsă iute în jos, spre câmpul din vale. La ferma Swinestead, în spatele livezii, strălucea o fereastră cald iluminată. Se uită împrejur. În spate, casele vegheau cocoţate pe marginea râpei, conturându-se negre pe cer, ca nişte fire sălbatice, scrutând cu ochi galbeni, curioşi, întunericul. Oraşul, în spatele lui, părea sălbatic şi straniu, decupat pe fundalul de nori. O mogâldeaţă se mişcă pe sub sălciile de lângă iazul fermei. Era însă prea întuneric ca să poată desluşi ceva.

Se apropiase de al doilea pârleaz, când zări o siluetă neagră sprijinită de gard. Omul se feri în lături.

— Bună seara! îi spuse.

— Bună seara, răspunse Morel fără să-i acorde atenţie.

— Paul Morel? întrebă omul.

În clipa aceea ştiu că era Dawes. Îi barase calea.

— Am pus mina pe tine, aşa-i? întrebă cu stângăcie.

— Am să scap trenul, răspunse Paul.

Nu putea distinge faţa lui Dawes. Se părea însă că-i clănţăneau dinţii în timp ce vorbea.

— Acum ai să-ţi primeşti lecţia, îl ameninţă Dawes.

Morel încercă să înainteze; celălalt i se propti în faţă.

— N-ai de gând să-ţi scoţi pardesiul ăsta de pe tine, sau vrei să zaci pe el?

Paul se temu că omul e nebun.

— Dar eu nu mă pricep să lupt, îi spuse.

— Atunci e-n regulă, răspunse Dawes şi înainte ca tânărul să-şi dea seama ce se întâmplă cu el se şi pomeni zburând îndărăt în urma unei lovituri primite peste faţă.

Noaptea se făcu toată neagră în faţa ochilor lui Paul. Îşi smulse pardesiul şi haina de pe el şi, ferindu-se de o nouă lovitură, îşi zvârli veşmintele în capul lui Dawes. Acesta din urmă înjură cu necaz. Morel, cu mânecile de la cămaşă suflecate, stătea la pândă furios. Îşi simţea trupul ca o gheară ieşită din teacă. Nu ştia să lupte, aşa încât trebuia să-şi folosească mintea. Începu să-şi vadă mai desluşit rivalul; îi putea distinge mai ales piepţii cămăşii. Dawes se împletici în hainele lui Paul, apoi se repezi la acesta. Tânărul sângera la gură. Înnebunea de dorinţa de a-l lovi şi pe celălalt peste gură, de-a dreptul îl tortura această nevoie. Sări iute pârleazul şi când Dawes se năpusti după el, Paul se întoarse şi-l pocni fulgerător peste gură. îl cuprinse un tremur de plăcere. Dawes înainta încet, scuipând. Paul era înspăimântat; se răsuci ca să se întoarcă iar la pârleaz. Deodată, fără să-şi dea seama de unde, un pumn greu îi izbi urechea trântindu-l la pământ, neputincios. Auzi gâfâiala lui Dawes grea ca a unui animal sălbatic; apoi încasă o lovitură peste genunchi, atât de dureroasă, încât îl făcu să sară în sus şi, orbeşte, se avântă drept în poziţia de apărare a inamicului. O ploaie de pumni şi de lovituri se prăvăli asupră-i, dar nu-l mai duru. Se încleştase de celălalt ca o pisică sălbatică, până când Dawes îşi pierdu echilibrul şi se prăbuşi cu un zgomot

surd. Paul căzu odată cu el. Un instinct elementar îi împinse mâinile spre beregata duşmanului, şi înainte ca Dawes, în zvârcolirile agoniei, să se poată elibera din strânsoare, Morel îşi înfipsese pumnii în eşarfa lui şi-i apăsa grumazul cu încheieturile degetelor, în momentele acelea nu era decât instinct pur, golit de raţiune şi de simţire. Trupul lui, viguros şi elastic, încleşta trupul celuilalt care se zbătea; şi nicio fibră nu-şi slăbea încordarea. Morel era inconştient, doar trupul lui îşi luase asupră-şi misiunea de a-l ucide pe celălalt. În ce-l privea, tânărul nu simţea şi nu gândea nimic. Zăcea apăsându-şi toată greutatea asupra adversarului, ajustându-şi mişcările în vederea scopului unic şi pur de a-l înăbuşi p omul celălalt, opunând, exact la momentul potrivit, cantitatea de forţă exact potrivită pentru a paraliza zvârcolirile vrăjmaşului, înfigându-şi încheieturile, încet, tot mai adânc, tăcut, încordat, neclintit, simţind cum lupta victimei devine tot mai sălbatică şi mai frenetică. Mai intensă, şi mai intensă devenea presiunea corpului său, ca un şurub care se strânge treptat, până când ceva plesneşte.

Apoi deodată se relaxă, plin de uimire şi de teamă. Dawes cedase. Când deveni conştient de ce era pe cale să săvârşească, Morel îşi simţi trupul arzând de durere; era năucit. Zbaterile lui Dawes se reînnoiră într-un spasm de furie. Mâinile lui Paul fură smucite, smulse din eşarfa în care se încâlciseră, şi el tot fu zvârlit cât colo, neputincios. Auzi horcăitul oribil al respiraţiei celuilalt, dar rămase împietrit; după aceea, buimac încă, se simţi izbit cu piciorul şi-şi pierdu cunoştinţa.

Dawes, mugind de durere ca o fiară, trăgea cu piciorul în corpul căzut în nesimţire al rivalului său. Deodată, tăcerea fu destrămată de şuieratul trenului care trecea dincolo de lanuri. Dawes se răsuci pe călcâie şi-şi holbă ochii, bănuitor. Ce venea? Luminile trenului îi străpunseră câmpul vizual. Avu impresia că se apropie oameni. O zbughi pe câmp spre Nottingham, şi în timp ce

fugea, în conştiinţa lui împăienjenită i se păru că simte, în vârful piciorului, locul unde gheata i se izbise de un os al băiatului. Lovitura părea să-şi reverbereze ecoul înăuntrul lui; grăbi pasul ca să scape de chinuitoarea senzaţie.

Morel îşi reveni treptat în simţiri. Ştia unde se găseşte şi ştia ce i se întâmplase, dar nu voia să se mişte. Zăcea nemişcat, şi fulgi de zăpadă diafani îi gâdilau faţa. Era plăcut să zacă liniştit, liniştit. Timpul trecea. Fulgii de zăpadă îl deşteptau, acum când nu voia să fie deşteptat, în cele din urmă, voinţa i se declanşă în acţiune.

„Nu trebuie să zac aici, îşi spuse, e idiot”.

Şi totuşi nu se urni din loc.

„Am spus că trebuie să mă scol, repetă el. De ce n-o fac?”

Şi totuşi trecu o bună bucată de timp, până să-şi poată aduna îndeajuns forţele ca să se mişte, apoi. Încetul cu încetul, se ridică. Durerea îl ameţea şi-i stârnea greaţă, dar mintea îi era clară. Cu capul în vârtej, dibui după haine, şi le îmbrăcă, încheindu-şi pardesiul până sub bărbie. Dură câtva timp până-şi găsi şapca. Nu ştia dacă faţa îi mai sângerează sau nu. Călcând orbeşte, frân

29 – Fii şi îndrăgostiţii gându-se de durere la fiecare pas, se întoarse la iaz şi-şi spălă faţa şi mâinile. Apa rece ca gheaţa îl ustură, dar îl ajută să-şi revină. Se târî pe deal spre tramcar. Voia să ajungă la mama lui – trebuia să ajungă la mama lui – era unica intenţie care-l mâna, oarbă. Îşi acoperi faţa pe cât putu şi se strădui cu chin să înainteze. Pe măsură ce mergea, avea senzaţia că pământul îi fuge de sub tălpi şi se simţea căzând în gol cu o senzaţie ameţitoare; şi aşa, ca într-un coşmar, făcu drumul până acasă.

Toată lumea era culcată. Se privi în oglindă. Faţa îi era lividă şi mânjită de sânge, aproape ca faţa unui mort. Se spălă bine şi se vârî în pat. Noaptea trecu într-un soi

de delir. Dimineaţa se trezi cu maică-sa care îl cerceta. Ochii ei albaştri – asta era tot ce-şi dorea să vadă! Se afla acolo – era în mâinile ei.

— Nu-i cine ştie ce, mamă, îi spuse. Baxter Dawes.

— Arată-mi unde te doare, îi ceru calm.

— Nu ştiu – umărul. Mamă, să spui că am avut un accident de bicicletă.

Nu putea mişca braţul. După puţin, Minnie, mica lor slujnică, veni sus şi-i aduse ceaiul.

— Mama dumneavoastră m-a băgat în sperieţi – a leşinat, îl anunţă ea.

Paul simţi că nu mai poate îndura. Maică-sa îi dădea îngrijiri. El îi povesti totul.

— Şi acuma, eu în locul tău, aş isprăvi cu toate, îl povăţui ea, domol.

— Aşa am să fac, mamă.

Îl acoperi.

— Şi nu te mai gândi la toate astea, încearcă să dormi. Doctorul nu vine înainte de ora unsprezece.

Avea un umăr luxat, iar a doua zi se declară o bronşită acută. Maică-sa arăta acum palidă ca moartea la faţă şi slăbise îngrozitor. Stătea şi se uita la el, şi pe urmă rămânea cu privirile pierdute în gol. Era între ei ceva de care niciunul, nici altul nu se încumeta să pomenească. Clara veni să-l vadă. După ce plecă, Paul îi spuse maică-sii:

— Mă oboseşte, mamă.

— Da; aş vrea să nu mai vină, răspunse doamna Morel.

În altă zi veni Miriam, dar i se păru aproape străină.

— Ştii, mamă, m-am săturat de ele.

— Mi-e teamă că aşa e, fiule, răspunse ea cu tristeţe.

Toată lumea ştia că avusese un accident de bicicletă.

Curând fu în stare să se întoarcă iar la lucru, dar

acum în permanenţă îl râcâia şi îl rodea ceva. Se duse pe la Clara, dar era ca şi cum n-ar fi fost nimeni acolo. Nu mai putea lucra. În relaţiile cu maică-sa păreau să se evite unul pe celălalt. Exista între ei o taină pe care nu o puteau suporta. Şi el nu era conştient de acest lucru. Ştia numai că viaţa lui părea să-şi fi pierdut echilibrul, şi că era gata să se prăbuşească, făcându-se ţăndări.

Clara nu înţelegea ce se petrece cu el. Vedea numai că părea inconştient de prezenţa ei. Chiar când venea la dânsa, nu-i lua în seamă prezenţa; mereu părea că se află cu spiritul în altă parte. Se crampona de dânsul, şi el era în altă parte. O tortura, aşa încât şi ea îl tortura la rându-i. Timp de o lună îl ţinu la distanţă. Paul ajunsese aproape s-o urască, şi totuşi, în pofida voinţei, se simţea împins către ea. Ieşea mai mult în tovărăşia bărbaţilor şi era mereu la barul George sau la White Horse. Maică-sa era bolnavă, retrasă, tăcută, înnegurată. Paul se simţea îngrozit de ceva; nu îndrăznea să se uite la ea. Ochii mamei păreau din ce în ce mai întunecaţi, iar faţa îi era ca de ceară; totuşi se târa la muncile gospodăriei.

De Rusalii, anunţă că pleacă pe patru zile la Blackwood, cu prietenul său, Newton. Acesta din urmă era un tânăr robust şi jovial, cu o notă de vulgaritate. Paul îi ceru maică-sii să se ducă la Sheffield să stea o săptămână cu Annie, care locuia acolo. Poate că schimbarea o să-i facă bine. Doamna Morel consulta un medic de femei în Nottingham. Acesta îi spusese că nu stătea bine cu inima şi cu digestia. Consimţi să plece la Sheffield, deşi n-avea niciun chef; dar acum făcea tot ce-i cerea fiul. Paul îi făgădui că va veni s-o ia în cea de a ducea zi şi că va rămâne şi el în Sheffield până la sfârşitul sărbătorilor. Se înţeleseră în felul ăsta.

Cei doi tineri plecară bucuroşi la Blackwood. Doamna Morel se arătă foarte vioaie când Paul o sărută şi-şi luă rămas bun. De cum ajunse la gară, băiatul uită de toate. Patru zile de relaxare – fără griji şi fără gânduri. Fiecare dintre cei doi prieteni gusta tovărăşia

celuilalt. Paul se comporta ca orice bărbat: se scuturase de tot – nu mai exista nici Clara, nici Miriam, nici maică-sa, nimic care să-l frământe. Le scrise la toate trei, şi maică-sii îi trimise scrisori lungi, dar în acelaşi timp hazoase, ca s-o facă să râdă. Se distra de minune, aşa cum e firesc pentru un tânăr într-un loc ca Blackwood. Dar adânc, sub toate celelalte, stăruia o umbră de îngrijorare pentru mamă.

Paul era încântat, ba chiar aţâţat la gândul că o să stea câtva timp cu mama lui la Sheffield. Şi tânărul Newton avea să petreacă o zi cu ei. Trenul sosi cu întârziere; glumind, râzând, cu pipele între dinţi, prietenii îşi cărăbăniră valizele din tren în tramcar. Paul îi cumpărase maică-sii un guler de dantelă fină şi abia aştepta s-o vadă purtându-l, ca s-o poată tachina.

Annie locuia într-o casă drăguţă şi avea o slujnică tinerică. Paul urcă sprinten scările; se aşteptă s-o găsească pe maică-sa în hol râzând, dar uşa fu deschisă de Annie. I se păru distantă, şi o clipă rămase locului, consternat. Annie se lăsă sărutată pe obraz.

— Mama e cumva bolnavă? o întrebă.

— Da, nu se simte prea bine. Să n-o necăjeşti.

— E la pat?

— Da.

Şi atunci avu iar senzaţia stranie că lumina soarelui se stinge peste tot, şi universul se afundă în beznă. Zvârli valiza din mână şi alergă sus. Codindu-se, deschise uşa. Mama şedea în pat, în capul oaselor, purtând un halat de casă vechi, de un roz fanat. Se uită la el parcă ruşinată, cu o privire umilă, care-şi cerea scuze. Paul îi observă culoarea cenuşie a feţei.

— Mamă! strigă.

— Credeam că nu mai vii odată! răspunse ea veselă.

Dar băiatul căzu în genunchi la marginea patului şi îşi îngropa faţa în aşternut, tânguindu-se:

— Mamă – mamă – mamă!

Îi mângâie părul cu mâna ei străvezie.

Nu plânge, îl rugă. Nu plânge, nu-i nimic!

Paul simţea însă cum însuşi sângele i se preface în lacrimi şi plânse de spaimă şi de durere.

— Nu plânge, nu plânge, bolborosea mama.

Continua să-i mângâie încetişor părul. Zguduit, tânărul vărsa lacrimi care îi izvorau dureros din fiecare fibră a trupului. Brusc îşi curmă plânsul, dar nu cuteză să-şi ridice faţa din aşternut.

— Ai întârziat. Unde ai fost? îl întrebă bolnava.

— Trenul a avut întârziere, i se auzi glasul înfundat dintre cearşafuri.

— Da; cursa asta infectă! A venit şi Newton?

— Da.

— Sunt sigură că vă e foame. V-am aşteptat cu masa.

Cu o smuci tură îşi înălţă capul spre ea.

— Mamă, ce ai? întrebă cu brutalitate.

Ea îşi feri privirea şi răspunse:

— O mică tumoare, băiete. Nu trebuie să te sperii. E aici – crescătura – de multă vreme.

Ochii i se umplură din nou de lacrimi. Mintea îi era limpede, lucidă, dar trupul îi plângea.

— Unde e? o întrebă.

Mama îşi duse mâna într-o parte.

— Aici. Dar ştii bine că tumorile se resorb.

Stătea lângă ea, simţindu-se buimac şi neajutorat, ca un copil. Se gândi că poate era într-adevăr aşa cum îi spunea dânsa. Da; se încredinţă singur că aşa stăteau lucrurile. Dar în tot acest timp, sângele şi inima lui ştiau cu certitudine adevărul. Se aşeză pe pat şi-i luă mâna. Toată viaţa ei nu purtase decât un singur inel – verigheta de cununie.

— Când te-ai simţit rău? o întrebă.

— Ieri a început, răspunse supusă.

— Dureri?

— Da; dar nu mai puternice decât am avut de multe

ori acasă. Cred că doctorul Ansell e un alarmist.

— N-ar fi trebuit să călătoreşti singură, spuse mai mult pentru sine decât pentru ea.

— De parcă asta ar avea vreo legătură cu boala i se grăbi să-l liniştească.

Câtva timp nu-şi mai vorbiră.

— Acum du-te şi mănâncă. Trebuie să-ţi fie foame.

— Tu ai mâncat?

— Da; o porţie bună de peşte. Annie se poartă frumos cu mine.

Mai discutară un pic, apoi Paul coborî. Era palid şi încordat. Newton îi arătă o tristă compătimire.

După dejun, se duse în spălătoria de vase s-o ajute pe Annie. Slujnica plecase după nişte cumpărături.

— E într-adevăr o tumoare? o întrebă.

Annie se porni pe plâns.

— Ce dureri a avut ieri! În viaţa mea n-am văzut pe cineva chinuindu-se în halul ăsta, se văicări fata. Leonard a fugit ca un nebun să-l aducă pe doctorul Ansell, şi când s-a vârât în pat, mama mi-a spus: „Annie, ia uită-te la bulfa asta. Oare ce o fi?” M-am uitat şi mă mir cum de n-am căzut jos. Paul, aşa cum te văd, i-o crescătură de două ori mai mare ca pumnul meu. I-am zis: „Pentru Dumnezeu, mamă, de când ai asta?” „Vai, fetiţo, mi-a răspuns, de multă vreme”. Paul, am crezut că mor, zău aşa! De luni de zile au chinuit-o durerile astea cumplite şi un câine nu s-a uitat la ea.

Ochii lui Paul se umeziră din nou, apoi se uscară.

— Da’ se tot ducea la un doctor în Nottingham – şi nu mi-a spus niciodată nimic.

— Dacă aş fi fost eu acasă, îmi dădeam singură seama.

Paul se simţea ca un om prins în miezul unor irealităţi. După-masă, se duse să-l vadă pe doctor – un tip şmecher, simpatic.

— Dar ce boală are?

Doctorul îl privi şi îşi împreună degetele.

— E posibil să fie un chist care s-a format în membrană, spuse el rar, şi care s-ar putea resorbi.

— Dar s-ar putea s-o operaţi?

— În locul acela tumoarea e inoperabilă.

— Sunteţi sigur?

— Absolut.

Paul chibzui un pic.

— Sunteţi sigur că-i o tumoare? De ce nu şi-a dat seama de acest lucru doctorul Jameson din Nottingham? Săptămâni de-a rândul s-a dus la el şi a tratat-o de inimă şi de indigestie.

— Doamna Morel nu i-a spus niciodată doctorului Jameson despre excrescenţă.

— Şi dumneavoastră ştiţi că-i o tumoare?

— Nu, nu sunt sigur.

— Ce altceva ar putea fi? Aţi întrebat-o pe sora mea dacă au fost cazuri de cancer în familie? Ar putea fi cancer?

— Nu ştiu.

— Şi ce veţi face?

— Aş dori să fac un consult cu doctorul Jameson.

— Atunci faceţi-l.

— Dumneata trebuie să aranjezi asta. Onorariul lui nu poate fi mai mic de zece guinee, dacă-l aduci din Nottingham până aici.

— Când doriţi să vină?

— Am s-o văd din nou astă-seară, şi o să stabilim şi chestiunea consultului.

Paul plecă de la el muşcându-şi buzele. Medicul spusese că maică-sa putea să coboare la ceai. Fiul urcă la ea ca s-o ajute. Purta vechiul capot roz, pe care Leonard i-l dăruise lui Annie, şi cum obrajii i se coloraseră uşor, părea din nou tânără.

— Arăţi bine în rochia asta, îi spuse Paul.

— Da; atâta mă împopoţonează ăştia, că nu mă mai recunosc.

Dar când făcu câţiva paşi, culoarea îi pieri din

obraji. Paul o ajută, purtând-o aproape pe sus. Când ajunse în capul scării, puterile o părăsiră cu totul. O ridică în braţe şi o transportă iute jos, unde o întinse pe sofa. Era uşoară şi fragilă. Faţa-i era ca o mască mortuară, cu buzele vinete şi încleştate. Deschise ochii – ochii ei de un albastru nesecat – şi se uită la el rugătoare, ca şi cum i-ar fi cerut s-o ierte. Paul îi duse puţin coniac la buze, dar gura îi rămase tot încleştată. În tot acest timp, ochii ei îl urmăreau cu priviri încărcate de iubire. Suferea numai de dragul lui. Pe faţa lui Paul nu se clintea niciun muşchi, dar lacrimile îi şiroiau necontenit. Se străduia să-i picure puţin coniac între buze; după câtva timp, doamna Morel se simţi în stare să înghită o linguriţă de alcool. Se lăsă pe spate, istovită. Lacrimile continuau să brăzdeze obrajii lui Paul.

— O să-mi treacă, reuşi ea să spună răsuflând sacadat. Nu plânge!

— Nu plâng, răspunse băiatul.

După un timp, îşi mai reveni în puteri. Paul îngenunchease lângă sofa. Se priveau ochi în ochi.

— Nu vreau să te necăjeşti atâta din pricina mea, îi ceru mama.

— Nu, mamă, va trebui să stai foarte liniştită şi… şi-ai să te întremezi în curând.

Dar era palid la faţă de i se albiseră şi buzele; iar ochii lui şi ai mamei, în timp ce se uitau unul la celălalt, ştiau totul. Ochii mamei erau atât de albaştri – un albastru de nu-mă-uita, minunat! Paul simţea că dacă ochii aceia ar fi avut altă culoare, i-ar fi venit mult mai uşor să suporte totul. Avea senzaţia că inima i se rupe încet în piept. Îngenunche din nou lângă ea, ţinându-i mina, şi niciunul nu rosti vreun cuvânt. Puţin mai târziu, intră Annie.

— Te simţi mai bine? murmură timid către maică-sa.

— Desigur, răspunse doamna Morel.

Paul se aşeză şi începu să-i povestească despre

Blackwood. îl asculta curioasă.

O zi sau două mai târziu, plecă la Nottingham să aranjeze consultul cu doctorul Jameson. Paul n-avea o para chioară, dar putea să împrumute.

Maică-sa obişnuia să se ducă la consultaţiile publice de sâmbătă dimineaţa, când îl putea vizita pe doctor pentru o sumă fixă. Paul se duse în aceeaşi zi. Sala de aşteptare era ticsită de femei sărace, care şedeau cu răbdare pe băncile fixate de jur-împrejurul pereţilor. Tânărul se gândi la maică-sa, în rochia ei neagră, de câte ori o fi stat la fel, aşteptând. Doctorul întârzia. Femeile arătau speriate. Paul îi ceru surorii să-l cheme la doctor de îndată ce acesta soseşte, şi i se făgădui. Femeile care aşteptau cu răbdare pe băncile fixate în perete îl urmăriră cu ochi curioşi pe tânăr.

În sfârşit, sosi şi doctorul. Era un om de vreo patruzeci de ani, bine făcut, cu ten smead. Soţia lui murise, şi doctorul, care fusese foarte ataşat de ea, se specializase în boli de femei. Paul îşi spuse numele lui şi pe al mamei. Doctorul nu-şi amintea de dânsa.

— Numărul patruzeci şi şase, litera M, spuse sora, şi doctorul îşi căută însemnările în registru.

— Are o umflătură mare, care s-ar putea să fie o tumoare, spuse Paul. Dar doctorul Ansell avea de gând să vă trimită o scrisoare.

— Ah, da, făcu doctorul, scoţând scrisoarea din buzunar.

Era foarte prietenos, afabil, aferat, prevenitor. Promise să vină a doua zi la Sheffield.

— Cu ce se ocupă tatăl dumitale? întrebă.

— Miner, răspunse Paul.

— Şi nu prea cu dare de mină – presupun.

— Cât despre asta… asta cade în sarcina mea.

— Şi dumneata cu ce te ocupi? întrebă doctorul zâmbind.

— Sunt funcţionar la atelierul de articole chirurgicale Thornas Jordan.

Doctorul îi zâmbi iar.

— Aşa… ei, pentru vizita la Sheffield, chibzui el unindu-şi vârfurile degetelor şi privindu-l cu ochi surâzători, opt guinee!

— Vă mulţumesc, spuse Paul roşind şi ridicându-se de pe scaun. Şi veniţi mâine?

— Mâine-i duminică? Da! îmi poţi spune la ce oră am un tren de după-masă?

— E o cursă locală care soseşte la patru şi cincizeci de minute.

— Şi există vreun mijloc de locomoţie până la domiciliul pacientei? Sau va trebui să merg pe jos? zâmbi doctorul.

— Există un tramcar. Tramcarul pentru Western Park.

Doctorul îşi făcu o însemnare.

— Mulţumesc, îi spuse el, strângându-i mâna.

Apoi Paul se repezi până acasă, să-l vadă pe taică-su, care fusese lăsat în grija lui Minnie. Walter Morel încărunţise aproape de tot; Paul îl găsi săpând în grădină. Îi trimisese o scrisoare. Dădu mâna cu tatăl lui.

— Bună, băiete! Va să zică ai aterizat acasă?

— Da, dar mă întorc diseară înapoi.

— Zău! se miră minerul. Şi ai pus ceva în gură?

— Nu.

— Asta-ţi seamănă. Vino înăuntru!

Taică-su se temea să pomenească ceva de nevastă-sa. Cei doi bărbaţi intrară în casă. Paul mâncă în tăcere; tatăl, cu mâinile pline de pământ şi mânecile cămăşii suflecate, şedea în faţa lui în jilţ, uitându-se la el.

— Şi cum se simte? întrebă minerul într-un târziu, cu voce scăzută.

— Se poate ridica; poate fi transportată jos la ora ceaiului.

— Ei, asta-i bine! Atuncea sper că în curând o s-o avem înapoi acasă. Şi doctorul ăla din Nottingham ce spune?

— Mâine vine s-o examineze.

— Nu zău? Asta trebuie să coste, nu glumă!

— Opt guinee.

— Opt guinee! Minerului i se tăie răsuflarea. Ei, trebuie să facem rost de undeva.

— Suport eu cheltuiala.

Pentru câtva timp se aşternu între ei tăcerea.

— Mama speră că te descurci bine cu Minnie.

— Da, o duc bine, şi-aş vrea să fie şi ea bine, răspunse Morel. Da. Minnie i-o fată bună, bat-o norocul s-o bată!

Şedea c-o mutră tare posomorâtă.

— La trei şi jumătate trebuie să plec, îl anunţă Paul.

— E greu pentru tine, băiete! Opt guinee! Şi când crezi c-o să poată veni acasă?

— Să vedem ce spun mâine doctorii.

Morel scoase un oftat adânc. Casa părea straniu de pustie, şi Paul gândi că taică-su arăta pierdut, neajutorat şi bătrân.

— Săptămâna viitoare o să trebuiască să vii s-o vezi, tată.

— Da' eu cred că până atunci se-ntosrce acasă.

— Dar dacă nu se întoarce, trebuie să vii.

— Nu ştiu de unde am să pot scoate banii.

— Am să-ţi scriu ce-a spus doctorul.

— Da, da' tu scrii într-un fel de nu înţeleg nimic.

— Bine, am să-ţi scriu desluşit.

N-avea niciun rost să-i ceară lui Morel să răspundă, pentru că minerul abia de se pricepea să-şi scrie numele.

A doua zi sosi doctorul. Leonard simţi că-i de datoria lui să-l aştepte la gară cu o trăsură. Examenul nu ţinu mult. Annie, Arthur, Paul şi Leonard aşteptau în salon cu sufletul la gură. Doctorii coborâră. Paul încercă să le scruteze feţele. Niciun moment nu nutrise speranţe, decât când încerca să se amăgească singur.

— S-ar *putea* să fie un simplu chist; trebuie să aşteptăm să vedem cum evoluează, le spuse doctorul

Jameson.

— Şi dacă este, puteţi face să se resoarbă? întrebă Annie.

— Probabil că da.

Paul puse pe masă opt sovereigni şi jumătate. Doctorul îi numără, scoase din portmoneu un florin şi-l puse înapoi pe masă.

— Mulţumesc, spuse. Îmi pare rău că doamna Morel e atât de bolnavă. Dar trebuie să vedem ce se poate face.

— Nu s-ar putea s-o operaţi? întrebă Paul.

Doctorul clătină din cap.

— Nu; chiar dacă s-ar putea, nu i-ar rezista inima la o operaţie.

— Stă rău cu inima? continuă Paul să întrebe.

— Da; trebuie să fiţi foarte atenţi.

— E grav?

— Nu – hm – nu, nu! Dar să fiţi atenţi.

Şi doctorul plecă.

Paul o transportă pe maică-sa jos. Zăcea cuminte, ca un copil. Dar când începu să coboare scările cu ea, doamna Morel îi cuprinse gâtul, agăţându-se de el.

— Mi-e atât de teamă de scările astea blestemate, spuse ea.

Şi el se temea. Se gândi că altă dată o să-l pună pe Leonard s-o ajute. Simţea că nu poate s-o ducă.

— Doctorul crede că-i un simplu chist! strigă Annie către maică-sa. Şi poate să-l facă să se resoarbă.

— Ştiam eu că poate, replică doamna Morel cu dispreţ.

Se prefăcea a nu observa că Paul ieşise din cameră.

Tânărul şedea în bucătărie şi fuma. Apoi încercă să-şi scuture nişte scrum de pe haină. Se uită mai atent. Nu era scrum, ci un fir de păr cenuşiu al mamei lui. Era atât de lung! îl ţinu o clipă între degete şi-l îndreptă spre vatră. Îi dădu drumul. Firul lung, cenuşiu, pluti o clipă şi pieri în întunecimea vetrei.

A doua zi, înainte de a se înapoia la lucru, îşi luă rămas bun de la ea, sărutând-o. Era foarte devreme, dimineaţa, şi se aflau singuri.

— Să nu te perpeleşti, băiete!

— Nu, mamă.

— Nu; ar fi o prostie. Şi ai grijă de tine.

— Da, o asigură el. Apoi, după un răgaz, adăugă: când vin sâmbăta viitoare, să-l aduc şi pe tata?

— Cred că vrea şi el să vină, răspunse ea. Oricum, dacă vrea, va trebui să-l laşi să vie.

O sărută din nou şi-i mângâie părul de pe tâmple, blând. duios, ca un îndrăgostit.

— Să nu întârzii, murmură ea.

— Plec, răspunse Paul cu voce foarte scăzută.

Totuşi mai rămase câteva minute, mângâindu-i şuviţele castanii şi argintii de pe tâmple.

— N-ai să te simţi mai rău, mamă?

— Nu, fiule.

— Îmi promiţi?

— Da; n-o să mă simt mai rău.

0 sărută, o ţinu o clipă îmbrăţişată, şi plecă. Alergă în dimineaţa însorită, plângând tot drumul până la gară: plângea fără să ştie de ce. Iar ochii ei albaştri erau larg deschişi, în timp ce-l urmărea în gând.

După-masa, făcu o plimbare împreună cu Clara. Se opriră în păduricea presărată cu viorele. Paul îi luă mâna.

— Ai să vezi că nu se mai însănătoşeşte, îi spuse Clarei.

— O, nu poţi să ştii.

— Ba ştiu!

Ea îl strânse impulsiv la piept.

— Încearcă să uiţi, iubitule; încearcă să uiţi.

— Am să încerc.

1 se oferea pieptul ei, cu toată căldura păstrată numai pentru dânsul; mâinile Clarei îi

mângâiau părul.

Era reconfortantă, şi-şi înnodă braţele în jurul ei. Dar nu putu să uite. Doar că se mulţumea să-i vorbească despre altceva. Şi aşa se întâmpla mereu. Când Clara simţea durerea urcând în el, îi striga:

— Nu te mai gândi, Paul! Gândeşte-te la altceva, iubitule!

Şi-l strângea la piept, îl legăna, îl dezmierda ca pe un copil. Şi de dragul ei, îşi lăsa la o parte suferinţa, pentru a o regăsi de îndată ce era singur. Dar tot timpul lacrimile îi ţâşneau automat. Creierul şi mâinile îi erau ocupate, iar el plângea, şi nu ştia de ce. Plângea sângele din el. Se simţea la fel de singur fie că era cu Clara sau cu prietenii la White Iiorse. El singur şi greutatea dintr-însul erau tot ce exista pe lume. Uneori citea. Trebuia să-şi ţină tot timpul mintea preocupată. Iar Clara însemna un mijloc de a-şi ocupa gândurile.

Sâmbătă, Walter Morel plecă la Sheffield. Arăta pierdut, de parcă era copilul nimănui. Paul se repezi în fugă pe scări.

— A venit tata, strigă el, sărutând-o pe maică-sa.

— Da? răspunse ea obosită.

Bătrânul miner intră aproape speriat în odaie.

— Cum îţi merge, fato? zise el înaintând şi sărutând-o pripit şi sfielnic.

— Ei, destul de bine.

— Văd asta, îi răspunse.

Stătea, uitându-se în jos la ea. Apoi îşi şterse ochii cu batista. Neajutorat, de parc-ar fi fost copilul nimănui, aşa arăta bătrânul.

— Te-ai descurcat bine singur? întrebă nevastă-sa, ostenită, ca şi cum făcea un efort să i se adreseze.

— Da. Ei, elteodată a mers treaba mai greu, ştii tu cum vine.

— Îţi pregăteşte masa la timp?

— Ei, o dată sau de două ori a trebuit să strig la ea.

— Dacă masa nu-i gata la timp, *trebuie* să strigi la

ea. Aşa-i fata asta, lasă totul pe ultimul minut.

Îi mai dădu câteva instrucţiuni. Morel stătea, uitându-se la ea, de parcă era o străină în faţa căreia se simţea stângaci şi umil; părea că-şi pierduse stăpânirea de sine şi c-ar fi vrut s-o rupă la fugă. Şi senzaţia c-ar vrea s-o ia la fugă, că stătea ca pe ghimpi, neştiind cum să scape dintr-o situaţie covârşitoare, şi că totuşi trebuia să mai zăbovească pentru că aşa se cuvenea, făcea ca prezenţa lui acolo să fie atât de apăsătoare. Îşi încruntă disperat sprâncenele, îşi încleşta pumnii pe genunchi, simţindu-se tare stânjenit ca în faţa unui greu impas.

Starea doamnei Morel nu părea să se amelioreze. Cel mult, după două luni de zăcut la pat, se mai înrăutăţi. Dar voia să se întoarcă acasă. Annie trebuia să-şi vadă de copiii ei. Doamna Morel voia să plece la ea acasă. Aşa încât închiriară o maşină din Nottingham – era prea bolnavă ca să poată fi transportată cu trenul – şi o porni cu maşina în plin soare. Era august, şi întreaga fire se scălda în lumină şi căldură. Când o văzură la lumina cerului liber, cu toţii îşi putură da seama că trăgea să moară. Cu toate astea, se arătă mai veselă decât fusese în ultimele săptămâni. Şi toţi din jur vorbeau şi râdeau.

— Annie, strigă ea, am văzut o şopârlă zbughind-o pe stânca aia de colo!

Avea ochi atât de ageri; era încă plină de vitalitate.

Morel ştia că se întoarce. Deschisese uşa din faţă; toţi vecinii ardeau de nerăbdare. Se adunase jumătate din stradă. Se auzi zgomotul maşinii. Doamna Morel, cu zâmbetul pe buze, străbătu strada, în automobil, până-n uşa casei.

— Ia te uită cum s-au strâns cu toţii să mă vadă! Ei, da’ la fel aş fi procedat şi eu. Ce mai faci, doamnă Matthews? Cum mai merge, doamnă Harrison?

Niciuna dintre ele n-o putea auzi, dar o văzură zâmbind şi dând din cap. Şi toate citiră pe faţa ei osânda de moarte, aşa aveau să spună mai târziu. Era un mare eveniment pe strada lor.

Morel ar fi vrut s-o poarte în braţe înăuntru, dar era prea bătrân. Arthur o duse ca pe un copil, îi aranjaseră un fotoliu mare şi comod lângă sobă, acolo unde stătea înainte balansoarul ei. După ce o dezbrăcară şi o instalară în fotoliu, şi după ce sorbi un strop de coniac, privi în jurul ei.

— Să nu crezi, Annie, că nu mi-a plăcut la tine; dar tare-i plăcut să mă aflu din nou în casa mea.

Şi Morel îi răspunse răguşit:

— Aşa-i, fato; aşa-i.

Iar Minnie, slujnienţa nostimă, adăugă:

— Şi noi ne bucurăm să vă avem aici.

În grădină se vedea un frumos răzor galben, de floarea-soarelui. Privi pe fereastră.

— Uite florile mele! exclamă.

ELIBERAREA

— Apropo, i se adresă într-o seară doctorul Ansell lui Paul când acesta se afla la Sheffield. Avem la spitalul de boli infecţioase un pacient din Nottingham – unul Dawes. Nu prea s-ar zice că s-a chivernisit pe lumea asta.

— Baxter Dawes? întrebă Paul.

— Asta-i – trebuie să fi avut o constituţie de fier, aşa s-ar părea. În ultima vreme, a cam dat de necazuri. Îl cunoşti?

— Lucra pe vremuri la firma unde lucrez eu.

— Da? Ştii ceva despre el? ar fi putut să se facă bine până acum, dacă n-ar fi într-un asemenea hal de deprimare.

— Nu ştiu nimic despre condiţiile lui de viaţă, decât că e despărţit de soţie şi că în ultimul timp era cam la pământ. Dar spuneţi-i despre mine, dacă vreţi. Spuneţi-i că o să vin să-l văd.

Când îl mai întâlni pe doctor, Morel îl întrebă:

— Ce se mai aude cu Dawes?

— L-am întrebat: „Cunoşti un tânăr din Nottingham pe care-l cheamă Morel?” şi mi-a aruncat o privire de

parcă era gata să mă strângă de gât. Aşa că am adăugat: „Văd că numele ţi-e cunoscut; de Paul Morel e vorba”. Pe urmă i-am spus că doreşti să-l vizitezi şi a bombănit un: „Ce vrea de la mine?” de parc-ai fi fost de la poliţie.

— Şi-a zis că vrea să mă vadă?

— El nu zice niciodată nimic – nici da, nici ba, nici m: – e totuna.

— De ce?

— Tocmai asta aş vrea şi eu să ştiu. Câtu-i ziua de lungă, zace locului morocănos şi îmbufnat. Nici cu arcanul nu poţi să-i scoţi o vorbă.

— Credeţi că mă pot duce să-l văd?

— Te poţi duce.

De când se bătuseră, între cei doi rivali se statornicise un simţ de solidaritate mai puternic decât oricând. Într-un fel, Morel încerca un sentiment de vinovăţie faţă de celălalt, şi se simţea mai mult sau mai puţin răspunzător. Aflându-se şi el acum într-o stare sufletească disperată, se găsea dureros de apropiat de Dawes, care la rândul lui suferea ca un disperat. În plus, se ciocniseră la extremitatea urii nude, şi lucrul acesta îi lega. Omul primar din fiecare dintre ei îl întâlnise pe celălalt.

Se duse la secţia de izolare a spitalului, înarmat cu o carte de vizită a doctorului Ansell. Sora, o irlandeză tânără şi rumenă, îl conduse în salon.

— Ţi-a venit un musafir. Jim Crow

Dawes se răsuci brusc, cu un mormăit speriat.

— Ce?

— Crow! îl zeflemisi fata. El nu ştie decât să croncăne: „crrr!” Ţi-am adus un domn care doreşte să te vadă. Acum te poftesc să spui „Mulţumesc!” şi să arăţi că ştii să te porţi.

Ochii întunecaţi, speriaţi, ai lui Dawes furişară o privire spre Paul, care se afla în spatele surorii. O privire încărcată de teamă, neîncredere, ură şi suferinţă. Morel întâlni ochii posomorâţi, fugitivi şi şovăi. Cei doi bărbaţi

se temeau de bestiile instinctuale sub care se înfăţişaseră unul faţă de altul.

— Doctorul Ansell mi-a spus că te afli aici. spuse Paul întinzându-i mâna.

Dawes îi strânse mâna c-un gest automat.

— Aşa că m-am gândit să vin să te văd.

— Spune: „Crrr!”, râse sora de el, Jim Crow. spune: „Crrr!”

— Se simte bine? se interesă Paul.[19]

— Sigur că da! Zace aici şi şi-a băgat în cap că trage să moară, şi nu scoate o vorbă să-l tai!

— Or dumitale ţi-ar trebui cineva cu care să mai schimbi o vorbuliţă? râse Morel.

— Exact, râse sora. N-am aici decât doi moşnegi şi un băiat care scânceşte tot timpul. Grea soartă! Mor să-i aud glasul lui Jim Crow, şi el nu face decât: „Crrr!”

— Biata fată!

— Nu-i aşa?

— Bănuiesc că eu sunt un trimis al Domnului.

— Picat de-a dreptul din ceruri.

După puţin, îi lăsă pe cei doi singuri. Dawes slăbise şi era din nou frumos, dar viaţa din el părea vlăguită. Aşa cum spusese doctorul, avea o cumplită stare depresivă, care-i împiedica evoluţia spre convalescenţă. S-ar fi zis că-i îmbibat de ură până-n ultima fibră.

— Ţi-a fost tare rău? i se adresă Paul.

Brusc, Dawes îl privi din nou:

— Ce cauţi în Sheffield? îl întrebă.

— Mama, care se afla în vizită la sora mea, pe Thurston Street, s-a îmbolnăvit. Dar dumneata ce cauţi aici?

Nu primi niciun răspuns.

— De când eşti aici? întrebă iar Morel.

— Nu ştiu exact, bombăni Dawes ursuz.

Zăcea privind fix zidul din faţă, ca şi cum încerca să se convingă că Morel nu se afla acolo. Paul îşi simţea

19 Poreclă dată negrilor — literal Jim Cioroiuî.

inima înăsprindu-se şi înciudându-se.

— Doctorul Ansell mi-a spus că te afli aici, repetă cu răceală.

Celălalt nu-i răspunse.

— Febra tifoidă e tare păcătoasă, stărui Paul.

Deodată Dawes vorbi:

— De ce ai venit?

— Pentru că doctorul Ansell mi-a spus că nu ai pe nimeni aici. Aşa e?

— Nu am pe nimeni nicăieri.

— Mă rog, răspunse Paul, asta-i situaţia pentru că aşa doreşti.

Urmă iar o tăcere.

— Cât de curând s-o putea, o transportăm pe mama acasă, reluă Paul.

— Ce are? întrebă Dawes cu interesul bolnavului care aude de răul altuia.

— Cancer.

Tăcură din nou.

— Dar vrem s-o ducem acasă. O să luăm o maşină.

Dawes zăcea, gândind.

— De ce nu-i ceri lui Thomas Jordan să-ţi împrumute maşina lui?

— Nu-i destul de încăpătoare.

Dawes clipea des, continuând să chibzuiască.

— Atunci cere-i lui Jack Pilkington; o să ţi-o împrumute la sigur, Îl cunoşti doar.

— Cred că o să închiriem una.

— Asta ar fi o tâmpenie.

Bolnavul arăta din nou suplu şi frumos. Lui Paul îi era milă de el, văzându-i ochii stinşi.

— Ai căpătat o slujbă aici? întrebă tânărul.

— Începusem doar de o zi sau două, când am căzut la pat.

— Ar trebui să intri într-un sanatoriu de convalescenţi.

Faţa celuilalt se înnegură iar.

— Nu intru în niciun sanatoriu.

— Tatăl meu a fost internat într-unul la Seathorpe, şi s-a simţit foarte bine. Doctorul Ansell ar putea să-ţi dea o recomandare.

Dawes continua să stea pe gânduri. Era limpede că nu avea curaj să înfrunte lumea din nou.

— Ar fi foarte nimerit să pleci acum la mare, persistă Morel. Cu soarele, cu dunele, cu valurile atât de aproape!

Celălalt nu răspundea.

— Zău aşa! încheie Paul, prea abătut ca să se mai străduie mult; e aşa de bine să-ţi poţi spune că ai să începi din nou să umbli şi să înoţi!

Dawes îi aruncă o privire în fugă. Ochii lui întunecaţi se temeau să întâlnească orice alţi ochi. Dar suferinţa reală şi neputinţa din glasul lui Paul îi dădeau o senzaţie de uşurare.

— Şi boala-i avansată? întrebă.

— Se topeşte ca o luminare, răspunse Paul; dar e voioasă – plină de viaţă!

Îşi muşcă buzele. După o clipă se ridică.

— Bine, mă duc. Îţi las o jumătate de coroană.

— N-am nevoie! mormăi Dawes.

Morel nu răspunse, dar lăsă moneda pe masă.

— Aşa, urmă el. Când mai vin prin Sheffield, am să mai trec să te văd. Îl cunoşti cumva pe cumnatul meu? Lucrează la Pyecrofts.

— Nu-l cunosc.

— E un băiat bun. Să-i spun să treacă pe aici? Ar putea să-ţi aducă nişte ziare să te mai uiţi peste ele.

Dawes nu răspunse. Paul plecă. Strădania de a-şi înfrânge emoţia puternică stârnită de Dawes în inima lui îl făcea să tremure.

Maică-sii nu-i povesti nimic, dar a doua zi îi relată Clarei întrevederea. Era în pauza de prânz. Cei doi nu mai ieşeau acum prea des împreună, dar în ziua aceea îi ceruse Clarei să urce cu el la Castel. Se opriră sus,

înconjuraţi de muşcatele roşii şi de calceolariile galbene care străluceau în soare. Clara avea acum faţă de el o atitudine în parte ocrotitoare, în parte înciudată.

— Ştiai că Baxter e internat cu febră tifoidă la spitalul din Sheffield?

Se uită la el cu ochi cenuşii, şocaţi, şi obrajii îi păliră.

— Nu, răspunse speriată.

— Se simte mai bine. Am fost ieri să-l văd… Doctorul mi-a spus.

Vestea păru s-o uluiască.

— E foarte rău? întrebă covârşită de un sentiment de vinovăţie.

— I-a fost foarte rău. Acum merge spre vindecare.

— Şi ce ţi-a spus?

— O, nimic. Stă tot timpul posac.

Se aflau la depărtare unul de celălalt. Paul îi mai dădu câteva informaţii.

Clara continua să fie rezervată şi tăcută faţă de el. Data următoare când mai ieşiră împreună la o plimbare, îşi eliberă braţul de sub strânsoarea lui şi se îndepărtă, păstrând o distanţă între ei. Paul simţea însă o teribilă nevoie de reconfortările Clarei.

— Nu vrei să fii bună cu mine?

Nu-i răspunse.

— Ce s-a întâmplat? o întrebă cuprinzându-i umerii cu braţul.

— Lasă-mă! ceru ea, degajându-se.

Nu mai insistă şi se întoarse la gândurile lui.

— Baxter te nelinişteşte? o întrebă într-un târziu.

— Am fost *rea* cu el!

— Ţi-am spus eu de multe ori că nu te-ai purtat cu el cum trebuie.

Între ei se instalase ostilitatea. Fiecare îşi urma şuvoiul propriu de gânduri.

— M-am purtat cu el… ba nu, m-am purtat urât cu el. Şi acum tu te porţi urât cu mine. Îmi primesc

pedeapsa.

— Ce înseamnă că mă port urât cu tine?

— Îmi primesc pedeapsa, repetă Clara. Totdeauna l-am desconsiderat, şi acum tu mă desconsideri pe *mine.* Dar e o lecţie meritată. El m-a iubit de o mie de ori mai mult decât m-ai iubit tu vreodată.

— Nu-i adevărat! protestă Paul.

— Ba da. În orice caz a avut respect pentru mine, ceea ce tu nu ai.

— Te-a respectat! exclamă Paul.

— Da! Şi l-am făcut să sufere cumplit – ştiu că aşa a fost. Tu m-ai învăţat asta. Şi m-a iubit de o mie de ori mai mult decât tine.

— Foarte bine.

Acum nu mai dorea decât să fie lăsat în pace. Avea propriile sale supărări, care aproape că-i depăşeau puterea de îndurare. Clara nu făcea decât să-l chinuiască şi să-l obosească. O părăsi fără strângere de inimă.

Cu primul prilej, Clara plecă la Sheffield să-şi vadă soţul. Întâlnirea n-a fost prea reuşită. Dar i-a lăsat trandafiri, fructe şi bani. Voia să-l despăgubească. Nu din pricină că-l iubea. Când îl privise, aşa cum zăcea acolo, inima ei nu se umpluse de duioşie. Simţea însă nevoia să se umilească în faţa lui, să îngenuncheze în faţa lui.

O muncea nevoia sacrificiului de sine. Nu izbutise să-l facă pe Paul Morel s-o iubească; era înspăimântată moraliceşte; voia să facă penitenţă. Aşa încât se umilea în faţa lui Dawes, şi faptul acesta îi inspira bărbatului o subtilă plăcere. Dar depărtarea dintre ei era încă foarte mare – prea mare. Pe el îl speria; ei aproape că-i făcea plăcere, îl făcea bine să simtă că-l slujeşte pe deasupra unei prăpăstii de nebiruit. Îi reda mândria de sine.

Morel s-a mai dus la Dawes o dată sau de două ori. Se legase un fel de prietenie între aceşti doi bărbaţi, care, în acelaşi timp, rămâneau duşmani de moarte. Dar niciodată nu pomeneau numele femeii care se afla între ei.

Starea doamnei Morel se înrăutăţea din ce în ce. La început, se deplânseseră s-o transporte jos, uneori chiar în grădină. Stătea imobilizată în fotoliul ei, zâmbind, şi atât de drăguţă! Pe mâna-i albă strălucea verigheta de aur, părul îi era periat cu grijă. Şi urmărea cum se ofileau zbârlitele floarea-soarelui, cum înfloreau crizantemele şi dăliile.

Se temea de Paul, şi Paul se temea de ea. Şi el şi ea ştiau că e condamnată, dar amândoi se prefăceau a fi bine dispuşi. În fiecare dimineaţă, când se scula, Paul, în pijama, se ducea la dânsa.

— Ai dormit, scumpa mea?

— Da.

— Dar nu prea bine?

— Ei, aşa şi aşa.

Şi el ştia că zăcuse trează toată noaptea, îi vedea sub cuvertură mina, apăsând locul dureros.

— Te-a durut rău?

— Nu. A durut puţin, dar nu cine ştie ce.

Şi pufnea pe nări, dispreţuitoare, după vechiul ei obicei. Întinsă în pat, arăta ca o fetişcană. Şi tot timpul îl urmăreau ochii ei albaştri. Dar suferinţa le săpase în jur cearcăne negre, care-l îndurerau.

— E o zi însorită, îi spunea Paul.

— E frumos.

— Ai vrea să fii dusă în grădină?

— Văd eu mai târziu.

Apoi Paul se ducea să-şi ia gustarea de dimineaţă. Întreaga zi, nu se gândea decât la maică-sa. Era o durere continuă, care-l fierbea. Şi seara, când se întorcea acasă, se uita pe fereastra bucătăriei. Nu se afla acolo; însemna că nu se sculase din pat.

Alerga sus la ea şi-o săruta. Aproape că se temea s-o întrebe:

— Nu te-ai dat jos, porumbiţo?

— Nu, din cauza morfinei; mă sleieşte.

— Cred că-ţi dă doze prea mari.

— Aşa cred şi eu.

Se aşeza lângă patul ei, răpus. Doamna Morel avea un fel de a sta pe o parte, încovrigată, care o făcea să arate ca un copil. Şuviţele castanii-cărunte îi cădeau, desprinse, pe ureche.

— Nu te gâdilă părul ăsta? o întrebă Paul dându-i-l la o parte.

— Ba da.

Aproape că-i atingea faţa cu obrajii lui. Ochii ei albaştri îi priveau drept în ochi, surâzându-i – ochi de fetişcană, calzi, veseli, radiind de iubire tandră. Făceau să i se taie respiraţia de groază, de tortură şi dragoste.

— Trebuie să-ţi împletesc coada. Stai liniştită.

Şi trecând în spatele ei, îi despletea părul, cu grijă, apoi i-l peria. O revărsare fină, mătăsoasă, castaniuargintie. Îşi ţinea capul ghemuit între umeri. În timp ce-i peria lin părul şi i-l împletea la loc, îşi muşca buzele, năucit. Totul i se părea ireal, nu izbutea să înţeleagă.

Seara, adeseori lucra în odaia ei, înălţându-şi tot mereu privirile. Şi cât de des îi afla ochii albaştri aţintiţi asupra lui! Iar când li se întâlneau privirile, îi zâmbea. El continua să deseneze mecanic, creând lucruri frumoase, fără să ştie însă ce face.

Câteodată intra în odaie, foarte palid şi tăcut, cu priviri concentrate, năprasnice, ca un om beat mort. Amândoi se temeau să spintece vălurile dintre ei.

Atunci, ea se prefăcea că se simte mai bine, sporovăia veselă, făcea mare caz de cine ştie ce fleac de noutate. Amândoi ajunseseră la starea în care erau nevoiţi să exploateze la maximum lucrurile neînsemnate, ca să nu lase loc pentru adevăratul lucru însemnat, nimicindu-şi în felul acesta independenţa. Erau speriaţi, aşa încât făceau mare caz de mărunţişuri şi se veseleau.

Câteodată, în timp ce o privea zăcând, Paul ştia că se gândeşte la trecut. Treptat, buzele i se strângeau până alcătuiau o linie subţire. Îşi impunea rigiditate, ca

să poată muri fără să dea glas strigătului sfâşietor care se rupea din adâncurile ei. Paul n-avea să uite niciodată încleştarea aceea a buzelor, dură, încăpăţânată, trădând atâta singurătate – încleştarea care a persistat săptămâni la rând. Uneori, când îi era mai uşor, vorbea despre bărbatul ei. Acum îl ura. Nu-l ierta. Nu-l putea suporta în odaie. Şi câteva întâmplări, întâmplările care fuseseră cele mai amare din viaţa ei, îi reveneau în minte cu atâta tărie, încât îi ţâşneau de pe buze şi i le istorisea fiului.

Şi Paul simţea cum se năruie viaţa în el, bucată cu bucată. Adeseori izbucnea în lacrimi. Alerga la gară, şi lacrimile îi picurau pe caldarâm. De multe ori nici nu izbutea să-şi vadă de lucru. I se oprea condeiul în loc. Rămânea cu privirile fixe, aproape inconştient. Şi când îşi revenea, se simţea rău şi îi tremurau mâinile şi picioarele. Nu se întreba niciodată ce se întâmplă cu el. Mintea lui nu încerca să analizeze sau să înţeleagă. Se supunea cu ochii închişi; treacă grozăvia peste dânsul!

Mama lui făcea la fel. Se gândea numai la dureri, la morfină, la ziua următoare; şi aproape niciodată la moarte. Se apropia, ştia bine. Şi trebuia să i se supună. Dar niciodată nu avea s-o cheme sau să se împrietenească cu ea. Muţeşte, cu faţa împietrită şi oarbă, se lăsa împinsă, încet, către uşă. Şi zilele se scurgeau, adunându-se în săptămâni, în luni.

Câteodată, în după-amiezile însorite, părea aproape fericită.

— Încerc să mă gândesc la zilele frumoase când am fost împreună la Mablethorpe, şi la Robin Hood’s Bav, şi la Shanklin. La urma urmei, nu mulţi au văzut frumuseţile astea de locuri! încerc să mă gândesc la asta, şi la nimic altceva.

Şi-apoi din nou nu mai scoteau amândoi niciun cuvânt, întreaga seară. Stăteau împreună, rigizi, îndărătnici, muţi. În cele din urmă, Paul se ducea în odaia lui să se culce, şi se rezema, ca paralizat, de

canatul uşii, incapabil să înainteze un pas. Cunoştinţa părea să i se spulbere. O furtună vijelioasă, nu ştia anume ce, părea să-l devasteze. Stătea rezemat de uşă, supunându-se, fără să întrebe nimic.

Dimineaţa erau iarăşi normali amândoi, deşi faţa ei arăta cenuşie din pricina morfinei, iar trupul îi era ca de scrum. Cu toate astea, păreau voioşi. De multe ori, în special când veneau pe acolo Annie sau Arthur, o neglija. Pe Clara nu o prea vedea. Căuta mai mult tovărăşia bărbaţilor. De obicei, era ager, activ şi vioi; dar când prietenii îi vedeau faţa pălind până la rădăcina părului şi ochii devenindu-i întunecaţi şi scăpărători, încercau o anumită fereală faţă de el. Uneori se ducea la Clara, care se purta aproape rece cu el.

— Ia-mă! o ruga cu simplitate.

Din când în când îl accepta. Dar era înspăimântată de el. Când o avea, era ceva în atitudinea lui care o făcea să se teamă – ceva nefiresc. Ajunse să-i fie groază de el. Era atât de calm şi atât de straniu. Se temea de bărbatul care nu era niciodată acolo lângă ea, dar pe care-l simţea îndărătul acestui amant artificial; era un personaj sinistru, care o umplea de groază. Începu să simtă un soi de oroare faţă de el. Ca şi cum ar fi avut de-a face cu un criminal. O dorea – o poseda – şi-i dădea senzaţia că însăşi moartea o strânge în gheară. I se dăruia eu oroare. Nu era posedată de o fiinţă umană. Ajunse aproape să-l urască. Şi uneori, mijeau muguri de tandreţe. Dar nu se încumeta să-l compătimească.

Dawes se internase în clinica Colonel Seely, lângă Nettingham. Paul îl vizita uneori, şi Clara venea întâmplător. Prietenia dintre cei doi bărbaţi evoluase în chip bizar. Dawes, care se întrema foarte încet şi era încă foarte slăbit, părea să se lase cu totul în mâinile lui Morel.

La începutul lui noiembrie, Clara îi aminti lui Paul că era ziua ei de naştere.

— Aproape că mi-a ieşit din cap, exclamă el.

— Aşa mi-am spus şi eu.

— Nu se poate. Vrei să petrecem *imek-end-ul* la mare?

Plecară la mare. Era frig şi dezolant. Clara se aşteptase ca el să arate cald şi tandru, şi când colo nici n-o lua în seamă. În tren, stătuse tot timpul cu ochii aţintiţi pe geam şi tresărise ori de câte ori ea i se adresase. Nici măcar nu era adâncit în gânduri.

Lucrurile din jur păreau pur şi simplu nici să nu existe pentru el. Clara încercă o apropiere:

— Ce-i cu tine, dragule?

— Nimic! Nu-i aşa că morile astea de vânt sunt monotone?

Şedea, ţinându-i mina. Nu putea nici vorbi, nici gândi. Oricum era o mângâiere să-i ţină mina. Clara se simţea nemulţumită şi deprimată. Paul nu era cu ea; nici nu exista pentru dânsul.

Seara se aşezară între dune, privind marea întunecată şi grea.

— N-o să abdice de la viaţă, spuse el molcom.

Clara simţi că i se frânge inima.

— Nu, replică ea.

— Există felurite căi de a muri. Oamenii din tagma tatălui meu sunt speriaţi şi trebuie izgoniţi cu brutalitate din viaţă către moarte, târâţi de ceafă ca nişte vite duse la abator; dar oamenii de felul mamei mele sunt împinşi din spate, centimetru cu centimetru. Sunt oameni încăpăţânaţi, care nu vor să moară.

— Da, întări Clara.

— Şi ea n-o să moară. Nu poate. Domnul Renshaw, pastorul, a venit ieri pe la noi. Îi spunea mamei: „Gândiţi-vă numai că acolo, pe lumea cealaltă, o să vă întâlniţi cu mama, tatăl, surorile şi fiul dumneavoastră”. Şi ce crezi că i-a răspuns mama? „Am reuşit să trăiesc atâta amar de vreme fără ei, încât aş mai putea rezista fără să-i văd. Doresc tovărăşia celor vii, părinte, nu a morţilor”. Chiar şi în starea asta se mai cramponează de viaţă!

— O. ce îngrozitor! exclamă Clara, prea înspăimântată ca să mai poată vorbi.

— Şi nu mă slăbeşte din ochi, şi doreşte să fie întruna cu mine, continuă Paul cu glas monoton. Are o asemenea voinţă, încât se pare că n-o să se stingă – n-o să se stingă niciodată!

— Nu te mai gândi la asta! strigă Clara.

— Şi doar era credincioasă – şi acum mai crede încă – dar nu-i este de niciun folos. Pur şi simplu nu vrea să abdice. Şi ştii, joi i-am spus: „Mamă, eu dac-ar trebui să mor, aş muri. Aş dori să mor”. Iar ea mi-a răspuns tăios: „Şi ce, eu nu trebuie să mor? Crezi că poţi muri când îţi place?”

Vocea i se sugrumă. Nu plângea, continua doar să vorbească foarte monoton. Clarei îi venea să fugă. Privi în jur. Cât cuprindeai cu ochii, nu vedeai decât ţărmul negru, care reverbera sunetele, şi cerul de smoală. Se ridică în picioare, înspăimântată. Voia să se ducă undeva unde era lumină, unde erau oameni. Undeva, departe de el. Paul şedea cu capul în piept şi pe faţă nu i se clintea niciun muşchi.

— Nu vreau ca să se hrănească, şi ea ştie asta. Când o întreb: „Doreşti să mănânci ceva?” aproape că se teme să-mi răspundă: „Da”. Îmi zice: „Aş lua o ceaşcă de Benger”. Iar eu îi răspund: „N-o să facă decât să-ţi învioreze puterile”, la care îmi spune aproape plângând: „Da, dar când nu iau nimic în gură, mă macină aşa de rău pe dinăuntru. Nu pot să suport!” Aşa că mă duc şi-i prepar hrana. De fapt cancerul o macină pe dinăuntru, nu foamea. Aş vrea să moară!

— Haide! spuse Clara cu asprime. Eu plec!

O urmă peste nisipurile întunecate. Nu se apropia de ea. Părea nici să nu fie conştient de prezenţa ei. Iar Clarei îi inspira teamă şi dezgust.

Se întoarseră la Nottingham, împotmoliţi în aceeaşi năuceală. Paul era mereu aferat, mereu preocupat de lucru, mereu împreună când cu unul, când cu altul dintre

prietenii lui.

Luni se duse să-l vadă pe Baxter Dawes. Apatic şi palid, bolnavul se ridică să-l salute, ţinându-se cu o mină de scaun, în timp ce-i întindea cealaltă mină.

— Nu trebuie să te ridici în picioare, îi spuse Paul.

Dawes se aşează greoi, privindu-l pe Morel cu ochi bănuitori.

— Nu-ţi pierde vremea cu mine, dacă ai ceva mai bun de făcut!

— Am ţinut să vin. Uite! Ţi-am adus nişte dulciuri.

Bolnavul le puse deoparte.

— Weekend-ul acesta n-a fost cine ştie ce!

— Ce face mama? întrebă Dawes.

— Nicio schimbare.

— Mi-a fost teamă că se simte mai rău, văzând că n-ai venit duminică.

— Am fost plecat la Skegness, spuse Paul. Simţeam nevoia de o variaţie.

Celălalt îl măsură cu ochi întunecaţi. Părea să aştepte, neîndrăznind să întrebe, având însă încredere că o să i se spună.

— Am fost cu Clara, urmă Paul.

— Mi-am închipuit, răspunse Dawes liniştit.

— Îi promisesem de mult.

— Fă cum îţi place.

Era pentru prima oară când numele Clarei fusese clar rostit între ei.

— Nu, răspunse Morel rar, s-a săturat de mine!

Dawes îl privi din nou.

— Încă din august a început să dea semne de oboseală, repetă Morel.

Cei doi bărbaţi şedeau împreună, foarte liniştiţi. Paul propuse să joace dame. Îşi văzură de joc în tăcere.

— Când o să moară mama, plec în străinătate.

— În străinătate? repetă Dawes.

— Da; mi-e totuna ce-o să fac.

Continuară jocul; Dawes îl bătea.

— Va trebui s-o iau de la capăt, într-un fel sau altul, urmă Paul; şi dumneata la fel, bănuiesc.

Luă una din piesele lui Dawes.

— Dar nu ştiu de la care capăt să încep, spuse acesta din urmă.

— Lucrurile se desfăşoară de la sine, comentă Morel. N-are niciun rost să te frământi… cel puţin… nu, nu ştiu. Dă-mi o caramea!

Cei doi bărbaţi ronţăiră acadele şi începură o partidă nouă de dame.

— De unde ai cicatricea aia de la gură? întrebă Dawes.

Paul îşi duse iute mina la buze şi-şi mută privirea spre grădină.

— Am avut un accident de bicicletă.

Mâna lui Dawes tremură în timp ce mişcă o piesă.

— N-ar fi trebuit să râzi de mine, rosti cu voce foarte scăzută.

— Când?

— În seara aceea, pe Woodborough Road, când aii trecut pe lângă mine şi ţineai mâna pe umărul ei.

— N-am râs niciodată de dumneata, afirmă Paul.

Dawes ţinea piesa de joc încleştată între degete.

— Nici nu mi-am dat seama că erai dumneata până în secunda când ai trecut de noi.

— Râsul ăla m-a scos din minţi, repetă Dawes cu voce la fel de joasă.

Paul mai luă o caramea.

— N-am râs de dumneata, numai că eu râd întruna.

Terminară jocul.

În seara aceea, Morel făcu pe jos drumul din Nottingham până acasă, numai ca să aibă ceva de făcut. Flacăra cuptoarelor aprindea un nimb roşu peste Bulwell; norii negri atârnau într-un tavan jos. În timp ce străbătea cele zece mile de drum, prins între planurile negre ale cerului şi pământului, Paul avea senzaţia că parcurge calea ce duce afară din viaţă. Dar, la capătul ei,

nu-l aştepta decât odaia bolnavei. Chiar dac-ar fi mers şi-ar fi tot mers pe vecie, la capăt nu putea ajunge decât în acelaşi loc.

Când se apropie de casă, nu se simţea obosit – sau poate că era şi nu ştia. Încă de pe câmp, putu vedea lumina roşie a focului dansând în fereastra camerei ei.

„Când o să moară, îşi spuse Paul, o să se stingă şi focul ăsta”.

Se descălţă fără zgomot şi urcă scările. Uşa de la odaia mamei lui era larg deschisă, pentru că încă dormea singură. Focul arunca reflexe rubinii pe palier. Uşor ca o nălucă, aruncă o privire din prag.

— Paul! murmură bolnava.

Inima lui păru din nou să se sfărâme. Intră şi se aşeza lângă pat.

— Ce târziu ai venit! şopti mama.

— Nu e foarte târziu.

— Cum aşa, cât e ceasul? murmurul suna tânguitor şi jalnic.

— Abia a trecut de unsprezece.

Nu era adevărat; se făcuse aproape unu.

— O, se scuză ea; credeam că-i mai târziu.

Paul cunoştea chinul de negrăit al nopţilor ei, care nu se mai sfârşeau.

— Nu poţi dormi, porumbiţo?

— Nu, nu pot, gemu mama.

— Nu-i nimic, mieluşico! i se adresă el gângurind. Nu face nimic, dragostea mea. Stau cu tine o jumătate de oră, porumbiţa mea; pe urmă, poate că ai să te simţi mai bine.

Se aşeză lângă pat, mângâindu-i cu vârfurile degetelor, încet, ritmic, sprâncenele, dezmierdându-i pleoapele închise, liniştind-o, strângându-i degetele cu mina liberă. Din camera alăturată se auzea răsuflarea celor care dormeau.

— Acum du-te la culcare, îi murmură mama dăruindu-se liniştită mângâierilor şi iubirii lui.

— Ai să dormi? o întrebă.

— Da, cred că da.

— Te simţi mai bine, mieluşica mea, nu-i aşa?

— Da, răspunse ea, ca un copil neastâmpărat, pe jumătate domolit.

Şi totuşi zilele şi săptămânile se scurgeau. Acum abia de-o mai vedea pe Clara. Dar rătăcea neliniştit de la un om la altul, în căutarea unui suport moral, şi nimeni nu-i oferea nimic. Miriam îi scrisese tandru. Se duse s-o vadă. Inima ei se muie de tristeţe când îl văzu palid, supt, cu ochii întunecaţi şi nedumeriţi. Mila îi ţâşni din adâncuri şi o duru, până când nu mai putu îndura.

— Cum se simte? întrebă.

— La fel, la fel! răspunse Paul. Doctorul spune că nu mai poate dura, dar eu ştiu c-o să reziste. O să mai fie cu noi şi de Crăciun.

Miriam se cutremură. îl trase spre ea; îl cuprinse la piept: îl sărută, şi-l sărută. El se supuse, dar era o tortură. Nu-i putea săruta durerea din el. Aceasta rămânea distinctă, aparte. Îi săruta faţa şi-i aţâţa sângele, în timp ce sufletul lui era departe, zvârcolindu-se în chinurile agoniei. Şi-l săruta, şi-şi plimba degetele pe trupul lui, până când, în cele din urmă, simţind că-şi iese din minţi, se smulse de lângă ea. În clipa aceea, nu de asta avea nevoie – nu de asta! Iar Miriam îşi spuse că-i potolise şi că-i făcuse bine.

Veni decembrie, şi căzu puţină zăpadă. Acum stătea aproape tot timpul acasă. Nu-şi puteau îngădui să angajeze o infirmieră. Venea Annie şi o veghea pe maică-sa; infirmiera parohiei, care le era tare dragă, venea dimineaţa şi seara. Îngrijirea mamei era împărţită între Annie şi Paul. Uneori, seara, când soseau prieteni în vizită, stăteau cu toţii în bucătărie şi râdeau – se tăvăleau de râs. Era ca un soi de reacţie. Paul era atât de comic şi Annie atât de nostimă! Râdeau cu toţii până le dădeau lacrimile, dar încercau să înăbuşe zgomotul. Iar doamna Morel, zăcând singură în camera ci, în întuneric,

îi auzea, şi un suflu de uşurare îi străbătea durerea.

După aceea, Paul urca scările tiptil, cu un sentiment de vinovăţie, vrând să constate dacă auzise.

— Să-ţi dau puţin lapte? o întreba.

— O picătură, răspundea bolnava cu glas plângăreţ.

Şi Paul i-l îndoia cu puţină apă, pentru ca laptele să n-o hrănească. Şi totuşi ţinea la ea mai mult decât la propria-i viaţă.

Noapte de noapte i se făcea morfină, şi inima îi deveni tot mai agitată. Annie dormea lângă ea. Paul intra dis-de-dimineaţă, când soră-sa se trezea. Maică-sa era răvăşită şi aproape pământie la faţă din cauza morfinei. Ochii îi deveneau din ce în ce mai întunecaţi de atâta chin, pupila devorând irisul. Dimineaţa, sfârşeala şi durerea ajungeau aproape insuportabile. Şi totuşi nu putea – sau nu voia – să plângă sau să se văicărească.

— Ai dormit ceva mai târziu în dimineaţa asta, mieluşieo, îi spunea Paul.

— Zău? răspundea ea plină de o istovită agitaţie.

— Da; e aproape opt.

Paul rămânea cu privirile pierdute pe fereastră. Sub zăpadă, câmpul era sterp şi livid. O clipă mai târziu, îi cerceta pulsul. O bătaie puternică urmată de una slabă, ca un sunet cu un ecou lung. Se părea că ăsta este semnul sfârşitului. Maică-sa îl lăsa să-i pipăie încheietura mâinii, ştiind prea bine ce aşteaptă.

Uneori se priveau în ochi. În clipele acelea s-ar fi spus că stabilesc o înţelegere între ei. De parcă iar îi declarat că e gata să moară şi dânsul; dar ea nu accepta moartea, nu o voia. Trupul îi era devastat, redus la ţărână. Ochii îi erau opaci şi plini de chin.

— Nu-i puteţi da ceva să-i scurtaţi suferinţa? îl întrebă în cele din urmă Paul pe doctor.

Dar doctorul clătină din cap.

— Acum nu mai poate rezista mult, domnule Morel.

Paul intră în casă şi i se adresă lui Annie:

— Eu nu mai pot îndura; o să înnebunim cu toţii.

Şedeau amândoi în faţa gustării de dimineaţă.

— Minnie, du-te şi stai eu ea cât mâncăm noi, îi ceru Annie.

Dar fata se temea.

Paul cutreieră câmpul, pădurile, frământă zăpezile. Observa urmele iepurilor şi ale păsărilor în omătul alb. Colindă mile întregi. Un asfinţit roşu-fumuriu se lăsa încet, dureros, lenevos. Îşi spuse că în ziua aceea mama lui avea să moară. Maculând zăpada de la marginea pădurii, îşi făcu apariţia un măgăruş, care se apropie, îşi lăsă capul pe el şi porni să-l însoţească. Paul înconjură cu braţele capul măgăruşului şi-şi frecă obrajii de urechile lui.

Maică-sa, tăcută, era încă în viaţă, cu buzele încleştate într-o linie severă, cu ochii – singura parte vie din trupul ei – înneguraţi de suferinţă.

Se apropia Crăciunul; ninsoarea căzuse mai deasă. Annie şi Paul simţeau că nu mai pot rezista. Dar ochii ei întunecaţi erau încă vii. Morel, mut şi înspăimântat, îşi pierdea uneori stăpânirea de sine. Intra în odaie ca să se uite (la muribundă. Apoi se retrăgea îndărăt, buimăcit.

Se crampona de viaţă. Minerii făcuseră o grevă şi se întorseseră la lucru cu vreo două săptămâni înainte de Crăciun. Minnie urcă la bolnavă ducându-i cana cu supă. Era la două zile după ce minerii îşi reluaseră lucrul.

— Minnie, s-au plâns minerii că-i dor mâinile? întreba doamna Morel cu firul acela de voce stinsă şi plângăreaţă, care nu voia să se curme.

Minnie tresări surprinsă.

— După câte ştiu eu, nu, doamnă Morel.

— Pun rămăşag că-i dor mâinile, spuse muribunda întorcându-şi capul, cu un suspin ostenit. Oricum, săptămâna asta vor trebui cumpărate o grămadă de lucruri.

Nu lăsa să-i scape nimic.

— Annie, hainele de mină ale lui taică-tu trebuie puse la aerisit, îi spuse când minerii se întorseseră la

lucru.

— Lasă, dragă, nu-ţi bate capul cu asta, o potoli Annie.

Într-o seară, Annie şi Paul erau singuri, jos. Cu bolnava stătea infirmiera.

— O să treacă şi peste Crăciun, ai să vezi, spuse fata.

Amândoi erau îngroziţi.

— O să se termine, răspunse el posac. Am să-i dau morfină.

— Cum?

— Toată morfina care ne-a sosit din Sheffield.

— Vai, fă-o! spuse Annie.

A doua zi, Paul picta în dormitor. Maică-sa părea adormită. Paul păşea uşor în faţa şevaletului, apropiindu-se şi depărtându-se de pânză. Deodată, firicelul ei de voee se tângui:

— Paul, nu te mai foi atâta!

Privi spre pat. Ochii ei, ca două globuri negre, îl fixau.

— Nu, iubito, îi spuse blând.

În inima lui, plesni încă o coardă.

În seara aceea, Paul luă toate pilulele de morfină din casă, şi le duse jos. Le pisă cu grijă într-o pulbere fină.

— Ce faci? întrebă Annie.

— I le torn în cana cu lapte.

Şi amândoi râseră ca doi copii care pun la cale o năzbâtie. Peste toată groaza lor, fulgeră acest mic moment de veselie.

În seara aceea, infirmiera nu veni ca s-o pregătească pe doamna Morel pentru noapte. Paul îi duse sus cana cu lapte cald. Era ora nouă.

Şedea ridicată în pat, în capul oaselor; Paul îi purtă ceaşca la buzele pentru care şi-ar fi dat şi viaţa ca să le cruţe de orice durere. Doamna Morel sorbi o înghiţitură, apoi împinse la o parte marginea ceştii, uitându-se la el

cu ochi negri, miraţi. Paul îi întoarse privirea.

— Val, Paul, dar ce amar e! spuse ea făcând o mică strâmbătură.

— E un somnifer nou pe care mi l-a dat doctorul pentru tine. Zice că n-o să te mai simţi atât de rău dimineaţa.

— Sper să fie aşa, răspunse ea, docilă ca un copil.

Şi mai bău puţin din lapte.

— Dar e infect! se plânse din nou.

Îi văzu degetele fragile strângând ceaşca şi buzele mişcându-se.

— Ştiu că-i amar – l-am gustat şi eu, îi spuse. Dar după asta am să-ţi dau puţin lapte dulce.

— Da, se rugă ea, continuând să înghită somniferul.

Asculta de el ca un copil. Paul se întrebă dacă bănuia ceva. Îi vedea gâtul descărnat, mişcându-se în timp ce înghiţea cu dificultate. Apoi alergă jos să mai ia nişte lapte. Pe fundul cănii nu rămăsese nicio urmă de pulbere.

— A băut? şopti Annie.

— Da, şi-a spus că-i amar.

— Oh! râse Annie muşcându-şi buza de jos.

— Şi i-am spus că-i un somnifer nou. Unde-i laptele ăla?

Urcară amândoi.

— Mă întreb de ce n-o fi venit sora să mă pregătească pentru noapte? se plânse mama, amărâtă ca un copilaş.

— Spunea că se duce la un concert, iubito, răspunse Annie.

— Da?

Toţi trei tăcură o clipă. Doamna Morel sorbea cele «câteva înghiţituri de lapte dulce.

— Annie, somniferul acela a fost îngrozitor!

— Zău, iubito? Las că nu face nimic.

Mama suspină din nou, istovită. Pulsul îi bătea foarte neregulat.

— Hai să te pregătim noi pentru noapte. Poate că sora e să întârzie.

— Da, încuviinţă mama. Încercaţi.

Îi întoarseră cearşafurile. Paul o văzu pe maică-sa ca pe o fetiţă, încovrigată în cămaşa de flanelă. Făcură repede jumătate de pat, o mutară acolo, aranjară şi cealaltă jumătate, îi neteziră cămaşa peste picioarele micuţe, o înveliră.

— Aşa! zise Paul mângâind-o încet. Aşa! – acuma ai să dormi.

— Da, răspunse ea. Nici n-aş fi crezut că o să puteţi face patul atât de bine, adăugă aproape veselă.

Apoi se întoarse, îşi culcă obrazul pe-o mină, şi-şi ghemui capul între umeri. Paul îi trecu pe umăr coada lungă şi subţire de păr argintiu, şi o sărută.

— Dormi, dragostea mea.

— Da, răspunse doamna Morel încrezătoare. Noapte bună.

Stinseră lampa, şi întreaga casă se cufundă în tăcere.

Morel era în pat. Sora nu veni. Pe la unsprezece, Annie şi Paul intrară în cameră să se uite la bolnavă. Părea să doarmă ca de obicei după morfină. Gura îi era uşor întredeschisă.

— Să o veghem? întrebă Paul.

— Rămân eu cu ea, ca întotdeauna. S-ar putea deştepta.

— Bine. Strigă-mă dacă observi vreo schimbare.

— Da.

Mai zăboviră în faţa focului din dormitor, copleşiţi de senzaţia nopţii imense, negre şi iernatice, de afară, şi de existenţele lor, singure pe lume. În cele din urmă, Paul se duse în odaia de alături şi se culcă.

Adormi aproape în aceeaşi clipă, dar somnul îi era mereu curmat de deşteptări. După un timp, îl cuprinse un somn profund. Tresări numai când o auzi pe Annie şoptind: „Paul, Paul!” O văzu pe sora lui detaşându-se în

întuneric, în cămaşă de noapte albă, cu părul lung împletit într-o coadă lăsată pe spate.

— Ce e? murmură el, sculându-se.

— Vino să te uiţi la ea.

Paul coborî din pat. În odaia bolnavei pâlpâia un mugure de flacără de gaz. Maică-sa zăcea în aceeaşi poziţie ca şi la culcare, cu trupul încovrigat şi obrazul sprijinit în mână. Dar gura îi era larg căscată, şi respira cu horcăieli răguşite, la intervale rare, de parcă sforăia.

— Se stinge, murmură Paul.

— Da, răspunse Annie.

— De când e în starea asta?

— Acum m-am deşteptat şi eu.

Annie se înfăşură într-un halat de casă. Paul se înfofoli într-o pătură cafenie. Erau orele trei. Înteţi focul, apoi se aşezară amândoi, aşteptând. Suflarea prelungă, horcăită era trasă în piept – reţinută un timp – şi expirată. Apoi urma o pauză – un spaţiu lung, neclintit. După care tresăltau amândoi. Respiraţia lungă, sforăitoare, reîncepea. Paul se aplecă peste muribundă şi o privi de aproape.

— E îngrozitor! şopti Annie.

Dădu din cap. Se aşezară din nou, neputincioşi. Din nou se auzi horcăitul prelungit, sforăitor. Din nou o clipă de suspensie. Din nou expiraţia lungă, hârâită. Sunetul acela atât de neregulat, venind la intervale atât de rare, umplea întreaga casă. Morel, în odaia lui, dormea netulburat. Paul şi Annie stăteau chirciţi, ghemuiţi, nemişcaţi. Sforăiala cumplită, horcăitoare, reîncepu – clipa interminabilă cât aerul era reţinut în piept – apoi iar hârâiala expiraţiei. Se scurgea minut după minut. Paul se uită din nou la muribundă, aplecându-se mult asupră-i.

— Poate să mai zacă aşa mult şi bine, spuse.

Apoi rămaseră amândoi tăcuţi. Paul se uită pe fereastră şi putu să desluşească neclar zăpada care vătuia grădina.

— Du-te şi culcă-te în patul meu, îi ceru lui Annie. Rămân eu.

— Nu, stau şi eu cu tine.

— Aş prefera să te duci.

În cele din urmă, Annie se strecură afară din odaie şi Paul rămase singur. Se înfăşură mai strâns în pătura lui cafenie şi se Chinei în faţa maică-sii, urmărind-o. Arăta înfiorătoare, cu fălcile căscate. Continuă s-o privească. Uneori îşi spunea că imensul horcăit n-o să reînceapă. Aşteptarea i se părea de neîndurat. Apoi, deodată, făcându-l să tresară, se auzea iar ralul agonizant. Aţâţă focul, fără să facă zgomot. Nu trebuia s-o tulbure. Şi minutele continuau să treacă. Noaptea se mistuia, horcăit cu horcăit. Şi de fiecare dată când zgomotul acela sfârteca tăcerea, îl simţea răsucindu-se în măruntaiele lui, până când, în cele din urmă, aproape că-i amorţi simţirea.

Se deşteptă şi taică-su. Paul îl auzi pe miner trăgându-şi ciorapii, căscând. Apoi intră, în ciorapi şi cămaşă.

— Ssst! făcu Paul.

Morel rămase locului, privind. Apoi, îngrozit şi pierdut, se uită la fiu-su:

— Zic că-i mai bine să stau acasă, şopti.

— Nu. Du-te la lucru. Mai ţine aşa până mâine.

— Nu cred.

— Ba da. Du-te la lucru.

Minerul se uită din nou la el, cu teamă, şi ieşi din odaie, supus. Paul îi văzu bretelele de elastic atârnându-i pe spate şi lovindu-i-se de picioare.

După o jumătate de oră, Paul coborî şi bău o ceaşcă de ceai, apoi se reîntoarse. Morel, gata echipat pentru mină, veni iar sus.

— Să mă duc? întrebă.

— Da.

După câteva minute, Paul auzi paşii bolovănoşi ai lui taică-su bătătorind zăpada moale. Minerii se strigau

în drum, tropăind în timp ce se adunau în grupuri. Oribila respiraţie prelungă continua – hor – hor – hor, se înălţa – apoi o lungă pauză – apoi oh – oh – hh – hh – hh! ieşea. Afară, departe, peste întinderile de omăt, răsunau sirenele uzinelor. Una după alta bâzâiau şi vuiau, câte unele subţiri şi îndepărtate, altele puternice şi apropiate, chemările minelor şi ale altor fabrici. Apoi se ţesea la loc tăcerea. Paul înteţi focul. Horcăielile destrămau mereu liniştea – starea muribundei nu se modificase cu nimic. Îndepărtă puţin storul şi se uită afară; întunericul încă nu se risipise; poate că se mai subţiase; poate că zăpada era mai albăstruie. Ridică storul şi se îmbrăcă. Apoi, dârdâind, bău o gură de coniac din sticla de pe lavoar. Da, zăpada se albăstrea. O căruţă hodorogea pe drum. Da, erau orele şapte şi se crăpa de ziuă. Auzi larmă de glasuri. Lumea se deştepta. Zori leşioase, livide, se târau pe zăpadă. Da, putea desluşi conturul caselor. Aprinse gazul. În casă era foarte întuneric. Horcăielile continuau, dar aproape că se obişnuise cu ele. Acum o vedea. Aceeaşi stare. Se întrebă dacă n-ar putea face să înceteze oribilele sforăieli îngrămădindu-i câteva pături grele pe cap. Se uită la ea. Nu, asta nu era mama lui –

nicidecum. Dacă ar îngrămădi pătura şi nişte haine grele peste ea…

Deodată se deschise uşa şi intră Annie. Îi aruncă o privire întrebătoare.

— Nicio schimbare, îi răspunse calm.

Şuşotiră câteva clipe între ei, apoi cobori să-şi ia gustarea. Era opt fără douăzeci. În scurt timp veni şi Annie jos.

— E înfiorător! Şi ce îngrozitor arată! murmură buimăcită de groază.

Paul încuviinţă din cap.

— Din moment ce arată aşa… începu Annie.

— Bea puţin ceai! o îndemnă Paul.

Urcară din nou împreună. Curând, apărură vecinii cu întrebarea lor speriată:

— Cum îi mai este?

Starea era neschimbată. Zăcea cu obrazul pe mină, cu gura căscată, iar horcăielile imense, lugubre, alternau cu pauzele de suspensie.

La ora zece sosi infirmiera. Arăta stranie şi copleşită de calamitate.

— Soră, strigă Paul, poate să mai ţie aşa zile întregi!

— Nu se poate, domnule Morel, nu se poate!

Apoi nu mai vorbiră.

— Ce groaznic! se vaită sora. Cine ar fi crezut că o să mai poată rezista? Duceţi-vă jos, domnule Morel, duceţi-vă jos!

În cele din urmă, pe la unsprezece, Paul coborî şi se duse în casa unor vecini. Şi Annie se afla jos. Infirmiera şi Arthur stăteau cu bolnava. Paul zăcea cu capul în mâini, când deodată Annie străbătu curtea alergând şi strigând ca scoasă din minţi:

— Paul, Paul – a murit!

Cât ai clipi, Paul se şi înapoie acasă şi se repezi sus. Zăcea liniştită, cu trupul încovrigat şi obrazul rezemat de mină, iar sora îi ştergea gura. Paul îngenunche, îşi lipi faţa de faţa ei şi o cuprinse cu braţele:

— Iubita mea… iubita mea… oh, iubita mea! şoptea întruna, întruna. Iubita mea… oh! iubita mea!

Apoi o auzi pe soră în spatele lui, plângând şi spunându-i!

— E mai bine aşa, domnule Morel, e mai bine.

Când îşi dezlipi obrazul de pe faţa caldă a mamei sale moarte, coborî în bucătărie şi începu să-şi văcsuiască ghetele.

Erau o sumedenie de lucruri de făcut, scrisori de scris şi multe altele. Sosi şi doctorul, aruncă o privire decedatei şi oftă:

— Oh! Biata de ea! exclamă, apoi plecă. Vino la cabinet în jurul orei şase, pentru certificat.

Tatăl se întoarse acasă de la lucru pe la patru. Se

strecură muteşte înăuntru şi se aşează. Minnie se agita să-i servească prânzul. Obosit, minerul îşi trânti braţele negre pe masă. Aveau mâncare de gulii, şi lui îi plăcea. Paul se întrebă dacă ştia. Trecuse un răstimp lung, şi nimeni nu scoase o vorbă. Într-un târziu, fiul i se adresă.

— Ai observat că storurile sunt trase?

— Nu, răspunse minerul. De ce… s-a dus?

— Da.

— Când?

— Azi-dimineaţă, pe la douăsprezece.

— Hm!

Minerul rămase o clipă nemişcat, apoi începu să mănânce. Ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Îşi mestecă guliile în tăcere. După aceea se spălă şi se duse sus să se îmbrace. Uşa dormitorului ei era închisă.

— Ai văzut-o? îl întrebă Annie când coborî din nou.

— Nu, răspunse tatăl.

După puţin, ieşi în oraş. Annie plecă, şi Paul începu să colinde la dricar, la preot, la doctor, la notar. Era o treabă anevoioasă. Se întoarse acasă pe la opt. Antreprenorul de pompe funebre trebuia să vină să ia măsurile pentru coşciug. În casă nu mai era nimeni în afară de ea. Paul luă o luminare şi se duse sus.

Odaia care atâta amar de vreme fusese caldă, acum era rece. Flori, sticluţe, farfurioare, toată harababura dintr-o cameră de bolnav fusese înlăturată, totul era acum rigid şi auster. Fusese înălţată pe pat, iar faldurile cearşafului cădeau ca o draperie de zăpadă, tăcută. Zăcea ca o fată adormită. Paul, cu luminarea în mână, se aplecă asupră-i. Ca o fetişcană adormită, visându-şi iubitul. Gura era uşor întredeschisă, mirându-se parcă de cât suferise, dar faţa era tânără, fruntea senină şi albă de parcă viaţa n-o prihănise nicicând. Îi privi din nou sprâncenele, nasul mic, fermecător, uşor strâmb. Era din nou tânără. Numai părul, care i se arcuia atât de graţios la tâmple, era presărat cu argint, iar cele două cozi simple, care-i odihneau pe umeri, păreau filigrane de

castaniu şi argint. O să se trezească. O să-şi deschidă pleoapele. Era încă alături de el. Se aplecă şi o sărută cu pasiune. Dar gura lui întâlni materie rece. Îşi muşcă buzele cu oroare. O privea şi simţea că niciodată, niciodată, n-o va putea lăsa să plece. Nu! îi mângâia părul, îndepărtându-i-l de pe tâmple. Şi tâmplele erau reci. Îi privi gura amuţită, mirându-se de atâta durere. Apoi se ghemui pe jos, şoptindu-i:

— Mamă, mamă!

Acolo îl găsiră băieţii de la pompele funebre, tineri care fuseseră colegi de şcoală cu Paul. O atinseră cu respect într-un fel calm, profesional. Nu se uitară la moartă. Paul îi urmărea cu gelozie. El şi Annie o vegheaseră cu străşnicie, şi nu lăsaseră pe nimeni să vină s-o vadă, iar străinii se simţiseră ofensaţi.

După un timp, Paul ieşi din casă şi se duse să joace cărţi la un prieten. Se întoarse la miezul nopţii. Când îl văzu intrând, taică-su se ridică de pe canapea şi începu să se tânguie:

— Credeam că nu mai vii odată, băiete!

— Nu m-am gândit c-ai să stai treaz.

Taică-su părea pierit. Toată viaţa lui, Morel nu cunoscuse frica – pur şi simplu nu-i era teamă de nimeni. Paul îşi dădu seama cu un şoc că bătrânului îi fusese frică să se ducă la culcare, singur cu moarta în casă. Îi părea rău pentru el.

— Am uitat că eşti singur, tată.

— Vrei să îmbuci ceva?

— Nu.

— Stai jos, ţi-am făcut un pic de lapte cald. Dă-l pe gât; e destul de frig.

Paul bău.

— Mâine trebuie să mă duc la Nottingham, îi spuse.

După câtva timp, Morel se duse la culcare. Trecu iute pe lângă uşa închisă şi lăsă larg deschisă uşa odăii lui. Curând urcă şi Paul. Intră la ea să-i dea sărutul de noapte bună, ca de obicei. În odaie era rece şi întuneric.

Ar fi dorit să fi putut ţine focul aprins. Ea continua să-şi ţească reveriile de adolescentă. Dar ce rece trebuia să-i fie!

— Scumpa mea, îi şopti Paul. Scumpa mea!

N-o sărută, de teamă să n-o găsească rece şi străină. Îi îmbărbăta faptul că o vedea dormind atât de frumos, închise uşa încetişor în urma lui, ca să n-o trezească, şi se duse la culcare.

Dimineaţa, Morel, auzind-o pe Annie trebăluind jos şi pe Paul tuşind în camera lui, îşi luă inima în dinţi. Descinse uşa încetişor şi intră în camera întunecată. În penumbra încăperii zări forma albă, înălţată, dar nu avu curaj să se uite la ea. Năuc, prea speriat ca să mai fie stăpân pe facultăţile lui, o zbughi afară din cameră. Şi nu a mai intrat s-o vadă. Nu o mai văzuse de luni de zile pentru că nu se încumetase să se uite la ea. Şi doar arăta din nou ca soţia lui în tinereţe!

— Ai văzut-o? îl întrebă tăios Annie, după ce-şi luase gustarea.

— Da.

— Aşa-i că arată frumos?

— Da.

Curând plecă de acasă. Şi tot timpul părea că se prelinge pe lângă ziduri, evitând ceva.

Paul colinda din loc în loc, îndeplinind formalităţile decesului. În Nottingham se întâlni cu Clara, şi luară împreună ceaiul într-o cafenea, unde izbutiră să fie din nou veseli. Clara simţea o infinită uşurare văzându-l că nu lua lucrurile în tragic.

Mai târziu, când începură să sosească rudele pentru înmormântare, întreaga situaţie deveni publică, iar copiii, fiinţe sociale. Se ţineau deoparte. O îngropară pe o zi de furtună, cu ploaie şi vânt. Ţărâna udă era alunecoasă, florile albe muiate. Annie se agăţă de braţul lui Paul şi se aplecă peste groapă. Jos, în adâncime, zări un colţ negru din coşciugul lui William. Lada de stejar se cufundă rapid. Se dusese. Ploaia şiroia în groapă.

Convoiul negru, cu umbrelele-i lucioase, făcu cale întoarsă. Cimitirul rămase pustiu sub ploaia rece, care te pătrundea până la os.

>0 Fii şi îndrăgostiţii

Paul se întoarse acasă şi-şi trecu timpul servind musafirilor băuturi. Taică-su şedea în bucătărie cu neamurile doamnei Morel, oameni „superiori”, şi plângea, şi spunea ce fată bună a fost ea, şi cum a încercat el să facă tot ce-a putut pentru dânsa – totul. S-a străduit din răsputeri întreaga lui viaţă să facă tot ce putea pentru ea, şi acum n-avea nimic să-şi reproşeze. Ea s-a stins, dar el a făcut totul pentru ea. Îşi ştergea ochii cu batista albă. Nu, nu avea absolut nimic să-şi repi oşeze în legătură cu ea, repeta întruna. Toată viaţa s-a străduit la maximum pentru binele nevesti-sii.

Şi-n felul acesta încerca să se descotorosească de moartă. Niciun moment nu se gândea la dânsa. Nega tot ce era adânc înrădăcinat în el. Paul îl detesta pe taică-su pentru aceste revărsări de sentimentalism. Ştia că la fel avea să sentimentalizeze şi la cârciumă. Dar adevărata tragedie se desfăşura adânc în Morel, fără voia lui. Mai târziu i se întâmpla uneori să vină jos, după somnul de după-amiază, alb la faţă şi ghemuit de frică:

— Am visat-o pe maică-ta, spunea c-un fir de voce.

— Zău, tată? Mie-mi apare în vis numai aşa cum arăta când era sănătoasă. O visez des, şi totu-i frumos şi firesc de parcă nimic nu s-a schimbat.

Dar Morel, covârşit de frică, se chincea în faţa focului.

Una după alta, săptămânile se înşirau, parcă pe jumătate ireale, fără prea multă suferinţă, fără prea mult din nimic, poate cu un dram de uşurare, adeseori cu câte o *nuit blanche*[20]. Paul, devorat de nelinişti, cutreiera din loc în loc. De câteva luni, de când starea mamei lui se înrăutăţise, nu se mai apropiase fiziceşte de Clara. Ea se arăta posacă, distantă. Dawes o vedea din când în când,

---

20 **Noapte albă (fr.).**

dar cei doi nu izbuteau să micşoreze nici c-o palmă depărtarea dintre ei. Şi toţi trei se lăsau purtaţi înainte.

Dawes se însănătoşea foarte încet. De Crăciun, se găsea în sanatoriul de convalescenţă de la Skegness, aproape tămăduit. Paul plecă pentru câteva zile la mare. Taică-su se dusese la Annie, la Sheffield. Dawes veni şi el la pensiunea lui Paul; stagiul în sanatoriu i se terminase.

Cei doi bărbaţi, între care se aşternuse o uriaşă rezervă, îşi erau credincioşi unul celuilalt. Dawes era acum dependent de Morel. Ştia că, practic, Paul şi Clara erau despărţiţi.

A treia zi după Crăciun, Paul urma să se înapoieze la Nottingham. Cu o seară înainte şedea împreună cu Dawes, la gura sobei, fumând.

— Ştii că mâine vine Clara aici, pentru o zi?

Dawes îi aruncă o privire.

— Da, mi-ai spus.

Paul dădu pe gât ce mai rămăsese în paharul cu whisky.

— Am anunţat-o pe proprietăreasă că soseşte soţia ta.

— Aşa i-ai spus? întrebă Dawes, strângându-se în el, dar Lăsându-se aproape cu totul în mâinile celuilalt.

Se ridică în picioare, cam ţeapăn, şi întinse mâna după paharul lui Morel.

— Lasă-mă să ţi-l umplu.

Paul sări de pe scaun.

— Stai locului liniştit! îi ceru.

Dar Dawes, cu mâna tremurândă, continua să amestece băutura.

— Spune-mi când e de ajuns, stărui.

— Mulţumesc, răspunse Paul. Dar nu trebuia să te ridici.

— Las că-mi face bine, băiete, încep şi eu să cred că sunt iarăşi om întreg.

— Eşti, ştii bine.

— Sunt, sigur că sunt, întări Dawes, dând din cap.

— Şi Len zice că-ţi poate găsi de lucru în Sheffield.

Dawes îi aruncă din nou o privire, cu ochii aceia întunecaţi, care încuviinţau tot ce spunea Paul, fiind poate uşor dominaţi de el.

— E ciudat când o iei de la capăt, urmă Morel. Eu mă aflu într-un impas mai mare decât tine.

— În ce fel, băiete?

— Nu ştiu. Nu ştiu. Mă simt prins într-o capcană complicată, prins într-o vizuină întunecoasă şi oribilă, fără nicio cale de scăpare, nicăieri.

— Ştiu… înţeleg, răspunse Dawes, întărindu-şi spusele cu o mişcare a capului. Dar ai să vezi că până la urmă toate or să se rezolve.

Vorbea cu un glas mângâios.

— Bănuiesc că aşa o să fie, replică Paul.

Dawes îşi desfunda pipa cu un gest deznădăjduit.

— Tu nu te-ai prăbuşit, aşa ca mine, zise el.

Morel îi văzu încheietura şi mâna albă apucând ţeava pipei şi scuturând cenuşa, cu mişcarea omului care se dă bătut.

— Câţi ani ai? îl întrebă.

— Treizeci şi nouă, răspunse Dawes, privindu-l.

Ochii aceia cafenii, întristaţi de conştiinţa ratării, cerşind parcă o asigurare, implorând ajutorul cuiva care să reînvie bărbatul din el, să-i dea căldură, să-i redea vigoare, îl tulburau pe Paul.

— Eşti ca în prima tinereţe, îl încredinţă Morel. Nu s-ar zice că s-a irosit multă viaţă din tine.

Ochii celuilalt scânteiară subit.

— Aşa şi e. Toată energia e încă înăuntru.

Paul se uită la el şi râse.

— Amândoi avem încă destulă viaţă în noi, ca să dăm aripi omenirii.

Ochii li se întâlniră; schimbară o privire. Recunoscând fiecare tăria pasiunii în celălalt, îşi goliră paharele de whisky.

— Da, pe Dumnezeul meu!

Urmă un interval de tăcere.

— Şi nu văd, reluă Paul, de ce n-ai începe iarăşi de acolo de unde te-ai oprit.

— Ce vrei să… începu Dawes.

— Da… săi-ţi reclădeşti vechiul cămin.

Dawes îşi ascunse faţa şi clătină din cap.

— Asta nu se mai poate, spuse el, privindu-l cu un zâmbet ironic.

— De ce? Pentru că nu vrei?

— Poate că da.

Fumară în tăcere. Dawes îşi dezgolea dinţii, înfigându-i în muştiucul pipei.

— Insinuezi că nu o mai doreşti? întrebă Paul.

Dawes, arborând o expresie caustică, îşi pironi privirile pe un tablou.

— Zău dacă ştiu, spuse el.

Fumul plutea uşor deasupra lor.

— Cred că ea te vrea, spuse Paul.

— Aşa crezi? ripostă celălalt, moale, ironic, abstract.

— Da. De fapt, niciodată nu s-a ataşat cu adevărat de mine – undeva, în spate, erai mereu prezent tu. De asta nici nu s-a gândit să divorţeze.

Dawes continua să fixeze cu priviri ironice tabloul de pe poliţa căminului.

— Aşa-s toate femeile faţă de mine, urmă Paul. Mă doresc nebuneşte, dar nu vor să-mi aparţină cu adevărat. Iar dânsa ţi-a *aparţinut* ţie, tot timpul. O ştiu.

În Dawes se strânea masculul triumfător. Îşi arătă dinţii.

— Poate că am fost un prost, spuse.

— Un prost cât toate zilele, îl asigură Paul.

— Dar *atunci* poate că tu ai fost un prost şi mai mare, îl ironiza Dawes, cu o notă de triumf şi de maliţiozitate în ton.

— Aşa crezi? întrebă Paul.

Câtva timp nu-şi mai vorbiră.

— Oricum, eu mâine o şterg, reluă Morel.

— Înţeleg.

După aceea nu mai schimbară nicio vorbă. Instinctul de a se ucide unul pe celălalt reînviase. Aproape că se evitară.

Împărţeau acelaşi dormitor. Când se duseră la culcare, Dawes părea absent, dus pe gânduri. Se aşeză pe marginea patului, numai în cămaşă, şi-şi privi picioarele.

— Nu ţi-e rece? îl întrebă Morel.

— Mă uitam şi eu la picioarele astea.

— Ce-i cu ele? Arată foarte bine, răspunse Paul din pat.

— Arată bine. Dar mai au încă apă în ele.

— Şi ce-i cu asta?

— Vino să vezi.

Paul se dădu în silă jos din pat ca să se uite la picioarele destul de frumos modelate ale lui Dawes, acoperite cu fire de păr strălucitoare, de un auriu întunecat.

— Ia uită-te aici, spuse Dawes arătând cu degetul la fluierul piciorului. Uite cum se vede dedesubt apa.

— Unde? întrebă Paul.

Omul apăsă cu vârfurile degetelor. Rămâneau adâncituri mici care se umpleau la loc foarte încet.

— Nu-i nimic, îl linişti Paul.

— Ia pune mâna, îl îmbie Dawes.

Paul apăsă cu degetele. Rămaseră gropiţe.

— Hm! făcu el.

— Păcătos, nu?

— De ce? Nu-i cine ştie ce.

— Nu prea-i mare lucru de capul cuiva cu apă în picioare.

— Nu văd ce importanţă are. Uite, eu am plămâni slabi.

Se întoarse în patul lui.

— Da’ cred că-n rest sunt sănătos, se consolă

Dawes şi stinse lumina.

A doua zi ploua. Morel îşi făcu bagajele. Marea era pâumburie, colţoasă şi deprimantă. Paul avea senzaţia că se detaşează din ce în ce mai mult de viaţă. Şi lucrul acesta îi dădea o plăcei e ascunsă.

Cei doi bărbaţi o aşteptară la gară. Clara coborî din tren şi înaintă de-a lungul peronului, foarte dreaptă şi cu o rece stăpânire de sine. Purta un pardesiu lung şi o pălărioară de tweed. Amândoi bărbaţii o urau pentru calmul ei deplin. Paul dădu mâna cu ea peste bară. Dawes, rezemat de tejgheaua cu cărţi, îi privea. Îşi încheiase pardesiul negru până sub bărbie, din cauza ploii. Arăta palid, şi în atitudinea lui liniştită avea aproape o notă de nobleţe. Înaintă spre ei, şchiopătând uşor.

— S-ar fi cuvenit să arăţi mai zdravăn, îi spuse Clara.

Toţi trei păreau cam încurcaţi. Femeia îi ţinea alături de ea pe cei doi bărbaţi şovăitori.

— Să mergem direct la pensiune? întrebă Paul. Sau să ne ducem în altă parte?

— Mai bine acasă, zise Dawes.

Paul mergea la marginea trotuarului, lângă el venea Dawes, şi lângă acesta, Clara. Susţinea o conversaţie politicoasă.

Sufrageria vilei dădea spre marea ale cărei talazuri cenuşii şi furioase clocoteau nu departe. Moi el răsuci fotoliul cel mare.

— Ia loc, Jack, glumi el.

— Nu vreau jilţul ăsta, ripostă Dawes.

— Ia loc, repetă Morel.

Clara se dezbrăcă şi-şi lăsă haina pe canapea. Avea un aer uşor ţâfnos. Netezindu-şi cu degetele părul înălţat, se aşeză, distantă şi controlată. Paul coborî grăbit, ca să discute cu gazda.

— Cred că ţi-e rece, se adresă Dawes nevestei lui. Vino mai aproape de foc.

— Mulţumesc, mi-e foarte cald.

Clara se uită pe fereastră la ploaie şi la mare.

— Când te întorci? îl întrebă.

— Mă rog, camerele sunt plătite până mâine, aşa că Paul doreşte să mai rămân. El pleacă în seara asta.

— Şi după aceea te gândeşti să te întorci la Sheffield?

— Da.

— Te simţi destul de zdravăn ca să te apuci de muncă?

— Am de gând să reîncep.

— Şi ai găsit într-adevăr o slujbă?

— Da, încep de luni.

— Nu arăţi prea în puteri.

— De ce?

În loc să-i răspundă, Clara se uită din nou pe fereastră.

— Şi ai găsit locuinţă în Sheffield?

— Da.

Din nou îşi lăsă privirile să-i alunece spre fereastră. Geamurile erau aburite de ploaie.

— Şi poţi să te descurci?

— Aşa zic. Va trebui s-o fac.

Când Morel se reîntoarse, îi găsi tăcuţi.

— Plec la patru şi douăzeci, îi anunţă când intră.

Nimeni nu-i răspunse.

— Aş vrea să-ţi scoţi ghetele, îi ceru Clarei. Ai să găseşti o pereche de papuci de casă, ai mei.

— Mulţumesc, ghetele nu mi-s ude, răspunse ea.

Paul îi puse papucii lângă picioare. Clara îi simţea acolo.

Morel se aşează. Amândoi bărbaţii arătau neajutoraţi, şi fiecare dintre ei avea o înfăţişare chinuită. Dar Dawes se purta potolit, dând impresia că se predă, în timp ce Paul era tot mai încordat. Clara gândi că niciodată nu i se păruse mai mărunt şi mai meschin. De parcă se căznea să se îndese în perimetrul cel mai strâmt

cu putinţă. Şi în timp ce se agita, orânduind câte ceva ici şi colo, sau discutând de zor, degaja o impresie de artificial şi discordant. Urmărindu-l, fără ca el să-şi dea seama, Clara îşi spuse că era cu totul lipsit de stabilitate. Era plăcut în felul lui, pasionat şi capabil s-o facă să soarbă înghiţituri de viaţă pură, când voia el. Dar acum i se părea sordid şi insignifiant. Nu avea nimic statornic în el. Soţul ei avea mai multă demnitate masculină. În orice caz *el* nu se mlădia după orice vânt. Paul avea într-însul ceva evanescent, îşi spuse ea, ceva schimbător şi fals. Niciodată nu va oferi teren sigur unei femei. 11 dispreţuia pentru faptul că se micşora, se împuţina. Soţul ei, cel puţin, era bărbat, şi când se ştia învins, se pricepea să renunţe. Dar ăstălalt nu s-ar recunoaşte niciodată învins. S-ar suci şi s-ar răsuci, s-ar învârti de jur-împrejur, s-ar face şi mai mic. îl dispreţuia. Şi totuşi pe el îl urmărea mai curând decât pe Dawes, şi s-ar fi spus că destinele acestor trei oameni erau în mâna lui. Şi pentru asta îl ura.

Se părea că acum ştia mai multe despre bărbaţi, despre ceea ce ar putea sau ar fi în stare să facă. Era mai puţin speriată de ei, mai sigură pe ea. Şi faptul că nu erau egoiştii mărunţi pe care şi-i imaginase că sunt, o făcea să se simtă mai bine. Învăţase o sumedenie de lucruri – aproape atâta cât dorise să înveţe. Cupa ei se umpluse. Era încă plină vârf – exact cât putea ea să ducă. La urma urmelor, n-o să-l regrete când o să plece.

Luară masa, apoi se aşezară în faţa focului, mâncând nuci şi bând. Nu se rostise între ei nicio vorbă serioasă. Totuşi Clara simţea că Morel se retrăgea din cercul lor, lăsându-i alegerea de a rămâne sau nu cu soţul ei. O irita acest lucru. Era un individ josnic; în fond, luase de la ea ce-i plăcuse şi acum o restituia. Nu-şi amintea că şi ea avusese ce-i plăcuse şi că, de fapt, în străfundul inimii, dorea să fie restituită.

Paul îşi simţea sufletul zbârcit şi singuratic. Mama fusese într-adevăr suportul vieţii lui. O iubise; de fapt, ei

doi înfruntaseră împreună lumea. Acum mama plecase şi îndărătul ei se căscase un gol în existenţă pe vecie; era ruptura prin care viaţa părea să se scurgă încet, împingându-l uşurel spre moarte. Avea nevoie de ajutorul cuiva dăruit cu libertatea de iniţiativă caracteristică lui şi mamei lui. Începuse să îndepărteze din preajmă lucrurile minore, de teama acelui lucru major, lunecarea spre moarte, care urma firesc după priveghiul iubitei sale. Clara nu putea însemna un punct de reazem pentru el. 11 dorea, dar nu dorea să-l şi înţeleagă. Simţea că ea doreşte doar bărbatul de la suprafaţă şi nu eul lui adevărat care se zbătea în suferinţă. Ar fi însemnat prea multă frământare pentru ea, şi nu îndrăznea să i-o impună. Clara nu ar fi putut să se arate la înălţimea lui. Gândul acesta îl făcea să se ruşineze. Şi aşa, ruşinându-se în taină pentru că se afla în asemenea impas, pentru că ancorarea lui în viaţă era atât de instabilă, pentru că nimeni nu-i slujea de suport, simţindu-se inconsistent, imaterial, de parc-ar fi ocupat un spaţiu prea neînsemnat în lumea aceasta concretă, se retrăgea în el, închircindu-se din ce în ce. Nu voia să moară; n-o să se lase biruit. Dar nu era nici speriat de moarte. Şi dacă nimeni n-o să-i ofere sprijin în drum, o să meargă înainte de unul singur.

Dawes fusese împins către limita extremă a vieţii, până când îl cuprinsese spaima. Putuse înainta până la marginea morţii, putuse să zacă acolo la buza hăului şi să privească în jos. Dar după aceea, îngrozit, înspăimântat, trebuise să se târască îndărăt şi, asemenea unui milog, să primească pomana ce i se oferea. Dar toate acestea căpătaseră o patină de nobleţe. Aşa cum observase Clara, se ştia învins şi se dorea reprimit în viaţă, indiferent sub ce chip. Şi asta Morel putea face pentru el.

Era ora trei.

— Plec cu trenul de patru şi douăzeci, spuse Paul din nou, adresându-se Clarei. Vii şi tu cu acelaşi tren, sau te întorci mai târziu?

— Nu ştiu, răspunse ea.

— Am întâlnire cu taică-meu la cinci şi un sfert, în Nottingham.

— Atune-l cu o să vin cu alt tren.

Dawes tresări brusc, de parcă încordarea lui depăşise un punct de maximă intensitate. Se uită pe fereastră, la mare, dar fără să vadă nimic.

— Acolo, în colţ, găsiţi câteva cărţi, le spuse Paul. Eu le-am citit.

Pe la patru se ridică să plece.

— Vă văd pe amândoi mai târziu, le spuse el strângându-le mâinile.

— Presupun, răspunse Dawes. Şi… poate că… într-o zi… am să-ţi pot da înapoi banii care…

— Ana să vin eu singur să ţi-i cer, ai să vezi, glumi Paul. Nu mai trece mult şi ajung la sapă de lemn.

— Vai… bine… bâigui Dawes.

— La revedere, îi spuse Paul Clarei.

— La revedere, răspunse aceasta întinzându-i mâna.

Apoi îi aruncă o ultimă privire, mută şi umilă.

Plecase. Dawes şi soţia sa se aşezară din nou.

— Păcătoasă vreme de plecat la drum, spuse bărbatul.

— Da, încuviinţă ea.

Discutară, într-o doară, până se lăsă întunericul. Proprietăreasa le aduse ceaiul. Dawes îşi trase scaunul la masă, fără a aştepta să fie poftit, asemenea unui soţ. Apoi se aşeză smerit, aşteptându-şi ceaşca. Clara îl servi după cum crezu ea de cuviinţă, asemenea unei soţii, fără să-l mai întrebe ce şi cum preferă.

După ceai, cum se apropia de ora şase, Dawes se duse la fereastră. Afară era un întuneric compact. Marea mugea.

— Mai plouă, constată el.

— Da?

— Nu pleci în noaptea asta, nu-i aşa? întrebă el, cu

glas şovăielnic.

Clara nu răspunse. Dawes aşteptă.

— Eu unul n-aş pleca pe asemenea ploaie, reluă el.

— *Doreşti* să rămân?

Mâna cu care Dawes ţinea perdeaua întunecată tremură.

— Da.

Rămase cu spatele la ea. Clara se ridică şi se apropie încet de dânsul. Dawes lăsă să-i scape perdeaua din mină şi se întoarse, ezitând, spre ea. Stătea în faţa lui, cu mâinile încrucişate la spate, uitându-se la el cu o privire grea, impenetrabilă.

— Mă vrei, Baxter?

Vocea lui sună răguşit când o întrebă:

— Vrei să vii înapoi, la mine?

Clara scoase un geamăt, îşi înălţă braţele, îi încolăci, gâtul şi-l trase spre ea. Baxter îşi îngropă faţa în umărul ei, îmbrăţişând-o strâns.

— Ia-mă înapoi! murmură ea ca în extaz. Ia-mă înapoi, ia-mă înapoi! şi îşi trecu degetele prin părul lui frumos, fin, gata parcă să-şi piardă cunoştinţa.

El o strânse şi mai puternic.

— Mă mai vrei? şopti, pierit.

pap. asit

Clara plecă la Sheffield cu soţul ei, şi Paul aproape că nici n-o mai văzu.

Necazurile păreau să-l fi covârşit pe Walter Morel, şi iată-l înfundat în mâl, ca şi mai înainte. Între tată şi fiu nu exista aproape nicio legătură, în afară de faptul că fiecare simţea că trebuie să-l ferească pe celălalt de griji materiale propriu-zise. Cum nimeni nu se mai preocupa de gospodărie şi cum niciunul dintre ei nu putea îndura pustietatea casei, Paul îşi închixie o cameră în Nottingham, şi Morel se mută la o familie de prieteni, la Bestwood.

Pentru Paul, toate păreau să se fi prăbuşit. Nu mai putea picta. Tabloul isprăvit în ziua morţii mamei lui – cel

care-l satisfăcuse – era ultimul pe care-l mai putuse lucra. La atelier, Clara nu mai era. Când venea acasă, nu mai putea pune mina pe penel. Nu-i mai rămăsese nimic.

Şi de aceea întârzia în oraş, într-un loc sau altul, bând sau colindând străzile în tovărăşia cunoscuţilor. O viaţă care-l sleia. Glumea cu fetele de la bar, stătea de vorbă aproape cu orice femeie, dar în ochi îi stăruia aceeaşi privire neguroasă, încordată, de paiuă s-ar fi aflat în continuă căutare, de parcă hăituia ceva.

Toate păreau atât de schimbate, atât de ireale. Nu exista nicio raţiune pentru care oamenii să circule pe străzi, pentru care casele să se înalţe în lumina zilei. Nu exista nicio raţiune pentru care toate aceste obiecte să ocupe spaţiul în loc de a-l lăsa vid. Prietenii îi vorbeau; percepea sunetele şi le răspundea. Dar pentru ce era nevoie de acest zgomot al vorbirii, nu înţelegea.

Cel mai mult se regăsea când era singur sau când muncea concentrat, dar absolut mecanic, la atelier. În acest din urmă caz, era vorba doar de o uitare de sine, o alunecare din zona conştientului. Dar toată această stare trebuia să sfârşească într-un fel. Suferea atât de dureros, încât lucrurile din jur îşi pierduseră realitatea. Căzură primii fulgi. Văzu picăturile minuscule, perlate, argintind cenuşiul. Odinioară, l-ar fi însufleţit, inspirându-i o vie emoţie. Acum, venise prima zăpadă, dar părea să nu mai însemne nimic. Peste câteva clipe, fulgii se vor topi, şi nu va rămâne decât spaţiul gol care i-a adăpostit. Tramcare înalte, lucitoare, străbăteau străzile în noapte. Părea o minune că-şi mai dădeau osteneala să se hurduce dintr-o parte în alta. „De ce s-or mai fi canonind să coboare până la podurile de pe Trent? se întreba în sinea lui, privind tramcarele. S-ar zice că la fel de bine ar putea şi să *nu* existe”.

Lucrul cel mai real părea să fie întunericul, întunericul dens al nopţii. Acesta îi părea complet, inteligibil şi reconfortant.

Întunericului i se putea lăsa în voie. Uneori, brusc,

un ghemotoe de hârtie se mişca lângă piciorul lui şi se lăsa rostogolit de vânt, de-a lungul străzii. Paul rămânea locului, rigid, cu pumnii încleştaţi, şi flacăra agoniei îi pârjolea măruntaiele. Vedea odaia de suferinţă, pe mama, ochii ei. În subconştient fusese tot timpul cu ea, fusese în tovărăşia mamei. Saltul brusc al ghemotocului de hârtie îl trezise, aducându-i aminte că mama nu mai era. Dar până atunci fuseseră împreună. Ar fi vrut să nu se urnească nimic în jur, ca să poată fi din nou împreună cu ea.

Treceau zilele, săptămânile. Dar toate păreau să se fi amestecat, să se fi învălmăşit într-un conglomerat amorf. Nu putea distinge o zi de alta, o săptămână de alta, un loc de altul. Nimic nu era distinct sau vrednic a fi distins. Adeseori pierdea câte un ceas întreg, fără să-şi poată aminti după aceea ce anume făcuse.

Într-o seară, veni acasă, la pensiunea lui, mai târziu ca de obicei. Focul ardea mocnit; toată lumea se culcase.

Mai aruncă nişte cărbuni pe foc, furişă o privire spre masă şi hotărî că nu are chef să mănânce. Se cufundă în fotoliu. Peste tot domnea o linişte perfectă. Nu era conştient de nimic, dar vedea şuviţa de fum unduind în sus, spre coş. La un moment dat, se iviră doi şoareci, foarte precauţi, ronţăind firimiturile împrăştiate pe jos. Îi urmări ca de la nemărginită depărtare. Ceasul bătu ora două. Undeva, departe, se auzea zuruitul aspru al vagoanelor pe şine. Nu, de fapt vagoanele nu erau atât de departe. Erau acolo, la locul lor. Dar unde era el?

Timpul se lungea. Cei doi şoareci, în febrilă activitate, se căţărau neruşinaţi pe papucii lui. Niciun muşchi nu i se clinti. Nu voia să se mişte. Nu se gândea la nimic, îi venea mai uşor aşa. Era scutit de zbuciumul cunoaşterii. Dar, din când în când, o frântură de conştiinţă, acţionând mecanic, îl străpungea cu tăişul întrebărilor.

— Ce fac?

Şi din torpoarea semiconştientă, urca răspunsul:

— Mă distrug.

Şi apoi un simţământ greu dar sfredelitor, care se mistui în chiar aceeaşi clipă, îi şopti că nu era drept. Dar după un timp, se iscă şi întrebarea:

— De ce să nu fie drept?

Şi din nou nu găsi niciun răspuns, dar un val de aprigă îndărătnicie i se stârni în piept, împotrivindu-se la anihilarea propriei lui persoane.

De pe drum răzbi uruitul unui car greu. Deodată lumina se stinse; în automatul unde trebuia vârât un penny pentru gaz, se auzi un zornăit surd. Nu se urni, ci rămase cu privirile pironite în gol. Numai şoarecii o zbughiră; focul ardea cu văpăi roşii în odaia cufundată în beznă.

Şi atunci, în mod mecanic, dar foarte desluşit, se declanşă dialogul său lăuntric.

— Ea a murit. Şi la ce-a fost bună toată truda ei?

Acesta era glasul disperării care-l împingea să ia urmele mamei lui.

— Tu trăieşti!

— Dar ea, nu.

— Ba trăieşte şi ea în tine.

Deodată se simţi istovit de povara gândurilor.

— Trebuie să continui să trăieşti de dragul ei, rosti în el voinţa.

Ceva se pleoştea într-însul şi nu mai voia să se înalţe.

— Trebuie să duci viaţa ei mai departe şi să continui ceea ce a făurit ea.

Dar nu voia. Ar fi dorit să se dea bătut.

— Poţi merge mai departe cu pictura, rostea în el voinţa. Sau poţi procrea copii. Şi una şi cealaltă ar însemna o continuare a străduaniei ei.

— A picta nu înseamnă a trăi.

— Atunci trăieşte-ţi viaţa!

— Cu cine să mă însor? ţâşni întrebarea ursuză.

— Cu cine-i mai bine.

— Miriam?

Dar nu avea încredere în gândul acesta.

Se ridică brusc şi se duse drept la culcare. Când intră în dormitor şi închise uşa în urmă-i, rămase locului, cu pumnii strânşi.

— Mater, scumpa mea… începu cu toată vigoarea sufletului său.

Apoi se opri. Nu, nu va rosti aceste cuvinte. Nu va recunoaşte că doreşte să moară, să isprăvească. Nu va admite că viaţa l-a biruit, sau că moartea l-a biruit.

Vârându-se fără întârziere în pat, adormi pe dată, abandonându-se somnului.

Şi săptămânile treceau. Mereu singur, sufletul lui pendula întâi către moarte, apoi către viaţă, cu monotonă stăruinţă. Adevărata agonie consta în faptul că nu avea niciun loc unde să se ducă, nimic de făcut, nimic de spus, iar el însuşi *era* nimic. Uneori bătea străzile ca ieşit din minţi; alteori era chiar nebun de-a binelea; nimic nu exista pentru el de partea asta a vieţii, totul era de partea cealaltă. Se înăbuşea. Uneori se aşeza la tejghea în cârciumă, şi cerea o băutură. Şi deodată, toate păreau să se distanţeze de el. I se nălucea, la imensă depărtare, faţa fetei de la bar, băutorii care pălăvrăgeau între ei, propriul lui pahar pe tejgheaua de mahon, înclinată. Se interpunea ceva între el şi toate celelalte din jur. Nu se putea apropia de ele. Nu le voia; nu-şi voia nici băutura. Întorcându-se brusc, ieşea din cârciumă, în prag se oprea, măsurând din priviri strada iluminată.

Dar strada nu ţinea de el şi nici el de ea. Ceva îi separa. Tot ce trecea pe acolo, pe sub felinarele aprinse, se închidea în faţa lui. Toate îi erau inaccesibile. Simţea că n-ar putea atinge stâlpii felinarelor, chiar dacă ar întinde mina. Încotro să apuce? Nu se putea duce nicăieri, nici înapoi în cârciumă, nici într-alt loc. Se simţea sufocat. Pentru el nu exista niciun loc. Era tot mai încordat; avea senzaţia că o să plesnească în bucăţi. „Nu trebuie! w îşi spunea şi, răsucindu-se orbeşte pe călcâie,

reintra în cârciumă şi se apuca de băut.

Câteodată, băutura îi făcea bine; alteori îi făcea mai rău. Colinda nebuneşte pe străzi. Măcinat continuu de nelinişte, se îndrepta ba ici, ba colo, pretutindeni. Luă hotărârea să reînceapă lucrul. Dar după şase pete de culoare, începu să urască violent pensula, se ridică, o porni aiurea, grăbindu-se spre un club unde putea juca biliard sau cărţi, sau spre un local unde putea flirta cu fata de la bar, care nu însemna pentru el nimic mai mult decât robinetul de alamă pe care-l mânuiau degetele ei. Ajunsese sfrijit, cu obrajii scofâlciţi. Nu îndrăznea să-şi întâlnească propriii ochi în oglindă; nu se privea niciodată. Dorea să fugă de el însuşi, dar nu avea nimic către care să se îndrepte. În deznădejde, se gândi la Miriam. Poate că… poate că…?

Şi atunci, din întâmplare, ducându-se într-o duminică seară la Biserica Unitariană, în clipa când credincioşii se ridicară să intoneze cel de-al doilea imn, o văzu în faţa lui. În timp ce cânta, lumina îi aprindea un licăr pe buze. După cum arăta, s-ar fi zis că dobândise ceva; poate că o speranţă în viaţa cerească, dacă nu în cea pământească. Mângâierea şi viaţa ei păreau să se fi strămutat pe tărâmurile de dincolo. Paul se simţi năpădit de un simţământ cald, puternic. În timp ce cânta, fata părea să tânjească după mister şi după alinare. Paul îşi sădi iar speranţele în ea. Dorea să se termine mai repede predica, pentru ca să-i poată vorbi. La ieşire, puhoiul de oameni o purtă mult în faţa lui. Abia de putu s-o ajungă. Miriam nu ştia că Paul se afla în urma ei. El îi privi ceafa arămie, smerit plecată, care se străvedea printre buclele negre. O să se lase în voia ei. Ea era mai bună şi mai puternică

decât dânsul. O să i se subordoneze şi o să depindă – de ea.

Minam pomi, dibuind orbeşte, aşa cum îi era obiceiul, printre cetele de credincioşi aflaţi în faţa bisericii, întotdeauna când se găsea printre oameni,

arăta pierdută şi nelalocul ei. Paul făcu un pas înainte şi-i puse
0 mină pe braţ. Fata tresări violent. Ochii mari, cafenii.
1 se dilatară de spaimă, apoi, recunoscându-l, luară o expresie întrebătoare. Paul se feri puţin de ea.

— N-am ştiut… îngălnia Miriam.

— Nici eu, răspunse el.

Privirea îi lunecă în lături. Speranţa bruscă, arzătoare. i se frân & e din nou.

— Ce faci în oraş? o întrebă.

— Stau la verişoara Annie.

— A! Pentru mai mult timp?

— Nu; numai până mi ine.

— Şi acum trebuie să te duci direct acasă?

Miriam se uită la el, apoi îşi ascunse faţa sub borul pălăriei.

— Nu, zise; nu, nu-i absolut necesar.

Paul se întoarse, şi Miriam veni cu el. Se strecurară prin şuvoiul de lume ieşită din biserică. La St. Mary, orga continua să se audă. Prin uşile iluminate se furişau siluete întunecate; oamenii coborau treptele. Ferestrele mari, colorate, străluceau în noapte. Biserica părea un lampion uriaş, suspendat. Porniră pe Hollow Stone în jos, şi luară tramcarul pentru Bridges.

— Ai să iei masa cu mine, îi spuse Paul, şi după aceea te însoţesc acasă.

— Foarte bine, îi răspunse cu voce scăzută şi răguşită.

În tramcar, abia de schimbară câteva cuvinte. Râul Trent se învolbura negru şi umflat pe sub pod. Înspre Colwick, totul era cuprins de noaptea neagră. Paul locuia în jos, pe Holme Road, la marginea despuiată a oraşului, într-o casă cu faţada spre malul râului, spre Sneinton Hermitage şi coasta povârnită a pădurii Colwick. Apele se revărsaseră. În stânga lor, până departe, se aşterneau apele tăcute şi întunericul. Aproape înspăimântaţi, o porniră cu paşi repezi pe lângă case.

Cina era pregătită. Paul trase draperia peste fereastră. Pe masă se afla un vas cu frezia şi anemone roşii. Miriam se aplecă deasupra lor. Atingându-le cu vârfurile degetelor, îşi înălţă privirea spre el, întrebându-l:

— Nu-i aşa că sunt frumoase?

— Da. Ce vrei să bei… cafea?

— Aş dori.

— Atunci scuză-mă o clipă.

Se duse la bucătărie.

Miriam se dezbrăcă şi se uită împrejur. Era o cameră golaşă, severă. Pe perete, fotografia ei, a Clarei, a lui Annie. Aruncă o privire spre planşeta de desen, să vadă ce mai lucra. Nu văzu decât nişte linii trase fără noimă. Cercetă ce cărţi citea. Evident, un roman de duzină.

Inspectă şi scrisorile de pe policioară şi văzu că erau de la Annie, Arthur şi de la nişte persoane pe care nu le cunoştea. Examină, absorbită, tot ce atinsese el, tot ce venea cât de cât în contact cu persoana lui. Fusese atâta amar de vreme departe de ea, încât voia să-l redescopere, pe el, poziţia lui, ceea ce era dânsul acum. Dar în cămăruţa aceea nu găsea prea multe elemente care s-o ajute. Nu făcea decât s-o dezoleze, atât era de aridă şi lipsită de confort.

Când Paul reveni în cameră, o găsi cercetând curioasă un caiet de schiţe.

— Nu-i nimic nou în el şi nimic prea interesant, o avertiză.

Aşeză tava jos şi se apropie să privească peste umărul ei. Miriam întorcea paginile încet, examinând totul cu atenţie.

— Hm! făcu Paul, când o văzu oprindu-se asupra unei schiţe. De asta uitasem. Nu-i rea, sau cum ţi se pare?

— Nu, răspunse fata. Dar n-o înţeleg deloc.

Luă caietul din mâna ei şi începu să-l parcurgă.

Emise din nou un sunet curios de surpriză şi de plăcere.

— Câteva de aici nu-s prea rele.

— Deloc rele, încuviinţă ea cu voce gravă.

Paul o simţi din nou interesată de munca lui. Sau nu cumva de dânsul? De ce oare întotdeauna era interesată mai mult de felul cum apărea dânsul în munca lui?

Se aşezară la masă.

— Ia spune-mi, parc-am auzit că ai început să-ţi câştigă existenţa?

— Da, răspunse Miriam aplecându-şi brusc capul peste ceaşcă.

— Şi ce anume faci?

— Urmez timp de trei luni colegiul agricol din Broughton, şi probabil că la sfârşit voi fi reţinută acolo ca profesoară.

— Nu mai spune – asta pare ceva foarte nimerit pentru tine.

— Da.

— De ce nu mi-ai spus şi mie?

— Numai săptămâna trecută am aflat.

— Dar eu am auzit de acum o lună.

— Da, dar nu era încă nimic sigur.

— Aş fi crezut că ai să-mi împărtăşeşti măcar intenţia.

Miriam mânca în felul ei tacticos, stingherit, aproape de parcă se ferea de faptul că era nevoită să săvârşească un act atât de public.

— Îmi închipui că te bucuri, urmă Paul.

— Foarte mult.

— Da… asta înseamnă ceva.

Se simţea mai curând dezamăgit.

— Cred că va însemna foarte mult, răspunse ea aproape cu aroganţă şi cu pică.

Paul râse scurt.

— De ce te îndoieşti? îl întrebă.

— Eh, nu cred că va însemna chiar atât de mult.

Doar c-ai să descoperi că a-ţi câştiga existenţa nu înseamnă totul.

— Nu, răspunse ea înghiţind cu dificultate; nu cred că înseamnă totul.

— Presupun că munca *poate* însemna aproape totul pentru un bărbat, urmă Paul, deşi în cazul meu lucrurile nu stau aşa. Dar când e vorba de o femeie, în procesul muncii nu participă decât o parte din ea. Partea reală şi vitală se ţine deoparte.

— Dar un bărbat se poate dărui întru totul unei munci?

— Practic, da.

— În timp ce femeia dăruieşte numai partea cea mai neesenţială din ea?

— Aşa e.

Se uită la el cu ochii lărgiţi de furie.

— Atunci, dacă aşa stau lucrurile, e o ruşine!

— Aşa e. Dar eu nu ştiu chiar totul, o potoli Paul. După cină, se retraseră la gura sobei. El aranja un scaun drept în faţa lui şi se aşezară. Miriam purta o rochie vişiniu-închis, care se potrivea cu tenul ei smead şi cu trăsăturile-i mari. Buclele îi erau la fel de mătăsoase şi de neastâmpărate, dar faţa i se maturizase şi gâtul i se subţiase. I se părea bătrână, mai bătrână decât Clara. Floarea tinereţii i se veştejise repede; se lăsase asupră-i un soi de rigiditate lemnoasă. Mai medita un timp, apoi i se adresă, întrebându-l:

— Şi cum stau lucruri de cu tine?

— Destul de bine.

Se uită la el, rămânând în aşteptare.

— Nu-i adevărat, spuse Miriam cu voce foarte joasă, îşi ţinea mâinile arămii, nervoase, încleştate peste genunchi. Mâinile ei păstrau aceeaşi lipsă de încredere, aceeaşi nelinişte, aceeaşi tensiune aproape isterică. Se cutremură privindu-le. Apoi râse, lipsit de veselie. Miriam îşi vârî degetul între buze. Trupul lui slab, negru, torturat, zăcea nemişcat pe scaun. Miriam îşi scoase

brusc degetul din gură şi se uită la Paul.

— Ai rupt cu Clara?

— Da.

Trupul lui zăcea ca un obiect părăsit, rătăcit.

— Ştii, adăugă ea, cred că ar trebui să ne căsătorim. Paul deschise ochii mari, pentru prima oară după multe luni, şi o privi cu respect.

— De ce? întrebă.

— Nu vezi cum te iroseşti? Te-ai putea îmbolnăvi, ai putea şi muri, fără ca eu să ştiu măcar – de parcă nici nu te-aş fi cunoscut vreodată.

— Şi dacă ne-am căsători?

— Oricum, te-aş putea împiedica să te iroseşti sau să cazi pradă altei femei de felul… de felul Clarei.

— Pradă? repetă el zâmbind.

Miriam îşi înclină capul în tăcere. Paul simţea cum îl invadează din nou disperarea.

— Nu sunt sigur dacă însurătoarea mi-ar fi de mare folos.

— Mă gândesc numai la tine, replică ea.

— Ştiu asta. Dar… tu mă iubeşti atât de mult încât ai vrea să mă vâri în buzunarul tău. Şi acolo aş muri sufocai.

Miriam îşi aplecă din nou capul, puse degetul între buze, în timp ce amarul îi îneca inima.

— Şi altfel ce-ai să faci?

— Nu ştiu… presupun că am să merg înainte. Poate că o să plec în cur în din străinătate.

Încăpăţânarea disperată din tonul lui o făcu să se lase în genunchi, în faţa focului, foarte aproape de daiâsul. Se ghemui de parcă o strivea o povară grea şi nu-şi mai putea înălţa capul. Mâinile lui zăceau inerte pe rezemătoarele scaunului. Miriam le simţea prezenţa. Simţea că acum Paul era la cheremul milei ei. Dacă s-ar fi putut ridica, dacă l-ar fi putut strânge în braţe, spunându-i: „Eşti al meu”, atunci el i s-ar fi dăruit cu totul. Dar va cuteza s-o facă? Ar fi putut oricând. cu

uşurinţă, să i se jertfească. Dar nu se încumeta să-şi afirme personalitatea. Era conştientă de trupul lui pirpiriu, îmbrăcat în negru, care părea o izbucnire de viaţă zbirii tă în scaunul de lângă ea. Dar nu, nu îndrăznea să-l cuprindă în braţe, să-l preia, şi să spună; E al meu acest trup, e al meu! Lasă-l în seama mea". Şi ai fi dorit s-o poată face. Întregul ei instinct de femeie era stârnit. Dar continua să stea toropită şi nu îndrăznea să acţioneze. Se temea că el o s-o respingă. Se temea că ar fi prea mult. Şi zăcea acolo trupul lui abandonat. Ştia că ar trebui să-l preia, să-l reclame, să pretindă orice drept asupiă-i. Dar – ar fi – oare în stare s-o facă? Neputinţa, ei în faţa lui, în faţa chemării puternice a necunoscutului din el, era limita ei extremă. Mâinile îi tremurară; îşi înălţă capul pe jumătate. Ochii înfioraţi, rugători, aproape rătăciţi, se ridicară cu implorare spre dânsul. Paul simţi cum mila îi moaie inima, îi luă mâinile, o trase spre el, o mângâie.

— Mă vrei, vrei să te măriţi cu mine? o întrebă cu glas foarte scăzut.

Oh, de ce n-o lua? Sufletul ei îi aparţinea până în cea din urmă fibră. De ce nu-şi lua ce era al lui? Îndurase atâta amar de vreme cruzimea de a şti că-i aparţine şi de a nu fi cerută de el. Acum o chinuia din nou. Şi era mai mult decât putea suporta. Îşi dădu capul pe spate, îi luă faţa în mâini şi-l privi în ochi. Nu, era neînduplecat. El dorea altceva. Îl implora tăcut, cu toată dragostea din ea, să nu lase totul la alegerea *ei.* Nu putea înfrunta alegerea, nu-l putea înfrunta pe el, nu putea înfrunta nimic. Era încordată, gata să se frângă.

— Vrei? îl întrebă cu gravitate.

— Nu prea, îi răspunse dureros.

Miriam îşi feri faţa în lături; apoi, îndreptându-şi spatele cu demnitate, îi lipi capul de pieptul ei şi începu să-l legene încetişor. Deci nu-i era dat să-l aibă! Aşadar, îl putea îmbărbăta.

Îşi trecu degetele prin părul lui. Ei îi rămânea doar

voluptatea torturantă a sacrificiului de sine. Lui, scârba şi mizeria unei noi ratări. Paul nu putea suporta – nu putea suporta acest piept cald, care îl oblăduia, fără să-i uşureze însă apăsarea durerii. Ar fi vrut atât de mult să se fi putut relaxa de-adevăratelea prin ea, încât acest simulacru de relaxare de-a dreptul îl chinuia.

Se trase îndărăt.

— Şi fără căsătorie nu se poate nimic între noi?

Buzele lui erau întredeschise de durere, dezgolindu-i dinţii. Miriam începu să-şi sugă degetul mic.

— Nu, răspunse cu o voce joasă ca un dangăt de clopot. Nu, cred că nu.

Aşadar, acesta era sfârşitul legăturii lor. Ea nu-l putea prelua şi despovăra de responsabilitatea propriei sale persoane. Nu putea decât să i se sacrifice – să se sacrifice pentru el, zi de zi, cu bucurie. Or, aceasta Paul nu putea dori. Ar fi dorit ca Miriam să-l ia în mâini şi să-i spună cu degajare, dar şi cu autoritate: „Pune capăt acestor nelinişti şi zbateri împotriva morţii! Tu eşti al meu, perechea mea firească”. Dar Miriam nu avea puterea s-o facă. Sau poate că ea dorea într-adevăr un soţ? Sau căuta un Hristos în persoana lui!

Părăsind-o, Paul simţea că o frustra de viaţă. Dar ştia că, rămânând cu ea, înăbuşindu-şi făptura lăuntrică şi deznădăjduită, şi-ar fi negat propria lui viaţă. Şi nu spera că, anihilându-şi viaţa lui, va putea să-i insufle ei viaţă.

Miriam şedea foarte liniştită. Paul aprinse o ţigară. Fumul se înălţa, vălurind. Se gândea la mama lui şi uitase de Miriam. Fata se uită brusc la dânsul. Suferinţa ei ţâşnea la suprafaţă. Aşadar, jertfa era inutilă. Aparent, Paul zăcea acolo, dar se afla departe şi nu se sinchisea de ea. Deodată, avu din nou revelaţia lipsei lui de credinţă, a instabilităţii sale necurmate. Se va distruge singur, ca un copil năzuros. Foarte bine, n-are decât.

— Cred că trebuie să plec, spuse moale.

Paul înţelese din tonul ei că-l dispreţuia. Se ridică în picioare, cu mişcări domoale.

— Vin cu tine, îi răspunse.

Miriam stătea în faţa oglinzii, înfigându-şi acele în pălărie. Cât de crud, ce negrăit de crud era faptul că Paul îi respingea jertfa! Privind înainte, la viaţa care o aştepta, totul i se părea mort, o cenuşă în care scânteia se stinsese. Îşi îngropă obrazul în flori – freziile atât de dulci şi de primăvăratice, şi anemonele purpurii, care-şi etalau splendoarea pe masă. Era caracteristic pentru el să aibă asemenea flori.

Paul se mişca prin cameră cu gesturi precise, agere, lipsite de astâmpăr şi tăcute. Miriam ştia că nu l-ar fi putut stăpâni. I-ar fi scăpat din mâini ca o nevăstuică. Şi cu toate acestea, fără dânsul, viaţa ei se va târî înainte, moartă. Îngândurată, mângâie florile.

— Ia-le, o îndemnă Paul.

Scoase florile din vas cu apa picurând din cozi, şi se duse eu ele la bucătărie.

Miriam îl aşteptă, luă florile, şi ieşiră împreună, el discutând, ea simţind că era moartă. Se despărţea de dânsul. În durere, se rezemă de el, în timp ce şedeau în tramcar. Paul rămase nereceptiv.

Încotro va apuca el? Care-i va fi sfârşitul? Nu putea îndura, nu putea îndura golul acela în locul în care ar fi trebuit să se afle el. Era atât de nesăbuit, atât de răvăşit, niciodată împăcat cu el însuşi. Şi acum, încotro se va îndrepta? Şi ce-i păsa lui că-i pustia ei viaţa? El era lipsit de credinţă; nu se sinchisea decât de bucuria momentului prezent şi de nimic alta, de nimic mai adânc. Ei bine, ea avea să aştepte, să vadă cum se vor desfăşura lucrurile cu el. Când o să se sature, o să se reîntoarcă la ea.

Îşi strânseră mâinile şi o părăsi în faţa casei verişoarei ei. Când se întoarse să plece, Paul simţi că ultimul său reazim se năruise. Oraşul, văzut din tramear, aşternea un abur de lumini peste golful şinelor de fier.

Dincolo de oraş, câmpia presărată cu micile muşuroaie ale altor oraşe – apoi marea – apoi noaptea – mai departe, şi mai departe, şi mai departe! Şi în tot acest spaţiu imens, niciun loc pentru el! Pe oricare petic de pământ s-ar fi oprit, s-ar fi aflat tot singur. Din pieptul lui, de pe buzele sale, ţâşnea nemărginirea care se întindea în faţă, îndărătul lui, peste tot. Oamenii care forfoteau pe străzi nu opuneau nicio stavilă vidului care-l cuprindea pe el. Erau umbre străvezii ale căror paşi şi ale căror glasuri puteau fi auzite, dar în fiecare dintre ei se întindea aceeaşi noapte, aceeaşi tăcere. Coborî din tramear. Câmpul era înfăşurat într-o linişte mortuară. Puzderie de stele sclipeau sus departe; puzderie de stele spuzeau apele revărsate, alcătuind firmamentul de jos. Peste întreg cuprinsul, se aşternuseră pustietatea şi spaimele nopţii gigantice, noaptea vremelnic înviorată şi tulburată de trecătoarea zi, noaptea care apoi se reîntorcea însă, şi care, în cele din urmă, va dura, neştirbită, una cu veşnicia, închizând în tăcerea ei, în inima tristeţii ei, totul. Nu există Timp, există numai Spaţiu. Cine ar putea spune că mama lui trăise, că nu mai trăia? Fusese într-un loc, şi acum era în altul; la asta se mărginea toată schimbarea. Iar sufletul lui nu o putea părăsi, oriunde s-ar fi aflat. Acum se răspândise adânc în noapte, dar el îi era alături. Erau împreună. Şi totuşi, iată trupul lui, pieptul lui care se rezema de pârleaz, iată mâinile lui pe drugul de lemn. Părea să existe aievea. Unde era el? – o particulă verticală de materie, mai puţin decât un spic de grâu rătăcit pe câmp. Nu putea îndura. Uriaşa tăcere neagră părea să-l apese din toate părţile, pe el, această infinitezimală scânteie pe cale să se stingă; şi totuşi nu putea fi stins. Noaptea, care dizolva lumea, se întindea tot mai departe, dincolo de stele şi de soare. Stele şi soare, nişte grăunţe de lumină ce se fugăresc în cerc, de spaimă, şi se prind în braţe, acolo, în tenebrele care le cuprind şi le împresoară, lăsându-le pierdute şi înfricoşate. Aşa ca şi pe el, particulă infinitezimală,

clădită pe un miez de nimic, şi totuşi fiind altceva decât nimicul.

— Mamă, şopti. Mamă!

Mama fusese singurul pilon care-l susţinuse, care-l făcuse să fie el, în mijlocul a tot ce-l înconjura. Şi plecase, se mistuise. Ar fi dorit să o mai poată simţi, să-l ia şi pe el alături.

Dar nu, nu avea să se lase înfrânt. Întorcându-se brusc, se îndreptă spre fosforescenţa de aur a oraşului. Pumnii îi erau încleştaţi, dinţii strânşi. Nu, nu în direcţia tenebrelor avea să se îndrepte, ca s-o urmeze pe ea. Porni cu paşi repezi către oraşul care răspândea murmur şi lumină.

cum ins

Partea inlâl
I începuturile vieţii conjugale a familiei Morc-l... 5
II Venirea lui Paul pe lume, şi încă o bătălie... 38
III Morel e alungat din inimă – William îi ia locul... 61
IV Adolescenţa lui Paul 76
V Paul se lansează în viaţă 108
VI Moarte în familie 145
Partea a doua
VII.....Idilă adolescentină 180
VIII.....Iubire şi luptă 226
IX Miriam e înfrântă 269
X Clara 314
XI Miriam e pusă la încercare 344
XII.....Pasiune 372
XIII.....Baxter Dawcs 420
XIV.....Eliberarea 464
XV.....Părăsit 50°

Apărut 1073. Hârtie tipar înalt B sul S4/63. Coli editoriale 2.7, 40. Coli tipar 32, 5. C.Z. pentru bibliotecile mici SR – 31.

Tiraj: 107600 broşate – 1*3700 legate*

Tiparul executat sub comanda nr. 30 143 la Combinatul Poligrafic „Casa Scânteii", Piaţa Scânteii nr. 1 Bucureşti

Republica Socialistă România